

RECONFIGURAREA PROTECȚIEI CONSUMATORILOR ÎN ERA DIGITALĂ: PROVOCĂRI TEORETICE ȘI PRACTICE

(Ediția a II-a)

Materialele Conferinței științifice naționale cu participare
internațională din 12-13 martie 2026

Organizatori:

ACADEMIA
„ȘTEFAN CEL MARE”
A MAI AL REPUBLICII MOLDOVA

Centrul European
al Consumatorului
din Republica Moldova

Chișinău, 2026

CZU 366.5:34(082)=135.1=111

R 36

Materialele sunt publicate în cadrul proiectului „Consolidarea cadrului de protecție a consumatorului în Republica Moldova”, implementat de către Centrul Analitic Independent Expert-Grup, în parteneriat cu Institutul pentru Politici și Reforme Europene, finanțat de către Uniunea Europeană și Fundația Soros Moldova.

Design copertă și machetare:

Ruslan CONDRAT

Lectură:

Iulian BOGATU

Prepress:

Departamentul editorial poligrafic

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Chișinău, str. Gh. Asachi, nr. 21

MD-2009, Republica Moldova

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

„Reconfigurarea protecției consumatorilor în era digitală: provocări teoretice și practice”, conferință științifică națională (2; 2026; Chișinău). Reconfigurarea protecției consumatorilor în era digitală: provocări teoretice și practice: (Ediția a 2-a): Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională din 12-13 martie 2026 / comitetul științific: Dinu Ostavciuc (președinte) [et al.]. – Chișinău: [S.n.], 2026 (Blitz Poligraf). – 675 p. : fig., tab.

Antetit.: Academia "Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova, Centrul European al Consumatorului din Republica Moldova. – Texte, rez.: lb. rom., engl. – Ref. bibliogr. la sfârșitul art. – Finanțat de Uniunea Europeană [et al.]. – [130] ex. ISBN 978-5-86654-758-6.

Text-: nemediat.

366.5:34(082)=135.1=111

R 36

ISBN 978-5-86654-758-6

Materialele Conferinței științifice internaționale din 12-13 martie 2026

RECONFIGURAREA PROTECȚIEI CONSUMATORILOR ÎN ERA DIGITALĂ: PROVOCĂRI TEORETICE ȘI PRACTICE

(Ediția a II-a)

COMITETUL DE ORGANIZARE A CONFERINȚEI

Președinte:

Mihaela PASCAL, directoarea executivă a Centrului European al Consumatorului din Republica Moldova, doctor în drept, lector univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

Membri:

Evghenia GUGULAN, doctor în drept, conf. univ., șef al Catedrei „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

Vitalie IONAȘCU, doctor în drept conf. univ., decan al Facultății drept, administrație, ordine și securitate publică a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

Bogdan Decebal MANOLE, doctor în drept, lector univ., Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România;

Vitalie RAPCEA, doctor în științe economice, lector univ., Academia de Studii Economice din Moldova;

Raul Felix HODOȘ, doctor în drept, profesor asociat, „1 Decembrie 1918” University of Alba Iulia, director DaTIA Research Center, România;

Raluca Anica ONUFREICIUC, drd., asistent univ., Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Facultatea de Drept și Științe Administrative;

Luminița DIACONU, doctor în drept, lector univ., Catedra „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

Krzysztof WESTFAL, master, attorney-at-law Owner of an international law firm, lecturer at WSB Merito Poznań;

Andrei NASTAS, doctor în drept, conf. univ., Universitatea Dunărea de jos din Galați, Facultatea Transfrontalieră;

Sergiu CERNOMOREȚ, dr. în drept, conf. univ., șef Catedra „Ordine și securitate publică”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

Viorel CERNĂUȚEANU, drd., asistent univ., Catedra „Drept privat” Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, Șef al Inspectoratului General al Poliției al MAI al RM;

Andrian CREȚU, doctor în drept, conf. univ., Catedra „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI;

Marcela MARIȚ, doctor în drept, lector univ., Catedra „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

Dianu GORDILĂ, doctor în drept, șef al Direcției Management Operațional, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

Liliana STAVER, cercetător științific, șefa Direcției Cercetare-Dezvoltare-Inovare a Academiei de Studii Economice din Moldova;

Adrian COJOCARU, avocat, Șef Oficiu de valorificare a creațiilor științifice, ASEM;

Mihaela COJOCARU, asistent univ., drd., Catedra „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

Ana-Maria GHERMAN-GRIMAILO, asistent univ., drd., Catedra „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

Doinița ȚÎMBĂLARU, asistent univ., drd., Catedra „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

Andrei NASU, consilier juridic, Centrul European al Consumatorului din Republica Moldova;

Roxana Silvia TRUȚA, doctor în drept, asist. univ., Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade” Târgu-Mureș;

Ramona Mihaela COMAN, doctor în drept, conf. univ., Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade” Târgu-Mureș;

Dumitru NICULĂIȚĂ, specialist marketing și comunicare, cercetător științific, Institutul Național de Cercetări Economice, Academia de Studii Economice din Moldova.

COMITETUL ȘTIINȚIFIC AL CONFERINȚEI

Președinte:

Dinu OSTAVCIUC, dr. hab. în drept, prof. univ., rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Membri:

Constantin RUSNAC, doctor în drept, conf. univ., prim-prorector pentru studii și management al calității al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI;

Iurie ODAGIU, doctor în drept, conf. univ., director al Institutului de cercetări științifice al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI;

Igor TROFIMOV, doctor în drept, prof. univ., Catedra „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI;

Mihaela PASCAL, directoarea executivă a Centrului European al Consumatorului din Republica Moldova, doctor în drept, lector univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI;

Evghenia GUGULAN, doctor în drept, conf. univ., șef al Catedrei „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI;

Edyta KRZYSZTOFIK, doctor în drept, conf. univ., Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II adiunkt - Katedra Prawa Międzynarodowego i Prawa Unii Europejskiej Instytut Nauk Prawnych Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Lublin, Polonia;

Iurie LARII, dr. în drept, prof. univ., Catedra „Drept penal și criminologie” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI;

Pasquale POLICASTRO, dr. hab., professor of Szczecin University, Polonia;

Augustin LAZĂR, doctor în drept, prof. univ., Universitatea din Alba Iulia, ex-Procuror General al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție;

Radion COJOCARU, doctor în drept, prof. univ., director al Școlii doctorale „Științe penale și drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI;

Vitalie JITARIUC, doctor în drept, conf. univ., Universitatea Dunărea de Jos din Galați, cercetător asociat Institutul de cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române;

Natalia CWICINSKAJA, dr., Department of International Law and International Organisations Adam Mickiewicz University Poznan, Polonia;

Stela BOTNARU, doctor în drept, conf. univ., Facultatea de Drept, Departamentul Drept penal, Universitatea de Stat din Moldova;

Giorgi AMIRANASHVILI, doctor în drept, conf.univ., Tbilisi State University Faculty of Law of Ivane Javakhishvili, Georgia;

Mihaela Miruna TUDORASCU, doctor în drept, conf. univ., decan al Facultății de Drept și Științe Sociale, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România;

Daniela Cristina VALEA, doctor în drept, profesor universitar, directoare a Departamentului de Drept și Administrație Publică Facultatea de Economie și Drept, Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade” din Târgu Mureș;

Liana Teodora PASCARIU, doctor în drept, conf. univ., decan Facultatea de Drept și Științe Administrative, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava;

Rafael CILOCI, dr., conf. univ., Universitatea Tehnică a Moldovei.

CUPRINS

Dorel RUSU

***Noile standarde de protecție a consumatorilor
în materie imobiliară prin legea nordis. Studiu comparat.....13***

Natalia CTITOR

***Mecanisme de protecție a dreptului consumatorului în cadrul
executării contractelor de vânzare cumpărare a bunurilor viitoare
(în construcție).....26***

Olga CATARAGA,

***Rolul expertizei complexe traseologice și merceologice în soluționarea
litigiilor de consum: studiu de caz.....37***

Gheorghe RENIȚĂ

***Realizarea de înregistrări audio și video pe ascuns în contextul
unei emisiuni televizate pentru protecția consumatorilor.....44***

Sergiu ZESTREA

***Proportionalitatea măsurilor de remediere și limitele dreptului
de opțiune al consumatorului.....57***

Valentin CAZACU

***Efectele juridice ale revocării contractului de vânzare la distanță:
analiză teoretică și implicații practice.....67***

Vasile COMAN

***Vulnerabilitatea consumatorului în era digitală –
între criteriu de individualizare și circumstanță agravantă
pentru agravarea răspunderii penale. Analiză comparativă
România – Republica Moldova.....80***

Andrei NASU

***Protecția consumatorilor în raport cu sistemele de inteligență
artificială în dreptul ue și perspective de armonizare
pentru R. Moldova.....92***

Victoria MUNTEAN

Confuzia de marcă: analiza psiholingvistică în expertiza judiciară.....116

Livia-Daniela MOCAN

Situațiile de excepție când clauzele care definesc obiectul principal al contractului sau raportul calitate/preț ar putea fi analizate ca clauze abuzive din perspectiva depozițiilor art. 4 alin. (2) din cuprinsul Directivei 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii pornind de la o speță soluționată de către instanța română.....128

Ana MURZAC

Protecția consumatorului în contractele de achiziții publice de servicii digitale.....148

Viorica URSU

Protecția consumatorului în contractele de credit – fundamentele și limitele modelului european de armonizare.....165

Silvia STICI

Vulnerabilitățile instituției protecției drepturilor și intereselor consumatorilor resurselor energetice din Republica Moldova.....175

Ion SLISARENCO

Protecția consumatorilor în domeniul plăților online: provocări și soluții juridice în era digitală.....206

Olga CERNELEV

Informarea consumatorului și responsabilitatea juridică a operatorilor economici privind riscurile consumului de carne procesată.....216

Răzvan SCĂFEȘ

Circumstanțele excepționale ca și cauze exoneratoare de răspundere conform regulamentului nr. 261/2004.....223

Constantin RUSNAC, Vitalie IONAȘCU, Marcel BOȘCANEANU

Protecția studentului – „consumator” în învățământul superior.....234

Igor BANTUȘ

Dimensiunea constituțională a protecției consumatorilor: interferențe între dreptul privat, dreptul public și jurisdicția constituțională.....258

Florin CAZACU

Individualizarea măsurilor preventive neprivative de libertate în cazul infracțiunilor ce afectează drepturile consumatorilor pe platformele de e-commerce.....267

Dumitru NICULĂIȚĂ

De la publicitate înșelătoare la dark patterns: comunicarea comercială digitală în R. Moldova între marketing persuasiv și protecția juridică a consumatorilor.....274

Mihaela COJOCARU

Principiul „poluatorul plătește” și responsabilitatea producătorilor față de consumatori în economia sustenabilă.....284

Oleg PANTEA

Dark patterns și răspunderea contravențională a comercianților în mediul online în Republica Moldova.....306

Decebal Bogdan MANOLE

Izvoare de drept și raporturi juridice privind protecția consumatorului în România și R. Moldova în contextul economiei digitale.....317

Lacrima Bianca LUNTRARU

Particularități ale mecanismelor de protecție a consumatorilor în contractele de credit încheiate prin intermediul platformelor digitale.....333

Vitalie TIHON

Anularea dobânzii în contractele de credit – sancțiune excesivă.....340

Constantin PISARENCO

Rebuilding patient rights in the digital age: criminalistic theoretical and practical challenge.....352

Raluca BUCULEA

Răspunderea penală în domeniul transplantului de organe, țesuturi și celule umane, o garanție a respectării drepturilor pacientului.....364

Mariana GÎRLEANU

Protecția datelor cu caracter personal ale consumatorilor în contextul digitalizării serviciilor și comerțului electronic.....377

Andra Bianca IACOB

Bariere lingvistice în informarea consumatorului-migrant: obligația de traducere ca garanție a articolului 6 CEDO.....390

Luminița-Marcela POP

Raportul dintre răspunderea pentru produsele cu defecte și răspunderea civilă.....400

Maria Raluca SOTIR

Transformarea digitală a contractului de vânzare: reconfigurarea protecției consumatorului în piețele algoritmice.....412

Mihai ȘTEFĂNOAIA

***Protecția penală a consumatorului între prevenție și sancțiune:
analiza infracțiunilor de înșelăciune, fals și practici comerciale
frauduloase.....428***

Doinița ȚÎMBALARU

***Consumatorul în traficul rutier digitalizat: provocări contravenționale
generate de utilizarea tehnologiilor inteligente.....440***

Vladimir VASILIȚA

***Protecția consumatorilor în achizițiile publice din domeniul
securității și ordinii publice.....451***

Rada PLĂCINTĂ-MORARU

***Protecția consumatorului împotriva clauzelor abuzive în contractele
de consum.....464***

Marcel BOȘCANEANU

***Rolul inspectoratului de stat pentru supravegherea produselor
nealimentare și protecția consumatorului în prevenirea
și combaterea faptelor ilegale ce constituie contravenții
în limitele competenței.....476***

Oxana EȘĂNU

***Impactul algoritmilor de personalizare asupra consimțământului
liber al consumatorului în mediul online.....488***

Georgica ILIE

***Reconfigurarea protecției consumatorilor în era digitală:
drept comparat și internațional – bune practici și tendințe
în protecția copiilor în școală.....506***

Ana-Maria GHERMAN-GRIMAILO

***Platformele online și marketplace-urile digitale ca factori
de risc juridic: provocări normative și lacune de protecție
a consumatorilor în era digitală.....516***

Ludmila PASCARI, Tatiana MUNTEANU

***Advertising in the era of conversational assistants: ethical and legal
implications of exploiting intimate conversations.....525***

Mariana ODAINIC, Natalia CHIPER

***Protecția consumatorilor în contextul noii arhitecturi europene AML:
implicațiile pachetului legislativ al autorității AMLA.....535***

Igor TROFIMOV, Sergiu ZESTREA

Limitele aplicării planului de remediere și ale confiscării speciale în procedura contravențională.....551

Evgheni CIRCOV

Rolul autorităților publice în asigurarea rezilienței mecanismelor de protecție a drepturilor consumatorilor în era digitalizării administrației de stat.....561

Rafael CILOCI, Lilia CHIRIAC

From consumerism to the principles of sustainable economy: possible option or necessity.....571

Ludmila PASCARI, Lilia CHIRIAC

Publicitatea digitală între informare și manipulare: provocări pentru protecția consumatorului.....585

Ana-Adriana MANEA

Obligația părinților de a acționa în interesul minorului implicat în raporturi juridice în calitate de consumator.....594

Serghei ROȘCA

Sistemul de protecție a refugiaților în condiții de criză.....603

Sergiu MIRZA, Feodosie PITUȘCAN

Politica ecologică și cadrul legislativ al protecției consumatorului ca instrumente de garantare a calității vieții în Republica Moldova.....616

Alexandru ARMEANIC

Protecția consumatorului în cadrul tranziției legislației naționale de privatizare.....635

Mihaela PASCAL

Siguranța produselor în comerțul electronic: provocări pentru R. Moldova în contextul regulamentului (UE) 2023/988 privind siguranța generală a produselor.....647

Mihaela PASCAL, Andrian CREȚU

Răspunderea contravențională pentru încălcarea drepturilor consumatorilor în R. Moldova: provocări de aplicare și perspective de armonizare cu dreptul UE.....657

Olesea CERNAVCA

Publicitatea înșelătoare și practicile comerciale neloiale în contextul protecției drepturilor consumatorilor.....667

CZU: 347.451:366.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19944683>

NOILE STANDARDE DE PROTECȚIE A CONSUMATORILOR ÎN MATERIE IMOBILIARĂ PRIN LEGEA NORDIS. STUDIU COMPARAT

Dorel RUSU,

doctor în drept, asistent universitar,
Catedra „Drept privat”, Academia „Ștefan Cel Mare” a MAI,
avocat, Uniunea Avocaților din R. Moldova
ORCID: 0009-0001-6898-2181
Email: dor.rusu@gmail.com

Rezumat: Prezentul studiu analizează noile standarde de protecție a consumatorilor în tranzacțiile imobiliare introduse prin Legea nr. 207/2025 din România, cunoscută în doctrină sub denumirea de Legea Nordis. Cercetarea adoptă o abordare comparativă, examinând aceste evoluții legislative în raport cu cadrul juridic stabilit de Codul civil al Republicii Moldova, în special dispozițiile art. 1170–1176 care reglementează contractul de vânzare-cumpărare a bunului imobil în construcție.

Studiul se concentrează asupra principalelor mecanisme juridice destinate protejării cumpărătorilor de locuințe aflate în faza de proiect sau de construcție, cum ar fi limitarea avansurilor, publicitatea juridică a promisiunilor de vânzare, utilizarea conturilor bancare dedicate pentru gestionarea fondurilor achitate de cumpărători, precum și sancțiunile aplicabile dezvoltatorilor imobiliari în cazul utilizării necorespunzătoare a acestor fonduri. Totodată, cercetarea evidențiază caracterul sistematic al reglementării din Republica Moldova, care include mecanisme precum înregistrarea provizorie a dreptului de proprietate, limitarea etapizată a plăților și protecția cumpărătorului în cazul insolvenței dezvoltatorului.

Analiza comparativă permite identificarea unor elemente comune și diferențe semnificative între cele două sisteme juridice, precum și formularea unor recomandări legislative menite să consolideze securitatea juridică a tranzacțiilor imobiliare și să sporească nivelul de protecție a consumatorilor în acest domeniu.

Cuvinte-cheie: protecția consumatorului, Legea Nordis, drept imobiliar, bun imobil în construcție, dezvoltator imobiliar, contract de vânzare-cumpărare.

NEW STANDARDS OF CONSUMER PROTECTION IN REAL ESTATE TRANSACTIONS UNDER THE NORDIS LAW: A COMPARATIVE STUDY

Abstract: This study analyses the new standards of consumer protection in real

estate transactions introduced by Law No. 207/2025 in Romania, commonly referred to in legal doctrine as the Nordis Law. The research adopts a comparative approach, examining these legislative developments in relation to the legal framework established by the Civil Code of the Republic of Moldova, particularly the provisions of Articles 1170–1176 governing the contract for the sale of real estate under construction.

The study focuses on the main legal mechanisms designed to protect buyers of residential units at the project or construction stage, such as the limitation of advance payments, the legal publicity of preliminary sale agreements, the use of dedicated bank accounts for managing funds paid by purchasers, and the sanctions applicable to real estate developers in cases of improper use of these funds.

At the same time, the research highlights the systematic character of the Moldovan regulation, which includes mechanisms such as the provisional registration of property rights, the staged limitation of payments, and legal protection for buyers in the event of the developer's insolvency.

The comparative analysis allows the identification of common elements and significant differences between the two legal systems, as well as the formulation of legislative recommendations aimed at strengthening legal certainty in real estate transactions and enhancing consumer protection.

Keywords: consumer protection, Nordis Law, real estate law, real estate under construction, real estate developer, sale and purchase agreement.

Introducere

Piața imobiliară contemporană se caracterizează prin dezvoltarea rapidă a proiectelor rezidențiale realizate în faza de proiect sau de construcție, fenomen care determină apariția unor raporturi juridice complexe între dezvoltatorii imobiliari și persoanele interesate de achiziționarea locuințelor. În aceste raporturi juridice, cumpărătorul are, de regulă, calitatea de consumator și se află într-o poziție juridică vulnerabilă în raport cu dezvoltatorul, în special în situațiile în care plata prețului sau a unei părți din acesta se realizează înainte de finalizarea construcției.

Experiența ultimilor ani a evidențiat existența unor riscuri semnificative pentru cumpărătorii de imobile în construcție, precum: nefinalizarea proiectelor imobiliare; utilizarea necontrolată a avansurilor achitate de cumpărători; insolvabilitatea dezvoltatorilor imobiliari; lipsa transparenței în derularea proiectelor imobiliare. În acest context, legiuitorii au intervenit prin adoptarea unor reglementări menite să consolideze protecția consumatorilor.

În România, aceste preocupări s-au materializat prin adoptarea Legii nr. 207/2025 [1], cunoscută în doctrină și în spațiul public sub denumirea de „Legea Nordis”, care introduce mecanisme suplimentare de transparență și protecție financiară a cumpărătorilor.

În Republica Moldova, reglementarea vânzării bunurilor imobile în

construcție este realizată prin dispozițiile art. 1170–1176 Cod civil [2], introduse în urma modernizării Codului civil din anul 2019, precum și prin reglementări anterioare privind autentificarea și înregistrarea contractelor de investiții în construcții.

Obiectivul prezentului studiu constă în analiza comparativă a mecanismelor juridice de protecție a consumatorilor în domeniul imobiliar, prevăzute de legislațiile din România și Republica Moldova, precum și identificarea unor soluții legislative care ar putea contribui la consolidarea securității juridice a tranzacțiilor imobiliare.

2. Metode și materiale aplicate

În cadrul cercetării au fost utilizate mai multe metode specifice științelor juridice. Principala este **metoda comparativă**, care permite analiza și compararea reglementărilor juridice privind vânzarea bunurilor imobile în construcție din legislația României și cea a Republicii Moldova.

De asemenea, a fost utilizată **metoda analizei normative**, prin examinarea dispozițiilor legale relevante, în special: Legea nr. 207/2025; Legea nr. 10/1995 privind calitatea în construcții; Legea cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996 din România; Codul civil, art. 1170–1176; Legea cadastrului bunurilor imobile nr. 1543/1998; Legea nr.1453/2002 cu privire la notariat; Legea nr. 164/2008 pentru completarea unor acte legislative, din R. Moldova.

3. Discuții și rezultate obținute

3.1 Evoluția reglementării juridice în Republica Moldova

La 29 iulie 2008 a intrat în vigoare Legea pentru completarea unor acte legislative nr. 164 din 09 iulie 2008 [3], prin care s-a completat Legea cadastrului bunurilor imobile nr. 1543/1998 [4] cu art. 40⁶.

Înregistrarea contractelor privind investițiile în construcții:

(1) Contractele prin care una dintre părți se obligă să asigure construcția unuia sau mai multor apartamente și să le transmită persoanei fizice care se obligă să achite integral sau parțial prețul imobilului anterior predării acestuia, precum și contractele privind cesiunea drepturilor care rezultă din acestea se autentifică notarial și se înscriu în registrul bunurilor imobile, sub sancțiunea nulității.

(2) Este interzis să se perceapă de la persoana fizică orice plăți prevăzute de contractele menționate la alin.(1) înainte de înregistrarea contractelor respective.

A fost completată Legea nr.1453/2002 cu privire la notariat [5], cu articolul 51¹. Autentificarea contractelor privind investițiile în construcții și

a contractelor privind cesiunea drepturilor care rezultă din acestea: Contractele prin care una dintre părți se obligă să asigure construcția unui sau mai multor apartamente și să le transmită persoanei fizice care se obligă să achite integral sau parțial prețul imobilului anterior predării acestuia, precum și contractele privind cesiunea drepturilor care rezultă din acestea se autentifică notarial, cu condiția prezentării autorizațiilor necesare pentru construcție și a proiectului construcției, aprobat în modul stabilit, precum și a documentelor care confirmă dreptul de proprietate sau de folosință asupra terenului (dacă notarul nu deține aceste documente).

Respectiv, începând cu 29 iulie 2008, legiuitorul moldav a introdus un nou tip de contract, nereglementat de către Codul civil la acea vreme și l-a definit în Legea cadastrului bunurilor imobile nr. 1543/1998. Iar cumpărătorii-consumatori (numiți investitori de lege) au beneficiat de protecția juridică a statului prin mecanismul de autentificare a contractelor și notarea acestora în registrul de publicitate.

Iar prin modernizarea Codului Civil al R. Moldova, începând cu 1 martie 2019, este definit expres Contractul de vânzare-cumpărare a bunului imobil în construcție. Totodată, este indicat expres că dispozițiile prezentului articol (art. 1170 Cod Civil) și ale art. 1171-1176 se aplică în mod corespunzător antecontractelor de vânzare-cumpărare a bunului imobil în construcție, precum și oricăror altor contracte sau aranjamente, indiferent de denumirea lor, prin care unei persoane i se promite sau i se rezervă un bun imobil în construcție în schimbul unei contraprestații.

3.2 Reglementarea contractului de vânzare a bunului imobil în construcție în Codul civil al Republicii Moldova

Codul civil al Republicii Moldova reglementează contractul de vânzare-cumpărare a bunului imobil în construcție prin dispozițiile art. 1170-1176, introduse în cadrul reformei de modernizare a legislației civile. Potrivit art. 1170, aceste norme se aplică raporturilor juridice prin care vânzătorul se obligă să asigure construirea unui apartament sau a altui bun imobil și să îl transmită ulterior în proprietatea cumpărătorului, iar acesta din urmă se obligă să achite prețul convenit și să recepționeze bunul după darea în exploatare.

Un element important al acestei reglementări îl constituie caracterul imperativ al normelor. Astfel, orice clauză contractuală care derogă de la dispozițiile legale în detrimentul cumpărătorului consumator sau care limitează drepturile acestuia este sancționată cu nulitate absolută. Această soluție legislativă reflectă preocuparea legiuitorului pentru protecția persoanelor care participă financiar la realizarea proiectelor imobiliare înainte de finalizarea construcției.

Totodată, normele menționate se aplică nu doar contractelor propriu-zise de vânzare-cumpărare, ci și antecontractelor sau altor aranjamente juridice prin care unei persoane i se promite sau i se rezervă un bun imobil în construcție. Prin această formulare, legiuitorul urmărește să prevină eludarea normelor de protecție a consumatorului prin utilizarea unor denumiri contractuale diferite.

Codul civil stabilește conținutul obligatoriu al contractului de vânzare a bunului imobil în construcție. Aceste dispoziții instituie o serie de cerințe menite să asigure transparența tranzacției și informarea corespunzătoare a cumpărătorului.

Contractul trebuie să cuprindă, printre altele: identificarea bunului imobil și numărul cadastral al acestuia; autorizația de construire și datele proiectului de construcție; natura dreptului dezvoltatorului asupra terenului; cota-parte din teren și din părțile comune ale condominiului; termenul de dare în exploatare a construcției; prețul total și graficul de plată a ratelor.

Un mecanism important de protecție a cumpărătorului este reprezentat de limitarea etapizată a plăților, prevăzută de art. 1173 Cod civil. Potrivit acestei reglementări, plățile efectuate de cumpărător nu pot depăși anumite limite corelate cu stadiul realizării construcției:

- 5% din prețul total – după înregistrarea provizorie a dreptului de proprietate;
- 35% din preț – după finalizarea fundamentului construcției;
- 70% din preț – după edificarea structurii clădirii;
- 95% din preț – după darea în exploatare a construcției;
- 100% din preț – după transferul definitiv al dreptului de proprietate.

În cazul în care dezvoltatorul încasează sume care depășesc limitele legale, cumpărătorul are dreptul de a solicita restituirea sumelor achitate în plus, chiar dacă a cunoscut existența acestei încălcări. Această soluție legislativă urmărește prevenirea practicilor abuzive prin care dezvoltatorii solicită plăți disproporționate în raport cu stadiul construcției.

Codul civil prevede și posibilitatea utilizării unui cont fiduciar de sechestru (escrow) pentru gestionarea sumelor achitate de cumpărători. În temeiul art. 1175, părțile pot conveni ca plățile efectuate de cumpărător să fie depuse într-un cont administrat de o instituție bancară. Sumele depuse în acest cont pot fi eliberate către dezvoltator doar pe măsura finalizării etapelor de construcție, în condițiile stabilite prin contract. De asemenea, eliberarea fondurilor poate fi dispusă fie prin acordul ambelor părți, fie la ordinul unui terț independent, cum ar fi un notar sau avocat.

În cazul insolvabilității dezvoltatorului, art. 1176 din Codul civil reglementează situația în care dezvoltatorul intră în procedură de insolvabilitate

înainte de finalizarea construcției și de transferul dreptului de proprietate către cumpărător. În această situație, cumpărătorul are două opțiuni principale:

a) să solicite transferul dreptului de proprietate asupra bunului imobil în stadiul în care acesta se află;

b) să declare rezoluțiunea contractului și să solicite restituirea sumelor achitate.

În cazul în care cumpărătorul optează pentru preluarea bunului în stadiul existent, administratorul procedurii de insolvență este obligat să semneze actul de predare-primire, cu respectarea proporționalității dintre plățile efectuate și lucrările realizate.

Această reglementare oferă un nivel ridicat de protecție cumpărătorilor, permițându-le să evite pierderea integrală a investiției în cazul falimentului dezvoltatorului.

3.3 Noile standarde de protecție introduse prin Legea nr. 207/2025 („Legea Nordis”)

Adoptarea Legii nr. 207/2025, cunoscută în doctrină drept *Legea Nordis*, reprezintă o intervenție legislativă importantă în domeniul tranzacțiilor imobiliare privind bunurile viitoare. Această reglementare urmărește consolidarea protecției cumpărătorilor de locuințe în faza de proiect sau de construcție, prin instituirea unor mecanisme suplimentare de transparență și control asupra activității dezvoltatorilor imobiliari.

S-au introdus modificări semnificative în Legea nr. 10/1995 privind calitatea în construcții și în Legea cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996, stabilind reguli stricte privind promisiunile de vânzare, limitarea sumelor percepute de dezvoltatori și publicitatea juridică a bunurilor imobile viitoare. Un prim element de noutate îl constituie instituirea unor condiții stricte pentru încheierea promisiunilor de vânzare-cumpărare având ca obiect unități locative viitoare. Potrivit noilor dispoziții ale art. 22 alin. (2) și (3) din Legea nr. 10/1995, dezvoltatorul poate promite înstrăinarea unei unități individuale dintr-un condominiu viitor sau a unei locuințe individuale viitoare numai după îndeplinirea cumulativă a unor condiții juridice prealabile. Astfel, este necesară:

a) notarea autorizației de construire în cartea funciară;

b) realizarea operațiunii de preapartamentare a construcției;

c) deschiderea cărților funciare pentru unitățile individuale reprezentând bunuri viitoare.

În ceea ce privește efectele promisiunii sinalagmatice de vânzare-cumpărare, afară de faptul că, spre deosebire de promisiunea unilaterală, dă naștere la obligații reciproce ferme în sarcina părților contractante de a încheia

vânzarea [6, p. 227].

Scopul autorizării este atestarea conformității proiectului propus cu normele legale privind amplasarea, proiectarea, execuția, exploatarea și post-utilizarea construcțiilor. Pe lângă acest rol, prin autorizația de construire se asigură îndeplinirea cerințelor urbanistice, tehnice, de protecție a mediului și de siguranță, garantând astfel protecția intereselor publice și private [7, p. 2].

În cazul unui imobil cu construcție – condominiu, din care unele părți sunt comune indivize, iar restul sunt individuale, se întocmește o carte funciară colectivă pentru întreaga construcție, și câte o carte funciară individuală pentru fiecare proprietate individuală care poate fi reprezentată din apartamente sau spații cu altă destinație decât cea de locuință [8, p. 211].

De asemenea, promisiunile de vânzare trebuie încheiate **în formă autentică**, iar notarul public are obligația de a solicita notarea acestora în cartea funciară în ziua întocmirii actului sau cel târziu în următoarea zi lucrătoare. Prin aceste măsuri se urmărește creșterea gradului de securitate juridică a tranzacțiilor imobiliare și prevenirea situațiilor în care sunt promise spre vânzare bunuri neindividualizate sau inexistente din punct de vedere juridic.

Legea nr. 207/2025 introduce și o reglementare expresă privind convențiile de rezervare a unităților locative. Astfel, rezervarea cumpărării unei unități individuale dintr-un condominiu viitor sau a unei locuințe individuale poate fi realizată pentru o perioadă maximă de 60 de zile, urmând ca în acest interval să fie încheiată promisiunea de vânzare sau contractul de vânzare-cumpărare.

Totodată, sumele percepute cu titlu de rezervare nu pot depăși 5% din prețul imobilului, sub sancțiunea nulității absolute a convenției de rezervare. În cazul în care promisiunea sau contractul de vânzare nu este încheiat din culpa dezvoltatorului, acesta este obligat să restituie integral sumele primite în termen de 30 de zile. Prin această limitare se urmărește prevenirea practicilor prin care dezvoltatorii solicitau sume importante sub forma unor taxe de rezervare, fără a garanta finalizarea tranzacției.

Un alt mecanism important introdus prin Legea Nordis privește modul de gestionare a avansurilor achitate de cumpărători. Potrivit art. 22 alin. (6) din Legea nr. 10/1995, aceste sume trebuie depuse într-un cont bancar distinct al dezvoltatorului, dedicat exclusiv edificării proiectului imobiliar pentru care au fost achitate.

Fondurile pot fi utilizate doar pentru dezvoltarea proiectului respectiv și numai în anumite limite stabilite de lege, respectiv:

- maximum 25% din preț pentru partea de rezistență a construcției;

- maximum 20% din preț pentru lucrările de instalații, după finalizarea structurii de rezistență.

În plus, utilizarea sumelor este condiționată de aprobarea dirigintelui de șantier sau a persoanei responsabile de verificarea execuției lucrărilor. Pentru a asigura respectarea acestor reguli, legea instituie și un mecanism sancționator.

Utilizarea sumelor achitate de cumpărători în alte scopuri decât cele prevăzute de lege este interzisă și se sancționează cu amendă în cuantum de 1% din cifra de afaceri realizată de dezvoltator în anul anterior, dacă fapta nu constituie infracțiune. Această sancțiune reprezintă un instrument important de responsabilizare a dezvoltatorilor imobiliari și de protecție a consumatorilor.

Legea nr. 207/2025 introduce și conceptul de preapartamentare a construcțiilor de tip condominiu, reglementat prin completarea art. 26 din Legea cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996. Prin această operațiune se realizează:

- a) deschiderea cărții funciare pentru construcția viitoare;
- b) deschiderea cărților funciare individuale pentru unitățile locative viitoare;
- c) menționarea expresă în cartea funciară a faptului că aceste unități reprezintă bunuri viitoare.

Acest mecanism permite individualizarea juridică a unităților locative încă din faza de proiect și contribuie la creșterea transparenței și securității tranzacțiilor imobiliare.

3.4 Analiza comparativă a mecanismelor de protecție

Analiza comparativă a reglementărilor juridice din România și Republica Moldova evidențiază existența unor mecanisme similare de protecție a cumpărătorilor de bunuri imobile în construcție, însă structurate diferit în cele două sisteme juridice. În ambele cazuri, intervenția legiuitorului a fost determinată de necesitatea reducerii riscurilor asociate tranzacțiilor imobiliare realizate înainte de finalizarea construcțiilor, în special în raport cu practicile dezvoltatorilor imobiliari.

Un prim element comun îl constituie reglementarea strictă a promisiunilor de vânzare și a contractelor privind bunurile imobile viitoare. În legislația română, Legea nr. 207/2025 instituie obligația încheierii promisiunilor de vânzare în formă autentică și notarea acestora în cartea funciară, după îndeplinirea unor condiții prealabile, precum notarea autorizației de construire și realizarea operațiunii de preapartamentare. În mod similar, legislația Republicii Moldova prevede aplicarea normelor speciale ale contractului de vânzare-cumpărare a bunului imobil în construcție și antecontractelor sau

altor aranjamente juridice prin care se promite transmiterea unui asemenea bun.

Un al doilea element de convergență îl constituie mecanismele financiare de protecție a cumpărătorilor. În legislația română, sumele achitate de cumpărători cu titlu de avans trebuie depuse într-un cont bancar distinct al dezvoltatorului, destinat exclusiv finanțării proiectului imobiliar pentru care au fost plătite. Utilizarea acestor fonduri este limitată și se realizează numai în anumite condiții și în anumite etape ale construcției. În legislația Republicii Moldova, protecția financiară a cumpărătorilor este realizată prin limitarea etapizată a plăților în funcție de stadiul construcției și prin posibilitatea utilizării unui cont fiduciar de sechestru (escrow), care asigură o administrare controlată a sumelor achitate.

În ceea ce privește limitarea plăților, legislația moldovenească introduce un sistem etapizat detaliat, stabilind procente maxime care pot fi percepute de dezvoltator în funcție de stadiul realizării construcției. Acest mecanism contribuie la corelarea directă a plăților efectuate de cumpărător cu progresul lucrărilor de construcție. În schimb, legislația română reglementează în principal modul de utilizare a avansurilor și limitează sumele percepute pentru rezervarea unităților locative, stabilind un plafon de maximum 5% din prețul imobilului.

O altă diferență semnificativă se referă la regimul juridic al dreptului cumpărătorului asupra bunului imobil în construcție. În legislația Republicii Moldova este prevăzută posibilitatea înregistrării provizorii a dreptului de proprietate al cumpărătorului în registrul bunurilor imobile, ceea ce conferă acestuia un nivel sporit de securitate juridică. În legislația română, protecția juridică se realizează în principal prin mecanisme de publicitate imobiliară, precum notarea promisiunii de vânzare și deschiderea cărților funciare pentru unitățile locative viitoare.

În ceea ce privește protecția cumpărătorului în cazul insolvenței dezvoltatorului, legislația Republicii Moldova prevede un mecanism expres prin care cumpărătorul poate opta între solicitarea transferului dreptului de proprietate asupra bunului în stadiul existent sau rezoluțiunea contractului și restituirea sumelor achitate. În legislația română, protecția cumpărătorilor este realizată în principal prin reglementarea utilizării avansurilor și prin instituirea unor sancțiuni administrative pentru utilizarea necorespunzătoare a fondurilor provenite de la cumpărători.

De asemenea, legislația română introduce sancțiuni pecuniare semnificative pentru dezvoltatorii care utilizează sumele achitate de cumpărători în alte scopuri decât cele prevăzute de lege, amenda putând ajunge până la 1% din cifra de afaceri realizată în anul anterior. În legislația Republicii

Moldova, protecția consumatorilor este realizată în principal prin sancțiunea nulității absolute a clauzelor contractuale care derogă de la dispozițiile legale în detrimentul cumpărătorului.

În ansamblu, analiza comparativă evidențiază că legislația Republicii Moldova oferă o reglementare mai sistematică și integrată în cadrul Codului civil, în timp ce legislația română introduce mecanisme punctuale de intervenție legislativă, menite să răspundă unor disfuncționalități ale pieței imobiliare. Cu toate acestea, ambele sisteme juridice urmăresc același obiectiv fundamental, și anume consolidarea protecției consumatorilor și creșterea securității juridice a tranzacțiilor imobiliare privind bunurile aflate în construcție.

3.5 Recomandări privind perfecționarea cadrului legislativ

Analiza comparativă a reglementărilor juridice privind vânzarea bunurilor imobile în construcție evidențiază existența unor mecanisme de protecție a cumpărătorilor atât în legislația României, cât și în cea a Republicii Moldova. Totuși, studiul relevă și anumite lacune legislative, care ar putea fi remediate prin perfecționarea cadrului normativ existent.

În cazul României, se poate observa că reglementarea introdusă prin Legea nr. 207/2025 reprezintă un pas important în direcția consolidării protecției cumpărătorilor de locuințe în construcție. Cu toate acestea, anumite mecanisme existente în legislația Republicii Moldova ar putea constitui modele utile pentru dezvoltarea cadrului normativ român.

Astfel, ar putea fi avută în vedere introducerea unui sistem clar etapizat al plăților, corelat cu stadiul realizării lucrărilor de construcție. Un asemenea mecanism ar permite o corelare directă între progresul lucrărilor și sumele achitate de cumpărători, reducând riscul finanțării disproporționate a proiectelor imobiliare.

De asemenea, se poate aprecia oportună reglementarea expresă a protecției cumpărătorului în cazul insolvenței dezvoltatorului, similar soluțiilor prevăzute de legislația Republicii Moldova. Instituirea unor mecanisme clare în această materie ar putea contribui la protejarea investițiilor realizate de cumpărători în proiectele imobiliare aflate în curs de execuție. Totodată, în scopul sporirii securității tranzacțiilor imobiliare, ar putea fi analizată extinderea utilizării conturilor escrow obligatorii pentru tranzacțiile imobiliare privind bunuri aflate în construcție, ceea ce ar permite o administrare mai transparentă și mai sigură a fondurilor provenite de la cumpărători.

În ceea ce privește legislația Republicii Moldova, analiza comparativă relevă existența unui cadru normativ relativ detaliat în ceea ce privește raporturile juridice dintre dezvoltator și cumpărător. Cu toate acestea, reglementarea actuală nu prevede sancțiuni pecuniare semnificative pentru

dezvoltatorii care utilizează în mod necorespunzător fondurile provenite de la cumpărători.

În acest sens, se impune analizarea oportunității introducerii în legislație a unei sancțiuni pecuniare aplicabile dezvoltatorilor imobiliari, în cuantum de până la 1% din cifra de afaceri anuală sau din profitul realizat, pentru încălcarea drepturilor consumatorilor sau pentru utilizarea fondurilor achitate de cumpărători în alte scopuri decât realizarea proiectului imobiliar. O asemenea reglementare ar contribui la consolidarea disciplinei financiare în domeniul dezvoltărilor imobiliare și la sporirea protecției consumatorilor. În contextul analizat, trebuie menționat faptul că protecția consumatorilor în tranzacțiile imobiliare este completată și de reglementările generale privind drepturile consumatorilor.

În România, aceste raporturi juridice sunt guvernate, în mod complementar, de Ordonanța de urgență nr. 34/2014 privind drepturile consumatorilor [9] și de Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive în contractele încheiate între profesioniști și consumatori [10].

În mod similar, în Republica Moldova, protecția consumatorilor este reglementată prin Codul civil [2] și prin Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor [11].

Cu toate acestea, atât în legislația din România, cât și în cea din Republica Moldova, nu sunt prevăzute în mod expres penalități legale aplicabile dezvoltatorilor pentru întârzierea executării obligațiilor față de cumpărători la darea în exploatare a proiectelor imobiliare, acestea fiind stabilite, de regulă, doar prin clauzele contractuale convenite de părți. În practică, această situație poate conduce la apariția unor dezechilibre contractuale, în special în situațiile în care contractele sunt redactate în mod unilateral de dezvoltatori.

În consecință, consolidarea mecanismelor de protecție a consumatorilor în domeniul tranzacțiilor imobiliare ar putea include și instituirea unor mecanisme legale de sancționare a încălcării obligațiilor contractuale față de cumpărători, în special în cazul întârzierilor nejustificate în finalizarea proiectelor imobiliare. Prin urmare, analiza comparativă demonstrează că cele două sisteme juridice utilizează instrumente diferite pentru atingerea aceluiași obiectiv: consolidarea protecției consumatorilor și creșterea securității juridice în tranzacțiile imobiliare privind bunurile aflate în construcție.

4. Concluzii

Analiza realizată evidențiază faptul că dezvoltarea pieței imobiliare și creșterea numărului tranzacțiilor privind bunuri imobile în construcție au determinat necesitatea consolidării cadrului juridic destinat protejării cum-

părătorilor în raporturile juridice cu dezvoltatorii imobiliari. Atât legislația din România, cât și cea din Republica Moldova au evoluat în direcția instituirii unor mecanisme juridice menite să reducă riscurile asociate achiziționării locuințelor aflate în faza de proiect sau de construcție.

În România, aceste preocupări s-au concretizat prin adoptarea Legii nr. 207/2025, care introduce noi standarde de transparență și control asupra activității dezvoltatorilor imobiliari, precum limitarea sumelor percepute pentru rezervarea locuințelor, utilizarea conturilor bancare dedicate proiectelor imobiliare și sancționarea utilizării necorespunzătoare a fondurilor provenite de la cumpărători.

În Republica Moldova, protecția cumpărătorilor este reglementată într-un mod mai sistematic prin dispozițiile art. 1170–1176 din Codul civil, care stabilesc cadrul juridic al contractului de vânzare-cumpărare a bunului imobil în construcție. Aceste norme includ obligații extinse de informare ale dezvoltatorului, limitarea etapizată a plăților în funcție de stadiul construcției, posibilitatea utilizării conturilor fiduciare și mecanisme speciale de protecție în cazul insolvenței dezvoltatorului.

Analiza comparativă evidențiază faptul că legislația moldovenească oferă o reglementare mai detaliată a raporturilor juridice dintre dezvoltator și cumpărător, integrată în cadrul dreptului civil, în timp ce legislația română introduce mecanisme punctuale de intervenție legislativă menite să corecteze anumite disfuncționalități ale pieței imobiliare. În același timp, studiul relevă existența unor elemente care ar putea fi valorificate reciproc în cele două sisteme juridice. Astfel, experiența legislației române privind sancționarea utilizării necorespunzătoare a fondurilor provenite de la cumpărători ar putea constitui un model util pentru consolidarea cadrului sancționator în Republica Moldova. În mod similar, reglementarea etapizată a plăților și protecția cumpărătorului în cazul insolvenței dezvoltatorului prevăzute de legislația moldovenească ar putea inspira perfecționarea mecanismelor de protecție a consumatorilor în dreptul român.

În concluzie, consolidarea protecției juridice a cumpărătorilor de bunuri imobile în construcție reprezintă o condiție esențială pentru creșterea securității juridice a tranzacțiilor imobiliare, dezvoltarea sustenabilă a pieței imobiliare și creșterea încrederii consumatorilor în proiectele rezidențiale.

Referințe bibliografice:

1. Legea nr. 207 din 8 decembrie 2025 pentru modificarea art. 22 din Legea nr. 10/1995 privind calitatea în construcții, precum și pentru completarea art. 26 din Legea cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996,

[online] [citat 14.03.2026]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/305018>

2. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 66-75;

3. Legea pentru completarea unor acte legislative nr. 164 din 09.07.2008, Monitorul Oficial nr.138-139 art.561 din 29.07.2008;

4. Legea cadastrului bunurilor imobile nr. 1543 din 25.02.1998, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.44-46, art.318;

5. Legea cu privire la notariat nr. 1453 din 08.11.2002, Monitorul Oficial al R.Moldova nr.154-157 art.1209 din 21.11.2002;

6. Chirică Dan. *Tratat de drept civil. Contracte speciale. Vol. I. Vânzarea și schimbul*. Ediția a 3-a, revizuită. Editura Hamangiu, 2023, 569 p.;

7. Gherghina Oana Ruxandra. *Dreptul Construcțiilor*. Ed. 2, Ed. C.H. Beck, București, 2025, 448 p.;

8. Puie Oliviu. *Cadastru și Publicitate Imobiliară. Contenciosul special în materia Cadastrului și a cărții funciare*. București: Universul Juridic, 2019, 686 p.;

9. Ordonanța de urgență nr. 34/2014 privind drepturile consumatorilor, [online]. [citat 14.03.2026]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/158913>

10. Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive în contractele încheiate între profesioniști și consumatori, [online]. [citat 14.03.2026]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/140214>

11. Legea privind protecția consumatorilor nr. 105 din 13.03.2003, Monitorul Oficial al R. Moldova nr.122-124 art.195 din 28.03.2024.

CZU: 366.5:347.451

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19945054>

MECANISME DE PROTECȚIE A DREPTULUI CONSUMATORULUI ÎN CADRUL EXECUTĂRII CONTRACTELOR DE VÂNZARE CUMPĂRARE A BUNURILOR VIITOARE (în construcție)

Natalia CTITOR,

avocat, dr. în drept, conf. univ.,

Catedra Drept Public,

Academia „Ștefan cel Mare” (<https://ror.org/036kvxa54>);

<https://orcid.org/0009-0003-6794-0689>;

ctitor999@gmail.com;

+37369163141

Rezumat. Protecția drepturilor Consumatorului în cadrul executării Contractelor de vânzare cumpărare a bunurilor în construcție (viitoare) și evitarea (minimalizarea) afectărilor materiale și morale ale acestora, precum și a disputelor litigioase (extrajudiciare și judiciare), constituie un domeniu important, ce necesită o claritate și explicitate legală, precum și o practică jurisprudențială de interpretare și aplicare a cadrului legal unificată. Or, finalitatea executării corespunzătoare a Contractelor vizate constituie, pentru Consumator, un temei de fapt și de drept de dobândire a dreptului de proprietate privată asupra locuinței și/sau asupra altor spații, utilizabile în scopuri personale, iar dreptul de proprietate, la rândul său, constituie un drept fundamental al persoanei, aflându-se sub garantarea și protecția constituțională (art. 46 a Constituției RM) precum și a art. 1 a Primului protocol adițional la Convenția Europeană.

Cuvinte-cheie: consumator, dezvoltator, contract de vânzare cumpărare a bunurilor în construcție, protecție juridică, clauze abuzive, drept de proprietate.

Introducere

Dezvoltarea pieței imobiliare în ultimele decenii a determinat evoluția semnificativă a regimului juridic a raporturilor juridice civile în domeniu și, nemijlocit, a contractelor privind bunurile imobile aflate în curs de edificare. Aceste contracte, cunoscute în doctrină drept contracte de vânzare-cumpărare a bunurilor viitoare, iar în dispozițiile legale fiind definite ca contracte de vânzare cumpărare a bunurilor imobile în construcții, reprezintă un instrument juridic esențial pentru finanțarea proiectelor imobiliare și pentru facilitarea accesului populației la locuințe. În cadrul acestor raporturi juridice, consumatorul dobândește drepturi asupra unui bun care nu există încă în momentul încheierii Contractului, dar care urmează să fie realizat ulterior

de către profesionist/dezvoltator. Din perspectiva dezvoltatorilor imobiliari, acest mecanism contractual permite obținerea resurselor financiare necesare pentru realizarea construcțiilor prin intermediul plăților anticipate efectuate de cumpărători.

Totuși, particularitatea acestor contracte constă în existența unui dezechilibru structural între părțile contractante, or, consumatorul se obligă să plătească prețul integral sau o parte semnificativă din acesta, înainte de finalizarea construcției, asumându-și astfel riscuri considerabile legate de executarea obligațiilor contractuale de către profesionist. În schimb, dezvoltatorul controlează procesul tehnic al construcției, termenele de finalizare și specificațiile tehnice ale bunului, situație, ce creează premisele apariției unor practici contractuale abuzive și a unor litigii frecvente între consumatori și dezvoltatori imobiliari.

Metode și materiale aplicate

Prezentul studiu a fost dezvoltat prin: metoda analizei cadrului legal autohton și internațional în domeniul cercetat; analiza cazurilor practicii judiciare autohtone; expunerea propriilor viziuni asupra calității și cantității normelor juridice în vigoare, cu evidențierea aspectelor vulnerabile în domeniul cercetat, propuneri de aplicare a cadrului legal pertinent.

Discuții și rezultate obținute

În pofida faptului că prin Legea RM nr 133 din 15.11.2018, în vigoare din 01.03.2019, privind Modernizarea Codului Civil, au fost introduse dispoziții legale clare, previzibile și cu caracter de protejare a drepturilor și intereselor consumatorilor în Contractele de vânzare cumpărare a bunurilor imobile în construcție. Totuși, practica judiciară atestă multiple sesizări ale instanțelor judiciare autohtone, parvenite de la consumatorii în Contractele vizate, prin care sunt revendicate compensări ale prejudiciilor, generate ca urmare a întârzierii în finalizarea construcțiilor; utilizarea unor materiale de calitate inferioară și abateri de la proiectul construcției; inserarea unor clauze contractuale abuzive, etc. Respectiv, protecția juridică a consumatorilor în aceste contracte a devenit o preocupare centrală atât în dreptul național, cât și în dreptul Uniunii Europene.

În Republica Moldova, protecția consumatorilor în contractele privind bunuri imobile în construcție este realizată printr-un ansamblu de norme juridice, printre care evidențiem: dispozițiile Codului civil al Republicii Moldova; Legea privind protecția consumatorilor nr. 105/2003; Codul urbanismului și construcțiilor nr 434/2023, etc.

În același timp, reglementarea națională este influențată în mod sem-

nificativ de dreptul Uniunii Europene, în special de Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și de jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene.

În acest context, prezentul studiu își propune să analizeze mecanismele juridice de protecție a consumatorilor în contractele de vânzare-cumpărare a bunurilor imobile în construcție, evidențiind atât reglementările în vigoare, cât și aspectele practice judiciare și extrajudiciare.

În dreptul civil, bunurile viitoare sunt acele bunuri care nu există în momentul încheierii contractului, dar care urmează să fie create sau dobândite ulterior. Contractele privind bunuri viitoare sunt recunoscute de majoritatea sistemelor juridice moderne și permit încheierea unor raporturi juridice referitoare la bunuri care vor exista în viitor.

În dreptul Republicii Moldova, regimul juridic al contractelor privind bunuri viitoare este reglementat de Codul civil al Republicii Moldova (Legea nr. 1107/2002, Cartea III, Titlul III, Secțiunea a 8-a, art. 1167 – 1176.

În acord cu dispozițiile **art. 1170 alin. (1) CC al RM**, Contractul de vânzare-cumpărare a bunului imobil în construcție este definit ca un *contract prin care vânzătorul se obligă să asigure construirea unui apartament, altei încăperi izolate sau altui bun imobil în curs de construire (bun imobil în construcție) și să-l predea în proprietate cumpărătorului, iar cumpărătorul se obligă să achite prețul convenit și să recepționeze bunul imobil după darea lui în exploatare.*

Alin. (2) a normei citate, specifică expres că *Orice clauză care derogă de la dispozițiile prezentei secțiuni în detrimentul cumpărătorului consumator ori care exclude sau limitează drepturile prevăzute de lege ale consumatorului cumpărător al bunului imobil în construcție este lovită de nulitate absolută*, având semnificație, în sensul protecției consumatorului contra clauzelor abuzive și prevederile **art. 1077 și 1079 CC al RM**.

În atare expuneri, în Contractul vizat se identifică Părțile contractante, aceste fiind: Vânzătorul, cu obligații generice de construire și de predare în proprietate a încăperii, și Cumpărătorul, cu obligații generice colaterale de achitare a prețului convenit și recepționarea bunului imobil după darea lui în exploatare.

În practică, Vânzătorul, în contractele vizate, este o persoană juridică, profesionist, înregistrată în modul convenit, cu sau fără domeniu de activitate în construcții, însă, care poate contracta antreprenori și alți prestatori de servicii în construcții în vederea edificării construcției, deținând în proprietate privată sau cu un alt drept real terenul, pe care urmează a fi realizată construcția, precum și deținând documentația tehnică și autorizațiile corespunzătoare, eliberate de Autoritățile publice de resort.

Inițial, terenul și bunurile în construcție se înregistrează în Registrul de publicitate cu titlu de proprietate a Vânzătorului/Dezvoltătorului [7, art.4; 28; 40⁵], în așa mod, fiecare unitate în construcție, ce urmează a fi obiect a Contractelor de înstrăinare, dobândește semne identificatorii: cod cadastral, adresă, suprafață, etc.

Cumpărător în Contractele vizate, în accepțiunea alin. (1) a normei citate poate fi orice subiect de drept, însă în prezentul studiu ne vom referi la protecția consumatorului, care potrivit **art. 1 a Legii nr.105 din 13.03.2003** privind protecția consumatorilor, este *orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea, de întreprinzător, industrială, artizanală sau profesională*, iar conform art.3 alin.(1) din Legea nominalizată, *raporturile în domeniul protecției consumatorilor se reglementează prin prezenta lege, Codul civil, alte legi și acte normative în domeniul respectiv*.

Caracterul specific al contractelor privind bunuri viitoare constă în faptul că obiectul contractului nu există în momentul încheierii acestuia, cu toate acestea, contractul este valabil dacă bunul viitor este determinat sau determinabil și dacă existența sa este posibilă din punct de vedere juridic și material.

În cazul bunurilor imobile în construcție, obiectul contractului îl constituie o locuință sau o altă unitate imobiliară care urmează să fie edificată în baza unui proiect de construcție autorizat. Contractele privind bunurile imobile în construcție prezintă mai multe particularități juridice care le diferențiază de contractele clasice de vânzare-cumpărare.

În primul rând, obiectul contractului nu există în momentul încheierii contractului. Executarea obligației principale a vânzătorului depinde de realizarea lucrărilor de construcție și de finalizarea proiectului imobiliar.

În al doilea rând, transferul dreptului de proprietate nu se realizează imediat, ci numai după finalizarea construcției și înregistrarea bunului în registrul bunurilor imobile.

În al treilea rând, aceste contracte implică de regulă plăți anticipate din partea cumpărătorului, ceea ce creează un risc economic considerabil pentru consumatori.

Legea civilă, prin **art. 1171 alin. (1) CC al RM** prevede expres informațiile, ce trebuie inserate în conținutul contractului de vânzare-cumpărare a bunului imobil în construcție și anume: *(1) Contractul de vânzare-cumpărare a bunului imobil în construcție trebuie să prevadă: a) numărul cadastral al bunului imobil în construcție; b) numărul și data eliberării și expirării autorizației de construire în al cărei temei vânzătorul construiește sau asigură construirea obiectului contractului; datele de identificare a proiectului*

*de construcție; c) natura dreptului pe care vânzătorul îl deține asupra terenului pe care se construiește (drept de proprietate sau de suprafață), precum și temeiul de dobândire a acestui drept. În cazul suprafeței, se va prevedea termenul suprafeței și efectele stingerii dreptului de suprafață prevăzute de lege și, după caz, de actul de constituire a suprafeței; d) cota-parte din dreptul asupra terenului, construcției și altor părți comune care se transmite cumpărătorului; e) dacă există, descrierea drepturilor de folosință exclusivă acordate cumpărătorului asupra anumitor părți comune ale condominiului, conform actului de constituire a condominiului; f) data asumată de dare în exploatare, determinată prin indicarea unei date calendaristice concrete; g) prețul total și, după caz, graficul de plată a ratelor, care respectă dispozițiile art.1173; h) dacă s-a convenit, faptul că cumpărătorul dobândește dreptul de proprietate doar după achitarea a 95% din preț (rezerva proprietății), la caz Părțile contractante nefiind limitate de a statua în Contract și alte informații și clauze, convenite în realizarea scopului contractat, inclusiv, se recomandă insistent Consumatorului/Cumpărător de a pretinde includerea în conținutul Contractului, pe lângă indicarea datei asumate de dare în exploatare a construcției, și data (sau perioada de timp) la care va fi încheiat Actul de primire predare și, în cazul rezervei proprietății, perfectarea de către Vânzătorul/Dezvoltator a Confirmării scrise, despre achitarea a 95% din prețul total al Contractului [2, art. 1174 alin. (6)]. La caz poate fi aplicată prevederea **art. 432 alin. (3) CC al RM**, de stipulație expresă de excluderea posibilității înregistrării provizorii în folosul dobânditorului și prevedea că Contractul va fi, în schimb, supus notării în registru.*

Alin. (2) și (3) a normei citate, stabilește lista actelor ce se anexează la Contract, precum și întinderea informării cumpărătorului/consumator și anume: (2) *La contract se anexează: a) copia de pe autorizația de construire; b) copia de pe planul obiectului contractului, aprobat în modul stabilit.* (3) *Înainte de încheierea contractului și, la cererea cumpărătorului, oricând pe durata executării acestuia, vânzătorul este obligat să aducă la cunoștința cumpărătorului: a) proiectul de construcție și, la cererea cumpărătorului, să-i furnizeze, sub semnătura pe proprie răspundere a vânzătorului, copii ale proiectului de construcție sau anumite file solicitate de cumpărător; b) actul de constituire a condominiului și, dacă există, statutul asociației de proprietari în condominiu, precum și regulamentul condominiului; c) identitatea antreprenorului și a altor furnizori; d) etapa actuală de executare a construcției.*

Având în considerare natura obiectului Contractului de vânzare cumpărare a bunurilor imobile viitoare, aceste acte juridice civile se supun rigorilor condițiilor de formă și anume, Contractul de vânzare cumpărare a bunului în construcție se perfectează în scris și se autentifică notarial [2, art. 323 lit. a)],

cu ulterioara înregistrare în Registrul de publicitate [2, art. 446 alin. (1)].

Este de menționat că drepturile cumpărătorului/consumatorului asupra obiectului contractat se înregistrează provizoriu, conform **art. 1172 alin. (1) CC al RM**, înregistrarea dată are același efect ca și înregistrarea dreptului supus înregistrării, însă sub condiția și în măsura justificării ei ulterioare.

Altfel expus, proprietar *nud* asupra bunului viitor va fi Dezvoltatorul/Vânzător, iar consumatorul va deține drept de proprietate provizoriu sub rezerva proprietății primului, consumatorul nefiind limitat în posibilitatea sa de a înstrăina sau greva cu drepturi reale limitate dreptul de proprietate înregistrat provizoriu fără consimțământul vânzătorului [2, art. 1172 alin. (3)].

Aici, însă, pentru consumator persistă riscul ca în temeiul **art. 433 alin. (5) CC al RM**, nejustificarea îndelungată a înregistrării provizorii să conducă la radierea ei și a tuturor înregistrărilor provizorii și notărilor în raport cu dreptul înregistrat provizoriu, la cererea celui interesat – proprietar inițial/dezvoltator/vânzător.

În contextul realizării scopului prezentului studiu, având în considerare că scopul Cumpărătorilor/Consumatori la contractarea achiziției bunului în construcție este cel de a dobândi în proprietate un bun conform documentației tehnice și în termenii preconizați pentru finalizarea construcției și recepționarea acesteia, în continuare ne vom referi la aspecte ce țin de protecția consumatorilor în Contractele studiate și anume:

1. O primă etapă este cea în care Consumatorul identifică bunul în construcție pe care și-l dorește de a-l dobândi, având în considerare locația bunului, infrastructura zonală, prețul, termenii de executare a construcției, etc. La etapa dată, după identificarea bunului viitor, Consumatorului i se recomandă de a face un studiu detaliat asupra activității Dezvoltatorului în perioadele precedente, prin accesarea informației, inclusiv de pe portalul infodebit.md, prin care ar putea conchide asupra reputației comerciale și viabilității (inclusiv financiare) a Dezvoltatorului.

La caz, se propune Consumatorului de a opta viitoarea contractare cu un Dezvoltator care deține în proprietate terenul pe care se construiește sau pe care se preconizează construirea. Opinia dată este justificată prin precedentele judiciare, care denotă că în cazul deținerii, de către Dezvoltator, a unui alt drept real asupra terenului decât drept de proprietate, nu exclude generarea litigiilor între Dezvoltator și proprietarul terenului, care, ipotetic, ar putea afecta interesele Consumatorului în dobândirea în termen a dreptului de proprietate asupra bunului viitor;

2. O altă etapă, constituie negocierea clauzelor contractuale cu Dez-

voltatorul. La caz, menționăm că potrivit practicii în domeniu, Dezvoltatorii sunt cei ce perfectează conținutul Contractului, inserând clauze comode și îi oferă Consumatorului pentru consimțire și semnare, în așa mod Contractele date devenind „*de adeziune*”, în pofida lipsei unei atare reglementări civile. La caz, Consumatorii, fără un studiu și analiză profesionistă a conținutului Contractului, odată cu achiesarea la condițiile propuse și semnarea acestui, devin posibile victime ale clauzelor abuzive, generate de Dezvoltator (care, în mare parte, în domeniul respectiv moldav, cu regret, sunt departe de a fi calificați ca fiind „de bună credință”).

3. Pentru a evita riscurile menționate, Consumatorilor li se propune la etapa de negociere a clauzelor Contractului de vânzare cumpărare a bunurilor în construcție, de a-și rezerva un termen rezonabil pentru studierea conținutului Contractului, de a se consulta cu profesioniști în domeniu (juriști, ingineri, etc) și în caz de necesitate, să propună modificări în proiectul Contractului, or, Contractele date sunt negociabile, având în considerare principiul *Pacta sunt servanda* – odată ce acordul a fost manifestat, urmează respectarea și executarea întocmai a clauzelor contractuale convenite.

În situațiile atestate frecvent în domeniu, când Consumatorul își dorește un anumit bun viitor (cu identificare sub aspect de locație, suprafață, preț, termen de executare, etc.), iar Dezvoltatorul nu acceptă modificări la proiectul Contractului, întru realizarea scopului de achiziție a Consumatorului a bunului pretins, este posibilă încheierea/semnarea Contractului, cu conținutul propus. Ulterior, după înregistrarea în Registrul de publicitate a dreptului provizoriu de proprietate asupra bunului viitor, Consumatorul declanșează o procedură de modificare a clauzelor contractuale prin excluderea sau modificarea condițiilor abuzive Consumatorului. În cazul în care Dezvoltatorul, la etapa extrajudiciară, va respinge modificarea clauzelor contractuale, propuse de Consumator, ultimul are opțiunea de a dobândi o satisfacere a revendicărilor de modificare contractuală prin sesizarea instanței de judecată în acest sens.

În cazul în care, la etapa de finalizare a executării obligațiilor Dezvoltatorului, prin încheierea Actului de predare primire a bunului contractat și înregistrarea dreptului de proprietate (integrat) al Consumatorului, ultimul, în cazul în care se consideră victimă/parte prejudiciată prin activități comerciale neconforme ale Dezvoltatorului, are la dispoziție termen de prescripție extintivă de trei ani pentru inițierea procedurii judiciare de remediere a deficiențelor contractuale (clauze abuzive, supraplăți nejustificate, întârzieri ale Dezvoltatorului în executarea prestațiilor contractate, atestarea deficiențelor ale materialelor de construcție sau a construcției), având în considerare și dispozițiile **art. 1126 alin. (1) lit. b) CC al RM.**

Reieșind din specificul raporturilor juridice civile studiate, sub aspect financiar, Consumatorul investește sume de bani în scopul dobândirii în proprietate a bunului – obiect al Contractului de vânzare cumpărare a bunului în construcție, în rate, în perioadele de timp, stabilite prin Contract.

Însă, spre deosebire de vânzarea cumpărarea clasică, când consumatorul dobândește odată cu plata bunul achiziționat (sau la o distanță de timp minoră), în Contractele studiate, efectul final, scontat de Consumator, de dobândire în proprietate a spațiului construit, este la o distanță considerabilă de timp de la efectuarea plății (calculată în ani de zile), sumele investite neproducând dobânzi. Respectiv, pentru Consumator, este de o importanță majoră respectarea de către Dezvoltator, a termenilor de finalizare a construcției și de încheiere a Actului de primire predare a bunului pentru justificarea înregistrării dreptului de proprietate (integrat) al Consumatorului asupra obiectului contractat.

Sub aspectul vizat, legiuitorul, prin **art. 1173 CC al RM** instituie următoarele limitări privind efectuarea plăților în temeiul contractului de vânzare cumpărare a bunurilor în construcție (fiind un mecanism legal de protecție a intereselor financiare a Consumatorului și având scop de disciplinare temporală de executare a etapelor prestațiilor contractuale și tehnice a Dezvoltatorului), fiind statuat: *(1) Plățile efectuate de către cumpărător în temeiul contractului nu pot depăși următoarele limite: a) 5% din prețul total – după înregistrarea provizorie conform art.1172 alin.(1), dar până la finalizarea fundamentului construcției în care este amplasat bunul imobil; b) 35% din prețul total – după finalizarea fundamentului construcției în care este amplasat bunul imobil; c) 70% din prețul total – după instalarea acoperișului și a pereților exteriori ai construcției în care este amplasat bunul imobil; d) 95% din prețul total – după darea în exploatare a construcției în care este amplasat bunul imobil; e) 100% din prețul total – după justificarea dreptului de proprietate conform art.1174 alin.(6) sau, dacă cumpărătorul a înaintat pretenții întemeiate privind viciile bunului imobil, după înlăturarea viciilor.*

Chiar dacă, dispozițiile citate au caracter imperativ, realitățile actuale în domeniu și practica judiciară atestă abateri de la rigorele expuse (atestând (pe alocuri) și o prestație neconformă a Notarilor, care autentifică Contractele de gen), Dezvoltatorii stabilind un grafic de achitare a ratelor de către Consumator, la discreție, achitarea ratelor nefiind legate de etapele construcției, expuse în norma citată, ceea ce este calificat ca fiind o clauză abuzivă intereselor Consumatorului.

Alineatul (2) a normei citate, prevede dreptul Consumatorului de a cere Vânzătorului/Dezvoltator restituirea sumelor plătite în temeiul contractului cu depășirea limitelor prevăzute la alin.(1), chiar dacă a cunoscut

această circumstanță și chiar dacă prin Contractul încheiat și autentificat notarial sunt stabilite alte etape și cuantumuri de plată.

De asemenea, practica în domeniu [8] atestă evitarea de către Dezvoltatori de a include în Contractele de vânzare cumpărare a bunurilor în construcții a prevederilor **art. 1175 alin. (1) și (2) CC al RM**, ce vizează clauza privind contul fiduciar de sechestru, potrivit căror: *(1) Prin contract părțile pot să prevadă că toate sau anumite sume plătite de către cumpărător în temeiul contractului până la semnarea actului de predare-primire a bunului imobil urmează a fi plătite la un cont fiduciar de sechestru al cărui fiduciar este banca, din care se vor putea elibera vărsăminte la contul vânzătorului pe măsura finalizării etapei corespunzătoare de executare a lucrărilor de construcție, în modul stabilit de contract. (2) Sumele plătite de cumpărător la contul fiduciar de sechestru se eliberează din acesta și se varsă la contul vânzătorului: a) la ordinul, adresat băncii, semnat de ambele părți; sau b) la ordinul, adresat băncii, al unui terț independent desemnat de către părți prin contract. Terțul respectiv poate fi un notar, avocat, administrator autorizat, o persoană juridică de drept privat, precum și o persoană juridică de drept public cu atribuții în domeniul construcțiilor.*

Este explicabilă omiterea vizată, incomodă Dezvoltatorului – pe de o parte și necunoașterii exigențelor legale de către Consumator în cazul dat, or, includerea în Contractele de vânzare cumpărare a bunurilor în construcție a clauzei privind contul fiduciar de sechestru, în coroborare cu dispozițiile **art. 1173 CC al RM** (expuse *supra*) ar asigura o atitudine responsabilă din partea Dezvoltatorului în privința respectării limitelor temporale de executare a lucrărilor în construcție, cu ulterioara finalizare a construcției și cedarea dreptului de proprietate Consumatorului, în temeiul Contractului încheiat – circumstanțe de fapt, cu conotație juridică de înlăturare a posibilității de afectare a drepturilor și intereselor Consumatorului în Contractele de gen, precum și evitarea pierderilor pecuniare a Dezvoltatorului, rezultate din revendicările Consumatorului de penalizare pentru neexecutare în termen a obligațiilor contractate.

Un alt aspect, ce necesită claritate prin prisma regimului juridic de protecție a drepturilor și intereselor Consumatorului în Contractele de vânzare cumpărare a bunurilor în construcție, constituie problema sarcinii de achitare a impozitelor imobiliare aferente bunurilor imobile, aflate în construcție, or, practica actuală atestă includerea de către Dezvoltatori, în Contractele de vânzare cumpărare a bunurilor în construcție, a clauzelor de obligare a Cumpărătorilor/Consumatori de suportare a costurilor impozitelor imobiliare.

La caz, precizăm că în conformitate cu prevederile **art. 277 alin. (1) lit. a) din Codul fiscal al RM**, sunt subiecți ai impunerii cu impozitul pe bu-

nurile imobiliare proprietarii bunurilor imobiliare de pe teritoriul Republicii Moldova – persoane juridice și persoane fizice, rezidenți și nerezidenți ai Republicii Moldova, indiferent de faptul că este vorba despre o proprietate imobiliară existentă de fapt sau viitoare, aflată în proces de edificare.

Potrivit **art. 510 alin. (2) CC al RM**, în cazul bunurilor imobile, dreptul de proprietate se dobândește la data înregistrării în Registrul de publicitate, cu excepțiile prevăzute de lege, iar **art. 500 alin. (3) CC al RM**, statuează că dreptul de proprietate poate fi limitat prin lege sau de drepturile unui terț.

Astfel, **art. 432 alin. (2) lit. a) CC al RM** prevede că, dreptul de proprietate transmis în temeiul contractului de vânzare-cumpărare, în care s-a stipulat că vânzătorul își rezervă dreptul de proprietate până la plata tuturor sumelor datorate de către cumpărător conform acelui contract (rezerva proprietății) se consideră dobândit sub condiție suspensivă.

De asemenea, conform **art. 1192 alin. (1) lit. a) CC al RM**, rezerva proprietății devine opozabilă terților după îndeplinirea formalităților de publicitate – în cazul bunurilor imobile și al altor bunuri asupra cărora dreptul de proprietate se dobândește, conform legii, prin înregistrarea într-un registru de publicitate, dreptul de proprietate al cumpărătorului este înregistrat provizoriu, în timp ce dreptul de proprietate al vânzătorului nu este radiat.

Respectiv, precizăm că, în cazul vânzării-cumpărării unui bun imobil sub condiție suspensivă (achitare în rate cu rezerva proprietății), subiect al impunerii cu impozitul pe bunurile imobiliare/impozitul funciar este proprietarul – vânzător – până la momentul radierii drepturilor acestuia din registrul de publicitate.

În concluzie, protecția drepturilor Consumatorului în cadrul executării Contractelor de vânzare cumpărare a bunurilor în construcție (viitoare) și evitarea (minimalizarea) afectărilor materiale și morale ale acestor, precum și a disputelor litigioase (extrajudiciare și judiciare), constituie un domeniu important, ce necesită o claritate și explicitate legală, precum și o practică jurisprudențială de interpretare și aplicare a cadrului legal unificată, or, finalitatea executării corespunzătoare a Contractelor vizate, constituie, pentru Consumator, un temei de fapt și de drept de dobândire a dreptului de proprietate privată asupra locuinței și/sau asupra altor spații, utilizabile în scopuri personale, iar dreptul de proprietate, la rândul său, constituie un drept fundamental al persoanei, aflându-se sub garantarea și protecția constituțională (art. 46 a Constituției RM) precum și a art. 1 a Primului protocol adițional la Convenția Europeană.

Sub alt aspect, protecția vizată este realizabilă prin comportamentul activ și diligent al Consumatorului:

- la etapa precontractuală, prin studiu detaliat (personal sau prin con-

cursul profesioniștilor în domeniu): 1. a cadrului legal pertinent; 2. a situației și reputației antreprenoriale a profesionistului/Dezvoltator;

- la etapa de contractare: de studiere și analiză profundă a clauzelor contractuale și invocarea propunerilor de modificare a acestor în favoarea, sa în limitele legale disponibile;

- la etapa de executare a Contractului (după semnarea acestui): de a interveni activ *versus* Dezvoltator/Vânzător cu inițieri de modificare a clauzelor contractate în cazul atestării caracterului abuziv (prin mecanisme extrajudiciare și, în caz de necesitate, prin mecanisme judiciare).

De asemenea, la compartimentul dat considerăm oportun crearea unei subdiviziuni în cadrul Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor, cu atribuții de uniformizare a cadrului contractual în domeniul achizițiilor bunurilor viitoare (în construcție), prin crearea Contractului – model de vânzare cumpărare a bunurilor viitoare, în corespundere cu exigențele legale în vigoare, obligatoriu pentru Dezvoltatori.

Referințe bibliografice:

1. Constituția RM din 29.07.1994;
2. Codul Civil al RM;
3. Codul Fiscal al RM;
4. Codul urbanismului și construcțiilor nr 434/2023;
5. Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii;
6. Legea privind protecția consumatorilor nr. 105/2003;
7. Legea nr 1543/1998 cadastrului bunurilor imobile;
8. Practica judiciară a instanțelor judecătorești. [https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/YjcwMzI2YTMtMmQ5YS00N2QxLWFm-NTAtNTFlmJQ0NjA0N2Ez\(vizitat la 28.02.2026\);https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ZDE1Y2NhNWMTM2IOYS00MDdmLWE3ZDY-tOTJlMTRhZGRkZmQz \(accesat la 28.02.2026\).](https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/YjcwMzI2YTMtMmQ5YS00N2QxLWFm-NTAtNTFlmJQ0NjA0N2Ez(vizitat la 28.02.2026);https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ZDE1Y2NhNWMTM2IOYS00MDdmLWE3ZDY-tOTJlMTRhZGRkZmQz (accesat la 28.02.2026).)

CZU: 347.948:366

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19945161>

ROLUL EXPERTIZEI COMPLEXE TRASEOLOGICE ȘI MERCEOLOGICE ÎN SOLUȚIONAREA LITIGIILOR DE CONSUM: STUDIU DE CAZ

Olga CATARAGA,

doctor în drept, director, expert judiciar,
Centrul Național de Expertize Judiciare
al Ministerului Justiției din R. Moldova (ROR: 01txpb462),
olga.cataraga@justice.gov.md,
+373 691 88 705; +373 691 01 253,
ORCID: 0000-0003-4257-8049

Rezumat. În arhitectura sistemului judiciar modern, expertiza judiciară reprezintă puntea de legătură între litigiul civil și adevărul obiectiv. Sub deviza „Per Scientia Ad Iustitiam” (Prin Știință spre Justiție), acest studiu de caz fundamentează rolul critic al expertizei complexe în eliminarea ambiguităților ce vizează calitatea produselor industriale. Prezentul articol analizează investigația realizată asupra unei perechi de ghete sport marca „Nike”, model Classic Cortez Nylon, în scopul determinării naturii unei rupturi la nivelul bombeului stâng: viciu ascuns de fabricație sau deteriorare prin exploatare necorespunzătoare.

Prin aplicarea unor metodologii riguroase de laborator, echipa de experți a reușit să traducă indicii microscopici în argumente juridice de necontestat, stabilind următoarele concluzii fundamentale [1]:

- *Excluderea certă a culpei producătorului: Analiza structurală a demonstrat absența oricărei neconformități în procesul tehnologic de coasere sau asamblare.*
- *Identificarea mecanismului de tăiere: S-a probat, prin examinare microscopică, acțiunea unui obiect extern tăios, invalidând ipoteza unei deteriorări spontane.*
- *Validarea presiunii mecanice interne: Constatarea fenomenului de supraextindere a fibrelor în stratul interior confirmă o exploatare activă și o presiune biomecanică constantă.*

Această abordare științifică demonstrează că rigoarea tehnică este singurul „gold standard” capabil să protejeze integritatea pieței de retail și să asigure o justiție echitabilă.

Cuvinte-cheie: expertiza judiciară complexă, litigiul civil, calitatea produselor industriale, indici microscopici, vicii de fabricare, exploatare necorespunzătoare.

Introducere

În arhitectura sistemului judiciar modern, expertiza judiciară reprezintă puntea de legătură esențială între litigiile civile și adevărul obiectiv, funcționând sub deviza „Per Scientia Ad Iustitiam”. Acest articol analizează rolul critic al expertizei complexe traseologice și merceologice printr-un stu-

diu de caz detaliat, evidențiind modul în care metodele științifice pot elimina ambiguitățile juridice legate de calitatea produselor industriale. Investigația se concentrează pe utilizarea unor metodologii riguroase de laborator pentru a distinge între un viciu ascuns de fabricație și o deteriorare prin exploatare necorespunzătoare, transformând indicii microscopici în argumente juridice solide. În final, lucrarea demonstrează că rigoarea tehnică este singurul standard capabil să asigure o justiție echitabilă și să protejeze integritatea pieței de retail în contextul creșterii volumului litigiilor de consum.

Metode și materiale aplicate

Pentru atingerea obiectivelor scontate, s-a utilizat metoda dialectică, conform căreia, toate problemele abordate în acest articol sunt prezentate sub aspectul unității conținutului și formeii lor juridice. Cu scop de aprofundare a aparatului conceptual, s-au folosit metodele: logico-semantice, sociologică (prin studierea surselor oficiale, științifice și bibliografice) - în procesul de colectare și acumulare a informațiilor științifice despre obiectul studiului; comparativă - pentru stabilirea asemănărilor și diferențelor referitoare la obiectul de studiu, cât și pentru interpretarea acestora; logicii juridice - la prezentarea raționamentelor și elaborarea opiniilor, în contextul obiectului de studiu. Cercetările au fost realizate pe baza analizei literaturii științifice de specialitate, completată cu studiul de caz din practica personală a autorilor lucrării.

Discuții și rezultate obținute

Expertiza judiciară complexă ce face obiectul acestui studiu a fost desfășurată în cadrul Centrului Național de Expertize Judiciare (CNEJ), instituție aflată sub egida Ministerului Justiției al Republicii Moldova. Având în vedere natura hibridă [2] a litigiului, a fost mobilizată o echipă de experți de înaltă calificare, a căror experiență cumulată garantează un fundament științific incontestabil:

1. Olga Cataraga: Director CNEJ, expert judiciar cu o vechime de 29 de ani în specialitatea traseologie judiciară și chimie.
2. Piotr Petcovici: Director adjunct CNEJ, expert judiciar cu o vechime de 25 de ani în domeniul expertizelor criminalistice și traseologice.
3. Tatiana Cechin: Expert judiciar specializat în merceologia produselor industriei ușoare - cu o vechime mai mare de 3 de ani în specialitatea dată.

Activitatea echipei și valoarea probatorie a Raportului de expertiză judiciară (aferent cauzei civile) sunt riguros ancorate în cadrul normativ [3,4] și tehnic [5,6] descris în tabelul nr.1 de mai jos:

Ancorarea acțiunilor echipei în cadrul normativ și tehnic

Tabelul nr.1

Act Normativ / Standard	Relevanță în Cadrul Expertizei	Statut Metodologic
Codul de Procedură Civilă al RM (art. 154)	Reglementează numirea și drepturile expertului în instanță.	Cadrul de Procedură
Legea nr. 68/2016	Definește statutul expertului și standardele de imparțialitate.	Cadrul Profesional
Metodica MT-2.01 (din 10.11.2017)	Protocol standardizat pentru examinări traseologice.	Gold Standard Tehnic
Procedura PI-MT-14.01 (din 05.09.2019)	Inspecția merceologică a produselor industriale.	Gold Standard Tehnic

Această investigație, ordonată de Judecătoria Chișinău, demonstrează modul în care autoritatea instituțională și expertiza individuală colaborează pentru a servi adevărul judiciar.

Într-o economie globalizată, creșterea volumului tranzacțiilor cu produse de brand a generat o explozie a litigiilor de consum. În acest context, simpla examinare „organoleptică” (vizuală) este desuetă și periculoasă; ea poate conduce la erori judiciare grave care penalizează retailerii legitimi sau ignoră drepturile consumatorilor. Necesitatea unei metode obiective este imperativă: sentimentul subiectiv de protecție a consumatorului trebuie subordonat dovezii științifice.

Provocarea acestui caz a constat în corelarea datelor tehnice cu un context comercial specific: un produs achiziționat la data de 07.06.2018 (preț: 1602.00 MDL) pentru care litigiul a rămas activ până în 2020. Această durabilitate a procesului de expertiză subliniază importanța unor concluzii care să reziste probei timpului și contra-argumentelor juridice. Provocările cheie identificate au fost:

- Confirmarea autenticității modelului Nike Classic Cortez Nylon (Art. 807472-410) prin compararea marcajelor de pe căptușeală și limbă cu specificațiile oficiale de marketing.
- Diferențierea microscopică între o „descusătură tehnologică” și o tăietură mecanică accidentală.
- Evaluarea corectă a uzurii tălpii în raport cu defectul reclamat.

Contextul și Reformularea Obiectivelor

Obiectul expertizei a fost reprezentat de ghetete sport menționate, însoțite de bonul fiscal eliberat de SRL „VFUA TRADING” (mun. Chișinău). Un pas crucial în acest caz a fost reformularea obiectivului instanței. În timp ce

RECONFIGURAREA PROTECȚIEI CONSUMATORILOR ÎN ERA DIGITALĂ: PROVOCĂRI TEORETICE ȘI PRACTICE

instanța a solicitat stabilirea „vinei” (un concept juridic subiectiv), experții au reîncadrat întrebarea într-un sens exclusiv științific: „Dacă defectul este produs ca urmare a exploatării încălțăminte ori a nerespectării procesului tehnologic?”

Arsenalul Tehnic și Metodologic

Pentru atingerea unei rezoluții de înaltă precizie, laboratorul a utilizat:

- Sisteme de mărire: Lupe (2x-10x) și Microscop USB pentru examinare preliminară.

- Microscopie de înaltă performanță: Microscop MBS-10 și, în mod crucial, MBS-2 (magnificație 50-500x) pentru analiza fină a capetelor fibrelor.

- Investigație de profunzime: Videoscop SDP88D-R2 pentru zonele interne și Lampa OU-19 pentru evidențierea urmelor în lumină oblică.

- Analiza Traseologică: „Amprenta” Deteriorării

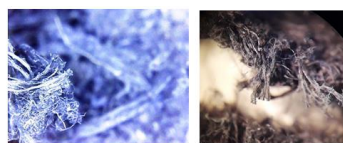
Investigația s-a concentrat pe ruptura de pe bombeul gheții stângi, descrisă morfologic în formă de „baston” (litera Γ), cu dimensiuni de 4,8 cm x 0,8 cm. Indicatorii tehnici identificați prin microscopia 500x au fost revelatori:

1. Geometria Plană: Marginile rupturii sunt drepte, iar unghiurile sunt ascuțite, trăsături specifice acțiunii unui instrument tăios.

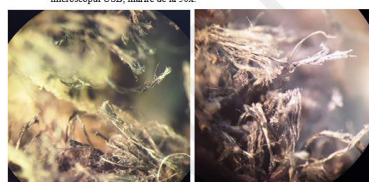
2. Integritatea Fibrelor: Capetele fibrelor sintetice sunt tăiate la același nivel. S-a constatat o absență totală a fenomenului de scămoșare (fraying), ceea ce exclude ruperea prin tracțiune sau uzură naturală.

3. Mecanismul de formare: Aceste date confirmă, fără echivoc, acțiunea unui obiect extern cu capacitate de tăiere în timpul purtării produsului.

Examinarea subansamblului interior a scos în evidență o neuniformitate a densității țesăturii în zona de contact cu degetul mare. Videoscopul a confirmat fenomenul de supraextindere a fibrelor, cauzat de presiunea biomecanică constantă exercitată din interior spre exterior în timpul merului. Această constatare, coroborată cu

Im. 16-18. Aspect mărit a capetelor fibrelor de pe marginile deteriorării. Imagini realizate cu microscopul USB, mărire de la 30x.

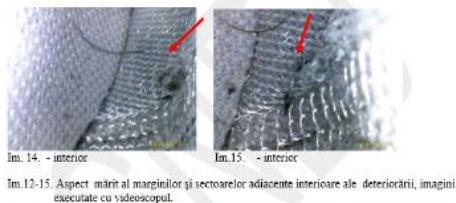

Im. 19-21. Aspect mărit a capetelor fibrelor de pe marginile deteriorării. Imagini realizate cu microscopul MBS-2, mărire 50-500x.

murdăria și rosăturile identificate pe talpă, demonstrează că produsul a fost exploatat activ înainte de momentul tăierii.

Microanaliza de Înaltă Rezoluție

Utilizarea măririi de 500x este imperativă pentru a distinge între eșecul structural al fibrelor sintetice și degradarea prin factori externi. Analiza morfologică a dezvăluit:

1. Aspectul fibrelor: Fibrele albastre și materialul textil de sub stratul de suede/nubuck au fost examinate la nivel de filament. Observarea capetelor fibrelor „măturate” sau efi-

late indică un stres mecanic prelungit care a depășit rezistența materialului.

2. Originea rupturii: Absența urmelor de topire termică sau de tăiere cu obiect ascuțit orientează concluzia spre o nerespectare a procesului tehnologic sau o fragilitate a structurii mesh-ului în raport cu ansamblul superior.

3. Coroborarea urmelor: Aspectul mărit al marginilor interioare confirmă că degradarea a început din structura internă a materialului, excluderea factorilor externi agresivi fiind astfel probată științific.

Astfel, vedem că, concluzia experților judiciari este susținută de următoarele dovezi:

- Excluderea vinei producătorului: Analiza tehnică a stabilit că mecanismul de formare a defectului (tăierea) exclude o proveniență de producere sau o eroare în procesul tehnologic de confecționare.

- Cauza rupturii exterioare: Deteriorarea de pe subansamblul exterior al pantofului stâng a fost generată de presiunea unui obiect extern cu acțiune de tăiere în timpul purtării.

- Cauza deteriorării interioare: Rupturile din interiorul încălțămintei au fost cauzate de presiunea exercitată de degetul mare al piciorului în timpul mersului, ceea ce a dus la supraextenderea și ruperea fibrelor țesăturii.

- Gradul de uzură: Deși ghetetele prezentau un grad de uzură mic, semnele identificate (murdărie, ușoare rosături ale tălpii) confirmă faptul că produsul a fost utilizat (exploatat) înainte de apariția defectului reclamat.

În acest context, observăm că, traseologia judiciară joacă un rol transformator, convertind observațiile subiective ale părților în dovezi materiale incontestabile prin procesul de „citire” a micro-urmelor lăsate pe suprafețe. Într-o piață a consumului marcată de diversitatea materialelor sintetice și a proceselor tehnologice complexe, simpla constatare vizuală este insuficientă; este necesară o metodologie științifică care să poată identifica mecanismul de formare a defectului.

Eficiența acestui raport de expertiză judiciară este garantată de colaborarea interdisciplinară dintre laboratoarele de expertize criminalistice și cele merceologice. Un raport complex, precum cel emis de Centrul Național de Expertize Judiciare (CNEJ), integrează rigurozitatea identificării criminalistice cu standardele merceologice de calitate, oferind o perspectivă holistică asupra produsului. Această sinergie a permis nu doar identificarea deteriorării, ci și determinarea cauzalității materiale — distincția critică între un viciu de fabricație ascuns și o uzură rezultată din exploatarea neconformă.

Impactul Rezultatelor în Soluționarea Litigiului: Stratul „So What?”

Valoarea probatorie a raportului depășește simpla analiză a fibrelor, stabilind o legătură directă cu realitatea comercială a tranzacției. Bonul fiscal eliberat de SRL VFUA TRADING atestă o valoare de tranzacționare de 1602.00 MDL (după aplicarea unei reduceri de 400.00 MDL). Deși suma pare modestă, implicarea a trei experți de rang înalt subliniază importanța stabilirii unui precedent de integritate a pieței.

Trasabilitatea și Autenticitatea: Marcajele identificate pe limba papucilor, căptușeală și **ștaifuri**, coroborate cu codul de bare UPC 00091203890505, demonstrează fără echivoc că obiectul expertizat este identic cu cel achiziționat de reclamantul A.P.. În acest litigiu, expertiza traseologică răstoarnă sarcina probei, oferind instanței un fundament tehnic care elimină ambiguitatea.

Putem puncta ca avantaje competitive abordarea complexă a examinelor de expertiză cu utilizarea cunoștințelor speciale din domeniul traseologiei în litigiile de consum:

- **Precizie dincolo de vizibil:** Identificarea cauzalității prin morfologia microscopică a fibrelor (500x).
- **Identitate Incontestabilă:** Legătura indisolubilă între produs, marcajele de fabricație și documentele fiscale.
- **Autoritate Procesuală:** Transformarea disputei „cuvânt contra cuvânt” într-o demonstrație de fizică a materialelor și criminalistică aplicată.

Respectiv, expertiza judiciară complexă traseologică și merceologică oferă un verdict tehnic final, pentru speță - se exclude orice eroare de fabricație:

1. Responsabilitatea exclusivă a Consumatorului A.P.: Defectele identificate sunt rezultatul unei acțiuni mecanice externe (tăiere) și a unei presiuni interne excesive în timpul purtării.

2. Integritatea Procesului Tehnologic: Nu au fost identificate abateri de la standardele de confecționare sau vicii ascunse ale materialelor. Raportul exclude o „proveniență de producere”.

Protecția Retailerului: Prin documentarea riguroasă a mecanismului de formare a defectului, raportul protejează SRL „VFUA TRADING” de re-

vendicări nefondate, oferind instanței o probă tehnică imbatabilă.

Concluzii. Implementarea metodologiilor standardizate **MT-2.01** și **MT-14.01** reprezintă singura cale către o rezoluție justă. Recomandăm utilizarea acestor protocoale ca „gold standard” în orice litigiu civil ce vizează calitatea produselor de larg consum, asigurând astfel supremația dovezii științifice asupra afirmațiilor subiective.

Referințe bibliografice:

1. Cataraga O., Petcovici P., Cechin T. Raportul de expertiză judiciară complexă nr. 2934-2936 din 02 decembrie 2020.
2. Cataraga O. Expertiza judiciară, București: Editura Pro Universitaria, 2022, 267p.
3. Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30 mai 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 285-294 art.436 din 03.08.2018.
4. Legea nr. 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 157-162 art.316 din 10.06.2016.
5. CATALOGUL de evidență a metodicilor-tip de efectuare a expertizelor judiciare, 2017-2024, poziția 2 și 27; https://cnej.gov.md/sites/default/files/catalor_nou_4.pdf.

CZU: 342.7:366.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19945368>

REALIZAREA DE ÎNREGISTRĂRI AUDIO ȘI VIDEO PE ASCUNS ÎN CONTEXTUL UNEI EMISIUNI TELEVIZATE PENTRU PROTECȚIA CONSUMATORILOR

Gheorghe RENIȚĂ,

conferențiar universitar, doctor în drept,
Universitatea de Stat din Moldova (ROR: <https://ror.org/0475kvb92>),
e-mail: rector@usm.md;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2722-009X>;
e-mail: gheorghe.renita@usm.md

Rezumat. Acest articol analizează problemele juridice pe care le antamează realizarea înregistrărilor audio și video pe ascuns în contextul acumulării unor informații relevante pentru emisiuni dedicate protecției consumatorilor. În acest sens s-a apelat la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. S-a conchis că realizarea înregistrărilor audio și video pe ascuns în contextul acumulării unor informații relevante pentru emisiuni dedicate protecției consumatorilor este de natură să genereze un conflict între două drepturi fundamentale: dreptul la viață privată și dreptul la libera exprimare. Iar interesul public al protecției consumatorilor poate prevala, în anumite circumstanțe, asupra imperativului de protejare a vieții private.

Cuvinte-cheie: consumator, interes public, viață privată, libertate de exprimare, drept fundamental.

MAKING COVERT AUDIO AND VIDEO RECORDINGS IN THE CONTEXT OF A TELEVISION SHOW DEDICATED TO CONSUMER PROTECTION

Abstract. This article analyzes the legal problems that the making of secret audio and video recordings in the context of accumulating information relevant for consumer protection programs raises. In this regard, the case law of the European Court of Human Rights was used. It was concluded that the making of secret audio and video recordings in the context of accumulating information relevant for consumer protection programs is likely to generate a conflict between two fundamental rights: the right to privacy and the right to freedom of expression. And the public interest of consumer protection may prevail, in certain circumstances, over the imperative of protecting privacy.

Keywords: consumer, public interest, privacy, freedom of expression, fundamental right.

Introducere

Protecția consumatorilor reprezintă un deziderat asumat de statele lumii. Pentru realizarea acestui deziderat, unele state au recurs inclusiv la diferite campanii de responsabilizarea a comercianților și, corelativ, de informare a consumatorilor. Printre aceste măsuri se înscriu și realizarea unor emisiuni dedicate protecției consumatorilor. Pentru a atrage o audiență cât mai mare, cei care realizează astfel de emisiuni pot recurge, uneori, și la tehnici interzise de legislație, e.g., înregistrări audio și video pe ascuns, fără vreo autorizație în acest sens. Așa fiind, în cele ce urmează îmi propun să analizez și, respectiv, să rezolv problemele juridice pe care le antamează realizarea înregistrărilor audio și video pe ascuns în contextul acumulării unor informații relevante pentru emisiuni dedicate protecției consumatorilor.

Metode și materiale aplicate

Pentru îndeplinirea scopului propus, voi apela la: metoda logică – pentru a reda cât se poate de coerent și rațional problematica și soluțiile propuse; metoda analizei sistemice – pentru a analiza în ansamblu problemele juridice pe care le antamează realizarea înregistrărilor audio și video pe ascuns în contextul acumulării unor informații relevante pentru emisiuni dedicate protecției consumatorilor; metoda comparativă – pentru a efectua analiza și din perspectiva altor legislații.

Referitor la materialele aplicate, precizez că baza legală a studiului le vor constitui normele juridice care protejează dreptul la viață privată și dreptul la libera exprimare. Accentul va fi pus pe prevederile din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (art. 8 și, corelativ, art. 10 din Europeană a Drepturilor Omului) [1] și pe normele corespondente din Constituție (art. 28 și, respectiv, art. 32 din Constituție) [2]. Baza empirică a studiului îl va constitui jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Discuții și rezultate obținute

Voi debuta prin a preciza că există o speță judecată de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului care surprinde în mod ilustrativ problematica pe care doresc să o evidențiez aici. Mai exact, este vorba de cazul *Haldimann și alții v. Elveția*. Circumstanțele cazului sunt următoarele:

Ca urmare a rapoartelor anuale ale Mediatorului pentru asigurări private din Cantonul Zürich și a scrisorilor primite de la telespectatori la redacția „*Kassensturz*”, o emisiune săptămânală pentru protecția consumatorilor difuzată de mai mulți ani de televiziunea elvețiană germanofonă (SF DRS), care exprimau nemulțumirea față de brokerii de asigurare, punând accent pe aproximările de care aceștia dădeau dovadă în cadrul activităților lor, a

treia reclamantă, redactor al acelei emisiuni, a pregătit un reportaj privind domeniul vânzărilor de produse de asigurare de viață. Aceasta convenise cu redactorul responsabil de emisiune (al doilea reclamant) și cu redactorul șef al SF DRS (primul reclamant) să înregistreze cu camera ascunsă întâlniri între clienți și brokeri pentru a demonstra neajunsurile reproșate acestora din urmă. S-a decis înregistrarea acestor întâlniri într-un apartament privat, apoi comentarea lor de către un expert în asigurări. A patra reclamantă, jurnalist în cadrul SF DRS, a convenit să se întâlnească cu un broker de asigurare al întreprinderii X. Întâlnirea a avut loc. Aceasta a pretins că era o clientă interesată de încheierea unui contract de asigurare de viață. În locul în care trebuia să aibă loc întâlnirea au fost instalate două camere audio-video ascunse, care transmiteau înregistrarea întâlnirii într-o încăpere învecinată unde se aflau cea de a treia reclamantă și expertul în asigurări. Un cameraman și un tehnician se aflau de asemenea în această încăpere, fiind responsabili de înregistrarea punctului de vedere exprimat de expert. La finalul întâlnirii, cea de a treia reclamantă a intrat în încăpere și s-a prezenta ca fiind redactorul „*Kassensturz*”, explicându-i brokerului de asigurare că întâlnirea fusese înregistrată. Brokerul a răspuns că se aștepta la acest lucru. Aceasta i-a spus brokerului că, în timpul întâlnirii, comisese greșeli grave și l-a invitat să își exprime punctul de vedere, ceea ce acesta din urmă a refuzat. Ca urmare, primii doi reclamanți au convenit să difuzeze în parte întâlnirea înregistrată în cadrul uneia dintre edițiile următoare ale emisiunii în discuție. Aceștia au propus întreprinderii X să își exprime punctul de vedere asupra întâlnirii și criticii exprimate, asigurând-o că vocea și chipul brokerului urmau să fie protejate și, prin urmare, nu puteau fi recunoscute. Astfel, reclamanții au descompus în pixeli chipul brokerului încât numai culoarea părului său și a pielii sale erau încă vizibile după această transformare a imaginii, și de asemenea hainele acestuia. Vocea sa a fost de asemenea modificată [6, §§ 8-12].

Brokerul a depus o plângere civilă în fața instanței districtuale din Zürich, având ca scop împiedicarea difuzării înregistrării în litigiu. Această plângere a fost respinsă. Prin urmare, secvențe ale întâlnirii regizate au fost difuzate, chipul și vocea fiind modificate așa cum fusese prevăzut. O cerere de instituire a măsurilor provizorii având ca obiect protejarea intereselor brokerului a fost respinsă cu o zi înainte de difuzarea emisiunii [6, §§ 13-15].

Pe lângă acțiunea civilă înaintată, a fost declanșată o urmărire penală. Ca rezultat, judecătorul unic în materie penală din Dielsdorf (cantonul Zürich) i-a achitat pe primii trei reclamanți suspectați că ar fi ascultat și înregistrat conversațiile altor persoane în sensul art. 179bis primul paragraf și al

doilea paragraf din Codul penal elvețian¹, și pe a patra reclamantă suspectată de înregistrarea fără drept a unor conversații în sensul art. 179ter primul paragraf din Codul penal elvețian². Această hotărâre a fost contestată cu apel de către Procurorul General al cantonului Zürich și de către brokerul de asigurare, în calitate sa de persoană vătămată. La rândul său, instanța superioară a cantonului Zürich i-a condamnat pe primii trei reclamanți pentru fapta de a fi înregistrat conversațiile altor persoane în sensul art. 179bis primul paragraf și al doilea paragraf din Codul penal elvețian și pentru încălcarea domeniului secret sau a domeniului privat prin utilizarea unui aparat de filmat în sensul art. 179quater primul paragraf și al doilea paragraf din Codul penal elvețian³. A patra reclamantă a fost condamnată pentru înregistrarea fără drept a unor conversații în sensul art. 179ter primul paragraf din Codul penal elvețian și pentru încălcarea domeniului secret sau a domeniului privat prin utilizarea unui aparat de filmat în sensul art. 179quater primul

¹ Art. 179bis (Ascultarea și înregistrarea conversațiilor altor persoane) din Codul penal elvețian stabilește că: „Persoana care, fără a avea consimțământul tuturor participanților, ascultă cu ajutorul unui aparat de ascultare sau înregistrează pe un dispozitiv de înregistrare sonoră o conversație care are caracter privat care se desfășoară între alte persoane, persoana care beneficiază sau divulgă unui terț un fapt pe care l-a cunoscut sau se presupune că a ajuns să îl cunoască prin mijlocirea unei infracțiuni prevăzute la paragraful 1, persoana care conservă sau pune la dispoziția unui terț o înregistrare despre care știa sau ar fi trebuit să știe că a fost realizată prin mijlocirea unei infracțiuni prevăzute la paragraful 1 va fi, pe baza plângerii, pedepsită cu o pedeapsă privativă de libertate de cel mult trei ani sau cu amendă.” [apud: 6, § 22].

² Art. 179ter (Înregistrarea fără drept a conversațiilor) din Codul penal elvețian prevede că: „Persoana care, fără a avea consimțământul interlocutorilor, înregistrează pe un dispozitiv de înregistrare sonoră o conversație care nu are caracter public la care a luat parte, persoana care conservă o înregistrare despre care știa sau ar fi trebuit să știe că a fost realizată prin mijlocirea unei infracțiuni prevăzute la paragraful 1, sau a avut un beneficiu de pe urma acesteia, sau a pus la dispoziția unui terț înregistrarea, va fi, pe baza plângerii, pedepsită cu o pedeapsă privativă de libertate de cel mult 1 an sau cu amendă.” [apud: 6, § 22].

³ Art. 179quater (Încălcarea domeniului secret sau a domeniului privat prin folosirea unui aparat de luat vederi) din Codul penal elvețian stabilește că: „Persoana care, fără a avea consimțământul persoanei interesate, observă cu ajutorul unui aparat de luat vederi sau imortalizează cu ajutorul unui aparat de captat imagini un fapt care intră sub incidența domeniului secret al acelei persoane sau un fapt care nu poate fi perceput în alt mod de toată lumea și care intră sub incidența domeniului privat al acesteia, persoana care beneficiază sau divulgă unui terț un fapt pe care l-a cunoscut sau se presupune că a ajuns să îl cunoască prin mijlocirea unei infracțiuni prevăzute la paragraful 1, persoana care conservă o filmare sau pune la dispoziția unui terț o filmare deși știa sau ar fi trebuit să știe că a fost obținută prin mijlocirea unei infracțiuni prevăzute la paragraful 1 va fi, pe baza plângerii, pedepsită cu o pedeapsă privativă de libertate de cel mult trei ani sau cu amendă.” [apud: 6, § 22].

paragraf din Codul penal elvețian. Primii trei reclamânți au fost condamnați, cu suspendare, la plata sumelor de 350 de franci elvețieni (CHF), 200 CHF și, respectiv, 100 CHF corespunzătoare a cincisprezece zile-amendă, iar a patra reclamantă a fost condamnată la plata sumei de 30 CHF corespunzătoare a cinci zile-amendă [6, § 15-17].

Dacă am face o paralelă, atunci trebuie să precizez că în Codul penal al Republicii Moldova [3] nu există norme similare celor reținute de instanțele din Elevația. Totuși, în Codul penal al Republicii Moldova este incriminată: (i) culegerea ilegală (inclusiv cu utilizarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației) sau răspândirea cu bună-știință a informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane fără consimțământul ei (art. 177 din Codul penal al Republicii Moldova); (ii) violarea dreptului la secretul scrisorilor, telegramelor, coletelor și altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice, al înștiințărilor telegrafice sau al altor tipuri de comunicări, cu încălcarea legislației (art. 178 din Codul penal al Republicii Moldova). Aceste norme nu sunt incidente în condițiile speței analizate. Astfel, brokerul din speța analizată ar fi avut la îndemână, în Republica Moldova, doar un remediu civil (e.g., art. 46 din Codul civil al Republicii Moldova prevede, între altele, că pot fi considerate ca atingeri aduse vieții private: interceptarea fără drept a unei convorbiri private, săvârșită prin orice mijloace tehnice, sau utilizarea, în cunoștință de cauză, a unei asemenea interceptări; captarea ori utilizarea imaginii sau a vocii unei persoane aflate într-un spațiu privat, fără consimțământul acesteia).

Revenind la circumstanțele cazului, este de remarcat că reclamânții au formulat recurs în fața tribunalului federal împotriva condamnărilor lor, invocând în special dreptul la libertatea de exprimare în sensul art. 10 din Convenție. Tribunalul federal a admis recursul în măsura în care acesta privea capătul de acuzare referitor la încălcarea domeniului secret sau a domeniului privat prin utilizarea unui aparat de filmat în sensul art. 179quater din Codul penal elvețian. Acesta a considerat că în speță avusese loc o încălcare a principiului punerii sub acuzare și o încălcare a dreptului la apărare. Acesta a trimis cauza instanței inferioare. Tribunalul a considerat că reclamânții au comis fapte care intrau sub incidența art. 179 bis primul paragraf și al doilea paragraf și art. 179ter primul paragraf din Codul penal elvețian și a respins cauza exoneratoare de răspundere invocată de reclamânți. Înalta Curte a recunoscut interesul mare al publicului de a fi informat asupra practicilor în domeniul asigurărilor, care era de natură a cântări mai greu decât interesele particulare aflate în joc. Cu toate acestea, tribunalul federal a considerat că reclamânții ar fi putut alege alte mijloace, de natură a aduce o atingere mai

mică intereselor private ale brokerului de asigurare, de exemplu, comentarii privind rapoartele anuale ale mediatorului, interviuri cu angajații acestuia din urmă sau clienți nemulțumiți. În plus, în locul înregistrării întâlnirii cu camera ascunsă, jurnalistul ar fi putut întocmi un proces-verbal, chiar dacă valoarea sa probantă ar fi avut, în mod evident, un impact mai redus. În cele din urmă, înregistrarea unui singur caz nu este suficientă, conform tribunalului federal, să ofere indicii fiabile asupra pretențiilor probleme. În acest domeniu, exemplele proaste reprezentau o practică obișnuită și erau de notorietate publică. Difuzarea unui singur caz nu permitea așadar publicului să tragă concluzii generale în ceea ce privește calitatea sfaturilor oferite de companiile de asigurări [6, § 18-20].

La rejudecarea cazului, instanța superioară din cantonul Zürich a decis că reclamanții urmează să fie achitați în ceea ce privește capătul de acuzare referitor la încălcarea domeniului secret sau a domeniului privat prin utilizarea unui aparat de filmat în sensul art. 179quater din Codul penal elvețian. Instanța a redus astfel semnificativ sancțiunile pronunțate împotriva reclamanților: în cazul primilor trei reclamanți s-au aplicat pedepse pecuniare de douăsprezece zile-amendă corespunzătoare a 350 CHF (aproximativ 290 de euro), a 200 CHF (aproximativ 160 de euro) și a 100 CHF (aproximativ 80 de euro), în locul a paisprezece zile-amendă, iar în cazul celei de a patra reclamante s-a aplicat o pedeapsă de patru zile-amendă corespunzătoare a 30 CHF ziua în locul a cinci zile-amendă cu suspendare și o perioadă de probă de doi ani. Reclamanții nu au atacat cu recurs această hotărâre în fața Tribunalului federal al Elveției [6, § 21]. În schimb, aceștia au sesizat Curtea Europeană a Drepturilor Omului, invocând încălcarea dreptului la libera exprimare, drept garantat de art. 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului și-a început analiza prin a preciza că părțile (reclamanții și, corelativ, Guvernul) sunt de acord cu faptul că respectiva condamnare a reclamanților constituie „o ingerință a autorităților publice” în exercitarea dreptului lor la libertatea de exprimare. O astfel de ingerință reprezintă o încălcare dacă nu îndeplinește cerințele art. 10 § 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Prin urmare, Curtea de la Strasbourg a trebuit să se verifice dacă ingerința era „prevăzută de lege”, urmărirea unul sau mai multe scopuri legitime cu privire la respectivul paragraf și dacă era „necesară într-o societate democratică” [6, § 34-35].

Cu privire la condiția dacă ingerința era „prevăzută de lege”, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reamintit jurisprudența sa constantă, potrivit căreia formularea „prevăzută de lege” impune nu numai ca măsura incriminată să aibă temei în dreptul intern, ci vizează totodată calitatea legii

în cauză: astfel, aceasta trebuie să fie accesibilă justițiabililor și previzibilă în efectele ei. La caz, Curtea a notat că nu se contestă că condamnarea reclamanților are la bază un text accesibil, respectiv art. 179bis și 179ter din Codul penal elvețian. În schimb, reclamanții au susținut că normele legislative nu sunt previzibile în efectele lor deoarece utilizarea camerei ascunse nu este sancționată în mod expres în nicio parte a acestora. Curtea a constatat că divergența de interpretare de către părți în ceea ce privește cele două articole ale Codului penal elvețian afectează numai finalitatea acestor măsuri penale, respectiv elementele vieții private și personalității pe care încearcă să le protejeze. Cu toate acestea, Curtea a observat că reclamanții nu pretind că tipului de comportament sancționabil, așa cum este prezentat în articolele în cauză, îi lipsește claritatea. Astfel, Curtea a considerat că reclamanții, jurnaliști și redactori, nu puteau ignora, în calitatea lor de profesioniști ai unor emisiuni de televiziune, că se expuneau unei sancțiuni penale, prin utilizarea camerei ascunse, fără consimțământul unei persoane ce face obiectul reportajului și fără autorizarea din partea acesteia de a difuza reportajul respectiv. Așadar, Curtea a concluzionat că ingerința în litigiu era „prevăzută prin lege” în sensul art. 10 § 2 din Convenție [6, § 37-40].

Cu privire la condiția dacă ingerința a „urmărit un scop legitim”, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că Guvernul susține că prin condamnarea reclamanților se urmărea un scop legitim al protejării reputației și drepturilor altuia, respectiv ale brokerului de asigurare. De cealaltă parte, reclamanții au susținut că ingerința nu putea avea un astfel de scop deoarece nu le-a fost adusă atingere drepturilor și reputației brokerului, ale cărui chip și voce au fost protejate. La rândul său, Curtea Europeană a constatat că imaginea și vocea brokerului au fost înregistrate fără știrea sa, apoi difuzate în pofida opiniei sale, desigur sub o formă anonimizată, dar într-o manieră peiorativă, actualizând sfaturile profesionale eronate divulgate de broker, într-o emisiune de televiziune, dedicată protecției consumatorilor, cu audiență mare. Curtea a considerat, așadar, că măsura în litigiu era de natură a viza protejarea drepturilor și reputației altuia, respectiv dreptul brokerului la propria imagine, la propriul cuvânt, precum și la reputația sa¹.

Cu privire la condiția dacă ingerința a fost „necesară într-o societate democratică”, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a făcut o recapitulare a principiile generale referitoare la libera exprimare. Astfel, potrivit Curții, „libertatea de exprimare constituie unul dintre fundamentele esențiale ale unei societăți democratice, una dintre condițiile primordiale ale evoluției sale și ale dezvoltării fiecărei persoane. Sub rezerva art. 10 § 2 din Convenția

¹ Ibidem, § 41-43.

Europeană, aceasta este valabilă nu numai în ceea ce privește „informațiile” sau „ideile” acceptate ori considerate drept inofensive sau indiferente, ci și pentru cele care rănesc, șochează sau neliniștesc: acest lucru este impus de pluralism, toleranță și mentalitatea deschisă, fără de care nu există o „societate democratică” (...). Astfel cum este garantată la art. 10 din Convenția Europeană, libertatea de exprimare este însoțită de excepții care necesită totuși o interpretare strictă, iar necesitatea de a o restrânge trebuie stabilită în mod convingător. Pe de altă parte, Curtea a subliniat în numeroase rânduri rolul esențial pe care îl joacă presa într-o societate democratică. Deși nu trebuie să depășească anumite limite, în special în ceea ce privește protecția reputației și a drepturilor altora, presei îi revine sarcina de a comunica, respectându-și obligațiile și responsabilitățile, informații și idei cu privire la toate problemele de interes general. La funcția sa, care constă în diseminarea informațiilor și ideilor referitoare la astfel de probleme, se adaugă dreptul publicului de a le primi. În caz contrar, presa nu ar putea juca rolul său indispensabil de „câine de pază” (...). Chiar dacă formulate inițial pentru presa scrisă, aceste principii se aplică, fără nicio îndoială, mijloacelor audiovizuale”².

Așadar, Curtea a notat că exercitarea libertății de exprimare cuprinde „îndatoriri și responsabilități” care sunt valabile și pentru mass-media, chiar și atunci când este vorba despre probleme de mare interes general. Aceste îndatoriri și responsabilități pot avea o importanță deosebită în cazul în care există riscul de a se aduce atingere reputației unei persoane menționate nominal și de a fi încălcate „drepturile altora”. Astfel, trebuie să existe motive specifice pentru a putea scuti mass-media de obligația care îi revine de obicei de a verifica declarațiile de fapt defăimătoare. Existența acestor motive depinde în special de natura și gradul defăimării în cauză, precum și de măsura în care mass-media poate considera în mod rezonabil sursele sale ca fiind credibile în ceea ce privește acuzațiile. Curtea a reamintit că orice persoană, chiar și jurnalist, care își exercită libertatea de exprimare, își asumă „îndatoriri și responsabilități” a căror întindere depinde de situația sa și de procedeul tehnic utilizat. Astfel, în ciuda rolului esențial care revine mass-media într-o societate democratică, jurnaliștii nu ar putea fi în principiu scutiți, prin prisma protecției pe care le-o oferă art. 10 din Convenția Europeană, de îndatorirea lor de a respecta normele penale de drept comun. Art. 10 § 2 din Convenția Europeană stabilește, așadar, limitele exercitării libertății de exprimare, care rămân valabile chiar și atunci când este necesar să se relateze în presă despre probleme serioase de interes general [6, § 46-47].

² Ibidem, § 44-45.

Atunci când examinează necesitatea unei ingerințe într-o societate democratică în vederea „protejării reputației sau a drepturilor altora”, Curții i se poate solicita să verifice dacă autoritățile naționale au păstrat un echilibru just între protejarea a două drepturi garantate de Convenție și care pot fi în conflict în anumite cauze: și anume, pe de o parte, libertatea de exprimare, astfel cum este protejată de art. 10, și, pe de altă parte, dreptul la respectarea vieții private, astfel cum este garantat de dispozițiile art. 8 din Convenția Europeană. Dreptul la protejarea reputației este un drept care intră, ca element al vieții private, în sfera art. 8 din Convenție. Totuși, pentru ca art. 8 să fie luat în considerare, ingerința adusă reputației personale trebuie să atingă un anumit nivel de gravitate și să fi fost realizat într-o manieră care să cauzeze un prejudiciu exercițiului personal al dreptului la respectarea vieții private. În jurisprudența sa anterioară [5, § 90-95], Curtea a examinat cauze privind atingeri aduse reputației personale a persoanelor publice. Aceasta a reamintit că a stabilit deja șase criterii care trebuie analizate în cazul punerii în balanță a dreptului la libertatea de exprimare și a dreptului la respectarea vieții private: contribuția la o dezbatere de interes general, notorietatea persoanei vizate și subiectul reportajului, comportamentul anterior al persoanei în cauză, metoda de obținere a informațiilor și veridicitatea acestora, conținutul, forma și repercusiunile publicării și gravitatea sancțiunii impuse [6, § 49-50].

În cauze precum prezenta speță, Curtea Europeană a considerat că, în principiu, soluționarea cererii nu poate fi alta, fie că cererea a fost introdusă în fața sa în temeiul art. 10 din Convenție de către jurnalistul care a publicat articolul în litigiu, fie în temeiul art. 8 din Convenție, de către persoana care face obiectul respectivului articol/reportaj. Astfel, aceste drepturi merită *a priori* un respect egal. În cazul în care punerea în balanță a acestor două drepturi de către autoritățile naționale a fost realizată respectându-se criteriile stabilite de jurisprudența Curții, trebuie să existe motive serioase pentru ca opinia Curții să se substituie celei emise de instanțele interne [6, § 54-55].

După aceste clarificări, Curtea Europeană a aplicat principiile generale rezumate mai sus la circumstanțele cazului.

În concret, Curtea a trebuit mai întâi să stabilească dacă reportajul respectiv privea un subiect de interes general. Curtea a observat de la început că tema reportajului realizat, respectiv proasta calitate a sfaturilor emise de brokerii de asigurări private și, prin urmare, o chestiune de protejare a drepturilor consumatorilor care decurge din aceasta, privea o dezbatere care era de interes public foarte ridicat. Pentru Curte, este de asemenea important să examineze dacă reportajul în cauză putea genera dezbatere publică asupra

subiectului. În această privință, Tribunalul Federal consideră că dacă subiectul putea, în sine, să prezinte un interes public în măsura în care urmarea să determine amploarea fenomenului, reportajul incriminat nu aducea niciun element de noutate asupra problematicei proastei calități a sfaturilor. În plus, alte procedee, de natură a aduce o atingere mai mică intereselor brokerului, ar fi permis abordarea acestei problematicei. În opinia Curții, este important numai să se clarifice dacă reportajul putea contribui la dezbaterea de interes general și nu să se stabilească dacă reportajul a atins pe deplin acest obiectiv. Prin urmare, Curtea a acceptat că un astfel de articol aborda un subiect de interes general. Curtea a reamintit că art. 10 § 2 din Convenție nu lasă loc restrângerilor în privința libertății de exprimare în domeniul chestiunilor de interes general [6, § 56-59].

În continuare, Curtea a constatat că brokerul filmat fără știrea sa nu era o persoană publică. Acesta nu își dăduse consimțământul pentru a fi filmat și prin urmare putea „în mod rezonabil să aibă încredere în caracterul privat” al acestei întâlniri. Cu toate acestea, reportajul în litigiu nu era centrat pe persoana brokerului, ci pe anumite practici comerciale puse în aplicare în cadrul unei categorii profesionale. În plus, întâlnirea nu avusese loc în biroul brokerului sau în alt sediu profesional. Așadar, Curtea a considerat că atingerea adusă vieții private a brokerului este mai puțin importantă decât dacă brokerul ar fi fost vizat personal și exclusiv de reportaj [6, § 60].

Modalitatea de obținere a informațiilor și veridicitatea lor joacă, de asemenea, un rol important. Curtea s-a pronunțat deja că garanția pe care art. 10 din Convenție o oferă jurnaliștilor în ceea ce privește rapoartele privind probleme de interes general, este subordonată condiției ca aceștia să acționeze cu bună-credință, pe baza unor fapte exacte, și să furnizeze informații „fiabile și precise”, respectând deontologia jurnalistică. Curtea a observat că, deși părțile fac trimitere la referințe diferite, acestea sunt de acord, în esență, asupra faptului că utilizarea camerei ascunse nu era interzisă de manieră absolută în dreptul intern, ci aceasta putea fi autorizată în anumite condiții stricte. Potrivit acestora, o asemenea utilizare nu era permisă decât atunci când exista un interes public preponderent pentru difuzarea informațiilor și în măsura în care informațiile obținute nu puteau fi obținute altfel. Curtea a hotărât deja că subiectul reportajului răspundea unei probleme de interes general. Ceea ce este important, în opinia Curții, în acest stadiu, a fost analizarea comportamentului reclamanților. În această privință, deși Curtea a considerat că brokerul putea, în mod legitim, să se fi simțit înșelat de reclamanți, aceasta consideră totuși că nu li se poate reproșa un comportament deliberat contrar normelor deontologice. Aceștia din urmă nu au ignorat, în fapt, normele jurnalistice, astfel cum erau definite de Consiliul

de Presă elvețian, care limitează utilizarea camerei ascunse, ci mai degrabă au concluzionat – în mod eronat conform instanței supreme elvețiene – că obiectul reportajului lor trebuia să le autorizeze utilizarea camerei ascunse. Curtea a observat că această problemă nu s-a bucurat de unanimitate în rândul instanțelor elvețiene care, în primă instanță, i-au achitat pe reclamanți. Prin urmare, Curtea a considerat că reclamanții trebuie să beneficieze de o îndoială în privința voinței lor de a respecta normele deontologice aplicabile în speță, fiind vorba de modul de obținere a informațiilor. În ceea ce privește faptele prezentei cauze, veridicitatea lor nu a fost niciodată contestată. Faptul că ar fi fost mai interesant pentru consumatori, așa cum susține Guvernul, să se expună amploarea problemelor denunțate mai degrabă decât natura lor, nu schimbă cu nimic această constatare [6, § 61-62].

În această consecutivitate, Curtea a subliniat că modul în care sunt publicate un reportaj sau o fotografie și maniera în care persoana în cauză este prezentată în reportaj sau în fotografie pot să fie luate în considerare. Amploarea difuzării reportajului și a fotografiei poate fi, de asemenea, importantă, în funcție de ce tip de ziar este vorba, cu tiraj național sau local, important sau puțin important. În speță, Curtea a constatat că reclamanții au înregistrat o întâlnire care conținea imaginile și sunetul unei pretense negocieri între broker și jurnalistă. În opinia Curții, înregistrarea în sine aduce o atingere limitată intereselor brokerului deoarece numai un cerc restrâns de persoane aveau acces la respectiva înregistrare, aspect pe care Guvernul îl admite. Această înregistrare a fost difuzată în continuare sub formă de reportaj, peiorativ îndeosebi la adresa brokerului, astfel cum Curtea a arătat deja. Deși succintă, difuzarea secvențelor înregistrării era de natură a aduce o atingere mai importantă dreptului brokerului la viața sa privată, deoarece numeroși telespectatori – aproximativ zece mii conform Guvernului – au putut să o urmărească. Curtea nu a putut să nu țină seama de faptul că mijloacele de informare în masă audio-vizuale au mai degrabă efecte imediate și mai puternice decât presa scrisă. Audiența a putut astfel să își formeze propria sa opinie asupra calității sfaturilor și asupra lipsei profesionalismului brokerului. Astfel, în speță este determinant dacă reclamanții au descompus în pixeli chipul brokerului astfel încât numai culoarea părului său și a pielii sale se mai observau după această transformare a imaginii. Vocea acestuia a fost de asemenea modificată. În același mod, Curtea a subliniat că și hainele brokerului erau vizibile, dar acestea nu prezentau nici un semn distinctiv. În cele din urmă, întâlnirea nu s-a derulat la sediile pe care brokerul le frecventa. Așadar, Curtea a considerat, având în vedere circumstanțele speței, că ingerința în viața privată a brokerului, care a renunțat să își exprime punctul de vedere asupra întâlnirii, nu este de o asemenea gravitate încât să impună

punerea în umbră a interesului public de informare asupra pretinselor fapte ilicite în materie de brokeraj în asigurări [6, § 63-66].

În cele din urmă, în ceea ce privește gravitatea sancțiunii, Curtea a trebuit să țină seama de natura sa și de gravitatea sa. Potrivit Curții, este posibil ca însuși faptul condamnării să conteze mai mult decât caracterul minor al pedepsei aplicate. În speță, deși pedepsele pecuniare de douăsprezece zile-amendă pentru primii trei reclamanți și de patru zile-amendă pentru a patra reclamantă sunt relativ reduse, Curtea a considerat că sancțiunea pronunțată de instanța penală poate tinde să determine presa a se abține în a exprima critici, iar aceasta, chiar dacă reclamanții nu au fost privați de posibilitatea de a difuza reportajul [6, § 67].

Din aceste motive, Curtea a considerat că măsura în litigiu nu era, în speță, necesară într-o societate democratică și că, în consecință, a fost încălcat art. 10 din Convenție.

Un judecător nu a fost de acord cu această abordare și a formulat o opinie separată. În Opinia separată se notează: „apreciind că acel comportament adoptat de reclamanți nu ar putea fi scuzat printr-o cauză exoneratoare, așadar printr-un motiv care permite ca legea penală să nu fie aplicată, consider că Tribunalul Federal nu a procedat la o apreciere arbitrară sau în mod evident nerezonabilă. Având în vedere interesele în joc, condamnarea reclamanților nu pare să constituie o măsură disproporționată în raport cu scopul legitim urmărit prin lege, astfel încât nu a fost încălcat art. 10 din Convenție” [7].

În orice caz, mesajul majorității judecătorilor care au judecat cazul *Haldimann și alții v. Elveția* a fost următorul: are o pondere mai mare interesul public, în speță, manifestat prin protecția consumatorilor, decât protecția vieții private, căreia i s-a adus o atingere infimă.

Concluzii

Realizarea înregistrărilor audio și video pe ascuns în contextul acumulării unor informații relevante pentru emisiuni dedicate protecției consumatorilor este de natură să genereze un conflict între două drepturi fundamentale: dreptul la viață privată (garantat de art. 8 din Convenția Europeană și, respectiv, de art. 28 din Constituție) și dreptul la libera exprimare (garantat de art. 10 din Convenția Europeană și, respectiv, de art. 32 din Constituție). Ambele drepturi se bucură de o protecție egală și niciun drept nu este superior altuia. Totuși, în anumite circumstanțe factuale, balanța ar putea înclina spre un drept sau altul. Aici ar trebuie să se ia în calcul următoarele criterii: contribuția la o dezbatere de interes general, notorietatea persoanei vizate și subiectul reportajului, comportamentul anterior al persoanei în cau-

ză, metoda de obținere a informațiilor și veridicitatea acestora, conținutul, forma și repercusiunile publicării și gravitatea sancțiunii impuse. Sub acest aspect, prin prisma acestor criterii, interesul public al protecției consumatorilor poate prevala, în anumite circumstanțe, asupra imperativului de protejare a vieții private. Cazul *Haldimann și alții v. Elveția* reprezintă o dovadă în acest sens.

Referințe bibliografice

1. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Disponibilă: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron (accesat la 01.03.2026).
2. *Constituția Republicii Moldova*. Disponibilă: https://presedinte.md/app/webroot/Constitutia_RM/Constitutia_RM_RO.pdf (accesat la 01.03.2026).
3. *Codul penal al Republicii Moldova*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153355&lang=ro# (accesat la 01.03.2026).
4. *Codul civil al Republicii Moldova*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150498&lang=ro# (accesat la 01.03.2026).
5. *Case of Axel Springer AG v. Germany*, Application no. 39954/08, Judgment of 7 February 2012. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-109034> (accesat la 01.03.2026).
6. *Case of Haldimann and Others v. Switzerland*, Application no. 21830/09, Judgment of 24 February 2015. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-176170> (accesat la 01.03.2026).
7. Dissenting Opinion of judge Lemmens in *Case of Haldimann and Others v. Switzerland*, Application no. 21830/09, Judgment of 24 February 2015. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-176170> (accesat la 01.03.2026).

CZU: 366.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19945501>

PROPOȚIONALITATEA MĂSURILOR DE REMEDIERE ȘI LIMITELE DREPTULUI DE OPȚIUNE AL CONSUMATORULUI

Sergiu ZESTREA,

drd., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM,
șef Direcția supraveghere metrologică,
Inspectoratul de Stat privind Supravegherea Produselor Nealimentare
și Protecția Consumatorilor
ORCID ID: 0000-0002-3854-0008
e-mail: zestreas@gmail.com

REZUMAT. *Articolul examinează conținutul și limitele dreptului de opțiune al consumatorului în materia neconformității produselor și serviciilor, prin prisma principiului proporționalității, în dreptul Republicii Moldova. Problema centrală constă în faptul că Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor recunoaște consumatorului dreptul de a alege, în primul rând, între reparare și înlocuire, însă această alegere nu are caracter absolut, fiind limitată de imposibilitatea și disproporționalitatea măsurii solicitate. Dificultatea reală apare în practică: profesioniștii invocă frecvent disproporționalitatea costurilor pentru a refuza remediul cerut, fără a propune o măsură alternativă efectivă, iar autoritățile nu analizează întotdeauna comparativ remediile disponibile și impactul refuzului asupra consumatorului. Studiul arată că disproporționalitatea nu trebuie înțeleasă ca instrument de blocare a protecției consumatorului, ci ca mecanism de echilibrare între interesul legitim al consumatorului de a obține conformitatea și interesul vânzătorului de a nu suporta costuri nerezonabile. În acest sens, reglementarea moldovenească trebuie interpretată în corelație cu logica Directivei (UE) 2019/771 și cu jurisprudența CJUE privind caracterul gratuit și efectiv al remedierii. Concluzia principală este că disproporționalitatea limitează doar alegerea remediului concret, nu și dreptul consumatorului la remediere ca atare.*

Cuvinte-cheie: *protecția consumatorilor, neconformitate, măsuri de remediere, proporționalitate, drept de opțiune, reducerea prețului, rezoluțiunea contractului.*

SUMMARY. *The article examines the content and limits of the consumer's right of choice in matters concerning the lack of conformity of goods and services, through the lens of the principle of proportionality, in the law of the Republic of Moldova. The central issue lies in the fact that Law No. 105/2003 on consumer protection grants the consumer the right to choose, primarily, between repair and replacement, yet this choice is not absolute, being limited by the impossibility or disproportionality of the remedy requested. The real difficulty arises in practice: professionals frequently invoke the disproportionality of costs in order to refuse the remedy requested, without proposing an effective alternative remedy, while the authorities do not always conduct a comparative*

assessment of the available remedies and of the impact of the refusal on the consumer. The study shows that disproportionality should not be understood as an instrument for blocking consumer protection, but rather as a mechanism for balancing the consumer's legitimate interest in obtaining conformity against the seller's legitimate interest in not bearing unreasonable costs. In this respect, Moldovan regulation must be interpreted in correlation with the logic of Directive (EU) 2019/771 and with the case law of the Court of Justice of the European Union concerning the free-of-charge and effective nature of remedies. The main conclusion is that disproportionality limits only the choice of the specific remedy, not the consumer's right to a remedy as such.

Keywords: consumer protection, lack of conformity, remedies, proportionality, right of choice, price reduction, termination of the contract.

Introducere

Protecția consumatorilor reprezintă unul dintre domeniile în care exigența echilibrului juridic se manifestă cel mai clar. Dreptul nu urmărește doar sancționarea formală a conduitelor neconforme ale profesionistului, ci, în primul rând, restabilirea efectivă a poziției contractuale a consumatorului, astfel încât acesta să nu rămână ținut de un contract a cărui prestație nu corespunde exigențelor legale sau declarate [3]. În dreptul Republicii Moldova, acest obiectiv este realizat prin Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor, republicată, care reglementează conformitatea produselor, măsurile corective în caz de neconformitate, termenele de răspundere și procedura reclamațiilor [3]. Legea precizează expres că transpune, între altele, Directiva (UE) 2019/771 privind anumite aspecte referitoare la contractele de vânzare de bunuri [2], [3].

În această materie, consumatorul beneficiază de un drept aparent puternic: el poate solicita, în primul rând, repararea sau înlocuirea produsului, gratuit, la opțiunea sa [3]. Totuși, chiar textul legii arată că acest drept nu este absolut. Articolul 20 din Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor condiționează exercitarea sa de posibilitatea și proporționalitatea măsurii cerute, iar dispozițiile referitoare la imposibilitate, disproporționalitate, reducerea prețului și rezoluțiunea contractului dezvoltă criteriile pe baza cărora această limitare trebuie apreciată [3]. În acest punct apare adevărata problemă a studiului: nu dacă dreptul de opțiune există, ci cum se delimitează momentul în care opțiunea consumatorului încetează să mai fie juridic protejată în forma concret solicitată, deoarece remediul ales devine imposibil sau disproporționat [2], [3], [7].

Dificultatea este accentuată de practică. Pe de o parte, profesioniștii invocă adesea disproporționalitatea costurilor pentru a refuza remediul cerut, fără a demonstra comparativ de ce acesta este nerezonabil și fără a oferi

efectiv remediul alternativ [3]. Pe de altă parte, și consumatorii pot insista uneori asupra unui remediu care depășește ceea ce poate fi considerat rezonabil în raport cu valoarea bunului, gravitatea neconformității și eficiența altor măsuri [2], [3]. Prin urmare, problema nu este una unilaterală; ea privește stabilirea corectă a frontierelor dintre protecția efectivă a consumatorului și prevenirea unui exces de remediere. Aceasta este și logica Directivei (UE) 2019/771, care urmărește realizarea unui echilibru între un nivel ridicat de protecție a consumatorului și evitarea costurilor disproporționate pentru vânzător [2], [7].

În doctrina recentă din Republica Moldova, Mihaela Pascal subliniază că protecția consumatorului trebuie analizată în cadrul unui sistem în care profesionistului îi revin obligații sporite, iar drepturile consumatorului trebuie să fie efective, nu pur declarative [4], [5]. În același sens, Mihaela Pascal și Sergiu Zestrea arată, în materia comerțului electronic, că extinderea pieței și diversificarea mijloacelor de comercializare sporesc riscurile pentru consumator și reclamă mecanisme juridice reale de protecție [6]. Aceste observații sunt deosebit de relevante pentru tema de față, deoarece în materia neconformității simpla consacrare legală a dreptului de opțiune nu este suficientă dacă, în practică, exercitarea sa poate fi neutralizată prin invocarea formală a disproporționalității [4], [5], [6].

Pornind de la aceste repere, prezentul studiu își propune să demonstreze că, în dreptul Republicii Moldova, disproporționalitatea nu reprezintă o excepție de exonerare liberă a vânzătorului, ci un criteriu juridic de selecție a remediului adecvat [2], [3]. În consecință, ea nu poate justifica respingerea pur formală a reclamației, ci impune o analiză comparativă a remediilor disponibile și orientarea spre acea măsură care restabilește conformitatea fără costuri nerezonabile și fără inconveniente semnificative pentru consumator [2], [3], [7].

Metode și materiale aplicate

Demersul științific se întemeiază pe utilizarea metodei analizei juridice, metodei sistemice, metodei comparative și a sintezei. Prin metoda analizei juridice au fost examinate dispozițiile Legii nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor, în special normele referitoare la măsurile de remediere, termenele de răspundere și procedura reclamațiilor. Metoda sistemică a permis interpretarea corelată a normelor privind repararea, înlocuirea, reducerea prețului și rezoluțiunea contractului, precum și a limitelor rezultate din imposibilitatea și disproporționalitatea remediului. Metoda comparativă a fost utilizată pentru corelarea dreptului moldovenesc cu art. 13 din Directiva (UE) 2019/771 și cu jurisprudența relevantă a Curții de Justiție a

Uniunii Europene. Prin sinteză au fost formulate concluziile privind funcția reală a proporționalității și limitele dreptului de opțiune al consumatorului.

Discuții și rezultate obținute

Cadrul normativ al măsurilor de remediere în dreptul Republicii Moldova

Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor constituie nucleul regimului juridic al neconformității produsului în dreptul Republicii Moldova. Potrivit acesteia, vânzătorul răspunde pentru orice neconformitate existentă la momentul livrării produsului, iar consumatorul poate solicita aducerea produsului la conformitate gratuit, prin reparare sau înlocuire, ori poate beneficia de reducerea corespunzătoare a prețului sau de restituirea contravalorii prin rezoluțiunea contractului, în condițiile prevăzute de lege [3]. Legea consacră, așadar, o structură în trepte: mai întâi remedii de aducere la conformitate, apoi, în anumite condiții, remedii de natură reductivă sau rezolutorie [3].

Caracterul efectiv al protecției reiese și din modul în care legea definește gratuitatea. În sfera acesteia sunt incluse toate costurile necesare aducerii produsului la conformitate: costuri poștale, transport, manipulare, diagnosticare, expertizare, demontare, montare, manoperă, materiale și ambalare. În plus, pentru produsele voluminoase, transportul cade în sarcina vânzătorului, iar dacă acesta nu își execută obligația, consumatorul poate efectua transportul pe contul vânzătorului, cu restituirea cheltuielilor rezonabile [3]. Norma reflectă aceeași idee care se regăsește în dreptul Uniunii Europene: remediul nu trebuie să fie doar recunoscut în abstract, ci pus efectiv la dispoziția consumatorului [1], [2], [7].

Pentru servicii, legea reproduce aceeași logică: remedierea gratuită, înlocuirea gratuită, reducerea corespunzătoare a prețului sau restituirea contravalorii se aplică în termenul de garanție, iar prestatorul suportă toate operațiunile și cheltuielile necesare. Această paralelă confirmă că dreptul moldovenesc tratează remedierea neconformității ca pe un instrument central al protecției intereselor economice ale consumatorului, indiferent dacă raportul privește bunuri sau servicii [3].

În plus, legea fixează cadrul temporal al răspunderii: vânzătorul răspunde, de regulă, pentru neconformitățile constatate în termen de doi ani de la livrare, iar consumatorul trebuie să informeze vânzătorul despre neconformitate într-un anumit termen de la constatarea ei. Orice neconformitate constatată în termenul legal de prezumție este considerată, până la proba contrarie, existentă la momentul livrării. Aceste reguli sunt importante pentru tema proporționalității, fiindcă arată că legiuitorul a urmărit să reducă

dificultatea probatorie a consumatorului și să faciliteze accesul acestuia la remediile legale [3].

Conținutul dreptului de opțiune al consumatorului

Deși legea folosește formula „la opțiunea sa”, dreptul consumatorului nu este unul discreționar nelimitat, el trebuie înțeles ca un drept de preferință inițială, nu ca un drept de impunere absolută a remediei dorite. Cu alte cuvinte, consumatorul este cel care alege primul între reparare și înlocuire, dar această alegere rămâne protejată doar în măsura în care remediu solicitat este posibil și proporționat [7]. Aici se află chiar esența temei: dreptul de opțiune nu este anulat de lege, însă este modelat de criterii obiective menite să împiedice atât abuzul vânzătorului, cât și absolutizarea preferinței subiective a consumatorului [2], [3].

Această interpretare este confirmată de Directiva (UE) 2019/771. Directiva stabilește că, în caz de neconformitate, consumatorul poate solicita aducerea bunurilor în conformitate prin reparare sau înlocuire, însă vânzătorul poate refuza dacă remediu ales este imposibil sau ar impune costuri disproporționate în comparație cu celălalt remediu [2], [7]. Remediile primare sunt repararea și înlocuirea, iar reducerea prețului sau încetarea contractului intervin dacă remediile primare nu pot fi acordate în condițiile legii [2], [7].

În doctrina moldovenească recentă, această idee se armonizează cu perspectiva conturată de Mihaela Pascal, potrivit căreia protecția consumatorului trebuie gândită la nivelul efectivității raportului juridic, nu doar al recunoașterii formale a drepturilor. În analiza comparativă privind răspunderea profesioniștilor, autoarea arată că, în Republica Moldova, Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor instituie un regim special de remedii clare, cu termene și obligații explicite, ceea ce presupune interpretarea acestor remedii în sensul realizării lor efective. În acest cadru, dreptul de opțiune nu poate fi înțeles ca o simplă preferință psihologică a consumatorului, ci ca instrument juridic pentru obținerea conformității [4], [5].

Astfel, Pascal și Zestrea, în studiul consacrat drepturilor consumatorilor în cadrul comerțului electronic, pornesc de la ideea că multiplicarea canalelor de comercializare și asimetria informațională sporesc vulnerabilitatea consumatorului și impun mecanisme de protecție apte să producă efecte reale. Chiar dacă studiul lor nu privește exclusiv remediile pentru neconformitate, concluzia sa metodologică este relevantă: drepturile consumatorului trebuie interpretate astfel încât să fie exercitabile efectiv, inclusiv în contexte de piață mai complexe [6].

Proportionalitatea măsurilor de remediere: sens și funcție juridică

Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor definește remediul disproporționat ca fiind acela care impune vânzătorului costuri nerezonabile în comparație cu cealaltă măsură reparatorie, avându-se în vedere valoarea produsului dacă nu ar fi existat neconformitatea, importanța neconformității, posibilitatea realizării altei măsuri fără inconveniente semnificative pentru consumator și apariția repetată a neconformității după o reparație deja efectuată. Norma este esențială, fiindcă arată că disproporționalitatea nu este o etichetă vagă, ci rezultatul unei analize comparative. Nu orice cost ridicat este disproporționat; el trebuie să fie nerezonabil în raport cu alternativa și evaluat în contextul tuturor circumstanțelor [2], [3], [7].

În acest sens, proporționalitatea îndeplinește o funcție de echilibru. Ea împiedică, pe de o parte, obligarea vânzătorului la suportarea unor costuri excesive atunci când există o soluție alternativă comparabilă sub aspectul protecției consumatorului. Pe de altă parte, ea împiedică și refuzul nejustificat al vânzătorului, deoarece cere examinarea posibilității unui alt remediu fără inconvenient semnificativ pentru consumator [7]. Din această perspectivă, disproporționalitatea nu operează în interesul unilateral al profesionistului, ci în serviciul unei balansări juridice între două interese legitime [2], [3].

Legea completează această logică prin regulile privind imposibilitatea remediului. Remediu este imposibil dacă vânzătorul nu poate asigura produse identice pentru înlocuire sau piese de schimb și tehnologia necesară pentru reparație. De asemenea, vânzătorul poate refuza să aducă produsul în conformitate dacă reparația sau înlocuirea este imposibilă ori i-ar impune costuri disproporționate, luând în considerare toate circumstanțele. Rezultă că imposibilitatea și disproporționalitatea sunt excepții justificate, nu formule automate de refuz [2], [3], [7].

Standardul UE merge în aceeași direcție, Directiva (UE) 2019/771 cerând evaluarea disproporționalității prin raportare la valoarea bunului, gravitatea neconformității și posibilitatea unui remediu alternativ fără inconveniente semnificative. *În plus, ea urmărește un echilibru între nivelul ridicat de protecție a consumatorului și competitivitatea întreprinderilor [2]. De aici rezultă că disproporționalitatea nu poate fi folosită ca pretext pentru a lăsa consumatorul fără un remediu efectiv, ci doar pentru a înlocui remediu solicitat cu unul juridic adecvat [2], [7].*

Limitele dreptului de opțiune al consumatorului

Prima limită este chiar imposibilitatea sau disproporționalitatea remediului ales. Consumatorul nu poate insista asupra reparării dacă aceasta este tehnic imposibilă sau implică costuri nerezonabile în raport cu înlocuirea. De

asemenea, nu poate impune înlocuirea dacă bunul nu mai poate fi furnizat în mod identic sau dacă reparația restabilește suficient conformitatea fără inconveniente semnificative. Important este însă că limitarea privește forma concretă a remediei, nu accesul la remediere ca atare [2], [3], [7].

A doua limită apare la nivelul remediilor secundare. Legea permite reducerea prețului sau rezoluțiunea contractului atunci când reparația sau înlocuirea nu au fost finalizate, au fost refuzate justificat, neconformitatea reappare, este suficient de gravă sau reiese clar că vânzătorul nu va asigura conformitatea într-un termen rezonabil și fără inconveniente semnificative pentru consumator. Totodată, reducerea de preț trebuie să fie proporțională cu diminuarea valorii produselor primite, iar rezoluțiunea nu poate fi cerută dacă neconformitatea este minoră, sarcina probei revenind vânzătorului. Aceste dispoziții arată că și consumatorul este ținut de un criteriu de proporționalitate: nu orice neconformitate justifică cel mai grav remediu [3].

A treia limită decurge din natura produsului. *În cazul produselor second-hand, consumatorul nu poate solicita înlocuirea, iar pentru acestea legea admite, în anumite limite, perioade de răspundere mai scurte.* Aceste dispoziții confirmă că dreptul de opțiune este modelat de realitățile economice și juridice ale tranzacției.

Problema reală în practică: de la limitare legitimă la blocaj formal

Dificultatea majoră nu constă în existența acestor limite, ci în modul defectuos în care ele sunt uneori aplicate. *În practică, disproporționalitatea este invocată adesea ca o simplă formulă de respingere a cererii consumatorului. Profesionalistul afirmă că remediu solicitat este prea costisitor, dar nu demonstrează comparativ costurile, nu explică de ce alternativa este suficientă și nu oferă efectiv acel remediu alternativ [2], [3], [7].* Într-o asemenea situație, disproporționalitatea este deturnată din funcția sa juridică și transformată într-un instrument de tergiversare, or, legea moldovenească nu autorizează un asemenea formalism.

Această concluzie se desprinde și din normele privind reclamația și expertiza tehnică. Dacă vânzătorul sau prestatorul refuză reclamația pe motiv că neconformitatea este imputabilă consumatorului, iar acesta nu este de acord, profesionistul trebuie să dovedească vina consumatorului prin expertiză tehnică. *În termenul legal, consumatorul trebuie notificat în scris despre solicitarea expertizei, iar în caz contrar vânzătorul sau prestatorul este obligat să îndeplinească cerințele prevăzute de lege.* Mai mult, refuzul trebuie prezentat în scris, iar în lipsa răspunsului în termen, acesta se consideră refuz tacit. Norma arată limpede că legea nu acceptă respingerea superficială și nedovedită a reclamației.

Prin urmare, atunci când profesionistul apreciază că remediul solicitat este disproporționat, el nu ar trebui să se oprească la respingerea cererii. Analiza juridică trebuie să continue: care este remediul alternativ disponibil, de ce acesta este suficient, cum poate fi executat într-un termen rezonabil și fără inconveniente semnificative pentru consumator. Dacă această a doua etapă lipsește, limitarea dreptului de opțiune se transformă în negarea remediului efectiv. Tocmai aici este miezul critic al subiectului: disproporționalitatea poate limita alegerea, dar nu poate anula protecția.

Corelarea cu jurisprudența și abordarea UE

Jurisprudența CJUE confirmă ideea protecției efective. În cauzele conexate *Gebr. Weber GmbH vs. Jürgen Wittmer* și *Ingrid Putz vs. Medianess Electronics GmbH*, Curtea a interpretat noțiunea de aducere în conformitate „gratuită” din directiva anterioară în sens larg, arătând că ea poate include costurile de înlăturare a bunului neconform și de instalare a bunului de înlocuire. Hotărârea este relevantă și sub regimul actual, deoarece Directiva (UE) 2019/771 păstrează aceeași exigență de gratuitate și de evitare a inconveniențelor semnificative pentru consumator. Prin urmare, protecția consumatorului nu poate fi redusă la simpla recunoaștere abstractă a unui remediu; vânzătorul trebuie să suporte și sarcina practică necesară pentru ca remediul să fie real [1], [2], [7].

Reglementarea moldovenească reflectă această orientare. În cazul reparației sau înlocuirii, legea include obligația de demontare a bunurilor neconforme și de instalare a produselor reparate sau de înlocuire ori suportarea costurilor aferente. Totodată, legea cere ca reparația sau înlocuirea să aibă loc într-o perioadă de timp rezonabilă, stabilită de comun acord, fără niciun inconvenient semnificativ pentru consumator. Așadar, atât dreptul UE, cât și dreptul RM tratează remedierea ca pe un proces complet, nu ca pe o formalitate juridică izolată [1], [2], [3], [7].

În plus, evoluțiile recente ale dreptului UE confirmă actualitatea dezbaterei privind raportul dintre reparație, înlocuire și costuri. Chiar dacă analiza de față rămâne centrată pe Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor și pe transpunerea Directivei (UE) 2019/771, contextul european arată că reparația este încurajată tot mai mult, însă fără a fi absolutizată [2], [7].

Considerații doctrinare și concluzia de interpretare

Doctrina moldovenească recentă oferă un sprijin important pentru o asemenea interpretare. În lucrările sale, Mihaela Pascal insistă asupra faptului că protecția consumatorului trebuie realizată prin corelarea dreptului special cu regulile generale ale răspunderii și executării obligațiilor, iar profesioniștilor le revin obligații sporite tocmai pentru a compensa vulne-

rabilitatea structurală a consumatorului. Această observație susține ideea că, atunci când se discută disproporționalitatea unui remediu, accentul nu trebuie pus exclusiv pe costul suportat de vânzător, ci și pe efectivitatea remedierii pentru consumator [4], [5].

La rândul lor, autorii Pascal și Zestrea arată că protecția consumatorilor, inclusiv în mediul digital, presupune mecanisme juridice capabile să răspundă efectiv noilor riscuri ale pieței [6]. De aici rezultă că un drept de opțiune formulat generos în textul legii, dar golit de conținut prin practici de refuz formal, contravine chiar rațiunii sistemului de protecție a consumatorului [4], [5], [6]. În același sens, subsemnatul evidențiază importanța controlului efectiv al conformității produselor și a supravegherii bunurilor plasate pe piață, ceea ce întărește ideea că remedierea trebuie înțeleasă într-un sens practic și funcțional, nu doar formal [8].

Concluzii

Analiza efectuată demonstrează că, în dreptul Republicii Moldova, dreptul de opțiune al consumatorului între măsurile de remediere este unul prioritar, dar nu absolut. Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor permite acestuia să solicite, în primul rând, repararea sau înlocuirea produsului, însă alegerea respectivă este limitată de imposibilitatea și disproporționalitatea remediei solicitate. Totodată, reducerea de preț și rezoluțiunea contractului sunt și ele supuse unor limite, inclusiv regula potrivit căreia neconformitatea minoră nu justifică rezoluțiunea.

Problema juridică esențială nu este, însă, existența acestor limite, ci funcția lor reală. Disproporționalitatea nu trebuie să servească drept pretext pentru blocarea reclamației, ci să constituie un criteriu de selecție a remediei adecvate. Ea limitează alegerea remediei concrete, nu dreptul consumatorului la remediere ca atare. *În consecință, profesionistul care refuză remediu solicitat trebuie să poată justifica imposibilitatea sau disproporționalitatea acestuia și să orienteze executarea spre o măsură alternativă efectivă, într-un termen rezonabil și fără inconveniente semnificative pentru consumator.*

În acest sens, interpretarea corectă a Legii nr. 105/2003 este pe deplin consonantă cu logica Directivei (UE) 2019/771 și cu jurisprudența CJUE privind caracterul gratuit și efectiv al aducerii la conformitate. O practică administrativă și judiciară adecvată ar trebui, prin urmare, să trateze disproporționalitatea ca pe un test comparativ complet, nu ca pe o formulă de respingere sumară. Doar astfel poate fi menținut echilibrul dintre interesul legitim al consumatorului de a obține conformitatea și interesul legitim al vânzătorului de a evita costuri nerezonabile, fără a goli de conținut protecția juridică a consumatorului.

Referințe bibliografice:

1. Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Hotărârea din 16 iunie 2011 în cauzele conexe C-65/09 și C-87/09, *Gebr. Weber GmbH vs. Jürgen Wittmer și Ingrid Putz vs. Medianess Electronics GmbH*.
2. Directiva (UE) 2019/771 a Parlamentului European și a Consiliului din 20 mai 2019 privind anumite aspecte referitoare la contractele de vânzare de bunuri, de modificare a Regulamentului (UE) 2017/2394 și a Directivei 2009/22/CE și de abrogare a Directivei 1999/44/CE. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 136, 22 mai 2019.
3. Legea nr. 105 din 13 martie 2003 privind protecția consumatorilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 126–131, art. 507. Republicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 122–124, art. 195.
4. PASCAL, Mihaela. Drepturile și obligațiile consumatorilor în contextul economiei circulare. În: Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Științe Juridice, 2025, nr. S, pp. 13–24. ISSN 1857-0976.
5. PASCAL, Mihaela; CWICINSKAJA, Natalia; WESTFAL, Krzysztof. Protecția consumatorului și răspunderea profesioniștilor în contractele comerciale: analiză comparativă între Republica Moldova și Polonia. În: Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice, Ed. Ediția a V-a, 10 decembrie 2025. Chișinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, 2026, pp. 113–128. ISBN 978-9975-170-35-2.
6. PASCAL, Mihaela; ZESTREA, Sergiu. Drepturile consumatorilor în cadrul comerțului electronic. În: State, security and human rights: in digital era, 8–9 decembrie 2022, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2023, vol. 2, pp. 277–284. ISBN 978-9975-62-531-9.
7. Rules on contracts for the sale of goods between sellers and consumers. În: EUR-Lex. Summaries of EU legislation.
8. ZESTREA, Sergiu. Protecția consumatorilor prin controlul metrologic legal al preambalatelor. În: Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Științe Juridice, 2025, nr. S, pp. 294–305. ISSN 1857-0976.

CZU: 347.451:366.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19945894>

EFECTELE JURIDICE ALE REVOCĂRII CONTRACTULUI DE VÂNZARE LA DISTANȚĂ: ANALIZĂ TEORETICĂ ȘI IMPLICAȚII PRACTICE

Valentin CAZACU,
lector univ., dr.

Rezumat. Revocarea contractului de vânzare la distanță – adesea denumită dreptul de retragere al consumatorului dintr-un contract încheiat fără prezența fizică a părților – reprezintă un mecanism juridic esențial în materia protecției consumatorilor. Lucrarea de față analizează regimul juridic al acestui drept, cu accent pe cadrul normativ aplicabil, cât și pe jurisprudența relevantă și pe opiniile doctrinare formate în jurul instituției. Sunt examinate fundamentele teoretice ale dreptului de revocare – ca excepție de la principiul forței obligatorii a contractelor – și sunt detaliate condițiile de exercitare, efectele juridice ale revocării asupra obligațiilor părților (restituirea prestațiilor, suportarea cheltuielilor de returnare, răspunderea pentru diminuarea valorii bunurilor etc.), precum și limitările legale (cazurile de excepție în care revocarea nu este permisă). De asemenea, sunt analizate aspecte de jurisprudență, atât hotărâri ale CJUE, cât și jurisprudență națională din R. Moldova, în interpretarea acestui drept. În final, sunt evidențiate implicațiile practice ale acestor reglementări pentru consumatori și comercianți, avantajele și dezavantajele dreptului de revocare.

Cuvinte-cheie: revocarea contractului; contract de vânzare la distanță; protecția consumatorilor; obligațiile comerciantului; obligațiile consumatorului.

Introducere

Creșterea exponențială a comerțului electronic și a altor forme de contractare la distanță în ultimele decenii a impus adaptarea legislației pentru a proteja interesele consumatorilor și a asigura un echilibru contractual între părți aflate la distanță. Un instrument juridic central în acest context este dreptul consumatorului de a revoca contractul de vânzare la distanță, numit și drept de retragere (sau, uneori, drept de denunțare unilaterală), consacrat de legislația Uniunii Europene și transpus în dreptul intern al statelor membre.

Acest drept conferă consumatorului posibilitatea de a se răzgândi într-un termen legal și de a denunța unilateral contractul încheiat la distanță, fără a fi obligat să-și motiveze decizia și fără a suporta penalități (cu excepția, de regulă, a costurilor directe de returnare a bunurilor). Astfel, dreptul de revocare funcționează ca o garanție legală menită să compenseze dez-

avantajul consumatorului care nu are ocazia să vadă și să evalueze direct bunul sau serviciul înainte de încheierea contractului la distanță.

Această lucrare își propune să analizeze efectele juridice ale revocării contractului de vânzare la distanță, abordând atât aspectele teoretice (fundament, reglementare, interpretare doctrinară) cât și pe cele practice (consecințe juridice pentru părțile contractante, avantajele și dezavantajele acestui mecanism). Tema este de actualitate și importanță majoră în contextul dezvoltării accelerate a economiei digitale, unde vânzările online au devenit un canal principal de comerț. Republica Moldova, deși nu este stat membru UE, și-a aliniat legislația la *acquis*-ul european în domeniul protecției consumatorilor prin Legea nr. 133 din 15.11.2018 [1], în vigoare din 01.03.2019, normele privind contractele cu consumatorii (inclusiv contractele la distanță) au fost unificate și incorporate în Codul civil [2], armonizându-se astfel cu reglementările europene. Subiectul prezintă interes practic deosebit, având în vedere incidența frecventă a contractelor la distanță în viața cotidiană a consumatorilor și nevoia de a asigura un nivel adecvat de protecție a acestora în raport cu comercianții.

Metode și materiale aplicate

Metodologia cercetării a constat în analiza juridică a dispozițiilor legale relevante, la nivel european (în special Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor) [3] și la nivel național (Codul civil al Republicii Moldova), coroborată cu metoda comparativă. Ca materiale documentare, au fost consultate lucrări de doctrină relevante (manuale de drept civil și studii de specialitate recente, inclusiv din literatura juridică a Republicii Moldova și a altor țări), acte normative interne și internaționale, precum și resurse electronice oficiale. De asemenea, au fost avute în vedere aspecte din jurisprudență, în special hotărâri ale instanțelor europene (CJUE) de referință pentru interpretarea unitară a dreptului de revocare, cât și jurisprudența națională în materia contractelor la distanță (în curs de formare).

Discuții și rezultate obținute

Noțiuni generale și cadru normativ aplicabil

Dreptul de revocare a contractelor la distanță reprezintă prerogativa recunoscută *ex lege* consumatorului de a denunța unilateral [4, p. 87], fără sancțiuni și fără a indica un motiv, un contract încheiat fără prezența fizică a părților, în termenul legal de revocare. Ca natură juridică, acest drept constituie o excepție de la principiul forței obligatorii (*pacta sunt servanda*) și de la irevocabilitatea consimțământului valabil exprimat, în virtutea cărora contractul odată încheiat nu poate fi modificat sau desființat decât cu acor-

dul ambelor părți ori în cazurile limitative prevăzute de lege [5, p. 475].

Dreptul de revocare (retragere) răspunde tocmai nevoii de a proteja contractual consumatorul – parte considerată vulnerabilă în raport cu profesionistul – permițându-i să își retragă consimțământul și să desființeze contractul *ex tunc* (retroactiv) în mod gratuit, fără a fi necesar consimțământul celeilalte părți [6, p. 133-134]. În esență, dreptul de revocare este conceput ca un instrument de protecție a voinței consumatorului, oferindu-i o perioadă de gândire, după perfectarea contractului, în care acesta poate decide dacă își menține sau nu angajamentul luat [7, p. 69], drept care nu poate fi anulat sau restrâns prin clauză contractuală sau prin acordul între părți [7, p. 344].

În Republica Moldova, protecția consumatorilor a evoluat sub influența standardelor europene, în special în contextul Acordului de Asociere cu UE. Prin Legea de modernizare a Codului civil nr. 133/2018, aceste dispoziții au fost incorporate în Codul civil al R. Moldova, art. 1052-1068 fiind dedicate dreptului de revocare, iar revocarea contractelor la distanță și în afara spațiilor comerciale fiind reglementată în secțiunea 2 a Capitolului IV, de art. 1059-1065.

De asemenea, art. 1013 Cod Civil al R. Moldova conține definițiile legale ale contractului la distanță și ale contractului negociat în afara spațiilor comerciale, aliniate terminologic la cele europene. Astfel, cadrul normativ din Republica Moldova este, în prezent, aproape identic cu cel din statele membre UE sub aspectul regimului juridic al revocării contractelor de vânzare la distanță.

Condițiile de exercitare a dreptului de revocare

Pentru a fi exercitat valabil, dreptul de revocare trebuie manifestat de consumator înăuntrul perioadei legale, de regulă 14 zile calendaristice termen calculat de la data primirii bunului de către consumator, în cazul vânzării. În ipoteza livrării de produse multiple (în baza unei singure comenzi) sau a unui bun alcătuit din mai multe loturi/piese livrate separat, termenul curge de la data primirii ultimului bun, respectiv a ultimului lot sau a ultimei piese [8, p. 25].

Suntem în favoarea opiniei exprimate în literatura de specialitate [9, p. 24], că exercitarea dreptului de revocare poate avea loc chiar înainte de primirea bunului, dacă consumatorul a confirmat deja comanda (situație posibilă în practică la precomenzi sau abonamente plătite în avans). Pentru respectarea termenului, este suficient ca notificarea de revocare să fie expediată de consumator înainte de expirarea perioadei de 14 zile.

Exercitarea dreptului se realizează prin transmiterea către comerciant, înainte de termenul-limită, a unei notificări de retragere – sub orice for-

mă, atâta timp cât din conținutul său reiese clar și neechivoc decizia consumatorului de a denunța contractul. În acest scop, consumatorul poate utiliza formularul standard de revocare pus la dispoziție de comerciant (modelul este prevăzut de legislație), dar nu este obligat să folosească acest formular tipizat. Orice declarație a consumatorului – de ex., un e-mail sau o scrisoare recomandată cu confirmare de primire – care exprimă neechivoc voința de retragere este suficientă pentru a revoca contractul.

În cazul în care comerciantul oferă posibilitatea completării electronice a formularului de retragere pe site-ul său, acesta are obligația să confirme consumatorului, fără întârziere, primirea notificării de retragere pe un suport durabil (de ex., prin e-mail de confirmare automată). Este important de subliniat că simpla returnare a produselor, refuzul primirii coletului ori neexecutarea obligațiilor nu echivalează, în sine, cu o revocare valabilă. Consumatorul trebuie să comunice activ decizia sa de revocare, altfel returnarea ar putea fi interpretată ca exercitarea unui alt drept (de ex., solicitarea garanției pentru un produs defect), nu ca o revocare.

Sarcina probei privind exercitarea dreptului în termen revine consumatorului – de aceea, în practică este recomandat ca acesta să păstreze doada expedierii notificării de retragere (chitanță poștală, mesaj electronic trimis cu confirmare de primire etc.), pentru a putea face dovada ulterioară a respectării termenului legal. Legea impune, de asemenea, cerințe stricte de informare precontractuală în sarcina profesionistului (art. 1015 Cod Civil), tocmai pentru ca exercitarea retragerii să fie una efectivă. Între altele, comerciantul trebuie să furnizeze consumatorului, înainte de încheierea contractului, informații clare despre existența dreptului de revocare, condițiile, termenele și procedurile de exercitare a acestuia (inclusiv despre obligația consumatorului de a suporta eventuala returnare a produselor, costul exact al returnării etc.).

Dacă profesionistul nu a furnizat aceste informații obligatorii, termenul standard de retragere (14 zile) se prelungește automat cu 12 luni (sosite de la sfârșitul perioadei inițiale). În cazul în care comerciantul remediază această omisiune și transmite informațiile necesare în interiorul perioadei extinse, atunci perioada de retragere expiră la 14 zile de la data comunicării informațiilor către consumator (art. 1061 Cod Civil).

Efectele juridice ale revocării

Exercitarea în termen legal a dreptului de retragere desființează retroactiv contractul încheiat, părțile fiind eliberate de obligațiile asumate și având datoria de a-și restitui reciproc prestațiile primite. Ne aflăm, așadar, în fața unei rezoluțiuni legale (*ope legis*) a contractului, operând din momentul notificării de revocare de către consumator și având efect *ex tunc* (ca și

cum contractul nu ar fi existat).

În consecință, consumatorul este obligat să returneze bunul, iar comerciantul este obligat să ramburseze toate sumele primite ca plată. Legea prevede termene stricte pentru aceste obligații: consumatorul trebuie să trimită înapoi bunurile în maximum 14 zile de la data revocării, iar comerciantul trebuie să restituie prețul și costurile inițiale de livrare în maximum 14 zile de la momentul la care a fost informat despre decizia de revocare. Totuși, profesionistul poate amâna rambursarea până la primirea bunului returnat (sau a unei dovezi furnizate de consumator că acesta a expediat bunul către comerciant), pentru a se asigura că produsul revine efectiv în posesia sa.

În ceea ce privește costurile ocazionate de revocate, regula generală este că returnarea bunurilor se face pe cheltuiala consumatorului, cu excepția cazului în care profesionistul a fost de acord să suporte el însuși aceste costuri sau nu și-a îndeplinit obligația de informare cu privire la costurile returnării – în aceste situații, consumatorul fiind exonerat de la plata transportului retur. Pe de altă parte, comerciantul nu poate impune consumatorului nicio penalitate sau altă despăgubire pentru simpla exercitare a dreptului legal de revocare.

O problemă dezbătută în practică a fost dacă vânzătorul poate solicita consumatorului, care a folosit bunul înainte de retragere, o compensație pentru beneficiul folosinței bunului în acea perioadă. În lumina jurisprudenței europene, orice obligație a consumatorului de a plăti pentru simpla utilizare a produsului în intervalul de retragere ar fi incompatibilă cu scopul acestui drept, deoarece l-ar descuraja pe consumator de la exercitarea sa. Astfel, în cauza *Messner vs. Krüger* [10], Curtea de Justiție a statuat că impunerea către consumator a unei plăți pentru folosința produsului în timpul perioadei de revocare contravine Directivei 97/7/CE, privind consumatorul de beneficiul efectiv al dreptului de revocare.

Acest principiu a fost preluat explicit și în legislațiile naționale: de pildă, art. 1064, alin. (4) din Codul civil al R. Moldova prevede că simpla desigilare sau probarea produsului nu atrage răspunderea consumatorului, acesta fiind responsabil doar pentru diminuarea valorii bunului rezultată dintr-o utilizare care depășește ceea ce este necesar pentru a-i verifica natura, caracteristicile și funcționarea (dacă, de pildă, consumatorul folosește produsul în mod extensiv, cauzându-i o uzură sau o deteriorare vizibilă). În practică, comerciantul are sarcina de a dovedi și cuantifica o eventuală depreciere a produsului returnat din culpa consumatorului, putând apoi reține din suma de rambursat contravaloarea acestei deprecieri, dacă este cazul.

Exercitarea dreptului de revocare atrage și încetarea contractelor ac-

cesorii (conexe) încheiate în legătură cu contractul principal. Atât Directiva 2011/83/UE, cât și legislația națională (art. 1058 Cod Civil) prevăd că, odată ce contractul principal este revocat de consumator în mod legal, toate contractele dependente de acesta (de exemplu, un contract de credit de consum încheiat pentru finanțarea cumpărării bunului) încetează automat și fără costuri pentru consumator. Astfel, se asigură că beneficiile revocării nu sunt subminate de obligații colaterale care altminteri ar continua să îl oblige pe consumator. De menționat că efectele încetării contractului prin revocare sunt similare cu cele ale oricărei rezoluțiuni: situația anterioară încheierii contractului trebuie restabilită, iar părțile pot reveni la situația lor juridică de dinaintea perfectării actului.

Excepții de la dreptul de revocare

Deși dreptul de revocare are caracter imperativ și se aplică în general majorității contractelor la distanță, atât dreptul european, cât și legile naționale stabilesc anumite cazuri expres în care retragerea nu este permisă. Scopul acestor excepții este de a proteja interesele legitime ale profesionistului în situațiile în care acceptarea unui retur ar fi inechitabilă sau nepractică, ori de a ține cont de specificul unor bunuri/servicii care, prin natura lor, nu pot fi returnate. Astfel, art. 16 din Directiva 2011/83/UE și art. 1065 Cod Civil al R. Moldova enumeră o serie de contracte excluse de la exercitarea dreptului de revocare, dintre care cele mai relevante, în contextul temei supuse cercetării, sunt:

Produse confecționate pe comandă sau individualizate în mod clar după specificațiile consumatorului – bunuri personalizate pe care profesionistul nu le-ar putea revinde ușor (de ex., mobilier realizat la comandă, articole gravate cu numele clientului). Bunuri perisabile ori cu termen de valabilitate scurt, de exemplu, produse alimentare proaspete, flori naturale etc., care s-ar degrada înainte de exercitarea dreptului de retragere.

Produse sigilate de igienă sau de protecție a sănătății, care nu pot fi returnate din motive de protecție sanitară dacă au fost desigilate de consumator (de ex., cosmetice, articole de îngrijire personală, lenjerie intimă). O hotărâre recentă a CJUE în cauza *slewo GmbH vs. Sascha Ledowski* [11] a clarificat că îndepărtarea foliei de protecție a unei saltele de către consumator nu îl împiedică pe acesta să se retragă din contract, întrucât salteaua poate fi curățată temeinic și revândută fără riscuri de sănătate – analog situației unui articol de îmbrăcăminte probat în magazin.

Exemplul arată că excepțiile de la revocare trebuie interpretate strict, în favoarea consumatorului: doar în situații cu totul excepționale comerciantul poate refuza acceptarea returului invocând motive de igienă sau protecție a sănătății. Înregistrări audio/video ori programe informatice sigilate,

dacă au fost desigilate de consumator după livrare (CD-uri, DVD-uri, jocuri sau software pe suport fizic etc.). Ziare, reviste și publicații periodice, care își pierd actualitatea imediat – cu excepția abonamentelor pe termen lung pentru astfel de publicații. Servicii de cazare, transport de marfă, închirieri auto, catering sau alte servicii de agrement care trebuie prestate la o dată sau perioadă specifică (de ex., rezervări hoteliere pentru o anumită dată, bilete la evenimente cu data fixă, închirierea unui autoturism la o anumită dată etc.).

De asemenea, sunt exceptate contractele de furnizare de bunuri care, prin natura lor, nu pot fi reutilizate (de ex., bunuri care devin inseparabil amestecate cu alte produse după livrare – cum ar fi combustibilii livrați și înmagazinați în rezervoarele clientului). Astfel, livrarea de băuturi alcoolice de valoare specială, al căror preț este influențat de fluctuațiile pieței și a căror furnizare are loc peste cel puțin 30 de zile, este exceptată de la retragere.

În plus, dacă consumatorul a solicitat în mod expres profesionistului o vizită la domiciliul său pentru lucrări urgente de reparație sau întreținere, nu va putea denunța contractul pentru serviciile care au fost deja pe deplin prestate (și nici pentru eventualele bunuri consumabile utilizate, precum piese de schimb încorporate), revocarea rămânând însă posibilă pentru eventuale servicii sau bunuri suplimentare care nu erau strict necesare lucrării de urgență efectuate. Conținutul digital nefurnizat pe suport material (cum ar fi descărcarea unui e-book, a unui fișier audio/video sau accesul la streaming) face și el obiectul unei excepții: consumatorul nu poate exercita revocarea după ce livrarea conținutului digital a început, cu condiția să-și fi dat acordul prealabil expres pentru aceasta și să fi confirmat că a înțeles că va pierde astfel dreptul de revocare.

Jurisprudența relevantă

Dreptul de revocare a generat, la nivelul Curții de Justiție a UE (CJUE), o serie de hotărâri importante care ghidează interpretarea și aplicarea unitară a acestei instituții în statele membre. Două spețe de referință ilustrează modul în care instanța europeană a clarificat unele aspecte esențiale.

În cauza *Messner vs. Krüger* [10], CJUE a stabilit că exercitarea dreptului de revocare de către consumator, în termenul legal, nu poate fi condiționată de plata vreunei compensații pentru simpla folosire a bunului în perioada de reflecție. Impunerea unei astfel de obligații ar fi contrară scopului Directivei 97/7/CE (în vigoare la acel moment) și ar goli de conținut dreptul de revocare, descurajând consumatorii să îl exercite. Cu toate acestea, în conformitate cu principiul enunțat și reflectat ulterior în Directivele europene și în legislațiile naționale, consumatorul poate fi totuși făcut răspunzător pentru diminuarea valorii bunului dacă a utilizat produsul într-un mod care depășește ceea ce este necesar pentru a-i verifica natura, caracteristicile și

funcționarea (cu condiția ca această răspundere să fie prevăzută de lege și ca profesionistul să fi furnizat informații adecvate despre dreptul de revocare).

În cauza *slewo GmbH vs. Sascha Ledowski* [11], CJUE a oferit o interpretare strictă a excepțiilor de la dreptul de revocare, în sensul protejării consumatorului. În speță, un comerciant a refuzat la început returnarea unei saltele de pat pe motiv că bunul fusese desigilat de cumpărător, invocând excepția legală referitoare la produse sigilate de igienă care nu pot fi returnate odată deschise. CJUE a decis însă că un astfel de bun (o saltea) nu este exclus de la revocare, deoarece poate fi adus, prin curățare, la o stare igienică adecvată revânzării – așa încât desigilarea sa nu poate fi considerată, *per se*, un motiv de pierdere a dreptului de revocare. Această soluție subliniază că excepțiile de la dreptul de revocare trebuie aplicate restrictiv, doar în cazuri unde natura bunului face imposibilă sau nerezonabilă acceptarea returului. În urma hotărârii, legiuitorii și comercianții au fost nevoiți să clarifice lista produselor ce intră în sfera excepțiilor de igienă, evitând interpretările prea extinse care ar putea leza drepturile consumatorilor.

Jurisprudența națională

În ceea ce privește jurisprudența națională din Republica Moldova, există puține hotărâri judecătorești de referință care să abordeze în mod direct probleme de interpretare a dreptului de revocare a contractelor la distanță. Este de menționat, cu regret, că instanțele din R. Moldova doar parțial recurg la principiile generale ale dreptului contractual și, la nevoie, nu examinează soluțiile instanțelor străine și ale CJUE pentru a asigura o aplicare corectă și uniformă a acestor dispoziții nou introduse în Codul civil. Astfel într-un litigiu, instanța de fond [12] aplică în mod corect dispozițiile din Codul civil ce reglementează dreptul de revocare, făcând distincție între instituția revocării și dreptul de înlocuire prevăzut de art. 26 din *Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor* [13], chiar dacă oricum face confuzie între instituția revocării și instituția rezoluțiunii.

Aceeași instanță de judecată, într-o altă cauză [14], aflată pe rol în ordine de apel (deci, încă nu este definitivă și irevocabilă), neagă dreptul consumatorului de a revoca contractul, făcând, de data aceasta, confuzie între instituția revocării și dreptul de înlocuire prevăzut de art. 26 din *Legea nr. 105/2003*. Un argument al instanței în cauză este faptul că bunul a fost utilizat de consumator și respectiv nu poate fi „înlocuit, returnat” conform dispozițiilor art. 26 *Legea nr. 105/2003*, precum și că este un bun ce intră în categoria bunurilor ce nu pot fi returnate sau înlocuite prevăzute de pct. 12 din anexa la *Legea 105/2003*.

În acest sens, instanța de judecată menționează că „..., în speță nu sunt aplicabile prevederile art. 1059 Cod Civil, de moment ce *Legea nr. 105* din

13-03-2003 privind *protecția consumatorilor, reglementează expres produsele nealimentare de calitate corespunzătoare ce nu pot fi returnate sau înlocuite cu un produs similar. Or, Aspiratorul pentru piscină de model ***** se încadrează în mărfurile tehnice complexe de uz casnic pentru care sunt stabilite termene de garanție...*”.

Iese în evidență, astfel, confuzia dintre instituția revocării (care permite și folosirea bunului, conform art. 1064, alin. (4) Cod civil și nu poate fi motiv de a refuza preluarea bunului de către vânzător și restituirea prețului) și dreptul de înlocuire prevăzut de art. 26 din Legea nr. 105/2003, or în cauza dată, consumatorul a solicitat revocarea contractului și nu înlocuirea bunului.

Suplimentar instanța în cauză invocă și dispozițiile art. 3 alin. (3) din Legea nr. 105/2003 potrivit cărora: *„cazul în care o dispoziție a prezentei legi se află în contradicție cu o dispoziție prevăzută într-un alt act normativ și privește proceduri extrajudiciare inițiate de un consumator împotriva unui comerciant, dispoziția din prezenta lege prevalează, dacă prezenta lege nu prevede altfel”*.

Cu privire la acest argument este vădită confuzia procedurilor extrajudiciare (SAL – soluționarea alternativă a litigiilor), prevăzute de Capitolul IX, art. 59-72 din Legea 105/2003, cu procedura judiciară în care se examinează cerințele reclamantului consumator.

În altă ordine de idei, merită menționată și apreciată orientarea jurisprudențială a instanțelor penale care în soluționarea contestațiilor la contravențiile întocmite de Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor (în continuare ISSPNPC), interpretează dispozițiile de lege în spiritul jurisprudenței CJUE și a instanțelor din alte țări membre UE. În acest sens, într-o cauză contravențională, instanța de fond [15] admite contestația vânzătorului, invocând principiul *specialia derogant generalibus* și anulează decizia de sancționare a ISSPNPC. În acest context, trebuie menționat că principiul respectiv are aplicare atunci când există norme ce reglementează aceeași situație juridică sau materie, or în Legea 105/2003 nu este reglementată instituția revocării, nefiind menționat nici măcar o singură dată cuvântul „revocare”.

În aceeași cauză, instanța de apel [16] a admis recursul ISSPNPC și a dispus trimiterea cauzei spre rejudecare. Motivarea instanței s-a axat, în esență, pe necesitatea distincției clare între instituția revocării contractului și dreptul de înlocuire a produsului, evitându-se astfel confuzia între temeiurile juridice diferite ale acestor mecanisme de protecție.

Într-o altă cauză contravențională, atât instanța de fond [17], cât și cea de apel [18], au fundamentat soluția pe o interpretare riguroasă a norme-

lor ce guvernează revocarea contractului. Instanțele au respins argumentele vânzătorului întemeiate pe art. 26 din Legea nr. 105/2003, statuând preeminența dreptului de revocare în raport cu dreptul de înlocuire invocat. Această orientare jurisprudențială confirmă tendința de consolidare a protecției consumatorului în dreptul național, orientare la care achiesăm.

Implicații practice pentru consumatori și comercianți

Din perspectiva consumatorilor, existența dreptului de revocare constituie un beneficiu major, oferindu-le posibilitatea de a testa produsele și de a reflecta fără grabă asupra deciziei de a cumpăra, știind că o pot anula în termenul legal dacă bunul nu corespunde așteptărilor sau dacă se răzgâdesc. Acest mecanism protejează consumatorii de eventuale tactici de vânzare agresivă sau înșelătoare și încurajează comerțul la distanță, sporind încrederea publicului în achizițiile online.

Consumatorul are totuși și anumite obligații. Dacă decide să revoce contractul, trebuie să notifice în termen și să returneze produsele în starea primită, urmând a răspunde doar pentru diminuarea valorii acestora în cazul unei utilizări ce depășește necesitățile verificării lor.

Recomandarea practică pentru orice cumpărător online este să citească atent informațiile pre-contractuale furnizate de comerciant (în special cele referitoare la dreptul de revocare și la eventualele excepții) și, dacă dorește să facă un retur, să comunice clar decizia de revocare în interiorul termenului legal și să expedieze produsul în intervalul prevăzut, păstrând dovezi privind trimiterea notificării și a coletului de retur.

Pentru comercianți, dreptul de revocare al consumatorilor implică anumite riscuri și costuri, dar poate aduce și beneficii pe termen lung. Un efect direct constă în creșterea costurilor operaționale: vânzătorii trebuie să gestioneze logistic retururile și să restituie sumele încasate într-un termen scurt (de regulă 14 zile).

În unele situații, marfa returnată poate fi depreciată sau nesigilată, ceea ce înseamnă că nu mai poate fi vândută ca nouă – generând pierderi pentru comerciant. De asemenea, posibilitatea retragerii poate fi exploatată abuziv de unii clienți, când consumatorii achiziționează un produs cu intenția de a-l folosi o singură dată, după care îl returnează în termen.

Pe de altă parte însă, s-a subliniat în doctrină [9, p. 23], că dreptul de revocare are și avantaje pentru profesioniști, cel puțin indirect: sporind încrederea consumatorilor în tranzacțiile la distanță, acest mecanism poate duce la creșterea vânzărilor online, extinzând baza de clienți dispuși să cumpere pe internet. Mulți comercianți folosesc chiar politici comerciale mai avantajoase decât cere legea – de ex., oferind termene de retur extinse voluntar la 30 sau chiar 60 de zile – ca argument de marketing pentru a atrage

și fideliza clienții. În prezent, normele legale impun un minim de 14 zile, însă nimic nu îi oprește pe comercianți să acorde consumatorilor o perioadă mai lungă.

Pentru a se proteja de eventuale abuzuri sau pierderi, profesioniștii pot lua măsuri precum: formularea clară a condițiilor de retur (în limitele permise de lege), verificarea stării produselor primite înapoi și, dacă este cazul, imputarea către consumator a devalorizării constatate, fără însă ca aceasta să afecteze dreptul de revocare în sine.

Comercianții trebuie să acorde o atenție deosebită obligațiilor de informare precontractuală, în scopul evitării prelungirii automate a perioadei de retragere cu 12 luni sau a aplicării de sancțiuni contravenționale, este esențial să furnizeze consumatorilor toate informațiile cerute de lege (inclusiv despre existența dreptului de revocare, condițiile și termenele de exercitare, costurile de returnare, procedura de soluționare a reclamațiilor etc.).

În cazul piețelor mai noi și mai mici, precum cea din Republica Moldova, s-a observat că nivelul de informare al consumatorilor despre drepturile lor la revocare este încă redus în practică, deși cadrul legal local este aproape identic cu cel european. Prin urmare, se impune o creștere a gradului de informare și educare a consumatorilor privind drepturile lor în contractele la distanță, precum și o supraveghere activă din partea autorităților abilitate, pentru a se asigura respectarea de către comercianți a obligațiilor legale și pentru a se dezvolta un climat de încredere pe piața locală a vânzărilor la distanță [8, p. 29].

Concluzii

Dreptul consumatorului de a revoca contractul de vânzare la distanță este un pilon fundamental al dreptului protecției consumatorilor contemporan, având menirea de a restabili echilibrul contractual între părți în contextul tranzacțiilor efectuate fără prezența fizică simultană.

Reglementat în mod uniform la nivelul Uniunii Europene prin Directiva 2011/83/UE și preluat în majoritatea jurisdicțiilor europene, precum și în Republica Moldova prin modificările aduse Codului civil în 2018, acest drept reprezintă o limitare legislativă a principiului irevocabilității contractelor, justificată de necesitatea protejării consumatorilor.

Analiza efectuată relevă că normele privind exercitarea dreptului de revocare asigură un nivel înalt de protecție: termenul standard de 14 zile, obligații reciproce de returnare a prestațiilor, costuri de retur în sarcina consumatorului (cu excepțiile legale), exonerarea de răspundere pentru simpla folosire a bunului în termenul de revocare etc. Totodată, studiul evidențiază eforturile legislative continue de a clarifica și perfecționa acest mecanism.

Atât doctrina, cât și jurisprudența (în special a CJUE) au contribuit la interpretarea principiilor-cheie – de la natura juridică a dreptului de revocare (drept potestativ, condiție legală rezolutorie) până la delimitarea riguroasă a cazurilor de excepție. Implicațiile practice ale dreptului de revocare sunt semnificative: deși generează costuri și obligații suplimentare pentru comercianți, beneficiile sale în termeni de încredere sporită a consumatorilor și funcționare echitabilă a pieței sunt considerabile.

În ansamblu, dreptul de revocare a contractelor la distanță s-a dovedit a fi un instrument eficient de protecție a consumatorilor și de responsabilizare a comercianților, devenind o componentă indispensabilă a cadrului juridic modern al contractelor de consum.

În același timp, se așteaptă continuarea armonizării și adaptării acestei instituții la noile realități ale pieței digitale, astfel încât să se mențină un just echilibru între interesele tuturor părților implicate.

Referințe bibliografice:

1. Legea privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative, nr. 133 din 15.11.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 467-479, art. 784 din 14.12.2018.

2. Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 67-75, art. 132 din 01.03.2019, (republicat, cu modificările ulterioare).

3. Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 304 din 22.11.2011. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32011L0083> (accesat 06.03.2026).

4. VÂLCU, Elise Nicoleta. Drepturile consumatorilor în cadrul contractelor business-to-consumer. București: C.H. Beck, 2024. 534 p. ISBN 978-606-18-1456-5.

5. ADAM, Ioan. Tratat de drept civil. Obligațiile. Volumul I. Contractul, București: C.H. Beck, 2017. 1168 p. ISBN: 978-606-18-0735-2.

6. POP, Liviu. Tratat de drept civil. Obligațiile. Vol. II. Contractul. București: Universul Juridic, 2009. 832 p. ISBN/ISSN: 978-973-127-182-8

7. GOICOVICI, Juanita. Dreptul relațiilor dintre profesioniști și consumatori. București: Hamangiu, 2022. 792 p. ISBN/ISSN 978-606-27-2024-7.

8. COJOCARU, Violeta, CARA-RUSNAC, Aliona. Studiu comparat al dreptului de revocare a contractelor la distanță. In: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale), 2022, nr. 3(153), pp. 22-29. ISSN 1814-3199. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6563653> (accesat 07.03.2026).

9. CALMÎC, Vlada. Revocarea contractului de vânzare la distanță. In: Legea și Viața, 2018, nr. 9(321), pp. 22-27. ISSN 2587-4365.

10. Hotărârea CJUE din 3 septembrie 2009, cauza C-489/07. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62007CJ0489> (accesat 06.03.2026).

11. Hotărârea CJUE din 27 martie 2019, cauza C-681/17. În: <https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document?source=document&text=&docid=212283&doclang=RO> (accesat 06.03.2026).

12. Hotărârea JC din 08.07.2025, dosarul nr. 2-7886/2024. În: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/YzBlMGYzYTUtMWEzOS00ZjY5LWFhZWMTNGNhZjhhYTlxOTc1 (accesat 09.03.2026).

13. Legea privind protecția consumatorilor, nr. 105 din 13.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 122-124, art. 195 din 28.03.2024 (republicată, cu modificările ulterioare).

14. Hotărârea JC din 09.10.2025, dosarul nr. 2-14626/2024. În: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/NzdiYzg5MTktN2FmNS00NTQ4LTgxYWMTNzlhNWRmOWQyOTNh (accesat 09.03.2026).

15. Hotărârea JC din 06.02.2023, dosarul nr. 5r-5133/2023. În: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/OTM2NzBmN2ltMGJiZC00MmU1LWI0YjEtMjRhNjE0Mzc1ZGNh (accesat 10.03.2026).

16. Decizia CAC din 15.11.2024, dosarul nr. 4r-1495/24. În: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/OWMxNDRhZGQtZjQwZC00ZmZiLWlxYmUtZmUxYmM1YjdmMGnk (accesat 10.03.2026).

17. Hotărârea JC din 28.11.2023, dosarul nr. 5r-4562/2023. În: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/MGEyOWE1YjktYzNiOC00MDQ4LWE4YjEtZThmZWZlNjgxOWQ0 (accesat 10.03.2026).

18. Decizia CAC din 09.12.2024, dosarul nr. 4r-350/2024. În: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ZWJiZTZczODEtMzVjMy00NTc4LWE3MTYtMDU3YjE0ODQxODJi (accesat 10.03.2026).

CZU: 366.5:343.2(498+478):004

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19946021>

**VULNERABILITATEA CONSUMATORULUI ÎN ERA
DIGITALĂ – ÎNTRE CRITERIU DE INDIVIDUALIZARE
ȘI CIRCUMSTANȚĂ AGRAVANTĂ PENTRU AGRAVAREA
RĂSPUNDERII PENALE.
ANALIZĂ COMPARATIVĂ ROMÂNIA – REPUBLICA MOLDOVA**

Vasile COMAN,

doctorand la Facultatea de Drept

a Universității „Titu Maiorescu” din București,

judecător, Curtea de Apel Cluj – Secția penală și pentru cauze de minori

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0006-9225-2310>

Rezumat. În contextul digitalizării accelerate a mediului economic, consumatorul devine o categorie social-juridică tot mai vulnerabilă în fața unor infracțiuni comise prin intermediul tehnologiei informației. Comunicarea propune o analiză doctrinară și comparativă între sistemele de drept penal ale României și Republicii Moldova privind valorificarea vulnerabilității consumatorului ca factor agravant în infracțiunile informatice și în alte fapte prejudiciabile ce afectează drepturile consumatorilor. În doctrină și în practică, criminalitatea cibernetică, în special fraudele ce induc în eroare utilizatorii de bună-credință ai platformelor digitale și comerțului electronic, evidențiază necesitatea redimensionării criteriilor de individualizare a pedepsei, în special a circumstanțelor agravante.

În dreptul român, infracțiunea de fraudă informatică (formă specială a infracțiunii de înșelăciune, prev. de art. 244 C.pen.) este sancționată prin art. 249 Cod penal fără o enumerare expresă a circumstanțelor agravante specifice (precum face art. 77 din Codul penal, în materia circumstanțelor agravante generale), dar practica judiciară relevantă (ex. Decizia DCD nr. 37/2021 a ÎCCJ) recunoaște mediul virtual ca element amplificator al pericolului social și justifică o individualizare mai severă a pedepsei atunci când consumatorul digital este prejudiciat prin mijloace informatice. În Republica Moldova, Codul penal prevede o serie de circumstanțe agravante pentru infracțiuni informatice, precum fraudă informatică (art. 2606 C.pen.), care pot fi asociate indirect cu consumatorii ca victime ale acestor fapte.

Prin metoda comparativă, comunicarea va propune un cadru conceptual al „consumatorului vulnerabil” în dreptul penal digital, va examina dacă actualele reglementări din cele două state sunt suficiente și va argumenta pentru introducerea unei agravante specifice atunci când infracțiunea exploatează vulnerabilitatea consumatorului digital, element fundamental pentru reconfigurarea protecției penale a consumatorului în era digitală.

Cuvinte cheie: consumator, vulnerabilitate, circumstanță agravantă, drept penal comparat

Introducere

a. *Contextul digitalizării și vulnerabilitatea consumatorilor.*

Transformarea digitală a economiei a generat mutații semnificative în modul în care sunt realizate relațiile de consum, comerțul electronic devenind o componentă esențială a pieței moderne. Extinderea platformelor digitale, a serviciilor online și a aplicațiilor de comerț electronic facilitează accesul rapid la bunuri și servicii, însă creează, în același timp, noi forme de expunere a consumatorului la riscuri juridice și economice.

În acest context, consumatorul nu mai este doar un participant pasiv la raporturile comerciale, ci un actor implicat într-un ecosistem digital complex, caracterizat prin asimetrie informațională, dependență tehnologică și dificultăți în verificarea autenticității ofertelor. Astfel, digitalizarea accelerează a mediului economic conduce la conturarea unei noi dimensiuni a vulnerabilității consumatorului, determinată atât de factori tehnologici, cât și de particularitățile mediului virtual.

În mediul online, vulnerabilitatea consumatorului se manifestă printr-o capacitate redusă de a evalua corect riscurile asociate tranzacțiilor digitale. Spre deosebire de comerțul tradițional, unde există posibilitatea verificării directe a produsului sau a identității comerciantului, comerțul electronic presupune interacțiuni mediate exclusiv de platforme informatice. Această realitate facilitează apariția unor practici frauduloase, precum crearea unor site-uri fictive de vânzări, utilizarea unor platforme de tip marketplace pentru comercializarea unor produse inexistente sau manipularea informațiilor privind caracteristicile bunurilor oferite. În aceste condiții, consumatorul devine o potențială victimă a unor mecanisme sofisticate de inducere în eroare, care exploatează încrederea utilizatorilor în infrastructura digitală.

De asemenea, dezvoltarea tehnologiilor informatice a permis diversificarea modalităților prin care pot fi comise fraude împotriva consumatorilor în mediul online. Infracții utilizează frecvent tehnici precum *phishing*-ul [situațiatip în care practica judiciară a reținut în mod autonom infracțiunea de fals informatic, este activitatea infracțională denumită *phishing* (obținerea datelor confidențiale – nume de utilizator, parolă, cod pin etc. - ale utilizatorilor, folosind mesaje electronice și utilizând identități false în procesul de comunicare cu posibilele victime). - V. Coman, Infracțiuni privind criminalitatea în cyberspațiu, Vol. I, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 61.], clonarea paginilor web ale unor comercianți legitimi sau interceptarea datelor de plată în cadrul tranzacțiilor electronice. În cazul achizițiilor online, consumatorii pot fi determinați să efectueze plăți pentru produse care nu vor fi livrate niciodată sau pentru bunuri care nu corespund descrierii prezentate pe platformele digitale. Prin urmare, mediul virtual amplifică ris-

curile specifice raporturilor de consum, întrucât facilitează anonimatul auto-rilor și reduce posibilitățile de identificare rapidă a acestora.

b. *Legătura între dreptul penal și protecția consumatorului în mediul digital.*

Din perspectivă juridico-penală, realitatea descrisă mai sus evidențiază necesitatea unei reevaluări a modului în care vulnerabilitatea consumatorului este integrată în mecanismele de protecție penală. Consumatorul digital poate deveni o victimă tipică a infracțiunilor informatice sau a fraudelor realizate prin mijloace electronice, situație care ridică problema dacă exploatarea acestei vulnerabilități ar trebui să fie tratată ca un element relevant în procesul de individualizare a pedepsei. În consecință, analiza fenomenului digitalizării nu poate fi separată de discuția privind consolidarea instrumentelor juridice de protecție a consumatorilor, în special în contextul dezvoltării continue a criminalității informatice și a extinderii comerțului electronic.

În contextul dezvoltării accelerate a economiei digitale, raporturile juridice dintre comercianți și consumatori depășesc tot mai frecvent sfera exclusivă a dreptului civil sau a dreptului protecției consumatorilor, intrând și în aria de intervenție a dreptului penal. Dacă mecanismele clasice de protecție a consumatorului, precum reglementările privind practicile comerciale incorecte, garanțiile pentru produse sau răspunderea contractuală, urmăresc restabilirea echilibrului contractual dintre părți, dreptul penal intervine atunci când conduita comerciantului sau a altor actori din mediul digital depășește limitele legalității și dobândește caracter infracțional. Astfel, infracțiuni precum fraudă informatică, înșelăciunea realizată prin intermediul platformelor online sau accesul ilegal la sisteme informatice pot avea ca victime directe consumatorii care utilizează servicii digitale sau efectuează achiziții în mediul virtual. În acest sens, dreptul penal funcționează ca un instrument de ultimă instanță (*ultima ratio*), destinat sancționării acelor conduite care afectează grav patrimoniul, securitatea datelor sau încrederea consumatorilor în mecanismele economiei digitale.

În egală măsură, intersecția dintre dreptul penal și protecția consumatorului devine tot mai relevantă în condițiile în care mediul online amplifică riscurile de victimizare prin intermediul unor mecanisme tehnice sofisticate și al anonimatului specific spațiului virtual. Consumatorul digital se află adesea într-o poziție de inferioritate informațională și tehnologică față de autorii unor astfel de infracțiuni, ceea ce facilitează exploatarea vulnerabilității sale în cadrul tranzacțiilor online. Din această perspectivă, dreptul penal nu se limitează doar la sancționarea faptelor prejudiciabile, ci contribuie și la consolidarea încrederii în mediul digital, prin descurajarea comportamentelor frauduloase și prin protejarea valorilor sociale asociate relațiilor de consum.

În consecință, protecția consumatorului în era digitală presupune o abordare integrată, în care normele de drept penal completează instrumentele juridice specifice dreptului consumului, asigurând o reacție adecvată la formele moderne de criminalitate economică și informatică.

2. Conceptul de „consumator vulnerabil” în mediul digital

a. Concept. Consumatorul online ca victimă uzuală a fraudelor

Conceptul de „consumator vulnerabil” a fost consacrat inițial în doctrina și legislația privind protecția consumatorilor pentru a desemna acele categorii de persoane care, din motive economice, sociale, educaționale sau psihologice, se află într-o poziție dezavantajată în raport cu profesioniștii din piață. În mediul digital, însă, această noțiune dobândește o semnificație extinsă, deoarece vulnerabilitatea nu mai este determinată exclusiv de factori personali, ci și de caracteristicile tehnologice ale spațiului virtual.

Complexitatea infrastructurii digitale, utilizarea algoritmilor, viteza circulației informației și dificultatea verificării identității comercianților creează o asimetrie informațională semnificativă între consumator și operatorii economici sau alte entități care acționează online. Astfel, chiar și un consumator aparent informat poate deveni vulnerabil în fața unor practici digitale sofisticate, ceea ce justifică abordarea vulnerabilității nu doar ca o caracteristică individuală, ci și ca un rezultat al mediului tehnologic în care se desfășoară raporturile de consum.

Din perspectiva dreptului penal, conceptualizarea consumatorului vulnerabil în mediul digital este relevantă în special în contextul infracțiunilor care exploatează în mod deliberat această stare de vulnerabilitate pentru obținerea unor avantaje patrimoniale ilicite.

Fraudele realizate prin intermediul platformelor de comerț electronic, manipularea utilizatorilor prin tehnici de inginerie socială sau inducerea în eroare prin intermediul unor site-uri fictive demonstrează că autorii acestor fapte profită adesea de *lipsa de experiență digitală*, de încrederea excesivă în mediul online sau de dificultatea consumatorului de a evalua autenticitatea unei oferte. În acest context, recunoașterea juridică a consumatorului digital vulnerabil devine esențială pentru fundamentarea unor mecanisme de protecție penală mai eficiente, inclusiv prin valorificarea vulnerabilității victimei ca element relevant în individualizarea răspunderii penale sau chiar ca circumstanță agravantă în cazul infracțiunilor comise în mediul digital.

b. Legături cu criteriile de individualizare a pedepsei.

Analiza vulnerabilității consumatorului în mediul digital poate fi corelată în mod direct cu criteriile generale de individualizare a pedepsei prevăzute de art. 74 Cod penal român (art. 75 din Codul penal al RM), care obligă instanța să țină seama, între altele, de împrejurările și modul de comitere a

infracțiunii, de mijloacele utilizate, de scopul urmărit și de urmările produse. În cazul infracțiunilor săvârșite în mediul online, aceste elemente capătă o semnificație particulară, deoarece utilizarea tehnologiilor informatice permite autorului să acționeze cu un grad ridicat de disimulare și eficiență, exploatând în mod direct vulnerabilitățile consumatorilor digitali.

Astfel, modul de comitere a faptei, prin intermediul unor platforme electronice, site-uri fictive sau mecanisme de inducere în eroare, poate evidenția un grad sporit de pericol social, justificând o individualizare mai severă a pedepsei atunci când conduita infractorului este orientată către exploatarea încrederii consumatorilor în mediul digital.

În același timp, criteriile prevăzute de art. 74 Cod penal referitoare la natura și gravitatea rezultatului produs permit instanței să analizeze impactul concret al infracțiunii asupra victimei. În cazul fraudelor realizate prin intermediul comerțului electronic sau al altor servicii digitale, prejudiciul nu se limitează doar la pierderea patrimonială suferită de consumator, ci *poate afecta și încrederea acestuia în securitatea tranzacțiilor online sau în funcționarea mecanismelor pieței digitale*. Dacă fapta a fost săvârșită prin exploatarea unor vulnerabilități specifice, precum lipsa de experiență digitală, vârsta înaintată a victimei sau dificultatea acesteia de a evalua autenticitatea ofertelor online, aceste elemente pot fi integrate în analiza gravității consecințelor infracțiunii, influențând orientarea pedepsei către limitele superioare prevăzute de lege.

Nu în ultimul rând, art. 74 Cod penal impune instanței să ia în considerare și conduita infractorului anterior și ulterior comiterii faptei, precum și circumstanțele personale ale acestuia. În contextul criminalității informatice, atunci când autorul creează în mod deliberat mecanisme digitale menite să inducă în eroare consumatorii, de exemplu prin clonarea unor platforme comerciale sau prin utilizarea unor tehnici de inginerie socială, se poate observa o intenție clară de a valorifica vulnerabilitatea utilizatorilor mediului online. O asemenea conduită relevă un grad ridicat și specific de pericolozitate care justifică o apreciere mai severă în procesul de individualizare a pedepsei.

3. Circumstanțe agravante în România și Republica Moldova. Circumstanțe agravante deja prevăzute vs. necesitatea de agravare specifică pentru consumatorii digitali

a. Prevederi legale relevante.

Codul penal român reglementează circumstanțele agravante generale în art. 77 Cod penal, acestea fiind elemente care sporesc pericolul social al infracțiunii și justifică o reacție penală mai severă. Printre împrejurările enumerate de lege se numără comiterea infracțiunii de trei sau mai multe persoane împreună, utilizarea unor metode care pun în pericol alte persoane sau bu-

nuri, precum și săvârșirea faptei profitând de starea de vădită vulnerabilitate a victimei determinată de vârstă, stare de sănătate sau alte cauze.

În mod similar, în dreptul penal al Republicii Moldova, circumstanțele agravante sunt reglementate parțial asemănător, în art. 77 din Codul penal, fiind definite ca acele împrejurări care sporesc gravitatea faptei și determină aplicarea unei pedepse mai severe.

Cu toate acestea, atât legislația penală română, cât și cea a Republicii Moldova nu reglementează drept circumstanță agravantă, în mod expres, situația în care infracțiunea este comisă prin exploatarea vulnerabilității consumatorului în mediul digital, fenomen tot mai frecvent în contextul dezvoltării comerțului electronic și al criminalității informatice. Deși normele existente permit valorificarea indirectă a vulnerabilității victimei în procesul de individualizare a pedepsei, ele nu reflectă în mod explicit specificul noilor riscuri generate de mediul online, precum manipularea utilizatorilor prin tehnici de inginerie socială, fraudele realizate prin platforme digitale sau exploatarea lipsei de experiență tehnologică a consumatorilor.

În aceste condiții, introducerea unei circumstanțe agravante speciale referitoare la exploatarea vulnerabilității consumatorului digital ar contribui la *adaptarea dreptului penal la realitățile societății digitale*, consolidând protecția juridică a consumatorilor și reflectând mai fidel gravitatea socială a infracțiunilor comise în mediul virtual.

b. *Insuficiența cadrului normativ actual în raport cu criminalitatea digitală orientată asupra consumatorilor. Necesitatea unei circumstanțe agravante speciale*

Consumatorul digital este expus unor forme sofisticate de fraudă, caracterizate prin utilizarea tehnologiilor informatice, a mecanismelor de manipulare psihologică și a anonimatului specific mediului online. Deși legislațiile penale din România și Republica Moldova prevăd circumstanțe agravante generale legate de *vulnerabilitatea victimei*, acestea *nu reflectă în mod explicit particularitățile mediului digital*, unde vulnerabilitatea poate fi determinată nu doar de factori personali (vârstă, stare de sănătate, nivel educațional), ci și de complexitatea tehnologică a sistemelor informatice și de dificultatea consumatorului de a verifica autenticitatea ofertelor sau identitatea operatorilor economici.

În acest sens, exploatarea vulnerabilității consumatorului digital devine o modalitate distinctă de comitere a unor infracțiuni patrimoniale sau informatice, justificând o reacție legală mai fermă din perspectiva dreptului penal.

În lipsa unei reglementări exprese, instanțele pot valorifica aceste împrejurări doar indirect, prin intermediul criteriilor generale de individualizare a pedepsei sau prin aplicarea circumstanțelor agravante generale

privind starea de vulnerabilitate a victimei. Totuși, o asemenea soluție nu reflectă în mod adecvat gravitatea fenomenului infracțional din mediul digital și nici caracterul sistematic al unor practici frauduloase orientate către consumatorii care utilizează platforme online pentru achiziții. Introducerea unei circumstanțe agravante speciale ar permite evidențierea explicită a pericolului social generat de exploatarea vulnerabilităților specifice mediului digital și ar contribui la consolidarea funcției preventive a dreptului penal.

În plus, o asemenea reglementare ar avea rolul de a transmite un semnal normativ clar privind necesitatea protejării consumatorilor în cadrul economiei digitale. În acest sens, se poate propune completarea dispozițiilor privind circumstanțele agravante cu o normă specială care să vizeze exploatarea vulnerabilității consumatorului digital. Un posibil text normativ ar putea avea următorul **conținut**, prin **completarea dispozițiilor art. 77 C.pen.:**

„(1) Constituie circumstanță agravantă *săvârșirea infracțiunii prin exploatarea vulnerabilității unui consumator în mediul digital, atunci când autorul profită de lipsa de experiență tehnologică, de încrederea legitimă în platformele digitale sau de dificultatea verificării identității furnizorului de bunuri ori servicii în cadrul tranzacțiilor realizate online.*

(2) În sensul prezentului articol, *exploatarea vulnerabilității consumatorului digital include, în special, inducerea în eroare a utilizatorilor platformelor de comerț electronic, utilizarea unor site-uri sau aplicații fictive ori manipularea mecanismelor de plată electronică în scopul obținerii unui folos patrimonial injust.*”

O astfel de reglementare ar permite adaptarea dreptului penal la noile realități ale economiei digitale și ar contribui la consolidarea protecției juridice a consumatorilor care participă la tranzacții realizate prin intermediul tehnologiilor informatice.

c.Decizia ÎCCJ nr. 37/2021 – publicarea de anunțuri fictive pe platforme digitale și prejudicierea consumatorilor.

Prin Decizia ÎCCJ nr. 37/2021, pronunțată de completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, instanța supremă din România a fost sesizată pentru a clarifica încadrarea juridică a unei practici tot mai frecvente în mediul online: publicarea de anunțuri fictive pe platforme digitale, urmată de obținerea unor sume de bani de la persoane interesate de achiziționarea unor bunuri inexistente. Problema de drept analizată a vizat stabilirea dacă o astfel de conduită întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de fraudă informatică sau ale infracțiunii de înșelăciune. În esență, se pune problema dacă *simpliciter* publicarea a unor date informatice false într-o platformă online echivalează cu manipularea sistemului informatic în sensul infracțiunii de fraudă informatică.

Înalta Curte a stabilit că publicarea unor anunțuri fictive pe internet, care determină victimele să transfere bani pentru bunuri sau servicii inexistente, nu constituie fraudă informatică atunci când autorul nu intervine asupra sistemului informatic sau asupra datelor procesate de acesta. În această situație, prejudiciul nu este produs direct prin manipularea sistemului informatic, ci prin inducerea în eroare a victimei, care efectuează plata ca urmare a încrederii acordate informațiilor prezentate în anunț. Prin urmare, instanța supremă a statuat că o asemenea conduită realizează elementele constitutive ale infracțiunii de **înșelăciune**, prevăzută de art. 244 Cod penal, în modalitatea utilizării unor mijloace frauduloase. În această optică, spre exemplu, în jurisprudența anterioară se arătase că oferirea spre vânzare a unor componente de calculator, prin intermediul platformei www.olx.ro, componente care, ulterior, sau dovedit a fi nefuncționale, nu constituie infracțiunea de fraudă informatică, ci sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de înșelăciune, întrucât, raportat la modalitatea în care s-au produs evenimentele, inducerea în eroare nu a avut loc prin acțiunea de postare a anunțului pe platforma menționată, ci doar ulterior, prin comunicarea directă dintre părți [C.A. Alba Iulia, Secția penală, Decizia penală nr. 821/A din 10 octombrie 2017, publicată în V. Coman, *Infracțiuni privind criminalitatea în cyberspațiu*, Vol. I, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 35].

Decizia are o importanță deosebită pentru practica judiciară, deoarece evidențiază modul în care mediul digital este utilizat ca instrument pentru comiterea infracțiunilor patrimoniale împotriva consumatorilor. Platformele de anunțuri online sau de comerț electronic devin spații în care infractorii pot crea aparența unor tranzacții legitime, profitând de încrederea utilizatorilor și de dificultatea verificării identității reale a vânzătorilor. În acest context, consumatorii care realizează achiziții online pot fi induși în eroare prin prezentarea unor oferte aparent credibile, ceea ce demonstrează *existența unei vulnerabilități specifice mediului digital, exploatată în mod deliberat de autorii faptelor*.

Din perspectivă doctrinară, argumentele reținute în această decizie pot fundamenta propunerea noastră de introducere a unei circumstanțe agravante speciale privind exploatarea vulnerabilității consumatorului digital. Deși instanța supremă a clarificat încadrarea juridică a acestor fapte ca înșelăciune, fenomenul evidențiază o realitate criminologică distinctă: *infracțiunile sunt comise prin utilizarea platformelor digitale pentru a exploata încrederea și lipsa de experiență a consumatorilor în mediul online*.

În consecință, o reglementare expresă care să sancționeze mai sever situațiile în care infracțiunea este comisă prin intermediul platformelor digitale, în scopul fraudării consumatorilor, ar permite reflectarea adecvată a pericolului social specific acestor conduite și ar contribui la consolidarea

protecției penale a utilizatorilor de servicii digitale.

d. *Practica instanțelor: soluții privind fraudele online și consumatorii.*

Jurisprudența instanțelor române (anterioară și ulterioară Deciziei HP nr. 37/2021) cunoaște deseori cazuri de folosire a mediului digital în scopul comiterii unor infracțiuni, preponderent fraude și falsuri informatice. Spre exemplu, s-a reținut într-o cauză că inculpatul a primit în contul său PayPal transferuri de sume de bani, efectuate în mod fraudulos, de la titularii altor conturi, având asociate date de contact, reale sau fictive, de a pune aceste date la dispoziția unor persoane neidentificate care au accesat ilegal conturile PayPal aparținând titularilor, facilitând astfel crearea unei situații necorespunzătoare adevărului, ce a servit la crearea unei consecințe juridice constând în autorizarea transferurilor și prejudicierea persoanelor fizice vătămate, respectiv, de a accepta propunerea de recrutare prin postarea de anunțuri pe site ul de socializare Facebook, a mai multor persoane, deținătoare de conturi PayPal verificate, care au acceptat ca, în schimbul unor comisioane, prin intermediul acestora să primească transferuri monetare frauduloase, fapte care întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii de complicitate la fraudă informatică art. 48 alin. (1) C.pen. raportat la art. 249 C.pen. [Trib. Prahova, Secția penală, Sentința penală nr. 414 din 20 noiembrie 2018, publicată în V. Coman, Infracțiuni privind criminalitatea în cyberspațiu, Vol. I, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 24].

Într-o *altă cauză*, în mod eronat instanța de fond a dispus schimbarea încadrării juridice a faptelor reținute prin rechizitoriu, din fraudă informatică, prevăzută de art. 249 C.pen., pentru care inculpatul a fost trimis în judecată, pentru înșelăciune, prevăzută de art. 244 C.pen., reținând că, începând cu sfârșitul anului 2014, prin intermediul calculatorului personal, inculpatul a postat pe Internet, pe diferite siteuri de profil auto, cum ar fi „4tuning.ro” și „olx.ro”, sub diferite pseudonime, toate aveau însă, ca număr de contact, numărul personal de telefon al inculpatului, 53 de anunțuri fictive, în care ofereau spre vânzare piese auto provenite din dezmembrarea de autovehicule, însoțite de fotografii ale unor piese auto. Se prezenta victimelor ca administrator al unei societăți comerciale „DezAutoPh”, care nu există în realitate, și transmitea unor victime, prin email, facturi proforme conținând date ne-reale, determinându-le, astfel, pe persoanele vătămate menționate în rechizitoriu să îi transfere sume de bani reprezentând contravaloarea bunurilor oferite de inculpat spre vânzare [C.A. Ploiești, Secția penală și pentru cauze cu minori și familie, Decizia penală nr. 1084/A din 27 septembrie 2014, publicată în V. Coman, Infracțiuni privind criminalitatea în cyberspațiu, Vol. I, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 33-34.]. Același mod de operare a fost folosit și în altă cauză, în care sa reținut că fapta inculpatului care,

în perioada aprilieoctombrie 2014, a postat anunțuri fictive pe internet pe siteurile *www.olx.ro* și *www.tocmai.ro*, în care oferea spre vânzare *produse electronice* (telefoane mobile, laptopuri și tablete) la prețuri mult mai mici decât cele reale, atribuinduși, de regulă, nume ori calități mincinoase (respectiv angajat al unui magazin Orange sau reprezentant vânzări al firmei Apple) și inducând în eroare persoanele vătămate cărora le solicita telefonic să îi trimită diverse sume de bani ca avans în conturile bancare deținute de acesta la Banca Transilvania și Raiffeisen Bank, precum și prin serviciile Western Union și Money Gram, apoi, după primirea și ridicarea banilor nu mai putea fi contactat telefonic și nu trimitea produsele comandate, constituie infracțiunea de fraudă informatică (variantea normativă a „introducerii” de date informatice într-un sistem informatic, respectiv anunțurile false în sensul vânzării unor bunuri) prevăzută de art. 249 C.pen. (22 de infracțiuni), care absoarbe infracțiunea de înșelăciune prevăzută de art. 244 C.pen. [C.A. București, Secția I penală, Decizia penală nr. 1189/A din 29 iulie 2016, publicată în V. Coman, *Infracțiuni privind criminalitatea în cyberspațiu*, Vol. I, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 42].

Alteori pentru a proceda la fraudarea persoanei vătămate consumatoare, infractorii recurg și la alte acțiuni care aduc un plus de criminalitate în fapt și în drept. Spre exemplu, s-a reținut că, în data de 19 februarie 2018, după o căutare utilizând motorul de căutare internet Google, inculpatul M.C. a identificat baza de date conținând conturile utilizatorilor jocului on line „Metin 2” și, utilizând aplicația informatică disponibilă pe site ul *www.crackstation.net*, a reușit să decripteze parola aferentă contului jocul Metin 2 al persoanei vătămate D.A., iar, după accesarea contului persoanei vătămate aferent platformei Metin 2, inculpatul a aflat și contul de e mail al persoanei vătămate, ulterior introducând parola decriptată aferentă contului de Metin 2 și constatând că aceasta corespunde și contului de e mail, după care, prin intermediul e mail ului, a accesat și contul de Facebook al persoanei vătămate, utilizând aceeași parolă. Ulterior, inculpatul a modificat parolele de acces pentru conturile de e mail și de Facebook, preluând, astfel, controlul asupra acestora și a început să abordeze diverse persoane din lista de prieteni a contului de Facebook aparținând persoanei vătămate, solicitându-le acestora fie diverse sume de bani, fie să trimită SMS uri către două numere cu suprataxa, administrate de platforma Asygames, sume de bani care erau utilizate în vederea îmbunătățirii caracteristicilor personajelor aferente contului inculpatului din jocul „Metin 2”. Prin acest mod de operare, inculpatul M.C., pretinzând că este titularul contului „Alex RSK” aparținând persoanei vătămate D.A., le a abordat pe părțile civile P.M. și SA, iar în baza relației de prietenie, le a solicitat să trimită SMS uri la nr. 7410 și 7377, asigurându-i ca nu vor fi taxați suplimentar, iar în ipoteza

în care acest lucru se va întâmpla, va plăti inculpatul contravaloarea serviciilor. Având convingerea că discută prin intermediul Facebook Messenger cu titularul contului, respectiv persoana vătămată D.A., și în virtutea relației de prietenie și încredere, aceștia au expediat SMS urile solicitate, fiind taxați cu suma de 60 de euro, fapte care, în drept, întrunesc elementele constitutive ale infracțiunilor de acces ilegal la un sistem informatic, prevăzută de art. 360 alin. (1) și (3) C.pen., săvârșită în formă continuată (3 acte materiale), de alterarea integrității datelor informatice, prevăzută de art. 362 C.pen., săvârșită în formă continuată (două acte materiale), de înșelăciune, prevăzută de art. 244 alin. (1) și (2) C.pen., săvârșită în formă continuată (3 acte materiale) [Trib. Buzău, Secția penală, Sentința penală nr. 1171 din 8 iunie 2017, definitivă prin neapellare, publicată în V. Coman, Infracțiuni privind criminalitatea în cyberspațiu, Vol. I, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 449].

Mai recent, în sfera utilizării în scop infracțional a platformelor de socializare, s-a reținut că fapta inculpatului care, la data de 26.08.2020, folosind pe aplicația Messenger un cont fals de utilizator, a indus-o în eroare pe persoana vătămată, prin prezentarea ca adevărată o faptului mincinos că va efectua transportul unui autoturism marca Audi A4, din localitatea Doncaster (Marea Britanie) în municipiul Zalău, iar pentru inducerea în eroare a utilizat un mijloc fraudulos, respectiv i-a înaintat prin intermediul aplicației Messenger o factură proformă falsificată, pe care figura ca furnizor SC A S.R.L., determinând-o astfel pe persoana vătămată să-i remită cu titlul de avans suma de 970 lei, fără a mai efectua transportul, întrunește elementele constitutive ale infracțiunilor de înșelăciune și fals în înscrisuri sub semnătură privată [Judecătoria Zalău, Sentința penală nr. 198 din data de 02.06.2025, www.rejust.ro].

Nici platformele de criptoactive nu sunt excluse de la fraudare, în acest caz mobilul patrimonial fiind și mai evident. Spre exemplu, s-a reținut că fapta inculpatului care, în aceeași perioadă, în baza aceleiași rezoluții infracționale, accesând fără drept Rețeaua Bitcoin și utilizând cheile private anterior menționate, a introdus date informatice generând transferuri de bitcoini, în scopul de a obține un beneficiu material pentru sine și cauzând o pagubă persoanei vătămate, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de fraudă informatică, prevăzută de art. 249 C.pen., cu aplicarea art. 35 alin. (1) C.pen., în formă continuată [Trib. Brașov, Secția penală, Sentința penală nr. 240/S din 21 decembrie 2017, publicată în V. Coman, Infracțiuni privind criminalitatea în cyberspațiu, Vol. II, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 201].

Concluzii

Reconfigurarea protecției consumatorului în era digitală nu presupune doar adaptarea incriminărilor, ci și regândirea criteriilor de individuali-

zare a pedepsei, prin *valorizarea vulnerabilității consumatorului în era digitală ca circumstanță agravantă generală*, în art. 77 C.pen.

Conceptualizarea „vulnerabilității digitale” ca factor agravant distinct în cadrul dreptului penal are la bază *diferența de putere informatică dintre făptuitor (persoană fizică sau juridică) și consumatorul digital, ca subiect vulnerabil structural*. De aceea, introducerea unei circumstanțe agravante speciale privind exploatarea vulnerabilității consumatorului digital ar avea un impact semnificativ asupra eficienței combaterii infracțiunilor cibernetice, atât din perspectiva prevenirii, cât și a sancționării faptelor, cel puțin în două privințe importante.

a) *Consolidarea efectului preventiv și descurajator al dreptului penal.*

Reglementarea expresă a unei agravante referitoare la exploatarea vulnerabilității consumatorului digital ar transmite un semnal normativ clar cu privire la gravitatea socială a infracțiunilor comise prin intermediul platformelor digitale. În contextul în care multe fraude informatice vizează în mod deliberat utilizatorii obișnuiți ai comerțului electronic, care nu dispun întotdeauna de competențe tehnice avansate, o asemenea circumstanță agravantă ar contribui la creșterea efectului preventiv al norme penale. Autorii potențiali ai unor astfel de fapte ar fi descurajați de perspectiva aplicării unor sancțiuni mai severe, ceea ce ar putea reduce incidența infracțiunilor orientate către exploatarea vulnerabilităților consumatorilor în mediul online.

b) *Creșterea eficienței răspunsului judiciar în raport cu specificul criminalității digitale*

O agravanta specială ar permite instanțelor de judecată să reflecte mai fidel gravitatea concretă a faptelor comise în mediul digital, în special în situațiile în care autorii utilizează tehnici sofisticate de manipulare sau inducere în eroare a consumatorilor. Prin recunoașterea explicită a exploatării vulnerabilității consumatorului ca element agravant, sistemul penal ar putea individualiza mai adecvat pedepsele și ar evidenția caracterul sistematic al unor practici frauduloase desfășurate pe platforme online.

În consecință, această reglementare ar contribui la o aplicare mai eficientă a legii penale și la consolidarea protecției juridice a consumatorilor în contextul dezvoltării criminalității informatice.

Referințe bibliografice:

1. V. Coman, Infracțiuni privind criminalitatea în cyberspațiu, Vol. I, Editura Universul Juridic, București, 2020;
2. V. Coman, Infracțiuni privind criminalitatea în cyberspațiu, Vol. II, Editura Universul Juridic, București, 2020;
3. Jurisprudență națională. - www.rejust.ro.

CZU: 366.5:341.217(4)EU:004.8

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19946133>

PROTECȚIA CONSUMATORILOR ÎN RAPORT CU SISTEMLLE DE INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ ÎN DREPTUL UE ȘI PERSPECTIVE DE ARMONIZARE PENTRU R. MOLDOVA

Andrei NASU,

master în drept, ASEM,

consilier juridic, AO Centrul European al Consumatorului

din Republica Moldova,

andrei.nasu@ecc.md

Rezumat. Articolul analizează cadrul juridic al Uniunii Europene, relevant pentru protecția consumatorilor în raport cu sistemele de inteligență artificială, examinând modul în care Regulamentul privind inteligența artificială (AI Act), Regulamentul general privind protecția datelor (GDPR), Regulamentul privind serviciile digitale (DSA) și legislația tradițională privind protecția consumatorilor se articulează într-o arhitectură normativă complementară. Studiul identifică principalele riscuri juridice pe care utilizarea inteligenței artificiale le generează pentru consumatori (opacitatea algoritmică, discriminarea automatizată, manipularea comportamentală și dificultatea accesului la căi efective de atac) și evaluează mecanismele de protecție pe care dreptul comunitar le pune la dispoziția acestora, inclusiv obligațiile de transparență, dreptul la explicație, interdicția practicilor manipulative și posibilitatea formulării acțiunilor colective în reprezentare. În partea finală, articolul examinează perspectivele de armonizare a legislației Republicii Moldova cu acquis-ul european în acest domeniu, în contextul procesului de negociere a aderării la Uniunea Europeană, evidențiind atât progresele realizate, prin adoptarea legislației armonizate privind protecția datelor cu caracter personal și prin transpunerea legislației privind protecția consumatorilor, cât și lacunele structurale existente, în special absența unei legislații specifice privind inteligența artificială și insuficiența capacităților instituționale de supraveghere.

Cuvinte-cheie: inteligență artificială, protecția consumatorilor, AI Act, GDPR, DSA, practici comerciale neloiale, transparență algoritmică, decizii automatizate, armonizare legislativă, Republica Moldova, UE.

CONSUMER PROTECTION IN RELATION TO ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEMS UNDER EU LAW AND PROSPECTS FOR LEGAL APPROXIMATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Summary. The article analyzes the European Union legal framework relevant to consumer protection in relation to artificial intelligence systems, examining how the

Artificial Intelligence Act (AI Act), the General Data Protection Regulation (GDPR), the Digital Services Act (DSA) and traditional consumer protection legislation articulate into a complementary regulatory architecture. The study identifies the main legal risks that the use of artificial intelligence generates for consumers (algorithmic opacity, automated discrimination, behavioral manipulation and the difficulty of accessing effective remedies) and assesses the protection mechanisms that EU law makes available, including transparency obligations, the right to explanation, the prohibition of manipulative practices and the possibility of bringing collective representative actions. In its final part, the article examines the prospects for the approximation of the legislation of the Republic of Moldova with the European acquis in this field, in the context of the EU accession negotiation process, highlighting both the progress achieved through the adoption of harmonized legislation on the protection of personal data and the transposition of consumer protection legislation, and the existing structural gaps, in particular the absence of specific legislation on artificial intelligence and the insufficient institutional supervisory capacities.

Keywords: *artificial intelligence, consumer protection, AI Act, GDPR, DSA, unfair commercial practices, algorithmic transparency, automated decision-making, legal approximation, Republic of Moldova, EU.*

Introducere

Un aspect esențial al transformării digitale contemporane îl constituie extinderea rapidă a utilizării sistemelor de inteligență artificială în aproape toate dimensiunile vieții sociale, precum și în numeroase sectoare economice. Inteligența artificială nu mai este o tehnologie marginală sau experimentală, ascunsă undeva în laboratoare științifice, ci un instrument integrat în domenii care afectează în mod direct viața cotidiană a oamenilor – servicii financiare, comerț electronic, publicitate comportamentală, platforme online, sănătate, transport, educație, asistența clienților, generarea și administrarea conținutului digital sau divertisment. Tocmai această difuzare extinsă explică de ce raportul dintre consumator și sistemele de inteligență artificială a devenit o problemă juridică imposibil de neglijat.

Necesitatea reglementării normative a inteligenței artificiale este justificată nu doar de potențialul economic al acestor tehnologii, ci și de riscurile pe care le pot genera pentru sănătate, siguranță, drepturile fundamentale și interesele economice ale persoanelor. Problema protecției consumatorului apare, în acest context, din însăși modificarea structurii raportului juridic de consum. În relațiile clasice, consumatorul era privit în principal ca parte contractuală aflată într-o poziție de inferioritate informațională și economică față de profesionist. În ecosistemul digital bazat pe inteligență artificială, această vulnerabilitate nu dispare, ci se amplifică și se diversifică. Consumatorul nu mai este doar destinatarul unui bun sau serviciu, ci și sursă de date, obiect al profilării, țintă a personalizării comerciale, beneficiar sau victimă a

unor decizii automatizate, uneori dificil de înțeles, de contestat sau de verificat. În practică, această realitate produce o formă accentuată de asimetrie: profesionistul cunoaște logica economică și funcțională a sistemului utilizat, în timp ce consumatorul interacționează adesea doar cu rezultatul, fără acces real la mecanismul de formare a acestuia.

Necesitatea protecției juridice este cu atât mai evidentă cu cât utilizarea sistemelor de inteligență artificială poate genera prejudicii de natură foarte diferită. Inteligența artificială poate genera riscuri și poate aduce prejudicii intereselor publice și drepturilor fundamentale protejate de UE; acest prejudiciu poate fi de ordin material sau moral, inclusiv de natură fizică, psihologică, societală sau economică [1]. Cu alte cuvinte, riscul nu se limitează la un produs defect în sensul tradițional, ci poate lua forma discriminării algoritmice, a manipulării comportamentale, a excluderii abuzive de un serviciu, a unei evaluări eronate a bonității, a utilizării netransparente a datelor sau a unei influențări comerciale excesiv de personalizate. În materie de consum, aceste efecte sunt deosebit de sensibile, deoarece ele se produc, de regulă, într-un spațiu contractual sau precontractual în care consumatorul se așteaptă la transparență, previzibilitate și siguranță.

Metode și materiale aplicate

Demersul științific se întemeiază pe utilizarea metodei analizei juridice, metodei sistemice, metodei comparative și a sintezei. Prin metoda analizei juridice au fost examinate dispozițiile Regulamentului privind inteligența artificială, ale Regulamentului general privind protecția datelor, ale Regulamentului privind serviciile digitale, precum și alte acte europene relevante în materia protecției consumatorilor. Metoda sistemică a permis interpretarea corelată a acestor instrumente normative, evidențiind modul în care ele interacționează și se completează reciproc, în vederea asigurării unui nivel adecvat de protecție a consumatorilor care sunt expuși sistemelor de inteligență artificială. Metoda comparativă a fost aplicată pentru a confrunța cadrul juridic al Uniunii Europene cu stadiul actual al legislației Republicii Moldova, fiind identificate lacune normative și posibile direcții de armonizare. Prin sinteză au fost formulate concluziile cercetării și eventuale remedii. Materialele utilizate cuprind acte normative comunitare și naționale, doctrina juridică de specialitate, documente de lucru ale instituțiilor europene, jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Discuții și rezultate obținute

1. Definiții și considerații generale

Regulamentul (UE) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consi-

liului din 13 iunie 2024 de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (AI Act) pornește expres de la ideea că inteligența artificială trebuie să fie una de încredere, centrată pe factorul uman, iar utilizarea ei trebuie însoțită de un nivel ridicat de protecție împotriva efectelor dăunătoare [1].

Înainte de a examina modul de protecție a consumatorilor, este util de a preciza definiția inteligenței artificiale. Un reper important în acest sens îl constituie Convenția-cadru a Consiliului Europei privind inteligența artificială, drepturile omului, democrația și statul de drept [8], care reprezintă primul tratat internațional cu caracter juridic obligatoriu în acest domeniu, deschis spre semnare la 5 septembrie 2024. Convenția urmărește să asigure că activitățile desfășurate pe întreg ciclul de viață al sistemelor de inteligență artificială sunt conforme cu drepturile omului, democrația și statul de drept, fără a împiedica progresul tehnologic și inovarea. Definiția avută în vedere de Convenția-cadru la Articolul 2 corespunde definiției actualizate oferită de către Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD) [25]. Astfel, potrivit acestor acte, un sistem de inteligență artificială este: *un sistem bazat pe mașină care, pentru obiective explicite sau implicite, deduce, din inputul pe care îl primește, cum să genereze outputuri precum predicții, conținut, recomandări sau decizii care pot influența medii fizice sau virtuale, iar diferite sisteme variază în nivelurile lor de autonomie și adaptabilitate după implementare*. Această definiție este relevantă domeniului protecției consumatorilor, deoarece evidențiază capacitatea sistemelor de inteligență artificială de a produce efecte concrete asupra comportamentului și deciziilor persoanelor, ceea ce impune încadrarea lor într-un cadru juridic apt să prevină riscurile și să garanteze respectarea drepturilor fundamentale ale consumatorilor.

În aceeași ordine de idei, AI Act definește sistemul de inteligență artificială ca: *un sistem bazat pe o mașină, conceput să funcționeze cu diferite niveluri de autonomie și care poate prezenta adaptabilitate după implementare, și care, urmărind obiective explicite sau implicite, deduce, din datele de intrare pe care le primește, modul de generare a unor rezultate precum previziuni, conținut, recomandări sau decizii care pot influența mediile fizice sau virtuale*. Și această formulare este importantă din perspectiva dreptului consumatorului, întrucât subliniază că rezultatele generate de un sistem de inteligență artificială –recomandări de produse, decizii de creditare, evaluări ale bonității sau conținut personalizat – nu sunt simple operațiuni tehnice, ci acte cu potențial juridic, susceptibile să afecteze interesele și drepturile persoanelor.

În același timp, trebuie subliniat că protecția consumatorilor în raport cu sistemele de inteligență artificială nu poate fi redusă doar la AI Act. Acest

regulament are o importanță incontestabilă, însă el nu înlocuiește regimul general al protecției consumatorilor. Dimpotrivă, chiar AI Act precizează că normele sale sunt complementare dreptului comunitar deja existent în materie de protecție a datelor, protecție a consumatorilor, drepturi fundamentale și siguranța produselor. Protecția consumatorului în raport cu inteligența artificială funcționează printr-o coroborare de acte juridice distincte.

Din acest sistem de coroborare a normelor face parte, în mod evident, și regimul protecției datelor cu caracter personal. Regulamentul (UE) 2016/679 GDPR pornește de la premisa că protecția datelor este un drept fundamental și că dezvoltările tehnologice au mărit într-o manieră fără precedent amploarea colectării, schimbului și utilizării datelor personale [2]. Pentru consumator, această dimensiune este centrală, deoarece multe sisteme de inteligență artificială funcționează tocmai prin colectarea, corelarea și valorificarea datelor personale, care permit ușor stabilirea comportamentului uzual. GDPR atrage atenția asupra monitorizării comportamentului online și a profilării, asupra necesității transparenței, a unui temei juridic valid pentru prelucrare și a unor garanții reale atunci când deciziile sau evaluările automate produc efecte semnificative asupra persoanei. În consecință, în numeroase situații, protecția consumatorului în raport cu inteligența artificială se realizează simultan ca protecție contractuală, protecție împotriva practicilor neloiale și protecție a datelor.

O importanță aparte o are și dimensiunea platformelor online și a serviciilor digitale intermediare. Regulamentul privind serviciile digitale constată că serviciile societății informaționale au devenit parte a vieții cotidiene a cetățenilor UE și că noile modele de afaceri digitale au permis consumatorilor să încheie contracte și să acceseze informații în moduri inedite, dar au generat și riscuri noi [3]. DSA urmărește expres un mediu online sigur, previzibil și de încredere, reafirmând necesitatea unui nivel înalt de protecție a consumatorilor. Pentru consumatorii care utilizează instrumente digitale asistate sau guvernate de sisteme algoritmice, această reglementare este relevantă deoarece vizează trasabilitatea comercianților, informarea privind produsele și serviciile ilegale, responsabilitatea platformelor și posibilitatea contestării anumitor decizii adoptate în mediul online. Astfel, protecția consumatorului în era inteligenței artificiale nu privește doar produsul algoritmic ca atare, ci și infrastructura digitală prin care acesta este oferit, recomandat, promovat sau monetizat.

În mod particular, consumatorul devine vulnerabil atunci când sistemele de inteligență artificială operează în condiții de opacitate tehnică sau de influențare subtilă a comportamentului. UE AI Act recunoaște explicit riscul unor practici manipulative și interzice anumite utilizări ale inteligenței

artificiale tocmai pentru că pot afecta autonomia, capacitatea decizională și libera alegere a persoanei [1]. Din perspectivă juridică, această idee este deosebit de importantă pentru dreptul consumatorului, unde libertatea consimțământului, caracterul informat al alegerii și corectitudinea conduitei profesionistului reprezintă repere fundamentale. Atunci când un sistem algoritmic este utilizat pentru a exploata vulnerabilitatea utilizatorului, pentru a-l direcționa către o decizie economică pe care altfel nu ar fi luat-o sau pentru a-i restrânge în mod netransparent opțiunile reale, problema nu mai este doar una de eficiență tehnologică, ci una de legitimitate juridică a raportului de consum.

Necesitatea unei protecții sporite este și mai evidentă în privința categoriilor vulnerabile, în special a minorilor. GDPR subliniază că aceștia beneficiază de o protecție specifică, întrucât pot fi mai puțin conștienți de riscurile, consecințele și garanțiile legate de prelucrarea datelor, inclusiv în scopuri de marketing și profilare [2]. În mediul digital actual, unde recomandările automate, conținutul personalizat și mecanismele de captare a atenției sunt larg utilizate, această constatare capătă o relevanță practică deosebită. Analiza protecției consumatorilor în raport cu inteligența artificială nu poate ignora faptul că riscul juridic nu este distribuit uniform, ci afectează mai intens anumite categorii de persoane, în funcție de vârstă, grad de alfabetizare digitală, dependență economică sau capacitate redusă de înțelegere a proceselor algoritmice.

Prin urmare, necesitatea protecției consumatorilor în raport cu sistemele de inteligență artificială rezultă din convergența mai multor factori: extinderea accelerată a utilizării inteligenței artificiale în raporturile de consum, opacitatea tehnologică a unor sisteme, valorificarea intensivă a datelor personale, riscul manipulării comportamentale, posibilitatea producerii unor prejudicii economice și nepatrimoniale, precum și dificultatea practică a consumatorului de a identifica operatorul responsabil, temeiul deciziei și remediul adecvat.

În aceste condiții, dreptul UE tinde să construiască un model de protecție în care inovarea tehnologică nu este blocată, dar se condiționează de respectarea demnității umane, transparenței, securității, echității și efectivității căilor de atac. Tocmai această logică justifică analiza integrată a AI Act, GDPR, DSA și a altor instrumente relevante pentru consumator, precum și evaluarea modului în care un asemenea model poate inspira soluții de armonizare pentru Republica Moldova.

2. Cadrul juridic al Uniunii Europene relevant pentru protecția consumatorilor în raport cu sistemele de inteligență artificială

După cum a fost menționat *supra*, protecția consumatorilor în raport cu sistemele de inteligență artificială nu se fundamentează pe un act normativ unic, ci pe o arhitectură juridică formată din mai multe instrumente ale dreptului Uniunii Europene, fiecare dintre acestea aducând o contribuție specifică. În continuare vom analiza principalele reglementări relevante, subliniind modul în care ele se completează pentru a oferi consumatorului un regim de protecție adaptat provocărilor generate de utilizarea inteligenței artificiale în raporturile de consum.

Regulamentul privind inteligența artificială (AI Act)

Regulamentul (UE) 2024/1689 constituie piesa centrală a cadrului juridic european dedicat inteligenței artificiale. Scopul său declarat este de a îmbunătăți funcționarea pieței interne și promova adoptarea unei inteligențe artificiale centrate pe factorul uman și fiabile, asigurând în același timp un nivel ridicat de protecție a sănătății, siguranței și drepturilor fundamentale, inclusiv a democrației, statului de drept și mediului, împotriva efectelor dăunătoare ale sistemelor de inteligență artificială, și sprijinind inovarea [1]. AI Act nu este, prin urmare, un act normativ orientat exclusiv spre protecția consumatorilor, dar conține mecanisme cu relevanță directă pentru aceștia, întrucât reglementează condițiile în care sistemele de inteligență artificială pot fi introduse pe piață, puse în funcțiune sau utilizate pe teritoriul UE.

Regulamentul se structurează în jurul unei abordări bazate pe nivelul de risc al sistemelor de inteligență artificială, diferențiind între:

- i. practici interzise;
- ii. sisteme cu grad ridicat de risc;
- iii. sisteme supuse obligațiilor de transparență;
- iv. sisteme cu risc minim.

Fiecare dintre aceste categorii generează consecințe juridice distincte pentru consumator.

În ceea ce privește **practicile interzise**, Articolul 5 din AI Act enumeră utilizări ale inteligenței artificiale considerate inacceptabile din perspectiva valorilor fundamentale ale Uniunii. Dintre acestea, cele mai relevante pentru protecția consumatorilor sunt: interdicția utilizării tehnicilor subliminale sau intenționat manipulative ori înșelătoare, care au scopul sau efectul de a denatura în mod semnificativ comportamentul unei persoane, determinând-o să ia o decizie pe care altfel nu ar fi luat-o, într-un mod susceptibil să îi producă prejudicii semnificative. Aceeași logică se aplică exploatarea vulnerabilităților legate de vârstă, dizabilitate sau situație socială ori economică specifică, atunci când aceasta conduce la o denaturare substanțială a comportamentului persoanei, cu consecințe prejudiciabile.

Importanța acestor interdicții este evidentă pentru consumator: ele adeseori sunt greu de perceput, vizând tocmai situațiile în care un sistem algoritmic este utilizat pentru a submina autonomia decizională a consumatorului sau fiind exploatate anumite fragilități personale. Este de remarcat, totodată, că AI Act precizează în preambulul său că interdicțiile cu privire la practicile de manipulare și exploatare sunt complementare dispozițiilor Directivei 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale, ceea ce înseamnă că practicile comerciale care conduc la prejudicii economice sau financiare pentru consumatori rămân interzise indiferent dacă sunt puse în aplicare prin intermediul unor sisteme de inteligență artificială sau în alt mod.

De asemenea, în categoria practicilor interzise se înscrie utilizarea sistemelor de inteligență artificială pentru atribuirea unui punctaj social („*social scoring*”) persoanelor fizice, atunci când aceasta conduce la un tratament prejudiciabil sau nefavorabil al unor persoane în contexte sociale fără legătură cu cele în care datele au fost inițial colectate, ori la un tratament disproporționat în raport cu gravitatea comportamentului social al persoanei. Deși punctajul social este asociat în principal cu forme de control guvernamental, riscul acestuia privește și sfera comercială, acolo unde clasificarea sistematică a consumatorilor pe baza comportamentului lor anterior poate genera excluderi sau discriminări nejustificate.

Categoria sistemelor de inteligență artificială cu **grad ridicat de risc** prezintă, de asemenea, o relevanță directă pentru consumator. Potrivit Articolului 6 din AI Act, un sistem de inteligență artificială este considerat cu grad ridicat de risc în două situații principale: Prima apare atunci când sistemul este folosit ca element de siguranță al unui produs sau constituie el însuși un produs reglementat de legislația UE relevantă, iar acel produs trebuie să treacă printr-o evaluare de conformitate înainte de a fi introdus pe piață sau pus în funcțiune; a doua situație vizează sistemele de inteligență artificială enumerate expres în Anexa III ale AI Act, care sunt considerate, de asemenea, sisteme cu grad ridicat de risc.

Printre sistemele cu grad ridicat de risc figurează, de exemplu, cele utilizate pentru evaluarea bonității persoanelor fizice sau stabilirea punctajului de credit, cele destinate evaluării și clasificării apelurilor de urgență, cele utilizate în domeniul accesului la asigurări de sănătate și de viață, precum și cele care influențează accesul la servicii și prestații esențiale, inclusiv servicii publice. Toate aceste aplicații pot afecta consumatorul în mod direct, fie prin refuzul de acordare a unui credit, fie prin stabilirea unor condiții contractuale discriminatorii, fie prin excluderea de la accesul la un serviciu esențial.

Impactul practic al clasificării unui sistem ca prezentând un grad ridicat de risc constă în faptul că furnizorul acestuia trebuie să respecte o serie

de cerințe obligatorii, printre care instituirea unui sistem de gestionare a riscurilor pe întreg ciclul de viață al produsului, asigurarea calității și a reprezentativității datelor de antrenare, garantarea transparenței prin furnizarea de instrucțiuni de utilizare complete și accesibile, precum și posibilitatea supravegherii umane efective a sistemului. Aceste cerințe nu conferă consumatorului un drept subiectiv concret în mod direct, dar creează un cadru de garanții de care acesta beneficiază indirect, prin reducerea riscului de erori, discriminări și opacitate.

Un aspect important al AI Act din perspectiva consumatorului îl constituie și obligațiile de transparență prevăzute la Articolul 50. Acestea impun furnizorilor ca sistemele de inteligență artificială destinate interacțiunii directe cu persoane fizice să fie proiectate astfel încât persoana să fie informată că interacționează cu un sistem de inteligență artificială, cu excepția cazului în care acest lucru este evident din context. De asemenea, implementatorii sistemelor care generează sau manipulează conținut de tip *deepfake* au obligația de a dezvălui faptul că respectivul conținut a fost generat sau manipulat artificial.

Pentru consumator, aceste obligații au o valoare semnificativă, deoarece îi permit să știe dacă recomandarea de produs pe care o primește, asistentul virtual cu care discută sau conținutul publicitar pe care îl vizualizează sunt produse ale unui sistem de inteligență artificială, ceea ce influențează în mod direct capacitatea sa de a evalua critic informația primită și de a-și forma o decizie de consum în cunoștință de cauză.

Regulamentul general privind protecția datelor (GDPR)

Regulamentul (UE) 2016/679 constituie un al doilea pilon esențial al protecției consumatorului în raport cu sistemele de inteligență artificială, cu atât mai mult cu cât majoritatea acestor sisteme funcționează prin colectarea, corelarea și prelucrarea unor volume mari de date cu caracter personal. GDPR nu reglementează inteligența artificială ca atare sau domeniul protecției consumatorului, dar se aplică pe deplin atunci când un sistem de inteligență artificială prelucrează date personale, ceea ce acoperă o parte considerabilă a aplicațiilor de consum.

Din perspectiva prezentei analize, cele mai importante dispoziții ale GDPR se referă la procesul decizional individual automatizat și la crearea de profiluri de personalitate. Articolul 22 din GDPR consacră dreptul persoanei vizate de a nu face obiectul unei decizii bazate exclusiv pe prelucrarea automată, inclusiv pe crearea de profiluri, atunci când o astfel de decizie produce efecte juridice care o privesc sau o afectează în mod similar într-o măsură semnificativă.

Considerentul (71) din GDPR ilustrează situațiile vizate prin exemple precum refuzul automat al unei cereri de credit online sau practicile de recrutare pe cale electronică fără intervenție umană. Acest drept este de o importanță practică majoră pentru consumator, deoarece acoperă tocmai situațiile în care un algoritm ia sau influențează în mod determinant o decizie care afectează accesul la un produs, un serviciu sau un avantaj economic.

Totodată, GDPR definește crearea de profiluri ca orice formă de prelucrare automată a datelor cu caracter personal care constă în utilizarea acestor date pentru a evalua anumite aspecte personale referitoare la o persoană fizică, în special pentru a analiza sau prevedea aspecte privind performanța la locul de muncă, situația economică, sănătatea, preferințele personale, interesele, fiabilitatea, comportamentul, locul în care se află persoana respectivă sau deplasările acesteia. Această definiție acoperă, practic, întreaga gamă a tehnicilor de personalizare utilizate în comerțul electronic, de la recomandările algoritmice de produse și publicitatea comportamentală, până la stabilirea unor prețuri diferențiate pe baza profilului de consum al utilizatorului.

Atunci când o decizie automatizată este permisă – fie că este necesară pentru executarea unui contract, fie că se întemeiază pe consimțământul explicit al persoanei –, GDPR impune operatorului să instituie măsuri corespunzătoare de protecție, incluzând cel puțin dreptul persoanei vizate de a obține o intervenție umană, de a-și exprima punctul de vedere și de a contesta decizia. Aceste garanții sunt complementare celor prevăzute de AI Act și consolidează, în practică, capacitatea consumatorului de a reacționa în fața unor decizii algoritmice pe care le consideră incorecte sau prejudiciabile.

Conex, GDPR prevede o serie de drepturi cu relevanță directă pentru consumatorul care interacționează cu sisteme de inteligență artificială. Dreptul de acces al persoanei vizate (Articolul 15), dreptul la rectificare (Articolul 16), dreptul la ștergerea datelor („dreptul de a fi uitat”) (Articolul 17) și dreptul la opoziție (Articolul 21) sunt instrumente prin care consumatorul poate verifica datele pe baza cărora se construiește profilul său, solicita corectarea celor inexacte, obține ștergerea datelor prelucrate fără temei juridic valid sau se opune prelucrării datelor sale în scopuri de marketing direct, inclusiv creării de profiluri. Mai mult, obligațiile de transparență ale operatorului, prevăzute la Articolele 13 și 14 din GDPR, impun furnizarea, într-o formă concisă, transparentă, inteligibilă și ușor accesibilă, a informațiilor privind existența unui proces decizional automatizat, inclusiv a profilării, informațiile utile privind logica implicată, precum și importanța și consecințele preconizate ale unei astfel de prelucrări pentru persoana vizată.

Considerentul (71) din GDPR precizează că procesul decizional automatizat nu ar trebui să se refere la un copil, subliniind necesitatea unei pro-

tecții sporite a minorilor. Alăturat considerentului (38), care atrage atenția asupra vulnerabilității specifice a copiilor în raport cu prelucrarea datelor, inclusiv în scopuri de marketing și profilare, GDPR oferă un fundament juridic suplimentar pentru protecția consumatorilor minori în mediul guvernat de inteligență artificială.

Regulamentul privind serviciile digitale (DSA)

Regulamentul (UE) 2022/2065 privind o piață unică pentru serviciile digitale completează cadrul de protecție a consumatorului prin reglementarea responsabilităților furnizorilor de servicii intermediare, cu accentul plasat pe platformele online [3]. DSA este relevant pentru protecția consumatorului în raport cu inteligența artificială din cel puțin trei perspective:

- i. transparența sistemelor de recomandare algoritmică;
- ii. interdicția practicilor de design manipulator (*dark patterns*);
- iii. obligațiile specifice ale platformelor online foarte mari.

În ceea ce privește **sistemele de recomandare**, Articolul 27 din DSA impune furnizorilor de platforme online să prezinte în condițiile lor generale de utilizare, într-un limbaj simplu și accesibil, principalii parametri folosiți în sistemele lor de recomandare, precum și opțiunile prin care destinatarii serviciului pot modifica sau influența acești parametri. Parametrii trebuie să includă criteriile cele mai importante pentru stabilirea informațiilor sugerate și motivele care justifică importanța acordată, inclusiv atunci când informațiile sunt selectate pe baza creării de profiluri și a comportamentului online al utilizatorului. Pentru platformele online foarte mari, Articolul 38 din DSA adaugă obligația de a oferi cel puțin o opțiune de recomandare care nu se bazează pe crearea de profiluri în sensul GDPR. Aceste dispoziții sunt esențiale pentru consumator, deoarece sistemele de recomandare algoritmică reprezintă principalul mecanism prin care platformele influențează alegerea de consum, orientând utilizatorul către anumite produse, servicii sau conținuturi, uneori în funcție de criterii pe care acesta nu le cunoaște.

În privința **practicilor de design manipulator (*dark patterns*)**, considerentul (67) din DSA definește *dark patterns* ca elemente de design ale interfeței online care denaturează sau afectează considerabil capacitatea destinatarilor serviciului de a face alegeri sau de a lua decizii în mod autonom și în cunoștință de cauză. Articolul 25 alineatul (1) din DSA interzice furnizorilor de platforme online să proiecteze, să organizeze sau să exploateze interfețele lor online într-un mod care înșală sau manipulează destinatarii serviciului ori care le denaturează sau afectează în mod semnificativ capacitatea de a lua decizii libere și informate. Această interdicție este direct complementară celei din Articolul 5 din AI Act referitoare la tehnicile mani-

pulatoare. Diferența constă în faptul că DSA vizează structura interfeței online ca atare, în timp ce AI Act se referă la utilizarea unui sistem de inteligență artificială în scopul manipulării. Ambele reglementări protejează, în ultimă instanță, aceeași valoare: autonomia decizională a consumatorului.

De asemenea, DSA instituie **obligații specifice pentru platformele online foarte mari** sau motoarele de căutare online foarte mari, printre care evaluarea și atenuarea riscurilor sistemice generate de sistemele algoritmice utilizate, inclusiv de sistemele de recomandare și de publicitate. Evaluarea riscurilor trebuie să ia în considerare, între altele, proiectarea sistemelor de recomandare, sistemele de moderare a conținutului, sistemele de selectare și de prezentare a comunicărilor publicitare, precum și practicile în materie de date ale furnizorului. Aceste obligații au fost concepute tocmai pentru a răspunde situațiilor în care algoritmiile platformei amplifică riscuri care afectează consumatorii – de la răspândirea informațiilor false despre produse, până la vizarea excesivă a unor categorii vulnerabile cu publicitate personalizată.

Actele normative UE ce vizează direct protecția consumatorului

Cadrul de protecție a consumatorului în raport cu inteligența artificială nu se limitează la reglementările specifice domeniului digital sau al protecției datelor. Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori rămâne pe deplin aplicabilă și în situațiile în care practicile neloiale sunt puse în aplicare prin intermediul unor sisteme de inteligență artificială [5]. Această directivă interzice practicile comerciale neloiale, în special cele înșelătoare și agresive, și constituie un instrument orizontal care completează reglementările sectoriale. Relevanța sa în materie de inteligență artificială rezultă, printre altele, din faptul că personalizarea excesivă a ofertelor, manipularea prețurilor prin algoritmi, utilizarea unor interfețe înșelătoare sau omisiunea informării consumatorului cu privire la natura algoritmică a unei recomandări pot constitui practici comerciale neloiale în sensul Directivei. Chiar AI Act recunoaște această complementaritate, precizând în preambulul său că practicile comerciale neloiale care conduc la prejudicii economice sau financiare pentru consumatori sunt interzise indiferent de faptul dacă sunt aplicate prin intermediul sistemelor de inteligență artificială sau în alt mod.

Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor rămâne, de asemenea, relevantă, în special prin obligațiile de informare precontractuală pe care le impune profesioniștilor în cazul contractelor la distanță și al contractelor negociate în afara spațiilor comerciale [6]. Atunci când un contract de consum este încheiat prin intermediul unei platforme care utilizează

ză sisteme algoritmice de personalizare sau de recomandare, obligațiile de informare privind prețul total, caracteristicile principale ale produsului sau serviciului, dreptul de retragere și identitatea profesionistului rămân aplicabile, indiferent de gradul de automatizare a procesului comercial.

Un alt instrument relevant este Regulamentul (UE) 2023/988 privind siguranța generală a produselor, care se aplică produselor de consum introduse sau puse la dispoziție pe piața unică, inclusiv celor care încorporează componente de inteligență artificială [4]. AI Act însuși face referire la acest regulament, precizând că el funcționează ca o „plasă de siguranță” pentru produsele care nu sunt clasificate ca prezentând un grad ridicat de risc, dar care trebuie totuși să fie sigure atunci când sunt introduse pe piață sau puse în funcțiune. Acest caracter de complementare normativă este relevant în materie de consum, deoarece produsele de consum care integrează funcționalități bazate pe sisteme de inteligență artificială trebuie să respecte cerințele generale de siguranță, chiar dacă nu se încadrează în categoria sistemelor cu grad ridicat de risc.

În fine, merită menționată Directiva (UE) 2020/1828 privind acțiunile în reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor, care permite entităților calificate să introducă acțiuni în reprezentare în cazul încălcărilor dispozițiilor dreptului Uniunii ce afectează sau pot afecta interesele colective ale consumatorilor [7]. AI Act face trimitere expresă la acest instrument, precizând că drepturile și căile de atac prevăzute de directiva respectivă rămân aplicabile în contextul încălcărilor obligațiilor impuse de regulamentul privind inteligența artificială, în măsura în care afectează interesele consumatorilor. Acest mecanism este semnificativ din punct de vedere practic, deoarece permite organizațiilor de protecție a consumatorilor să acționeze în justiție în numele consumatorilor afectați de practici algoritmice care încalcă dreptul comunitar, depășind astfel limitele acțiunii individuale, adesea dificil de exercitat în fața complexității tehnice și economice a raporturilor digitale.

Privit în ansamblu, cadrul juridic european relevant pentru protecția consumatorilor în raport cu sistemele de inteligență artificială formează o arhitectură normativă interconectată, în care fiecare instrument adresează o dimensiune specifică a riscului: AI Act reglementează condițiile de introducere pe piață și utilizare a sistemelor de inteligență artificială, GDPR protejează autonomia persoanei în raport cu prelucrarea automatizată a datelor, DSA impune transparență și responsabilitate platformelor digitale, directivele privind practicile comerciale neloiale și drepturile consumatorilor mențin aplicabilitatea regulilor tradiționale de protecție a consumatorului, iar legislația cu privire la siguranța produselor extinde acoperirea la bunuri-

le care integrează componente de inteligență artificială. Eficacitatea acestei structuri depinde, în ultimă instanță, de capacitatea autorităților naționale de a aplica efectiv instrumentele respective, precum și de accesibilitatea reală a căilor de atac pentru consumatorii individuali. Această observație este deosebit de relevantă pentru Moldova, unde procesul de armonizare trebuie să țină cont nu doar de transpunerea normelor, ci și de construirea unor capacități instituționale efective.

3. Principalele riscuri juridice pentru consumatori și mecanisme de protecție în dreptul Uniunii Europene

Astfel cum s-a arătat în secțiunile precedente, cadrul juridic al Uniunii Europene relevant protecției consumatorilor în raport cu sistemele de inteligență artificială este construit prin coroborarea mai multor instrumente normative complementare. Capitolul de față își propune să examineze principalele riscuri juridice pe care utilizarea inteligenței artificiale le generează pentru consumatori, precum și mecanismele de protecție pe care dreptul comunitar le pune la dispoziția acestora, evitând repetarea analizei normative efectuate anterior și concentrându-se asupra efectelor practice și a remediilor concrete.

Opacitatea algoritmică și deficitul de transparență

Unul dintre riscurile cele mai frecvent identificate în literatura de specialitate privește opacitatea funcțională a sistemelor de inteligență artificială, adică incapacitatea consumatorului de a înțelege mecanismul prin care un sistem algoritmic produce o anumită recomandare, decizie sau evaluare [17]. Această opacitate nu este întotdeauna rezultatul unei intenții deliberate a profesionistului, ci decurge adesea din însăși complexitatea tehnică a modelelor de învățare automată, ale căror procese de inferență sunt dificil de redat într-o formă inteligibilă chiar și pentru specialiști, ceea ce aceștia numesc „black box”. Pentru consumator, consecința practică a opacității este una gravă: acesta nu poate evalua critic fundamentul unei decizii care îl vizează, nu identifică eventualele erori sau prejudecăți încorporate în sistem și nu exercită în mod efectiv drepturile pe care legea i le conferă, deoarece nu dispune de informațiile necesare pentru a formula o contestație fondată.

Dreptul Uniunii răspunde acestui risc printr-un ansamblu de obligații de transparență impuse prin mai multe reglementări. Astfel cum a fost analizat în capitolul precedent, AI Act impune furnizorilor obligația de a informa persoanele fizice cu privire la faptul că interacționează cu un sistem de inteligență artificială, iar implementatorilor impune obligația de a dezvălui natura artificială a conținutului de tip *deepfake*. Aceste obligații sunt comple-

tate de dreptul persoanei vizate, prevăzut de Articolele 13 și 14 din GDPR, de a primi informații privind existența unui proces decizional automatizat, inclusiv informații utile privind logica implicată și consecințele preconizate ale unei astfel de prelucrări. În plus, Articolul 86 din AI Act consacră dreptul persoanelor afectate de a obține o explicație atunci când o decizie a comerciantului se bazează în principal pe rezultatele unor sisteme de inteligență artificială cu grad ridicat de risc și produce efecte juridice sau similare [1]. Această dispoziție are o relevanță practică majoră, întrucât depășește simpla obligație de notificare și instituie un veritabil drept la o explicație semnificativă, aptă să ofere persoanei afectate un temei concret pentru exercitarea altor drepturi sau căi de atac.

Discriminarea algoritmică și prejudiciile aduse echității

Un al doilea risc major pentru consumatori îl constituie discriminarea algoritmică, adică situația în care un sistem de inteligență artificială produce rezultate diferențiate – în materie de preț, acces la servicii, condiții contractuale sau recomandări – pe baza unor criterii care reflectă, în mod direct sau indirect, caracteristici protejate precum originea etnică, genul, vârsta, dizabilitatea sau situația socio-economică. Această formă de discriminare este adesea neevidentă și independentă de voința comerciantului, deoarece poate rezulta nu dintr-o programare deliberată, ci din prejudecățile încorporate în datele de antrenare [15]. Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA) a evidențiat, într-un raport din 2022, existența unor forme semnificative de prejudecăți algoritmice bazate pe origine etnică, gen, religie și orientare sexuală, subliniind că aceste prejudecăți se manifestă inclusiv în domenii cu impact direct asupra consumatorilor, precum accesul la credit, asigurări sau servicii online [18].

Din perspectiva dreptului consumatorului, discriminarea algoritmică este de asemenea abordată prin diferite reglementări. AI Act abordează problema prin cerințele impuse sistemelor cu grad ridicat de risc, în special prin obligația furnizorului de a asigura calitatea și reprezentativitatea datelor de antrenare, astfel încât să se prevină efectele discriminatorii. GDPR completează acest cadru prin interdicția prelucrării categoriilor speciale de date cu caracter personal și prin garanțiile aferente procesului decizional automatizat. În același timp, Directiva privind practicile comerciale neloiale este aplicabilă atunci când personalizarea algoritmică a prețurilor sau a ofertelor conduce la practici comerciale neloiale, în special atunci când consumatorul nu este informat referitor la criteriile de diferențiere sau când sunt exploatate anumite vulnerabilități.

Un studiu comportamental realizat la cererea Comisiei Europene în

2022 a constatat că o proporție covârșitoare a site-urilor web și aplicațiilor din Uniunea Europeană conțineau cel puțin o formă de *dark pattern*, ceea ce sugerează că personalizarea manipulativă nu constituie o ipoteză teoretică, ci o practică extinsă care afectează consumatorii în mod concret [20]. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că dreptul Uniunii nu dispune încă de un instrument specific și unitar dedicat discriminării algoritmice în raporturile de consum, iar aplicarea normelor existente presupune interpretări contextuale ale căror limite nu sunt pe deplin clarificate în jurisprudență.

Manipularea comportamentală și erodarea autonomiei decizionale

Un al treilea risc, strâns legat de cele anterioare, privește utilizarea sistemelor de inteligență artificială în scopul influențării comportamentului consumatorului într-un mod care subminează autonomia sa decizională. Practicile de design manipulator (*dark patterns*), personalizarea excesivă a ofertelor comerciale, recomandările algoritmice opace și tehnicile de exploatare a vulnerabilităților cognitive ale utilizatorului constituie manifestări ale aceluiași fenomen – înlocuirea alegerii libere și informate a consumatorului cu o decizie dirijată de profesionist prin intermediul unui instrument algoritmic.

Consiliul European al Protecției Datelor (EDPB) a identificat, într-un set de linii directoare din 2023, categorii specifice de design înșelător în interfețele platformelor de socializare, ilustrând modul concret în care structura interfeței poate determina utilizatorul să accepte prelucrări de date pe care, în condiții de informare adecvată, le-ar fi refuzat [24]. De notat că manipularea comportamentală nu presupune neapărat o acțiune bruscă sau evidentă; ea poate opera prin mecanisme subtile – cum ar fi ordinea de prezentare a opțiunilor, asimetria vizuală dintre butonul de acceptare și cel de refuz sau inserarea unor obstacole procedurale în calea exercitării unui drept – care, luate individual, par ne semnificative, dar fiind cumulate, denaturează în mod substanțial procesul decizional al consumatorului.

Astfel cum a fost analizat anterior, dreptul Uniunii răspunde acestui risc prin mai multe instrumente interpuse: interdicția practicilor manipulative și exploatare prin Articolul 5 din AI Act, interdicția *dark patterns* prin Articolul 25 din DSA, interdicția practicilor comerciale neloiale din Directiva 2005/29/CE și garanțiile privind consimțământul liber și informat din GDPR. Ceea ce merită subliniat, însă, este faptul că eficacitatea acestor interdicții depinde în mod esențial de capacitatea autorităților de supraveghere de a detecta și sancționa practicile în cauză, ceea ce presupune nu doar competențe juridice, ci și resurse tehnice de investigare a funcționării sistemelor algoritmice – o cerință care nu este asigurată în mod uniform în toate statele

membre ale Uniunii, cu atât mai puțin în statele care aspiră la armonizarea cu acquis-ul comunitar.

Mecanismele de protecție: de la drepturile individuale la acțiunile colective

Regimul de protecție pe care dreptul Uniunii îl oferă consumatorului în raport cu riscurile generate de inteligența artificială se articulează pe două planuri complementare:

- i. drepturile individuale ale consumatorului;
- ii. mecanismele de aplicare colectivă sau instituțională.

Pe planul **drepturilor individuale**, consumatorul beneficiază, în temeiul GDPR, de dreptul de a nu face obiectul unei decizii bazate exclusiv pe prelucrarea automată (Articolul 22), de dreptul de acces (Articolul 15), de dreptul la rectificare (Articolul 16), de dreptul la ștergerea datelor / „de a fi uitat” (Articolul 17) și de dreptul la opoziție față de prelucrarea în scopuri de marketing direct, inclusiv profilarea (Articolul 21). În temeiul AI Act, consumatorul beneficiază de dreptul la explicație (Articolul 86), precum și de dreptul de a depune plângere la autoritatea de supraveghere a pieței (Articolul 85). Pe lângă aceste drepturi specifice, consumatorul păstrează toate drepturile conferite de legislația generală privind protecția consumatorilor, inclusiv dreptul de retragere, dreptul la informare precontractuală și dreptul la despăgubire pentru prejudiciile suferite ca urmare a practicilor comerciale neloiale.

Totuși, exercitarea efectivă a drepturilor individuale întâmpină obstacole semnificative în contextul raporturilor guvernate de inteligența artificială. Consumatorul individual dispune rar de cunoștințele tehnice necesare pentru a identifica funcționarea exactă a sistemului algoritmic care l-a prejudiciat, pentru a demonstra legătura de cauzalitate dintre decizia algoritmică și prejudiciul suferit sau pentru a formula o plângere suficient de argumentată din punct de vedere tehnic.

Tocmai din acest motiv, **mecanismele de aplicare colectivă** dobândesc o importanță deosebită. Directiva (UE) 2020/1828 privind acțiunile în reprezentare permite entităților calificate, precum organizațiile de protecție a consumatorilor, să introducă acțiuni în numele consumatorilor afectați de încălcări ale dreptului Uniunii care aduc atingere intereselor colective ale acestora. Astfel cum s-a arătat anterior, AI Act face trimitere expresă la acest mecanism. Organizația europeană a consumatorilor (BEUC) a pledat în mod explicit pentru includerea AI Act în anexa Directivei 2020/1828, argumentând că, fără acces la acțiuni colective, consumatorii individuali nu dispun de mijloacele practice necesare pentru a contesta sisteme algoritmice operate

de întreprinderi cu resurse tehnice și juridice considerabile [19].

De o importanță comparabilă este și rolul autorităților de supraveghere, care acționează atât în temeiul GDPR (autoritățile de protecție a datelor), cât și în temeiul AI Act (autoritățile naționale competente și autoritățile de supraveghere a pieței), al DSA (coordonatorii serviciilor digitale) și al legislației generale privind protecția consumatorilor. Eficacitatea supravegherii depinde, însă, de resursele umane și tehnice ale acestor autorități, de independența lor efectivă și de capacitatea lor de a coopera la nivel transfrontalier – aspecte a căror asigurare variază considerabil între statele membre și cu atât mai mult în statele terțe aflate în proces de aderare.

Parlamentul European a subliniat, într-o rezoluție din 2020, necesitatea instituirii unui regim de răspundere civilă adecvat pentru operatorii sistemelor de inteligență artificială cu grad ridicat de risc, sugerând chiar un regim de răspundere strictă, independentă de culpă, pentru aceste sisteme – o propunere care, deși nu a fost reținută integral în textul final al AI Act, reflectă preocuparea legiuitorului european cu privire la insuficiența mecanismelor tradiționale de răspundere civilă în fața specificului prejudiciilor algoritmice.

Comisia Europeană a recunoscut, la rândul ei, existența unor lacune în cadrul juridic al răspunderii pentru produse și servicii care încorporează componente de inteligență artificială, constatând că atât Directiva privind răspunderea pentru produse, cât și Directiva privind siguranța generală a produselor necesită adaptări pentru a acoperi riscurile specifice generate de autonomia, opacitatea și capacitatea de adaptare a sistemelor de inteligență artificială [23].

Privit în ansamblu, regimul de protecție al consumatorului în raport cu inteligența artificială în dreptul Uniunii Europene se caracterizează prin trei trăsături esențiale:

- i. complementaritatea instrumentelor normative, care impune consumatorului să navigheze între mai multe acte normative pentru a identifica remediul adecvat;
- ii. accentul pus pe transparență și informare, ca prim nivel de protecție destinat să restabilească, măcar parțial, echilibrul informațional dintre consumator și profesionist;
- iii. dezvoltarea progresivă a mecanismelor de contestare colectivă, ca răspuns la ineficiența practică a acțiunii individuale împotriva sistemelor mari.

Aceste trăsături fac din modelul european un punct de referință util pentru statele care, precum Republica Moldova, se angajează într-un proces de armonizare legislativă cu acquis-ul comunitar, cu condiția ca transpune-

rea normelor să fie însoțită de construirea unor capacități instituționale și tehnice indispensabile aplicării lor efective.

4. Concluzii și perspective de armonizare pentru Republica Moldova

Analiza efectuată în capitolele precedente a evidențiat că protecția consumatorilor în raport cu sistemele de inteligență artificială în dreptul Uniunii Europene se realizează printr-o arhitectură normativă complementară, în care AI Act, GDPR, DSA și legislația tradițională privind protecția consumatorilor contribuie, fiecare, cu un nivel specific de protecție. Această complementaritate constituie simultan o forță (prin acoperirea extinsă a riscurilor) și o vulnerabilitate, întrucât impune consumatorului să identifice, pentru fiecare situație concretă, actul normativ aplicabil, autoritatea competentă și remediu adecvat. Capitolul de față evaluează aplicabilitatea modelului european pentru Republica Moldova și formulează observații privind lacunele existente, provocările specifice și direcțiile posibile de armonizare.

Stadiul actual al armonizării legislative

Republica Moldova, aflată în procesul de negociere a aderării la Uniunea Europeană, parcurge un screening bilateral pe toate cele 33 de capitole ale acquis-ului comunitar. Raportul Comisiei Europene privind Republica Moldova din 2025 a constatat un „anumit nivel de pregătire” în *Capitolul 28. Protecția consumatorilor și sănătatea publică*, notând progresele realizate prin alinierea legislației la mai multe acte ale acquis-ului [22].

Planul de creștere al Republicii Moldova [21], care prevede un instrument financiar de 1,9 miliarde de euro pentru perioada 2025-2027, include integrarea în piața digitală europeană ca prioritate strategică, ceea ce impune simultan alinierea la standardele de reglementare ale UE în materie de protecție a consumatorilor și de guvernare digitală. Pe plan legislativ, progresele sunt reale. Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor [9] a fost substanțial modificată în 2023–2024, transpunând Directiva privind practicile comerciale neloiale, Directiva privind soluționarea alternativă a litigiilor în materie de consum și Directiva privind vânzarea de bunuri. În domeniul protecției datelor, adoptarea Legii nr. 195/2024 [10], care transpune în mod substanțial GDPR, reprezintă un pas remarcabil pentru un stat candidat. Această lege introduce principiile responsabilității operatorului, evaluările de impact, drepturile persoanei vizate în raport cu prelucrarea automatizată și un regim de sancțiuni aliniat la standardele europene. Aceste două reforme legislative creează premisele juridice pentru protecția consumatorilor și în raporturile ghidate de sisteme algoritmice, deoarece

asigură atât cadrul de combatere a practicilor comerciale neloiale aplicate prin mijloace algoritmice, cât și garanțiile privind prelucrarea automatizată a datelor personale.

Constrângeri și posibile soluții

Cu toate aceste progrese, cadrul juridic moldovenesc prezintă lacune structurale în ceea ce privește protecția consumatorilor în raport cu inteligența artificială. Prima și cea mai evidentă lacună este absența unei legislații specifice privind inteligența artificială. Republica Moldova nu dispune de un echivalent al AI Act-ului european, iar clasificarea sistemelor de inteligență artificială pe niveluri de risc, obligațiile de transparență impuse furnizorilor, interdicția practicilor manipulative și dreptul la explicație al persoanelor afectate nu au echivalent în dreptul intern. Pe măsură ce negocierile de aderare avansează, elaborarea unei legislații naționale privind inteligența artificială, compatibilă cu principiile AI Act, ar trebui să devină o prioritate, însoțită de o strategie națională care să identifice riscurile specifice pe care sistemele algoritmice le generează pentru consumatorii de pe piața moldovenească, ținând cont de dimensiunea redusă a pieței, de dependența de platforme digitale transfrontaliere și de nivelul de alfabetizare digitală al populației.

A doua lacună, poate mai gravă în practică decât prima, este cea instituțională. Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor și Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal nu dispun, în prezent, de competențe explicite sau de resurse tehnice dedicate supravegherii sistemelor de inteligență artificială. Or, experiența europeană demonstrează că simpla existență a unor norme nu garantează protecția efectivă a consumatorului, dacă autoritățile nu dispun de expertiza necesară pentru a evalua funcționarea unui algoritm, a detecta discriminări algoritmice ori a efectua audituri tehnice. Consolidarea capacității instituționale presupune formarea specializată a personalului, dezvoltarea capacităților de investigare tehnică și stabilirea unor mecanisme de cooperare interinstituțională, apte să răspundă naturii riscurilor generate de inteligența artificială.

O a treia provocare privește accesul la justiție. Contenciosul privind inteligența artificială presupune expertiză interdisciplinară, iar standardele de probă pot necesita adaptări în ceea ce privește sarcina probei, accesul la informații tehnice deținute de furnizor și demonstrarea legăturii de cauzalitate dintre decizia algoritmică și prejudiciul suferit. Transpunerea principiilor Directivei (UE) 2020/1828 privind acțiunile în reprezentare ar permite organizațiilor de protecție a consumatorilor din Republica Moldo-

va să acționeze în numele consumatorilor afectați de practici algoritmice, depășind limitele acțiunii individuale. Totodată, aderarea, la 5 septembrie 2024, a Republicii Moldova la Convenția-cadru a Consiliului Europei privind inteligența artificială, drepturile omului, democrația și statul de drept, reprezintă un pas important în procesul de reglementare a sistemelor bazate pe inteligență artificială.

În fine, specialiștii europeni evidențiază necesitatea reconsiderării conceptului de vulnerabilitate a consumatorului în mediul digital. Cercetări recente propun trecerea de la o viziune individualistă a vulnerabilității la o concepție structurală și arhitecturală, în care vulnerabilitatea este generată de însăși configurația mediului digital [16]. Integrarea acestei perspective pe plan națională ar constitui o inovare compatibilă cu tendințele recente ale politicii legislative europene, inclusiv cu dezbaterile privind un eventual *Digital Fairness Act* [14].

Reflecții și concluzii finale

Jurisprudența recentă a Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) confirmă că problemele de genul celor analizate în prezentul studiu generează deja litigii cu consecințe practice directe. În cauza C-634/21 (SCHUFA Holding) [13], Curtea a statuat că crearea automatizată a unui scor de credit constituie o decizie bazată exclusiv pe prelucrarea automată în sensul Articolului 22 GDPR, atunci când un terț se bazează în mod determinant pe acel scor. În cauza C-319/20 (Meta Platforms Ireland vs. VZBV) [12], Curtea a recunoscut dreptul asociațiilor de protecție a consumatorilor de a introduce acțiuni în reprezentare pentru încălcări ale GDPR, ilustrând convergența crescândă dintre protecția datelor și protecția consumatorilor. Iar în cauza C-203/22 (Dun & Bradstreet Austria) [11], Curtea a consolidat dreptul la explicație în contextul deciziilor automatizate, statuând că Articolul 15 alineatul (1) litera (h) GDPR impune operatorului să dezvăluie procedura și principiile efectiv aplicate, nu doar algoritmul în abstract. Aceste hotărâri demonstrează că instrumentele juridice existente pot fi utilizate efectiv pentru responsabilizarea operatorilor algoritmici, fapt important pentru procesul de armonizare din Republica Moldova.

În concluzie, protecția consumatorilor în raport cu sistemele de inteligență artificială constituie un domeniu aflat în plină construcție juridică. Dreptul Uniunii Europene a stabilit un model de referință ambițios, dar destul de sofisticat. Pentru Republica Moldova, armonizarea cu acest model nu trebuie percepută doar ca o constrângere a procesului de aderare, ci și ca o oportunitate de a construi un mediu digital mai echitabil, mai transparent și mai favorabil intereselor consumatorilor. Transpunerea legislativă trebuie

însă însoțită de investiții în capacitatea instituțională, de formare specializată a autorităților de supraveghere și a magistraților, de promovare a alfabetizării digitale și de dezvoltare a unei culturi juridice în care drepturile conferite de lege să fie efectiv cunoscute și exercitate. Legea nu poate neutraliza prin sine riscurile inteligenței artificiale, însă un cadru juridic bine conceput, aplicat consecvent și susținut de consolidarea instituțională va contribui semnificativ la echilibrarea raportului de putere dintre consumator și profesioniștii care utilizează sistemele de inteligență artificială.

BIBLIOGRAFIE

Acte normative ale Uniunii Europene:

1) Parlamentul European și Consiliul, Regulamentul (UE) 2024/1689 din 13 iunie 2024 de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Regulamentul privind inteligența artificială / AI Act), JO L, 2024/1689.

2) Parlamentul European și Consiliul, Regulamentul (UE) 2016/679 din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date (Regulamentul general privind protecția datelor / GDPR), JO L 119, 4.5.2016.

3) Parlamentul European și Consiliul, Regulamentul (UE) 2022/2065 din 19 octombrie 2022 privind o piață unică pentru serviciile digitale (Regulamentul privind serviciile digitale / DSA), JO L 277, 27.10.2022.

4) Parlamentul European și Consiliul, Regulamentul (UE) 2023/988 din 10 mai 2023 privind siguranța generală a produselor, JO L 135, 23.5.2023.

5) Parlamentul European și Consiliul, Directiva 2005/29/CE din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori (Directiva privind practicile comerciale neloiale), JO L 149, 11.6.2005.

6) Parlamentul European și Consiliul, Directiva 2011/83/UE din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, JO L 304, 22.11.2011.

7) Parlamentul European și Consiliul, Directiva (UE) 2020/1828 din 25 noiembrie 2020 privind acțiunile în reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor, JO L 409, 4.12.2020.

Tratate și convenții internaționale

8) Consiliul Europei, Convenția-cadru din 5 septembrie 2024 privind inteligența artificială, drepturile omului, democrația și statul de drept.

Legislația Republicii Moldova

9) Legea nr.105/2003 privind protecția consumatorilor, cu modificările și completările ulterioare.

10) Legea nr. 195/2024 privind protecția datelor cu caracter personal, publicată la 23 august 2024, cu intrare în vigoare la 23 august 2026.

Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene

11) Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Cauza C-203/22, CK vs. Dun & Bradstreet Austria GmbH, Hotărârea din 27 februarie 2025.

12) Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Cauza C-319/20, Meta Platforms Ireland vs. Bundesverband der Verbraucherzentralen (VZBV), Hotărârea din 28 aprilie 2022.

13) Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Cauza C-634/21, OQ vs. Land Hessen (SCHUFA Holding), Hotărârea din 7 decembrie 2023.

Doctrină și lucrări de specialitate

14) BUSCH, Christoph; FLETCHER, Amelia, „*Shaping the Future of European Consumer Protection: Towards a Digital Fairness Act?*”, CERRE Issue Paper, decembrie 2024.

15) HACKER, Philipp, „*Teaching Fairness to Artificial Intelligence: Existing and Novel Strategies against Algorithmic Discrimination under EU Law*”, Common Market Law Review, vol. 55, nr. 4, 2018, pp. 1143–1185.

16) HELBERGER, Natali; SAX, Marijn; STRYCHARZ, Joanna; MICKLITZ, Hans-W., „Choice Architectures in the Digital Economy: Towards a New Understanding of Digital Vulnerability”, Journal of Consumer Policy, vol. 45, nr. 2, 2022, pp. 175–200.

17) PASQUALE, Frank, The Black Box Society: The Secret Algorithms That Control Money and Information, Harvard University Press, 2015.

Rapoarte, studii și documente instituționale

18) Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA), Bias in Algorithms: Artificial Intelligence and Discrimination, decembrie 2022.

19) Bureau Européen des Unions de Consommateurs (BEUC), Reasons to Add the AI Act to the Representative Actions Directive, BEUC-X-2022-124, 5 decembrie 2022.

20) Comisia Europeană, Direcția Generală Justiție și Consumatori, Behavioural Study on Unfair Commercial Practices in the Digital Environment – Dark Patterns and Manipulative Personalisation, 2022, DOI: 10.2838/859030.

21) Comisia Europeană, Moldova Growth Plan, COM(2024) 470 final, 9 octombrie 2024.

22) Comisia Europeană, Moldova 2025 Report, SWD(2025) 758 final, 4 noiembrie 2025.

23) Comisia Europeană, Report on the Safety and Liability Implications of Artificial Intelligence, the Internet of Things and Robotics, COM(2020) 64 final, 19 februarie 2020.

24) Consiliul European al Protecției Datelor (EDPB), Guidelines 03/2022 on Deceptive Design Patterns in Social Media Platform Interfaces, adoptate la 14 februarie 2023.

25) OECD, Explanatory Memorandum on the Updated OECD Definition of an AI System, OECD Artificial Intelligence Papers, No. 8, Paris, martie 2024.

CZU: 343.98: 347.77

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19946255>

CONFUZIA DE MARCĂ: ANALIZA PSIHOLINGVISTICĂ ÎN EXPERTIZA JUDICIARĂ

Victoria MUNTEAN,

Centrul Național de Expertize Judiciare, mun. Chișinău,

Ministerul Justiției al Republicii Moldova

expert judiciar,

ORCID ID: 0009-0004-5509-7492

victoriamuntean1@gmail.com

Rezumat. Prezentul studiu abordează problemele analizei interdisciplinare a confuziei între mărci, evidențiind rolul lingvisticii și psihologiei percepției în evaluarea similarităților. Sunt prezentate mecanismele cognitive ale consumatorului și diferențele dintre „Cigaronne” și „Cigaretto”, subliniind importanța expertizei integrate.

Cercetarea pornește de la ideea că evaluarea similitudinii dintre două mărci nu poate fi redusă la o comparație lingvistică sau grafică formală, ci trebuie să reflecte modul real în care consumatorul obișnuit percepe, memorează și diferențiază stimulii verbali și vizuali în context comercial.

Sunt analizate mecanismele cognitive relevante – atenția selectivă, percepția vizuală și auditivă, memoria verbală, asocierile semantice, fenomenul de familiaritate și procesarea globală a informației – care pot genera erori perceptive, chiar și în prezența unor diferențe obiective.

În plan aplicativ, studiul de caz, referitor la mărcile „Cigaronne” și „Cigaretto”, demonstrează modul în care analiza interdisciplinară – lingvistică, psihologică și merceologică – permite identificarea diferențelor fonetice, semantice, vizuale și simbolice relevante.

Cuvinte-cheie: expertiză interdisciplinară, lingvistică, psihologia percepției, mecanisme cognitive.

TRADEMARK CONFUSION: THE PSYCHOLINGUISTIC ANALYSIS IN FORENSIC EXPERTISE

Abstract. This study addresses the challenges of an interdisciplinary analysis of trademark confusion, highlighting the role of linguistics and the psychology of perception in assessing similarities. It examines the cognitive mechanisms of consumers and the differences between “Cigaronne” and “Cigaretto,” emphasizing the importance of integrated expertise.

The research is based on the idea that assessing the similarity between two trademarks cannot be reduced to a formal linguistic or graphic comparison, but must reflect the actual way in which the average consumer perceives, remembers, and distinguishes verbal and visual stimuli in a commercial context.

The relevant cognitive mechanisms—selective attention, visual and auditory perception, verbal memory, semantic associations, the phenomenon of familiarity, and global information processing—are analyzed, as they can generate perceptual errors even in the presence of objective differences.

In practical terms, the case study regarding the “Cigaronne” and “Cigaretto” trademarks demonstrates how interdisciplinary analysis— linguistic, psychological, and product-related—enables the identification of relevant phonetic, semantic, visual, and symbolic differences.

Keywords: *interdisciplinary expertise, linguistics, psychology of perception, cognitive mechanisms.*

Introducere

Expertiza de autor reprezintă un instrument esențial în cadrul procedurilor judiciare privind protecția proprietății intelectuale, având ca scop determinarea originalității, paternității și diferențierii operelor. Astfel, expertiza dată presupune o analiză detaliată a modului în care o opera — fie ea literară, artistică, tehnologică sau verbală — își exprimă unicitatea în raport cu alte creații existente. În plan strict tehnic, expertul specialității date evaluează caracterul distinctiv al elementelor lingvistice, grafice și stilistice, stabilind dacă o denumire, o expresie sau un concept poartă amprenta individualității creative sau a avut drept inspirație o altă operă [1].

Totuși, atunci când disputa juridică privește confuzia dintre două mărci comerciale, analiza expertului de autor depășește sfera descriptivă și intră într-un teritoriu complex, aflat la intersecția dintre lingvistică, semiotică și psihologia percepției [2]. În astfel de situații, nu este suficient să se demonstreze doar prezența sau absența unor elemente formale de asemănare; devine necesară înțelegerea modului în care mintea umană percepe, recunoaște și diferențiază semnele verbale. Cu alte cuvinte, expertiza de autor trebuie să conlucreze alături de experții din domeniul psihologiei.

Deci, dimensiune perceptivă implică procese psihice complexe — atenția selectivă, percepția vizuală și auditivă, memoria verbală și mecanismele de categorisire — care influențează modul în care individul procesează stimuli similari. Astfel, analiza obiectivă a expertului se sprijină pe principii psihologice fundamentale: tendința de a asocia rapid forme și sunete apropiate, de a simplifica și generaliza informația, precum și fenomenul de „legea familiarității”, prin care o denumire asemănătoare cu una cunoscută este percepută automat ca având aceeași origine [3][4].

Prin urmare, rolul psihologiei percepției devine central în evaluarea juridică a originalității și a potențialei confundări între mărci, oferind expertului de autor un cadru teoretic solid pentru formularea unei concluzii științifice, coerente și obiective.

Rezultate obținute și discuții

Înțelegerea modului, în care consumatorul percepe și interpretează o denumire comercială, presupune depășirea granițelor unei simple comparații lingvistice. Percepția nu este un proces pasiv de recepționare a informațiilor, ci unul activ, construit pe baza asociațiilor mentale, experienței anterioare și atenției selective.

Prin urmare, în continuare vor fi prezentate componentele cognitive și perceptive care determină felul în care o marcă este recunoscută și diferențiată în mintea consumatorului.

Analiza confuziei între mărci comerciale reprezintă o înțelegere profundă a proceselor psihice care stau la baza percepției și recunoașterii stimulilor verbali și vizuali. În contextul expertizei judiciare, aceste procese determină felul în care un consumator obișnuit identifică, compară și diferențiază semnele verbale, vizuale sau sonore care apar pe piață. Evaluarea nu se rezumă la o analiză logică a diferențelor lingvistice, ci implică modul în care informația este selectată, interpretată și codificată la nivel cognitiv.

Printre mecanismele psihologice esențiale se numără atenția, percepția vizuală și auditivă, memoria verbală și asocierile semantice.

Atenția constituie filtrul principal prin care individul procesează mediul informațional complex. În context comercial, atenția este fragmentată și instabilă, orientată către trăsături dominante precum forma, culoarea, prima silabă sau configurația grafică a denumirii [6]. Deoarece majoritatea deciziilor de cumpărare se iau rapid și sub influența stimulilor multipli, analiza detaliată a fiecărui element verbal devine improbabilă. Astfel, asemănările perceptibile la nivel global pot fi suficiente pentru a declanșa recunoașterea eronată a unei mărci.

Percepția vizuală și auditivă funcționează pe baza mecanismelor de recunoaștere a tiparelor. Conform principiilor gestaltiste, sistemul perceptiv tinde să grupeze elementele similare și să completeze informația lipsă, ceea ce favorizează apariția asimilărilor între stimuli apropiați ca formă sau sunet. Ritmul silabelor, succesiunea fonemelor, proporțiile literelor ori structura grafică contribuie la formarea unei imagini globale, în care diferențele minore sunt adesea ignorate [8].

Memoria verbală are un rol decisiv în acest proces. În locul unei reprezentări exacte, individul păstrează în memorie o schemă generalizată a

semnului lingvistic. Orice denumire nouă care reproduce o parte din această schemă activează automat senzația de familiaritate, ceea ce se explică prin fenomenul de priming, prin care expunerea anterioară la un anumit stimul facilitează recunoașterea altuia asemănător, chiar în absența unei intenții conștiente de comparație.

În plus, asocierile semantice influențează semnificativ percepția mărcii. Creierul uman tinde să stabilească legături între termeni care împărtășesc rădăcini, sunete sau teme conceptuale comune. Conexiunile mentale determină apropierea între denumiri care, din punct de vedere obiectiv, pot fi distincte, dar care evocă aceeași zonă de sens sau imagine mentală.

Cercetările din domeniul psihologiei cognitive și al comportamentului consumatorului arată că percepția mărcii are un caracter predominant global, rapid și automat, nu analitic [9]. Consumatorul obișnuit nu operează cu comparații raționale între elementele lingvistice, ci reacționează la impresia generală produsă de stimuli. În consecință, două denumiri care prezintă similitudini perceptive pot fi confundate cu ușurință, chiar dacă diferențele semantice, fonetice sau grafice sunt demonstrabile la nivel obiectiv.

În literatura de specialitate, percepția este un proces psihic de reflecție a obiectelor și fenomenelor realității în totalitatea însușirilor lor, în momentul acțiunilor directe asupra analizatorilor. Acesta fiind un proces superior de prelucrare a datelor prin crearea de imagini sintetice, unitare a obiectelor și fenomenelor ca totalități integrate. Drept caracteristici definitorii ale percepției în cazul consumatorilor pot fi prezentate următoarele:

- Inferențială - Consumatorii tind să „completeze golurile” vizuale sau informaționale. Dacă ambalajul nu oferă toate detaliile explicite, ei deduc sensul pe baza contextului și așteptărilor;

- Categoricală - Oamenii clasifică produsele în categorii pe baza unor asemănări vizuale sau semantice. De pildă, denumirile „Cigaronne” și „Cigaretto” și fontul cursiv le plasează în categoria „țigări Premium subțiri”, chiar dacă designul diferă;

- Integralitate - Consumatorii nu percep ambalajele izolat, ci integral, incluzând elemente inaccesibile percepției în anumite contexte.

- Selectivitatea - Atenția se concentrează pe elementele vizuale considerate relevante, ducând la distincția dintre obiect și fond/ central și periferic în percepție. La Cigaronne: contrastul alb-negru și forma neobișnuită. La Cigaretto: stema heraldică și variația de culori. Detaliile minore sunt trecute cu vederea.

- Automată - Anumite asocieri se produc spontan, fără analiză conștientă: negrul → lux, stema → tradiție, caligrafia → eleganță. Aceste reacții rapide orientează prima impresie asupra produsului.

- Bazată pe experiențe anterioare - Consumatorii interpretează produsele prin prisma contactelor trecute cu branduri sau forme similare. Cineva familiarizat cu pachete monocrome și minimaliste le va asocia imediat cu segmentul Premium, în timp ce varietatea cromatică va fi legată de accesibilitate și tradiție.

Prin urmare, psihologia percepției oferă expertizei de autor un fundament teoretic indispensabil, întrucât permite interpretarea științifică a modului în care publicul procesează informațiile vizuale și auditive. Înțelegerea acestor mecanisme este esențială pentru formularea unor concluzii obiective privind gradul de asemănare și posibilitatea confuziei între mărci, contribuind astfel la asigurarea echilibrului între protecția drepturilor de autor și libera concurență pe piață [9].

În lumina acestor procese psihologice, devine evident că analiza confuziei între mărci nu poate fi limitată la un exercițiu lingvistic sau estetic. Expertul de autor trebuie să integreze aceste cunoștințe privind funcționarea percepției, pentru a evalua în ce măsură asemănările dintre două denumiri pot genera reacții automate de recunoaștere și familiaritate. Astfel, dimensiunea psihologică a percepției nu este doar un element complementar, ci o componentă fundamentală a metodologiei expertizei.

Riscul de confuzie și cel de asociere este generat de similitudinile verbale, vizuale sau conceptuale dintre mărci. Riscurile derivă din polisemie, sinonimie sau elemente grafice asemănătoare, care pot influența percepția consumatorului asupra unui produs sau serviciu. Marca reprezintă un element esențial atât pentru consumator, cât și pentru producător. Ea devine un simbol al reputației produsului, având o valoare economică de sine stătătoare, independentă de calitatea sau proveniența produsului. În practică, decizia de achiziție este frecvent ghidată de marcă, nu de produsul în sine, ceea ce accentuează importanța protejării acesteia împotriva confuziei [6].

De obicei, elementele comune, utilizate în cadrul unui produs, în special cele uzuale, au funcția de a prezenta consumatorilor informații generale despre produs, metodă sau tehnologie de fabricare, conținut, ingrediente, calitate, consistență etc., sugerând un spirit de încredere și stabilitate. Această informație se acumulează de-a lungul timpului și este condiționată de utilizarea necontrolată de către diferiți producători, pe termen îndelungat, a acelorași elemente, tehnologii, standarde de producere comune etc. În mod normal, elementele în cauză nu pot face obiectul unui drept exclusiv și rămân a fi utilizate în comun de toți producătorii la discreția lor, cu excepția cazurilor când acestea sunt create și utilizate de un singur producător, în privința lor existând o protecție controlată și asigurată în modul corespunzător. Deși unele produse întrunesc elemente comune, ele rămân totuși a fi

suficient de distanțate și distincte pentru a nu fi confundate de către consumatori. Cu toate acestea, existența sau lipsa confuziei dintre două mărci sau produse ale diferitor producători le determină consumatorul.

Asemănarea grafică (vizuală) se determină în baza următoarelor criterii: a) percepția vizuală de ansamblu; b) tipul caracterelor; c) scrierea grafică, ținându-se cont de caracterul literelor (de exemplu, litere de tipar sau de mână; majuscule sau minuscule); d) plasarea literelor una față de alta; e) alfabetul folosit la scrierea cuvântului. Analiza similitudinii semantice pleacă de la faptul că două mărci care au aceeași semnificație pot fi relativ ușor confundate de către consumatori [9].

În opinia noastră, pentru ca două mărci să fie confundate, ele trebuie să posede caracteristici comune în măsura în care o persoană, în mod obișnuit, privindu-le separat într-un interval de timp rezonabil, să nu poată determina deosebirea dintre ele. Totodată, acest caz nu poate fi atribuit situației în care:

- marca nu poate fi memorizată, deoarece este prea complicată, constituită din mai multe elemente ce produc impresia de ornament;
- marca este constituită din elemente care se întâlnesc des, fiind utilizate în comerț de către diferiți producători pentru aceeași categorie de produse;
- marca este prea simplă, fiind constituită din figuri simple, linii, culori, cifre, inclusiv numere, litere separate sau combinații simple ale acestora, expuse în mod obișnuit, în special utilizându-se forma lor tradițională.

Pentru cazurile oglindite mai sus, există principiul distincției dobândite, atunci când, în rezultatul utilizării intense a mărcii o perioadă de timp relativ lungă, consumatorul o distinge făcând legătura directă între marcă și producător sau între marcă și produsul concret al unui anumit producător. Observăm că aptitudinea de a distinge mărcile este în coraport cu capacitatea acestora de a fi confundate. Cu cât o marcă nouă este mai diferențiată de cele înregistrate sau utilizate de alți producători pentru aceleași clase de produse, cu atât distincția sa este mai accentuată. În acest caz, orice tentativă de a înregistra sau utiliza un semn asemănător, chiar și prin segmentarea mărcii, utilizând doar unele elemente caracteristice ale acestei mărci, va fi considerată drept tentativă de confuzie. [8].

Pe baza considerațiilor teoretice prezentate anterior, riscul de confuzie între mărci comerciale trebuie analizat nu doar prin prisma criteriilor juridice (gradul de deosebire, protecția conferită de înregistrare, aria de utilizare), ci și din perspectiva psihologiei percepției. Similaritățile fonetice și vizuale, efectul de familiaritate și reacțiile automate ale consumatorului creează un teren fertil pentru erori perceptive, mai ales în situațiile în care

expunerea la marcă este rapidă sau neintenționată (de exemplu, pe raftul unui magazin, într-o reclamă sau pe ambalaj).

1. STUDII DE CAZ

În acest context, studiul de caz „CIGARONNE” vs. „CIGARETTO” devine relevant pentru a ilustra modul concret în care expertiza de autor, expertiza psihologică, integrând și principiile merceologice, poate evalua gradul de asemănare și riscul real de confuzie în rândul consumatorilor. Analiza comparativă dintre cele două denumiri evidențiază atât componentele obiective, cât și cele subiective.

Denumirea țigărilor este stabilită de producători pe baza mai multor criterii, care sunt strâns legate de strategii de marketing, branding și alinierea cu publicul țintă. Criteriile, cel mai frecvent utilizate, sunt: asocierea cu prestigiul și exclusivitatea; legătura cu natura și prospețimea; sursa geografică sau culturală; simplitate și memorare; sugestii subtile despre tărie/intensitate; istorie/tradiție; conotații emoționale etc.

În urma analizei etimologice, „Cigaretto” derivă din termenul comun *cigarette* (fr. „cigarette” < dim. al lui „cigare” < sp. „cigarro”), la care se adaugă sufixul italian „-etto”. Denumirea „Cigaronne” are aceeași bază lexicală „cigar-”, dar este continuată cu sufixul „-onne”, specific francez, care nu are valoare diminutivală, ci conferă un caracter distinct, exotic și prestigios.

Analizând, din punct de vedere fonetic, denumirile celor două mărci: „Cigaretto” și „Cigaronne”, am constatat că „Cigaretto” se pronunță [siga'retto], având o structură clară, cu accent pe penultima silabă (-retto). Terminația „-etto” este specific limbii italiene și conferă o nuanță diminutivală, asociată cu ideea de rafinament sau micime („țigară mică, elegantă”), iar „Cigaronne” se pronunță [siga'ron] sau [siga'ronə], având o rezonanță franceză, dată de sufixul „-onne”. Acesta este specific limbii franceze și se asociază cu forme lexicale stilizate ori feminine. Prin urmare, din punct de vedere fonetic, „Cigaretto” are o sonoritate italiană, deschisă și clară, iar „Cigaronne” are o sonoritate franceză, închisă și nazală.

Din punct de vedere lingvistic, „Cigaretto” este un termen simplu, scurt și direct, în legătură imediată cu produsul comercializat (țigaretă). Este transparent semantic, având valoare descriptivă, iar „Cigaronne” este un termen inovativ, nefiind derivat direct din „cigarette”. Creează o denumire artificială, opacă semantic, cu rezonanță internațională și exclusivistă, care funcționează mai degrabă ca marcă de identitate decât ca termen descriptiv, având rol predominant de brand.

Un element suplimentar distinctiv îl constituie prezența lexemelor/expresiilor în limba armeană pe ambalajele „Cigaronne”, în special, în ceea ce

privește avertismentele sanitare (de exemplu: „Fumatul provoacă boli cardiovasculare”, etc.). Această caracteristică lingvistică întărește poziționarea internațională a brandului, evidențiază apartenența geografică și culturală a producătorului, în așa mod, îl diferențiază net de produsele „Cigaretto”, unde marcajul este exclusiv în limba engleză. Din acest punct de vedere, „Cigaronne” se prezintă multilingv (engleză + armeană), în timp ce „Cigaretto” rămâne monolingv (engleză).

Analiza comparativă a indicilor generali și particulari ai obiectelor în litigiu relevă diferențe semnificative între cele două mărci, atât la nivel lexical și fonetic, cât și la nivelul identității de brand.

Denumirea „Cigaretto”, utilizată de producătorul BT-Tabak Holding, are un caracter descriptiv și familiar, derivând din cuvântul englez cigarette cu sufixul italian -etto, care conferă un ton diminutiv și accesibil. În opoziție, denumirea „Cigaronne”, aparținând SPS Cigaronne LLC, are o construcție lexicală sofisticată și distinctivă, inspirată de morfologia franceză (-onne), ceea ce îi conferă o conotație de prestigiu și rafinament.

Analiza expresiilor de pe ambalaj subliniază aceeași tendință divergentă:

- Marca „Cigaretto” utilizează formulări simple și standardizate („FINEST TOBACCO”, „ROYAL SLIMS”, „Smoking kills”), tipice segmentului comercial orientat spre produse de masă.

- Marca „Cigaronne” include expresii complexe și sugestive („IMPERIAL COLLECTION”, „SUPREME TASTE”, „INNOVATIVE CONDITIONING TECHNOLOGY”), care induc ideea de lux și exclusivitate.

La nivel simbolic și vizual, se observă o diferențiere clară în utilizarea limbajului de statut: „Cigaretto” evocă calitate și accesibilitate, în timp ce „Cigaronne” promovează un ton aristocratic și elitist. Diferențele se extind și asupra limbii utilizate pe ambalaj — „Cigaretto” folosește exclusiv engleza, în timp ce „Cigaronne” adaugă elemente în limba armeană, accentuând caracterul internațional și identitatea distinctă a mărcii.

Singurul element comun semnificativ între cele două produse este radicalul „cigar-”, care face trimitere la categoria generică a produsului (țigarete). Totuși, acest element este insuficient pentru a genera confuzie perceptivă, întrucât restul indicilor — fonetici, vizuali, semantici și simbolici — susțin o diferențiere clară între cele două identități de brand.

Apreciind rezultatele cercetării expuse anterior, se constată că denumirile „**Cigaretto**” și „**Cigaronne**” relevă diferențe esențiale din punct de vedere fonetic, etimologic și lingvistic. Chiar dacă ambele au la bază radicalul comun „cigar-”, fiecare denumire constituie o identitate comercială proprie, cu funcție distinctă în raport cu produsul pe care îl desemnează.

Examinările expertizei psihologice au urmărit identificarea asemănărilor și diferențelor perceptive dintre cele două produse, prin prisma psihologiei percepției vizuale și a teoriei confuziei între mărci.

1. Ambalaj și formă: Ambele mărci utilizează cutii rectangulare plate, însă „Cigaronne” are un format alungit și suplu, care, prin legea contrastului, se impune mai ușor în memorie. „Cigaretto”, cu o dimensiune clasică și familiară, activează legea familiarității, oferind senzația de siguranță și stabilitate.

2. Culoare și gamă cromatică: Ambele utilizează combinația alb-negru, asociată cu eleganță și claritate vizuală. Contrastul puternic creează impact perceptiv, însă la „Cigaronne” acesta accentuează exclusivismul, pe când la „Cigaretto” transmite sobrietate tradițională.

3. Text și mesaj: „Cigaretto” pune accent pe claritate și siguranță prin inscripții simple („Finest tobacco”), în timp ce „Cigaronne” utilizează marcaje precum „Imperial Collection” sau „Royal Slims”, care evocă statut și elitism. Prin urmare, prima marcă activează mecanisme de siguranță perceptivă, iar cea de-a doua – asocieri simbolice de prestigiu.

4. Emblemă și simbolistică: „Cigaretto” prezintă o stemă tradițională cu lei afrontați, simbolizând autoritate și tradiție, în timp ce „Cigaronne” folosește un grifon heraldic, asociat cu noblețea și protecția. Psihologic, prima comunică continuitate, cea de-a doua – statut.

5. Font și stil grafic: Fontul classic serif al mărcii „Cigaretto” sugerează simplitate și stabilitate; cel caligrafic, elegant, al „Cigaronne” generează rafinament și memorare.

În urma analizei percepției vizuale a ambalajelor pentru Cigaretto și Cigaronne, au fost aplicate teoriile percepției pentru a înțelege modul în care consumatorii percep cele două produse.

Teoria gestaltistă: Consumatorul percepe ansamblul vizual ca un tot coerent. „Cigaretto” este asociat cu familiaritate și claritate, iar „Cigaronne” cu lux și unitate compactă.

Atenția selectivă: Fumătorul se concentrează pe stimuli relevanți – sigla, fontul, denumirea. „Cigaronne” captează atenția prin marcaje elitiste; „Cigaretto” prin claritate și simplitate.

Structuralismul genetic (Piaget): Percepția mărcii depinde de structurile cognitive ale consumatorului. „Cigaretto” se adresează percepției comune, „Cigaronne” presupune o schemă mentală sofisticată asociată luxului.

Teoria tranzacționalistă: Percepția este un proces anticipativ – consumatorul proiectează așteptări asupra produsului. „Cigaronne” activează anticipația prestigului, „Cigaretto” – a tradiției și siguranței.

Teoria stărilor centrale directe: Valorile dominante influențează

percepția – stabilitate și autenticitate pentru „Cigaretto”; afirmare și exclusivitate pentru „Cigaronne”.

Teoria psihofizică (Gibson): Forma și culorile organizează direct percepția: „Cigaretto” e recunoscut imediat ca produs tradițional, „Cigaronne” ca unul premium.

Modelul cognitivist: Repetiția și experiența consolidează schemele mentale — Cigaretto = tradiție și siguranță, Cigaronne = lux și statut.

În urma analizei asemănărilor și deosebirilor dintre mărcile „Cigaronne” și „Cigaretto”, precum și a teoriilor psihologice ale percepției, se impune analiza modului în care procesul perceptiv se manifestă la nivelul consumatorilor fumători din Republica Moldova.

Percepția este un proces cu desfășurare fizică, chiar dacă succesiunea etapelor sale are loc într-un interval extrem de scurt, adesea inconștient. Obiectul-stimul (în cazul de față, pachetul de țigări) nu devine automat obiect al atenției, ci necesită un efort de orientare și analiză, mai ales în condițiile în care nu este vizibil direct pentru cumpărător.

Fazele procesului perceptiv

1. Orientarea - Pachetele de țigări nu sunt expuse la raft, orientarea nu se declanșează spontan prin contact vizual. Consumatorul intră deja în magazin cu o intenție clară și se orientează către vânzător, nu către produs. Orientarea are astfel un caracter intern, cognitiv, bazat pe amintirea mărcii preferate și pe direcționarea atenției spre formularea verbală a cererii („Vreau un pachet de...”).

2. Detecția - Faza de descoperire („Aha!”) nu se produce prin explorare vizuală, ci abia în momentul în care vânzătorul prezintă pachetul. Detecția vizuală are loc deci ulterior verbalizării, iar recunoașterea este condiționată de confirmarea că produsul oferit corespunde așteptării [6].

3. Discriminarea - În lipsa unei expuneri comparative, discriminarea vizuală este limitată. Cumpărătorul verifică doar dacă produsul livrat corespunde mărcii solicitate. În situațiile în care denumirile sunt asemănătoare (ex. „Cigaronne” și „Cigaretto”), procesul discriminativ devine esențial. El se bazează pe:

- verbalizarea clară a denumirii,
- recunoașterea elementelor distinctive (formă, grafică, stemă, font),
- asocierea cu experiențele anterioare de consum.

4. Identificarea - Procesul de identificare are două niveluri:

A) **Identificarea categorială** – cumpărătorul recunoaște clasa de produse („țigări”), prin caracteristici familiare: formă rectangulară, dimensiune standard, folie de protecție.

B) **Identificarea individuală** – verificarea mărcii concrete. În această

etapă intervin detaliile specifice: denumirea, tipul de font, culoarea, sigla, forma pachetului. Aceste elemente activează mecanismele de recunoaștere vizuală și confirmare verbală.

Pentru un fumător fidel, riscul de confuzie este minim, întrucât acesta are o schemă perceptivă stabilă, bazată pe repetiție și familiaritate.[7]. Diferențele de proporție, design și grafism dintre „Cigaronne” și „Cigaretto” sunt suficient de evidente pentru a permite o discriminare sigură.

5. Interpretarea - În etapa finală, consumatorul corelează produsul perceput cu intenția de cumpărare și scopul de consum. Dacă marca recunoscută corespunde așteptărilor, se produce acceptarea și achiziția; în caz contrar, produsul este respins. Interpretarea confirmă, astfel, coerența dintre percepția vizuală, memoria mărcii și decizia comportamentală [9].

Concluzii

1. Expertiza de autor depășește analiza strict lingvistică a semnelor verbale și necesită o abordare interdisciplinară, în care psihologia percepției devine instrument fundamental pentru înțelegerea modului în care publicul identifică și diferențiază mărcile comerciale.

2. Procesele psihice implicate – atenția, percepția vizuală și auditivă, memoria verbală și asocierile semantice – explică de ce confuzia între mărci nu este determinată doar de asemănările formale, ci și de reacțiile automate, emoționale și inconștiente ale consumatorului.

3. Din perspectivă teoretică, importanța integrării cunoștințelor psihologice în expertiza judiciară de proprietate intelectuală, asigură o evaluare mai obiectivă, științific fundamentată și adaptată realității perceptive a consumatorului.

4. În plan practic, aplicarea principiilor psihologiei percepției contribuie la asigurarea echilibrului între protecția drepturilor exclusive și libera concurență, consolidând valoarea expertizei interdisciplinare ca instrument probator relevant în cauzele privind confuzia între mărci.

Referințe bibliografice:

1. Fordham F. Introducere în psihologia lui C.G. Jung. Traducere, eseu introductiv și note de Leonard Gavriliu. București: Editura IRI, 1998, .

2. Golu M. Comunicarea: repere fundamentale. București: Editura Științifică, 1997.

3. Golu, M. Fundamentele psihologiei, vol. I. București: Editura Fundației „România de mâine”, 2003.

4. Iordan I. Stilistica limbii române. București: Editura Științifică,

1975.

5. Lazăr, A., Alămoreanu S. Expertiza criminalistică a documentelor: aspecte tactice și tehnice. București: Editura Lumina Lex, 2008.

6. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/142_151_Teoria%20perceptiei%20la%20A.%20Spir%20si%20E.%20Husserl_similitudini%20si%20diferente.pdf;

7. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167811624000818#s0170>

8. https://elearning.usm.md/pluginfile.php/738524/mod_resource/content/1/Percep%C8%9Biile.pdf

9. <https://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/17262/Conf-UTM-2013-Vol-3-p334-335.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

10. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Stabilirea%20gradului%20de%20confuzie%20pentru%20marcile%20similare.pdf

CZU: 347.44:366.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19946371>

**SITUAȚIILE DE EXCEPȚIE CÂND CLAUZELE
CARE DEFINESC OBIECTUL PRINCIPAL AL CONTRACTULUI
SAU RAPORTUL CALITATE/PREȚ AR PUTEA FI ANALIZATE
CA CLAUZE ABUZIVE DIN PERSPECTIVA DEPOZIȚIILOR ART. 4
ALIN. (2) DIN CUPRINSUL DIRECTIVEI 93/13/CEE PRIVIND
CLAUZELE ABUZIVE ÎN CONTRACTELE ÎNCHEIATE
CU CONSUMATORII PORNIND DE LA O SPEȚĂ SOLUȚIONATĂ
DE CĂTRE INSTANȚA ROMÂNĂ**

Livia-Daniela MOCAN,

asistent universitar la Facultatea de Drept și Științe Sociale,

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia,

doctorand al Facultății de Drept,

Universitatea „Nicolae Titulescu”, București,

judecător la Curtea de Apel Alba Iulia, Secția a II-a Civilă.

e-mail: livia.livia@yahoo.com, tel. 40742045826

Rezumat. Prezentul studiu analizează caracterul de excepție al controlului caracterului abuziv asupra clauzelor care definesc obiectul principal al contractului (costul sau prețul), prin prisma art. 4 alin. (2) din Directiva 93/13/CEE. De regulă, aceste elemente sunt sustrate controlului de fond, însă instanțele române, radiindu-se jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene (cauza C-26/13, Kásler), au stabilit că această excludere este condiționată strict de respectarea cerinței de transparență. Analiza pornește de la o speță soluționată la nivel național ce vizează un contract de intermediere imobiliară, unde s-a reținut că o clauză referitoare la costul serviciului (precum comisionul de intermediere) poate fi evaluat ca abuzivă dacă nu este redactată într-un limbaj clar și inteligibil, care să permită consumatorului mediu să prevadă consecințele economice ale contractului. Concluziile relevă că instanța română nu se limitează la o verificare a calculului matematic a costului ci realizează o analiză substanțială a modului în care mecanismul stabilirii costului a fost prezentat consumatorului la momentul semnării și dacă creează dezechilibre între drepturi și obligații. Astfel, o posibilă lipsa de transparență și dezechilibru, transformă o clauză privind „prețul” într-una susceptibilă de a fi declarată nulă, restabilind echilibrul contractual între profesionist și consumator în situații de asimetrie informațională flagrantă.

Cuvinte-cheie: clauzele care definesc obiectul principal al contractului (prețul), caracter abuziv, limbaj clar și inteligibil, dezechilibre între drepturi și obligați.

Introducere

Regula de bază este aceea că analiza obiectului principal al contractului, respectiv a clauzelor care definesc obiectul principal al contractului, prețul sau raportul calitate/preț nu pot fi analizate prin prisma caracterului abuziv potrivit dispozițiilor art. 4 alin. (2) din cuprinsul Directivei 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii [5]. Această analiză este un proces complex, în contextul protecției consumatorilor, deoarece aceste clauze sunt, de regulă, așa cum am arătat, excluse de la verificarea caracterului abuziv. Cu toate acestea, în anumite condiții specifice, aceste clauze pot fi analizate raportat la caracterul lor abuziv, însă conform jurisprudenței în interpretare dată de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) asupra articolului 4 alin. (2) din Directiva 93/13/CEE.

Ca atare, există o protecție limitată a consumatorilor pentru anumite clauze contractuale. Consumatorii trebuie să știe că, potrivit Directivei 93/13/CEE, clauzele care definesc obiectul principal al contractului (de exemplu, prețul sau raportul calitate/preț) nu pot fi, de regulă, analizate din perspectiva caracterului abuziv, dacă sunt exprimate clar și inteligibil. Aceasta înseamnă că, în lipsa ambiguității sau a lipsei de transparență, instanțele nu pot trece la verificarea caracterul abuziv al acestor clauze.

Discuții și rezultate obținute

Cadrul normativ.

Dreptul Uniunii. Potrivit articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13: „O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.”

Articolul 4 din această directivă prevede: „(1) Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.

(2) Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definierea obiectului contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, **în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.**”

Potrivit articolului 5 din directiva menționată: „În cazul contractelor în care toate clauzele sau o parte a acestora sunt prezentate consumatorului în

scris, acestea trebuie întotdeauna redactate într-un limbaj clar și inteligibil [...]”.

Deși textul directivei exclude aceste clauze de la evaluarea caracterului abuziv, excepția se aplică doar în măsura în care clauzele respective sunt exprimate într-un limbaj clar și inteligibil, fiind astfel o cerință de transparență.

Excepția privind clauzele ce definesc obiectul principal/prețul. Analiza speței române.

Analiza are punct de plecare o speță din jurisprudența recentă română, respectiv Decizia nr. 165/2025 din 23 iunie 2025 pronunțată de către Curtea de Apel Alba Iulia [6]. Starea de fapt în esență este aceea că între reclamantă persoană fizică, în calitate de comitent și pârâta persoană juridică, în calitate de comisionar, s-a încheiat la data de 04.06.2021 un contract de prestări servicii și comision, prin care pârâta se obliga să identifice cumpărători și să intermedieze operațiunea de vânzare-cumpărare a unui imobil – construcție și teren asupra căruia reclamanta deținea nuda proprietate (art. 2.1. din contract), iar reclamanta se obliga să-i plătească pârâtei un comision de 480.000 euro echivalent în lei la cursul BNR din ziua plății (art. 4.1. și 4.2. din contract), în situația încheierii tranzacției imobiliare și încasarea prețului întreg de către comitent.

Invocând că nu i s-a citit și explicat contractul de comision și nici n-a negociat cu pârâta acest contract, reclamanta a formulat acțiunea prin care solicită să se constate caracterul abuziv al clauzei de la art. 4.1. din contract, respectiv obligația de plată a comisionului de 480.000 euro echivalent în lei la cursul BNR din ziua plății, cu consecința constatării nulității acestei clauze, pentru încălcarea Directivei nr. 93/13/CEE și a prevederilor Legii nr. 193/2000 [7].

În motivarea acțiunii, reclamanta a arătat că la semnarea contractului avea vârsta de 25 de ani și o totală lipsă de experiență în domeniul juridic, a semnat contractul în grabă crezând că este doar o simplă formalitate care se referă la un contract lipsit de importanță.

A mai arătat deși prin clauza respectivă din contract s-a prevăzut obligația reclamantei de a achita pârâtei un comision în sumă de 480.000 lei, nu au fost determinate condițiile în care urma să fie datorat, respectiv fără să se prevadă o valoare pentru imobil sau un preț de vânzare la care să se realizeze intermedierea vânzării. S-a susținut că nu a negociat cu pârâta clauza de comision iar această clauză nu este clar și inteligibil formulată în contractul redactat doar de către pârâtă.

Cu titlu preliminar, prima instanță română a observat că contractul încheiat între părți, deși este intitulat contract de prestări servicii și comision, este, așa cum rezultă chiar din titlu, *un contract de prestări servicii regle-*

mentat de art. 2.096 – 2.102 Cod civil român.

Din înscrisurile depuse la dosar reiese că contractul de prestări servicii a fost încheiat la data de 04.06.2021 între reclamantă, consumator în accepțiunea art. 2 alin.(1)¹ din Legea nr. 193/2000 și pârâtă, profesionist în accepțiunea art. 2 alin.(2)² din Legea nr. 193/2000 și este un contract standard redactat doar de către pârâtă. *Contractul încheiat între părți avea caracterul unui contract de adeziune, prin raportare la modalitatea de exprimare a voinței părților, întrucât nu s-a făcut dovada că clauzele sale au fost negociate direct cu reclamanta, ci au fost preformulate de către pârâtă.*

Prima instanță a trecut la analiza privind comisionul (prețul) din contract și a considerat ca prin aceste dispoziții, părțile au stabilit, clar, fără echivoc, într-un limbaj ușor inteligibil, de comun acord, prețul contractului la suma de 480.000 euro, care urma să fie plătită în lei la cursul BNR din ziua plății, în termen de 2 zile de la încheierea tranzacției imobiliare și încasarea prețului întreg de către reclamantă.

Prima instanță a apreciat că prin stabilirea prețului contractului la suma de 480.000 euro nu se creează un dezechilibru semnificativ între drepțurile și obligațiile părților. Pentru că pârâta se obliga să găsească un cumpărător pentru imobilul proprietatea reclamantei cu o valoare foarte mare, stabilită inițial la suma de 800.000 euro, iar mai apoi la suma de 1.300.000 euro pentru care s-a și vândut. Or, găsirea unui cumpărător care să poată plăti o sumă așa de mare a fost o obligație greu de îndeplinit dar asumată de pârâtă pentru care a stabilit un preț al contractului pe măsura obligației, preț acceptat de reclamantă prin semnarea contractului de prestări servicii.

Instanța a reținut că prin clauzele din contract au fost stabilite obligațiile părților, fără să existe un dezechilibru semnificativ între aceste obligații. Mai mult decât atât, instanța nu a reținut susținerile reclamantei în sensul că la semnarea contractului avea vârsta de 25 de ani și o totală lipsă de experiență în domeniul juridic și a semnat contractul în grabă crezând că era doar o simplă formalitate care se referea la un contract lipsit de importanță, deoarece contractul de prestări servicii a fost semnat la data de 06.06.2021, iar vânzarea bunului imobil deținut de reclamantă s-a perfectat la data de 17.06.2021. În acest interval de timp, reclamanta a avut timp să consulte o

¹ Prin consumator se înțelege orice persoană fizică sau grup de persoane fizice constituite în asociații, care, în temeiul unui contract care intră sub incidența prezentei legi, acționează în scopuri din afara activității sale comerciale, industriale sau de producție, artizanale ori liberale.

² Prin profesionist se înțelege orice persoană fizică sau juridică autorizată, care, în temeiul unui contract care intră sub incidența prezentei legi, acționează în cadrul activității sale comerciale, industriale sau de producție, artizanale ori liberale, precum și orice persoană care acționează în același scop în numele sau pe seama acesteia.

persoană cu studii juridice care să o lămurească asupra consecințelor actului încheiat cu pârâta, și ar fi putut să ceară încetarea contractului de intermediere în condițiile art. 1321 Cod civil, dacă ar fi concluzionat că art. 4.1. din contract era abuziv.

Cauza a ajuns în calea de atac a apelului la Curtea de Apel Alba Iulia, unde s-a invocat imposibilitatea analizării obiectului principal al contractului, respectiv a clauzelor care definesc obiectul principal al contractului, prețul sau raportul calitate/preț nu pot fi prin prisma caracterului abuziv potrivit dispozițiilor art. 4 alin. (2) din cuprinsul Directivei 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii. Pentru că reclamanta nu a declarat cale de atac cu privire la imposibilitatea analizei prețului/comisionului prisma caracterului abuziv potrivit dispozițiilor art. 4 alin. (2) din cuprinsul Directivei 93/13/CEE, curtea nu a mai putut analiza acest aspect și a trecut la analiza cauzei pe fond.

Analiza noțiunilor utilizate

Înainte de analiza propriu-zisă a situațiilor în care aceste clauze pot fi evaluate din perspectiva caracterului abuziv, este utilă o analiză a noțiunilor utilizate:

4.1 Obiectul principal al contractului cuprinde acele prestații esențiale care definesc însăși natura contractului.

Potrivit art. 1.225-1.234 din Noul Cod Civil, obiectul contractului constă în operațiunea juridică convenită de părți, cum ar fi vânzarea, locațiunea sau împrumutul, și se reflectă în ansamblul drepturilor și obligațiilor contractuale.

Obiectul contractului este distinct de obiectul obligației. Astfel, obiectul contractului este operațiunea juridică pe care părțile au convenit să o realizeze. Iar obiectul obligației este prestația efectivă la care debitorul se angajează.

În contractele de credit, obiectul principal este reprezentat de punerea la dispoziție a sumei de bani și obligația de restituire a acesteia, alături de plata dobânzii.

În contractul de intermediere, obiectul principal al contractului este găsirea unui cumpărător și obligația de plată a comisionului.

Obiectul principal este definit prin prestațiile esențiale ale contractului, care îi conferă specificitate și fără de care acesta nu mai poate fi considerat valabil în forma convenită. În contractele de credit, de exemplu, din perspectiva creditorului obligația esențială de a acorda suma de bani iar din perspectiva debitorului, obligația esențială de a restitui suma de bani împreună cu dobânda convenită.

Însă, clauzele accesorii, cum ar fi unele comisioane sau diferite taxe ca

și costuri, nu fac parte din obiectul principal, chiar dacă influențează costul total al contractului.

4.2 Prețul și raportul calitate/preț, respectiv analiza prețului este, de regulă, exceptată de la controlul caracterului abuziv, cu o singură excepția în situația lipsa transparenței.

Exceptarea verificării analizei raportului preț/ contraprestație din perspectiva clauzelor abuzive, semnifică că instanțele nu pot analiza dacă prețul este prea mare sau dacă serviciul „merită” banii (raportul calitate/preț), deoarece aceasta ar încălca libertatea contractuală.

Ceea ce face diferența între a trece sau nu la examinarea caracterului abuziv a obiectului principal al contractului este cerința de transparență ce are rolul unui filtru esențial.

Dacă clauzele privind prețul sau obiectul principal nu sunt formulate clar, sunt ambigue sau nu permit consumatorului să înțeleagă consecințele economice, ele pot fi supuse controlului de aluzivitate. Astfel, consumatorii au dreptul să conteste clauzele neclare, chiar dacă acestea privesc elemente esențiale ale contractului.

4.3 Condiția transparenței semnifică că pentru ca o clauză privind prețul sau obiectul să scape de controlul de fond, ea trebuie să fie transparentă, adică:

- Să fie exprimată clar gramatical, respectiv să fie ușor de citit și înțeles,
- Consumatorul cu un mediu de cunoștințe, trebuie să poată evalua, pe baza unor criterii precise, consecințele economice care rezultă din clauză. De exemplu, în cazul creditelor în valută, consumatorul trebuia informat despre riscul de curs valutar.

În jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție din România [8] s-a reținut că art. 4 alin. (6)¹ din Legea nr.193/2000 [7] nu se referă doar la exprimarea clară și ușor inteligibilă din punct de vedere gramatical sau literal, pentru că altfel ar fi fost de prisos a se face această mențiune în cuprinsul unui act normativ, ci la situația în care clauza să fie clar definită astfel încât consumatorul să aibă reprezentarea clară a rațiunilor și fundamentelor relative la conținutul clauzelor și efectelor acestora asupra contractului în ansamblu.

Pe de altă parte, cerința potrivit cu care o astfel de clauză trebuie redactată în mod clar și inteligibil impune și ca ea să exprime în mod transparent funcționarea concretă a mecanismului la care se referă clauza respecti-

¹ Art.4 alin.(6): „Evaluarea naturii abuzive a clauzelor nu se asociază nici cu definirea obiectului principal al contractului, nici cu calitatea de a satisface cerințele de preț și de plată, pe de o parte, nici cu produsele și serviciile oferite în schimb, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate într-un limbaj ușor inteligibil”.

.....

vă, precum și relația dintre acest mecanism și cel prevăzut prin alte clauze, astfel încât consumatorul să poată evalua, pe baza unor criterii clare și inteligibile, consecințele economice care rezultă din aceasta.

Din jurisprudența instanței supreme reiese că instanțele trebuie să analizeze nu doar valoarea economică, ci și dezechilibrul juridic dintre părți. O clauză poate fi considerată abuzivă dacă elimină pârghiile juridice sau impune obligații suplimentare neprevăzute de lege, chiar dacă prețul nu este disproporționat față de serviciile oferite.

Jurisprudență relevantă CJUE privind înțelesul noțiunii "clauzele ce definesc obiectul principal/prețul".

Avem în vedere că în cauza C-395/21, având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas¹ (Curtea Supremă a Lituaniei), prin decizia din 23

¹ M.A., în calitate de consumator, a încheiat cinci contracte de prestări de servicii juridice cu titlu oneros cu D.V., în calitate de avocat, două contracte în cauze civile având ca obiect coproprietatea asupra unor bunuri, precum și stabilirea domiciliului copiilor minori, dreptul de a-i vizita pe aceștia și stabilirea cuantumului pensiei alimentare, două contracte privind reprezentarea lui M.A. în fața comisariatului de poliție și a parchetului districtual din Kaunas (Lituania) și un contract având ca obiect apărarea intereselor lui M.A. în cadrul unei proceduri de divorț. Potrivit articolului 1 din fiecare din aceste contracte, avocatul se angaja să ofere consultații juridice orale și/sau în scris, să pregătească proiecte de documente juridice, să asigure studiul juridic al documentelor și să îl reprezinte pe client în fața diverselor entități, cu îndeplinirea actelor necesare. În fiecare dintre contractele menționate, onorariile erau stabilite la suma de 100 de euro „pe oră de consultație acordată clientului sau de prestare de servicii juridice” (denumită în continuare „clauza privind prețul”). Contractele stipulau că „o parte din onorarii [...] trebuie plătită imediat, după prezentarea de către avocat a unei facturi pentru serviciile juridice, ținând seama de numărul de ore de consultație sau de prestări de servicii juridice efectuate” (denumită în continuare „clauza privind condițiile de plată”). În plus, M.A. a plătit sume cu titlu de avans din onorarii în cuantum total de 5 600 de euro. D.V. a prestat servicii juridice între luna aprilie și luna decembrie a anului 2018, precum și începând cu luna ianuarie până în luna martie a anului 2019, și a emis facturi pentru toate serviciile prestate la 21 martie 2019 și, respectiv, la 26 martie 2019. Întrucât nu a primit în întregime onorariile solicitate, D.V. a sesizat, la 10 aprilie 2019, Kauno apylinkės teismas (Tribunalul Districtual din Kaunas, Lituania) cu o acțiune având ca obiect obligarea lui M.A. la plata sumei de 9 900 de euro cu titlu de prestații juridice efectuate și a sumei de 194,30 euro cu titlu de cheltuieli suportate în cadrul executării contractelor, majorate cu dobânzi anuale în cotă de 5 % din sumele datorate, calculate de la data introducerii acțiunii și până la executarea hotărârii. Prin decizia din 5 martie 2020, această instanță a admis în parte cererea formulată de D.V. Ea a considerat că, în temeiul contractelor încheiate, fuseseră prestate servicii juridice în cuantum total de 12 900 de euro. **Totuși, instanța a statuat că erau abuzive clauzele referitoare la prețul total al celor cinci contracte și a redus la jumătate onorariile solicitate, fixându-le la 6 450 de euro.** În consecință, Kauno apylinkės teismas (Tribunalul Districtual din Kaunas) l-a obligat pe M.A. la plata

iunie 2021, CJUE [9, pct. 30] a arătat că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 prevede o excepție de la mecanismul de control pe fond al clauzelor abuzive, astfel cum este prevăzut în cadrul sistemului de protecție a consumatorilor pus în aplicare prin această directivă, și că, prin urmare, acestei dispoziții trebuie să i se dea o interpretare strictă. Totodată, expresia „**obiect principal al contractului**”, care figurează în dispoziția menționată, *trebuie, în mod normal, să primească în întreaga Uniune Europeană o interpretare autonomă și uniformă*, care trebuie stabilită ținând seama de contextul acestei prevederi și de obiectivul urmărit de reglementarea în cauză [10, pct. 34]. În Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriuc și alții [13], CJUE a constatat că, clauza, precum cea în discuție în litigiul principal, inserată într-un contract de credit încheiat într-o monedă străină între un profesionist și un consumator fără să fi făcut obiectul unei negocieri individuale, potrivit căreia creditul trebuie rambursat în aceeași monedă, intră sub incidența noțiunii „obiectul principal al contractului”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13.

unui cuantum de 1 044,33 euro, ținând seama de suma care fusese deja achitată, la care se adăuga o dobândă anuală de 5 %, calculată de la introducerea acțiunii și până la executarea hotărârii, și a unui cuantum de 12 euro cu titlu de cheltuieli de judecată. D.V. a fost obligat la plata către M.A. a sumei de 360 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată. Apelul formulat de D.V. la 30 aprilie 2020 împotriva acestei decizii a fost respins prin ordonanță din 15 iunie 2020 a Kauno apygardos teismas (Tribunalul Regional din Kaunas, Lituania). La 10 septembrie 2020, D.V. a introdus recurs împotriva acestei ordonanțe la Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Curtea Supremă a Lituaniei), instanța de trimitere. **Această instanță este preocupată în esență de două problematice:** prima, referitoare la cerința de transparență a clauzelor privind obiectul principal al contractelor de prestări de servicii juridice iar cea de a doua **referitoare la efectele constatării caracterului abuziv al unei clauze prin care se stabilește prețul acestor servicii**. În ceea ce privește prima dintre aceste problematice, instanța de trimitere examinează, pe de o parte, aspectul dacă o clauză dintr-un contract de prestări de servicii juridice, care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale și care se referă la prețul acestor servicii și modalitățile de calcul al acestora, precum clauza privind prețul, intră sub incidența articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13. Apreciind că aceasta este situația, instanța de trimitere ridică, pe de altă parte, problema cerinței de transparență pe care trebuie să o îndeplinească o clauză privind obiectul principal al contractului pentru a nu face obiectul aprecierii caracterului său abuziv. În această privință, instanța de trimitere arată că, deși clauza privind prețul este formulată în mod clar din punct de vedere gramatical, există bănuiala rezonabilă că ea nu este inteligibilă, întrucât consumatorul mediu nu este în măsură să înțeleagă consecințele economice ale acesteia, chiar ținând seama de celelalte clauze ale contractelor în cauză, și anume clauza privind condițiile de plată, care nu prevede nici prezentarea de către avocat a rapoartelor cu privire la serviciile furnizate, nici periodicitatea plății acestor servicii - sursa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62021CJ0395>, accesat la 21.01.2026.

În ceea ce privește categoria clauzelor contractuale care se circumscriu noțiunii de „**obiect principal al contractului**”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, prin aceeași hotărâre [11] Curtea a considerat că *”aceste clauze trebuie înțelese ca fiind cele care stabilesc prestațiile esențiale ale acestui contract și care, ca atare, îl caracterizează”* [12]. În schimb, clauzele care au un caracter accesoriu în raport cu cele care definesc esența însăși a raportului contractual nu pot fi circumscrise noțiunii de „obiect principal al contractului”. Însă în Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc și alții [13, pct.35-36], Curtea a reținut că, clauzele care au un caracter accesoriu în raport cu cele care definesc esența însăși a raportului contractual nu pot fi circumscrise noțiunii „obiectul principal al contractului”, în sensul acestei dispoziții [14].

Clauzele care au un caracter accesoriu în raport cu cele care definesc esența însăși a raportului contractual nu pot fi circumscrise noțiunii „obiectul principal al contractului”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 [15, pct. 50]. Revine instanței de trimitere (instanței naționale) sarcina să aprecieze, având în vedere natura, economia generală și prevederile contractului de împrumut, precum și contextul său juridic și factual, dacă respectiva clauză care stabilește rata de schimb privind ratele lunare constituie un element esențial al prestației debitorului care constă în rambursarea sumei puse la dispoziție de împrumutător.

În ceea ce privește categoria clauzelor contractuale care se circumscriu noțiunii de „obiect principal al contractului”, într-o altă hotărâre Curtea [16]¹ a statuat că aceste clauze trebuie înțelese ca fiind cele care stabilesc prestațiile esențiale ale acestui contract, cu excluderea clauzelor care au un caracter accesoriu în raport cu cele care definesc esența însăși a raportului contractual. În speță, prestațiile principale sunt cele enumerate la punctul 21 [17]² din pre-

¹ Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Vicente, avocat, pe de o parte, și doamna Delia, clienta sa, pe de altă parte, ca urmare a neplății onorariilor solicitate pentru serviciile juridice furnizate acesteia din urmă.

² La 9 februarie 2017, doamna Delia, pe de o parte, și domnul Augusto, precum și Vicente, în calitate de avocați, pe de altă parte, au convenit cu privire la o scrisoare de misiune privind, printre altele, examinarea, contestația extrajudiciară și, dacă este necesar, reclamația în justiție, precum și, dacă este cazul, redactarea și introducerea unei acțiuni în anularea clauzelor abuzive cuprinse într-un contract de împrumut încheiat, la 26 noiembrie 2003, de doamna Delia, în calitate de consumatoare, cu o instituție bancară. Scrisoarea de misiune cuprindea o clauză potrivit căreia, „prin semnarea scrisorii de misiune, clientul se angajează să urmeze instrucțiunile cabinetului și, dacă se desistează din orice motiv înainte de încheierea procedurii judiciare sau dacă încheie un acord cu banca fără știrea sau în pofida opiniei cabinetului, va trebui să plătească suma rezultată din aplicarea baremului ordinului avocaților din Sevilla pentru stabilirea cheltuielilor de judecată aferente acțiunii referitoare la declararea nulității și la cuantum” (denumită în continuare „clauza de desistare”).

zenta hotărâre, clauza de desistare urmărind mai degrabă sancționarea comportamentului clientului care acționează contrar opiniei avocatului său. Prin urmare, această clauză nu se încadrează în această categorie.

În cauza C484/08 [18], CJUE a stabilit că clauzele privind prețul pot fi supuse controlului de abuz dacă nu sunt redactate într-un limbaj clar și inteligibil. Asta înseamnă că nu e suficient ca prețul să fie menționat trebuie să fie transparent și înțeles de consumator. CJUE permite instanțelor naționale să analizeze clauze privind obiectul principal al contractului, inclusiv prețul, dacă există ambiguități sau lipsă de transparență.

Revenind la cauza a C-395/21 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, în speță, la clauza privind prețul se referă la remunerarea serviciilor juridice, stabilită pe baza unui tarif orar. O asemenea clauză, care stabilește obligația mandantului de a plăti onorariile avocatului și indică tariful acestora, face parte dintre clauzele care definesc însăși esența raportului contractual, acest raport fiind caracterizat tocmai prin prestarea de servicii juridice contra cost. În consecință, această clauză se încadrează în „obiectul principal al contractului”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13. Aprecierea acestei clauze poate privi, în plus, „caracterul adecvat al prețului sau al remunerației, pe de o parte, față de serviciile [...] furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte”, în sensul acestei dispoziții

În lumina deciziei Curții Supreme [19] în *cazul OFT v Abbey National* privind taxele nereglementate de descoperire de cont în contractele de cont curent, se analizează termenului de preț din cuprinsul Directivei 93/13 în contextul său european și pe o bază comparativă. La ceea dată, Oficiul pentru Comerț Echitabil (OFT) avea competența de a evalua caracterul echitabil al clauzelor din contractele de consum, dar acest lucru era supus limitelor stabilite în Regulamentul privind clauzele contractuale abuzive din contractele de consum din 1999³, care a implementat Directiva Consiliului European 93/13/CEE. Cu alte cuvinte, ecuația „raportului calitate-preț” este exclusă. Curtea de Apel a hotărât că această excludere se aplică numai „clauzelor de bază” ale contractului și nu clauzelor auxiliare, cum ar fi comisioanele pentru descoperiri de cont neautorizate. Curtea Supremă a hotărât în unanimitate că comisioanele pentru descoperiri de cont neautorizate se încadrează în această excludere. Acestea făceau parte din prețul plătit de client pentru serviciile bancare furnizate. Cu toate acestea, comisioanele ar putea fi încă supuse evaluării de către OFT din alte motive, în temeiul Regu-

³ Regulamentul 6(2)(b) prevede că evaluarea caracterului echitabil al unei clauze dintr-un contract „nu se referă... la caracterul adecvat al prețului sau al remunerației, în raport cu bunurile sau serviciile furnizate în schimb”. Regulamentul au pus în aplicare Directiva 93/13/CEE a Consiliului European

lamentului privind clauzele contractuale abuzive din contractele de consum din 1999, care a implementat Directiva 93/13/CEE a Consiliului European. Oficiul pentru Comerț Echitabil („OFT”) a dorit să investigheze caracterul echitabil, în conformitate cu Clauzele Abuzive din Regulamentul privind Contractele cu Consumatorii din 1999 („Regulamentul”), al clauzelor („Clauzele Relevante”) din contractele băncilor apelante cu clienții care impun comisioane („Comisioanele Relevante”) pentru descoperirile de cont neautorizate. OFT a solicitat o confirmare că are dreptul să efectueze o astfel de investigație, în pofida Regulamentului 6 alineatul (2) litera (b), care prevedea că evaluarea caracterului echitabil al unei clauze dintr-un contract *„nu se referă... la caracterul adecvat al prețului sau al remunerației, în raport cu bunurile sau serviciile furnizate în schimb”*. Atât Înalta Curte, cât și Curtea de Apel au decis că Regulamentul 6 alineatul (2) litera (b) nu împiedică OFT să efectueze o astfel de investigație. Băncile au făcut apel iar Curtea Supremă a admis în unanimitate recursul băncilor. Problema analizată a fost era dacă taxele constituiau „preț și remunerația” față de „bunurile sau serviciile furnizate în schimb” în sensul Regulamentului. Curtea Supremă a analizat și a decis o serie de argumente cu privire la faptul că dacă taxele puteau fi considerate „preț sau remunerație” în temeiul Regulamentului 6 alineatul (2) litera (b): taxele trebuiau considerate în mod corect ca intrând în domeniul de aplicare al Regulamentului (paragrafele 43, 80, 104 [4]. Acestea făceau, de fapt, parte din prețul sau remunerația plătită de client în schimbul pachetului de servicii care constituia un cont curent (paragrafele 47, 89). Prin urmare, întrucât orice evaluare a caracterului corect al taxelor, care se referea la caracterul lor adecvat în raport cu serviciile furnizate în schimb, intra sub incidența articolului 6 alineatul (2) litera (b) din Regulamentului, nicio o astfel de evaluare nu putea avea loc și, prin urmare, recursul ar fi fost admis (paragrafele 51, 90, 92, 118, 119).

Revenind la cauza C-335/21 observăm că clauza privind prețul se referă la remunerarea serviciilor juridice, stabilită pe baza unui tarif orar. O asemenea clauză, care stabilește obligația mandantului de a plăti onorariile avocatului și indică tariful acestora, face parte dintre clauzele care definesc însăși esența raportului contractual, acest raport fiind caracterizat tocmai prin prestarea de servicii juridice contra cost. În consecință, această clauză se încadrează în „obiectul principal al contractului”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13. Aprecierea acestei clauze poate privi, în plus, „caracterul adecvat al prețului sau al remunerației, pe de o parte, față de serviciile [...] furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte”, în sensul acestei dispoziții.

Această interpretare se aplică independent de faptul, menționat de in-

stanța de trimitere în prima

sa întrebare preliminară, că respectiva clauză nu a fost negociată în mod individual. În cazul în

care o clauză contractuală face parte dintre cele care definesc însăși esența raportului contractual, interpretarea menționată se aplică atât în ipoteza în care această clauză a făcut obiectul unei negocieri individuale, cât și în ipoteza în care nu a avut loc o astfel de negociere.

Astfel CJUE a răspuns la întrebarea că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză dintr-un contract de prestări de servicii juridice încheiat între un avocat și un consumator prin care se stabilește prețul serviciilor furnizate pe baza unui tarif orar intră sub incidența dispoziției menționate.

Cerința de transparență.

Cu toate acestea, așa cum am arătat deja cuprinsul articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13/CEE privind clauzele care definesc obiectul principal al contractului sau raportul calitate/preț stabilește că nu pot fi supuse controlului de abuz dacă sunt redactate într-un limbaj clar și inteligibil. Articolul 3 alineatul (1) specifică că : o clauză este abuzivă dacă, contrar cerințelor de bună-credință, creează un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților.

Așadar, pentru ca prețul să fie considerat abuziv, trebuie:

- Să nu fi fost negociat individual (contract de adeziune).
- Să fie neclar sau ambiguu în formulare.
- Să creeze un dezechilibru semnificativ în detrimentul consumatorului.
- Să fie contrar bunei-credințe.

Însă toate aceste condiții trebuie îndeplinite cumulativ.

În Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) CJUE a arătat că examinarea caracterului abuziv al clauzei în discuție nu poate fi înlăturată pentru motivul că respectiva clauză ar privi caracterul adecvat al prețului și al remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte. Astfel, această clauză se limitează să stabilească, în vederea calculării ratelor, cursul de schimb dintre forintul maghiar și francul elvețian, fără a prevedea însă prestarea unui serviciu de schimb valutar de către împrumutător.

În Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc și alții (C-186/16, EU:C:2017:703), CJUE a constată că, clauza incriminată face parte din obiectul principal al contractului de împrumut, astfel încât caracterul său abuziv nu poate fi examinat în raport cu Directiva 93/13 decât în cazul în care nu a fost redactată în mod clar și inteligibil.

În cauza C484/08, având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Tribunal Suprem (Spania), prin decizia 3 iunie 2010, în procedura Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid împotriva Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc), Cauza C-484/08 (Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid), CJUE a stabilit că clauzele privind prețul pot fi supuse controlului de abuz dacă nu sunt redactate într-un limbaj clar și inteligibil. Asta înseamnă că nu e suficient ca prețul să fie menționat trebuie să fie transparent și înțeles de consumator. CJUE permite instanțelor naționale să analizeze clauze privind obiectul principal al contractului, inclusiv prețul, dacă există ambiguități sau lipsă de transparență.

Doctrina franceză [3] notează că spre deosebire de cadrul juridic care guvernează obligațiile tradiționale din dreptul civil, în dreptul consumatorilor francez se prevăd reguli specifice privind informarea și executarea contractului. Conform articolului 218-2 din Codul Consumatorului francez, consumatorul este răspunzător pentru preț, contravaloarea pentru bunurile sau serviciile furnizate de un profesionist. Consumatorul este apreciat ca fiind o persoană care nu cunoaște, prezumat în mod irefutabil a fi într-o stare de ignoranță legitimă și într-o poziție de slăbiciune tehnică, intelectuală și economică [3, pag. 92]. Cu privire la noțiunea de plată, studiul arată că trebuie înțeleasă în mod obișnuit ca plata efectuată în îndeplinirea unei obligații de a plăti o sumă de bani, plata se referă în primul rând la prețul contractului - adică datoria principală a debitorului [3, pag. 168].

Inclusiv în dreptul francez, respectiv în Secțiunea a 2-a și a 3-a din Codul consumatorului se arată că analiza clauzelor abuzive nu se aplică termenilor care definiției obiectului principal al contractului și nici echitatea prețului care trebuie plătit în măsura în care profesionistul s-a conformat obligației de transparență așa cum rezultă acesta din dispozițiile art. 82 din Codul consumatorului (3).

Opinia acestui autor este ca ar trebui reglementate și posibilele căi de acțiune în caz de neexecutare, dreptul european comun al vânzărilor ar trebui, prin urmare, să reglementeze obligațiile de informare precontractuală, încheierea contractului (inclusiv condițiile formale), dreptul de retragere și consecințele acestuia, anularea contractului din cauza erorii, fraudei, amenințării sau exploatării neloiale și consecințele acestei anulări, interpretarea, conținutul și efectele contractului, evaluarea naturii abuzive a clauzelor contractuale și a consecințelor acestora, restituirea în urma anulării și a rezilierii. Ar trebui să definească sancțiunile aplicabile în cazul încălcării tuturor obligațiilor pe care le prevede [1].

În Franța, Legea referitoare la clauzele de reziliere evidențiază, cât de

complicate sunt legate noțiunile de bună-credință și abuz¹. Legăturile dintre cele două sunt recunoscute și în ceea ce privește clauzele care permit unei părți să stabilească prețul în mod unilateral [2, pag.49]. În 1994, Prima Cameră Civilă a Curții de Casație a declarat că „o instanță de apel care anulează [...] un contract [...] atunci când [...] nu s-a pretins că furnizorul a abuzat de dreptul său contractual de exclusivitate, a apreciat greșit regulile privind stabilirea prețului și executarea contractelor cu bună-credință”. În anul următor, Curia de Casație în plen (Assemblée Plénière) a hotărât că problema ar trebui examinată din punctul de vedere al „abuzului de drept în stabilirea prețului”, cu o trimitere la articolul 1134 din Codul Civil în general, dar în special la alineatul 3 al acestuia, conform concluziilor avocatului general”.

Soluția cauzei naționale.

Revenind la cauza soluționată de către Curtea de Apel Alba Iulia, această instanță a arătat că ținând cont de prevederile art. 4 din Legea 193/2000, pentru a se constata aplicabilitatea legislației privind clauzele abuzive, trebuie să verifice mai întâi dacă pretinsa clauză abuzivă a fost sau nu negociată direct cu consumatorul. Pârâta nu a făcut dovada negocierii clauzelor, astfel încât operează prezumția caracterului nenegociat al prevederilor contractuale.

Cu privire la caracterul neclar sau ambiguu în formulare a comisio-
nului, după cum rezultă din cuprinsul contractului încheiat între părți, s-a arătat că, clauza nu are un caracter abuziv, întrucât:

- observăm la o simplă lectură a clauzei contestate că limbajul utilizat este unul simplu, pentru a cărei înțelegere nu sunt necesare nici cunoștințe de specialitate și nici un vocabular deosebit de complex: „4.1. Comitentul se

¹ În Franța, problema sancționării relei-credințe în domeniul contractual este controversată (a se vedea în acest sens teza lui Ph. STOFFEL-MUNCK- *For ahistorical approach of the notion, see in particular, Ph. STOFFEL-MUNCK, L'abus dans le contrat. Essai d'une théorie*, Préf. R. Bout, LGDJ, 2000, n° 145). Cu toate acestea, Camera Comercială a Curții de Casație tocmai a pronunțat o decizie foarte importantă cu privire la această chestiune (Cass.com. 10 iulie 2007, nr. 06-14768, (neraportată). În esență, decizia statuează, în ceea ce privește alineatele 1 și 3 ale articolului 1134, că: „Deși regula conform căreia contractele trebuie executate cu bună-credință permite unei instanțe să pedepsească o utilizare abuzivă a unei prerogative contractuale, aceasta nu autorizează instanța să aducă atingere însăși substanței drepturilor și obligațiilor contractate legal de către părți”). În acest caz, judecătorii au considerat că decizia pronunțată de Curtea de Apel ar trebui anulată pentru încălcarea legii, caracterizată în acest caz printr-o „falsă aplicare” a articolului 1134 ss3 și printr-un „refuz de a aplica” paragraful 1 al aceluiași articol. Cu toate acestea, dacă din această decizie se înțelege că reaua-credință nu împiedică creditorul să rămână creditor, nu este clar pentru acest autor, în niciun fel, care ar putea fi natura sancțiunii pentru „utilizarea abuzivă a unei prerogative contractuale”.

.....

obligă să plătească comisionarului un comision de 480 000 EUR echivalent în lei la cursul BNR de la data plății.”

- consecințele economice ale contractului sunt evidente: serviciul conștând în găsirea unui cumpărător pentru imobilul apelantei dă naștere la plata sumei de 480.000 EURO. Mai mult, reclamanta a acceptat înstrăinarea către cumpărătoarea propusă de părâtă, având oricând atât opțiunea executării antecontractului încheiat inițial cu părâta, cât și opțiunea de a modifica ori refuza semnarea contractului de prestări servicii de intermediere.

Instituția clauzelor abuzive ar fi putut fi incidentă în cazul unei clauze care stabilește prețul contractului doar dacă ea ar fi stabilit un mecanism de calcul al prețului deosebit de complicat ori explicat în așa fel încât estimarea prețului să fie dificilă pentru un consumator de o inteligență medie, ori dacă s-ar fi referit la prestații accesorii greu de înțeles.

Or, în cauza națională, comisionul este exprimat într-un limbaj clar și explicit.

Cu privire la noțiunea de „dezechilibru semnificativ” în detrimentul consumatorului prin Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, CJUE a statuat că noțiunea de „dezechilibru semnificativ” în detrimentul consumatorului, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, trebuie apreciată prin intermediul unei analize a normelor naționale aplicabile în lipsa unui acord între părți, pentru a evalua dacă și, eventual, în ce măsură contractul îl plasează pe consumator într-o situație juridică mai puțin favorabilă în raport cu cea prevăzută de dreptul național în vigoare. De asemenea, este relevant în acest scop se procedeze la o examinare a situației juridice în care se găsește consumatorul menționat având în vedere mijloacele de care dispune, potrivit reglementării naționale, pentru a face să înceteze utilizarea clauzelor abuzive (punctul 2 din dispozitiv)

În Hotărârea din 16 ianuarie 2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10) CJUE a arătat că existența unui dezechilibru semnificativ nu impune în mod necesar ca costurile puse în sarcina consumatorului printr-o clauză contractuală să aibă în privința acestuia o incidență economică semnificativă în raport cu valoarea operațiunii în cauză, ci poate să rezulte din simplul fapt al unei atingeri suficient de grave aduse situației juridice în care este plasat acest consumator, în calitate de parte la contract, în temeiul dispozițiilor naționale aplicabile, fie sub forma unei restrângeri a conținutului drepturilor de care, potrivit acestor dispoziții, consumatorul beneficiază în temeiul contractului, fie sub forma unei piedici în exercitarea acestora sau a punerii în sarcina sa a unei obligații suplimentare, neprevăzută de normele naționale (dispozitivul). CJUE a apreciat că instanța de trimitere trebuie, în scopul aprecierii existenței eventuale a unui dezechilibru semnificativ, să

țină seama de natura bunului sau a serviciului care face obiectul contractului, raportându-se la toate circumstanțele care au însoțit încheierea acestui contract, precum și la toate celelalte clauze ale acestuia (dispozitivul).

În Hotărârea din 9 noiembrie 2010 (Marea Cameră), VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659) 2, CJUE a fost determinată să aprofundeze Hotărârea Pannon GSM (C-243/08)25. Astfel, Curtea a statuat că articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că sunt de competența Curții interpretarea noțiunii de „clauză abuzivă”, menționată la articolul 3 alineatul(1) din Directiva 93/13 și în anexa la aceasta, precum și criteriile pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu dispozițiile acestei directive, avându-se în vedere că este de competența instanței menționate să se pronunțe ținând cont de aceste criterii, asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice în funcție de împrejurările proprii fiecărei spețe (punctul 2 din dispozitiv).

Caracterul abuziv al unei clauze contractuale trebuie apreciat luându-se în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului, dintre care faptul că o clauză dintr-un contract încheiat între un consumator și un profesionist, care conferă competență exclusivă instanței în raza căreia se află sediul social al profesionistului, a fost inclusă fără să fi făcut obiectul unei negocieri individuale (pct.42, 43).

Pentru analiza dezechilibrului, CJUE a avansat doar criteriile care trebuie avute în vedere de instanța națională în această apreciere, după cum urmează: natura, economia generală și prevederile contractului de împrumut, precum și contextul său juridic și factual (Hotărârea Arpad Kasler, Hajnalka Kaslerne Rabai, C-26/13, Hotărârea Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei, C-143/13, par. 50, 51, 53, 54, Andriciuc și alții, C-186/17, par. 35 și 36).

Cu alte cuvinte clauza privind prețul impus într-un contract nenegociat poate fi considerată abuzivă dacă creează un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților și este contrară bunei-credințe. Prețul nu poate fi considerat abuziv doar pentru că este mare ci mai trebuie îndeplinite alte condiții esențiale pentru ca o clauză privind prețul să fie calificată drept abuzivă.

Dezechilibrul care trebuie să existe pentru a discuta despre clauze abuzive nu presupune disproporția vădită de valoare dintre cele două prestații pe care o sugerează reclamanta, ci presupune un dezechilibru juridic, al armelor și pârghiilor pe care cele două părți le dețin în temeiul contractului.

În cauza soluționată de către instanța română, nu au fost dovedite elementele extrinseci care să fie contrar bunei-credințe. Existența unui dosar

penal în rem care include și contractul de intermediere în cauză, nu sunt de natură a califica drept abuzivă clauza privitoare la preț. Nu s-a dovedit, printr-o sentință definitivă, nicio conexiune între pârâta inițială și vreo faptă penală, cu atât mai puțin una care poate duce la concluzia caracterului abuziv al unei clauze contractuale.

Acest dezechilibru pe care îl reglementează instituția clauzelor abuzive este o noțiune care a fost confirmată constant și în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene în trimiterile preliminare care au avut ca și obiect interpretarea Directivei 93/13/EEC. Astfel, Curtea a clarificat că pentru a ști dacă o clauză creează, în detrimentul consumatorului, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg dintr-un contract, *„trebuie să se țină seama în special de normele aplicabile în dreptul național în lipsa unui acord între părți în acest sens.”* În Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene în cauza C-421/14 *Banco Primus*, paragraful 59 s-a reținut că instanța națională va putea evalua, prin intermediul unei asemenea analize comparative, dacă și, eventual, în ce măsură contractul îl plasează pe consumator într-o situație juridică mai puțin favorabilă în raport cu cea prevăzută de dreptul național în vigoare. Mai simplu spus, o clauză este abuzivă atunci când anumite pârghii juridice au fost înlăturate prin contract, sau când obligații suplimentare au fost instituite deși legea nu le cerea pentru derularea raportului respectiv.

Ca atare, analiza instanței nu se poate limita la o apreciere economică de natură cantitativă, întemeiată pe o comparație între valoarea serviciilor care au făcut obiectul contractului și prețul pe care consumatorul trebuie să îl achite în contrapartidă.

Curtea de apel română a constatat că întrucât noțiunea de clauză „abuzivă” are un înțeles autonom, strâns legat de îndeplinirea anumitor condiții legale, nu sunt îndeplinite cumulativ toate criteriile care conferă unei clauze contractuale caracter abuziv, motiv pentru care apelul a fost respins ca nefondat.

Din examinarea speței naționale se poate trage concluzia că pentru ca o clauză să fie considerată abuzivă, trebuie să fie nenegociată individual, să fie neclară sau ambiguă, să creeze un dezechilibru semnificativ în detrimentul consumatorului și să fie contrară bunei-credințe. Toate aceste condiții trebuie îndeplinite cumulativ, ceea ce face ca protecția să fie dificil de obținut în practică dacă nu există dovezi clare.

De aici apare și responsabilitatea consumatorului în sensul că trebuie să fie atenți la formularea clauzelor din contract, să solicite clarificări și să nu semneze contracte fără a înțelege pe deplin implicațiile economice și juridice. În speța analizată, instanța a considerat că reclamanta a avut timp să consulte un specialist și să renunțe la contract dacă îl considera abuziv.

Concluzii.

Controlul gradului de abuz nu se aplică clauzelor privind obiectul principal sau prețul contractului dacă acestea sunt clar definite și transparente. Dacă însă există lipsă de transparență, sau clauza este neclară, controlul devine permis și necesar pentru protecția consumatorului.

Consumatorii sunt protejați împotriva clauzelor abuzive doar în măsura în care acestea nu sunt exprimate clar și inteligibil. Este esențial ca aceștia să fie vigilenți la semnarea contractelor, să solicite clarificări și să conteste clauzele neclare sau dezechilibrate. Protecția legală există, dar este condiționată de îndeplinirea unor criterii stricte.

Referințe bibliografice:

1. Dominique Fenouillet *Legea Consumatorului 2021-2022* Drept intern și european, Editor Dalloz Action 1re Publicare, Publicat: 2020-08-19 EAN: 9782247192120.

2. Jean-Baptiste Racine, Laura Sautonie-Laguionie, Aline Tenenbaum and Guillaume Wicke- *European Contract Law Materials for a Common Frame of Reference: Terminology, Guiding Principles, Model Rules* Produced by Association Henri Capitant des Amis de la Culture Juridique Française and Société de Législation Comparée Edited by Bénédicte Fauvarque-Cosson and Denis Mazeaud, 2008. În: https://www.legiscompare.fr/web/IMG/pdf/CFR_I-XXXIV_1-614.pdf (accesat la 12.02.2026).

3. Mathilde Calcio Gaudino. *Droit de la consommation et regime de l'obligation: essai de construction d'un régime de l'obligation consumériste au travers de l'exemple de la prescription*. Droit. Université de Lorraine, 2018. Français. NNT: tel-02110846v1. În: https://hal.science/tel-02110846v1/file/DDOC_T_2018_0262_CALCIO_GAUDINO.pdf. (accesat la 12.02.2026).

4. https://supremecourt.uk/uploads/uksc_2009_0070_press_summary_60dd82c16e.pdf. (accesat la 26.01.2026).

5. Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii. Document 31993L0013, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/1993/13/oj>. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=celex:31993L0013>.

6. Hotărâre nr. 165/2025 din 23.06.2025 pronunțată de Curtea de Apel Alba Iulia, cod RJ 395523537 (<https://www.rejust.ro/juris/395523537>) ECLI ECLI:RO:CAALB:2025:039.000165

7. Legea 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori – republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 305 din 18 aprilie 2008, iar ulterior a fost modificată

prin Legea nr. 161/2010 pentru modificarea art. 84 din Legea nr. 296/2004 privind Codul consumului și a Legii nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 497 din 19 iulie 2010. Republicată în temeiul prevederilor art. 80 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 365 din 30 mai 2012, dându-se textelor o nouă numerotare.

8. Dec. ÎCCJ (SC II) nr. 536/2020, sursa: [https://www.universuljuridic.ro/caracterul-abuziv-al-clauzelor-referitoare-la-obiectul-principal-al-contractelor-admiterea-recursului-si-casarea-deciziei-recurate-ncpc-l-nr-193-2000/#:~:text=4%20alin.%20\(6\)%20din%20Lege%20nu%20se,fie%20clar%20definit%C4%83%20astfel%20%C3%AEnc%C3%A2t%20consumatorul%20s%C4%83](https://www.universuljuridic.ro/caracterul-abuziv-al-clauzelor-referitoare-la-obiectul-principal-al-contractelor-admiterea-recursului-si-casarea-deciziei-recurate-ncpc-l-nr-193-2000/#:~:text=4%20alin.%20(6)%20din%20Lege%20nu%20se,fie%20clar%20definit%C4%83%20astfel%20%C3%AEnc%C3%A2t%20consumatorul%20s%C4%83) (accesat la 17.03.2026).

9. Hotărârea Curții (Camera a patra) 12 ianuarie 2023* „Trimitere preliminară – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13/CEE – Contract de prestări de servicii juridice încheiat între un avocat și un consumator – Articolul 4 alineatul (2) – Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor contractuale – Excluderea clauzelor referitoare la obiectul principal al contractului – Clauză care prevede plata onorariilor de avocat pe baza unui tarif orar – Articolul 6 alineatul (1) – Competențele instanței naționale în prezența unei clauze calificate drept «abuzivă»” În cauza C-395/21, având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Curtea Supremă a Lituaniei), prin decizia din 23 iunie 2021, sursa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62021CJ0395> (accesat la 17.01.2026).

10. EU:C:2017:703.

11. Hotărârea Curții (Camera a patra) 12 ianuarie 2023, în cauza C-395/21.

12. Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctele 35 și 36. În: <https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document?source=document&text=&docid=194645&doclang=RO>, (accesat la 21.01.2026); Hotărârea din 22 septembrie 2022, Vicente (Acțiune în plata onorariilor de avocat), C-335/21, EU:C:2022:720, punctul 78.

13. C-186/16, EU:C:2017:703.

14. Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C 26/13, EU:C:2014:282, punctul 50, și Hotărârea din 23 aprilie 2015, Van Hove, C 96/14, EU:C:2015:262, punctul 33

15. Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C 26/13,

EU:C:2014:282

16. Hotărârea din 22 septembrie 2022, Vicente (Acțiune în plata onorariilor de avocat), C-335/21, EU:C:2022:720, Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), a Directivei 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.

17. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62021CJ0335> (accesat la 21.01.2026).

18. Având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Tribunal Supremo (Spania), prin decizia 3 iunie 2010, în procedura Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid împotriva Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc), Cauza C-484/08 (Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid):

19. Directiva 93/13 și „Scutirea de termen de preț”: O Analiză comparativă în lumina raționamentului „Pieței Lămâilor”. În: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-and-comparative-law-quarterly/article/abs/directive-9313-and-the-price-term-exemption-a-comparative-analysis-in-the-light-of-the-market-for-lemons-rationale/FDC5755A-69DB81B28AE8C2A6B0082E7A> (accesat la 25.01.2026).

CZU 347.4:366.5:004

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19946486>

PROTECȚIA CONSUMATORULUI ÎN CONTRACTELE DE ACHIZIȚII PUBLICE DE SERVICII DIGITALE

Ana MURZAC,

doctorand, Școala doctorală „Științe penale și drept public”,

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

(ROR: <https://ror.org/036kvxa54>);

e-mail: academia@mai.gov.md;

murzacana@gmail.com;

tel. +37379026886.

ORCID ID: 0009-0001-3748-0314.

Rezumat. Articolul analizează problematica protecției consumatorului în contextul contractelor de achiziții publice având ca obiect servicii digitale, în condițiile intensificării procesului de digitalizare a administrației publice. Dezvoltarea platformelor electronice și a sistemelor informatice utilizate pentru furnizarea serviciilor publice determină extinderea utilizării contractelor de achiziții publice pentru implementarea și operarea infrastructurilor digitale ale statului. În acest context, cetățenii devin utilizatori direcți ai serviciilor digitale furnizate prin intermediul acestor contracte, ceea ce ridică problema identificării unor mecanisme juridice adecvate de protecție a intereselor lor.

Cercetarea examinează particularitățile juridice ale serviciilor digitale ca obiect al contractelor de achiziții publice, evidențiind caracterul lor complex, determinat de necesitatea dezvoltării și mentenanței sistemelor informatice, asigurării interoperabilității platformelor digitale și garantării securității informaționale. Analiza are în vedere atât cadrul normativ național în materia achizițiilor publice, cât și evoluțiile recente ale dreptului european în domeniul serviciilor digitale și al protecției utilizatorilor, reflectate în acte normative adoptate la nivelul Uniunii Europene.

Pe baza acestei analize, articolul evidențiază faptul că, deși utilizatorul final al serviciilor publice digitale nu este parte la contractul de achiziții publice, protecția intereselor sale poate fi realizată indirect prin intermediul mecanismelor contractuale stabilite între autoritatea contractantă și operatorul economic. În acest sens, sunt examinate instrumente juridice precum stabilirea indicatorilor de performanță, introducerea unor cerințe tehnice privind funcționalitatea și accesibilitatea serviciilor digitale, precum și mecanismele de monitorizare a executării contractelor. Totodată lucrarea argumentează necesitatea consolidării cadrului juridic aplicabil achizițiilor publice în domeniul digital și susține oportunitatea instituirii unui regim juridic sectorial pentru achizițiile publice de servicii digitale, similar celui existent pentru anumite sectoare de infrastructură strategică.

Cuvinte-cheie: achiziții publice, servicii digitale, protecția consumatorului, contract administrativ, digitalizarea administrației publice.

Introducere.

Transformarea digitală a administrației publice reprezintă una dintre cele mai importante direcții de modernizare a statului contemporan. Implementarea tehnologiilor informaționale în furnizarea serviciilor publice a determinat dezvoltarea unei noi categorii de servicii – serviciile digitale, care permit cetățenilor accesul rapid și eficient la prestațiile administrative. În acest context, autoritățile publice recurg tot mai frecvent la încheierea contractelor de achiziții publice pentru dezvoltarea, implementarea și operarea platformelor digitale utilizate în prestarea serviciilor publice.

Contractele de achiziții publice pentru servicii digitale dobândesc astfel o importanță strategică, întrucât prin intermediul lor sunt create infrastructurile tehnologice care permit funcționarea serviciilor publice moderne. Calitatea și funcționalitatea acestor servicii depind în mod direct de modul în care sunt concepute și executate contractele încheiate între autoritățile contractante și operatorii economici. Din această perspectivă, contractul de achiziții publice nu reprezintă doar un instrument juridic de realizare a unei tranzacții economice, ci și un mecanism prin care statul asigură furnizarea corespunzătoare a serviciilor publice destinate cetățenilor. În același timp, dezvoltarea serviciilor digitale ridică o serie de provocări juridice legate de protecția consumatorilor sau, într-un sens mai larg, a utilizatorilor finali ai acestor servicii.

Utilizarea platformelor digitale pentru accesarea serviciilor publice implică riscuri specifice, precum disfuncționalități tehnice, vulnerabilități în materie de securitate a datelor sau dificultăți de acces pentru anumite categorii de utilizatori. În aceste condiții, se conturează necesitatea identificării unor mecanisme juridice adecvate care să asigure protecția utilizatorilor finali ai serviciilor digitale furnizate prin intermediul contractelor de achiziții publice.

De aici rezultă scopul articolului, care se concentrează în jurul analizei mecanismelor juridice prin care contractele de achiziții publice pentru servicii digitale pot garanta protecția consumatorului, în special în faza de executare a contractului. Iar obiective de cercetare ale acestui articol sunt determinarea particularităților juridice ale serviciilor digitale în cadrul contractelor de achiziții publice; identificarea riscurilor pentru consumatori generate de prestarea serviciilor publice digitale; analiza obligațiilor autorităților contractante și ale operatorilor economici privind calitatea și conformitatea serviciilor digitale; precum și evaluarea mecanismelor juridice de protecție a consumatorilor în contextul executării contractelor de achiziții publice.

Cea mai comună formă de legiferare în Uniunea Europeană este aceea

prin directive, instrucțiuni către statele membre prin care se specifică natura și conținutul legislației pe care fiecare națiune să o adopte în mod individual. Directivele indică obiectivele pe care trebuie să le îndeplinească fiecare stat membru, nespecificând însă și modul în care acestea pot fi atinse; măsurile legislative, regulile și normele particulare rămân la latitudinea fiecărei națiuni în parte.[1, pag.68]

În cadrul dreptului european, problematica serviciilor digitale și a protecției utilizatorilor acestora a dobândit o relevanță deosebită, fiind reglementată printr-un ansamblu de acte normative adoptate de Uniunea Europeană, printre care se remarcă Codului european al comunicațiilor electronice[2], Regulamentul privind serviciile digitale [3] și Directiva (UE) 2019/770 [4] privind anumite aspecte referitoare la contractele de furnizare de conținut digital și de servicii digitale. Aceste reglementări reflectă preocuparea instituțiilor europene pentru consolidarea unui cadru juridic adecvat dezvoltării economiei digitale și protejării utilizatorilor serviciilor furnizate prin intermediul tehnologiilor informaționale.

În acest context, prezentul studiu își propune să analizeze relația dintre regimul juridic al contractelor de achiziții publice pentru servicii digitale și mecanismele de protecție a consumatorilor sau utilizatorilor finali ai acestor servicii. Cercetarea urmărește identificarea particularităților juridice ale serviciilor digitale ca obiect al contractelor de achiziții publice, precum și evaluarea modului în care obligațiile contractuale asumate de operatorii economici și autoritățile contractante pot contribui la garantarea unui nivel adecvat de protecție a utilizatorilor serviciilor publice digitale.

Metode și materiale aplicate

În cadrul prezentului studiu au fost utilizate metode generale și speciale de cercetare juridică, adecvate analizei regimului juridic al contractelor de achiziții publice pentru servicii digitale și a mecanismelor de protecție a consumatorilor. Astfel, metoda analizei juridice a fost aplicată pentru examinarea cadrului normativ național și european relevant în materie de achiziții publice și servicii digitale, inclusiv a reglementărilor adoptate la nivelul Uniunii Europene. De asemenea, metoda comparativă a permis evidențierea unor tendințe și soluții existente în dreptul altor state în ceea ce privește reglementarea achizițiilor publice în domeniul digital.

Totodată, metoda sistemică și cea logică au fost utilizate pentru identificarea interdependențelor dintre normele juridice aplicabile achizițiilor publice, serviciilor digitale și protecției consumatorilor, precum și pentru fundamentarea unor concluzii coerente privind rolul contractului de achiziții publice ca instrument de protecție a utilizatorului final. Materialele uti-

lizate în elaborarea studiului includ acte normative naționale, legislație și documente de politici publice europene, doctrină de specialitate, precum și rapoarte și studii relevante în domeniul digitalizării administrației publice.

Discuții și rezultate obținute

Serviciile digitale în contextul transformării administrației publice. Conceptul de „servicii digitale” a cunoscut o evoluție semnificativă în dreptul european, în contextul dezvoltării economiei digitale și al transformării modului de furnizare a serviciilor, inclusiv în sectorul public. În prezent, noțiunea nu mai este limitată la simpla prestare a serviciilor prin mijloace electronice, ci vizează un ansamblu complex de activități care implică utilizarea tehnologiilor informaționale, a platformelor digitale și a infrastructurilor de date.

Preocuparea legiuitorului european de a avea un cadru juridic relativ la protecția drepturilor consumatorilor a avut ca punct de reper Directiva 2011/83/UE [5] privind drepturile consumatorilor. Scopul inițial al acestei directive a fost acela de a asigura un grad ridicat de protecție al consumatorilor la încheierea contractelor printr-o armonizare cât mai eficientă a conceptelor juridice din legislația națională, dar și o mai bună funcționare a pieței interne. [6, p.98]

Un reper normativ esențial îl constituie Directiva (UE) 2019/770 privind anumite aspecte referitoare la contractele de furnizare de conținut digital și de servicii digitale, care definește serviciile digitale ca acele servicii care permit crearea, prelucrarea, stocarea sau accesarea datelor în format digital ori partajarea acestora. Această abordare reflectă o extindere a conceptului tradițional de serviciu, incluzând elemente precum aplicațiile software, platformele online și serviciile bazate pe cloud [7]. Totodată Directiva face parte din Strategia pieței unice digitale pentru Europa [8]. Această strategie stabilește acțiuni specifice bazate pe trei piloni de bază: 1. un acces mai bun al consumatorilor la bunuri și servicii digitale în întreaga Europă; 2. crearea condițiilor adecvate și a unor condiții de concurență echitabile pentru dezvoltarea rețelelor și a serviciilor digitale inovatoare; 3. valorificarea la maximum a potențialului de creștere al economiei digitale.

De asemenea, Codul comunicațiilor electronice al UE [2] consacră o viziune modernă asupra serviciilor digitale, punând accent pe responsabilitatea furnizorilor de platforme și pe protecția utilizatorilor în mediul online. În acest context, serviciile digitale sunt integrate într-un ecosistem mai larg, caracterizat prin interconectivitate, fluxuri de date și dependență de infrastructuri tehnologice complexe. Acesta a codificat normele care reglementează implementarea și funcționarea rețelelor de comunicații electronice și furnizarea serviciilor de comunicații electronice în UE, în cadrul unui cadru

de reglementare unic conceput pentru a stimula conectivitatea și a proteja mai bine utilizatorii în cadrul pieței unice europene.

Recent, la 26.01.2026 o Comisie a finalizat revizuirea funcționării Codului comunicațiilor electronice și a adoptat și publicat un raport către Parlamentul European și Consiliu [9]. După ce a evidențiat mai multe provocări, s-a acceptat propunerea privind aprobarea Legii rețelilor digitale, ce își propune să înlocuiască Codul. La rândul său, această lege va crea un cadru juridic modern, simplificat și mai armonizat, care stimulează inovarea și investițiile în infrastructură digitală rezilientă și avansată, esențială pentru a permite adoptarea tehnologiilor de inteligență artificială, cloud, spațiu și alte tehnologii inovatoare.

În doctrină, serviciile digitale sunt analizate ca o categorie distinctă, caracterizată prin dematerializarea prestației, automatizarea proceselor și interacțiunea directă dintre utilizator și sistemele informatice. Această evoluție conceptuală are implicații directe asupra modului în care aceste servicii sunt reglementate și contractate, inclusiv în cadrul achizițiilor publice.

În Republica Moldova, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării are misiunea de elaborare, promovare și coordonare a politicilor de modernizare a serviciilor guvernamentale și de e-Transformare a guvernării. În acest sens modernizarea serviciilor guvernamentale prin digitalizare constituie prioritatea de bază a agendei de transformare digitală, iar instituția cheie în realizarea priorității menționate este Agenția de Guvernare Electronică. Aceasta are scopul de îmbunătățire a calității actului de guvernare și a serviciilor publice prin aplicarea intensă a tehnologiilor informaționale și de comunicații.

Digitalizarea serviciilor publice și impactul asupra utilizatorului final. Digitalizarea administrației publice reprezintă un proces structural care vizează transformarea modului de organizare și funcționare a autorităților publice, prin integrarea tehnologiilor informaționale în furnizarea serviciilor către cetățeni și mediul de afaceri. În acest context, serviciile publice digitale devin principalul instrument prin care administrația își exercită funcțiile în raport cu societatea.

La nivelul Uniunii Europene, digitalizarea serviciilor publice este promovată prin politici precum e-guvernarea și dezvoltarea pieței unice digitale, având ca obiectiv creșterea eficienței administrative și îmbunătățirea accesului cetățenilor la servicii publice. Implementarea acestor politici a condus la apariția unor platforme digitale care permit depunerea cererilor online, accesarea registrelor publice sau interacțiunea electronică cu autoritățile.

Prin inovare și e-Guvernare, guvernele din întreaga lume pot fi mai

eficiente, pot oferi servicii mai bune, pot răspunde cerințelor cetățenilor privind transparența și responsabilitatea, pot deveni mai incluzive, restabilind totodată încrederea cetățenilor în autorități. [10, pag. 65]

Sectorul public european se confruntă cu provocări semnificative, inclusiv necesitatea de a moderniza operațiunile interne, oferind în același timp servicii publice de înaltă calitate. În acest sens achizițiile publice în domeniul inovării pot oferi soluții la aceste provocări, iar tehnologiile informației și comunicațiile joacă un rol major în această direcție.[11, pag. 4]

În opinia unor autori, e-guvernarea constituie unul din instrumentele importante de modernizare a administrației publice, care este în atenția, atât a centrelor de cercetare științifică, cât și a organismelor internaționale, fiind, indispensabil, asociată cu e-democrația și e-participarea, inclusiv, cu prestarea de servicii publice on-line.[12, pag. 317]

Digitalizarea a avut și are un rol esențial în creșterea eficienței proceselor guvernamentale. Aceasta incluzând crearea de aplicații mobile pentru accesul la servicii publice, digitalizarea buletinelor și permiselor de conducere și facilitarea comunicării electronice dintre cetățeni și instituții. Măsurile adoptate au redus birocrăția și au îmbunătățit transparența.

Respectiv tehnologiile digitale au făcut mai ușor accesul la informații și servicii publice, iar așteptările cetățenilor privind calitatea serviciilor oferite de stat au crescut. Pe lângă servicii de înaltă calitate și acces la distanță, cetățenii cer și mai multă transparență în furnizarea serviciilor. Pentru a răspunde acestor cerințe este nevoie de o abordare centrată pe consumatorul final, pe livrare rapidă a serviciilor publice, fără eforturi inutile și costuri suplimentare.

Pe acest fundal impactul asupra utilizatorului final este unul semnificativ. Pe de o parte, digitalizarea facilitează accesul rapid și simplificat la serviciile publice, reducând birocrăția și costurile administrative. Pe de altă parte, aceasta generează riscuri specifice, precum dificultăți de utilizare a platformelor digitale, excluderea anumitor categorii de utilizatori sau vulnerabilități în materie de securitate a datelor.

În acest context, utilizatorul serviciilor publice digitale dobândește o poziție juridică particulară. Deși nu este parte în contractele de achiziții publice prin care sunt realizate aceste servicii, el este beneficiarul direct al prestației, ceea ce justifică necesitatea protecției intereselor sale prin mecanisme juridice adecvate.

Particularitățile serviciilor digitale ca obiect al contractelor de achiziții publice. Serviciile digitale prezintă o serie de particularități care le diferențiază de alte tipuri de servicii ce pot face obiectul contractelor de achiziții publice. Aceste particularități derivă din natura tehnologică a prestației și

influențează atât modul de atribuire, cât și executarea contractelor.

În primul rând, obiectul contractului este unul complex și dinamic. Spre deosebire de achizițiile tradiționale, serviciile digitale nu presupun doar livrarea unui produs finit, ci implică procese continue de dezvoltare, testare, implementare și actualizare. Această dinamică determină necesitatea unor contracte flexibile, capabile să integreze modificări tehnologice pe parcursul executării.

În al doilea rând, serviciile digitale implică un grad ridicat de dependență tehnologică. Autoritățile contractante devin adesea dependente de soluțiile dezvoltate de operatorii economici, ceea ce poate genera riscuri precum blocarea tehnologică sau dificultăți în schimbarea furnizorului.

În al treilea rând, securitatea informațională și protecția datelor reprezintă elemente esențiale ale acestor contracte. Serviciile digitale implică prelucrarea unui volum semnificativ de date, inclusiv date cu caracter personal, ceea ce impune respectarea unor standarde ridicate de securitate și confidențialitate.

Nu în ultimul rând, evaluarea calității serviciilor digitale este mai complexă decât în cazul altor servicii, întrucât aceasta nu poate fi determinată exclusiv prin criterii cantitative, ci presupune analiza unor indicatori de performanță, precum funcționalitatea, accesibilitatea și interoperabilitatea sistemelor informatice. Aceste particularități justifică necesitatea adaptării cadrului juridic al achizițiilor publice la specificul serviciilor digitale, inclusiv prin dezvoltarea unor mecanisme contractuale care să asigure atât buna executare a contractului, cât și protecția utilizatorilor finali ai serviciilor publice digitale.

Regimul juridic al contractelor de achiziții publice pentru servicii digitale. Contractele de achiziții publice pentru servicii digitale se disting printr-un obiect juridic complex, care depășește cadrul tradițional al achizițiilor de bunuri sau servicii standardizate. În aceste contracte, prestația nu constă într-un rezultat static, ci într-un proces continuu de dezvoltare, implementare și operare a unor sisteme informatice destinate furnizării serviciilor publice.

Din perspectiva reglementării generale instituite prin Legea privind achizițiile publice nr. 131/2015, obiectul contractului trebuie determinat în mod clar și precis. Totuși, în cazul serviciilor digitale, această cerință întâmpină dificultăți practice, întrucât specificațiile tehnice pot evolua pe parcursul executării contractului, în funcție de necesitățile funcționale și de progresul tehnologic.

În literatura de specialitate s-a evidențiat faptul că achizițiile publice de servicii digitale se caracterizează printr-un grad ridicat /de complexitate și incertitudine, determinat de natura evolutivă a soluțiilor tehnologice.

În acest context, doctrina subliniază necesitatea utilizării unor mecanisme contractuale flexibile, precum specificațiile funcționale, dezvoltarea incrementală a proiectelor, utilizarea metodologiilor agile și adaptarea prestațiilor pe parcursul executării contractului.¹ Aceste particularități influențează atât faza de atribuire, cât și executarea contractului, fiind necesară o corelare permanentă între cerințele inițiale și rezultatele obținute.

De asemenea, obiectul contractului poate include componente multiple, precum dezvoltarea software, furnizarea infrastructurii IT, servicii de mentenanță și suport tehnic, ceea ce conferă acestor contracte un caracter mixt și complex din punct de vedere juridic.

Obligațiile operatorilor economici privind calitatea și funcționalitatea serviciilor digitale. În cadrul contractelor de achiziții publice pentru servicii digitale, obligațiile operatorilor economici nu se limitează la livrarea unui produs sau serviciu, ci includ asigurarea unui nivel corespunzător de calitate, funcționalitate și securitate pe întreaga durată de executare a contractului.

În conformitate cu principiile generale ale achizițiilor publice, operatorii economici trebuie să respecte specificațiile tehnice stabilite de autoritatea contractantă, precum și standardele aplicabile în domeniul tehnologiei informației. În acest sens, reglementările europene, precum Directiva (UE) 2019/770 privind anumite aspecte referitoare la contractele de furnizare de conținut digital și de servicii digitale, consacră cerințe privind conformitatea serviciilor digitale, inclusiv în ceea ce privește funcționalitatea, interoperabilitatea și securitatea acestora.

Un element esențial îl constituie stabilirea unor indicatori de performanță, care să permită evaluarea obiectivă a modului în care serviciile digitale răspund cerințelor contractuale. Acești indicatori pot viza, de exemplu, timpul de răspuns al sistemului, disponibilitatea platformei, gradul de accesibilitate sau nivelul de securitate a datelor.

Totodată, operatorii economici au obligația de a asigura mentenanța și actualizarea continuă a sistemelor informatice, inclusiv remedierea eventualelor disfuncționalități. În cazul nerespectării acestor obligații, pot interveni mecanisme de răspundere contractuală, precum penalități, reducerea plăților sau chiar rezilierea contractului.

În același timp, la nivel național, cadrul normativ aplicabil serviciilor

¹ Notă: Ideea caracterului evolutiv al serviciilor digitale și a necesității flexibilității contractuale este recunoscută în literatura de specialitate consacrată achizițiilor publice și contractelor IT, precum și în documentele de politici publice elaborate de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, în special în seria de publicații „Tehnologii ale Informației și Comunicațiilor” privind diverse aspecte ale politicii TIC și privind achizițiile publice digitale. ISSN: 1990-1151 (Online).

digitale este în curs de consolidare prin adoptarea unor reglementări specifice în domeniul comunicațiilor electronice. Astfel, prin Legea nr. 72/2025 comunicațiilor electronice [13] se instituie un cadru juridic modern pentru dezvoltarea rețelilor și serviciilor de comunicații electronice, fiind stabilite reguli privind furnizarea serviciilor, drepturile utilizatorilor și obligațiile furnizorilor. Actul normativ transpune parțial acquis-ul european în domeniu, inclusiv dispozițiile Directivei (UE) 2018/1972 de instituire a Codului european al comunicațiilor electronice, contribuind la armonizarea legislației naționale cu standardele europene.

Deși această reglementare nu vizează în mod direct contractele de furnizare de conținut digital și servicii digitale în sensul Directivei (UE) 2019/770, ea are un impact indirect asupra acestora, prin stabilirea unor standarde generale privind calitatea, securitatea și accesibilitatea serviciilor de comunicații electronice, care constituie infrastructura necesară pentru furnizarea serviciilor publice digitale. În acest sens, reglementarea comunicațiilor electronice devine un element complementar esențial în asigurarea funcționării corespunzătoare a serviciilor digitale achiziționate de autoritățile publice.

Rolul autorității contractante în garantarea executării corespunzătoare a contractului. Autoritatea contractantă are un rol central în asigurarea executării corespunzătoare a contractelor de achiziții publice de servicii digitale, fiind responsabilă nu doar de atribuirea contractului, ci și de monitorizarea și controlul executării acestuia.

În contextul serviciilor digitale, acest rol capătă o importanță sporită, având în vedere complexitatea tehnică a prestației și impactul direct asupra utilizatorilor finali. Autoritatea contractantă trebuie să definească în mod adecvat cerințele tehnice și funcționale ale serviciilor digitale, să stabilească criterii clare de evaluare a ofertelor și să instituie mecanisme eficiente de monitorizare a executării contractului.

Un instrument esențial în acest sens îl reprezintă clauzele contractuale privind controlul calității, auditul tehnic și raportarea periodică a performanței serviciilor digitale. De asemenea, autoritatea contractantă poate utiliza mecanisme precum recepția etapizată a serviciilor sau evaluarea continuă a performanței prestatorului.

Riscuri juridice specifice contractelor de achiziții publice pentru servicii digitale. Contractele de achiziții publice pentru servicii digitale sunt caracterizate nu doar prin complexitate tehnică, ci și printr-o serie de riscuri juridice specifice, care pot afecta atât executarea contractului, cât și interesele utilizatorilor finali ai serviciilor publice digitale. Aceste riscuri derivă din natura tehnologică a prestației și din dependența structurală a autorităților

publice față de soluțiile informatice furnizate de operatorii economici.

Un prim risc relevant îl constituie fenomenul de dependență tehnologică, cunoscut în practică sub denumirile de *vendor lock-in*, *proprietary lock-in* și *customer lock-in*, termeni strâns legați care descriu situații în care un client devine dependent de un singur furnizor. Acesta apare atunci când autoritatea contractantă devine dependentă de un anumit furnizor, ca urmare a utilizării unor soluții tehnologice proprietare sau insuficient interoperabile. În asemenea situații, schimbarea furnizorului devine dificilă sau costisitoare, ceea ce poate afecta concurența și eficiența utilizării fondurilor publice.

Un al doilea risc este reprezentat de dificultatea definirii *ex ante* a obiectului contractului. Specificul serviciilor digitale implică o anumită incertitudine în privința evoluției tehnice a soluțiilor informatice, ceea ce poate conduce la modificări frecvente ale contractului pe parcursul executării. Această situație ridică probleme juridice în raport cu principiile transparenței și tratamentului egal, consacrate de legislația în materie de achiziții publice.

De asemenea, un risc semnificativ îl constituie vulnerabilitățile în materie de securitate cibernetică și protecția datelor. Serviciile digitale implică prelucrarea unor volume considerabile de date, inclusiv date cu caracter personal, ceea ce impune respectarea unor standarde ridicate de securitate. Orice deficiență în acest domeniu poate avea consecințe grave asupra drepturilor utilizatorilor și asupra funcționării serviciilor publice.

Un alt aspect relevant îl reprezintă dificultatea evaluării calității serviciilor digitale. Spre deosebire de alte tipuri de achiziții, performanța unui sistem informatic nu poate fi apreciată exclusiv prin criterii cantitative, ci presupune evaluarea unor elemente precum funcționalitatea, accesibilitatea, interoperabilitatea și experiența utilizatorului. Lipsa unor criterii clare poate conduce la executarea necorespunzătoare a contractului și la apariția unor litigii.

În fine, aceste riscuri evidențiază necesitatea instituirii unor mecanisme juridice adecvate, precum utilizarea standardelor deschise, definirea unor cerințe tehnice clare, instituirea unor clauze contractuale privind interoperabilitatea și portabilitatea datelor, precum și consolidarea mecanismelor de monitorizare a executării contractelor. În acest sens, dezvoltarea unui cadru normativ adaptat specificului achizițiilor digitale, inclusiv prin reglementări sectoriale, ar putea contribui la diminuarea acestor riscuri și la asigurarea unei protecții sporite a utilizatorilor serviciilor publice digitale.

Protecția consumatorului în furnizarea serviciilor digitale rezultate din achiziții publice. În contextul digitalizării administrației publice, noțiunea tradițională de consumator cunoaște o extindere conceptuală, fiind adaptată

realităților specifice furnizării serviciilor publice digitale.

Asfel, potrivit Legii nr. 105/2003 privind protecția consumatorului [14] *consumator* este orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător, industrială, artizanală sau profesională. O noțiune similară găsim și în Legea nr. 72/2025 comunicațiilor electronice care definește *consumatorul* drept orice persoană fizică care utilizează sau solicită un serviciu de comunicații electronice accesibil publicului în scopuri care nu se încadrează în activitatea sa de întreprinzător, industrială, artizanală sau profesională;

Rezumând, deși în sens strict juridic, consumatorul este definit ca parte într-un raport contractual de drept privat, în cazul serviciilor publice digitale, cetățeanul nu este parte la contractul de achiziții publice, ci beneficiar indirect al acestuia. Cu toate acestea, utilizatorul final al serviciilor publice digitale se află într-o poziție juridică comparabilă cu cea a consumatorului, întrucât utilizează servicii furnizate în temeiul unor contracte încheiate între autorități publice și operatori economici. În acest sens, politicile europene promovează o abordare funcțională a noțiunii de consumator, care include și utilizatorii serviciilor digitale furnizate de administrația publică.

La nivelul Uniunii Europene, această tendință este reflectată în reglementări precum Directiva (UE) 2019/770 privind anumite aspecte referitoare la contractele de furnizare de conținut digital și de servicii digitale, care consacră drepturi specifice pentru utilizatorii de servicii digitale, indiferent de natura juridică a raportului contractual. Deși aceste norme vizează în principal raporturile de drept privat, ele influențează indirect și modul de concepere a serviciilor publice digitale. Prin urmare, în cadrul prezentului studiu, noțiunea de „consumator” este utilizată într-un sens larg, echivalent cu cel de utilizator final al serviciilor publice digitale, justificând necesitatea protecției intereselor acestuia în contextul contractelor de achiziții publice.

Riscuri juridice pentru consumatori în utilizarea serviciilor publice digitale. Utilizarea serviciilor publice digitale generează o serie de riscuri specifice pentru utilizatorii finali, determinate atât de natura tehnologică a prestației, cât și de modul de organizare a raporturilor juridice care stau la baza furnizării acestor servicii.

Un prim risc este reprezentat de disfuncționalitățile tehnice ale platformelor digitale, care pot afecta accesul utilizatorilor la servicii publice esențiale. În absența unor garanții adecvate privind disponibilitatea și funcționalitatea sistemelor informatice, utilizatorii pot fi privați de accesul la drepturi sau servicii administrative.

Un al doilea risc îl constituie vulnerabilitățile în materie de protecție a

datelor și securitate cibernetică. Serviciile digitale implică prelucrarea datelor personale ale utilizatorilor, ceea ce îi expune pe aceștia la riscuri precum accesul neautorizat la date sau utilizarea necorespunzătoare a acestora. În acest context, respectarea standardelor stabilite prin Regulamentul general privind protecția datelor [15], și drept urmare și prin Legea 195/2024 privind protecția datelor cu caracter personal [16], devine esențială pentru protecția utilizatorilor. Aici este necesar să menționăm că Republica Moldova, prin Legea 195/2024 ce urmează să intre în vigoare la 23.08.2026, va transpune prezentul Regulament, și totodată va continua procesul de aliniere la standardele internaționale.

Nu în ultimul rând, lipsa unor mecanisme eficiente de reclamație și remediere poate afecta drepturile utilizatorilor, în condițiile în care aceștia nu au o relație contractuală directă cu prestatorul serviciului digital. În acest sens utilizarea sondajelor după beneficierea de serviciile publice digitale ar fi o soluție pentru remedierea anumitor disfuncționalități.

De asemenea, poate fi identificat riscul excluderii digitale, care afectează anumite categorii de utilizatori, precum persoanele în vârstă sau cele cu competențe digitale reduse. Digitalizarea serviciilor publice, deși eficientă, poate genera inegalități în accesul la aceste servicii, dacă nu sunt adoptate măsuri adecvate de incluziune digitală.

Așadar, un factor important în evaluarea impactului e-Guvernării și digitalizării serviciilor publice asupra eficienței administrării publice în Republica Moldova este alfabetizarea. În acest scop la 2 iunie 2021, Agenția de Guvernare Electronică (AGE) a lansat campania de informare și alfabetizare digitală a populației cu genericul „e-Guvernare pentru toți și fiecare”. Misiunea de bază a acesteia a fost de a spori numărului de utilizatori ai serviciilor electronice, prin formarea abilităților de accesare a platformelor publice online, create de AGE, precum și prin promovarea beneficiilor utilizării serviciilor electronice de stat.

Programul - unul incluziv, a fost prevăzut în special pentru categoriile vulnerabile de populație: persoane cu dizabilități, locuitori ai mediului rural, persoane care nu dispun de dispozitive cu acces la rețeaua internet, dar și pentru angajații instituțiilor publice, bibliotecari, copii și tineri care urmează să devină promotorii utilizării serviciilor publice.

Obiectivele trasate au fost atinse printr-o serie de activități, precum: webinare pentru e-ambasadori, sesiuni de informare pentru bibliotecari și persoane cu dizabilități, instruiți pentru funcționari și angajați ai primăriilor, lecție deschisă despre siguranță online pentru copii și alte evenimente în format online și offline [17].

Desigur că au mai fost și alte campanii reușite de acest gen, precum

Campania de informare și alfabetizare digitală „Moldova digitală: Inovații pentru generații” [18], dar și altele, scopul cărora a fost informarea și alfabetizarea digitală, dezvoltarea societății informaționale, promovarea imaginii de țară a Republicii Moldova ca stat avansat din punct de vedere al infrastructurii digitale, care poate exporta produse de guvernănanță digitală și împărtăși experiența sa și bunele practici cu alte state din regiune.

Mecanisme juridice de protecție a consumatorilor în executarea contractelor de achiziții publice. Protecția utilizatorilor serviciilor publice digitale poate fi realizată, în mod indirect, prin intermediul mecanismelor juridice integrate în contractele de achiziții publice. În acest sens, contractul devine un instrument esențial pentru asigurarea calității și conformității serviciilor digitale.

Un prim mecanism îl constituie stabilirea unor cerințe tehnice clare și a unor standarde de performanță pentru serviciile digitale. Acestea pot include indicatori privind disponibilitatea sistemului, timpul de răspuns, accesibilitatea platformei și nivelul de securitate a datelor. Introducerea acestor cerințe în documentația de atribuire și în contract permite evaluarea obiectivă a prestației furnizorului.

Un al doilea mecanism îl reprezintă instituirea unor clauze contractuale privind răspunderea operatorului economic pentru neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligațiilor asumate. Aceste clauze pot prevedea penalități, obligații de remediere sau alte măsuri menite să asigure conformitatea serviciilor digitale.

De asemenea, autoritățile contractante pot introduce clauze privind interoperabilitatea sistemelor informatice și portabilitatea datelor, în vederea evitării dependenței tehnologice și a asigurării continuității serviciilor publice digitale.

Un rol important îl au și mecanismele de monitorizare și control al executării contractului, care permit identificarea și remedierea promptă a eventualelor deficiențe. În acest sens, auditul tehnic, raportarea periodică și evaluarea performanței prestatorului constituie instrumente esențiale.

În final, se poate aprecia că, deși utilizatorul final nu este parte la contractul de achiziții publice, protecția acestuia poate fi realizată eficient prin intermediul unui cadru contractual adecvat, conceput de autoritatea contractantă în vederea garantării interesului public.

Tendențe și propuneri privind reglementarea achizițiilor publice în domeniul digital. Evoluțiile recente în materia achizițiilor publice reflectă o tendință clară de adaptare a cadrului juridic la specificul serviciilor digitale. Această adaptare se realizează, în principal, prin integrarea unor mecanisme flexibile de atribuire și executare a contractelor, precum și prin dezvoltarea

unor standarde tehnice aplicabile serviciilor informatice.

Cu toate acestea, reglementarea achizițiilor publice pentru servicii digitale rămâne fragmentară, fiind subsumată cadrului general al achizițiilor publice, fără a beneficia de o abordare unitară adaptată specificului acestui domeniu.

Analiza particularităților serviciilor digitale și a riscurilor juridice asociate evidențiază faptul că regimul general al achizițiilor publice nu răspunde în mod suficient cerințelor specifice acestui domeniu. Complexitatea tehnologică a prestațiilor, caracterul evolutiv al soluțiilor informatice și impactul direct asupra utilizatorilor finali impun o reglementare mai nuanțată și mai flexibilă.

În acest context, se conturează necesitatea dezvoltării unui regim juridic adaptat achizițiilor publice digitale. O asemenea abordare ar contribui la creșterea eficienței utilizării fondurilor publice și la îmbunătățirea calității serviciilor digitale furnizate cetățenilor.

Pornind de la tendințele identificate și de la particularitățile serviciilor digitale, se poate susține oportunitatea instituirii unui regim juridic sectorial pentru achizițiile publice în domeniul digital. Un astfel de model ar urma logica reglementărilor existente pentru sectoare de infrastructură strategică și ar permite adaptarea normelor juridice la specificul tehnologic al acestor achiziții.

Instituirea unui regim sectorial ar putea avea în vedere:

- definirea clară a noțiunii de „achiziții publice digitale”;
- stabilirea unor reguli specifice privind elaborarea specificațiilor tehnice;
- introducerea obligației utilizării standardelor deschise și a interoperabilității sistemelor;
- reglementarea mecanismelor de evitare a dependenței tehnologice;
- instituirea unor garanții sporite privind securitatea cibernetică și protecția datelor;
- consolidarea drepturilor utilizatorilor serviciilor publice digitale.

Un asemenea cadru normativ ar putea fi conceput fie ca o lege distinctă, fie ca un act normativ complementar cadrului general instituit prin Legea privind achizițiile publice nr. 131/2015 [19], iar din 1 ianuarie 2027 - Legea 325/2025 privind achizițiile publice [20]

În Republica Moldova, pe lângă regimul general al achizițiilor publice, instituit prin Legea privind achizițiile publice, există și un regim special pentru anumite domenii strategice, prevăzut de Legea privind achizițiile sectoriale nr. 74/2020 [21], aplicabil în sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale. Acest model demonstrează că legiuitorul acceptă trata-

mentul juridic diferențiat atunci când specificul sectorului o justifică.

Așadar, având în vedere specificul tehnologic al serviciilor digitale și rolul lor tot mai important în furnizarea serviciilor publice, se poate ridica și problema oportunității instituirii unui regim juridic sectorial pentru achizițiile publice în domeniul digital. Un asemenea model ar putea urma logica reglementărilor existente pentru sectoarele de infrastructură strategică, precum cele prevăzute de Legea privind achizițiile sectoriale nr. 74/2020. O astfel de reglementare ar permite stabilirea unor cerințe tehnice și procedurale adaptate specificului achizițiilor digitale și ar putea contribui la consolidarea protecției utilizatorilor serviciilor publice digitale.

În concluzie, analiza realizată evidențiază faptul că digitalizarea administrației publice transformă în mod fundamental natura contractelor de achiziții publice, în special în cazul serviciilor digitale. Aceste contracte nu mai pot fi privite exclusiv ca instrumente juridice de achiziție, ci dobândesc o funcție extinsă, devenind mecanisme indirecte de garantare a calității serviciilor publice și de protecție a utilizatorilor finali.

Cercetarea a demonstrat că serviciile digitale, prin caracterul lor complex și evolutiv, generează o serie de particularități juridice care nu sunt pe deplin acoperite de regimul general al achizițiilor publice. În același timp, utilizatorii serviciilor publice digitale, deși nu sunt parte la contractele de achiziții publice, se află într-o poziție juridică vulnerabilă, fiind expuși unor riscuri precum disfuncționalități tehnice, vulnerabilități de securitate sau dificultăți de acces.

Pe baza constatărilor din lucrare, susținem necesitatea consolidării cadrului normativ aplicabil achizițiilor publice în domeniul digital și oportunitatea instituirii unui regim juridic adaptat sau chiar sectorial pentru aceste tipuri de contracte. O asemenea reglementare ar permite integrarea unor cerințe tehnice și juridice specifice, ar contribui la creșterea eficienței utilizării fondurilor publice și ar asigura un nivel adecvat de protecție a utilizatorilor serviciilor publice digitale.

Prin urmare, evoluțiile tehnologice impun o regândire a paradigmei tradiționale a achizițiilor publice, în sensul orientării acesteia nu doar spre eficiență economică, ci și spre garantarea drepturilor și intereselor utilizatorilor serviciilor digitale, în concordanță cu tendințele actuale ale dreptului european și internațional.

Surse bibliografice:

1. Bătăgan L. ș.a. Drepturile consumatorilor în economia digitală. Studiu de caz al utilizării comerțului electronic în România. În: Economie teore-

tică și aplicată. Volumul XVII, 2010, Nr. 9(550), pp. 63-80.

2. Directiva (UE) 2018/1722 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 decembrie 2018 de instituire a Codului european al comunicațiilor electronice. În: <http://data.europa.eu/eli/dir/2018/1722/2024-10-18> (accesat la 01.03.2026).

3. Regulamentul (UE) 2022/2065 al Parlamentului European și al Consiliului din 19 octombrie 2022 privind o piață unică pentru serviciile digitale și de modificare a Directivei 2000/31/CE. În <http://data.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj> (accesat la 02.03.2026).

4. Directiva (UE) 2019/770 a Parlamentului European și a Consiliului din 20 mai 2019 privind anumite aspecte referitoare la contractele de furnizare de conținut digital și de servicii digitale. În: <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/770/oj> (accesat la 02.03.2026)

5. Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L304/64 din 22.11.2011 <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/83/2022-05-28> (accesat la 10.03.2026).

6. Blaj S. B. Coordonate teoretice privind drepturile consumatorilor în contractele digitale. În: Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova: științe juridice. Ediție specială, numărul S, 2025, pp.95-104, ISSN 1857-0976.

7. Sinteză privind Directiva (UE) 2019/770 privind anumite aspecte referitoare la contractele de furnizare de conținut digital și de servicii digitale. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/LSU/?uri=CELEX:32019L0770> (accesat la 03.03.2026).

8. Strategia UE privind piața unică digitală. În: <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/the-eu-s-new-digital-single-market-strategy.html> (accesat la 03.03.2026).

9. Report on the functioning of the European Electronic Communications Code. În: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/report-functioning-european-electronic-communications-code-eec> (accesat la 04.03.2026).

10. Bîzu C-L. Impactul e-guvernării și digitalizării serviciilor publice asupra eficienței administrației publice. În: Materiale ale Conferinței științifice internaționale ”Teoria și practica administrării publice”, Ediția 28, Chișinău, Moldova, 17 mai 2024. pp 65-72. ISBN (pdf) 978-9975-62-786-3.

11. Innovation Procurement. The power of the public purse, EU fun-

ded projects in the ICT domain. În: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/innovation-procurement-power-public-purse>. (accesat la 03.03.2026)

12. Orlov M., Buzinschi I. Sistemul achizițiilor publice din Republica Moldova în contextul e-guvernării. În: Studii de drept administrativ. Editura Universitară, București. 2023. ISBN 978-606-26-1612-4.

13. Legea comunicațiilor electronice nr. 72/2025 din 10.04.2025. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 226-228, art. 266.

14. Legea nr. 105 din 13-03-2003 privind protecția consumatorilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 122-124 din 28.03.2024, art. 195.

15. Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE În: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj> (accesat la 06.03.2026).

16. Legea nr. 195 din 25.07.2024 privind protecția datelor cu caracter personal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 367-369 din 23.08.2024, art. 574.

17. Campanie de alfabetizare digitală. În: <https://egov.md/ro/content/campania-e-guvernare-pentru-toti-si-fiecare> (accesat la 05.03.2026).

18. Campanie de informare și alfabetizare digitală „Moldova digitală: Inovații pentru generații” În: <https://age.gov.md/ro/node/39429> (accesat la 05.03.2026).

19. Legea nr. 131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 197-205 din 31.07.2015, art. 402.

20. Legea nr. 325 din 29.12.2025 privind achizițiile publice. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 76-79 din 12.02.2026, art. 39.

21. Legea nr. 74 din 21.05.2020 privind achizițiile în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 153-158 26-06-2020 din, art. 278.

CZU: 366.5:347.45/.47

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19946579>

PROTECȚIA CONSUMATORULUI ÎN CONTRACTELE DE CREDIT – FUNDAMENTELE ȘI LIMITELE MODELULUI EUROPEAN DE ARMONIZARE

Viorica URSU,

conferențiar universitar, dr., Universitatea Tehnică din Moldova

viorica.ursu@dp.utm.md

ORCID ID: 0000-0003-4194-4799

Rezumat. Articolul analizează modelul european de protecție a consumatorului în contractele de credit pentru consumatori, punând accent pe fragmentarea legislativă inițială și evoluția către armonizarea completă prin Directiva 2008/48/CE. Sunt investigate geneza adoptării directivei, limitările reglementărilor anterioare și rațiunile pentru trecerea de la armonizarea minimală la armonizarea completă, precum și implicațiile acesteia asupra pieței interne și asupra protecției consumatorilor. De asemenea, se discută definițiile fundamentale (consumator, creditor, contract de credit) și domeniul de aplicare al directivei, inclusiv pragurile valorice criticate de doctrină. Analiza evidențiază atât avantajele, cât și limitele modelului actual, oferind o bază conceptuală solidă pentru evaluarea eficacității legislației europene în contextul provocărilor contemporane ale protecției consumatorilor.

Cuvinte-cheie: protecția consumatorului, Directiva 2008/48/CE, armonizare completă, contract de credit pentru consumatori, domeniul de aplicare.

CONSUMER PROTECTION IN CREDIT AGREEMENTS – THE BASICS AND LIMITS OF THE EUROPEAN HARMONIZATION MODEL

Abstract. This article analyzes the European model of consumer protection in consumer credit agreements, focusing on the initial legislative fragmentation and the evolution toward full harmonization through Directive 2008/48/EC. It examines the genesis of the directive's adoption, the limitations of previous regulations, and the rationale for the shift from minimum harmonization to full harmonization, as well as its implications for the internal market and consumer protection. It also discusses the fundamental definitions (consumer, creditor, credit agreement) and the scope of the directive, including the value thresholds criticized by legal scholars. The analysis highlights both the advantages and the limitations of the current model, providing a solid conceptual basis for evaluating the effectiveness of European legislation in the context of contemporary challenges in consumer protection.

Keywords: consumer protection, Directive 2008/48/EC, full harmonization, consumer credit agreement, scope of application.

Introducere

Protecția consumatorului în materia creditului de consum reprezintă unul dintre domeniile în care dreptul Uniunii Europene a cunoscut o evoluție normativă intensă, determinată atât de necesitatea consolidării pieței interne, cât și de imperativele asigurării unui nivel ridicat de protecție pentru cetățeni. Expansiunea accelerată a pieței creditului de consum începând cu anii 1980, diversificarea produselor financiare și mobilitatea crescută a consumatorilor europeni au evidențiat limitele unui cadru legislativ fragmentat la nivel național.

Prima intervenție majoră a legiuitorului european – Directiva 87/102/CEE – a reprezentat un pas important în direcția armonizării, însă caracterul său de armonizare minimală a menținut diferențe semnificative între reglementările statelor membre. În timp, aceste diferențe au generat obstacole în calea prestării transfrontaliere de servicii de credit și au creat inegalități în nivelul de protecție acordat consumatorilor.

Adoptarea Directivei 2008/48/CE a marcat o schimbare de paradigmă prin opțiunea pentru armonizarea completă în domenii esențiale ale creditului de consum. Această opțiune a fost justificată prin dorința de a crea un cadru juridic uniform, capabil să asigure atât funcționarea eficientă a pieței interne, cât și un nivel echivalent de protecție pentru toți consumatorii din Uniunea Europeană. Totuși, modelul armonizării complete a generat dezbatere doctrinară consistentă, în special în ceea ce privește impactul asupra autonomiei legislative naționale și asupra posibilității de a menține standarde de protecție mai ridicate.

În acest context, prezentul articol își propune să analizeze fundamentele și limitele modelului european de protecție a consumatorului în materia contractelor de credit, prin examinarea genezei Directivei 2008/48/CE, a obiectivelor sale fundamentale, a domeniului de aplicare și a opțiunii pentru armonizarea completă. Analiza urmărește evidențierea tensiunii dintre integrarea pieței interne și protecția efectivă a consumatorului, oferind o perspectivă critică asupra echilibrului realizat de legiuitorul european.

Metode și materiale aplicate

Cercetarea se bazează pe metodele clasice ale analizei juridice doctrinare, utilizate frecvent în studiile de drept european al consumatorului. Metoda principală aplicată este analiza normativă a acquis-ului Uniunii Europe-

ne, în special a Directivei 2008/48/CE privind contractele de credit pentru consumatori și a evoluțiilor legislative ulterioare.

În completare, a fost utilizată metoda comparativă, prin examinarea raporturilor dintre reglementările europene și evoluțiile doctrinare privind protecția consumatorilor în contractele de credit. De asemenea, analiza jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene a permis evidențierea modului în care interpretarea judiciară contribuie la clarificarea domeniului de aplicare al directivei.

Materialele utilizate includ acte normative europene, lucrări doctrinare din literatura juridică europeană și hotărâri relevante ale CJUE. Abordarea interdisciplinară permite evaluarea critică a modelului european de armonizare și a impactului acestuia asupra protecției consumatorilor.

Discuții și rezultate obținute

1.1. Evoluția modelului european de reglementare a creditului de consum.

Adoptarea Directivei 2008/48/CE la 23 aprilie 2008 [1] trebuie înțeleasă nu ca o intervenție legislativă punctuală, ci ca rezultatul unui proces de maturizare normativă la nivelul Uniunii Europene. Această directivă a reprezentat etapa culminantă a unei reflecții juridice începute încă din anii 1980, când extinderea creditului de consum a evidențiat limitele unui cadru reglementar fragmentat și profund eterogen [2].

În perioada 1970–1980, creditul de consum a devenit un instrument central al economiei de piață occidentale, în paralel cu creșterea nivelului de trai și diversificarea bunurilor de consum durabile. Accesul la automobile, echipamente electrocasnice sau servicii costisitoare a fost facilitat prin mecanisme de finanțare tot mai sofisticate. Totuși, această dezvoltare economică s-a realizat într-un context normativ lipsit de coerență la nivel comunitar. Statele membre reglementau distinct contractele de credit, atât în ceea ce privește formalismul contractual, cât și nivelul de protecție oferit consumatorilor [3].

Fragmentarea legislativă producea consecințe juridice și economice importante. Din perspectiva pieței interne, diferențele normative constituiau obstacole reale în calea prestării transfrontaliere de servicii financiare. Creditorii care intenționau să opereze în mai multe state membre trebuiau să se conformeze unor regimuri juridice divergente, generând costuri de conformitate ridicate și incertitudine juridică. Această situație afecta concurența și împiedica realizarea efectivă a liberei circulații a serviciilor financiare.

În planul protecției consumatorilor, lipsa unei armonizări reale genera inegalități semnificative. În unele state membre, legislația națională instituia

standarde ridicate de informare și mecanisme eficiente de protecție, în timp ce în altele cadrul normativ era mai permisiv sau insuficient dezvoltat [4]. În consecință, consumatorii europeni nu beneficiau de un nivel echivalent de protecție, ceea ce contravenea ideii unei piețe interne funcționale și a unei protecții uniforme a intereselor cetățenilor Uniunii.

Prima reacție legislativă europeană a fost Directiva 87/102/CEE [5], care a introdus reguli minime privind informarea precontractuală, calculul ratei anuale efective a dobânzii și dreptul la rambursare anticipată. Această directivă a avut meritul de a crea un nucleu comun de reglementare, însă a optat pentru un model de armonizare minimală. Statele membre puteau menține sau introduce dispoziții mai favorabile consumatorilor, ceea ce a perpetuat diferențele dintre sistemele naționale.

În timp, limitele acestui model au devenit evidente. Aplicarea neuniformă a regulilor privind DAE, formalizarea excesivă a obligațiilor de informare fără o reală inteligibilitate pentru consumator și ineficiența sancțiunilor în anumite state membre au fost constatate în rapoartele de evaluare ale Comisiei Europene [6]. În paralel, piața creditului de consum s-a transformat radical: au apărut creditele revolving, s-au extins cardurile de credit, s-au dezvoltat vânzările la distanță și ulterior cele online, iar actorii financiari non-bancari au dobândit un rol tot mai important.

Un element important care a accelerat necesitatea revizuirii cadrului normativ a fost creșterea fenomenului supraîndatorării. În numeroase state membre, accesul facil la credit, combinat cu insuficiența mecanismelor de evaluare a bonității și cu informarea deficitară a consumatorilor, a condus la situații de vulnerabilitate financiară cu consecințe sociale grave.

În acest context, Comisia Europeană a inițiat un amplu proces de revizuire a Directivei 87/102/CEE, bazat pe studii de impact și consultări extinse cu părțile interesate [6]. Propunerea prezentată în 2002 a introdus o schimbare de paradigmă: trecerea de la armonizarea minimală la armonizarea completă în domeniile esențiale ale reglementării creditului de consum.

Opțiunea pentru armonizarea completă a fost justificată prin necesitatea eliminării definitive a fragmentării normative și a creării unui cadru juridic uniform aplicabil în toate statele membre. Prin limitarea posibilității statelor de a introduce dispoziții divergente, directiva a urmărit să asigure un „level playing field” pentru creditori și o protecție echivalentă pentru consumatori.

Totuși, această opțiune a generat controverse. Criticii au subliniat riscul reducerii protecției la un nivel mediu european, în condițiile în care procesul legislativ comunitar presupune compromisuri între state cu tradiții juridice diferite [7]. De asemenea, s-a invocat faptul că armonizarea comple-

tă poate restrânge capacitatea statelor de a adapta reglementarea la realitățile socio-economice proprii, ridicând inclusiv probleme de subsidiaritate și echilibru instituțional.

Directiva 2008/48/CE reflectă astfel o dublă finalitate: pe de o parte, consolidarea pieței interne prin eliminarea barierelor juridice, iar pe de altă parte, asigurarea unui nivel ridicat și echivalent de protecție a consumatorilor [8]. Considerentele (7)-(9) consacră această dualitate, fără a stabili însă o ierarhie clară între cele două obiective, fapt ce a generat în practică tensiuni interpretative și a determinat intervenții jurisprudențiale semnificative.

1.2. Domeniul de aplicare al Directivei 2008/48/CE. Determinarea domeniului de aplicare al Directivei 2008/48/CE reprezintă una dintre cele mai sensibile probleme de interpretare, întrucât includerea sau excluderea unui contract din sfera sa determină aplicabilitatea întregului mecanism de protecție instituit de actul normativ, cu consecințe juridice semnificative pentru părțile implicate. Delimitarea se realizează atât prin definirea noțiunilor centrale – consumator, creditor și contract de credit –, cât și prin stabilirea unor limite valorice și excluderi exprese.

Conceptul de consumator, definit la art. 3 lit. (a), vizează persoana fizică ce acționează în scopuri aflate în afara activității sale comerciale, industriale, artizanale sau liberale. Această definiție este în continuitate cu acquis-ul european în materia protecției consumatorilor, consacrat anterior prin Directiva 93/13/CEE și Directiva 2005/29/CE [9]. Calitatea de consumator presupune, în primul rând, existența unei persoane fizice, ceea ce exclude persoanele juridice indiferent de dimensiunea sau poziția lor economică. Opțiunea legislativă reflectă prezumția că entitățile juridice dispun de suficiente resurse și expertiză pentru a-și proteja interesele, prezumție care însă poate fi discutată în cazul microîntreprinderilor sau organizațiilor non-profit cu capacitate redusă de negociere. În al doilea rând, este esențială finalitatea contractului: protecția se acordă doar atunci când actul juridic este încheiat în scopuri personale, familiale sau casnice, nu în cadrul unei activități profesionale [10]. Această delimitare generează dificultăți în situațiile de utilizare mixtă, când un bun sau serviciu este destinat atât uzului personal, cât și celui profesional [11]. În astfel de cazuri, analiza trebuie să fie una funcțională, orientată spre scopul predominant al operațiunii. Dincolo de formularea expresă a directivei, fundamentul protecției constă în poziția structurală de inferioritate informațională și economică a consumatorului față de profesionist, ceea ce justifică intervenția legislativă corectivă.

Definiția creditorului, consacrată la art. 3 lit. (b) din Directivă [1], are un caracter intenționat extensiv, incluzând orice persoană fizică sau juridică ce acordă sau se angajează să acorde un credit în cadrul desfășurării acti-

vității sale profesionale. Formularea nu limitează noțiunea la instituțiile de credit supuse regimului prudential prevăzut de Directiva 2013/36/UE și Regulamentul 575/2013/UE, ci acoperă o pluralitate de operatori economici implicați în finanțarea consumului. În această categorie intră societăți financiare specializate, creditori non-bancari, comercianți care oferă facilități de plată pentru produsele proprii, precum și – într-o măsură tot mai relevantă în contextul digitalizării – platforme fintech de peer-to-peer lending, operatori de microcreditare online și alți furnizori de servicii financiare digitale.

Prin această abordare funcțională, directiva urmărește să prevină fragmentarea artificială a activității de creditare și eludarea normelor prin intermediul unor structuri juridice alternative. Protecția consumatorului este astfel legată de natura economică a activității, nu de statutul instituțional al furnizorului de credit. O interpretare restrictivă a noțiunii de creditor ar crea spațiu pentru arbitraj normativ și ar submina eficiența mecanismelor de protecție instituite la nivel european.

Extinderea noțiunii este esențială pentru a preveni eludarea reglementării prin artificii instituționale. În lipsa unei definiții largi, actorii economici ar putea recurge la forme alternative de organizare pentru a evita obligațiile impuse de directivă. Totuși, se impune delimitarea între activitatea profesională și situațiile ocazionale sau informale, precum împrumuturile între particulari fără caracter sistematic, care nu intră în sfera directivei.

În ceea ce privește noțiunea de contract de credit, art. 3 lit. (c) adoptă o abordare funcțională, definind creditul prin raportare la substanța economică a operațiunii: punerea la dispoziția consumatorului a unei sume sau facilități financiare în schimbul obligației de rambursare ulterioare [1]. Definiția include acordurile de plată amânată, împrumuturile și alte îlesniri financiare similare, concentrându-se asupra realității economice, nu asupra formei juridice. Această opțiune permite adaptarea normei la diversitatea produselor financiare existente pe piață [12]. Totodată, directiva exclude expres contractele de prestare continuă de servicii sau furnizare de bunuri de același tip, plătite periodic, atunci când nu există o veritabilă facilitate de creditare, ci doar o eșalonare a plății pentru consumul curent.

Dincolo de delimitările conceptuale, directiva stabilește și limite valorice. Conform art. 2 alin. (2) lit. (c) și (d), sunt excluse creditele sub 200 EUR și cele peste 75.000 EUR. Pragul minim este justificat prin considerente de proporționalitate și eficiență administrativă, fiind apreciat că aplicarea integrală a cerințelor directivei pentru sume foarte reduse ar genera costuri disproporționate [1]. Cu toate acestea, excluderea microcreditelor ridică probleme din perspectiva protecției consumatorilor vulnerabili, întrucât astfel de credite sunt frecvent utilizate de persoane aflate în dificultate financiară

și expuse practicilor abuzive [13]. În plus, valoarea de 200 EUR, stabilită în 2008, nu a fost actualizată pentru a reflecta evoluțiile economice și inflația acumulată, ceea ce pune sub semnul întrebării adecvarea sa actuală. Revizuirea prin Directiva 2023/2225 a menținut pragul, dar a introdus mecanisme suplimentare pentru anumite credite de valoare redusă, recunoscând implicit necesitatea consolidării protecției [14].

Pragul maxim de 75.000 EUR se întemeiază pe prezumția că pentru sume ridicate consumatorul dispune de o capacitate sporită de negociere și sofisticare financiară [15]. Această prezumție este însă relativă, întrucât numeroase credite apropiate de acest prag sunt contractate de consumatori cu venituri medii pentru finanțarea unor cheltuieli importante. Stabilirea unui prag fix generează, de asemenea, o discontinuitate normativă: contracte cu valori apropiate pot beneficia de regimuri juridice diferite, ceea ce ridică probleme de coerență și egalitate în tratament.

În completare, art. 2 alin. (2) enumeră mai multe categorii de contracte excluse din domeniul directivei [16], fie pentru că sunt reglementate prin acte normative sectoriale distincte, fie pentru că prezintă caracteristici care justifică un regim diferit. Aceste excluderi ilustrează faptul că domeniul de aplicare al directivei este rezultatul unui echilibru între protecția consumatorului și considerentele de proporționalitate, coerență legislativă și compromis politic. Delimitările astfel stabilite nu sunt neutre, ci determină concret cine beneficiază de protecția europeană și în ce măsură aceasta operează efectiv în practica contractuală.

Concluzii

Analiza Directivei 2008/48/CE evidențiază faptul că reglementarea europeană a creditului de consum reprezintă rezultatul unei construcții normative progresive, orientate simultan către consolidarea pieței interne și către asigurarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor. Opțiunea pentru armonizarea completă a marcat o etapă decisivă în evoluția dreptului european al consumatorului, reflectând dorința legiuitorului de a elimina fragmentarea legislativă și de a crea un cadru juridic uniform aplicabil în toate statele membre.

Cu toate acestea, modelul armonizării complete nu este lipsit de tensiuni. Pe de o parte, el oferă certitudine juridică și reduce barierele în calea prestării transfrontaliere de servicii financiare. Pe de altă parte, limitează autonomia legislativă a statelor membre și poate conduce la „înghețarea” protecției la un standard mediu european, fără posibilitatea de a dezvolta soluții mai avansate la nivel național. În acest sens, dezbaterile dintre integrare și subsidiaritate rămân actuale și relevante.

Domeniul de aplicare al directivei ilustrează concret această tensiune. Definițiile largi ale creditorului și ale contractului de credit urmăresc prevenirea eludării normei și asigurarea unei protecții cuprinzătoare. În același timp, delimitările valorice și excluderile exprese reduc aria de aplicare a mecanismului de protecție. Pragurile de 200 EUR și 75.000 EUR reflectă un compromis între proporționalitate și protecție, însă ridică probleme de coerență și echitate. În special în contextul dezvoltării microcreditării și al digitalizării serviciilor financiare, aceste delimitări pot conduce la zone de vulnerabilitate pentru anumite categorii de consumatori.

Pentru consumatorii europeni, Directiva 2008/48/CE a consolidat dreptul la informare, transparența costurilor și posibilitatea rambursării anticipate, contribuind la creșterea responsabilității creditorilor și la reducerea asimetriilor informaționale. Totuși, protecția formală nu garantează automat o protecție efectivă. Complexitatea produselor financiare, utilizarea algoritmilor de evaluare a bonității și extinderea platformelor digitale impun o reinterpretare continuă a standardelor de protecție și o adaptare permanentă a cadrului normativ.

Din perspectiva Republicii Moldova, analiza Directivei 2008/48/CE are o relevanță deosebită în contextul procesului de apropiere de acquis-ul Uniunii Europene. Armonizarea legislației naționale în materia creditului de consum nu reprezintă doar o obligație derivată din angajamentele asumate în cadrul integrării europene, ci și o necesitate pentru consolidarea protecției consumatorilor pe piața internă. Transpunerea standardelor europene presupune nu doar preluarea formală a normelor, ci și dezvoltarea unor mecanisme eficiente de supraveghere, sancționare și educație financiară.

Pentru Republica Moldova, provocarea nu constă exclusiv în alinierea tehnică la dispozițiile directivei, ci în asigurarea aplicării efective a acestora într-un mediu caracterizat prin niveluri variabile de educație financiară și printr-o piață a creditului aflată în transformare. În plus, integrarea în acquis-ul european presupune adoptarea unei viziuni sistemice asupra protecției consumatorului, care să coreleze reglementarea creditului de consum cu normele privind practicile comerciale neloiale, clauzele abuzive și protecția datelor.

În concluzie, Directiva 2008/48/CE reprezintă un pilon central al modelului european de protecție a consumatorului în materia creditului de consum. Ea reflectă un echilibru complex între integrarea pieței interne și protecția individuală, între uniformizare și respectarea diversității normative. În contextul evoluțiilor tehnologice și al extinderii serviciilor financiare digitale, acest echilibru este supus unei presiuni constante, iar procesul de „reconfigurare” a protecției consumatorilor devine inevitabil. Pentru statele

membre și pentru statele candidate, inclusiv Republica Moldova, provocarea constă în adaptarea continuă a cadrului normativ și instituțional pentru a asigura nu doar conformitatea formală cu acquis-ul Uniunii Europene, ci și o protecție reală și eficientă a consumatorilor.

Referințe bibliografice:

1. Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului, JO L 133, 22.5.2008, pp. 66-92.
2. WEATHERILL, S., *The Internal Market as a Legal Concept*, Oxford University Press, 2017.
3. HOWELLS, G., TWIGG-FLESNER, C., WILHELMSSON, T., *Rethinking EU Consumer Law*, 1st Edition, 2017/2018, London, Routledge, 356 p.; pp. 45-89, pp. 89-123, pp. 289-315.
4. CHEREDNYCHENKO, O.O., *Public and Private Enforcement of European Private Law*, În: Micklitz, H.-W., Wechsler, A. (eds.), *The Transformation of Enforcement*, 2016, pp. 57-81.
5. Directiva 87/102/CEE a Consiliului din 22 decembrie 1986 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre referitoare la creditul acordat consumatorilor, JO L 42, 12.2.1987, pp. 48-53.
6. Cauza C-92/11, RWE Vertrieb AG, ECLI:EU:C:2013:180. Documentul 62011CJ0092, În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62011CJ0092> (accesat la 04. 03. 2026).
7. MICKLITZ, H.-W., *Unfair Commercial Practices and Misleading Advertising*, 2009. În: https://www.researchgate.net/publication/228224966_Unfair_Commercial_Practices_and_Misleading_Advertising (accesat la 14. 03. 2026).
8. BECK, G., *The Legal Reasoning of the Court of Justice of the EU*, Editura Bloomsbury, 2013, 486 p. ISBN 178225031X, 9781782250319.
9. MICKLITZ, H.-W., REICH, N., ROFF, P., TONNER, K., *European Consumer Law*, 2nd ed., Intersentia, 2014, pp. 156-178, pp. 289-334. ISBN 1780680864, 9781780680866
10. Cauza C-464/01, Gruber, ECLI:EU:C:2005:32. Documentul 62001CJ0464. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62001CJ0464> (accesat la 04.03.2026).
11. Cauza C-110/14, Costea împotriva SC Volksbank România SA, ECLI:EU:C:2015:538. Documentul 62014CJ0110, În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62014CJ0110>

pa.eu/legal-content/ EN/ TXT/? Uri =CELEX %3A62014CJ0110 (accesat la 05.03.2026).

12. HELLERINGER, G., SIBONY, A.-L., European Consumer Protection Through the Behavioral Lens, În: European Law Journal, 2017, pp. 607-645. În: https://www.researchgate.net/publication/326826909_European_Consumer_Protection_through_the_Behavioral_Lens (accesat la 05.03.2026).

13. BARR, M., MULLAINATHAN, S., SHAFIR, E., Behaviorally Informed Financial Services Regulation, În: New America Foundation 2008. În: <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1028&context=other> (accesat la 05.03.2026).

14. BaFin's Annual Reports, diverse ediții (2015-2023). În: https://www.bafin.de/EN/PublikationenDaten/Jahresbericht/jahresbericht_node_en.html (accesat la 04.03.2026).

15. Directiva (UE) 2023/2225 a Parlamentului European și a Consiliului din 18 octombrie 2023 de modificare a Directivei 2008/48/CE și a Directivei 2014/17/UE, JO L, 2023/2225, 31.10.2023.

16. Directiva 2014/17/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 februarie 2014 privind contractele de credit pentru consumatori referitoare la bunuri imobile rezidențiale, JO L 60, 28.2.2014.

CZU: 366.5:620.9(478)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19946748>

VULNERABILITĂȚILE INSTITUȚIEI PROTECȚIEI DREPTURILOR ȘI INTERESELOR CONSUMATORILOR RESURSELOR ENERGETICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Silvia STICI,

doctorandă, Ciclul III, Școala Doctorală în Drept,
Științe Politice și Administrative a Consorțiului Național
ASEM/USPEE „Constantin Stere”

stici.silvia22@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7178-1276>

Rezumat. Deși există suficiente mecanisme legale, sunt instituite multiple pârgii menite să asigure acea protecție eficientă, durabilă a drepturilor și intereselor consumatorilor resurselor energetice din Republica Moldova, să le fortifice și consolideze, spre regret acestea rămân a fi ineficiente, incapabile în fața provocărilor și amenințărilor manifestate prin activitatea defectuoasă, abuzurile săvârșite de către participanții pe piața energetică națională, aspecte care fac a fi vulnerabilă instituția protecției consumatorilor serviciilor energetice, afectează bunăstarea acestora, securitatea energetică a țării, prosperarea acesteia.

Cuvinte-cheie: vulnerabilitate, conflict de interese, incompatibilitate, interes personal, interes material, consumator al resurselor energice, transparență în procesul decizional, abuz de putere.

VULNERABILITIES OF THE AGENCY FOR THE PROTECTION OF THE RIGHTS AND INTERESTS OF ENERGY CONSUMERS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract. Although there are sufficient legal mechanisms, multiple tools are established to ensure efficient, sustainable protection of the rights and interests of consumers of energy resources in the Republic of Moldova, to strengthen and consolidate them, unfortunately they remain ineffective, incapable of facing the challenges and threats manifested by defective activity, abuses committed by participants in the national energy market, aspects that make the institution of protection of consumers of energy services vulnerable, affect their well-being, the energy security of the country, and its prosperity.

Keywords: *vulnerability, conflict of interest, incompatibility, personal interest, material interest, consumer of energy resources, transparency in the decision-making process, abuse of power.*

Instituția protecției drepturilor și intereselor consumatorilor resurselor energetice din RM de-a lungul timpului a fost supusă diverselor vulnerabilități, a devenit să fie neglijată, în prezent însă cunoaște cele mai mari cotații ale abuzurilor, în special este afectată spre regret de chiar el reglementatorul/regulatorul/Agenția Națională Pentru Reglementare în Energetică (ANRE), prin activitatea defectuoasă, autoritate de reglementare care este finanțată din tariful la serviciile energetice achitat de către consumatori companiilor energetice, din care se creează bugetul ANRE, Anexa; autoritate de reglementare care de fapt ar trebui să fie acel arbitru, echidistant, integru, obiectiv în procesul de asigurare a celui echilibru a raporturilor juridice dintre consumatori și furnizorii de servicii energetice, să desfășoare o activitate integră de comun cu întreprinderile energetice reglementate de către acesta, administrația publică centrală din domeniul energetic, întru asigurarea celui tarif echitabil la serviciile energetice, dar nu să lobeze interesele titularilor de licență. Doar că acest deziderat de desfășurare a activității integre, obiective, de bună credință, devine a fi imposibil de realizat, în situația în care participanții pe piața energetică din Republica Moldova, ANRE, companiile energetice reglementate de către aceasta, autoritatea publică centrală din domeniul energetic - Ministerul Energiei, de comun cu alte autorități publice care au tangențe în activitate, sunt chiar ei autorii acestor abuzuri grave, fărădelegi, sunt cei care desfășoară activitatea defectuos, prin depășirea atribuțiilor de serviciu, trafic de influență, alte acțiuni de corupție, prin care sunt prejudiciați esențial consumatorii resurselor energetice, ceea ce face ca instituția protecției consumatorilor să fie una total vulnerabilă, nefuncțională.

Cele mai frecvente vulnerabilități ale instituției protecției drepturilor și intereselor consumatorilor resurselor energetice din RM consistă în: activitatea defectuoasă care ține de nerespectarea cadrului legal, în deosebi regimul juridic al incompatibilităților, conflictelor de interese, restricțiilor, depășirea atribuțiilor de serviciu, influențele nepermise în activitatea de serviciu admise de către regulator, întreprinderile energetice reglementate, autoritatea publică centrală din domeniul energetic, etc, lipsa integrității, imparțialității, independenței acestora, mecanismul controalelor inefficient, cadrul legal deficitar, asociațiile pentru protecția consumatorilor nedezvoltate, lipsa transparenței în procesul decizional, etc. În acest sens, o serie de metode au facilitat succesul

cercetării și percepția conceptelor fundamentale ale temei investigate, prin urmare au fost utilizate următoarele metode: metoda istorică, metoda logică, metoda analizei sistemice, metoda examinării, metoda descrierii, metoda sintezei, metoda juridică comparată, metoda normativă.

Situația de conflict de interese, incompatibilitate diminuează considerabil conotația și semnificația drepturilor și intereselor consumatorilor resurselor energetice din Republica Moldova. Deși legile sectoriale dețin multiple prevederi în partea ce ține de protecția consumatorilor resurselor energetice, spre regret acestea sunt neglijate în contextul în care chiar ANRE, Ministerul Energiei, companiile energetice reglementate, alte instituții publice/private nu le respectă, se află în acea situație de incompatibilitate a funcției, în acel conflict de interese care face să fie activitatea lor lipsită de imparțialitate, obiectivitate, în acest sens nu sunt respectate prevederile legale destinate asigurării integrității, evaluării evaluarea integrității instituționale, eticii profesionale; alte reglementările interne, cât și prevederile comunitare, care sunt ignorate și evitate de a fi respectate, în aceste condiții instituția protecției consumatorului devine a fi extrem de vulnerabilă, total afectată.

Astfel, crearea unei entități juridice distincte în cadrul ANRE, „Women in Energy Moldova” (AO) cu folosirea sediului reglementatorului, adresei juridice de către chiar ei angajații regulatorului, în special conducerea ANRE, directoarea ANRE, care sunt simultan și membri al acelei noi entități dislocate ilegal la sediul ANRE, (*angajat ANRE fiind beneficiar efectiv al AO*), plata locațiunii fiind în valoare de 7, 1 milioane de lei anual, de comun cu întreprinderile reglementate de către ANRE, autoritatea publică centrală din domeniul energetic, prin folosirea imaginii, autorității ANRE, resursei administrative, afectează grav drepturile consumatorilor serviciilor energetice, care achită acel tarif la resurselor energetice, achită ilegal acel sediu al ANRE care include abuzurile de prerogativa funcției, de putere, conflictul de interese, incompatibilitatea, alte acțiuni de corupție. Prin utilizarea ilegală a sediului ANRE de către o altă entitate juridică distinctă, au fost încălcate o multitudine de prevederi legale la nivel național și comunitar.

În acest sens, este relevant de menționat, art. 57, alin. 4) din Directiva (UE) 2019/944 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2019 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică [1], Desemnarea și independența autorităților de reglementare, art. 39, alin. 4) din Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale [2] „statele membre garantează independența autorităților de reglementare și se asigură că acestea își exercită **competențele în mod imparțial și transparent**. În acest scop, statele membre se asigură că, atunci când

își îndeplinesc atribuțiile de reglementare care le revin în temeiul prezentei directive și al actelor juridice conexe, **autoritatea de reglementare: lit. (a) este distinctă din punct de vedere juridic și independentă din punct de vedere funcțional de alte entități publice sau private**". Prin urmare, atestăm că, ANRE nu este „**distinctă din punct de vedere juridic și independentă din punct de vedere funcțional de alte entități publice sau private**”, atîta timp cît sediul ANRE, **adresa sa juridică**, a fost folosită ilegal la fondarea unei asociații obștești, a fost utilizată în desfășurarea activității acesteia; a fost folosită ilegal autoritatea ANRE de către această entitate nouă, resursa administrativă a acestei autorități de reglementare, etc. De cît timp și investiții pecuniare este necesar ca o persoană juridică să își facă publicitate, imagine, de câte resurse financiare este necesar ca o persoană juridică să închirieze un sediu/spațiu de lux în centrul capitalei? Evident, este nevoie de timp îndelungat, resurse imense ca o persoană juridică să se impună, să se facă a fi cunoscută, auzită. Dacă ar proceda toți angajați din alte instituții publice exact ca și cei de la ANRE, ce s-ar întâmpla cu autoritatea instituțională, imaginea, identitatea, autoritatea, securitatea? Or, toți în fața legii sunt egali.

În conformitate cu art. 2 din Legea nr. 117 din 23.12.2009 pentru aderarea Republicii Moldova la Tratatul de constituire a Comunității Energetice [3], calitate care este achitată de către tot ei consumatorii resurselor energetice, RM se obliga să implementeze acquis-ul comunitar în acest sens, a Directivelor europene din domeniul energetic, unele dintre care sunt menționate în acest articol. Astfel, prevederile Directivelor europene din domeniul energetic devin obligatorii pentru RM; consumatorii resurselor energetice din RM beneficiază de protecția acestor directive, care sunt prioritare și superioare prevederilor naționale.

Subsidiar, prevederile Capitolului III, Secțiunea 1, pct. 4, lit. n) din Codului de etică și conduită profesională a angajatului ANRE, aprobat prin Hotărârea CA a ANRE nr. 829 din 22.12.2023, stipulează clar că „**personalul ANRE este obligat să utilizeze spațiile și bunurile instituției doar pentru desfășurarea activităților aferente funcției deținute**” [4], în coroborare cu art. 11, alin. 4 din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, plățile regulatorii se transferă de către titularii de licență la contul curent al Agenției, trimestrial, în termenul stabilit de Agenție. **Agencia are dreptul unic de a utiliza mijloacele de pe contul său**” [5]. Prin urmare, dacă ANRE are drept unic de a folosi mijloacele financiare, exact așa are dreptul unic de a folosi sediul ANRE, iar orice abatere de la această prevedere atrage răspunderea. Totodată, Capitolul III, Secțiunea 1, pct. 4, lit. g) din același Cod prevede, **personalul ANRE este obligat să denunțe actele de corupție, faptele cu caracter corupt sau conflictele de interese**

sesizate în procesul funcției deținute; lit. f) **să nu admită influențarea sa în luarea unor decizii aferente funcției, în special în situația în care acest fapt ar duce la favorizarea unor persoane fizice sau juridice** [6]; cît și prevederile multor acte normative naționale/comunitare în acest sens. Suplimentar, în conformitate cu prevederile art. 10, alin. 1 din Legea integrității nr. 82 din 25.05.2017 în cadrul ANRE urma să fie asigurat un climat de integritate, care presupune a) angajarea și promovarea agenților publici în bază de merit și de integritate profesională; b) respectarea regimului juridic al incompatibilităților, restricțiilor în ierarhie și al limitărilor de publicitate; **d) respectarea regimului juridic al conflictelor de interese**; e) neadmiterea favoritismului; g) neadmiterea, denunțarea și tratarea influențelor necorespunzătoare; h) neadmiterea, denunțarea manifestărilor de corupție și protecția avertizorilor de integritate; i) intoleranța față de incidentele de integritate; **j) asigurarea transparenței în procesul decizional; l) gestionarea transparentă și responsabilă a patrimoniului public, a finanțelor rambursabile și nerambursabile; m) respectarea normelor de etică și deontologie** [7]. Astfel, cultivarea acestui climat de integritate în cadrul ANRE este imposibil de realizat, în condițiile în care chiar conducerea, directoare ANRE semnează și însuși acordul de folosire a sediului ANRE în interesul AO în cadrul căruia este simultan membră fondatoare. Totodată, în contextul art. 14, alin. 2), lit. a) din aceeași lege, agentul public are obligația în legătură cu identificarea și tratarea conflictelor de interese, să declare în scris, în termen de 3 zile, conducătorului entității publice despre conflictul de interese real apărut în cadrul activității sale profesionale, explicând natura conflictului de interese și cum acesta influențează sau poate influența exercitarea imparțială și obiectivă a atribuțiilor sale [8]. Respectiva măsură nu a putut fi realizată în situația în care acordul de folosire a sediului ANRE de către o altă entitate juridică a fost semnat de chiar el conducătorul entității de comun cu directoare ANRE. Subsidiar, în contextul art. 12, alin. 2) din aceeași Lege, în vederea respectării regimului juridic al incompatibilităților, al restricțiilor în ierarhie și al limitărilor de publicitate în cadrul entității publice, agentul public este obligat să întreprindă următoarele măsuri: lit. c) **să evite folosirea în interes privat a simbolurilor oficiale care au legătură cu exercitarea mandatului, a funcției publice sau a funcției de demnitate publică**; lit. d) **să nu admită folosirea numelui său, însoțit de calitatea sa de agent public, a vocii ori a semnăturii sale în orice formă de publicitate** în favoarea unui agent economic sau a vreunui produs comercial, național ori străin [9]. Prin urmare, aceste prevederi de asemenea nu au fost respectate, în condițiile în care de către directoare ANRE a fost folosită imaginea reglementatorului, semnătura, simbolurile oficiale în interesul AO. Totodată,

este regretabil că și mecanismul privind avertizorii de integritate este intact, inefficient în fața unor asemenea provocări ale fenomenului de corupției din cadrul în special ANRE, art. 2, lit. a) din Legea nr. 165 din 22.06.2023 privind avertizorii de integritate, prezenta lege urmărește sporirea cazurilor de dezvăluiri privind încălcări ale legii și a altor dezvăluiri de interes public prin promovarea unui climat de integritate și a respectării legii în sectoarele public și privat [10].

În aceeași ordine de idei, nerespectarea prevederilor art. 16 din Legea nr. 133 din 17.06.2016 privind declararea averii și a intereselor personale, subiectul declarării se află într-o **stare de incompatibilitate** în cazul în care **pe lângă funcția publică sau de demnitate publică deține/exercită simultan o altă funcție, calitate sau activitate** [11], fapt care este interzis prin Constituția Republicii Moldova și/sau prin alte acte normative, coroborate cu prevederile art. 12, alin. 1) din Legea integrității nr. 82 din 25.05.2017, pentru exercitarea eficientă și dezinteresată a atribuțiilor agentului public, desfășurarea activității sale profesionale este incompatibilă cu alte funcții, calități sau activități [12], cu prevederile art. 11, alin. 3) din Legea nr. 86 din 11.06.2020 cu privire la organizațiile necomerciale, **„autoritățile și instituțiile publice, întreprinderile de stat și municipale nu pot constitui organizații necomerciale și nu pot deveni membri ai asociațiilor obștești”** [13], creează premisele apariției incompatibilității la care sunt expuși consumatorii resurselor energetice din RM prin achitarea tarifului la serviciile energetice, energie electrică, gaze naturale, energie termică, produse petroliere, precum și serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare; conflictului de interese – situația în care subiectul declarării are un interes personal ce influențează, sau ar putea influența exercitarea imparțială și obiectivă a obligațiilor și responsabilităților ce îi revin potrivit legii; interesului personal – orice interes material sau nematerial al subiectului declarării ce rezultă din activitățile sale în calitate de persoană privată, din relațiile sale cu persoane apropiate sau cu persoane juridice și alți agenți economici, indiferent de tipul de proprietate, din relațiile sau afiliațiile sale cu organizații necomerciale, inclusiv cu partidele politice și cu organizațiile internaționale.

Prin urmare, unul din conflictele de interese a fost/este în contextul în care Directorul reglementări tarife și achiziții de energie din cadrul întreprinderii energetice reglementate de către ANRE, Î.C.S. „Premier Energy Distribution” S.A., care este și membră a acestei entități juridice ilegal fondate, AO a semnat solicitarea de majorare a tarifului la energie electrică (*solicitare nr. 0503/238555-20241227 din 27.12.2024*) și a participat în cadrul ședinței publice, dar în format on-line, din data de 03.01.2025 la care a fost

prezentă și directoarea ANRE, simultan, fondatoare și membră a AO; ședință în cadrul căreia a fost majorat esențial tariful la energie electrică (*tarif care la câteva luni a fost esențial micșorat*), hotărârea de majorare a tarifului a fost semnată de către directoarea ANRE, Hotărârea ANRE nr. 12 din 03.01.2025 privind aprobarea prețurilor reglementate pentru furnizarea energiei electrice de către Î.C.S. „Premier Energy Distribution” S.A [14], abrogată prin Hotărârea ANRE nr. 459 din 29.07.2025 privind aprobarea prețurilor reglementate pentru furnizarea energiei electrice de către Î.C.S. „Premier Energy Distribution” S.A. [15], prin care a fost micșorat substanțial tariful pentru energia electrică. Un alt conflict de interese a fost/este situația în care secretara de stat a Ministerului Energiei este membră a Consiliului de observatori al SA „MoldovaGaz”, în același timp membră a entității juridice noi create la sediul ANRE, iar directoarea de ANRE a semnat Hotărârea ANRE nr. 768 din 19.12.2024 privind rezultatele controlului inopinat efectuat la titularul de licență SRL „Chișinău-Gaz” [16], prin care au fost identificate 33 de milioane de lei fraudă în cadrul achizițiilor truate de către SA „MoldovaGaz”; totodată directoare de ANRE și simultan membră fondatoare AO care nu a transmis aceste materiale spre investigare procuraturii în conformitate cu art. 28, alin. 9) din Legea nr. 131 din 08.06.2012 privind controlul de stat [17], prin aceasta tăinuind această ilegalitate. Precizez că, controlul a fost efectuat de către ANRE doar în contextul sesizării acestora de către cetățeni, alte părți interesate, nu și realizarea unor acțiuni de control inopinat din oficiu de către ANRE, aspect care este consacrat în art. 15, alin. 2) din Legea nr. 174 din 21.09.2021 cu privire la energetică [18].

În aceste condiții de existență a conflictelor de interese, este relevant de menționat aprecierea autorilor C. Filip și A. Stoica care precizează că în anumite sectoare ale pieței de energie constituie monopol natural, care reprezintă situația unui număr limitat de operatori economici care prestează anumite servicii. În domeniul energiei electrice, legislația consacră monopolul natural în favoarea serviciului de transport, care se realizează de către un singur operator economic, și, respectiv, a serviciului de distribuție a energiei electrice, care se realizează de către un singur operator economic pentru utilizatorii de pe un teritoriu determinat regional. În domeniul gazelor naturale, întâlnim monopol natural în cazul serviciilor de transport care se realizează de către un singur operator economic [19].

Astfel, pe lângă faptul că consumatorii resurselor energetice sunt afectați enorm de existența acelei incompatibilități, acelui conflict de interese în care se află angajații ANRE, titulari de licență reglementați de către ANRE, Ministerul Energiei, care în același timp sunt membri ai AO, ei mai sunt afectați de acel monopol natural, neavând posibilitatea de ași alege un alt furni-

zor de resurse energetice.

Suplimentar, un alt conflict de interese este situația în care din aceeași AO este președinta acestei entități, în același timp fondatoarea SEDERA Grup care a gestionează Electra Norte (*eoliană și solară*); totodată este directoarea Westing Management Solutios, antreprenoare în domeniul energiei regenerabile, care este și membră a AO; angajatele Ministerului Energiei; angajatele ANRE, în special Șefa Departamentului juridic, șefa Secției licențiere, etc, în situația în care ANRE este responsabilă de confirmarea statutului de producător eligibil mic de energie din resurse regenerabile, stabilirea tarifelor acestora în conformitate cu Hotărârea ANRE nr. 321 din 28.05.2024 cu privire la aprobarea Regulamentului privind confirmarea statutului de producător eligibil mic [20], Legea nr. 10 din 26.02.2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile [21], iar Ministerul Energiei este responsabil de eliberarea licențelor și capacităților pentru producătorii mari de energie produsă din surse regenerabile în conformitate cu prevederile HG nr. 690 din 11.07.2018 pentru aprobarea Regulamentului privind desfășurarea licitațiilor pentru oferirea statutului de producător eligibil mare, [22]. Astfel, cum poate să fie imparțială, obiectivă în activitate, să aplece interesele consumatorilor resurselor energetice în instanța de judecată șefa departamentului juridic, cum poate să fie nondiscriminatorie față de celelalte companii energetice care nu sunt membre ale AO? Cum poate să fie transparentă, integrită, obiectivă, imparțială șefa secției licențiere a ANRE, în timp ce este asociată în cadrul AO cu unele companii energetice, etc. Iar exemplul relevant de restrângerea concurenței, a constituit transmiterea de către Procuratura Generală a cazului de restrângere a concurenței de către ANRE, care a emis decizia Plenului nr. APR-13/20/14 din 22.05.2025 privind încălcarea art. 12, alin. 1) lit. b) din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012 [23], sunt interzise orice acțiuni sau inacțiuni ale autorităților publice care restrâng, împiedică sau denaturează concurența prin stabilirea de condiții discriminatorii sau acordarea de privilegii pentru activitatea întreprinderilor, în cazul în care acestea nu sunt prevăzute de lege. Într-un final, prin Hotărârea ANRE nr. 539 din 04.09.2025 [24] a fost executată Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. APR-13/20-14 din 22.05.2025, prin care a fost recunoscută vinovăția ANRE, a fost revizuit tariful aprobat prin HANRE nr. 116/2017 și HANRE nr. 107/2018, în vederea înlăturării încălcării, tariful ilegal care a fost stabilit inițial prin favoritism, unul ilegal mai mare și care a fost aplicat ilicit o perioadă îndelungată de timp, care contrar prevederilor legale nu a fost modificat, în special când a fost mărită capacitatea instalată. Iar asemenea conflicte de interese, incompatibilități extrem de multe care afectează grav statutul consumatorului resurselor energetice, fac a fi extrem

de vulnerabilă instituția consumatorilor resurselor energetice din RM.

Acest aspect este fortificat durabil și de reglementările comunitare prin art. 57, alin. 5, lit. f) din Directiva (UE) 2019/944 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2019 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică, care stipulează, în scopul de a proteja independența autorităților de reglementare, statele membre **se asigură, în special, că există dispoziții referitoare la conflictul de interese, iar obligațiile de confidențialitate se mențin și după încheierea mandatului membrilor consiliului de administrație al autorității de reglementare** [25].

Totodată, în acest sens este relevant de a se lua act de prevederile art. art. 10, alin. 5), lit. f) din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, candidatul la funcția de director al Consiliului de administrație trebuie să nu fie membru al vreunui partid politic la momentul depunerii cererii de participare la concurs [26], coroborat cu art. 10, alin. 15) din aceeași lege [27], pct. 21 din HP nr. 334 din 14.12.2018 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a ANRE, în decurs de un an după încetarea mandatului de director al Consiliului de **administrație al ANRE, persoana respectivă nu este în drept să ocupe funcții la întreprinderea energetică a cărei activitate este reglementată de Agenție** [28].

Astfel, dacă sunt impuse restricții candidaților la funcția de director ANRE, la momentul participării la concursul de accedere în funcție, aceste restricții rămân a fi valabile, menținute pe tot parcursul mandatului, de a nu fi afiliat în nici o organizație social politică. Totodată, întru asigurarea prevederilor ce țin de integritate, imparțialitate, a fost impusă restricția directorilor ANRE după eliberarea lor din funcție de a nu activa în cadrul operatorilor energetici reglementați, respectiv este interzis categoric ca un director de ANRE pe parcursul mandatului său să activeze concomitent și în cadrul unui AO ilegal, în condițiile unor circumstanțe agravante când membri ai AO sunt angajați ai întreprinderilor energetice reglementate de către acest director al autorității de reglementare.

În acest sens, în conformitate cu art. 23, alin. 1, 2, 3) al Legii nr. 199 din 16.07.2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică [29], „demnitarul își exercită mandatul cu bună-credință. În cazul încălcării acestei prevederi, demnitarul poartă răspundere personală. Încălcarile comise în exercițiul mandatului atrag răspunderea disciplinară, civilă, contravențională sau penală în condițiile legii. Neexecutarea sau executarea necorespunzătoare de către persoana cu funcție de demnitate publică a obligațiilor, prerogativelor și competențelor sale, indiferent de prezența culpei, poate atrage după sine revocarea sau eliberarea din funcție”. În conformitate cu prevederile art. 5¹ din aceeași lege, persoanele cu funcții de demnitate

publică au obligația să respecte prevederile art. 7 alin. 2), lit. a), b) și d) din Legea nr. 325 din 23 decembrie 2013 privind evaluarea integrității instituționale, și anume: a) să nu admită manifestări de corupție; b) să denunțe imediat organelor competente orice tentativă de a fi implicați în acțiunile prevăzute la lit. a); c) să declare cadourile și conflictul de interese în conformitate cu legislația, să respingă expres influența necorespunzătoare, iar în cazul imposibilității de a respinge în mod expres influența necorespunzătoare și al afectării activității sale profesionale, să depună un denunț scris către organele competente [30].

Subsecvent, este esențial de menționat că art. 8, alin. 6) din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, prevede **că directorii Consiliului de administrație și personalul Agenției, la îndeplinirea atribuțiilor ce le revin, acționează în mod independent de orice interes de pe piețele reglementate** [31], pct. 18, lit. a) din HP nr. 334 din 14.12.2018 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a ANRE, directorii ANRE sunt obligați să ia decizii și să acționeze în limitele legislației în vigoare, să fie imparțiali și să acționeze în mod independent, în interes public, fără a solicita sau accepta instrucțiuni de la persoane terțe, inclusiv de natură politică [32].

În acest sens, acest aspect evocat supra este fortificat și consolidat durabil de pct. 80, art. 57, alin. 4), lit. b (i), alin. 5, lit. a, b) din Directiva (UE) 2019/944 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2019 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică [33], precum și pct. 30, 34, art. 39, alin. 4), lit. b (i)) din Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale [34], care statuează că **autoritatea de reglementare se asigură că personalul său și persoanele cu funcție de conducere acționează în mod independent de orice interes de piață, independență care nu exclude controlul parlamentar, judiciar.**

Cu certitudine nu pot desfășura angajații ANRE o activitate independentă „**de orice interes de pe piețele reglementate**” atâta timp cât sunt membri ai acestei AO de rînd cu angajați ai întreprinderilor energetice reglementate de către ANRE, autorității publice centrale din domeniul energetic. În spiritul evitării conflictelor de interese, aspectelor de incompatibilitate, art. 57, alin. 4), lit. b), i) din Directiva (UE) 2019/944 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2019 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică [35], Desemnarea și independența autorităților de reglementare, art. 39, alin. 4), lit. b), i) din Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale [36], prescrie clar că **autoritatea de reglementare se asigură că personalul său și persoanele**

cu funcție de conducere acționează în mod independent de orice interes de piață.

În acest sens, în conformitate cu prevederile art. 21, alin 2) din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, organele centrale de specialitate, **alte autorități ale administrației publice centrale, autoritățile de reglementare**, alte autorități, autoritățile administrației publice locale, **organizațiile necomerciale nu au dreptul: a) să intervină în activitatea întreprinderilor energetice; b) să distragă personalul întreprinderilor energetice de la îndeplinirea atribuțiilor de serviciu; c) să se implice în relațiile contractuale dintre întreprinderile energetice și consumatori** [37].

Referitor la aceasta, misiunea, obligația Comunității Energiei este **dezvoltarea concurenței pe piețele energiei de rețea**, aspect prevăzut în Tratatul de instituire a Comunității Energiei, pct. 6) din Decizia 2006/500/CE din 29.05.2006 [38].

Totodată, prevederile naționale protejează competitivitatea pe piața energetică, concurența loială, aspecte care sunt consfințite în art. 126, alin. 2), lit. b) din Constituția RM, **statul trebuie să asigure protecția concurenței loiale** [39]; art. 3, alin. 1) din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012, statul asigură libertatea activității de întreprinzător, **protecția concurenței loiale și apărarea drepturilor și intereselor întreprinderilor și ale cetățenilor contra practicilor anticoncurențiale și concurenței neloiale** [40].

În acest context, împărtășim poziția cercetătorilor români A. Cotuțiu și G.V. Sabău care susțin că una din condițiile de bază pentru existența unei economii de piață funcționale, alături de libertatea de mișcare a bunurilor, persoanelor, serviciilor și capitalului, o reprezintă un mediu concurențial nedistorsionat. Astfel comerțanții, fie la nivel național, fie la nivel comunitar, trebuie să interacționeze pe cât posibil în mod liber, fără influențe negative din partea agenților puternici sau aflați în situații privilegiate, asociațiilor de agenți economici sau a statului. Într-o economie de piață funcțională, respectarea normelor privind concurența asigură progresul economic, apărarea interesului consumatorilor și competitivitatea produselor și serviciilor [41].

Și autoarea E. Mihai specifică că concurența în relațiile cu dreptul consumatorilor are o semnificație aparte. Este cert că dreptul consumatorilor s-a constituit și în sistemul de drept pozitiv ca ramură distinctă, chiar dacă este, la fel ca și dreptul concurenței, compozită. Scopul concurenței este protecția, menținerea și stimularea concurenței și a unui mediu concurențial normal, în vederea promovării intereselor consumatorilor [42].

În același context, autorii T. Moșteanu și Th. Purcărea consideră că este important ca o întreprindere să acorde importanță atât concurenței, cât și clienților săi. Nu trebuie să se supradimensioneze atenția pe care între-

prinderea o acordă concurenței, și invers [43].

În acest sens, este relevant de a se face referire la atribuțiile ANRE care nu pot fi desfășurate transparent, obiectiv în contextul asocierii angajaților ANRE, de comun cu angajații întreprinderilor enregetice reglementate, Ministerului Energiei, în același timp membri ai AO, în contextul existenței prevederilor Legii nr. 108 din 27.05.2016 cu privire la gazele naturale, și anume: art. 7, alin. 2), lit. g) monitorizează corectitudinea aplicării de către titularii de licențe a metodologiilor aprobate, a prețurilor și a tarifelor reglementate, aprobate în conformitate cu metodologiile respective; alin. 3), lit. c) promovează, monitorizează și asigură transparența și concurența pe piața gazelor naturale; lt. f) realizează investigații pe piața gazelor naturale; lit. f¹) efectuează controale, inclusiv sub aspectul respectării cerințelor privind integritatea și transparența pieței gazelor naturale; alin. 4), lit. a) promovează protecția drepturilor și a intereselor legale ale consumatorilor finali, ale utilizatorilor de sistem, în special prin asigurarea prestării de către titularii de licențe a serviciilor de calitate, prin susținerea și asigurarea tratamentului echitabil și nediscriminatoriu în raport cu consumatorii finali, cu utilizatorii de sistem, prin prevenirea măsurilor anticoncurențiale; lit. b) adoptă hotărâri și emite decizii menite să asigure protecția drepturilor și a intereselor legitime ale consumatorilor finali, ale utilizatorilor de sistem în conformitate cu prevederile prezentei legi; lit. d) monitorizează respectarea de către titularii de licențe a drepturilor consumatorilor finali; lit. e) examinează și soluționează problemele expuse în reclamațiile consumatorilor finali; lit. h) examinează și soluționează în procedură extrajudiciară neînțelegerile survenite între consumatorii finali, utilizatorii de sistem și furnizori, operatori de sistem, operatori ai instalațiilor de stocare [44].

Suplimentar, în conformitate cu art. 8, alin. 1) al aceleiași legi, ANRE: a) controlează dacă titularii de licență respectă condițiile stabilite pentru desfășurarea activităților licențiate și prevederile prezentei legi, inclusiv cele privind drepturile consumatorilor finali și calitatea serviciilor prestate; b) controlează dacă participanții la piața gazelor naturale aplică în mod corect prețurile și tarifele reglementate la gazele naturale; c) are acces la contabilitatea participanților la piața gazelor naturale, solicită și are acces la informația și la documentele aferente activităților practicate conform licenței, la informația și la documentele contabile, la informația și la documentele care conțin informații ce constituie secret de stat, secret comercial sau alte informații oficiale cu accesibilitate limitată, inclusiv de la organele centrale de specialitate ale administrației publice, în legătură cu activitatea participanților la piața gazelor naturale; e) pune în aplicare principiul eficienței maxime la cheltuieli minime la transportul, stocarea, distribuția și furnizarea gazelor naturale; g¹) elabo-

rează și aprobă ghiduri, adoptă hotărâri menite să asigure buna desfășurare a activităților din sectorul gazelor naturale, buna funcționare a pieței gazelor naturale, precum și protecția drepturilor și a intereselor legitime ale consumatorilor finali; j) efectuează controale; k) inițiază investigații în legătură cu sesizările parvenite, în conformitate cu prezenta lege și cu Legea nr. 174/2017 cu privire la energetică, și întreprinde măsurile necesare în limitele competențelor sale stabilite prin lege; l) înaintează prescripții în cazul constatării încălcării de către participanții la piața gazelor naturale a prevederilor prezentei legi, ale Legii cu privire la energetică și ale actelor normative de reglementare aprobate de Agenție, adoptă hotărâri și emite decizii pentru lichidarea încălcărilor depistate; n) constată și examinează contravenții în sectorul gazelor naturale, în modul și în cazurile prevăzute de prezenta lege și de Codul Contravențional; o) aplică sancțiuni, inclusiv sancțiuni financiare, pentru nerespectarea sau încălcarea legislației în domeniul gazelor naturale în modul și cazurile stabilite în prezenta lege, etc, [45].

În acest sens, prevederile comunitare consolidează și fortifică durabil instituția protecției consumatorilor, Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale, pct. 48) interesele consumatorilor ar trebui să se afle în centrul prezentei directive iar calitatea serviciilor ar trebui să reprezinte una dintre principalele responsabilități ale întreprinderilor din sectorul gazelor naturale. **Drepturile actuale ale consumatorilor trebuie să fie consolidate și garantate și ar trebui să includă o mai mare transparență. Protecția consumatorilor ar trebui să garanteze că toți consumatorii din spațiul comunitar extins beneficiază de o piață competitivă. Respectarea drepturilor consumatorilor ar trebui asigurată** [46].

Mai mult decât atât, abaterile respective ale angajatelor ANRE, în același timp membre ale AO sunt în contradicție totală cu atribuțiile ANRE, în contextul prevederilor art. 12, alin. 1) din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică: n) exercită controlul asupra modului de respectare a drepturilor consumatorilor de către întreprinderile energetice; c) promovează dezvoltarea piețelor energiei în condiții de competitivitate, securitate și sustenabilitate a mediului; d) promovează și facilitează, în conformitate cu legile sectoriale, accesul participanților noi, inclusiv al producătorilor de energie din surse regenerabile, la rețelele electrice și de gaze naturale, la piețele energiei electrice și gazelor naturale, în special prin eliminarea barierelor care le-ar putea împiedica accesul; e) promovează dezvoltarea concurenței pe piețele energiei, cu respectarea cerințelor stabilite în legile sectoriale; i) monitorizează și asigură respectarea de către întreprinderile energetice a transparenței în activitatea desfășurată, inclusiv a transparenței prețurilor

pe piețele angro; j) promovează o politică tarifară echitabilă și argumentată economic, prin elaborarea și aprobarea metodologiilor de calculare, de aprobare și de aplicare a tarifelor și prețurilor reglementate, în baza unor criterii transparente, obiective și nediscriminatorii, în conformitate cu legile sectoriale; l) pune în aplicare principiul eficienței maxime la cheltuieli minime și supraveghează respectarea acestuia de către întreprinderile energetice ale căror prețuri și tarife sunt reglementate de Agenție, etc, [47].

În contextul afilierii angajaților ANRE cu angajații întreprinderilor energetice reglementate, rămîne a fi imposibilă atragerea la răspundere conform tuturor rigorilor legale de către ANRE a acestora în contextul: art. 19 din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, alin. 1) întreprinderile energetice poartă răspundere pentru neîndeplinirea sau pentru îndeplinirea necorespunzătoare a funcțiilor și a obligațiilor stabilite în prezenta lege, în legile sectoriale, precum și în actele normative de reglementare aprobate de Agenție; 2) dacă Agenția constată încălcarea de către întreprinderile energetice a prevederilor prezentei legi, ale legilor sectoriale, precum și ale actelor normative de reglementare aprobate de Agenție, aceasta este în drept să inițieze procedura contravențională în condițiile și în termenele stabilite în Codul Contravențional; Agenția este în drept să aplice titularilor de licențe, titularilor de autorizații și altor persoane juridice sancțiuni în cazurile stabilite în legile sectoriale [48].

Totodată, cu certitudine nu poate ANRE să examineze transparent, obiectiv neînțelegerile și litigiile dintre participanții la piețele energiei, atâta timp cât unii angajați ai acesteia s-au asociat în AO cu unii operatori din domeniul energetic reglementat, în contextul art. 18 din aceeași lege, alin. 1) neînțelegerile dintre întreprinderile energetice în legătură cu prezenta lege și legile sectoriale se examinează de Agenție; alin. 2) Agenția examinează în procedură extrajudiciară neînțelegerile dintre consumatori, utilizatorii de sistem și întreprinderile energetice ce survin în legătură cu aplicarea prezentei legi și a legilor sectoriale și emite decizii în caz de necesitate [49].

Subsidiar, indubitabil ANRE este lipsit de transparență, imparțialitate, integritate în cadrul procedurii de aplicare a sancțiunilor în contextul art. 20 din aceeași lege, alin. 1) în modul și cazurile stabilite în legile sectoriale, Consiliul de administrație aplică sancțiuni pentru nerespectarea sau încălcarea legislației în domeniul energiei [50].

Totodată, art. 11, alin. 1) lit. e¹) din Legea nr. 10 din 26.02.2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, prevede că Guvernul cu suportul Ministerului Energiei monitorizează îndeplinirea de către producătorii eligibili mari a obligațiilor stabilite în Regulamentul privind desfășurarea licitațiilor pentru oferirea statutului de producător eligibil mare,

aprobat de Guvern; e¹⁾ efectuează supravegherea asupra respectării normelor, regulamentelor, actelor normativ-tehnice și a regulilor de securitate la instalarea, funcționarea și exploatarea cazanelor, furnalelor, sobelor pe bază de biomasă, sistemelor fotovoltaice solare și termice solare, sistemelor geotermale de mică adâncime și a pompelor de căldură; g) calculează și aprobă tarifele fixe pentru implementarea schemei de sprijin stabilite la art. 34 alin. (1) lit. b); art. 6, alin. 3) asigură transparența procesului de licitații prin organizarea procedurilor deschise, în una sau în mai multe faze, și prin prezentarea tuturor informațiilor necesare investitorilor; alin. 4) creează climatul concurențial necesar prin asigurarea participării la licitațiile organizate a unui număr nelimitat de investitori, în condiții egale și nediscriminatorii; alin. 5) stabilește reguli clare, obiective, transparente și nediscriminatorii pentru organizarea licitațiilor și pentru îndeplinirea, cu responsabilitate, de către participanții la licitație a obligațiilor aferente [51].

Lipsa transparenței în activitatea de serviciu a unor participanți de pe piața energetică din RM, constituie o altă vulnerabilitate cu care se confruntă instituția consumatorului resurselor energetice din RM, în acest sens este oportun de menționat despre desfășurarea ședințelor ANRE în format online, în cadrul cărora se aprobă tarifele la resursele energetice care sunt achitate de către consumatorii resurselor energetice; ședințe care sunt desfășurate contrar prevederilor legale prevăzute la Legea nr. 239 din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional, în care este statuat clar prin art. 13, alin. 1) **ședințele din cadrul autorităților publice privind luarea de decizii sunt publice**; alin. 2) **persoanele interesate vor participa la ședințele publice în limita locurilor disponibile din sala de ședințe și în ordinea priorității stabilită de persoana care prezidează ședința, luându-se în considerare interesul cetățenilor, asociațiilor** constituite în corespundere cu legea, al altor **părți interesate față de subiectul ședinței publice** [52], în coroborare cu art. 16, alin. 1) din Legea nr. 174 din 21.07.2021 cu privire la energetică, ședințele Consiliului de administrație în cadrul cărora se examinează proiectele actelor normative de reglementare, cererile privind costurile de bază, privind prețurile reglementate, tarifele reglementate ori hotărâri care pot avea impact asupra obligațiilor de serviciu **sunt publice** [53]. Subsidiar, în conformitate cu art. 20, alin. 1 din Legea integrității nr. 82 din 25.05.2017, desfășurarea activității entității publice în mod transparent, responsabil în raport cu cetățenii și cu implicarea acestora este asigurată prin **crearea posibilităților de participare a cetățenilor, a asociațiilor constituite în corespundere cu legea și a altor părți interesate** la procesul decizional din cadrul entității publice. Regulile cu privire la procedurile de asigurare a transparenței în procesul decizional din entitățile

publice și derogările de la ele sunt prevăzute de Regulamentul Parlamentului, Legea nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional și de actele normative ale Guvernului [54].

Subsidiar, în contextul aceleiași legi, în cazul nerespectării transparenței în procesul decizional survine acea răspundere prevăzută la art. 16¹ „Nerespectarea prevederilor prezentei legi constituie abatere disciplinară și se sancționează conform prevederilor Codului muncii sau ale legislației speciale. Persoanele fizice și persoanele cu funcții de răspundere poartă răspundere contravențională în conformitate cu Codul contravențional al Republicii Moldova” [55]. Totodată, în conformitate cu prevederile art. 17, alin. 1) din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, „până la înaintarea spre examinare de către Consiliul de administrație, în ședință **publică**, a proiectului unui act normativ de reglementare al Agenției ...” [56]. Ședințele publice reprezintă o formă de organizare a activității autorităților publice, deschisă accesului liber al publicului și presei, prin care se permite cetățenilor să participe la dezbateri, asigurându-se astfel acea transparență veritabilă, iar aceasta garantează lipsa arbitrarului, abuzului de putere în procesul decizional din partea autorităților publice, ANRE, Ministerul Energiei, întreprinderilor energetice reglementate. Consumatorii resurselor energetice cu siguranță nu sunt obligați să achite acel tarif aprobat online, format care nu este prevăzut în prevederile legale. În situațiile de forță majoră, condiții meteorologice nefaste, de stare de urgență în sănătate, pandemie virus de Covid-19, toate instituțiilor desfășurau activitatea la distanță, ședințele le petreceau online, ceea ce era aprobat la nivel de lege, ceea ce era justificat, ceea ce putea fi admis și înțeles, nu și faptul că ANRE prin abuz de putere continuie încă de la finisarea stării de pandemie și până în prezent să desfășoare toate ședințele precum că publice în format online în cadrul cărora cel mai grav aprobă tarifele neechitabile la serviciile energetice. Și da, ședințele publice cu prezență fizică, pot include și componenta online în cazul când doritori de a participa la aceste ședințe sunt persoane aflate peste hotarele țării, diaspora. De fapt, desfășurarea de către ANRE a ședințelor online este un filtru de apărare, întru a evita aspectele imprevizibile în partea ce ține de întrebările incomode și deranjante pe ilegalitățile, abuzurile reglementatorului, companiile energetice reglementate, care pot fi adresate de părțile interesate participante la ședință. Mai mult ca atât, caracterul total abuziv al ANRE a fost demonstrat pe timp de Covid-19 prin stabilirea plăților regulatorii maxime de 0,3 % percepute de la companiile energetice, în contextul prevederilor art. 11, alin 5) din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, mărimea plăților regulatorii nu va depăși 0,3 la sută din veniturile de vânzări al companiilor energetice [57]”, ceea ce a fost o

sfidare a bunului simț, a onestității în condițiile în care se activa de la distanță, astfel cheltuielile administrative, de întreținere a sediului ANRE erau reduse la maximum. Iar o dovadă că bugetul ANRE este unul excesiv de mare este sistarea percepției plăților regulatorii pentru o perioadă de 6 luni, începând cu luna iunie a anului 2022, prin care a fost aprobată Hotărârea ANRE nr. 324 din 03.06.2022 privind modificarea cuantumului plăților regulatorii stabilite prin Hotărârea ANRE nr. 570 din 24 noiembrie 2021, [58], decizie aprobată doar sub anumite presiuni, condiționări, ca și de fapt recenta reducere a salariilor directorilor ANRE cu 20 %.

Totodată, este de menționat că recente condiții meteorologice periculoase pentru viața și sănătatea persoanelor, au fost justificarea ca sistemul educațional, de învățământ să petreacă studiile la distanță, în format online.

Asociațiile de protecție a consumatorilor nedezvoltate constituie o altă vulnerabilitate a instituției protecției drepturilor și intereselor consumatorilor resurselor energetice din RM, în acest sens țin să precizez că deși art. 23, alin. 1, 2) din Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor, stipulează clar că, statele membre se asigură că există mijloace adecvate și eficace pentru a garanta respectarea prezentei directive, care cuprind dispoziții care permit unuia sau mai multora dintre următoarele organisme, astfel cum este stabilit de legislația națională, **să introducă o acțiune în fața unei instanțe judecătorești sau a organelor administrative competente**, în temeiul legislației naționale, pentru a se asigura aplicarea dispozițiilor de drept intern de transpunere a prezentei directive, **b) organizațiile de protecție a consumatorilor care au un interes legitim în protejarea consumatorilor** [59].

În contextul în care, consumatorii resurselor energetice adesea nu dețin cunoștințele necesare, pregătirea întru ași apăra drepturile sale lezate de către ANRE, întreprinderile energetice reglementate de către reglementator, autoritatea publică centrală în domeniul energetic, etc, spre regret nu sunt informați, inițiați în domeniul energetic, totodată nu dețin surse financiare întru ași angaja un avocat, din păcate prevederea menționată supra nu este funcțională, nu este aplicabilă, consumatorii resurselor energetice nu pot beneficia de acest drept legal.

Nefuncționarea mecanismului controalelor Agenției, autorității publice centrale în domeniul energetic, constituie o altă vulnerabilitate a instituției protecției drepturilor și intereselor consumatorilor resurselor energetice din RM, activitate care este prevăzută în art. 15 din Legea nr. 174 din 21.07.2017 cu privire la energetică, alin 2) Agenția efectuează controale planificate sau controale inopinate, din oficiu sau la cerere [60]; precum și de Capitolul III, tipurile de control, Secțiunea 1, controlul planificat; art. 19

Secțiunea a 2-a Controlul inopinat din Legea nr. 131 din 08.06.2012 privind controlul de stat [61]. Astfel, este regretabil că acest mecanism este ineficient în situația în care adesea aceste controale sunt declanșate de către societatea civilă, chiar ei consumatorii resurselor energetice, iar aceasta constituie o vulnerabilitate extrem de gravă a instituției protecției consumatorilor. Totodată, este important de menționat că, în unele situații se atestă acțiunile discriminatorii, diferențiate aplicate de reglementator față de întreprinderile energetice reglementate, atunci când în rezultatul controalelor ANRE transmite procuraturii întru a fi investigate actele adoptate în rezultatul controalelor în partea ce ține de fraudă, ilegalitățile depistate, în alte situații nu expediază spre investigare aceste fraude depistate ceea ce oferă operatorului să atace acele hotărâri în instanța de judecată, aspecte concertate de ANRE și întreprinderile energetice reglementate. Adesea, ANRE poate să își aroge competența altor instituții, în context a procuraturii și fraudă de 33 milioane de lei să o califice drept ineficiență economică, în acest context să negligeze prevederile art. 28, alin. 9, 9¹) din Legea nr. 131 din 08.06.2012 privind controlul de stat, „organul de control sesizează procurorul sau organul de urmărire penală competent cu privire la identificarea semnelor compo-nenței de infracțiune, printr-o sesizare, la care, în mod obligatoriu, se ane-xează procesul-verbal de control și materialele ce țin de controlul în cauză...” [62], HANRE nr. 768 din 19.12.2024 privind rezultatul controlului inopinat la titularul de licență SRL „Chișinău-Gaz” valoarea fraudei 32 546 6 milioane lei [63], HANRE nr. 12 din 12.01.2024 privind rezultatul controlului inopi-nat la titularul de licență SRL „Chișinău-Gaz” valoarea fraudei 2 93713 mi-lioane lei [64]; HANRE nr. 445 din 25.11.2020 privind rezultatele controlu-lui planificat efectuat de către titularul de licență SRL „Chișinău-Gaz” [65]. Aceeași abordare, este și în cazul Ministerului Energiei care este fondator la ÎS „Moldoelectrica”, HG nr. 118 din 07.03.2023 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Energiei [66], astfel cum poate să fie efectuate careva controale imparțiale, integre în situația în care autoritatea publică este fondator, ca și în cazul SA „MoldovaGaz” unde Ministerul Energiei este membru în Consiliul de Observatori, SA „Termoelectrica” unde fondator este Guvernul RM, ÎS „Energocom”.

Cadrul legal deficitar constituie o altă vulnerabilitate care afectează enorm instituția protecției drepturilor și intereselor consumatorilor resur-selor energetice din RM. În acest sens, este oportun de menționat că, per-ceperea plăților regulatorii de către ANRE de la companiile energetice re-glementate, plăți care sunt reflectate în tariful la resursele energetice care este achitat de către consumatorii resurselor energetice, fac a fi imposibil ca ANRE să apere consumatorii în contextul lezării drepturilor acestora de către

operatorii reglementați. Această plată regulatorie de fapt este și acea remunerare din partea companiilor energetice pentru inacțiunea ANRE, pentru protejarea titularilor de licență reglementați de către regulator. Perceperea acestor plăți regulatorii de către ANRE de la întreprinderile energetice reglementate, plăți regulatorii care sunt reflectate în tariful pentru resursele energetice, este stipulată în art. 11 din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, alin. 1) Agenția își formează bugetul pentru anul următor în baza plăților regulatorii, aplicate anual de Agenție titularilor de licențe; alin. 2) Agenția stabilește mărirea plăților regulatorii pentru anul următor la un nivel suficient, încât să acopere cheltuielile necesare pentru asigurarea activității sale în conformitate cu legea, în baza estimărilor cantităților de energie electrică, de energie termică, ale volumelor de gaze naturale, necesare pentru aprovizionarea consumatorilor, ale volumului serviciului public de alimentare cu apă și de canalizare, precum și în baza estimărilor volumelor de produse petroliere principale și de gaze lichefiate importate pentru anul următor, prezentate de către titularii de licențe; alin. 3) Mărirea plăților regulatorii se determină după cum urmează: a) pentru energia electrică – din venitul de vânzări al titularului de licență de energie electrică; b) pentru gazele naturale – din venitul de vânzări al titularului de licență de gaze naturale; c) pentru energia termică – din venitul de vânzări al titularului de licență de energie termică; d) pentru produsele petroliere – pornind de la volumul produselor petroliere principale și al gazelor lichefiate importate; e) pentru serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare – în conformitate cu legea de profil, 4) Plățile regulatorii se transferă de către titularii de licență la contul curent al Agenției, trimestrial, în termenul stabilit de Agenție. Agenția are dreptul unic de a utiliza mijloacele de pe contul său [67], este contrară prevederilor art. 35 din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale, autonomia decizională a autorității presupune independența de orice alt organism politic, **cu alocări bugetare anuale** separate cu autonomie în execuția bugetului alocat și dispunerea de resursele umane și financiare necesare pentru îndeplinirea atribuțiilor lor [68]. Astfel, urmează să fie ajustat cadrul legal național cu cel comunitar, și ANRE să fie finanțat din bugetul de stat, fără a percepe plăți regulatorii de la titularii de licență reglementați; respectiv salariile angajaților ANRE urmează să fie ajustate în conformitate prevederile Legii nr. 270 din 23.11.2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar [69], Legea salarizării nr. 847 din 14.02.2002, [70], întru a asigura acea echitate salarială. În acest sens, țin să precizez că nici un stat membru al Comunității Energetice nu percepe plăți regulatorii la produsele petroliere. Cu ce este mai important,

superior ANRE decât alte instituții publice organele de poliție, procuratura, instanța de judecată, alte instituții publice? Reiese că celelalte instituții dacă nu percep salarii atât de imense sunt lipsite de independență, imparțialitate, integritate?

Suplimentar, în contextul prevederilor Hotărârii Curții Constituționale nr. 4 din 03.03.2022 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 92 din 29.05.2014 cu privire la energia termică și promovarea cogenerării și din Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 191 din 19.02.2002, pct. 69) **normele contestate stabilesc o obligație generală de achitare a serviciilor de încălzire în cazul apartamentelor deconectate de la sistemul centralizat de încălzire, fără a lua în considerare circumstanțele specifice ale fiecărui caz particular;** pct. 73, în acest sens, Curtea reține că **trebuie să fie posibilă evaluarea de la caz la caz a circumstanțelor fiecărui apartament deconectat integral sau parțial de la sistemul centralizat și stabilirea unei taxe care depinde de aceste circumstanțe, nu de o valoare fixă** [71], care la moment este în valoare de 50% din valoarea totală a plății pe consumul de energiei termică centralizată, astfel SA „Termoelectrica” a încălcat dreptul propriu al locatarilor la proprietate, urma să fie ajustat art. 42, alin. 12) din Legea nr. 92 din 29.05.2014 cu privire la energia termică și promovarea cogenerării „în cazul în care deconectarea instalației de utilizare a energiei termice de la sistemul colectiv de alimentare cu energie termică a fost deja efectuată, facturarea și plata pentru energia termică se fac conform unui regulament aprobat de Guvern”, [72];

Astfel, spre exemplu, dacă în perioada 2006-2021 SA „Termoelectrica” încasa sume rezonabile de la consumatorii debransați de la energia termică centralizată, în limita de 5%-20%: 5% - perioada 2006 - 2011 - Hotărârea Guvernului nr. 978/ 23.08.2006; 10 % - perioada 2011- 2012 - Hotărârea Guvernului nr. 707/20-09-2011; 15 % - perioada 2012- 2013 - Hotărârea Guvernului nr. 707/20-09-2011; 20 % - perioada 2013- 2016 - Hotărârea Guvernului nr. 707/20-09-2011; 10 % - perioada 2016- 2022 - Hotărârea Guvernului nr. 722/ 08.06.16, atunci în perioada 2022-2024 aceste sume au crescut până la 50%: 31,45% - perioada 2022- 2023- Ordinul MIDR nr. 184/31 octombrie 2022; 50% - perioada 2023, 2024 - prezent - Hotărârea Guvernului nr. 752/04-10-2023 [73]. Este cu adevărat inimaginabil, inechitabil ca consumatorul debransat de la energia termică centralizată, să achite 50 % pentru nimic, în același timp să achite pentru cealaltă sursă de încălzire alternativă, iar aceasta este o vulnerabilitate a instituției consumatorului, o insecuritate a raporturilor juridice, impredictibilitate care costă. Referitor la insecuritatea raporturilor juridice, impredictibilitatea acestora a fost situația, când Guvernul Republicii Moldova prin Hotărârea nr. 281/2024 a

adoptat un nou Regulament cu privire la prestarea și achitarea serviciilor comunale și necomunale inclusiv și o nouă Metodologie privind repartizarea consumului direct/indirect de energie termică între consumatorii unui bloc locativ conectat la sistemul de alimentare centralizată cu energie termică [74]. Adoptarea în perioada 2022-2024 a trei Metodologii la energia termică Ordinul nr. 184 din 31.10.2022 cu privire la aprobarea Metodologiei privind repartizarea consumului de energie termică și a costului aferent acestui consum între consumatorii unui bloc locativ conectați la sistemul colectiv de alimentare cu energie termică, [75], HG nr. 752 din 04.10.2023 pentru modificarea Regulamentului cu privire la modul de prestare și achitare a serviciilor locative, comunale și necomunale pentru fondul locativ, contorizarea apartamentelor și condițiile deconectării acestora de la/reconectării la sistemele de încălzire și alimentare cu apă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 191/2002, [76], HG nr. 281 din 17.04.2024 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la prestarea și achitarea serviciilor comunale și necomunale [77], are drept efect instabilitatea normelor juridice și generează insecuritatea raporturilor juridice. În acest context, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat importanța asigurării accesibilității și previzibilității legii, instituind și o serie de repere pe care legiuitorul trebuie să le aibă în vedere pentru asigurarea acestor exigențe. Astfel, în cauze precum *Sunday Times* contra Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, 1979, *Rekvényi* contra Ungariei, 1999, *Rotaru* împotriva României, 2000, *Damman* împotriva Elveției, 2005, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat că „nu poate fi considerată „lege” decât o normă enunțată cu suficientă precizie, pentru a permite individului să-și regleze conduita. Individul trebuie să fie în măsură să prevadă consecințele ce pot decurge dintr-un act determinat”; „o normă este previzibilă numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduita”; „în special, o normă este previzibilă atunci când oferă o anume garanție contra atingerilor arbitrare ale puterii publice”. Sub acest aspect, principiul securității juridice se corelează cu un alt principiu, dezvoltat în dreptul comunitar, și anume principiul încrederii legitime. Potrivit jurisprudenței Curții de Justiție a Comunităților Europene (de exemplu cauzele *Facini Dori vs. Recre*, 199421, *Foto-Frost vs. Hauptzollant Lübeck-Ost*, 198722), principiul încrederii legitime impune ca legislația să fie clară și predictibilă, unitară și coerentă; de asemenea, impune limitarea posibilităților de modificare a normelor juridice, stabilitatea regulilor instituite prin acestea. Acest concept prin prisma noțiunii de accesibilitate, care este asociată exigenței previzibilității legii, și anume aceea care privește modul de sensul de înțelegere a acestora. Norma juridică, după

cum s-a menționat, trebuie să fie clară, inteligibilă, întrucât cei cărora li se adresează trebuie nu doar să fie informați în avans asupra consecințelor actelor și faptelor lor, ci să-și înțeleagă consecințele legale ale acestora.

În contextul aprecierii în partea ce ține de inechitatea consumatorilor debransați de la agentul termic, este relevant de important de reflectat asupra importanței efectelor cogenerării despre care s-a expus autoarea Corina Guțu-Chetrușca în lucrarea sa *Piața energiei termice* care a precizat că în Republica Moldova cca 60% din consumul total de energie îl constituie căldura. Pe plan mondial acest consum constituie în jur de 40%. Raționalizarea consumului de căldură are consecințe însemnate atât economice, cât și ecologice, și sociale. Aceasta este foarte actual pentru Republica Moldova în care „sărăcia energetică” afectează în jur de 80% din populație. „Sărăcia energetică” se consideră atunci când mai mult de 10% din totalul cheltuielilor unei gospodării sunt folosite pentru acoperirea cheltuielilor pentru resursele energetice (căldură, energie electrică, gaz, lemn, cărbune). Energia termică ca marfă are un șir de particularități care complică organizarea și funcționarea pieței. Este destul de indicată necesitatea transportului ei prin conducte și imposibilitatea acumulării căldurii pe perioade relativ mari. În Republica Moldova la acest factor obiectiv se adaugă consecințele sistemului administrativ de comandă în care s-au format sistemele de alimentare cu căldură [78]. Această concluzie a autoarei Corina Guțu-Chetrușca referitor la cheltuielile suportate de consumatori pentru acoperirea costurilor resurselor energetice este destul de actuală și în prezent. Desigur că „sărăcia energetică” se datorează nu numai ci și unei ineficiente administrări a sistemului de alimentare cu căldură, actelor de corupție etc.

Doar că, țin să precizez în contextul celor expuse de autoare că, în ultimii ani, indicii „Sărăciei energetice” a depășit cu mult peste 10% din totalul cheltuielilor unei gospodării folosite pentru acoperirea cheltuielilor pentru resursele energetice (căldură, energie electrică, gaz, lemn, cărbune), au ajuns chiar peste 50 %, chiar dacă există instituit mecanismul compensațiilor acordate de către stat, în vederea susținerii păturilor vulnerabile. Prin urmare dacă peste 10 % sunt considerate sărăcie energetică, atunci cheltuielile pentru resursele energetice peste 50 % pentru o gospodărie cum poate fi apreciat, cumva sub limita existenței, moarte clinică.

Suplimentar, urma încă la o etapă mult mai avansată să fie implementat sistemul colectiv de alimentare cu energie termică cu distribuție pe orizontală, ceea ce permitea contorizarea separată la nivel de fiecare apartament, și ar excluderea plăților ilegale, arbitrar percepute în special de la consumatorii de energie termică debransați, în acest sens există acordul încheiat dintre Guvernul RM și Banca Europeană pentru Reconstrucție și

Dezvoltare de 143,5 milioane euro care reprezintă o parte semnificativă din finanțarea totală a proiectului, care se ridică la 326 de milioane de euro, iar restul finanțării este asigurată de Banca Europeană pentru Investiții și de granturi acordate de Uniunea Europeană și Parteneriatul pentru Eficiență Energetică și Mediu din Europa de Est, care include trecerea a 1 665 de blocuri de locuințe din Chișinău la un sistem de distribuție pe orizontală a agentului termic, Legea nr. 203 din 10.07.2025 pentru ratificarea Contractului de finanțare dintre Republica Moldova, SA „Termoelectrica” și Banca Europeană de Investiții privind realizarea proiectului „Optimizarea sistemului de alimentare centralizată cu energie termică din municipiul Chișinău”, HG nr. 430 din 09-07-2025 cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru ratificarea Contractului de finanțare dintre Republica Moldova și Banca Europeană de Investiții privind realizarea Proiectului „Optimizarea sistemului de alimentare centralizată cu energie termică din mun. Chișinău”, semnat la Chișinău la 3 iulie 2025; HG nr. 406 din 02.07.2025 cu privire la aprobarea semnării Contractului de finanțare dintre Republica Moldova și Banca Europeană de Investiții privind realizarea Proiectului „Optimizarea sistemului de alimentare centralizată cu energie termică din mun. Chișinău” [79].

Concluzii: întru fortificarea durabilă a instituției protecției consumatorilor resurselor energetice din RM, un rol esențial în consolidarea drepturilor și intereselor acestora îl constituie eradicarea abuzurilor de prerogativa funcției comise de către chiar ei participanții pe piața energetică, în special abuzurile săvârșite de către regulator, companiile energetice reglementate, autoritatea publică centrală din domeniul energetic, etc. În acest sens, mecanismele privind evaluarea, controlul integrității, etc., urmează să fie consolidate durabil; organizarea concursurilor de selecție a directorilor ANRE urmează să fie mult mai riguroasă, obiectivă și transparentă, în spiritul principiului meritocrație, profesionalismului, integrității, în vederea asigurării neadmiterii desfășurării unei activități defectuoase, ilicite, abuzive, întru a proteja consumatorii resurselor energetice de consecințe nefaste, de prejudicii esențiale, ce ar afecta bunăstarea acestora, securitatea țării, dezvoltarea economică a acesteia.

Referințe bibliografice:

Reglementări comunitare

1. Art. 57, alin. 4) din Directiva (UE) 2019/944 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2019 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 158/125 din 14.06.2019 [1];

2. Art. 39, alin. 4) din Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 211/94 din 14.08.2009 [2];

3. Art. 57, alin. 5, lit. f) din Directiva (UE) 2019/944 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2019 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 158/125 din 14.06.2019 [25];

4. Pct. 80, art. 57, alin. 4), lit. b (i), alin. 5, lit. a, b) din Directiva (UE) 2019/944 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2019 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică, care stipulează, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 158/125 din 14.06.2019 [33];

5. Pct. 30, 34, art. 39, alin. 4), lit. b (i)) din Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 211/94 din 14.08.2009 [34];

6. Art. 57, alin. 4), lit. b), i) din Directiva (UE) 2019/944 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2019 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 158/125 din 14.06.2019 [35];

7. Art. 39, alin. 4), lit. b), i) din Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 211/94 din 14.08.2009 [36];

8. Tratatul de instituire a Comunității Energiei, pct. 6) din Decizia 2006/500/CE din 29.05.2006, Official Journal L 198, 20/07/2006, P. 0015 – 0017, [38];

9. Pct. 48 din Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 211/94 din 14.08.2009 [46];

10. Art. 23, alin. 1, 2), lit. b) din Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 304/64 din 22.11.2011, [59];

11. Art. 35 din Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 211/94 din 14.08.2009, [68];

12. Legea energiei electrice și a gazelor naturale nr. 123 din 10 iulie 2012, Publicat în MO nr. 485 din 16 iulie 2012, [71].

Reglementări naționale

1. Art. 2 din Legea nr. 117 din 23.12.2009 pentru aderarea Republicii Moldova la Tratatul de constituire a Comunității Energetice. Publicat: 22-01-2010 în Monitorul Oficial Nr. 8-10 art. 6, [3];
2. Pct. 4, lit. n) din Codului de etică și conduită profesională a angajatului ANRE, aprobat prin Hotărârea CA a ANRE nr. 829 din 22.12.2023, [4];
3. Art. 11, alin. 4 din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, Publicat: 15-12-2023 în Monitorul Oficial Nr. 480-482 art. 849, [5];
4. Pct. 4, lit. g) din Codului de etică și conduită profesională a angajatului ANRE, aprobat prin Hotărârea CA a ANRE nr. 829 din 22.12.2023, [6];
5. Art. 10, alin. 1), lit. b, d, e, g, h, i, j, l, m din Legea nr. 82 din 25.05.2017 integrității, Publicat: 07-07-2017 în Monitorul Oficial Nr. 229-243 art. 360, [7];
6. Ibidem, art. 14, alin. 2), lit. a), [8];
7. Ibidem, art. 12, alin. 2), lit. c, d), [9];
8. Art. 2, lit. a) din Legea nr. 165 din 22.06.2023 privind avertizorii de integritate, Publicat: 26-07-2023 în Monitorul Oficial Nr. 267-270 art. 451, [10];
9. Art. 16 din Legea nr. 133 din 17.06.2016 privind declararea averii și a intereselor personale, Publicat: 26-07-2023 în Monitorul Oficial Nr. 267-270 art. 451, [11];
10. Art. 12, alin. 1) din Legea nr. 82 din 25.05.2017 integrității. Publicat: 07-07-2017 în Monitorul Oficial Nr. 229-243 art. 360, [12];
11. Art. 11, alin. 3) din Legea nr. 86 din 11.06.2020 cu privire la organizațiile necomerciale, Publicat : 27-07-2020 în Monitorul Oficial Nr. 193 art. 370, [13];
12. HANRE nr. 12 din 03.01.2025 privind aprobarea prețurilor reglementate pentru furnizarea energiei electrice de către Î.C.S. „Premier Energy” S.R.L., Publicat: 10-01-2025 în Monitorul Oficial Nr. 5-7 art. 17, abrogată, [14];
13. HANRE nr. 459 din 29.07.2025 privind aprobarea prețurilor reglementate pentru furnizarea energiei electrice de către Î.C.S. „Premier Energy Distribution” S.A., Publicat: 01-08-2025 în Monitorul Oficial Nr. 413-416 art. 634, [15];
14. HANRE nr. 768 din 19.12.2024 privind rezultatele controlului inopinat efectuat la titularul de licență SRL „Chișinău-Gaz”, [16];
15. Art. 28, alin. 9) din Legea nr. 131 din 08.06.2012 privind controlul de stat privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător, Publicat: 31-08-2012 în Monitorul Oficial Nr. 181-184 art. 595, [17];
16. Art. 15, alin. 2) din Legea nr. 174 din 21.09.2021 cu privire la energetică, Publicat: 15-12-2023 în Monitorul Oficial Nr. 480-482 art. 849, [18];
17. HANRE nr. 321 din 28.05.2024 cu privire la aprobarea Regulamentului privind confirmarea statutului de producător eligibil mic, Publicat: 13-

06-2024 în Monitorul Oficial Nr. 251-253 art. 441, [20];

18. Legea nr. 10 din 26.02.2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, Publicat: 25-03-2016 în Monitorul Oficial Nr. 69-77 art. 117, [21];

19. HG nr. 690 din 11.07.2018 pentru aprobarea Regulamentului privind desfășurarea licitațiilor pentru oferirea statutului de producător eligibil mare. Publicat: 28-05-2024 în Monitorul Oficial Nr. 226-228 art. 443, [22];

20. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. APR-13/20/14 din 22.05.2025 privind încălcarea art. 12, alin. 1) lit. b) din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012, [23];

21. HANRE nr. 539 din 04.09.2025 privind executarea privind executarea Deciziei Plenului Consiliului Concurenței nr. APR-13/20-14 din 22.05.2025, Publicat: 10-09-2025 în Monitorul Oficial Nr. 474-477 art. 800, [24];

22. Art. 10, alin. 5), lit. f) din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, Publicat: 15-12-2023 în Monitorul Oficial Nr. 480-482 art. 849, [26];

23. Ibidem, art. 10, alin. 15), [27];

24. Pct. 21 din HP nr. 334 din 14.12.2018 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a ANRE, Publicat: 18-01-2019 în Monitorul Oficial Nr. 13-21 art. 81, [28];

25. Art. 23, alin. 1, 2, 3) al Legii nr. 199 din 16.07.2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, Publicat: 05-10-2010 în Monitorul Oficial Nr. 194-196 art. 637, [29];

26. Ibidem, art. 5¹, [30];

27. Art. 8, alin. 6) din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, Publicat: 15-12-2023 în Monitorul Oficial Nr. 480-482 art. 849, [31];

28. Pct. 18, lit. a) din HP nr. 334 din 14.12.2018 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a ANRE. Publicat: 18-01-2019 în Monitorul Oficial Nr. 13-21 art. 81, [32];

29. Art. 21, alin. 2) din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, Publicat: 15-12-2023 în Monitorul Oficial Nr. 480-482 art. 849, [37];

30. Art. 126, alin. 2), lit. b) din Constituția RM din 29.07.1994, Publicat: 13-11-2024 în Monitorul Oficial Nr. 466 art. 635, [39];

31. Art. 3, alin. 1) din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012, Publicat: 15-09-2023 în Monitorul Oficial Nr. 351-354 art. 620, [40];

32. Art. 7, alin. 2), lit. g), alin. 3), lit. c, f, f¹), alin. 4) a, b, d, e, h) din Legea nr. 108 din 27.05.2016 cu privire la gazele naturale, Publicat: 08-07-2016 în Monitorul Oficial Nr. 193-203 art. 415, [44];

33. Ibidem, art. 8, alin. 1), lit. a, b, c, e, g¹, j, k, l, n, o), [45];

34. Art. 12, alin. 1), lit. c, d, e, i, j, l, n) din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică. Publicat: 15-12-2023 în Monitorul Oficial Nr. 480-

482 art. 849 [47];

35. Ibidem, art. 19, alin. 1, 2), [48];

36. Ibidem, art. 18, alin. 1, 2), [49];

37. Ibidem, art. 20 alin. 1, 2), [50];

38. Art. 11, alin. 1) lit. e¹, g), alin. 4) din Legea nr. 10 din 26.02.2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile. Publicat: 25-03-2016 în Monitorul Oficial Nr. 69-77 art. 117, [51];

39. Art. 13, alin. 1, 2) din Legea nr. 239 din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional, Publicat : 05-12-2008 în Monitorul Oficial Nr. 215-217 art. 798, [52];

40. Art. 16, alin. 1) din Legea nr. 174 din 21.07.2021 cu privire la energetică, Publicat: 15-12-2023 în Monitorul Oficial Nr. 480-482 art. 849, [53];

41. Art. 20, alin. 1 din Legea integrității nr. 82 din 25.05.2017 Publicat: 07-07-2017 în Monitorul Oficial Nr. 229-243 art. 360, [54];

42. Ibidem, art. 16¹, [55];

43. Art. 17, alin. 1) din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, Publicat: 15-12-2023 în Monitorul Oficial Nr. 480-482 art. 849, [56];

44. Ibidem, art. 11, alin 5), [57];

45. Hotărârea ANRE nr. 324 din 03.06.2022 privind modificarea cuantumului plăților regulatorii stabilite prin Hotărârea ANRE nr. 570 din 24 noiembrie 2021. Publicat: 10-06-2022 în Monitorul Oficial Nr. 170-176 art. 670, [58];

46. Art. 15, alin. 1) din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică. Publicat: 15-12-2023 în Monitorul Oficial Nr. 480-482 art. 849, [60];

47. Art. 19 din Legea nr. 131 din 08.06.2012 privind controlul de stat. Publicat: 31-08-2012 în Monitorul Oficial Nr. 181-184 art. 595, [61];

48. Ibidem, art. 28, alin. 9, 9¹), [62];

49. HANRE nr. 768 din 19.12.2024 privind rezultatul controlului inopinat la titularul de licență SRL „Chișinău-Gaz”, [63];

50. HANRE nr. 12 din 12.01.2024 privind rezultatul controlului inopinat la titularul de licență SRL „Chișinău-Gaz”, [64];

51. HANRE nr. 445 din 25.11.2020 privind rezultatele controlului planificat efectuat de către titularul de licență SRL „Chișinău-Gaz”, [65];

52. HG nr. 118 din 07.03.2023 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Energiei, Publicat: 14-03-2023 în Monitorul Oficial Nr. 85-86 art. 171, [66];

53. Art. 11 din Legea nr. 174 din 21.09.2017 cu privire la energetică, alin. 1, 2, 3) lit. a, b, c, d, e), alin. 4). Publicat: 15-12-2023 în Monitorul Oficial Nr. 480-482 art. 849, [67];

54. Legea nr. 270 din 23.11.2018 privind sistemul unitar de salarizare

în sectorul bugetar. Publicat: 30-11-2018 în Monitorul Oficial Nr. 441-447 art. 715, [69];

55. Legea nr. 847 din 14.02.2002 salarizării, Publicat: 11-04-2002 în Monitorul Oficial Nr. 50-52 art. 336, [70];

56. Pct. 69, 73 din Hotărârea Curții Constituționale nr. 4 din 03.03.2022 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 92 din 29.05.2014 cu privire la energia termică și promovarea cogenerării și din Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 191 din 19.02.2002, [71];

57. Art. 42, alin. 12) din Legea nr. 92 din 29.05.2014 cu privire la energia termică și promovarea cogenerării. Publicat: 11-07-2014 în Monitorul Oficial Nr. 178-184 art. 415, [72];

58. HG nr. 978/ 23.08.2006. Publicat: 01-09-2006 în Monitorul Oficial Nr. 138-141 art. 1057;

59. HG nr. 707/20-09-2011, Publicat: 23-09-2011 în Monitorul Oficial Nr. 156-159 art. 778;

60. HG nr. 722/ 08.06.16. Publicat: 17-06-2016 în Monitorul Oficial Nr. 163-168 art. 793;

61. Ordinul MIDR nr. 184/31 octombrie 2022;

62. HG nr. 752/04-10-2023. Publicat: 20-10-2023 în Monitorul Oficial Nr. 395-397 art. 949, [73];

63. HG nr. 281/2024 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la prestarea și achitarea serviciilor comunale și necomunale, Publicat: 31-05-2024 în Monitorul Oficial Nr. 236-237 art. 482, [74];

64. Ordinul MIDR nr. 184 din 31.10.2022 cu privire la aprobarea Metodologiei privind repartizarea consumului de energie termică și a costului aferent acestui consum între consumatorii unui bloc locativ conectați la sistemul colectiv de alimentare cu energie termică. Publicat: 11-11-2022 în Monitorul Oficial Nr. 349-361 art. 1265 [75];

65. HG nr. 752 din 04.10.2023 pentru modificarea Regulamentului pentru modificarea Regulamentului cu privire la modul de prestare și achitare a serviciilor locative, comunale și necomunale pentru fondul locativ, contorizarea apartamentelor și condițiile deconectării acestora de la/reconectării la sistemele de încălzire și alimentare cu apă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 191/2002, Publicat: 20-10-2023 în Monitorul Oficial Nr. 395-397 art. 949, [76];

66. HG nr. 281/2024 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la prestarea și achitarea serviciilor comunale și necomunale. Publicat: 31-05-2024 în Monitorul Oficial Nr. 236-237 art. 482 [77];

67. Legea nr. 203 din 10.07.2025 pentru ratificarea Contractului de finanțare dintre Republica Moldova, SA „Termoelectrica” și Banca Euro-

peană de Investiții privind realizarea proiectului „Optimizarea sistemului de alimentare centralizată cu energie termică din municipiul Chișinău”, HG nr. 430 din 09-07-2025 cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru ratificarea Contractului de finanțare dintre Republica Moldova și Banca Europeană de Investiții privind realizarea Proiectului „Optimizarea sistemului de alimentare centralizată cu energie termică din mun. Chișinău”, semnat la Chișinău la 3 iulie 2025; HG nr. 406 din 02.07.2025 cu privire la aprobarea semnării Contractului de finanțare dintre Republica Moldova și Banca Europeană de Investiții privind realizarea Proiectului „Optimizarea sistemului de alimentare centralizată cu energie termică din mun. Chișinău” [80].

Surse doctrinare

1. Filip, C., Stoica, A. Privire de ansamblu asupra piețelor de energie în România – de la accesul pe piață până la liberalizare, studiu. În: Energia. Concepte și instrumente operaționale, coordonatori Volentiru C., Stoian M., Diaconu-Pințea L. București: Editura Club România, 2019, p.227-228, ISBN 978-606-94561-6-3 [19];
2. Cotuțiu, A., Sabău, G. V. Drept roman și comunitar al concurenței, București 2008: Editura C.H. Beck, p.1, ISBN 978-973-115-308-7 [41];
3. Mihai, E. Dreptul concurenței, București: Editura All Beck, 2004, – 295 p.- ISBN 973-655-640-9 [42];
4. Moșteanu, T., Purcărea, T. Concurența. Ghidul afacerilor performante, București: Editura Economică, 1999, p.135, ISBN 973-590-097-1 [43];
5. Guțu-Chetrușca, C. Piața energiei termice. Chișinău: Editura ”Tehnica-UTM”, 2018, p.5, ISBN 948-9975-45-521-3 [80].

Anexa

Evoluția bugetului Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică, anii 1997- 2026

Anul	Autoritatea emitentă, Numărul și data Hotărârii de aprobare a bugetului	Mărimea plăților regulatorii, în %	Venituri, mii lei	Cheltuieli, mii lei	Deficit, mii lei
Guvernul RM					
1997	H 767/11.08.1997		183 900, 00	183 900, 00	

**RECONFIGURAREA PROTECȚIEI CONSUMATORILOR ÎN ERA DIGITALĂ:
PROVOCĂRI TEORETICE ȘI PRACTICE**

1999	H 574/21.06.1999	0,06 – 0,09	967,0	967,0	
1997	H 767/11.08.1997		183 000, 00	183 000, 00	
2000	H 500/30.05.2009	0,06 – 0,09	1369,0	1369,0	
2001	H 254/03.04.2001	0,06 – 0,09	1395,0	1571,0	
2002	H 1460/27.12.2001	0,06 – 0,09	2850,85	2850,85	
2003	H 1571/31.12.2002	0,06 – 0,09	3962,76	3962,76	
2004	H 73/30.01.2004	0,06 – 0,09	4843,9	4843,9	
2005	H 55/20.01.2005	0,06 – 0,09	4843,9	4843,9	
2006	H 94/27.01.2006	0,06 – 0,09	7827,3	7827,3	
2007	H 191/21.02.2007	0,06 – 0,09	9573,2	9573,2	
2008	H 1390/11.12.2007	0,06 – 0,09	11772,2	11772,2	
2009	H 1442/15.12.2008	0,06 – 0,09	13851,6	13851,6	
Parlamentul RM					
2010	H 28/04.03.2010	0,11	16385,9	16385,9	
2011	H 18/17.02.2011	0,11	18917,0	18917,0	
2012	H 117/18.05.2012	0, 08	16417,0	18917,0	2500
2013	H 91/19.04.2013	0,10	21551,7	23797,7	2246,0
2014	H 337/23/12.2013	0,12	27590,0	30871,0	3281,0
2015	H 189/05.11.2015	0,11	25929,5	34537,1	8607,6
2016	H 27/04.03.2016	0,09	30411,4	38620,2	8208,2
2017	H 313/23.12.2016	0,1	30831,7	44056,5	21491,5
ANRE					
2018	H 446/24.11.2017	0,2 (0,15-apa)	57870,8	62030,8	4160,0

**MATERIALELE CONFERINȚEI ȘTIINȚIFICE NAȚIONALE
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ // 12-13 martie 2026, ediția a II-a**

.....

2019	H 46/06.03.2019	0,19 (0,15 – apa)	67107,0	110297,4	43190,4
2020	H 431/ 22.11.2019	0,20 (0,15 – apa)	71351,0	105803,58	34452,58
2021	H 440/20.11.2020	0,30 (0,20 –apa)	85175,93	85175,93	
2022	H570/24.11. 2021	0, 0			
	H324/03.06.2022	0,30 (0,20 –apa)	97 242,00	97 242,00	
2023	H 880/18.11.2022	0, 15	110 187,00	122 470,00	12 283,00
2024	H738/23.11.2023	0, 18	139 235,00	144 580,00	5 345,00
2025	H665/22.11.2024	0, 25	157 870,00	157 870,00	
2026	H710/18.11.2025	0, 20	164 094,00	167 407, 00	3 313,00

CZU: 366.5:004.056

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19946895>

PROTECȚIA CONSUMATORILOR ÎN DOMENIUL PLĂȚILOR ONLINE: PROVOCĂRI ȘI SOLUȚII JURIDICE ÎN ERA DIGITALĂ

Ion SLISARENCO,

doctor în drept, șef al Catedrei „Drept penal și criminologie”,

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,

ORCID ID: 0000-0002-1367-7542,

E-mail: ion.slisarenco@gmail.com

***Rezumat.** Dezvoltarea comerțului electronic, extinderea instrumentelor de plată la distanță și apariția plăților instant au schimbat profund raporturile dintre consumator și prestatorul de servicii de plată. Studiul analizează riscurile juridice și practice asociate plăților online - tranzacții neautorizate, fraude de tip social engineering, lipsa de transparență contractuală, utilizarea abuzivă a datelor și dificultățile de contestare a operațiunilor - și le compară cu tendințele europene dezvoltate sub influența Directivelor sectoriale ale UE, a standardelor privind autentificarea strictă a clienților și altor Regulamente ale UE în domeniu. Concluzia principală este că protecția eficientă a consumatorului nu mai poate fi redusă la informarea formală, ci presupune o combinație între securitate tehnică, reguli clare de răspundere, mecanisme rapide de remediere și supraveghere activă a pieței.*

***Cuvinte-cheie:** consumator, plăți online, plăți instant, autentificare strictă, fraudă, servicii de plată, comerț electronic, vânzător, cumpărător, prestator de servicii, transfer bancar.*

CONSUMER PROTECTION IN THE FIELD OF ONLINE PAYMENTS: CHALLENGES AND LEGAL SOLUTIONS IN THE DIGITAL AGE

***Summary.** The growth of e-commerce, the expansion of remote payment methods, and the emergence of instant payments have profoundly changed the relationship between consumers and payment service providers. The study analyzes the legal and practical risks associated with online payments - unauthorized transactions, social engineering fraud, lack of contractual transparency, misuse of data, and difficulties in disputing transactions - and compares them with European trends shaped by EU sectoral directives, standards on strong customer authentication, and other relevant EU regulations. The main conclusion is that effective consumer protection can no longer be reduced to formal information, but requires a combination of technical security, clear liability rules, rapid redress mechanisms, and active market supervision.*

Keywords: *consumer, online payments, instant payments, strong customer authentication, fraud, payment services, e-commerce, seller, buyer, service provider, bank transfer.*

Introducere

Digitalizarea serviciilor financiare a transformat plata online dintr-o operațiune excepțională într-un act cotidian. Consumatorul modern efectuează plăți pentru bunuri și servicii prin card, aplicație mobilă, internet banking, link de plată, portofel electronic sau transfer instant. Această evoluție a amplificat incluziunea financiară și a redus costurile de tranzacționare, dar a creat, în același timp, un spațiu nou de vulnerabilitate juridică. În mediul digital, consumatorul se confruntă nu doar cu riscul clasic al executării necorespunzătoare a operațiunii, ci și cu forme sofisticate de fraudă, cu asimetrii informaționale accentuate și cu dificultăți probatorii în raport atât cu prestatorii de servicii de plată cât și cu cei de servicii.

În Republica Moldova, modernizarea infrastructurii de plăți este vizibilă inclusiv prin lansarea Sistemului de Plăți Instant MIA la 12 martie 2024 și prin extinderea treptată a funcționalităților sale către plăți către comercianți și între companii. În paralel, Banca Națională a Moldovei a introdus reglementări privind autentificarea strictă a clienților și a continuat procesul de aliniere a pieței locale la standardele europene. Pe plan european, experiența acumulată sub imperiul Directivei (UE) 2015/2366 (PSD2), completată de Regulamentul delegat (UE) 2018/389 și, recent, de Regulamentul (UE) 2024/886 privind transferurile credit instant în euro, oferă un reper relevant pentru evaluarea nivelului de protecție oferit consumatorului autohton [4-8].

Obiectivul prezentei comunicări constă în analiza protecției juridice a consumatorului în materia plăților online, pornind de la legislația în vigoare a Republicii Moldova și valorificând practicile și tendințele normative ale Uniunii Europene. Demersul urmărește, pe de o parte, identificarea principalelor riscuri specifice plăților online, iar, pe de altă parte, formularea unor direcții de perfecționare a cadrului normativ și instituțional național.

Metode și materiale aplicate

Elaborarea studiului s-a realizat prin utilizarea metodei juridico-dogmatice, a metodei comparative și a analizei sistemice. Metoda juridico-dogmatică a permis examinarea conținutului normelor interne și europene aplicabile plăților online, iar metoda comparativă a facilitat identificarea convergențelor și diferențelor dintre cadrul juridic al Republicii Moldova și soluțiile dezvoltate în dreptul Uniunii Europene. Analiza sistemică a fost uti-

lizată pentru a surprinde interacțiunea dintre normele privind serviciile de plată, protecția consumatorilor, comerțul electronic și cerințele de securitate tehnico-cibernetică.

Materialul normativ de bază a inclus Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor, Legea nr. 114/2012 cu privire la serviciile de plată și moneda electronică, Legea nr. 284/2004 privind serviciile societății informaționale, Regulamentul BNM nr. 12 din 11 ianuarie 2024 privind autentificarea strictă a clienților, precum și actele relevante ale Uniunii Europene, în special Directiva (UE) 2015/2366, Regulamentul delegat (UE) 2018/389 și Regulamentul (UE) 2024/886 [1-4; 7; 8; 10].

Discuții și rezultate obținute

Cadrul normativ aplicabil în Republica Moldova. Protecția consumatorului în materia plăților online are în Republica Moldova o structură normativă stratificată. La nivel general, Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor consacră drepturile fundamentale ale consumatorului, între care dreptul la protecția intereselor economice, la informare completă, corectă și precisă, la repararea prejudiciului și la acces la mecanisme de apărare a drepturilor sale. Acest cadru general rămâne aplicabil și atunci când contractul de consum se execută prin mijloace electronice și plata este realizată la distanță [1].

La nivel special, Legea nr. 114/2012 cu privire la serviciile de plată și moneda electronică reprezintă actul central în materie. Legea reglementează categoriile de prestatori de servicii de plată, cerințele de transparență, drepturile și obligațiile părților, regulile privind autorizarea operațiunilor, răspunderea pentru operațiunile neautorizate sau executate necorespunzător, precum și procedurile de examinare a reclamațiilor. Importanța acestei legi este majoră pentru consumator, întrucât ea mută centrul protecției de la simpla validitate a contractului la funcționarea concretă a serviciului de plată [2].

Un rol complementar revine Legii nr. 284/2004 privind serviciile societății informaționale, care se aplică raporturilor juridice desfășurate prin mijloace electronice și impune cerințe de identificare a furnizorului, de furnizare a informațiilor relevante și de organizare a procesului de contractare online. Pentru consumator, această lege este importantă deoarece transparența privind identitatea comerciantului, condițiile contractuale și modalitatea de confirmare a comenzii influențează direct securitatea și trasabilitatea plății [3].

În plan instituțional, Banca Națională a Moldovei deține competențe esențiale de reglementare și supraveghere în domeniul serviciilor de plată.

Prin Regulamentul nr. 12 din 11 ianuarie 2024 privind autentificarea strictă a clienților și standardul deschis, comun și sigur de comunicare între prestatorii de servicii de plată, intrat în vigoare la 5 august 2024, BNM a consolidat componenta preventivă a protecției consumatorului la acest capitol. Regula autentificării stricte transferă în dreptul intern una dintre cele mai importante garanții dezvoltate în dreptul UE: validarea operațiunii prin utilizarea a cel puțin doi factori independenți de autentificare [4; 8].

Tot în logica reducerii costurilor suportate de consumatori și comercianți, BNM a decis plafonarea și reducerea graduală a comisioanelor interbancare la plățile cu cardul, de la niveluri de 1,6% și 2,5% la 0,5%-0,6%, în trei etape, pe parcursul a doi ani. Această orientare este relevantă nu doar economic, ci și juridic, deoarece arată că protecția consumatorului în plățile online include și dimensiunea accesibilității costurilor [11].

Drepturile consumatorului în raporturile de plată online. În raporturile de plată online, consumatorul nu este un simplu utilizator al unei infrastructuri tehnico-digitale, ci titularul unui ansamblu de drepturi subiective. Mai întâi, acesta are dreptul la informare precontractuală și contractuală efectivă. Legea nr. 114/2012 obligă prestatorii de servicii de plată să afișeze informații generale despre autorizare și datele de contact, să ofere pe suport durabil condițiile contractuale și să includă în contractul-cadru date privind comisioanele, comunicarea, măsurile de securitate și procedurile de soluționare a reclamațiilor. În mediul digital, această exigență trebuie interpretată substanțial: informația nu trebuie doar „pusă la dispoziție”, ci trebuie prezentată inteligibil, înaintea efectuării plății și fără a fi ascunsă în termeni excesiv de tehnici [2].

În al doilea rând, consumatorul are dreptul la securitatea operațiunii. Articolele privind utilizarea instrumentelor de plată și elementele de securitate personalizate distribuie obligațiile între utilizator și prestator. Consumatorul trebuie să păstreze în siguranță elementele sale de securitate și să anunțe fără întârziere pierderea, furtul sau utilizarea neautorizată a instrumentului de plată. În schimb, prestatorul are obligația de a asigura confidențialitatea elementelor de securitate, de a pune la dispoziție mijloace de notificare și de a bloca instrumentul după primirea notificării. Acest echilibru demonstrează că securitatea nu este o povară exclusivă a consumatorului [2; 4].

În al treilea rând, consumatorul are dreptul la remedierea rapidă a unei operațiuni neautorizate. Potrivit art. 56 din Legea nr. 114/2012, utilizatorul poate obține corectarea operațiunii dacă informează prestatorul în cel mai scurt timp, dar nu mai târziu de 13 luni de la debitare; în caz de operațiune neautorizată, prestatorul trebuie să ramburseze imediat suma. Legea prevede, de asemenea, că simpla utilizare a unui instrument de plată înregistrat

de prestator nu este suficientă pentru a dovedi autorizarea operațiunii, iar sarcina de a proba fraudă sau neglijența gravă revine prestatorului. Această regulă este deosebit de importantă în litigiile generate de phishing, spoofing sau alte tehnici de manipulare digitală [2].

În al patrulea rând, legea limitează răspunderea plătitorului pentru operațiunile neautorizate rezultate din pierderea, furtul sau însușirea instrumentului de plată la un plafon convenit, dar nu mai mare de 2.500 de lei, dacă utilizatorul nu a asigurat siguranța elementelor de securitate personalizate. După notificarea prestatorului, consumatorul nu mai suportă prejudiciul patrimonial, cu excepția cazului de fraudă. Deși plafonul moldovenesc este mai ridicat decât plafonul de 50 euro consacrat în modelul UE, existența unei limitări legale reprezintă în sine o garanție contra transferării integrale a riscului asupra consumatorului [2; 7].

În sfârșit, consumatorul are dreptul la un mecanism de reclamație efectiv. Legea nr. 114/2012 obligă prestatorul să stabilească proceduri interne de depunere și examinare a reclamațiilor și să comunice decizia, de regulă, în termen de 15 zile lucrătoare; în situații excepționale, termenul final nu poate depăși 35 de zile lucrătoare. Existența acestor termene este esențială, deoarece rapiditatea remediei este o condiție a eficienței sale în materia plăților online [2].

Vulnerabilități și riscuri specifice mediului digital. Principala vulnerabilitate a consumatorului în materia plăților online rezultă din dezechilibrul informațional și tehnologic dintre acesta și prestatorul de servicii de plată. Consumatorul nu controlează infrastructura tehnică, algoritmi de detecție a fraudei, arhitectura interfețelor și regulile de securitate. De asemenea, el nu are, de regulă, acces la probele tehnico-digitale necesare pentru a combate afirmația prestatorului de plăți sau de servicii că operațiunea a fost autenticată și executată corect. Din această cauză, protecția juridică reală depinde în mare măsură de distribuirea sarcinii probei și de standardele de diligență impuse prestatorului [2; 7].

Un risc major îl constituie tranzacțiile neautorizate generate prin phishing, smishing, spoofing sau alte forme de social engineering. În asemenea cazuri, dificultatea juridică apare atunci când consumatorul a realizat formal anumite acțiuni – de exemplu, a introdus un cod sau a confirmat o operațiune – dar a făcut-o sub influența unei induceri în eroare sofisticate. Tocmai aici se vede limita unei abordări strict tehnice a autorizării: faptul că sistemul a înregistrat o confirmare nu dovedește întotdeauna existența unui consimțământ informat și liber. Tendința europeană recentă este de a trata mai atent aceste situații și de a nu transfera automat întreaga pierdere asupra consumatorului [2; 9].

Un al doilea risc este legat de opacitatea interfețelor digitale de plată. În practică, multe plăți online sunt inițiate în condiții de presiune temporală, pe ecrane mici, prin fluxuri simplificate și cu multiple etape tehnice opace pentru utilizator. Comisioanele, identitatea exactă a beneficiarului, regimul juridic al intermediarului, condițiile de rambursare sau mecanismul de contestare pot fi insuficient evidențiate. În asemenea situații, deși formal obligația de informare poate fi respectată, protecția materială a consumatorului rămâne deficitară [1-3].

Un al treilea risc este specific plăților instant. Avantajul major al acestora - executarea aproape imediată - reduce în mod considerabil fereastra temporală în care o operațiune frauduloasă sau greșită poate fi oprită. Dacă transferul se execută în câteva secunde, remediul juridic devine, în practică, unul post factum. De aceea, cu cât plata este mai rapidă, cu atât trebuie să fie mai robuste mecanismele preventive: autentificarea strictă, verificarea beneficiarului, limitele configurabile și monitorizarea tranzacțiilor neobișnuite [5; 6; 10].

În fine, vulnerabilitatea consumatorului crește și prin interdependența dintre plăți, date personale și securitate cibernetică. O breșă de securitate sau o utilizare abuzivă a datelor nu produce doar consecințe de confidențialitate, ci poate genera direct pierderi patrimoniale. Din acest motiv, în materia plăților online, protecția consumatorului trebuie înțeleasă într-o logică integrată, la intersecția dintre dreptul consumului, dreptul serviciilor de plată și standardele de securitate operațională [2; 4].

Practici și tendințe în dreptul Uniunii Europene. Dreptul Uniunii Europene oferă un model normativ relevant pentru reconfigurarea protecției consumatorului în domeniul plăților online. Directiva (UE) 2015/2366 a consolidat transparența, a reglementat serviciile noi de plată și a întărit regimul operațiunilor neautorizate, iar Regulamentul delegat (UE) 2018/389 a transformat autentificarea strictă într-un standard operațional obligatoriu pentru numeroase plăți electronice. Această concluzie este esențială pentru Republica Moldova, care a introdus în 2024 propriul regulament privind autentificarea strictă. Transpunerea formală nu este însă suficientă: eficiența depinde de calitatea implementării tehnice, de calibrarea excepțiilor și de supravegherea activă a prestatorilor [4; 7; 8].

Totodată, experiența europeană arată limitele modelului actual. În opinia Autorității Bancare Europene din 29 aprilie 2024 s-a constatat că plățile instant prezintă rate de fraudă semnificativ mai mari decât transferurile de credit tradiționale și că o parte relevantă a pierderilor este suportată de clienți, în special în cazul transferurilor de credit. În plus, Autoritatea a evidențiat că, deși autentificarea strictă a clienților a redus fraudele bazate pe

furtul de credit, infractorii s-au adaptat prin tehnici de social engineering, ceea ce a determinat recomandări privind cerințe suplimentare de securitate, clarificarea regulilor de răspundere și întărirea supravegherii [9].

Regulamentul (UE) 2024/886 privind transferurile credit instant în euro marchează o nouă etapă în protecția consumatorului. Acesta impune ca taxele pentru transferurile instant să nu fie mai mari decât taxele pentru transferurile obișnuite corespunzătoare, obligă prestatorii să ofere gratuit serviciul de verificare a beneficiarului și prevede posibilitatea utilizatorului de a seta limite maxime pentru plățile instant, pe tranzacție sau pe zi. Regulamentul prevede, de asemenea, termene foarte scurte de executare și obligația de restabilire imediată a contului plătitorului în cazul în care confirmarea finalizării nu este primită în intervalul legal. Aceste soluții sunt valoroase pentru Republica Moldova, mai ales în contextul extinderii plăților instant și al creșterii utilizării lor în comerțul online [10].

Un alt element util al practicii UE este accentul pus pe verificarea beneficiarului. Această măsură reduce riscul de eroare și de fraudă prin avertizarea plătitorului atunci când numele beneficiarului nu corespunde cu identificatorul contului. Pentru dreptul autohton, introducerea unui mecanism similar în toate canalele relevante - internet banking, mobile banking, plăți prin link și plăți către comercianți - ar reprezenta o evoluție firească [10].

De asemenea, abordarea UE tratează protecția consumatorului nu doar ca relație bilaterală între client și bancă, ci ca problemă de guvernanta întregului ecosistem. Sunt relevante registrele publice ale prestatorilor autorizați, standardele de open banking, schimbul de date privind fraudă și cooperarea între autoritățile de supraveghere. Într-o piață digitală, încrederea consumatorului depinde și de transparența instituțională, nu doar de clauzele contractului individual [7-9].

Direcții de perfecționare a cadrului național. Analiza comparativă permite formularea mai multor direcții de perfecționare a cadrului național de protecție a consumatorului în materia plăților online.

În primul rând, este necesară consolidarea conceptului de „operațiune neautorizată” în cazurile de fraudă prin manipularea consumatorului. În prezent, una dintre cele mai disputate situații este aceea în care utilizatorul autorizează formal operațiunea, dar consimțământul său este viciat prin inginerie socială. Tendințele europene recente merg spre clarificarea acestei zone gri și spre limitarea posibilității prestatorului de a respinge rambursarea doar prin invocarea unei autorizări tehnice. O interpretare și, eventual, o clarificare normativă la nivel național ar reduce insecuritatea juridică [2; 9].

În al doilea rând, cadrul moldovenesc ar trebui să evolueze spre introducerea expresă a verificării beneficiarului pentru transferurile online și

instant. Atâta timp cât legea continuă să lege răspunderea prestatorului în mare măsură de codul unic furnizat de client, consumatorul rămâne expus erorii de introducere și fraudei de redirecționare a plății. Modelul european al verificării gratuite a beneficiarului oferă o soluție echilibrată, compatibilă cu exigențele de securitate și cu nevoia de viteză [10].

În al treilea rând, se impune dezvoltarea unor standarde mai detaliate privind designul informațional al interfețelor de plată. Transparența nu trebuie înțeleasă exclusiv ca publicare de texte juridice, ci și ca arhitectură a informației: afișarea clară a comisioanelor, a identității beneficiarului, a canalelor de suport, a limitelor de răspundere și a consecințelor unei confirmări. În special la plățile cu un singur click sau prin link, avertismentele-cheie trebuie să fie integrate în fluxul operațional [1-3].

În al patrulea rând, este necesară corelarea mai strânsă dintre protecția consumatorilor, protecția datelor și securitatea cibernetică. Incidentul de securitate în plățile online nu este doar o problemă tehnologică, ci și una de răspundere civilă, conformitate și încredere publică. Faptul că Legea nr. 114/2012 obligă prestatorii să gestioneze riscurile operaționale și de securitate și să informeze utilizatorii atunci când incidentul le poate afecta interesele financiare trebuie valorificat prin practici de notificare clare și inteligibile pentru consumatori [2; 4].

Totodată, mecanismele de reclamație și soluționare alternativă a litigiilor trebuie făcute mai vizibile și mai ușor de utilizat. Simpla existență a unui termen de 15 zile lucrătoare pentru răspuns nu garantează eficiența dacă procedura este opacă sau greu accesibilă. Ar fi utilă standardizarea minimă a formularelor de reclamație, trasabilitatea online a stadiului cererii și o conectare mai clară între procedurile interne ale prestatorilor, petițiile adresate BNM și mecanismele generale de soluționare alternativă a litigiilor de consum [2].

De altfel, educația financiară și digitală trebuie tratată ca o componentă normativă indirectă a protecției consumatorului. BNM publică deja ghiduri și recomandări privind prevenirea fraudelor și utilizarea în siguranță a plăților online. Totuși, experiența europeană arată că educația, de una singură, nu poate substitui obligațiile de securitate ale prestatorilor. Prin urmare, politicile de alfabetizare digitală trebuie dublate de cerințe obligatorii de monitorizare antifraudă și de intervenție timpurie [9].

Dezvoltarea sistemului MIA oferă o oportunitate normativă majoră. Faptul că transferurile sunt rapide, accesibile și, în anumite limite, gratuite, reprezintă un avantaj pentru consumator. Dar aceeași infrastructură ar trebui să integreze exigențe avansate de verificare a beneficiarului, limite configurabile ușor de către utilizator, mecanisme de alertare contextuală și

reguli clare de repartizare a riscului în caz de fraudă [5; 6; 10].

Concluzii

Protecția consumatorului în domeniul plăților online reprezintă astăzi o componentă esențială a ordinii juridice a economiei digitale. În Republica Moldova, cadrul normativ actual oferă deja instrumente importante: reguli de transparență, obligații de securitate, rambursarea operațiunilor neautorizate, limitarea răspunderii utilizatorului și proceduri de reclamație. Totuși, dinamica plăților instant, complexitatea fraudei digitale și caracterul opac al unor fluxuri de plată arată că protecția juridică trebuie permanent recalibrată.

Practica și legislația Uniunii Europene demonstrează că modelul eficient nu este unul exclusiv reparator, ci unul preventiv și sistemic. Autentificarea strictă, verificarea beneficiarului, egalizarea costurilor între transferurile instant și cele obișnuite, posibilitatea stabilirii de limite de către utilizator și schimbul de date privind fraudă sunt instrumente care mută accentul de la reacția post factum la prevenirea prejudiciului.

Pentru Republica Moldova, provocarea principală nu mai este doar adoptarea unor norme inspirate din dreptul UE, ci implementarea lor într-un mod coerent, inteligibil și orientat spre consumator. Adevărata reconfigurare a protecției consumatorilor în era digitală presupune ca plata online să fie nu doar rapidă și comodă, ci și predictibilă, sigură și remediabilă în mod efektiv.

Referințe bibliografice:

1. Legea nr. 105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 126-131 din 27.06.2003.

2. Legea nr. 114 din 18.05.2012 cu privire la serviciile de plată și moneda electronică, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 193-197 din 14.09.2012, în vigoare în versiunea actualizată pe portalul oficial Legis.md.

3. Legea nr. 284 din 22.07.2004 privind serviciile societății informaționale, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 138-146 din 13.08.2004, Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 40-47/104 din 09.02.2018.

4. Regulamentul Băncii Naționale a Moldovei nr. 12 din 11.01.2024 cu privire la autentificarea strictă a clienților și standardul deschis, comun și sigur de comunicare între prestatorii de servicii de plată.

5. Banca Națională a Moldovei, „Premieră pe piața financiară a Republicii Moldova - Banca Națională a Moldovei a lansat Sistemul de Plăți In-

stant MIA”, 12.03.2024. <https://bnm.md/ro/content/premiera-pe-piata-financiara-republicii-moldova-banca-nationala-moldovei-lansat-sistemul-de> (accesat la 10.03.2026).

6. Banca Națională a Moldovei, „MIA Plăți Instant devine disponibilă pentru toți antreprenorii din țară”, 31.07.2024. <https://bnm.md/ro/content/mia-plati-instant-devine-disponibila-pentru-toti-antreprenorii-din-tara> (accesat la 10.03.2026)

7. Directiva (UE) 2015/2366 a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2015 privind serviciile de plată în cadrul pieței interne (PSD2).

8. Regulamentul delegat (UE) 2018/389 al Comisiei din 27 noiembrie 2017 de completare a Directivei (UE) 2015/2366 în ceea ce privește standardele tehnice de reglementare pentru autentificarea strictă a clienților și standardele deschise, comune și sigure de comunicare.

9. European Banking Authority, Opinion on new types of payment fraud and possible mitigants, EBA-Op-2024-01, 29.04.2024. <https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2024-04/363649ff-27b4-4210-95a6-0a87c9e21272/Opinion%20on%20new%20types%20of%20payment%20fraud%20and%20possible%20mitigations.pdf> (accesat la 10.03.2026).

10. Regulamentul (UE) 2024/886 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 martie 2024 de modificare a Regulamentelor (UE) nr. 260/2012 și (UE) 2021/1230 și a Directivelor 98/26/CE și (UE) 2015/2366 în ceea ce privește transferurile credit instant în euro.

11. Banca Națională a Moldovei, „Decizia BNM: comisioanele la plățile cu cardul vor fi micșorate”, 26.06.2023, <https://www.bnm.md/ro/content/decizia-bnm-comisioanele-la-platile-cu-cardul-vor-fi-micsorate> (accesat la 10.03.2026).

CZU: 366.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19947035>

INFORMAREA CONSUMATORULUI ȘI RESPONSABILITATEA JURIDICĂ A OPERATORILOR ECONOMICI PRIVIND RISCURILE CONSUMULUI DE CARNE PROCESATĂ

Olga CERNELEV,

doctor în științe medicale, asistent universitar,
Departamentul Medicina Preventivă,
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”
(ROR: <https://ror.org/03xww6m08>),
ORCID ID: 0000-0003-4325-0977,
Email: olga.cernelev@usmf.md

REZUMAT. În ultimele decenii, consumul de carne, în special de tip procesată, a cunoscut o creștere pe întregul mapamond. În Uniunea Europeană, consumul total de carne a atins aproximativ 20 de milioane de tone [11]. De asemenea, statisticile indică o creștere substanțială și pentru Republica Moldova. Dacă în anul 2008 consumul mediu anual de carne era de circa 30,7 kg per capita, acesta a crescut la aproximativ 65,2 kg per capita în 2023, incluzând atât carnea proaspătă, cât și procesată [1]. Studiile sociologice denotă că nivelul de conștientizare a riscurilor consumului de carne procesată pentru sănătate rămâne scăzut. Astfel, această discrepanță între datele științifice și percepția populației ridică probleme juridice relevante privind eficiența cadrului normativ de informare.

Cuvinte-cheie: risc, sănătate, carne procesată, consumator, informare.

Introducere

Protecția consumatorului în domeniul alimentar constituie un element esențial al politicilor publice contemporane, atât la nivelul Uniunii Europene, cât și în Republica Moldova, fiind legată de dreptul fundamental la protecția sănătății și la informare corectă. În contextul creșterii consumului de alimente procesate, în special al produselor din carne, problematica informării consumatorului capătă o relevanță juridică și socială sporită.

Numeroase dovezi științifice publicate la nivel internațional indică o asociere clară între consumul regulat de carne procesată și creșterea riscului de cancer. Agenția Internațională pentru Cercetare în Domeniul Cancerului (IARC) a clasificat carnea procesată în Grupa 1 „carcinogen pentru om”. Potrivit estimărilor IARC, fiecare 50 g de carne procesată consumată zilnic

crește riscul de cancer colorectal cu aproximativ 18%. Mecanismele implicate sunt atribuite expunerii la nitrați și nitriți utilizați ca aditivi de conservare. În plus, procesarea industrială și gătirea la temperaturi ridicate favorizează formarea hidrocarburilor aromatice policiclice, substanțe cu efect genotoxic demonstrat. Pe lângă riscul oncologic, carnea procesată prezintă un conținut ridicat de grăsimi saturate și sodiu, factori implicați în dezvoltarea hipertensiunii arteriale, a bolilor cardiovasculare și a tulburărilor metabolice. Studiile internaționale arată că, un aport crescut de sodiu este responsabil pentru mortalitatea populației prin bolile cardiovasculare. În acest context, reducerea consumului de carne procesată reprezintă o măsură importantă de prevenție în sănătatea publică [3, 4, 10, 11, 12]. În acest sens, studiul își propune să contribuie la fundamentarea unor soluții orientate spre protecția consumatorului și responsabilizarea operatorilor economici din sectorul alimentar.

Metode și materiale aplicate

Prezenta cercetare a fost realizată printr-o abordare interdisciplinară care îmbină analiza juridică cu datele provenite din domeniul sănătății publice, având ca obiect evaluarea cadrului normativ privind informarea consumatorului asupra riscurilor consumului de carne procesată. Metodologic, studiul a utilizat analiza documentară, metoda comparativ-juridică și interpretarea sistemică a normelor, completate de analiza datelor statistice și a literaturii de specialitate. Prin această combinație de metode, cercetarea urmărește să ofere o perspectivă integrată asupra relației dintre informarea consumatorului, prevenția în sănătatea publică și responsabilitatea juridică, contribuind la formularea unor concluzii și recomandări orientate spre consolidarea protecției consumatorului.

Discuții și rezultate obținute

La nivelul Uniunii Europene, protecția consumatorului constituie un obiectiv fundamental al politicilor publice consacrat expres în articolul 169 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene din 25 martie 1957, care impune asigurarea unui nivel ridicat de protecție a sănătății, securității și intereselor economice ale consumatorilor [10]. Totodată, acest principiu este completat de articolul 35 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene care garantează dreptul la protecția sănătății, conferind astfel informării nutriționale o dimensiune de drept fundamental [2].

În Republica Moldova, dreptul consumatorului la informare este consacrat prin Legea nr.105/2003 privind protecția consumatorilor, care stabilește, în articolul 9, dreptul consumatorului la informații complete, corecte și precise cu privire la produsele și serviciile oferite, inclusiv cele care pot avea impact asupra sănătății [6]. Acest drept este consolidat în Legea

nr.279/2017 privind informarea consumatorului cu privire la produsele alimentare [8]. În aceste condiții, atât legislația Uniunii Europene, cât și cea a Republicii Moldova tratează informarea consumatorului ca pe un instrument de prevenție menit să reducă riscurile pentru sănătatea publică prin decizii de consum informate.

Actul normativ central în materie de informare nutrițională la nivelul Uniunii Europene este Regulamentul nr.1169/2011 privind informarea consumatorilor cu privire la produsele alimentare. Acesta stabilește în articolul 7 principiul informării loiale, potrivit căruia informațiile despre produsele alimentare nu trebuie să inducă în eroare consumatorul, în special în ceea ce privește caracteristicile produsului, compoziția sau efectele asupra sănătății [9].

Conform articolul 9 din Regulamentul nr.1169/2011, informațiile obligatorii trebuie să includă: lista ingredientelor, aditivilor, valoarea nutrițională și alte elemente esențiale pentru evaluarea produsului. Articolul 10 stipulează că „prezentarea unor informații nutriționale corespunzătoare pe produsele alimentare ar ajuta în mod substanțial consumatorul în efectuarea de alegeri în cunoștință de cauză”. În contextul cărnii procesate, aplicarea acestor dispoziții ridică o problemă juridică. Deși produsul alimentar este legal comercializat, consumul său frecvent este asociat cu riscuri pentru sănătate confirmate de datele științifice internaționale. Regulamentul nu impune avertizări explicite privind aceste riscuri, însă articolul 7 alineatul (1) permite interpretarea obligației de informare într-o manieră extensivă, în sensul prevenirii creării unei false impresii de siguranță [9].

În Republica Moldova, Legea nr.279/2017 transpune în mare măsură dispozițiile Regulamentului UE nr.1169/2011. Potrivit articolul 4, informarea consumatorului trebuie să fie veridică, clară și ușor de înțeles, iar articolul 7 stabilește categoriile de informații obligatorii pentru produsele alimentare. De asemenea, articolul 9 din Legea nr.279/2017 interzice explicit utilizarea informațiilor care pot induce în eroare consumatorul în ceea ce privește natura, compoziția sau efectele produsului asupra sănătății. Această dispoziție are o relevanță juridică directă în cazul produselor din carne procesată, unde utilizarea unor mențiuni precum „natural” sau „tradițional” poate influența percepția consumatorului asupra riscurilor reale. Comparativ cu legislația UE, cadrul normativ din Republica Moldova este similar ca structură și conținut, însă diferențele apar la nivelul aplicării și al controlului efectiv al respectării obligațiilor de informare [8].

În dreptul UE, Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale joacă un rol esențial în protecția consumatorului. Articolul 6 califică drept practică înșelătoare orice acțiune care conține informații false sau care, deși corecte, induc în eroare consumatorul, iar articolul 7 sancționează

omisiunile înșelătoare, inclusiv lipsa informațiilor esențiale [4]. În Republica Moldova, aceste principii sunt preluate prin Legea nr.105/2003 și Legea publicității nr.1227/1997, care interzic publicitatea înșelătoare și impun responsabilitatea operatorilor economici pentru mesajele difuzate. Din perspectivă comparativă, se poate observa că normele sunt convergente, însă mecanismele de supraveghere a publicității digitale sunt mai dezvoltate la nivelul Uniunii Europene [6, 7].

Atât în legislația UE, cât și în cea a Republicii Moldova, nerespectarea obligațiilor de informare atrage forme de răspundere juridică. În Uniunea Europeană, sancțiunile sunt stabilite la nivel național, conform articolul 55 din Regulamentul (UE) nr. 1169/2011, care obligă statele membre să instituie sancțiuni eficiente și proporționale [9]. În Republica Moldova, nerespectarea cerințelor de informare poate atrage răspundere contravențională, civilă sau administrativă, în funcție de gravitatea faptei și de consecințele asupra sănătății consumatorului.

În continuare, prezentăm analiza SWOT a cadrului juridic și instituțional privind informarea consumatorului și responsabilitatea juridică a operatorilor economici în domeniul cărnii procesate.

Tabel 1.

Analiza SWOT a cadrului juridic și instituțional privind informarea consumatorului și responsabilitatea juridică a operatorilor economici în domeniul cărnii procesate.

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
✓ Existența unui cadru normativ clar și relativ armonizat între legislația Republicii Moldova și cea a Uniunii Europene, în special prin preluarea principiilor Regulamentului Uniunii Europene nr. 1169/2011. ✓ Consacrarea explicită a dreptului consumatorului la informare corectă și completă, ca element al protecției sănătății publice. ✓ Stabilirea unor obligații juridice concrete pentru operatorii economici privind etichetarea, prezentarea și publicitatea produselor alimentare.	✓ Accent predominant pe informarea formală, fără a evalua suficient gradul de înțelegere reală a informației de către consumator. ✓ Limbaj tehnic și juridic excesiv în etichetele produselor din carne procesată, dificil de interpretat pentru consumator. ✓ Lipsa unor avertizări explicite privind riscurile consumului frecvent de carne procesată (infografice, pictograme).

**RECONFIGURAREA PROTECȚIEI CONSUMATORILOR ÎN ERA DIGITALĂ:
PROVOCĂRI TEORETICE ȘI PRACTICE**

✓ Interzicerea expresă a informațiilor înșelătoare și a practicilor comerciale neloiale, inclusiv în domeniul alimentar. ✓ Existența autorităților competente de control (ANSA, APCSP, etc.), cu atribuții clare de supraveghere a pieței alimentare.	✓ Aplicare neuniformă a sancțiunilor și control limitat în mediul digital și în comerțul online. ✓ Nivel scăzut de educație juridică și nutrițională a populației, care reduce eficiența normelor existente.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
✓ Posibilitatea îmbunătățirii legislației prin introducerea unor forme de informare mai vizibile și intuitive (ex.: avertizări grafice). ✓ Consolidarea armonizării RM-UE prin preluarea bunelor practici europene în materie de informare alimentară. ✓ Utilizarea tehnologiilor digitale pentru informare corectă; trasabilitate și transparență sporită a produselor alimentare. ✓ Creșterea interesului public pentru sănătate și alimentație echilibrată care poate susține reglementări mai stricte. ✓ Dezvoltarea cooperării interinstituționale la nivel național și european.	✓ Presiunea economică exercitată de industria alimentară asupra procesului de reglementare. ✓ Expansiunea rapidă a marketingului digital și a <i>influencerilor</i>, dificil de controlat juridic. ✓ Risc crescut de dezinformare și promovare a mesajelor pseudo-științifice privind siguranța produselor. ✓ Diferențe între cadrul normativ și capacitatea reală de aplicare a legii, în special în RM. ✓ Posibila rezistență a consumatorilor la mesajele de avertizare, din cauza obiceiurilor alimentare.

În general, analiza prezentată reflectă necesitatea transformării etichetării produselor din carne procesată dintr-un mecanism juridic formal într-un instrument activ de prevenție în domeniul **sănătății** publice. Doar prin combinarea avertizărilor explicite, a unui limbaj accesibil cu un control eficient și educația consumatorului se poate asigura exercițiul real al drep-
tului la informare și protecția efectivă a sănătății populației.

Etichetarea nutrițională și promovarea produselor alimentare nu se reduce la simple cerințe formale de conformitate, ci trebuie să îndeplinească o funcție preventivă reală, prin furnizarea de informații clare privind ingre-
dientele, aditivii, valoarea nutrițională și riscurile pentru sănătate asociate consumului frecvent de carne procesată. Această abordare consolidează res-
ponsabilitatea juridică a operatorilor economici și reflectă principiul protec-
ției consumatorului fundamentat pe cunoștințe științifice actualizate, con-
tribuind la exercitarea efectivă a dreptului consumatorului de a decide în
cunoștință de cauză.

Din perspectivă juridică, dovezile științifice privind impactul consu-

mului frecvent de carne procesată constituie o premisă esențială pentru reinterpretarea obligațiilor legale cu privire la informarea consumatorului. În contextul celor menționate, se recomandă completarea actualului sistem de etichetare nutrițională cu avertizări grafice standardizate, amplasate într-o zonă vizibilă a ambalajului, care să informeze consumatorul asupra riscurilor asociate consumului frecvent de carne procesată, în special riscul oncologic și cardiovascular. Aceste avertizări ar trebui să aibă un caracter preventiv și educativ, similar celor utilizate în domeniul produselor din tutun, fără a interzice comercializarea produsului, dar contribuind la formarea unei percepții corecte a impactului asupra sănătății. Avertizările menționate ar trebui să fie amplasate într-o zonă vizibilă a ambalajului și să conțină mesaje concise, precum: „Consumul frecvent de carne procesată crește riscul de cancer colorectal”.

Totodată, este necesară revizuirea modului de prezentare a informațiilor nutriționale pentru produsele din carne procesată, prin utilizarea unui limbaj accesibil consumatorului, simboluri grafice intuitive și sisteme de tip „semnalizare nutrițională” (exemplu: coduri cromatice sau scoruri sintetice). O astfel de abordare ar transforma etichetarea dintr-o obligație formală într-un instrument real de prevenție în sănătatea publică și ar consolida exercitarea efectivă a dreptului consumatorului la informare clară și completă [3]. Nu în ultimul rând, ar fi binevenită consolidarea controlului asupra utilizării mențiunilor precum „natural” sau „tradițional” în cazul produselor din carne procesată, atunci când acestea pot crea o falsă percepție de siguranță, contravenind principiului informării loiale prevăzut de articolul 7 din Regulamentul (UE) nr.1169/2011.

Concluzii

Informarea consumatorului privind riscurile asociate consumului de carne procesată reprezintă nu doar o cerință de ordin etic sau social, ci o obligație juridică strictă. Analiza practicii de aplicare a normelor juridice relevă faptul că, informarea consumatorului realizată prin intermediul etichetării produselor din carne procesată rămâne, în majoritatea cazurilor, una preponderent formală, fără a asigura o înțelegere efectivă a riscurilor asociate consumului frecvent. În aceste condiții, se impune reconsiderarea caracterului exclusiv informativ al etichetării și orientarea acesteia spre un instrument juridic de prevenție în sănătatea publică.

Referințe bibliografice:

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. În: <https://statistica.gov.md/ro/balantele-resurselor-alimentare-si-utilizarii-lor-pen->

tru-anul-2023-9515_61474.html (accesat la 09.02.2026).

2. Cartadrepturilor fundamentale a Uniunii Europene. În: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF> (accesat la 09.02.2026).

3. Cernelev Olga. Eticheta nutrițională – sursă vitală de informare a consumatorului privind evitarea riscurilor. Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină 70 (6), 121-124.

4. Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori. În: Jurnalul Oficial al Comunităților Europene nr. 149 din 11/06/2005.

5. International Agency for Research on Cancer. Volume 114: Consumption of red meat and processed meat. IARC Working Group. Lyon; 6–13 September, 2015. *IARC Monogr Eval Carcinog Risks Hum*. In:

<https://scholar.google.com/scholar?q=International+Agency+for+Research+on+Cancer.+Volume+114%3A+Consumption+of+red+meat+and+processed+meat.+IARC+Working+Group.+Lyon%3B+6%E2%80%9313+September%2C+2015.+IARC+Monogr+Eval+Carcinog+Risks+Hum+%28in+press%29> (accesat la 09.02.2026).

6. Legea nr.105 privind protecția consumatorilor. În: Monitorul Oficial Nr. 176-181 articolul 513 din 21-10-2011.

7. Legea nr. 1227 cu privire la publicitate. În Monitorul Oficial Nr. 67-68 articolul 555 din 16.10.1997.

8. Legea nr. 279 privind informarea consumatorului cu privire la produsele alimentare. În: Monitorul Oficial Nr. 7-17 articolul 54 din 12.01.2018.

9. Regulamentul (UE) nr. 1169/2011 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 octombrie 2011 privind informarea consumatorilor cu privire la produsele alimentare.

10. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene din 25 martie 1957. În: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/106460> (accesat la 09.02.2026).

11. World Health Organisation. Cancer: Carcinogenicity of the consumption of red meat and processed meat. In: <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/cancer-carcinogenicity-of-the-consumption-of-red-meat-and-processed-meat> (accesat la 09.02.2026).

12. World Health Organisation. Commercial Determinants of Non-communicable Diseases in the WHO European Region. In: <https://iris.who.int/handle/10665/376957> (accesat la 09.02.2026).

CZU: 366.5:656.7

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19947135>

CIRCUMSTANȚELE EXCEPȚIONALE CA ȘI CAUZE EXONERATOARE DE RĂSPUNDERE CONFORM REGULAMENTULUI NR. 261/2004

Răzvan SCAFES,

doctor în drept, asistent universitar, Departamentul „Drept Privat”,
Facultatea de Drept, Universitatea din Craiova,
razvan.scafes@sauleanusiasociatii.ro,
ORCID ID: 0009-0009-4444-4918

Rezumat. Dezvoltarea transportului aerian și creșterea numărului de pasageri nu a fost dublată de asigurarea necesarului logistic din partea companiilor aeriene, astfel că în multe situații acestea nu au putut opera zborurile în condițiile asumate inițial. Dreptul european a conturat încă de la începutul anilor 2000 un cadru de protecție orientat pentru consumatorii de servicii de transport aerian. În acest context, Regulamentul (CE) nr. 261/2004 a stabilit dreptul acestora la despăgubiri pentru zboruri anulate, zborurilor întârziate sau refuzului la îmbarcare. Compensația recunoscută de legiuitorul european are în vedere în special distanța între aeroportul de plecare și cel de destinație. Una dintre cauzele exoneratoare de răspundere pentru plata compensației este și existența unor „împrejurări excepționale” care să cauzeze anularea sau întârzierea zborului. În lipsa unei reglementări care să definească sau să exemplifice astfel de împrejurări, a revenit jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene sarcina de a stabili dacă anumite circumstanțe punctuale pot să fie considerate astfel de împrejurări excepționale.

Cuvinte-cheie: împrejurări excepționale, compensații, Regulamentul nr. 261/2004, zbor anulat, zbor întârziat.

EXCEPTIONAL CIRCUMSTANCES AS CAUSES EXONERATING LIABILITY ACCORDING TO REGULATION NO. 261/2004

Sumarry. The development of air transport and the increase in the number of passengers was not matched by the provision of logistical requirements by airlines, so that in many situations they were unable to operate flights under the conditions initially assumed. European law has outlined a protective framework for consumers of air transport services since the early 2000s. In this context, Regulation (EC) No. 261/2004 established their right to compensation for cancelled flights, delayed flights or denied boarding. The compensation recognized by the European legislator takes into account in particular the distance between the departure and destination airports. One of the causes of exemption from liability for the payment of compensation is the existence of „exceptional circumstances” that cause the cancellation or delay of the flight. In the absence of a regulation that defines or exemplifies such circumstances, it was up to the case law of the Court of

Justice of the European Union to determine whether certain specific circumstances can be considered such exceptional circumstances.

Keywords: *extraordinary circumstances, compensation, Regulation No. 261/2004, cancelled flight, delayed flight.*

Introducere

În cadrul juridic al Uniunii Europene, drepturile consumatorilor de servicii de transport aerian sunt reglementate primar de Regulamentul (CE) nr. 261/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 februarie 2004 de stabilire a unor norme comune în materie de compensare și de asistență a pasagerilor în eventualitatea refuzului la îmbarcare și anulării sau întârzierii prelungite a zborurilor și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 295/91 [14]. Actul normativ a apărut ca o necesitate a sporirii protecției oferite consumatorilor la nivel comunitar, dat fiind că anterior Regulamentul (CEE) nr. 295/91 al Consiliului din 4 februarie 1991 de stabilire a normelor comune privind sistemul de compensare pentru refuzul la îmbarcare din cadrul transporturilor aeriene regulate [4] avea prevăzută o protecție a pasagerilor limitată la ipoteza refuzului la îmbarcare. În acest context, noua reglementare avea dezideratul declarat, prin considerentul (1), de a asigura un înalt nivel de protecție a pasagerilor [14] într-un cadru general de garantare a unei protecții mai mari tuturor consumatorilor. O astfel de măsură era justificată, la începutul anilor 2000, de creșterea exponențială a traficului aerian de pasageri. Într-un raport Eurostat din ianuarie 2006 [1] care analiza situația traficului aerian din Europa în 2004, se arată că se produsese o creștere de 8,8 % în transportul aerian de pasageri față de anul 2003.

În acest context, pasagerii aerieni erau tot mai mult expuși modificărilor de zbor, față de care nu puteau avea vreun control și față de care legislația nu recunoștea decât remediile clasice. Atragerea răspunderii contractuale sau delictuale presupunea însă dovedirea condițiilor specifice într-un cadru judiciar și nu avea ca finalitate decât repararea prejudiciului ce ar fi putut fi dovedit (material și moral). Astfel, Regulamentul nr. 261/2004 a născut dreptul la o pretenție suplimentară, odată ce compensația pentru zborurile anulate sau întârziate este un drept suplimentar care poate fi cumulat cu cele rezultate din aplicarea prevederilor clasice privind repararea prejudiciului.

Dreptul la compensație nu este însă unul absolut, iar compania aeriană poate fi exonerată de răspundere în special atunci când dovedește că anulare sau întârzierea zborului au fost cauzate de împrejurări excepționale care nu puteau fi controlate de aceasta. Regulamentul nu definește aceste „împrejurări excepționale”, astfel că jurisprudența instanțelor euro-

pene a fost izvorul de drept în materie.

Metode și materiale aplicate

Având în vedere situația premisă, apreciem că analiza dispozițiilor incidente urmează a fi făcută prin raportare la regulile de interpretare juridică, respectiv interpretarea gramaticală, interpretarea literală și cea logică, completată cu interpretarea extensivă care derivă din hotărârile Curții de Justiție a Uniunii Europene. De asemenea, baza științifică a cercetării o constituie hotărârile judecătorești pronunțate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene și Tribunalul Uniunii Europene, care au interpretat prevederile Regulamentului nr. 261/2004.

Rezultate obținute și discuții

Compensațiile pe care le stabilește Regulamentul, așa cum am putut observa, atât pentru situația zborului anulat cât și pentru cea a zborului întârziat mai mult de trei ore, sunt cele la care face referire articolul 7, diferențiate în funcție de distanța zborului. Astfel, acestea sunt în valoare de 250 Euro pentru toate zborurile cu o distanță până în 1500 km, 400 de euro pentru toate zborurile intracomunitare de peste 1500 kilometri și pentru toate zborurile cuprinse între 1 500 și 3500 kilometri și 600 de euro pentru toate celelalte zboruri [14].

Referitor la ipoteza întârzierii, prin hotărârea în Cauzele conexe C-402/7 și C-432/07, Sturgeon și alții vs. Condor Flugdienst GmbH și Air France SA, s-a statuat că, indiferent de durata întârzierii, dacă zborul se efectuează în conformitate cu programarea prevăzută anterior de operatorul de transport, acesta nu poate fi considerat anulat, cu toate acestea, pasagerii unui astfel de zbor pot să beneficieze de dreptul la compensații stabilit de Regulament atunci când întârzierea este mai mare de trei ore. Astfel, *“articolele 5, 6 și 7 din Regulamentul nr. 261/2004 trebuie să fie interpretate în sensul că pasagerii zborurilor întârziate pot fi asimilați pasagerilor zborurilor anulate în vederea aplicării dreptului la compensație și pot astfel invoca dreptul la compensație prevăzut la articolul 7 din acest regulament atunci când suportă, ca urmare a întârzierii unui zbor, o pierdere de timp egală sau mai mare de trei ore, cu alte cuvinte atunci când ajung la destinația lor finală cu trei ore sau mai mult după ora de sosire prevăzută inițial de operatorul de transport aerian. Cu toate acestea, o asemenea întârziere nu dă naștere unui drept la compensație în favoarea pasagerilor dacă operatorul de transport aerian poate face dovada că întârzierea prelungită este cauzată de împrejurări excepționale care nu au putut fi evitate în pofida adoptării tuturor măsurilor posibile, cu alte cuvinte împrejurări care scapă de sub controlul efectiv al operatorului de transport aerian”* [7].

Conform articolului 5 alin. (3) din Regulament, operatorul de transport aerian nu este obligat să plătească compensații, în cazul în care poate face dovada că anularea este cauzată de împrejurări excepționale care nu au putut fi evitate în pofida adoptării tuturor măsurilor posibile [14]. O primă analiză trebuie făcută asupra condițiilor pentru aplicarea ipotezei de exonerare. Astfel, împrejurările excepționale impun, în primul rând, o interpretare restrictivă a situațiilor care ar putea fi încadrate în sfera acestora. Orice excepție de la regula generală privind obligația de a achita compensații pasagerilor pentru zboruri anulate sau întârziate trebuie interpretată strict, astfel încât să nu riște să lipsească de efect dreptul recunoscut.

În al doilea rând, este de înțeles că o situație „excepțională” trebuie să fie dincolo de puterea de control a subiectului de drept. Compania aeriană trebuie să dovedească faptul că aceasta nu a putut influența în vreun fel împrejurările care au provocat întârzierea sau anularea.

În al treilea rând, trebuie ca întârzierea sau anularea zborului să nu fi putut fi evitată deși au fost luate toate măsurile de corectare posibile. Formularea legiuitorului european conduce la concluzia că voința acestuia a fost de a exonera compania aeriană doar atunci când aceasta dovedește că a întreprins toate acțiunile prin care să încerce să reducă întârzierea sau să evite anularea. Această condiție impune o poziție activă a companiei aeriene și limitează deosebit de mult spectrul incidenței „împrejurărilor excepționale”. Practic, concluzia care se desprinde este că dacă există o singură măsură posibilă care nu a fost adoptată de compania aeriană sau dacă aceasta nu a acționat cu celeritate, nu poate pretinde aplicarea situației de excepție.

Față de aceste condiții care rezultă expres din reglementare, putem adăuga o a patra, respectiv că trebuie ca împrejurările excepționale trebuie să fie unicul eveniment care cauzează întârzierea. Cu alte cuvinte, dacă anularea sau întârzierea zborului au fost cauzate sau favorizate de mai multe motive, unul dintre acestea putând fi catalogat, în situația în care ar fi izolat de celelalte, ca împrejurare excepțională, atunci evenimentul respectiv nu va mai putea fi interpretat astfel și nu va interveni cauza exoneratoare de răspundere. Cu titlu de exemplu putem să avem în vedere ipoteza unei aeronave care derulează mai multe zboruri într-o zi. La primele zboruri aceasta acumulează deja întârzieri din motive imputabile companiei aeriene. Dacă ulterior intervine o decizie a controlorilor de trafic aerieni care limitează posibilitatea de decolare/aterizare a aeronavei, iar în urma acestui ultim eveniment întârzierea devine mai mare de trei ore, nu se va putea considera că suntem în situația unor împrejurări excepționale. În acest sens, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a analizat dispozițiile articolului 5 alineatul (3) din Regulamentul nr. 261/2004, citit în lumina considerentului (14) al

acestui, în sensul că trebuie interpretat în sensul că, în ipoteza unei întârzieri la sosirea zborului egală sau mai mare de trei ore care își are originea nu numai într-o împrejurare excepțională, care nu ar fi putut să fie evitată prin măsuri adaptate situației și care a făcut obiectul, din partea operatorului de transport aerian, tuturor măsurilor rezonabile care pot să prevină consecințele acesteia, ci și într-o altă împrejurare care nu intră în această categorie, întârzierea imputabilă acestei prime împrejurări trebuie dedusă din timpul total de întârziere la sosirea zborului vizat pentru a aprecia dacă întârzierea la sosirea acestui zbor trebuie să facă obiectul compensației prevăzute la articolul 7 din acest regulament [8].

Încadrarea anumitor evenimente în noțiunea de „împrejurări excepționale” a suscitat atenția CJUE în mai multe rânduri. În acest sens, au fost pronunțate mai multe hotărâri prin care s-au statuat principalele direcții privind modul de interpretare al acestor dispoziții.

1. Cauza C-294/10 *Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija vs. Andrejs Eglītis, Edvards Ratnieks*. **În cadrul acesteia s-a analizat** Articolul 5 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 261/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 februarie 2004 de stabilire a unor norme comune în materie de compensare și de asistență a pasagerilor în eventualitatea refuzului la îmbarcare și anulării sau întârzierii prelungite a zborurilor și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 295/91. Conform deciziei pronunțate, dispoziția trebuie interpretată în sensul că operatorul de transport aerian, în cazul în care are obligația să adopte toate măsurile posibile pentru prevenirea unor împrejurări excepționale, trebuie să țină cont în mod rezonabil, la momentul planificării zborului, de riscul de întârziere legat de eventuala survenire a unor asemenea împrejurări. Prin urmare, acesta trebuie să prevadă o anumită rezervă de timp care să îi permită, în măsura posibilului, să efectueze zborul în integralitate odată ce împrejurările excepționale au încetat. În schimb, dispoziția menționată nu poate fi interpretată în sensul că impune, cu titlu de măsuri posibile, planificarea, în mod general și nediferențiat, a unei rezerve de timp minime aplicabile fără distincție tuturor operatorilor de transport aerian în toate situațiile în care survin împrejurări excepționale [6]. Aspectul relevant desprins din această hotărâre este că, în unele situații, operatorii de transport aerian trebuie să își planifice cursele astfel încât să ofere o rezervă de timp rezonabilă pentru a înlătura efectele unor împrejurări excepționale de întârziere. Nu este însă o cerință aplicabilă în toate situațiile de zbor, ci doar atunci când zborul ce urmează a fi operat în anumite condiții poate să dea naștere la o apreciere rezonabilă că există posibilitatea întârzierii.

2. Cauzele conexe C-195/17, C-197/17-C-203/17, C-226/17, C-228/17, C-254/17, C-274/17, C-275/17, C-278/17-C-286/17 și C-290/17-C-292/17 a

analizat ipoteza unei greve spontane. Prin Decizia CJUE s-a stabilit că articolul 5 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 261/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 februarie 2004 de stabilire a unor norme comune în materie de compensare și de asistență a pasagerilor în eventualitatea refuzului la îmbarcare și anulării sau întârzierii prelungite a zborurilor și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 295/91, citit în lumina considerentului (14) al acestuia, trebuie să fie interpretat în sensul că absența spontană a unei părți semnificative a personalului navigant („grevă spontană”), precum cea în discuție în cauzele principale, care își are originea în anunțul-surpriză al unui operator efectiv de transport aerian cu privire la o restructurare a întreprinderii, ca urmare a unui apel care nu a fost lansat de reprezentanții lucrătorilor întreprinderii, ci în mod spontan chiar de către lucrătorii care au intrat în concediu medical, nu se încadrează în sfera noțiunii „împrejurări excepționale” în sensul acestei dispoziții [9]. Pentru o scurtă analiză se impune să analizăm considerentul 14 amintit. Conform acestuia, obligațiile care revin operatorilor de transport aerian ar trebui limitate sau responsabilitatea lor exonerată în cazurile în care evenimentul este cauzat de circumstanțe excepționale, care nu pot fi evitate în pofida tuturor măsurilor rezonabile adoptate. Astfel de circumstanțe pot surveni, conform considerentului (14) al Regulamentului, în special în caz de instabilitate politică, condiții meteorologice incompatibile cu desfășurarea zborului în cauză, riscuri legate de siguranță, deficiențe neprevăzute care pot afecta siguranța zborului și greve care afectează operațiunile operatorului de transport aerian [14]. Se validează concluzia prezentată de autor anterior, respectiv că aplicarea împrejurărilor excepționale impune o analiză anterioară asupra acțiunilor întreprinse de compania aeriană. Revenind la speța în discuție, instanța europeană a concluzionat că o grevă spontană a personalului navigant nu poate fi încadrată ca și împrejurare excepțională, odată ce operatorul trebuie să fie responsabil pentru acțiunile personalului său.

3. Cauza C-315/15 a analizat această noțiune din perspectiva unui eveniment de tipul coliziune între o aeronavă și o pasăre [8]. Curtea de Justiție a Uniunii Europene a analiza din nou articolul 5 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 261/2004, citit în lumina considerentului (14) al acestuia, și a stabilit că trebuie interpretat în sensul că un eveniment precum coliziunea dintre o aeronavă și o pasăre se încadrează în sfera noțiunii „împrejurări excepționale” în sensul acestei dispoziții. Cu această ocazie, s-a reținut și că prevederile amintite impun interpretarea că anularea sau întârzierea prelungită a unui zbor nu este cauzată de împrejurări excepționale atunci când această anulare sau această întârziere rezultă din faptul că operatorul de transport aerian a recurs la un expert, la alegerea sa, pentru a efectua din nou verificările de siguranță impuse de o coliziune cu o pasăre, după ce acestea au fost deja efectuate

de un expert abilitat în temeiul reglementărilor aplicabile. Așadar, măsurile rezonabile la care este obligat operatorul de transport aerian pentru a preveni sau limita riscurile de coliziune de o pasăre implică și recurgerea la măsuri de control preventiv privind existența păsărilor, cu condiția ca această măsuri să fie efectiv posibil din punct de vedere tehnic.

4. În Cauza C-83/10 – RODRIGUEZ VS. AIRFRANCE, instanța europeană a analizat noțiunea de „anulare a zborului”, astfel cum este definită la articolul 2 litera (l) din Regulamentul (CE) nr. 261/2004 și a stabilit că trebuie interpretată în sensul că aceasta nu vizează numai ipoteza absenței oricărei decolări a aeronavei în cauză, ci include și situația în care această aeronavă a decolat, însă ulterior a fost nevoită, indiferent din ce motiv, să revină la aeroportul de plecare, iar pasagerii aeronavei respective au fost transferați pe alte zboruri [3]. Așadar, anularea zborului înseamnă orice ipoteză în care zborul nu a mai fost operat integral, respectiv fie nu a decolat, fie a decolat însă nu a putut ajunge la destinație și a fost nevoie de întoarcerea acestuia pe aeroportul de plecare.

5. În cauzele C-402/7 și C-432/07 conexe – Condor, Air France, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a analizat noțiunile de întârziere și anulare. Astfel, în interpretarea articolului 2 litera (l), a articolului 5 și a articolului 6 din Regulamentul (CE) nr. 261/2004, un zbor întârziat, indiferent de durata întârzierii, chiar dacă este prelungită, nu poate fi considerat zbor anulat dacă se efectuează în conformitate cu programarea prevăzută anterior de către operatorul de transport aerian. Așadar, „programarea prevăzută anterior” se referă la operarea zborului pe o anumită rută stabilită și comunicată pasagerilor în prealabil. În aceste condiții, articolele 5, 6 și 7 din Regulamentul nr. 261/2004 trebuie aplicate și pasagerilor zborurilor întârziate care pot fi asimilați pasagerilor zborurilor anulate în vederea aplicării dreptului la compensație, atunci când există o pierdere de timp egală sau mai mare de trei ore, cu alte cuvinte atunci când ajung la destinația lor finală cu trei ore sau mai mult după ora de sosire prevăzută inițial de operatorul de transport aerian. Astfel, articolul 5 alineatul (3) din Regulamentul nr. 261/2004 noțiunea de „împrejurări excepționale” nu cuprinde și situația unei defecțiuni tehnice care cauzează respectiva întârziere, decât în cazul în care această problemă este urmarea unor evenimente care, prin natura sau prin originea lor, nu sunt inerente exercitării normale a activității operatorului de transport aerian vizat și scapă de sub controlul efectiv al acestuia [7].

În lumina analizei realizată anterior, concluziile Curții Europene de Justiție clarifică noțiunea supusă analizei și o plasează în sfera unei excepții de strictă interpretare. Pentru a califica astfel un eveniment este necesar ca acesta să fie în afara puterii de control a companiei aeriene. Aceasta din

urmă include orice activități de prevenție inerente exercitării normale a activității acestuia. De altfel, o interpretare similară a fost făcută de Curte și în cauza **C-549/07 WALLENTIN-HERMANN vs. Alitalia**. Interpretarea conform articolului 5 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 261/2004 în situația existenței unei probleme tehnice este aceeași ca în În cauzele C-402/7 și C-432/07. Curtea s-a referit însă și la frecvența problemelor tehnice la un operator de transport aerian, stabilind că aceasta nu reprezintă, ea însăși, un element de natură să conducă la concluzia prezenței sau absenței unor „împrejurări excepționale”. Astfel, faptul că un operator de transport aerian a respectat normele minime de întreținere a unei aeronave nu poate, singur, să fie suficient pentru a se dovedi că acest operator de transport a luat „toate măsurile posibile” în sensul articolului 5 alineatul (3) din Regulamentul nr. 261/2004. Concluzia desprinsă din aceste hotărâri este că „împrejurările excepționale” sunt evenimente ce nu pot fi prevăzute sau înlăturate cu luarea tuturor măsurilor necesare, nu doar a măsurilor obișnuite de eliminare a riscurilor din activitate [12]. Interpretarea va fi făcută în sensul că pentru eliminarea sau diminuarea efectelor unor evenimente excepționale este necesară și o conduită activă, suplimentară față de cea derulată în mod uzual, chiar dacă și aceasta din urmă este menită să limiteze riscurile.

6. În cauza C-826/19 s-a analizat noțiunea de „împrejurare excepțională” invocată de compania aeriană în legătură cu un zbor anterior operat cu aceeași aeronavă. Astfel, s-a stabilit că articolul 5 alineatul (3) din Regulamentul nr. 261/2004 trebuie interpretat în sensul că, un operator efectiv de transport aerian se poate prevala de o împrejurare excepțională care nu a afectat respectivul zbor întârziat, ci un zbor anterior operat de el însuși cu aceeași aeronavă în cadrul antepenultimei rotații a acestei aeronave, pentru a invoca exonerarea de răspundere, cu condiția să existe o legătură de causalitate directă între apariția acestei împrejurări și întârzierea prelungită la sosire a zborului ulterior, acest ultim aspect urmând să fie analizat de instanța națională, urmând a se ține seama în special de modul de operare a aeronavei respective de către operatorul efectiv de transport aerian [13]. În aceste situații trebuie realizată o analiză obiectivă a efectelor împrejurării excepționale față de zborurile ulterioare. Este evident situația în care împrejurarea excepțională a cauzat deja o întârziere zborului în cadrul căruia a avut loc, însă ulterior, celelalte zboruri din acea zi operate cu respectiva aeronavă sunt de asemenea afectate. Deși nu se poate contesta un efect în lanț al întârzierilor în această ipoteză, se impune o nouă analiză a măsurilor întreprinse de operatorul de transport pentru toate zborurile ulterioare celui la care a avut loc evenimentul în discuție. Exonerarea de răspundere va presupune aplicarea criteriilor privind existența tuturor operațiunilor posibile pentru

înlăturarea sau limitarea efectelor întârzierii, la fel ca și în celelalte situații.

7. În prezent, pe rolul instanțelor europene se află o cerere de decizie preliminară cu impact asupra interpretării noțiunii de „împrejurări excepționale”. Aceasta a fost formulată în cauza Flightright GmbH împotriva Ryanair DAC [5]. Prin aceasta se urmărește a obține o interpretare asupra existenței unor împrejurări excepționale atunci când anularea zborului sau întârzierea echivalentă cu o anulare este bazată pe o modificare a alocării sloturilor orare de către organismul de control al traficului aerian competent. Totodată, solicitarea vizează o analiză punctuală asupra existenței unor reduceri ale capacității de zbor prin aplicarea unor coduri IATA referitoare la probleme privind asigurarea sloturilor ca urmare a cererii mari în raport cu capacitatea existentă și referitoare la vremea severă la destinație. Apreciem că soluția pronunțată în această cauză ca o influență de interpretare a noțiunii de „împrejurări excepționale”, cu atât mai mult cu cât ipoteza avută în vedere este una cu grad ridicat de incidență în situația întârzierilor.

Concluzii

În concluzie, se impune să observăm că dispozițiile Regulamentului nr. 261/2004 impun respectarea unui standard de protecție a drepturilor suplimentare recunoscute pentru pasageri. Pentru a exista această siguranță, trebuie ca orice cauză exoneratoare de răspundere să fie interpretată în sensul scopului reglementării. Împrejurările excepționale în legătură cu zborul, care au pricinuit întârzierea mai mare de trei ore sau anularea acestuia trebuie să fie limitate la situația unor evenimente cu totul deosebite. Mai mult, operatorul de transport aerian trebuie să dea dovadă de o atitudine activă în încercarea de a preveni eficient respectivele evenimente sau, în cazul producerii acestora, să limiteze efectele lor. Pentru a putea invoca astfel de împrejurări, operatorul de transport aerian trebuie să dovedească măsurile întreprinse, acestea fiind superioare din punct de vedere al acțiunilor realizate față de acelea luate în mod obișnuit în activitatea sa. Totodată, reliefăm că la nivelul Comisiei Europene a existat în anul 2013 o propunere de modificare a legislației inclusiv privind clarificarea unor principii cheie printre care și „circumstanțele extraordinare” [6].

Referințe bibliografice:

1. Air transport in the EU25 Air passengers transport up 8.8% in 2004 London/Heathrow processes most passengers; Frankfurt handles most freight. Disponibil: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5228874/7-26012006-AP-EN.PDF/pdf/62ab9818-7a80-4977-95e2-3dc48c273722?t=1414686952000> (accesat la 02.03.2026).

2. Cauza C-83/10 Aurora Sousa Rodríguez și alții împotriva Air France SA. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62010CJ0083_SUM (accesat la 02.03.2026).

3. Cauza C-83/10 Aurora Sousa Rodríguez și alții împotriva Air France SA. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62010CJ0083_SUM (accesat la 02.03.2026).

4. COUNCIL REGULATION (EEC) No 295/91 of 4 February 1991 establishing common rules for a denied-boarding compensation system in scheduled air transport. Disponibil: (accesat la 02.03.2026).

5. Cerere de decizie preliminară introdusă de Amtsgericht Königs Wusterhausen (Germania) la 27 noiembrie 2025 – Flightright GmbH/Ryanair DAC (Cauza T-852/25, Flightright). Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:C_202600809 (accesat la 03.03.2026);

6. Drepturile pasagerilor aerieni. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/air-passenger-rights/> (accesat la 06.03.2026).

7. Hotărârea Curții (Camera a patra) din 19 noiembrie 2009 (cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată de Bundesgerichtshof, Handelsgericht Wien - Austria, Germania) - Christopher Sturgeon, Gabriel Sturgeon, Alana Sturgeon (C-402/07), Stefan Böck, Cornelia Lepuschitz (C-432/07) - Christopher/Condor Flugdienst GmbH (C-402/07), Air France SA (C-432/07). Disponibil: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=74448&pageIndex=0&doclang=RO&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=634162> (accesat la 03.03.2026);

8. HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia) 4 mai 2017 (*1), „Trimitere preliminară — Transport aerian — Regulamentul (CE) nr. 261/2004 — Articolul 5 alineatul (3) — Compensarea pasagerilor în eventualitatea refuzului la îmbarcare și a anulării sau a întârzierii prelungite a zborurilor — Întindere — Exonerare de obligația de compensare — Coliziune între o aeronavă și o pasăre — Noțiunea «împrejurări excepționale» — Noțiunea «măsură rezonabilă» pentru prevenirea unei împrejurări excepționale sau a consecințelor unei asemenea împrejurări”. În cauza C315/15. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:62015CJ0315> (accesat la 02.03.2026).

9. Hotărârea Curții (Camera a treia) din 17 aprilie 2018 (cerere de decizie preliminară formulată de Amtsgericht Hannover, Amtsgericht Düsseldorf - Germania) - Helga Krüsemann și alții (C-195/17). Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62017CA0195> (accesat la 02.03.2026).

10. HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia) 4 mai 2017 (*1), „Trimitere preliminară — Transport aerian — Regulamentul (CE) nr. 261/2004 — Articolul 5 alineatul (3) — Compensarea pasagerilor în eventualitatea refuzului la îmbarca-

re și a anulării sau a întârzierii prelungite a zborurilor — Întindere — Exonerare de obligația de compensare — Coliziune între o aeronavă și o pasăre — Noțiunea «împrejurări excepționale» — Noțiunea «măsurî rezonabile» pentru prevenirea unei împrejurări excepționale sau a consecințelor unei asemenea împrejurări” În cauza C315/15... Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:62015CJ0315> (accesat la 02.03.2026).

11. Hotărârea Curții (Camera a patra) din 19 noiembrie 2009 (cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată de Bundesgerichtshof, Handelsgericht Wien - Austria, Germania) - Christopher Sturgeon, Gabriel Sturgeon, Alana Sturgeon (C-402/07), Stefan Böck, Cornelia Lepuschitz (C-432/07) - Christopher/Condor Flugdienst GmbH (C-402/07), Air France SA (C-432/07). Disponibil: <https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document?t=source=document&docid=74448&doclang=RO> (vizitat la 03.03.2026).

12. HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra) 22 decembrie 2008 * În cauza C-549/07, având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Handelsgericht Wien (Austria), prin decizia din 30 octombrie 2007, primită de Curte la 11 decembrie 2007, în procedura...Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62007CJ0549&qid=1773650185732>(accesat la 03.03.2026).

13. HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra) 22 aprilie 2021 (*1), „Trimitere preliminară – Transport aerian – Compensarea și asistența pasagerilor în eventualitatea refuzului la îmbarcare și a anulării sau a întârzierii prelungite a zborurilor – Regulamentul (CE) nr. 261/2004 – Articolul 6 – Zbor întârziat – Articolul 8 alineatul (3) – Devierea unui zbor către un alt aeroport care deservește același oraș, aceeași aglomerație urbană sau aceeași regiune – Noțiunea de «anulare» – Împrejurări excepționale – Compensarea pasagerilor aerieni în eventualitatea anulării sau a întârzierii prelungite la sosire a unui zbor – Obligația de a suporta costul transferului de la aeroportul de sosire efectiv spre aeroportul de destinație prevăzut inițial”. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:62019CJ0826> (accesat la 03.03.2026).

14. REGULAMENTUL (CE) NR. 261/2004 AL PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI AL CONSILIULUI din 11 februarie 2004 de stabilire a unor norme comune în materie de compensare și de asistență a pasagerilor în eventualitatea refuzului la îmbarcare și anulării sau întârzierii prelungite a zborurilor și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 295/9. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0261> (accesat la 02.03.2026).

CZU: 346.548:378

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19947212>

PROTECȚIA STUDENTULUI – „CONSUMATOR” ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Constantin RUSNAC,

prim-prorector pentru studii și management al calității,
dr., conf. univ., comisar-șef,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
constantin.rusnac@mai.gov.md,
ORCID ID: 0000-0002-8122-7711

Vitalie IONAȘCU,

decan al Facultății Drept, administrație, ordine și securitate publică,
dr., conf. univ., comisar-șef,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
vitalie.ionascu@mai.gov.md,
ORCID ID: 0000-0001-6976-615X

Marcel BOȘCANEANU,

șef al Direcției studii și management al calității,
dr., conf. univ., comisar-șef,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
marcelboscaneanu84@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-4776-9349

Rezumat. Studiul examinează calificarea studentului drept consumator al serviciilor educaționale în învățământul superior și delimitarea aplicării mecanismelor de protecție a consumatorului în raport cu normele speciale ale dreptului educației. Cercetarea pornește de la constatarea că extinderea relațiilor contractuale în instituțiile de învățământ superior, prin contractul de studii și taxa de școlarizare, impune o analiză juridică a obligațiilor de informare, transparenței costurilor, echilibrului clauzelor contractuale și a remediilor în caz de prestare necorespunzătoare. Obiectivele vizează, pe de o parte, identificarea premiselor normative interne și a limitelor intervenției dreptului consumului asupra actului academic, iar pe de altă parte, descrierea unor repere de drept comparat relevante pentru protecția studentului. Metodologic, studiul utilizează analiza doctrinară și normativă, metoda logico-juridică și comparativă, completate cu un studiu cantitativ de tip chestionar, aplicat în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Rezultatele empirice indică o evaluare global favorabilă a calității serviciilor educaționale, dar evidențiază și zone de vulnerabilitate legate de infrastruc-

tură și de percepția transparenței și obiectivității evaluării, aspecte cu impact direct asupra intereselor legitime ale studentului. Implicațiile teoretico-practice susțin ideea că acreditarea și asigurarea externă, internă a calității nu substituie protecția juridică individuală. Protecția efectivă cere instrumente instituționale funcționale de monitorizare, feedback, corecție, informare și contestare, compatibile cu autonomia academică.

Cuvinte-cheie: student, consumator, servicii educaționale, protecția consumatorului, contract de studii, calitatea educației, învățământ superior, standarde de acreditare, mecanisme de remediere.

STUDENT PROTECTION – THE „CONSUMER” IN HIGHER EDUCATION

Abstract. This study analyses whether a university student may be treated as a consumer of educational services and where consumer protection mechanisms can legitimately operate alongside the special rules of education law. The research starts from the increasing contractualization of higher education, through study agreements and tuition fees, which calls for a legal assessment of information duties, price transparency, fairness of standard terms, and remedies for non performance or defective performance. The objectives are twofold. First, the paper identifies domestic normative premises and the limits of applying consumer logic to academic acts such as assessment, progression and certification. Second, it highlights comparative reference points where student consumer protection has been operationalized without undermining academic autonomy. Methodologically, the paper combines legal and doctrinal analysis with logical legal interpretation and comparative inquiry, complemented by a quantitative survey as a case study within the “Ștefan cel Mare” Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova. Empirical findings show an overall positive perception of educational quality, while signaling vulnerabilities related to infrastructure and to perceived transparency and objectivity in assessment. These areas directly affect students’ legitimate interests and may generate disputes or institutional distrust if left unaddressed. The study’s theoretical and practical implications support the view that external quality assurance and accreditation confirm minimum compliance but do not replace individual legal protection. Effective student protection requires clear and workable institutional procedures for monitoring, feedback, corrective action, public rules, transparent fees and accessible complaint and appeal pathways, aligned with the specificities of higher education.

Key-words: student, consumer, educational services, consumer protection, study contract, quality assurance, higher education, remedies, transparency

1. Introducere

Paradigma potrivit căreia consumatorul trebuie să beneficieze de garanții juridice efective este consacrată de mult timp în doctrinele și practicile moderne privind protecția persoanei în raporturile de consum. În această

privință, fiecare consumator, inclusiv consumatorul de servicii educaționale, are dreptul la servicii conforme, la informare corectă și completă, precum și la mecanisme de remediere atunci când prestația este necorespunzătoare [10].

În ceea ce privește subiectul cercetării, lucrarea analizează raportul juridic dintre instituția de învățământ superior și student, privit prin prisma furnizării serviciilor educaționale. Obiectul cercetării îl constituie identificarea și delimitarea aplicabilității mecanismelor de protecție a consumatorului în cadrul serviciilor educaționale universitare, cu accent pe informare, transparență, clauze contractuale, remedii și proceduri instituționale de soluționare a plângerilor.

Diferite cercetări [24] arată că implementarea mecanismelor de protecție a consumatorului în domenii precum comerțul, sănătatea și alte sectoare de prestări servicii a produs efecte utile pentru consolidarea siguranței juridice și pentru sporirea încrederii beneficiarilor în raporturile contractuale [7, p. 633-651]. Cu toate acestea, în materia serviciilor educaționale, în special în învățământul superior, problema rămâne insuficient clarificată, atât la nivel teoretic, cât și la nivel aplicativ. Din acest motiv, analiza statutului studentului ca posibil consumator al serviciilor educaționale dobândește o relevanță aparte [5, p. 117-122].

Actualitatea temei rezidă în transformarea treptată a percepției asupra învățământului superior. Dacă, în mod tradițional, educația universitară a fost privită preponderent ca un serviciu cu funcție socială, evoluțiile recente au accentuat și dimensiunea sa contractuală, instituțională și economică. În practică, o parte importantă a serviciilor educaționale se accesează în baza contractului de studii și a taxei de școlarizare, ceea ce impune examinarea raportului dintre student și instituția de învățământ superior și din perspectiva dreptului protecției consumatorului. Importanța studiului derivă din efectele directe pe care această calificare le poate produce asupra previzibilității raportului juridic, asupra calității serviciului și asupra protejării drepturilor fundamentale și intereselor legitime ale studentului.

Gradul de cercetare a subiectului în doctrină indică o dezvoltare neuniformă. În spațiul european, literatura și practica instituțională tratează tot mai des studentul ca beneficiar al unor garanții de tip consumator, mai ales în materia clauzelor contractuale și a obligațiilor de informare. În plan național, abordările rămân fragmentare. Analizele se distribuie între educației, dreptul civil, asigurarea calității și practica internă a instituțiilor, ceea ce lasă insuficient clarificate criteriile de aplicare și limitele protecției consumatorului în domeniul educațional. Această situație justifică o cercetare sistematică, orientată spre delimitări clare și instrumente aplicabile.

Sub acest aspect, cadrul normativ național oferă premise serioase

pentru o asemenea analiză [10]. Pe de o parte, Legea Republicii Moldova privind protecția consumatorului stabilește standarde generale privind protecția intereselor legitime ale persoanei în calitate de consumator, inclusiv prin obligații de informare, cerințe de conformitate și remedii în caz de prestare necorespunzătoare a serviciului. Pe de altă parte, Codul educației consacră expres contractul de studii în învățământul superior, reglementând obiectul raportului juridic, drepturile și obligațiile părților, asigurarea calității, evaluarea internă a calității, evaluarea externă a calității, precum și dimensiunea financiară a acestuia, fapt care permite examinarea serviciului educațional și ca prestație susceptibilă de evaluare sub aspectul executării obligațiilor asumate [8].

Totodată, tema impune o delimitare necesară, pentru început din rațiuni de metodă și de competență. Protecția consumatorului nu se substituie normelor speciale ale dreptului educației și nu poate converti automat actul academic într-un litigiu obișnuit de consum. Evaluarea cunoștințelor, promovarea, certificarea și standardele de acreditare rămân guvernate, în mod firesc, de regulile specifice sistemului educațional. În schimb, protecția consumatorului devine relevantă în acele segmente în care instituția de învățământ acționează ca prestator de servicii, respectiv în materia informării precontractuale, a transparenței taxelor, a conținutului clauzelor contractuale, a accesului la informații publice și a mecanismelor de remediere în caz de neexecutare sau executare defectuoasă.

Importanța temei este susținută și de standardele contemporane de asigurare a calității în învățământul superior. În contextul angajamentelor asumate de Republica Moldova în cadrul Spațiului European al Învățământului Superior, standardele ESG pun accent pe informarea de interes public, pe resursele de sprijin pentru student, pe învățarea centrată pe student și pe monitorizarea continuă a calității programelor[14]. Aceste exigențe confirmă că studentul nu este doar participant pasiv la procesul educațional, ci titular al unor interese legitime care reclamă protecție efectivă.

Din aceeași perspectivă, experiența comparată arată că în numeroase state protecția studentului în calitate de beneficiar al serviciilor educaționale este deja tratată ca o componentă distinctă a calității și a echității instituționale. În diverse sisteme, accentul cade pe obligația furnizorului de a asigura transparență, previzibilitate contractuală, proceduri de reclamații și remedii în caz de neexecutare a serviciului educațional, ceea ce confirmă utilitatea unei abordări similare și în spațiul național [18].

În aceste condiții, prezenta lucrare își propune să analizeze, din perspectivă juridică și instituțională, în ce măsură studentul poate fi calificat drept consumator al serviciilor educaționale în învățământul superior, care

sunt limitele acestei calificări și ce mecanisme de protecție pot fi identificate sau dezvoltate în cadrul sistemului național. În acest scop, cercetarea valorifică atât cadrul normativ aplicabil, cât și repere de drept comparat, având ca punct de referință procesul educațional din cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne.

2. Metode și materiale aplicate

Cercetarea utilizează o metodologie mixtă, adaptată subiectului analizat, protecția studentului ca „consumator” al serviciilor educaționale în învățământul superior. Această opțiune metodologică răspunde necesității de a corela două planuri. Planul normativ și doctrinar, care explică premisele și limitele calificării juridice. Planul empiric, care indică modul în care beneficiarii percep calitatea serviciilor și funcționalitatea mecanismelor de protecție.

În ceea ce privește metodele juridice, studiul se sprijină pe analiza documentară și pe analiza juridico-doctrinară. Au fost examinate actele normative relevante din domeniul protecției consumatorului și al educației, precum și standardele de asigurare a calității în învățământul superior, utilizate ca reper pentru obligațiile instituționale față de student. Interpretarea conceptelor de consumator, serviciu educațional, raport contractual și calitate a educației s-a realizat prin metoda logico-juridică, iar corelarea dintre normele generale ale protecției consumatorilor și normele speciale ale dreptului educației s-a realizat prin metoda sistemică, pentru a stabili sfera de compatibilitate și limitele de aplicare.

Studiul include și metoda comparativă, utilizată pentru a evidenția modul în care alte sisteme de drept și practici instituționale tratează studentul ca beneficiar al unor garanții de tip consumator, în special în materia informării, transparenței, clauzelor contractuale și remediilor. Această comparație a permis distingerea între dimensiunea strict academică, guvernată de reglementări speciale, și dimensiunea contractuală și administrativă, în care devin incidente exigențe specifice protecției consumatorului.

În ceea ce privește materialele și componenta empirică, cercetarea a utilizat, ca studiu de caz, datele rezultate din chestionare instituționale aplicate în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne. Instrumentul cantitativ a urmărit colectarea unor date despre percepția studenților și absolvenților privind calitatea serviciilor educaționale, resursele de studiu, transparența procedurilor, funcționalitatea evaluării și accesul la mecanisme de contestare. Prelucrarea datelor s-a realizat prin analiză descriptivă, prin frecvențe și ponderi procentuale, pentru a identifica tendințe dominante și zone de vulnerabilitate relevante pentru protecția drepturilor și intereselor legitime ale studentului în raportul instituție de învățământ

superior student.

Corelarea rezultatelor empirice cu analiza normativă și doctrinară a permis formularea unor concluzii aplicative privind întinderea și limitele protecției studentului ca „consumator” al serviciilor educaționale, precum și identificarea unor direcții instituționale de îmbunătățire orientate spre informare, transparență și remedii funcționale.

3. Discuții și rezultate obținute

3.1. Evoluția istorică. Un prim reper necesar pentru înțelegerea protecției consumatorului îl constituie evoluția istorică a fundamentelor sale teoretice. În plan doctrinar, dezvoltarea acestui domeniu poate fi explicată prin trei teorii majore, care exprimă evoluția treptată a raportului dintre cumpărător, vânzător și stat. Analiza acestor teorii este utilă și pentru tema de față, deoarece permite înțelegerea modului în care s-a ajuns de la o viziune centrată aproape exclusiv pe prudența cumpărătorului la un model juridic bazat pe echilibru contractual, obligații de informare și intervenție instituțională în favoarea părții vulnerabile.

Într-o primă etapă, doctrina a fost dominată de teoria Caveat Emptor, expresie a unei concepții tradiționale potrivit căreia sarcina principală a verificării calității bunului sau serviciului revenea cumpărătorului. Dezvoltată pe scară largă încă din perioada dreptului roman și receptată ulterior în sistemele de common law, în special în Regatul Unit și Statele Unite ale Americii, această teorie pornește de la ideea că „fie ca cumpărătorul să fie atent”. În esență, cumpărătorul era considerat responsabil pentru examinarea caracteristicilor bunului înainte de achiziție, iar protecția juridică ulterioară era limitată [2]. În plan psihologic și comportamental, s-a arătat că această viziune presupune o responsabilizare aproape totală a consumatorului, care trebuie să evalueze, să interpreteze și să filtreze informația disponibilă înainte de a lua decizia de cumpărare, asumându-și riscurile ce decurg dintr-o alegere insuficient verificată [25].

Ulterior, evoluția pieței, diversificarea produselor și creșterea complexității raporturilor de schimb au determinat apariția teoriei Caveat Venditor. Aceasta marchează un transfer parțial al responsabilității de la cumpărător către vânzător. Dacă în paradigma anterioară cumpărătorul trebuia să fie prudent, în această etapă accentul se mută asupra obligației vânzătorului de a acționa cu diligență, de a informa corect și de a garanta că bunul sau serviciul oferit nu produce prejudicii. Potrivit acestei concepții, dezvoltată în special în practica judiciară americană de la sfârșitul secolului al XIX-lea, vânzătorul nu mai poate rămâne într-o poziție neutră față de efectele produsului pus în circulație, ci trebuie să răspundă pentru conformitatea și

siguranța acestuia [4]. În aceeași logică, doctrina răspunderii pentru produse a consolidat ideea că vânzătorul trebuie să suporte consecințele juridice atunci când bunul vândut afectează consumatorul, ceea ce a contribuit la întărirea protecției juridice a părții aflate într-o poziție mai slabă în raportul de consum[4].

O etapă mai avansată este reflectată de teoria paternalistă, care justifică intervenția statului în raporturile de consum pentru protejarea efectivă a bunăstării consumatorului. În această perspectivă, legea nu se limitează la a arbitra formal raportul dintre părți, ci urmărește să corecteze dezechilibrele structurale existente între profesioniști și consumatori. Intervențiile paternaliste pot avea rolul de a orienta, încuraja sau chiar constrânge adoptarea unor opțiuni favorabile interesului consumatorului, în special atunci când acesta se confruntă cu asimetrii informaționale, clauze standardizate sau riscuri pe care nu le poate anticipa rezonabil¹. În aceeași ordine de idei, s-a subliniat că, deși consumatorul nu este obligat să își exercite toate drepturile, el trebuie să beneficieze de protecție efectivă din momentul în care și-a executat obligațiile esențiale, în special obligația de plată[1]. Prin urmare, cadrul normativ modern nu mai poate lăsa consumatorul exclusiv la discreția pieței, ci trebuie să instituie garanții minime de echilibru și remedii adecvate împotriva practicilor abuzive.

Examinarea acestor trei teorii relevă o evoluție clară a filosofiei protecției consumatorului. Mai întâi, protecția era minimă și bazată aproape exclusiv pe vigilența cumpărătorului. Ulterior, s-a recunoscut obligația vânzătorului de a garanta calitatea și siguranța prestației. În etapa contemporană, rolul statului devine esențial, prin instituirea unui regim normativ care urmărește să corecteze dezechilibrul dintre profesionist și consumator. Această evoluție este importantă pentru analiza serviciilor educaționale, deoarece raportul dintre instituția de învățământ superior și student nu mai poate fi înțeles exclusiv în cheia unei relații academice tradiționale. În măsura în care există un contract de studii, o prestație determinată și o obligație de plată, devin relevante și mecanismele moderne de protecție a consumatorului, adaptate specificului domeniului educațional.

Ca rezultat intermediar al acestei analize istorice, se poate susține că fundamentul conceptual al protecției studentului în calitate de beneficiar al serviciilor educaționale se regăsește mai ales în logica teoriilor Caveat Vendor și paternalistă. Acestea susțin, pe de o parte, obligația furnizorului de a asigura transparența, conformitatea și calitatea prestației, iar pe de altă parte, legitimează intervenția normativă a statului pentru garantarea unui

¹ Paternalism. Disponibil la: <https://en.wikipedia.org/wiki/Paternalism>

minim de protecție juridică în raport cu partea vulnerabilă. Din această perspectivă, discuția privind studentul ca „consumator” nu reprezintă o ruptură conceptuală, ci o extensie firească a evoluției dreptului protecției consumatorului către noi tipuri de servicii, inclusiv cele educaționale.

3.2. Analiză comparativă. Analiza comparată arată că simpla autorizare de funcționare provizorie, acreditare sau reacreditare a unei instituții de învățământ superior ori a unui program de studii nu echivalează, în mod automat, cu existența unor mecanisme efective și complete de protecție a studentului în calitate de beneficiar al serviciilor educaționale. Deși evaluarea externă a calității confirmă îndeplinirea unor standarde academice și instituționale, aceasta nu acoperă întotdeauna, în mod expres, toate dimensiunile specifice protecției juridice a studentului în ipostaza sa de parte contractuală vulnerabilă. În schimb, experiența unor state dezvoltate confirmă că protecția consumatorului în domeniul învățământului superior este deja tratată ca o componentă distinctă și consolidată a raportului dintre instituție și student [18].

Din perspectiva dreptului comparat, se observă o orientare comună. Mai multe state aplică normele și mecanismele de protecție a consumatorului în acele segmente ale raportului juridic în care relația dintre instituția de învățământ superior și student funcționează ca un raport contractual de prestări servicii. În această logică, actul academic propriu zis, respectiv evaluarea cunoștințelor, promovarea, certificarea și autonomia pedagogică, rămâne supus regulilor speciale ale dreptului educației. În schimb, componenta informațională, contractuală și financiară activează garanții specifice dreptului consumului, menite să corecteze dezechilibrele dintre furnizor și beneficiar [18].

Regatul Unit oferă unul dintre cele mai clare modele de recunoaștere a studentului ca titular al unor drepturi de consumator. Autoritățile britanice impun instituțiilor de învățământ superior obligația de a furniza informații clare, complete și verificabile încă din faza de promovare, ofertare și recrutare, întrucât informațiile comunicate anterior încheierii raportului juridic pot dobândi valoare contractuală și pot deveni opozabile instituției [17]. În același timp, accentul cade pe redactarea unor clauze echilibrate, pe limitarea modificărilor unilaterale privind programele de studii, structura cursurilor sau taxele aplicabile, precum și pe instituirea unor proceduri de reclamații accesibile, previzibile și efective [16]. Modelul britanic demonstrează că protecția studentului nu este concepută ca o ingerință în libertatea academică, ci ca un mecanism de disciplinare a conduitei contractuale a furnizorului de educație.

În Belgia, dimensiunea protectivă a raportului juridic s-a consolidat în

special prin jurisprudența europeană, în contextul cauzei C 147/16, Karel de Grote Hogeschool [13]. Relevanța acestei soluții constă în faptul că a înțărît obligația instanței de a verifica din oficiu caracterul abuziv al clauzelor standard inserate în contractele încheiate cu studenții. Astfel, protecția studentului nu depinde exclusiv de inițiativa sa procedurală, ci este susținută și prin intervenția activă a instanței în vederea restabilirii echilibrului contractual. Analiza doctrinară a acestei cauze confirmă că mecanismul controlului judiciar al clauzelor preformulate constituie un instrument eficient de limitare a abuzului de poziție juridică dominantă a prestatorului de servicii educaționale [26].

Modelul irlandez adaugă o dimensiune instituțională distinctă. Prin sistemul Protection of Enrolled Learners, administrat de Quality and Qualifications Ireland, furnizorii de educație și formare au obligația de a dispune de aranjamente de protecție aplicabile atunci când programul nu mai poate fi furnizat în condițiile asumate [19]. În acest fel, protecția studentului nu se reduce la o reacție ulterioară producerii prejudiciului, ci include măsuri preventive și mecanisme de continuitate instituțională. În plus, începând cu 1 septembrie 2024, cadrul normativ irlandez s-a extins la o categorie mai largă de furnizori și programe și a fost completat printr-un fond special destinat protecției cursanților, susținut inclusiv prin obligații de contribuție anuală [20]. Acest model relevă o abordare matură, în care statul combină exigențele de conformitate instituțională cu un mecanism financiar de garantare a intereselor beneficiarilor.

În Australia, protecția studentului este vizibilă prin mecanismele de *Tuition Protection* și prin regimul *Provider Default*, care definesc explicit ipoteza în care furnizorul nu își execută obligația de a livra integral programul educațional promis [22]. În asemenea situații, cadrul normativ activează soluții concrete de protecție și asistență pentru studenți. Pentru studenții internaționali, Tuition Protection Service funcționează ca o schemă publică de sprijin, destinată să intervină atunci când furnizorul nu mai poate continua programul contractat [22]. Acest model este relevant deoarece transformă noțiunea de protecție a studentului dintr-un principiu general într-un mecanism operațional, cu remedii clare pentru neexecutarea serviciului educațional.

Examinarea acestor sisteme juridice permite identificarea unui nucleu comun de protecție. În toate cazurile, protecția studentului în calitate de beneficiar al serviciilor educaționale se exprimă prin obligații sporite de informare și transparență, prin controlul clauzelor standard, prin proceduri de reclamații și contestații efective, precum și prin remedii instituționalizate pentru situațiile în care serviciul educațional nu este furnizat conform angajamentelor asumate. Din această perspectivă, experiența comparată con-

firmă că protecția juridică a studentului nu anulează specificul autonomiei universitare, ci intervine acolo unde raportul juridic capătă trăsături clare de raport contractual și de consum

3.3. Delimitarea sferei de aplicare. În ordinea firească a analizei, delimitarea sferei de aplicare a protecției consumatorilor în raport cu serviciile educaționale din Republica Moldova trebuie examinată în contextul evoluției statutului studentului în cadrul învățământului superior. Deși protecția consumatorului în raport cu studenții din instituțiile de învățământ superior rămâne, în Republica Moldova, un subiect insuficient valorificat, interesul pentru această problemă este în creștere, pe fondul schimbării percepției sociale asupra educației universitare. Dacă, inițial, furnizarea educației în învățământul superior era concepută preponderent ca un serviciu cu caracter social, în prezent aceasta este percepută tot mai mult și ca o prestație cu relevanță economică, prin care sunt satisfăcute așteptările beneficiarilor în raport cu standardele de calitate, de acreditare. În consecință, mecanismele de finanțare a educației s-au transformat, iar o parte din fondurile necesare pentru furnizarea educației în învățământul superior sunt suportate de studenți[23].

Această schimbare este explicabilă prin cel puțin două realități convergente. Pe de o parte, importanța învățământului superior a crescut constant, ceea ce a determinat majorarea cererii de acces la studii universitare, în condițiile unui număr limitat de locuri disponibile. Pe de altă parte, finanțarea publică destinată susținerii învățământului superior este limitată, fapt care a transferat o parte a sarcinii financiare asupra beneficiarilor direcți ai procesului educațional, respectiv asupra studenților care își realizează studiile în bază de contract. În plan juridic, această realitate apropie tot mai mult raportul dintre student și instituția de învățământ superior de logica unui raport de prestări servicii, ceea ce justifică analiza statutului studentului și din perspectiva dreptului consumului.

În acest cadru, serviciile educaționale furnizate de o instituție de învățământ superior pot intra, în mod justificat, sub incidența regimului de protecție a consumatorului atunci când sunt prestate către o persoană fizică, student, în temeiul unui raport contractual pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător, industrială, artizanală sau profesională. În primul rând, Legea Republicii Moldova privind protecția consumatorului instituie un cadru general de garantare a drepturilor și intereselor legitime ale persoanei în calitate de consumator, prin standarde de informare, de siguranță și prin remedii juridice în ipoteza prestării necorespunzătoare a unui serviciu [10]. În al doilea rând, Codul educației confirmă natura obligațională a raportului dintre instituția de învățământ și student, prin conș-

crarea contractului de studii, care include obiectul contractului, drepturile și obligațiile părților, asigurarea calității, evaluarea internă a calității, evaluarea externă a calității, precum și taxa pentru întregul ciclu de studii, ceea ce permite examinarea serviciului educațional ca prestație de servicii, cel puțin sub aspectul executării obligațiilor asumate și al echilibrului contractual [8].

Din această perspectivă, achitarea taxei de studii și încheierea contractului de studii nu reprezintă simple elemente administrative, ci indicii juridice clare ale existenței unui raport în care studentul comandă și beneficiază de un serviciu destinat satisfacerii unor interese personale legitime. În aceeași logică, definiția legală a consumatorului, ca persoană fizică ce intenționează să comande, procure sau folosește produse ori servicii pentru necesități nelegate de activitatea profesională, permite susținerea tezei potrivit căreia studentul contractant poate fi analizat, în anumite limite, și ca beneficiar al protecției specifice consumatorilor [10].

Această calificare juridică nu operează însă fără limite. Normele speciale ale educației guvernează, cu prioritate, aspectele ce țin de actul academic, admitere, evaluare, promovare, certificare și standarde de calitate, de acreditare, iar protecția consumatorului nu poate transforma judecata academică într-o dispută clasică de consum. În schimb, protecția consumatorului devine relevantă în acele segmente în care instituția de învățământ acționează efectiv ca prestator în raport cu studentul, respectiv în materia informării precontractuale, a transparenței taxelor, a conținutului clauzelor standardizate, a condițiilor de retragere și de restituire, precum și a mecanismelor de remediere atunci când serviciul este necorespunzător cerințelor stabilite în actele normative sau declarate [10].

Dintr-o perspectivă instituțională, această abordare este susținută și de exigențele privind calitatea educației. Protecția studentului devine importantă nu doar pentru garantarea unui minim de echilibru contractual, ci și pentru consolidarea încrederii că finalitățile programului de studii pot fi atinse prin resursele, infrastructura și mecanismele de sprijin oferite de instituția de învățământ superior. În această logică, standardele minime obligatorii aplicabile furnizorilor de educație pot fi privite și ca expresie a unei forme specifice de protecție juridică a beneficiarului serviciului educațional. De altfel, autorii Lim și Hyatt¹, respectiv Isaacson², subliniază necesitatea menținerii unui echilibru între întărirea rigorilor de protecție acordate studentului și conservarea libertății academice, care rămâne esențială pentru

¹ Lim, P. H., Hyatt, J., "AUT Lim dan Hyat, University Aucland, NewZealand, 1836-9030", International Journal of Law & Education, vol. 14, nr. 1, 2009, p. 23-38.

² Directorate General of Higher Education, Guidelines for Research and Community Services, 2013.

funcționarea instituțiilor de învățământ superior.

Prin urmare, raportul dintre instituția de învățământ superior și student trebuie înțeles într-o manieră diferențiată. Componenta academică rămâne guvernată de regulile speciale ale dreptului educației, în timp ce dimensiunea contractuală, informațională și financiară justifică, în mod rezonabil, activarea mecanismelor de protecție a consumatorului. Această distincție permite menținerea specificului autonomiei universitare, fără a exclude aplicarea unor garanții juridice minime în favoarea studentului, atunci când acesta se află într-o poziție vulnerabilă în raport cu furnizorul serviciului educațional.

3.4. Calitatea în învățământul superior și etapele de protecție a studentului ca beneficiar al serviciilor educaționale. Învățământul superior are o funcție strategică în dezvoltarea economiei naționale, deoarece instituțiile de învățământ superior formează resursa umană calificată necesară funcționării administrației, pieței muncii și serviciilor publice. Din această perspectivă, calitatea procesului educațional nu reprezintă doar o exigență academică, ci și o condiție a valorificării sociale și economice a formării profesionale. În sensul Codului educației al Republicii Moldova[8], calitatea în învățământ exprimă ansamblul caracteristicilor unui program de studii și ale furnizorului acestuia, prin care sunt satisfăcute așteptările beneficiarilor în raport cu standardele de calitate, iar standardele de acreditare definesc nivelul minim obligatoriu de realizare a activităților unei organizații furnizoare de educație sau ale unei instituții care solicită autorizarea de funcționare provizorie, acreditarea ori evaluarea externă a calității educației oferite[8]. Prin urmare, însăși structura normativă a sistemului educațional plasează beneficiarul, inclusiv studentul, în centrul logicii instituționale a calității.

Fiecare instituție de învățământ superior trebuie să demonstreze, în mod individual, conformitatea calității procesului educațional cu standardele de acreditare. Această conformitate se verifică printr-o examinare multicriterială a gradului în care instituția și programele sale de studii îndeplinesc standardele naționale de referință. Procesul are două componente esențiale, evaluarea internă și evaluarea externă. Autoevaluarea și evaluarea internă sunt realizate de structurile instituționale de asigurare a calității, iar după finalizarea acestora instituția poate solicita declanșarea procedurii de evaluare externă pentru programele de licență, master sau doctorat. Evaluarea externă este realizată de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare, ori de o altă agenție înscrisă în Registrul European pentru Asigurarea Calității, la solicitarea instituției, a Ministerului Educației și Cercetării sau, după caz, a ministerelor de resort [9].

Procedura de evaluare externă are o structură clară și succesivă. Ea

începe prin inițierea procedurii și evaluarea internă a calității, continuă cu depunerea dosarului, examinarea preliminară a conformității, aprobarea inițierii procedurii, constituirea comisiei de evaluare externă, analiza raportului de autoevaluare, vizita de evaluare, elaborarea raportului de evaluare externă, validarea rezultatelor de către comisiile de profil și Consiliul de conducere al Agenției, transmiterea rezultatelor către Ministerul Educației și Cercetării, acordarea autorizării sau acreditării, iar în final cu aprobarea și implementarea planului de măsuri corective sau a acțiunilor post evaluare [9]. Din punct de vedere juridic, această procedură confirmă capacitatea instituției de a satisface cerințele academice și administrative minime. Totuși, ea nu garantează, în mod automat, existența unor mecanisme efective și vizibile de protecție a studentului în calitate de beneficiar al serviciului educațional.

Potrivit art. 113 alin. (5) din Codul educației, evaluarea calității în învățământul superior vizează capacitatea instituțională, eficiența educațională, rezultatele academice, calitatea programelor de formare profesională, managementul instituțional al calității, rezultatele cercetării științifice și concordanța dintre evaluarea internă și situația reală[8]. În plus, standardele de acreditare trebuie elaborate de ANACEC în concordanță cu documentele de referință naționale și internaționale. Un reper esențial îl constituie „Standardele și liniile directoare pentru asigurarea calității în Spațiul European al Învățământului Superior”, ESG, care structurează controlul calității prin zece standarde, de la politicile pentru asigurarea calității și proiectarea programelor, până la informațiile de interes public, monitorizarea continuă a programelor și asigurarea externă ciclică a calității¹². Responsabilitatea respectării acestor standarde este distribuită la nivel național, prin Ministerul Educației și Cercetării și ANACEC, și la nivel instituțional, prin structurile interne de asigurare a calității [8].

Această realitate evidențiază o distincție importantă. Sistemul actual verifică riguros dacă instituția își îndeplinește obligațiile față de stat și față de standardele de acreditare. În practică însă, accentul tinde să cadă predominant pe conformitatea instituției cu exigențele autorității publice, în calitate de finanțator, regulator și garant al politicilor educaționale. În conse-

¹ Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG 2015). Disponibil la: https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf, accesat la data de 28.02.2026.

² Ghid de evaluare externă a programelor de studii superioare de licență, ciclul I, și a studiilor superioare integrate, aprobat de Consiliul de conducere al ANACEC, decizia nr. 8 din 06.03.2025. Disponibil la: https://anacec.md/files/Regulamente/Ghid_EE_Licența_2025.pdf, accesat la data de 02.03.2026.

cință, obținerea autorizării, acreditării sau reacreditării certifică îndeplinirea unor cerințe instituționale și administrative, dar nu epuizează problema protecției juridice a studentului. Cu alte cuvinte, o instituție poate fi conformă sub aspectul standardelor de calitate și, totuși, să nu ofere un cadru suficient de clar, accesibil și eficient pentru apărarea intereselor studentului în acele segmente în care raportul educațional dobândește natură contractuală, informațională sau financiară.

Din această cauză, protecția studentului trebuie analizată și în interiorul etapelor concrete care structurează parcursul educațional. În plan funcțional, procesul educațional universitar poate fi înțeles prin șapte etape principale, iar fiecare dintre acestea generează obligații distincte pentru instituția de învățământ superior în raport cu studentul. **Prima etapă** este admiterea și selecția. În acest moment, studentul potențial analizează oferta educațională și decide dacă aplică. Tocmai aici obligația de informare devine esențială. Instituția trebuie să furnizeze informații relevante, clare, precise și ușor accesibile cu privire la programele de studii, specificul acestora, taxele de studii și posibilitățile de sprijin financiar. Site-ul instituției, pliantele, broșurile și alte materiale promoționale nu au doar rol publicitar, ci și o funcție juridică și decizională, deoarece lipsa informațiilor sau caracterul lor neclar pot influența opțiunea viitorului student. În egală măsură, informațiile despre burse, granturi și alte forme de sprijin pot constitui factori determinanți în alegerea programului de studii³.

A doua etapă este confirmarea locului. În această fază, studentul decide dacă acceptă ori respinge locul oferit. Obligația de transparență nu încetează odată cu publicarea ofertei educaționale. Dimpotrivă, instituția trebuie să se asigure că informațiile furnizate anterior rămân accesibile, inteligibile și suficiente pentru luarea unei decizii în cunoștință de cauză. Această obligație are caracter continuu și însoțește întreaga relație dintre instituție și student, deoarece lipsa clarității la începutul raportului poate afecta validitatea consimțământului și încrederea în procesul educațional.

A treia etapă este înscrierea și încheierea contractului de studii. Din punct de vedere juridic, aceasta este etapa în care raportul educațional capătă formă obligațională clară. Informațiile oferite înainte de înregistrare și înainte de semnarea contractului devin parte a conținutului material contractual. Codul educației prevede expres că acest contract reglementează raporturile dintre student și instituția de învățământ superior sub aspect

³ Programul de burse KAS Sur Place. Disponibil la: <https://www.kas.de/ro/web/moldau>; Moldcell Merit Scholarships. Disponibil la: <https://moldcell.md/rom/bursa-moldcell>, accesate la data de 27.02.2026.

academic, financiar, social și sub alte aspecte specifice¹, iar alin. (2) precizează că el trebuie să includă obiectul contractului, drepturile și obligațiile părților, taxa pentru întregul ciclu de studii și alte reglementări prevăzute de legislație[8]. În acest punct, protecția studentului se manifestă prin claritatea clauzelor, previzibilitatea obligațiilor și interdicția introducerii unor condiții echivoce ori disproporționate.

A patra etapă privește procesul de predare, învățare și evaluare. Aceasta este faza centrală a executării serviciului educațional. Odată ce contractul anual de studii a fost semnat, instituția este obligată să asigure un proces educațional calitativ, conform planului de învățământ și condițiilor asumate la admitere. Relevanța juridică a acestei etape este și mai pronunțată prin raportare la Ghidurile ANACEC de evaluare externă a programelor de studii superioare, aprobate prin decizia nr. 8 din 06.03.2025, unde, la standardul 3 privind învățarea, predarea și evaluarea centrate pe student, contractul anual de studii apare ca document de referință pentru organizarea și desfășurarea procesului didactic². În același timp, regulile interne privind activitățile academice trebuie să fie publice, clare, inteligibile și echitabile. Această exigență este cu atât mai importantă cu cât studentul se află, de regulă, într-o poziție mai slabă față de instituție și dispune de o marjă redusă de negociere ori de schimbare a programului de studii după admitere.

A cincea etapă este evaluarea finală. În acest moment, studentul susține examenele de stat, evaluarea finală și, după caz, teza sau proiectul de licență. Admisibilitatea la această etapă este condiționată de realizarea integrală a planului de învățământ și de acumularea creditelor ECTS aferente unităților de curs și modulelor obligatorii și opționale[11]. Tocmai aici pot apărea tensiuni legate de contestații, neclarități procedurale sau percepția unei aplicări inegale a regulilor. Din această cauză, protecția studentului presupune nu doar respectarea formală a regulamentelor, ci și existența unor proceduri transparente, accesibile și previzibile pentru contestarea rezultatelor, în limitele compatibile cu autonomia academică.

A șasea etapă este absolvirea. Ea marchează finalizarea cu succes a programului de studii, decizia comisiei privind acordarea titlului și eliberarea diplomei. Chiar dacă această fază are un caracter preponderent academic

¹ Codul educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17.07.2014, art. 86 alin. (1). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 319-324, art. 634 din 24.10.2014. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151198&lang=ro, accesat la data de 26.02.2026).

² Ghid de evaluare externă a programelor de studii superioare de licență, ciclul I, și a studiilor superioare integrate, aprobat de Consiliul de conducere al ANACEC, decizia nr. 8 din 06.03.2025. Disponibil la: https://anacec.md/files/Regulamente/Ghid_EE_Licenta_2025.pdf, accesat la data de 02.03.2026.

și administrativ, ea rămâne relevantă și sub aspectul protecției studentului, deoarece materializează rezultatul final al prestației educaționale asumate de instituție. În acest punct, interesul legitim al studentului vizează corecta aplicare a regulilor, eliberarea actelor de studii în termen rezonabil și recunoașterea completă a drepturilor dobândite prin finalizarea programului.

A șaptea etapă privește supravegherea absolvenților. Aceasta exprimă dimensiunea post contractuală a responsabilității instituționale și se concretizează prin mecanisme de monitorizare a inserției profesionale, a evoluției absolvenților și a relevanței programului de studii pentru piața muncii. Deși această fază nu mai operează în cadrul raportului academic clasic, ea rămâne importantă pentru ciclul calității, deoarece datele privind traseul absolvenților trebuie valorificate pentru îmbunătățirea procesului educațional, în special a etapei de predare, învățare și evaluare. Astfel, protecția studentului nu se reduce la momentul furnizării serviciului, ci influențează și mecanismele de corectare și adaptare instituțională ulterioară.

3.5. Măsurile cantitative de asigurare a calității. În logica demersului de protecție a studentului ca beneficiar al serviciilor educaționale, supravegherea absolvenților capătă o valoare probatorie distinctă atunci când se bazează pe măsurări cantitative. În acest sens, setul de chestionare aplicat absolvenților Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, pentru anul de studii 2024-2025 oferă un exemplu elocvent pentru întreaga cercetare, deoarece traduce în date verificabile percepția beneficiarilor asupra calității prestației educaționale și asupra gradului de conformitate cu așteptările legitime.

Din perspectiva metodologiei de cercetare, eșantionul a cuprins 254 respondenți, iar interpretarea s-a realizat prin raportare la frecvențele răspunsurilor pe fiecare item. Rezultatele sugerează o evaluare global favorabilă a serviciului educațional, fapt relevant pentru discuția despre protecția consumatorului, deoarece indică, în plan empiric, în ce măsură instituția reușește să asigure calitate, predictibilitate și utilitate socială, adică repere care se regăsesc constant în standardele de protecție a beneficiarului de servicii. Astfel, majoritatea absolvenților și-au apreciat nivelul propriu de pregătire ca fiind bun sau foarte bun, 233 de răspunsuri, ceea ce reprezintă 91,7 la sută din eșantion [27].

Acest indicator are relevanță directă pentru analiza calității, deoarece reflectă rezultatul perceput al serviciului, nu doar procesul, iar în dreptul protecției consumatorilor calitatea se apreciază, de regulă, și prin raportare la așteptările rezonabile ale beneficiarului. În aceeași linie, satisfacția față de procesul instructiv didactic apare ca fiind foarte ridicată, 243 de respondenți s-au declarat foarte mulțumiți sau mulțumiți, adică 95,7 la sută.

Evaluarea bazei didactico-informaționale și tehnice confirmă tendin-

ta, 240 de răspunsuri favorabile, adică 94,5 la sută. În termeni de protecție a beneficiarului, aceste date pot susține ideea că instituția oferă resurse adecvate pentru executarea serviciului și reduce riscul unor disfuncții care ar putea prejudicia interesele legitime ale studentului, inclusiv interesul de a beneficia de un parcurs educațional realizabil în condițiile promise. Mai de parte, respondenții au apreciat pozitiv profesionalismul personalului didactic, 242 de răspunsuri favorabile, adică 95,3 la sută. Totodată, metodele de predare au fost percepute ca relevante și suficiente, tot 242 de răspunsuri, adică 95,3 la sută.

Datele obținute din a doua parte a sursei ne oferă o descriere mai fină a calității percepute a serviciului educațional, prin trei axe analitice, procesul de studii, resursele și spațiile de învățare, evaluarea și notarea [28]. Eșantionul este constant, 70 de respondenți pe fiecare indicator, ceea ce permite comparații directe între dimensiuni.

În ceea ce privește procesul de studii, distribuțiile arată o satisfacție ridicată și stabilă. Pentru comunicarea clară și adecvată a noțiunilor, 59 din 70 de studenți au indicat foarte mulțumit sau mulțumit, ceea ce înseamnă 84,3 la sută. Pentru actualitatea și utilitatea materialului predat, 58 din 70 au ales foarte mulțumit sau mulțumit, adică 82,9 la sută. Pentru caracterul practic al materialului predat și pentru metodele de predare interactive, rezultatul se repetă, 58 din 70, adică 82,9 la sută. Această convergență sugerează un nivel predictibil al prestației didactice, cu impact direct asupra interesului legitim al studentului de a primi un serviciu coerent și util.

Un rezultat de vârf apare la folosirea eficientă a noilor tehnologii. Aici, 61 din 70 de respondenți au indicat foarte mulțumit sau mulțumit, ceea ce înseamnă 87,1 la sută. În același timp, zona de vulnerabilitate relativă se vede la adaptarea stilului de predare la nevoile și posibilitățile proprii de învățare. Deși satisfacția rămâne ridicată, 57 din 70, adică 81,4 la sută, ponderea răspunsurilor puțin mulțumit și deloc mulțumit urcă la 5 din 70, adică 7,1 la sută, cea mai mare valoare de nemulțumire din această secțiune. Interpretarea este aplicată. Instituția livrează bine în plan general, dar trebuie să consolideze componenta de personalizare didactică și sprijin diferențiat, mai ales pentru studenții cu ritmuri diferite de învățare.

În planul resurselor și spațiilor de învățare, datele evidențiază o imagine mai nuanțată. Tehnica de calcul și accesul la internet reprezintă un punct puternic 57 din 70 de respondenți sunt foarte mulțumiți sau mulțumiți, adică 81,4 la sută, iar nemulțumirea este minimă, 2 din 70, adică 2,9 la sută. Sălile de lectură sunt evaluate, de asemenea, favorabil, 57 din 70, adică 81,4 la sută, cu numai 4 răspunsuri negative, adică 5,7 la sută. Dotarea bibliotecii primește cel mai bun scor din această secțiune, 58 din 70, adică 82,9 la

sută, iar răspunsurile negative sunt aproape inexistente, 1 din 70, adică 1,4 la sută.

În schimb, apar două segmente cu satisfacție mai redusă, spațiile de învățământ și dotarea cu resurse moderne. Pentru spațiile de învățământ, 51 din 70 au indicat foarte mulțumit sau mulțumit, adică 72,9 la sută, iar răspunsurile negative ajung la 8 din 70, adică 11,4 la sută. Pentru dotarea cu resurse moderne, situația este similară, 51 din 70, adică 72,9 la sută satisfacție cumulată, iar nemulțumirea este 7 din 70, adică 10 la sută. Aceste valori sugerează un spațiu de intervenție instituțională. Ele indică faptul că protecția studentului nu depinde numai de actul didactic, ci și de infrastructura care condiționează accesul efectiv la serviciu, confort, funcționalitate și dotări.

În ceea ce privește evaluarea și notarea, profilul este, în general, pozitiv, dar cu semnale punctuale de risc perceput. Pentru transparența procesului de evaluare, 57 din 70 sunt foarte mulțumiți sau mulțumiți, adică 81,4 la sută, însă răspunsurile negative ajung la 6 din 70, adică 8,6 la sută. Pentru obiectivitatea și corectitudinea evaluării, 58 din 70 sunt favorabile, adică 82,9 la sută, iar răspunsurile negative sunt tot 6 din 70, adică 8,6 la sută. Pentru posibilitatea contestării rezultatelor la examene, 57 din 70 sunt favorabile, adică 81,4 la sută, iar răspunsurile negative sunt 5 din 70, adică 7,1 la sută. Cel mai bun rezultat din această secțiune privește echilibrul între evaluarea curentă și examene, 60 din 70, adică 85,7 la sută, cu numai 4 răspunsuri negative, adică 5,7 la sută[28].

Semnificația juridică a acestor date este directă pentru tema articolului. Segmentul evaluării este cel mai sensibil în raportul universitate student, deoarece atinge interesul legitim la tratament egal, criterii clare, previzibilitate și mecanisme de remediere procedurală. Când nemulțumirile urcă spre 8 până la 9 la sută, ele nu indică o criză, dar indică o nevoie de consolidare a standardizării criteriilor, a comunicării acestora și a funcționalității căilor interne de contestare.

Privite împreună, cele trei grafice susțin un mesaj coerent. Serviciul educațional este perceput ca fiind de calitate bună, cu puncte forte stabile în predare, comunicare didactică și utilizarea tehnologiilor, iar vulnerabilitățile apar, mai ales, la infrastructură și la percepția de transparență și obiectivitate în evaluare. Acest tablou cantitativ devine un exemplu elocvent pentru cercetare, deoarece arată cum se poate operaționaliza protecția studentului ca „consumator” prin indicatori măsurabili, prin identificarea zonelor de risc și prin fundamentarea unor decizii instituționale de îmbunătățire bazate pe date.

Pentru analiza raportului Academie student, aceste rezultate au relevanță directă deoarece surprind nucleul prestației educaționale, competența didactică, adecvarea metodelor și condițiile materiale care fac posibilă

învățarea, iar supravegherea absolvenților și evaluarea studenților din anul terminal permit verificarea periodică a acestor dimensiuni printr-un instrument măsurabil și comparabil între cohorte. În această logică, chestionarele nu rămân simple exerciții de opinie. Ele furnizează un suport empiric pentru aprecierea calității serviciului educațional, pentru identificarea zonelor de risc și pentru fundamentarea intervențiilor instituționale.

În ansamblu, studiul cantitativ nu are doar valoare descriptivă. El funcționează ca mecanism de guvernanță a calității și ca argument empiric în favoarea tezei centrale a articolului, potrivit căreia protecția studentului ca „consumator” nu se reduce la formule normative, ci se materializează prin proceduri instituționale de monitorizare, feedback și corecție, orientate spre apărarea drepturilor fundamentale și a intereselor legitime ale persoanei în cadrul serviciilor educaționale. Datele arată unde există conformitate ridicată. Ele arată și unde apar vulnerabilități ce impun acțiuni corective, în special în infrastructură și în percepția transparenței și obiectivității evaluării, adică exact segmentele care pot genera litigii, plângeri sau dezangajare.

Analizate împreună, cele două contexte, asigurarea internă, externă a calității și protecția studentului pe parcursul etapelor procesului educațional, indică faptul că acreditarea, certificarea nu poate substitui protecția juridică individuală. Acreditarea, certificarea confirmă conformitatea instituției cu standarde minime și cu cerințe de sistem, însă protecția efectivă a studentului cere măsuri suplimentare, clare și funcționale, în special în materia informării, a clauzelor contractuale, a regulilor academice publice, a transparenței taxelor, a procedurilor de contestație și a monitorizării rezultatelor instituționale. Aici se conturează punctul de întâlnire dintre dreptul educației și logica protecției consumatorului. El se exprimă prin obligații verificabile și prin remedii accesibile, care transformă calitatea declarată într-o calitate demonstrată.

Concluzii

Cercetarea confirmă că protecția studentului ca „consumator” al serviciilor educaționale reprezintă o cheie juridică de interpretare a raportului instituție de învățământ -student, în acele segmente în care relația are conținut contractual și patrimonial. Această calificare nu operează ca substitut al dreptului educației. Ea funcționează ca regim complementar, orientat spre garantarea intereselor legitime ale persoanei, prin informare, transparență, echilibru contractual și remedii efective.

Premisa centrală derivă din structura raportului juridic. Contractul de studii și obligațiile financiare asociate generează un raport obligațional, în cadrul căruia instituția își asumă prestații determinate, iar studentul dobân-

dește o așteptare legitimă de executare conformă. În această zonă, normele din materia protecției consumatorilor pot activa exigențe concrete, claritatea informației precontractuale, previzibilitatea taxelor și condițiilor, interdicția clauzelor care creează dezechilibru semnificativ și accesul la mecanisme de remediere în ipoteza neexecutării sau executării defectuoase.

Delimitarea domeniului de aplicare rămâne determinantă. Autonomia academică și regimul special al educației guvernează evaluarea, promovarea și certificarea. Dreptul consumului nu poate transforma actul academic într-un litigiu de conformitate comercială. Totuși, dreptul consumului devine incident în materia organizării serviciului, a resurselor promise, a serviciilor conexe, a condițiilor de retragere și a procedurilor interne, deoarece aceste elemente exprimă obligații verificabile, susceptibile de control juridic sub aspectul transparenței și al bunei credințe.

Analiza empirică, întemeiată pe chestionarele aplicate studenților și absolvenților, oferă suport probatoriu pentru dimensiunea aplicativă a tezei. Datele indică o percepție majoritar favorabilă asupra predării, metodelor didactice și utilizării tehnologiilor, ceea ce susține ideea de executare, în general, conformă a prestației educaționale. În același timp, apar vulnerabilități identificabile, în special în zona infrastructurii și în percepția privind transparența și obiectivitatea evaluării. Aceste segmente au relevanță juridică directă. Ele pot afecta încrederea legitimă a studentului. Ele pot genera plângeri, contestații și litigii. Ele impun, prin urmare, un răspuns instituțional, orientat spre prevenție și corecție.

Cercetarea delimitează, de asemenea, raportul dintre asigurarea internă, externă a calității și protecția juridică individuală. Acreditarea, certificarea confirmă conformitatea instituției cu standarde minime și cu cerințe de sistem. Ea nu asigură, prin ea însăși, informarea completă, echilibrul clauzelor și funcționalitatea remediilor pentru student. Protecția efectivă reclamă măsuri instituționale clare și accesibile, cu reguli publice, proceduri de soluționare a plângerilor, mecanisme de contestare motivate și transparență financiară.

În plan comparativ, modelele analizate indică o convergență metodologică. Statele care au operaționalizat protecția studentului pun accent pe informarea precontractuală, pe controlul termenilor standard, pe limitarea modificărilor unilaterale și pe remedii instituționalizate în situații de neexecutare a serviciului educațional. Aceste repere confirmă utilitatea unei abordări similare și în sistemul național, cu respectarea specificului educației și a autonomiei academice.

Rezultatul principal al cercetării constă în identificarea punctului de întâlnire dintre dreptul educației și logica protecției consumatorului. Acest

punct se află în sfera obligațiilor verificabile ale instituției față de student. Aici se poate reduce asimetria informațională. Aici se poate preveni aplicarea neunitară. Aici se poate consolida siguranța juridică.

Din aceste considerente, direcțiile aplicative rezultate din analiză vizează măsuri precise. Instituțiile de învățământ superior trebuie să asigure publicitatea și stabilitatea regulilor academice și financiare. Ele trebuie să formuleze termeni contractuali previzibili, fără clauze care permit modificări unilaterale excesive. Ele trebuie să instituie căi interne de contestare efective, motivate și accesibile. Ele trebuie să coreleze rezultatele chestionarelor cu planuri de îmbunătățire asumate și verificabile. Aceste măsuri consolidează protecția intereselor legitime ale studentului și reduc riscul conflictelor juridice, fără a afecta autonomia actului academic.

În această configurație, protecția studentului ca „consumator” se conturează ca instrument juridic de guvernanță a calității. Ea oferă standarde de conduită pentru furnizor. Ea creează criterii de evaluare a conformității prestației. Ea întărește transparența. Ea transformă calitatea declarată într-o calitate demonstrabilă, inclusiv prin mecanisme interne de monitorizare și remediere.

Referințe bibliografice:

CĂRȚI

1. Cartwright P. Consumer Protection and the Criminal Law: Theory and Policy in the UK. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
2. Curtis R. Consumer Product Warranties Under Federal and State Laws. Philadelphia: University of Pennsylvania Law School, 1987.
3. Drahoș P. Regulatory Theory: Foundations and Applications. Canberra: ANU Press, 2017.
4. Owen D.G. The Evolution of Product Liability Law. Austin: University of Texas School of Law Publications, 2007.

CONTRIBUȚII ÎN REVISTE ȘTIINȚIFICE

5. Anatolyevna K.E., Shergunova E.A., Ustinovich E.S., Nadezhin N.N., Sitdikova L.B. The Principles of the Consumer Right Protection in Electronic Trade: A Comparative Law Analysis. În: International Journal of Economic and Financial Issues, vol. 6, 2017, p. 117-122.
6. Lim P.H., Hyatt J. Consumer Protection and Higher Education, New Zealand perspective. În: International Journal of Law & Education, vol. 14, nr. 1, 2009, p. 23-38.

CONTRIBUȚII ÎN LUCRĂRI COLECTIVE

7. Wood T.D. Consumer protection: A case of successful regulation. În: Drahos P. Regulatory Theory: Foundations and Applications. Canberra: ANU Press, 2017, p. 633-651.

ACTE NORMATIVE NAȚIONALE

8. Codul educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 319-324 din 24.10.2014, art. 634. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151198&lang=ro (accesat la 26.02.2026).

9. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 616 din 18.05.2018 cu privire la aprobarea Metodologiei de evaluare externă a calității în învățământul superior, profesional tehnic și în formarea profesională a adulților și a Regulamentului de calcul al taxelor la serviciile prestate în cadrul evaluării externe a calității programelor de studii și a instituțiilor de învățământ profesional tehnic, superior și de formare profesională a adulților. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 134-139 din 18.05.2018, art. 671. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149203&lang=ro (accesat la 02.03.2026).

10. Legea Republicii Moldova privind protecția consumatorului nr. 105 din 13.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 122-124 din 28.03.2024, art. 195. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150997&lang=ro (accesat la 26.02.2026).

11. Ordinul Ministerului Educației și Cercetării al Republicii Moldova nr. 1175 din 19.09.2023 cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și desfășurare a evaluării finale a studiilor superioare de licență, ciclul I, și a studiilor superioare integrate. În: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordinul_1175_din_19.09.2023_evaluare_finala.pdf (accesat la 27.02.2026).

ACTE NORMATIVE ȘI DOCUMENTE UE

12. Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 05.04.1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii. În: Jurnalul Oficial al Comunităților Europene L 95 din 21.04.1993. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:31993L0013> (accesat la 26.02.2026).

13. Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Hotărârea din 17.05.2018, cauza C-147/16, Karel de Grote Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW împotriva Susan Romy Jozef Kuijpers. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CJ0147> (accesat la 26.02.2026).

STANDARDE, GHIDURI, DOCUMENTE INSTITUȚIONALE

14. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG 2015). Brussels: ENQA, 2015. În: https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf (accesat la 28.02.2026).

15. Ghid de evaluare externă a programelor de studii superioare de licență, ciclul I, și a studiilor superioare integrate. Aprobate de Consiliul de conducere al ANACEC prin decizia nr. 8 din 06.03.2025. În: https://anacec.md/files/Regulamente/Ghid_EE_Licenta_2025.pdf (accesat la 02.03.2026).

16. Competition and Markets Authority. Consumer law advice for higher education providers. London, 31.05.2023. În: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/6475b2f95f7bb7000c7fa14a/Consumer_law_advice_for_higher_education_providers_.pdf (accesat la 26.02.2026).

17. UK Government. Undergraduate students, your rights under consumer law. London, 12.03.2015. În: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a816929e5274a2e8ab53d73/Undergraduate_students_-_your_rights_under_consumer_law.pdf (accesat la 26.02.2026).

18. Universities South Africa. Consumer Protection Act Guidelines for Higher Education Institutions. Pretoria, 2015. În: <https://usaf.ac.za/consumer-protection-act-guidelines-for-higher-education-institutions-september-2015/> (accesat la 26.02.2026).

19. Quality and Qualifications Ireland. Protection of Enrolled Learners. Dublin. În: <https://www.qqi.ie/what-we-do/quality-assurance-of-education-and-training/protection-of-enrolled-learners> (accesat la 26.02.2026).

20. Ireland. Qualifications and Quality Assurance (Education and Training) Act 2012 (Learner Protection Fund) Regulations 2024, S.I. No. 430/2024. În: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/2024/si/430/made/en/print> (accesat la 26.02.2026).

21. Australian Government. Tuition protection and provider default. Canberra, 20.08.2024. În: <https://www.education.gov.au/higher-education-loan-program/tuition-protection-and-provider-default> (accesat la 26.02.2026).

22. Australian Government. Tuition Protection Service, International students. Canberra, 16.01.2026. În: <https://www.education.gov.au/tps/international-students> (accesat la 26.02.2026).

23. Directorate General of Higher Education. Guidelines for Research and Community Services. 2013.

ARTICOLE ȘI STUDII DISPONIBILE ONLINE

24. Consumer Protection in Higher Education: A Case Study at Polytechnic. În: ResearchGate. În: https://www.researchgate.net/publication/343843592_Consumer_Protection_in_Higher_Education_A_Case_Study_at_Polytechnic (accesat la 16.02.2026).

25. Grigoraș M. Psihologia consumatorului în „epoca caveat emptor”. Chișinău. În: https://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/33044/grigora%C8%99_598-604.pdf (accesat la 26.02.2026).

26. Werbrout J. Another Brick in the Wall: The Court's Judgment in KdG, Susan Kuijpers, 17 May 2018. Gent, 2018, p. 135. În: <https://backoffice.biblio.ugent.be/download/8592043/8592044> (accesat la 26.02.2026).

DOCUMENTE INSTITUȚIONALE INTERNE

27. Raport informativ cu privire la evaluarea calității studiilor și programelor de studii oferite de Academie realizat în baza chestionarelor completate de absolvenți, anul de studii 2024-2025, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova Chișinău, 2025.

28. Raport informativ cu privire la evaluarea calității studiilor și programelor de studii oferite de Academie realizat în baza chestionarelor completate de absolvenți studenții anului IV de studii a Facultății Drept, administrație, ordine și securitate publică, Programul de studii 0421.1 Drept, învățământ cu frecvență (buget/cu plată), anul de studii 2024-2025, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova Chișinău, 2025.

CZU: 342+366.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19947377>

DIMENSIUNEA CONSTITUȚIONALĂ A PROTECȚIEI CONSUMATORILOR: INTERFERENȚE ÎNTRE DREPTUL PRIVAT, DREPTUL PUBLIC ȘI JURISDICȚIA CONSTITUȚIONALĂ

Igor BANTUȘ,

doctor în drept, conferențiar universitar,

Catedra „Drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ORCID ID: 0009-0007-1421-0374

Rezumat. Studiul analizează dimensiunea constituțională a protecției consumatorilor în Republica Moldova, evidențiind caracterul său de instituție juridică aflată la intersecția dreptului privat, dreptului public și jurisdicției constituționale. Pornind de la premisele statului de drept și de la obligația constituțională de respectare și ocrotire a persoanei, cercetarea demonstrează că protecția consumatorilor depășește sfera tradițională a autonomiei contractuale, fiind fundamentată pe valori constituționale precum demnitatea umană, egalitatea în drepturi, libertatea economică și accesul la justiție. Sunt examinate mecanismele legislative și administrative de protecție, inclusiv rolul controlului de stat și al autorităților competente, precum și impactul principiului proporționalității asupra echilibrului dintre libertatea economică și protecția părții vulnerabile. Un accent deosebit este pus pe rolul Curții Constituționale în asigurarea supremației Constituției și în corectarea eventualelor dezechilibre normative. Studiul concluzionează că jurisdicția constituțională reprezintă un garant esențial al standardelor moderne de protecție a consumatorului, în concordanță cu exigențele dreptului european și cu principiile statului de drept.

Cuvinte-cheie: protecția consumatorilor, jurisdicție constituțională, stat de drept, drepturi fundamentale, libertate economică, clauze abuzive, control de stat, proporționalitate, acces la justiție.

Summary. The study analyzes the constitutional dimension of consumer protection in the Republic of Moldova, highlighting its character as a legal institution situated at the intersection of private law, public law, and constitutional jurisdiction. Starting from the premises of the rule of law and the constitutional obligation to respect and protect the individual, the research demonstrates that consumer protection goes beyond the traditional sphere of contractual autonomy, being grounded in constitutional values such as human dignity, equality before the law, economic freedom, and access to justice. The legislative and administrative protection mechanisms are examined, including the role of state control and competent authorities, as well as the impact of the principle of proportionality on the balance between economic freedom and the protection of the vulnerable party. Particular emphasis is placed on the role of the Constitutional Court

in ensuring the supremacy of the Constitution and in correcting potential normative imbalances. The study concludes that constitutional jurisdiction represents an essential guarantor of modern consumer protection standards, in line with the requirements of European law and the principles of the rule of law.

Keywords: *consumer protection, constitutional jurisdiction, rule of law, fundamental rights, economic freedom, unfair terms, state control, proportionality, access to justice.*

Introducere

Protecția consumatorilor, consacrată tradițional în sfera dreptului civil și a dreptului comercial, a dobândit în ultimele decenii o pronunțată dimensiune constituțională, determinată de evoluția conceptului de stat de drept și de consolidarea statutului persoanei ca valoare supremă a ordinii juridice. În contextul transformărilor economice și al reconfigurării raporturilor dintre profesioniști și consumatori, protecția consumatorului nu mai poate fi analizată exclusiv prin prisma autonomiei de voință și a libertății contractuale, ci trebuie circumscrisă exigențelor constituționale privind demnitatea umană, egalitatea în drepturi, protecția proprietății și accesul efectiv la justiție.

Constituția Republicii Moldova consacră, încă din art. 1 alin. (3), caracterul statului de drept, democratic, în care „demnitatea omului, drepturile și libertățile lui [...] reprezintă valori supreme și sunt garantate” [1, art. 1 alin. (3)]. Această formulare are o relevanță directă în materia protecției consumatorilor, întrucât raporturile de consum implică, în mod inevitabil, exercitarea unor drepturi fundamentale.

În doctrină s-a subliniat că drepturile consumatorilor, deși reglementate predominant în legislația civilă și administrativă, își găsesc fundamentul ultim în norma constituțională, care impune statului obligația de respectare și ocrotire a persoanei [9, p. 95]. În literatura de specialitate s-a arătat că protecției drepturilor consumatorilor în Republica Moldova ar trebui să i se acorde o atenție sporită dat fiind conjunctura socio-economică în țară care favorizează încălcarea drepturilor consumatorului de mărfuri și servicii [6, p. 59]. Astfel, protecția consumatorului nu reprezintă doar o politică legislativă sectorială, ci o exigență derivată din ordinea constituțională.

Scopul cercetării constă în analiza dimensiunii constituționale a protecției consumatorilor în Republica Moldova prin evidențierea fundamentelor constituționale ale acesteia, a interferențelor dintre dreptul privat și dreptul public, precum și a rolului jurisdicției constituționale în asigurarea echilibrului dintre libertatea economică și protecția părții vulnerabile.

Demersul științific urmărește identificarea standardelor constituționale aplicabile raporturilor de consum și evaluarea mecanismelor normative și instituționale menite să garanteze respectarea efectivă a drepturilor consumatorilor.

Metodele și materialele aplicate se întemeiază pe utilizarea unor metode specifice științelor juridice. Metoda logică a fost utilizată pentru structurarea argumentației și formularea concluziilor; metoda sistemică a permis examinarea protecției consumatorilor în contextul ordinii constituționale, iar metoda analizei juridico-doctrinare a fost aplicată pentru interpretarea normelor constituționale și a legislației relevante. Totodată, metoda comparativă a facilitat evidențierea tendințelor de armonizare a cadrului normativ național cu standardele dreptului european în materia protecției consumatorilor.

Prezentul studiu analizează, în continuare, dimensiunea constituțională a protecției consumatorilor în Republica Moldova, evidențiind interferențele dintre dreptul privat, dreptul public și mecanismele jurisdicției constituționale, precum și impactul acestora asupra configurării unui standard modern de protecție a consumatorului.

Rezultate obținute și discuții

Fundamente constituționale ale protecției consumatorilor

Protecția consumatorului își are originea constituțională în principiul statului de drept, consacrat de art. 1 alin. (3) din Constituție [1, art. 1 alin. (3)]. Statul de drept presupune nu doar supremația Constituției și legalitatea actelor normative, ci și garantarea efectivă a drepturilor fundamentale în toate raporturile juridice, inclusiv în cele de natură civilă. Dimensiunea socială a protecției consumatorilor este evidențiată și în literatura de specialitate, unde se subliniază că protecția consumatorilor constituie o componentă de bază a sistemului protecției sociale, având în vedere un ansamblu de dispoziții privind inițiativa publică și privată, destinată a asigura și a ameliora continuu respectarea intereselor consumatorilor [8, p. 6].

Articolul 16 alin. (1) din Constituție stabilește că „Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului” [1, art. 16 alin. (1)]. Această normă constituțională impune autorităților publice o obligație pozitivă de a crea un cadru normativ și instituțional apt să prevină abuzurile economice și să asigure echilibrul în raporturile dintre profesioniști și consumatori.

Așa cum s-a remarcat și în doctrină, norma constituțională citată nu permite statului să admită nerespectarea și neocrotirea oricărei persoane [9, p. 96], prin tolerarea unor practici comerciale care afectează în mod dis-

proporționat drepturile consumatorilor, inclusiv prin utilizarea clauzelor abuzive sau prin furnizarea de informații înșelătoare. Din această perspectivă, legislația privind protecția consumatorilor reprezintă o concretizare a unei obligații constituționale, nu o simplă opțiune legislativă.

Protecția consumatorilor trebuie analizată în corelație cu art. 9 din Constituție, care consacră proprietatea publică și privată, precum și piața, libera inițiativă economică și concurența loială ca factori de bază ai economiei [1, art. 9]. Libertatea economică și autonomia contractuală sunt valori constituționale, însă acestea nu au un caracter absolut.

Articolul 9 alin. (2) stabilește că proprietatea „nu poate fi folosită în detrimentul drepturilor, libertăților și demnității omului” [1, art. 9 alin. (2)]. În materie de raporturi de consum, această dispoziție constituțională legitimează intervenția statului pentru a preveni utilizarea libertății economice în mod abuziv sau disproporționat.

În acest sens, Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor definește clauza abuzivă ca fiind acea clauză care, „nefiind negociată în mod individual cu consumatorul, creează [...] un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților” [2, art. 1]. Interdicția unor asemenea clauze constituie o aplicare directă a principiului constituțional al protecției persoanei și al echilibrului juridic.

Dimensiunea constituțională a protecției consumatorilor se reflectă și în art. 20 din Constituție, care garantează accesul liber la justiție [1, art. 20]. Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor competente împotriva actelor care îi violează drepturile și interesele legitime.

În contextul litigiilor de consum, această dispoziție constituțională obligă statul să asigure mecanisme procedurale eficiente, inclusiv forme alternative de soluționare a disputelor, în conformitate cu exigențele dreptului Uniunii Europene transpuse prin Legea nr. 105/2003 [2, Preambulul].

Totodată, controlul de stat asupra activității de întreprinzător, reglementat prin Legea nr. 131/2012, vizează asigurarea unui nivel adecvat de protecție a vieții, sănătății și proprietății persoanelor, iar principiul proporționalității consacrat în lege reflectă echilibrul constituțional dintre libertatea economică și protecția drepturilor fundamentale.

Interferența dreptului privat și a dreptului public în materia protecției consumatorilor

Raporturile juridice dintre profesioniști și consumatori își au fundamentul imediat în dreptul civil, fiind expresia libertății contractuale și a autonomiei de voință. Cu toate acestea, specificul raportului de consum constă în asimetria structurală dintre părți: profesionistul dispune de informație, expertiză și capacitate economică superioară, în timp ce consumato-

rul acționează în afara sferei sale profesionale. Reglementarea raporturilor de consum prin norme speciale este justificată de particularitățile poziției consumatorului, întrucât legislația are incidență numai asupra consumatorilor-persoane fizice care dobândesc, utilizează ori consumă, ca destinatari finali, produse obținute de la agenți economici sau beneficiază de servicii prestate de aceștia [6, p. 60].

Această inegalitate factuală justifică intervenția normativă a statului pentru restabilirea echilibrului juridic. În acest sens, Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor definește consumatorul drept „orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător, industrială, artizanală sau profesională” [2, art. 1], consacrand astfel caracterul său de parte vulnerabilă.

De asemenea, noțiunea de „clauză abuzivă” este definită ca acea clauză care creează „un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților” [2, art. 1]. Această intervenție legislativă limitează autonomia contractuală în numele protecției constituționale a persoanei, fiind o expresie directă a art. 16 alin. (1) din Constituție [1, art. 16 alin. (1)].

În doctrină s-a subliniat că normele de protecție a consumatorilor sunt foarte importante pentru a impune măsuri normative ce egalează consumatorii cu profesioniștii [9, p. 96]; în consecință, raporturile civile de consum, deși aparțin formal dreptului privat, dobândesc o dimensiune constituțională prin prisma obligației statului de a asigura egalitatea reală între părți și de a preveni abuzul de poziție dominantă profesională. Astfel, protecția consumatorului devine un instrument de realizare a egalității materiale, nu doar formale.

Protecția consumatorilor nu se limitează la mecanismele jurisdicționale civile, ci implică un ansamblu de competențe administrative exercitate în regim de putere publică. Necesitatea consolidării mecanismelor instituționale de protecție este confirmată și la nivelul analizelor de politici publice, care evidențiază caracterul sistemic al intervenției statului în domeniu [5]. Conform Legii nr. 105/2003, „autoritatea competentă” este orice autoritate publică desemnată la nivel național care are competențe specifice de asigurare a respectării actelor normative care protejează interesele consumatorilor [2, art. 1].

Intervenția autorităților publice este reglementată, în plan general, de Legea nr. 131/2012 privind controlul de stat. Potrivit art. 1 alin. (1¹) lit. a), obiectivul controlului de stat constă în „asigurarea unui nivel mai înalt de protecție a [...] vieții, sănătății și proprietății persoanelor, precum și a drepturilor și libertăților fundamentale” [3, art. 1 alin. (1¹) lit. a)]. Formularea

este semnificativă, întrucât plasează controlul administrativ în sfera protecției drepturilor fundamentale.

Controlul administrativ reprezintă, prin natura sa, o ingerință în libertatea economică a profesioniștilor. Tocmai de aceea, Legea nr. 131/2012 consacră principiul proporționalității, prevăzând că recurgerea la control este admisibilă „doar în cazul când acesta este absolut necesar” [3, art. 3 alin. (1) lit. g)]. Această exigență reflectă un echilibru constituțional între art. 9 alin. (3) din Constituție (libera inițiativă economică) și obligația statului de protecție a persoanei.

În literatura de specialitate s-a arătat că eficiența mecanismelor de protecție depinde nu doar de existența cadrului normativ, ci și de capacitatea instituțională de implementare și de cooperarea interinstituțională [7, p. 147-148]. Astfel, rolul autorităților publice în asigurarea protecției consumatorilor nu este unul pur coercitiv, ci implică și dimensiuni preventive și educative.

O evoluție semnificativă în materia protecției consumatorilor constă în consacrarea intereselor colective. Legea nr. 105/2003 definește „interesele colective ale consumatorilor” drept interesele unui anumit număr de consumatori care au suferit sau sunt susceptibili să sufere un prejudiciu [2, art. 1].

Această perspectivă depășește paradigma clasică a protecției individuale și introduce o dimensiune publică a raporturilor de consum. Protecția intereselor colective justifică intervenții administrative și acțiuni coordonate, inclusiv în context transfrontalier, în conformitate cu actele Uniunii Europene transpuse prin legislația națională [2, Preambulul].

Prin urmare, raporturile de consum devin un spațiu de interferență între dreptul privat și dreptul public, iar protecția consumatorilor se transformă într-un domeniu hibrid, în care instrumentele civile, administrative și, eventual, contravenționale sau penale converg în realizarea unei exigențe constituționale comune.

Rolul jurisdicției constituționale în garantarea protecției consumatorilor

Dimensiunea constituțională a protecției consumatorilor se realizează, în ultimă instanță, prin mecanismul jurisdicției constituționale. Potrivit art. 1 alin. (1) din Legea nr. 74/2025 cu privire la Curtea Constituțională, „Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova” [4, art. 1 alin. (1)].

Norma juridică de la alin. (2) prevede că instanța constituțională este independentă și se supune numai Constituției [4, art. 1 alin. (2)], iar conform alin. (3), Curtea „garantează supremația Constituției, asigură realiza-

rea principiului statului de drept [...] și garantează responsabilitatea statului față de cetățean” [4, art. 1 alin. (3)].

Această formulare este esențială pentru materia protecției consumatorilor. Dacă statul are obligația constituțională de a ocroti persoana (art. 16 alin. (1) din Constituție), Curtea Constituțională devine garantul ultim al respectării acestei obligații în activitatea legislativă și executivă.

Potrivit art. 4 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 74/2025, Curtea exercită controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui și actelor Guvernului [4, art. 4 alin. (1) lit. a)]. Controlul se poate realiza atât anterior, cât și ulterior publicării actelor normative [4, art. 4 alin. (2)].

În materia protecției consumatorilor, controlul constituționalității poate interveni în cel puțin trei situații:

a) atunci când normele privind libertatea economică afectează disproporționat drepturile consumatorilor;

b) atunci când măsurile de protecție a consumatorilor restrâng excesiv libertatea economică;

c) atunci când mecanismele administrative sau jurisdicționale limitează accesul efectiv la justiție.

Legea consacră și prezumția constituționalității actelor normative [4, art. 5], ceea ce implică obligația instanței constituționale de a opera un control riguros al proporționalității și al conformității cu valorile supreme prevăzute la art. 1 alin. (3) din Constituție [1, art. 1 alin. (3)].

În doctrină s-a arătat că garanțiile constituționale ce asigură drepturile consumatorului pot fi invocate când normele legale nu reglementează corect posibilitatea protecției unor drepturi fundamentale garantate prin Constituție [9, p. 95], sau altfel spus garanțiile constituționale pot fi invocate ori de câte ori cadrul legislativ nu asigură protecția efectivă a drepturilor fundamentale ale consumatorilor.

Un mecanism esențial de interferență între dreptul privat și jurisdicția constituțională îl reprezintă excepția de neconstituționalitate. Conform art. 4 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 74/2025, Curtea soluționează excepțiile de neconstituționalitate ridicate în fața instanțelor judecătorești [4, art. 4 alin. (1) lit. g)].

În litigiile de consum, instanța de drept comun poate fi chemată să aplice norme privind clauzele abuzive, termenele de garanție, competențele autorităților administrative sau regimul sancțiunilor. Dacă aceste norme sunt susceptibile de a contraveni Constituției, partea interesată poate invoca excepția de neconstituționalitate.

Astfel, raportul juridic de consum, aparent limitat la sfera dreptului

civil, poate deveni premisa unei dezbateri constituționale privind:

- proporționalitatea ingerinței în libertatea economică (art. 9 alin. (3) din Constituție);
- respectarea egalității în drepturi (art. 16 alin. (2) din Constituție);
- garantarea accesului liber la justiție (art. 20 din Constituție).

În acest mod, jurisdicția constituțională asigură coerența sistemică a ordinii juridice și previne apariția unor dezechilibre normative.

Articolul 4 din Constituție consacră interpretarea drepturilor fundamentale în concordanță cu tratatele internaționale [1, art. 4 alin. (1)]. Totodată, art. 4 alin. (2) acordă prioritate reglementărilor internaționale în caz de neconcordanță [1, art. 4 alin. (2)].

Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor transpune multiple directive și regulamente ale Uniunii Europene [2, Preambulul], ceea ce determină o triplă dimensiune a controlului normativ: națională, europeană și constituțională.

În plus, art. 6 alin. (4) din Legea nr. 74/2025 permite Curții Constituționale să solicite Curții Europene a Drepturilor Omului un aviz consultativ în chestiuni de principiu [4, art. 6 alin. (4)]. Această deschidere către dialogul jurisdicțional european poate avea relevanță și în materia protecției consumatorilor, în special în domeniul dreptului la un proces echitabil sau al protecției proprietății.

Concluzii.

Analiza realizată demonstrează că protecția consumatorilor nu poate fi circumscrisă exclusiv dreptului civil sau administrativ, ci reprezintă o expresie a ordinii constituționale. **Constituția Republicii Moldova consacră un model de stat de drept în care demnitatea umană și drepturile fundamentale constituie valori supreme [1, art. 1 alin. (3)]. Din această perspectivă, protecția consumatorilor devine o obligație constituțională derivată din art. 16 alin. (1) și art. 9 alin. (2) din Legea Supremă [1].**

Interferența dintre dreptul privat și dreptul public în materia protecției consumatorilor este inevitabilă și necesară. Mecanismele administrative de control trebuie să respecte principiul proporționalității [3, art. 3 alin. (1) lit. g)], iar intervențiile legislative trebuie să mențină echilibrul între libertatea economică și protecția părții vulnerabile.

Jurisdicția constituțională asigură, în ultimă instanță, coerența și legitimitatea acestui sistem, garantând supremația Constituției și responsabilitatea statului față de cetățean [4, art. 1 alin. (3)]. În contextul actual, caracterizat prin complexitatea relațiilor comerciale și prin asimetrii informaționale accentuate, rolul Curții Constituționale poate deveni determinant

în consolidarea unui standard constituțional de protecție a consumatorului, compatibil cu exigențele dreptului european și cu principiile statului de drept.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova nr. 1 din 29 iulie 1994, republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 466 din 13 noiembrie 2024.
2. Legea privind protecția consumatorilor nr. 105 din 13 martie 2003, republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 122-124 din 28 martie 2024.
3. Legea privind controlul de stat nr. 131 din 8 iunie 2012, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 181-184 din 31 august 2012.
4. Legea cu privire la Curtea Constituțională nr. 74 din 10 aprilie 2025, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 187-189 din 17 aprilie 2025.
5. Analiza de impact a Strategiei naționale în domeniul protecției consumatorilor pentru perioada 2013–2020, Chișinău, 2012.
6. Galina Pogoneț, *Sistemul de protecție a drepturilor consumatorilor în Republica Moldova*, în *Administrarea Publică*, nr. 1, 2010, p. 59-62.
7. Ghenadie Prețivatii, *Rolul autorităților publice în asigurarea protecției consumatorilor și eficiența mecanismelor de control*, în *Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova: Științe juridice*, ediție specială, Chișinău, 2025, p. 147-157.
8. Costel Stanciu, *Analiza cadrului juridic și instituțional din România în domeniul protecției consumatorilor*, în *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Reglementări naționale și standarde juridice internaționale în domeniul protecției drepturilor consumatorului”*, Chișinău, 2021, p. 6-26.
9. Veaceslav Zaporozan, *Garanții constituționale de protecție a drepturilor civile ale consumatorilor*, în *Culegere de rezumate a lucrărilor științifice ale Conferinței științifice internaționale „Competitivitate și inovare în economia cunoașterii”*, Ediția a XXI-a, Chișinău, 2020, p. 95–98.

CZU: 343.1:366.5:004

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19947530>

INDIVIDUALIZAREA MĂSURILOR PREVENTIVE NEPRIVATIVE DE LIBERTATE ÎN CAZUL INFRAȚIUNILOR CE AFECTEAZĂ DREPTURILE CONSUMATORILOR PE PLATFORMELE DE E-COMMERCE

Florin CAZACU,

doctorand al Școlii doctorale „Științe penale și drept public”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova,
Asistent universitar asociat la Universitatea „Ștefan cel Mare”
din Suceava – Facultatea de Drept și Științe Administrative, România
cazacugflorin@gmail.com, +40 742 366 949
ORCID ID: 0009-0000-3852-991X

Rezumat. Extinderea accelerată a comerțului electronic în arhitectura pieței unice a generat o reconfigurare sistemică a riscurilor infracționale, drepturile consumatorilor fiind tot mai frecvent expuse unor forme sofisticate de fraudă digitală și practici comerciale neloiale. În acest context perturbator, prezentul studiu analizează imperativul adaptării mecanismelor de constrângere procesuală, punând accent pe optimizarea individualizării măsurilor preventive neprivative de libertate (MPNL) aplicabile profesiștilor bănuți de infracțiuni în sfera e-commerce. Ipoteza centrală a cercetării susține că arestul preventiv clasic, prin natura sa statică și izolatoare, devine adesea un instrument inefficient sau disproporționat în raport cu specificul digital al faptei, fiind necesară o tranziție către modele de „libertate supravegheată” ce integrează monitorizarea electronică și interdicțiile tehnologice specifice. Utilizând metodele comparativă și logico-juridică, lucrarea introduce și fundamentează conceptele inovatoare de „Discernământ Judiciar Transparent” (DJT) și „Evaluare a Riscului Dinamic și Personalizat” (RED-P). Aceste modele metodologice permit judecătorului de instrucție să configureze restricții de tip „chirurgical” – precum geofencing-ul digital, suspendarea semnăturii electronice sau limitarea accesului la platforme de procesare a plăților – asigurând astfel o protecție imediată și eficientă a masei de consumatori. Concluziile studiului evidențiază că o individualizare transparentă și tehnologizată a măsurilor neprivative reprezintă soluția optimă pentru garantarea ordinii publice și a securității circuitului civil în era digitală, asigurând totodată sustenabilitatea economică și respectarea standardelor europene de proporționalitate.

Cuvinte-cheie: măsuri preventive, e-commerce, protecția consumatorului, monitorizare electronică, individualizare, eră digitală.

Abstract. The accelerated expansion of e-commerce within the single market ar-

chitecture has generated a systemic reconfiguration of criminal risks, with consumer rights increasingly exposed to sophisticated forms of digital fraud and unfair commercial practices. In this disruptive context, the present study analyzes the imperative of adapting procedural coercion mechanisms, focusing on optimizing the individualization of non-custodial pre-trial measures applicable to professionals suspected of e-commerce offenses. The central hypothesis of the research argues that classic pre-trial detention, due to its static and isolating nature, often becomes an inefficient or disproportionate instrument in relation to the digital specificity of the act, requiring a transition towards „supervised liberty” models that integrate electronic monitoring and specific technological prohibitions. Using comparative and logical-legal methods, the paper introduces and substantiates the innovative concepts of „Transparent Judicial Discretion” (TJD) and „Dynamic and Personalized Risk Assessment” (DPRA/RED-P). These methodological models allow the investigating judge to configure „surgical” restrictions – such as digital geofencing, suspension of electronic signatures, or limiting access to payment processing platforms – thus ensuring immediate and effective protection of the consumer mass. The study’s conclusions highlight that a transparent and technologically-driven individualization of non-custodial measures represents the optimal solution for guaranteeing public order and the security of civil transactions in the digital era, while also ensuring economic sustainability and compliance with European standards of proportionality.

Keywords: pre-trial measures, e-commerce, consumer protection, electronic monitoring, individualization, digital era.

Introducere

Actualitatea temei abordate rezidă în expansiunea fără precedent a interacțiunilor comerciale în mediul virtual, proces care, deși oferă avantaje majore consumatorilor, facilitează apariția unor forme sofisticate de criminalitate informatică și economică. În acest context, protecția consumatorului nu mai poate fi privită doar prin prisma dreptului civil sau a legislației speciale, ci trebuie reconfigurată în cadrul procedurii penale, unde bănuitul, adesea un „*profesionist*” al mediului digital, devine subiectul unor măsuri de constrângere menite să garanteze ordinea publică.

Problema fundamentală identificată este rigiditatea mecanismelor tradiționale de asigurare a prezenței bănuitalui în procesul penal. Atunci când un operator economic este cercetat pentru infracțiuni ce vizează interesele colective ale consumatorilor, de la fraude prin platforme e-commerce fictive la utilizarea clauzelor abuzive în contracte digitale, sistemul de justiție se confruntă cu o dilemă majoră: cum poate fi neutralizat riscul procesual fără a recurge la măsura ultimativă a arestului preventiv, care ar putea duce la colapsul activității economice licite?

Importanța studiului derivă din necesitatea de a oferi magistraților instrumente de control care să asigure o „individualizare chirurgicală”. În era digitală, supravegherea preventivă trebuie să transeandă simpla restricție de mișcare fizică, orientându-se către controlul prezenței virtuale și al fluxu-

rilor tranzacționale. Gradul de cercetare al subiectului în doctrină este unul emergent; deși autori precum I. Dolea [5, p. 115] și T. Osoianu [6, p. 84] au stabilit fundamentele procedurale ale măsurilor preventive, aplicabilitatea lor în contextul protecției consumatorului digital rămâne un teritoriu insuficient explorat.

Premisele cercetării se bazează pe conceptul de subsidiaritate a arestului preventiv, consacrat de Constituția Republicii Moldova [1] și de jurisprudența CEDO [2]. Obiectivul central al articolului este de a demonstra că măsurile preventive neprivative de libertate (MPNL), susținute de tehnologia monitorizării electronice, reprezintă soluția optimă pentru protejarea consumatorilor împotriva recidivei digitale. Această necesitate de a echilibra restrângerea drepturilor individuale cu interesul public este argumentată prin prisma evoluției tehnicilor de supraveghere, care trebuie să fie proporționale cu gradul de intruziune în viața privată a bănuitului [9, p. 104-105].

Prin acest studiu, ne propunem să răspundem la întrebarea: Poate un bănuit de fraudă digitală să fie supravegheat eficient în libertate, astfel încât interesele consumatorilor să fie protejate mai bine decât prin izolarea sa în stare de arest? Răspunsul va fi fundamentat pe analiza unor modele inovatoare de evaluare a riscului, precum RED-P, și pe necesitatea unui Discernământ Judiciar Transparent, elemente menite să reconfigureze justiția penală în spiritul erei digitale.

Metode și materiale aplicate

Prezenta cercetare este fundamentată pe o metodologie pluridimensională, menită să asigure o analiză obiectivă și aprofundată a procesului de individualizare a măsurilor preventive în era digitală. Validitatea rezultatelor derivă din coroborarea următoarelor metode:

Metoda logico-juridică a constituit pilonul central în analiza normelor din Constituția Republicii Moldova [1] și a Codului de procedură penală [3]. Aceasta a permis interpretarea sistematică a instituției măsurilor preventive, urmărind conformitatea acestora cu principiul legalității și al respectării drepturilor fundamentale, principii care constituie „limitele de neclintit ale oricărei ingerințe statale” [9, p. 48].

Metoda comparativă a fost utilizată pentru a pune în oglindă legislația națională cu standardele europene și bunele practici internaționale. Analiza s-a concentrat pe Decizia-cadru 2009/829/JAI a Consiliului [4], evidențiind modul în care statele membre UE implementează monitorizarea electronică ca alternativă viabilă la arestul preventiv. Această metodă a facilitat identificarea soluțiilor optime pentru protecția consumatorului digital prin prisma jurisprudenței CEDO, în special prin analiza cauzei-etalon Buzadji c. Repu-

blicii Moldova [14].

Metoda analizei economice a dreptului a oferit perspectiva „*Smart Justice*”, evaluând eficiența MPNL nu doar prin prisma drepturilor omului, ci și prin cea a resurselor publice. S-a urmărit demonstrarea faptului că un bănu-it activ economic poate contribui la repararea prejudiciului cauzat consuma-torilor, spre deosebire de un bănu-it aflat în stare de detenție, care devine o sarcină bugetară.

Metoda sintezei și a modelării juridice a fost aplicată pentru funda-mentarea conceptelor de Discernământ Judiciar Transparent (DJT) și Mo-delul RED-P. Acestea nu sunt doar constructe teoretice, ci instrumente me-todologice propuse pentru a asigura o protecție dinamică și proporțională, adaptată riscurilor specifice infracțiunilor de e-commerce, respectând în același timp „*necesitatea stringentă de protejare a valorilor sociale ocrotite de legea penală*” [9, p. 55].

Discuții și rezultate obținute

Nucleul prezentei cercetări vizează convergența dintre rigoarea proce-durii penale și dinamismul ecosistemului digital, într-un efort de a redefini eficiența măsurilor preventive prin prisma protecției drepturilor consuma-torilor. Discuțiile ce urmează transcend analiza teoretică a normelor, propunând o evaluare a modului în care digitalizarea instrumentelor de supraveghere poate substitui izolarea fizică a bănu-itului, fără a compromite securitatea cir-cuitului civil. Vom analiza, în mod subsecvent, cum principiul proporționalității capătă valențe noi în mediul online și cum modelele inovatoare de evaluare a riscului, precum RED-P, pot servi drept fundament pentru un discernământ judiciar transparent, adaptat provocărilor economiei digitale.

3.1. Paradigma „consumatorului de justiție” și proporționalitatea di-namică

În era digitală, bănu-itul și victima sunt subiecți ai unui proces care tre-buie să fie nu doar echitabil, ci și adaptat realităților tehnologice. Rezultatele cercetării indică faptul că „*gravitatea abstractă*” a infracțiunii nu mai poate justifica automat arestul preventiv în cazul infracțiunilor de e-commerce, atâta timp cât există pârgheii tehnologice de control. Proporționalitatea tre-buie să fie dinamică, iar pe măsură ce probele informatice sunt perchezițio-nate și asigurate, necesitatea menținerii unei măsuri severe scade. Această viziune este susținută de principiul conform căruia măsurile de constrânge-re nu trebuie să urmărească pedepsirea anticipată, ci strict prevenirea unor riscuri procesuale concrete [5, p. 118].

3.2. Implementarea modelului red-p: între ingerință și eficiență

Un rezultat central al studiului este fundamentarea Modelului de Evaluare a Riscului Dinamic și Personalizat (RED-P). Acesta propune o tranziție de la restricțiile fizice la bariere digitale „chirurgicale”. Totuși, implementarea monitorizării electronice și a geofencing-ului digital ridică problema limitelor ingerinței în viața privată.

Conform analizelor de specialitate, orice măsură care implică utilizarea tehnologiei în procesul penal trebuie să respecte testul legalității și al necesității într-o societate democratică [9, p. 104]. Modelul RED-P răspunde acestor exigențe prin:

- Geofencing digital, prin limitarea accesului bănuitalui la anumite protocoale de comunicare sau platforme comerciale, fără a-i anula dreptul la comunicare licită;

- Monitorizarea tranzacțională, fiind o metodă mai puțin intruzivă decât percheziția domiciliară repetată, dar extrem de eficientă în prevenirea prejudicierii noi grupuri de consumatori.

Această abordare transformă măsura preventivă dintr-o interdicție statică într-un instrument de „*supraveghere specială*”, adaptat la mediul în care a fost comisă fapta [9, p. 106].

3.3. Argumentul economic și restaurativ (smart justice)

Analiza datelor relevă că MPNL sunt net superioare arestului preventiv sub aspectul eficienței economice. Menținerea unui profesionist din domeniul e-commerce în stare de libertate supravegheată permite acestuia să continue activități licite, generând resursele necesare pentru repararea prejudiciilor. În schimb, izolarea bănuitalui nu doar că blochează orice posibilitate de recuperare a pagubelor pentru consumatori, dar generează și costuri de întreținere suportate de stat. Individualizarea corectă devine astfel un act de justiție restaurativă, orientat spre „*repunerea în drepturi a victimei și diminuarea impactului social al infracțiunii*” [7, p. 42].

Concluzii

Cercetarea efectuată permite formularea următoarelor concluzii și recomandări de lege ferenda, menite să reconfigureze protecția consumatorului în era digitală:

- Evoluția de la izolarea fizică la controlul digital. În cazul infracțiunilor de e-commerce, arestul preventiv devine adesea o măsură anacronică. Eficiența procesuală trebuie căutată în „*limitarea capacității infracționale digitale*”, nu în privarea de libertate. Implementarea obligațiilor de tip geofencing și monitorizarea fluxurilor de date reprezintă măsuri „chirurgicale” care neutralizează riscul de recidivă fără a paraliza activitatea economică

licită a bănuitalui.

- Validarea Modelului RED-P și DJT. Succesul individualizării MPNL depinde de adoptarea unui Discernământ Judiciar Transparent (DJT), care să oblige magistratul să motiveze ponderea fiecărui criteriu de risc. Modelul RED-P oferă suportul tehnic necesar, asigurând că ingerința în viața privată este „*strict necesară și proporțională cu scopul urmărit*”, respectând standardele de legalitate analizate în doctrina recentă [9, p. 104].

- Prioritizarea Justiției Restaurative. Protecția consumatorului în procesul penal nu este deplină prin simpla aplicare a unei pedepse sau măsuri preventive severe, ci prin crearea premiselor de reparare a prejudiciului. MPNL permit bănuitalui să genereze venituri sub supraveghere, facilitând despăgubirea victimelor. Această abordare transformă măsura preventivă dintr-un act de constrângere pură într-un instrument de „*echilibrare a intereselor divergente în procesul penal*” [9, p. 55].

- Recomandări legislative. Se impune completarea Codului de procedură penală cu prevederi specifice care să permită judecătorului de instrucție să impună, în cadrul controlului judiciar, suspendarea semnăturii electronice sau restricționarea accesului la platforme de procesare a plăților ca obligații autonome.

În concluzie, reconfigurarea protecției consumatorilor în era digitală necesită o justiție inteligentă (*Smart Justice*), care să utilizeze tehnologia nu doar pentru a investiga, ci și pentru a individualiza constrângerea, garantând astfel un proces penal modern, uman și eficient.

Referințe bibliografice:

ACTE NORMATIVE:

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1.

2. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 1298-XIII din 24.07.1997. În: Tratatate internaționale, 1998, vol. 1, pp. 341-364.

3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.

4. Decizia-cadru 2009/829/JAI a Consiliului din 23 octombrie 2009 privind aplicarea, între statele membre ale Uniunii Europene, a principiului recunoașterii reciproce a deciziilor privind măsurile de supraveghere ca alternativă la arestarea preventivă. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 294, 11.11.2009.

MANUALE, MONOGRAFII ȘI TRATATE:

5. Dolea I. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Comentariu aplicativ. Ediția a II-a. Chișinău: Cartea Juridică, 2016. 1172 p. ISBN 978-9975-121-34-7.
6. Osoianu T. Drept procesual penal. Partea generală. Chișinău: Editura Cartier, 2005. 420 p. ISBN 9975-82-005-4.
7. Palii A. Drept penal al afacerilor. Chișinău: Editura Epigraf, 1999. 176 p. ISBN 9975-924-06-2.
8. Dongoroz V. Metoda tehnico-juridică în știința dreptului penal. Reeditare. București: Editura Hamangiu, 2020. 223 p. ISBN 978-606-27-1528-1.

AUTOREFERATE ȘI TEZE DE DOCTOR:

9. Covalciuc I. Măsurile speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal. Teză de doctor în drept. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 2018. 176 p.
10. Sava P. Infracțiunea de genocid. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău: USM, 2003. 21 p.

ARTICOLE ȘI CONTRIBUȚII ȘTIINȚIFICE:

11. Pascal M. Drepturile și obligațiile consumatorilor în contextul economiei circulare. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM: științe juridice, 2025, nr. S, pp. 13-24. ISSN 1857-0976.
12. Gugulan E., Pascal M. Aprecieri conceptuale privind dauna de mediu în raporturile de reparare a prejudiciilor cauzate mediului. În: State, security and human rights: in digital era, 8-9 decembrie 2022, Chișinău. Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2023, Vol. 2, pp. 196-201. ISBN 978-9975-161-55-8.

SURSE ONLINE ȘI JURISPRUDENȚĂ:

13. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). Pre-trial detention and its alternatives: Europe's standards and practices. Disponibil: <https://fra.europa.eu/en> [accesat 19.02.2026].
14. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO). Cauza Buzadji c. Republica Moldova, Cererea nr. 23755/07, Hotărârea din 05.07.2016. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176063> [accesat 21.02.2026].

CZU: 366.5:339.138(478)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19947687>

DE LA PUBLICITATE ÎNȘELĂTOARE LA DARK PATTERNS: COMUNICAREA COMERCIALĂ DIGITALĂ ÎN R. MOLDOVA ÎNTRE MARKETING PERSUASIV ȘI PROTECȚIA JURIDICĂ A CONSUMATORILOR

Dumitru NICULĂIȚĂ,

cercetător științific,

Institutul Național de Cercetări Economice, ASEM

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-3766-6298>

e-mail: niculaita.dumitru@gmail.com

Rezumat. Articolul analizează transformarea comunicării comerciale în mediul digital, evidențiind trecerea de la publicitatea înșelătoare la utilizarea tehnicilor de tip dark patterns și mecanisme manipulative de design. În contextul digitalizării, influențarea consumatorilor nu mai este realizată exclusiv prin conținutul mesajului, ci și prin designul interfețelor și modul de prezentare a informației, care pot orienta decizia de consum într-un mod subtil, dar eficient.

Lucrarea examinează principalele mecanisme utilizate în comunicarea comercială digitală, precum crearea unui sentiment artificial de urgență, utilizarea reducerilor aparent avantajoase, opțiunile preselectate sau promovarea netransparentă în mediul online. Analiza este completată de exemple relevante din R. Moldova, care reflectă adaptarea acestor practici la specificul pieței locale și evidențiază impactul lor asupra comportamentului consumatorilor. Din perspectivă juridică, studiul abordează cadrul normativ privind practicile comerciale incorecte și evidențiază necesitatea unei interpretări evolutive a normelor existente, în raport cu noile forme de influențare digitală și cu procesul de armonizare cu acquis-ul Uniunii Europene.

În concluzie, articolul propune o abordare integrată a protecției consumatorilor, în care marketingul responsabil, transparența și educația consumatorilor completează intervenția juridică, contribuind la consolidarea încrederii în piața digitală din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: protecția consumatorilor, comunicare comercială digitală, dark patterns, marketing persuasiv, practici comerciale incorecte, transparență, Republica Moldova.

FROM MISLEADING ADVERTISING TO DARK PATTERNS: DIGITAL COMMERCIAL COMMUNICATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA BETWEEN PERSUASIVE MARKETING AND THE LEGAL PROTECTION OF CONSUMERS

ABSTRACT. *This article examines the transformation of commercial communication in the digital environment, highlighting the shift from misleading advertising to the use of dark patterns, manipulative design mechanisms. In the context of digitalization, consumer influence is no longer achieved solely through the content of the message, but also through interface design and the manner in which information is presented, which can subtly yet effectively shape consumer decision-making.*

The study analyzes the main mechanisms used in digital commercial communication, including the creation of artificial urgency, the use of seemingly advantageous discounts, pre-selected options, and non-transparent online promotion. The analysis is complemented by relevant examples from the Rep. of Moldova, reflecting the adaptation of these practices to the local market and illustrating their impact on consumer behavior. From a legal perspective, the paper addresses the regulatory framework governing unfair commercial practices and highlights the need for an evolving interpretation of existing norms in light of new forms of digital influence and the process of alignment with the European Union acquis.

In conclusion, the article proposes an integrated approach to consumer protection, in which responsible marketing, transparency, and consumer education complement legal intervention, contributing to strengthening trust in the digital market in the Republic of Moldova.

Keywords: *consumer protection, digital commercial communication, dark patterns, persuasive marketing, unfair commercial practices, transparency, Republic of Moldova.*

Introducere

Transformarea digitală a economiei a redefinit în mod semnificativ relația dintre profesioniști (operatori economici) și consumatori, generând noi forme de interacțiune comercială, mediate în principal de platforme online și aplicații digitale. Astfel, comunicarea comercială nu mai este limitată la transmiterea unui mesaj publicitar, ci include elemente complexe de design al interfeței, arhitectură a informației, strategii și tactici de influențare comportamentală. Astfel, tehnicile tradiționale de marketing au evoluat spre forme mai sofisticate de persuasiune, integrate direct în experiența digitală a utilizatorului.

În mod tradițional, aspectul protecției consumatorilor în domeniul comunicării comerciale s-a concentrat asupra publicității înșelătoare, caracterizată prin furnizarea de informații false sau incomplete, susceptibile de a induce în eroare consumatorul. Acest tip de reclamă este reglementat în mod expres atât la nivelul Uniunii Europene, cât și în legislația națională, fi-

ind încadrat în categoria practicilor comerciale incorecte [2]. Totuși, evoluțiile tehnologice recente au condus la apariția unor mecanisme mai subtile de influențare, care nu se bazează exclusiv pe conținutul mesajului, ci pe modul în care acesta este prezentat și integrat în mediul digital.

Aceste practici, cunoscute în literatura de specialitate sub denumirea de „*dark patterns*”, reprezintă tehnici de design și comunicare care influențează, manipulează sau chiar constrâng deciziile consumatorilor în mediul online. Potrivit Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD), acestea sunt concepute pentru a afecta capacitatea consumatorilor de a lua decizii informate, prin exploatarea unor vulnerabilități cognitive și comportamentale [1]. Spre deosebire de publicitatea înșelătoare, *dark patterns* operează prin mecanisme indirecte, precum prezentarea selectivă a informațiilor sau crearea unui sentiment artificial de urgență. În același sens, orientările Comitetului European pentru Protecția Datelor (CEPD) subliniază că aceste practici pot distorsiona procesul decizional al utilizatorilor, afectând validitatea consimțământului exprimat în mediul digital [5]. În acest sens, comunicarea comercială digitală nu mai poate fi analizată exclusiv prin prisma conținutului mesajului, ci trebuie înțeleasă ca parte a unei „arhitecturi a deciziei”, în care modul de prezentare a opțiunilor influențează în mod direct comportamentul consumatorului.

Studiile empirice demonstrează amploarea acestor practici în mediul digital din ziua de azi, relevând faptul că un număr semnificativ de pagini web utilizează tehnici de influențare integrate în designul interfeței pentru a orienta comportamentul consumatorilor [4]. Această realitate evidențiază necesitatea unei reevaluări a limitelor dintre persuasiunea legitimă, specifică marketingului, și manipularea comportamentală, care poate afecta drepturile consumatorilor.

În Republica Moldova, dezvoltarea accelerată a comerțului electronic și a marketingului digital a fost însoțită de apariția unor practici comerciale similare, adaptate specificului pieței locale. Exemple precum utilizarea reducerilor artificiale, lipsa transparenței în promovarea online sau introducerea unor costuri suplimentare în etape avansate ale procesului de achiziție (comisioane, taxe de prelucrare) indică necesitatea unei analize aprofundate a modului în care comunicarea comercială digitală influențează comportamentul consumatorilor. În același timp, cadrul normativ național se află într-un proces de armonizare cu acquis-ul Uniunii Europene, ceea ce impune o reevaluare a instrumentelor juridice existente în raport cu noile realități digitale.

Prezenta lucrare își propune să analizeze evoluția comunicării comerciale de la formele clasice de publicitate înșelătoare la utilizarea *dark patterns* în mediul digital, cu accentul plasat pe realitățile din Republica Moldova.

Studiul urmărește să identifice principalele tehnici de influențare utilizate în mediul online, să evidențieze implicațiile acestora asupra drepturilor consumatorilor și să exploreze relația dintre marketingul persuasiv și limitele impuse de cadrul juridic. Totodată, lucrarea propune o abordare echilibrată, în care comunicarea comercială responsabilă și educația consumatorilor completează mecanismele tradiționale de reglementare.

Acest articol a fost elaborat în cadrul Subprogramului 030101 „Fortificarea rezilienței, competitivității și durabilității economiei Republicii Moldova în contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană”, cu finanțare instituțională.

Metode și materiale aplicate

La elaborarea prezentului studiu au fost utilizate metode de cercetare specifice domeniului științelor socioeconomice și juridice, adaptate obiectivului de analiză a comunicării comerciale digitale și impactului acestora asupra drepturilor consumatorilor. Astfel, cercetarea se bazează pe metoda analizei documentare, fiind examinate surse internaționale relevante, precum rapoarte, studii academice și acte normative ale Uniunii Europene în domeniul protecției consumatorilor și serviciilor digitale. Această abordare a permis identificarea conceptului de *dark patterns*, a principalelor tipologii ale acestora și a implicațiilor asupra comportamentului consumatorilor.

De asemenea, a fost utilizată metoda analizei comparative, prin raportarea cadrului normativ al Republicii Moldova la standardele și reglementările Uniunii Europene, în special în ceea ce privește practicile comerciale incorecte și transparența în mediul digital. Această metodă a facilitat evidențierea gradului de aliniere legislativă și a eventualelor lacune existente.

Totodată, studiul include o analiză calitativă a unor exemple din mediul online din Republica Moldova, precum practici de promovare comercială, mecanisme de afișare a prețurilor sau utilizarea tehnicilor persuasive în platformele digitale. Aceste exemple au fost selectate pe baza relevanței lor pentru obiectul cercetării și a potențialului de a ilustra impactul comunicării comerciale asupra comportamentului consumatorilor. În completare, au fost valorificate informații provenite din activitatea instituțiilor de protecție a consumatorilor, inclusiv studii de caz și materiale informative, în vederea asigurării unei perspective aplicate asupra fenomenului analizat.

Discuții și rezultate obținute

Evoluția comunicării comerciale: de la publicitate înșelătoare la *dark patterns*

Comunicarea comercială a evoluat semnificativ în contextul digitalizării, trecând de la forme tradiționale de publicitate, bazate pe transmiterea

directă a mesajelor, la mecanisme complexe integrate în interfața digitală. Dacă publicitatea înșelătoare se manifesta prin informații false sau incomplete, noile practici comerciale digitale utilizează tehnici de influențare mai subtile, care acționează asupra comportamentului consumatorului fără a altera explicit veridicitatea informației.

În cadrul juridic european, practicile comerciale incorecte, inclusiv cele înșelătoare, sunt reglementate prin Directiva 2005/29/CE, care stabilește că o practică este incorectă dacă distorsionează în mod semnificativ comportamentul economic al consumatorului mediu [2]. Această abordare pune accent în principal pe conținutul mesajului comercial și pe capacitatea acestuia de a induce în eroare.

În schimb, conceptul de *dark patterns* extinde această perspectivă, mutând accentul de la conținut la modul de prezentare a informației. Potrivit OECD, aceste practici sunt concepute pentru a influența deciziile consumatorilor prin structura interfeței și designul experienței digitale, exploatând limitele cognitive ale utilizatorilor [1]. Astfel, chiar și în absența unor informații false, consumatorul poate fi determinat să ia decizii contrare intereselor sale.

Această tranziție reflectă o schimbare fundamentală în strategiile de marketing, care nu mai urmăresc doar convingerea consumatorului prin argumente, ci și orientarea comportamentului acestuia prin arhitectura decizională. Studiile empirice arată că aceste practici sunt larg răspândite, fiind identificate în numeroase platforme online, inclusiv în procesele de achiziție și în gestionarea consimțământului utilizatorilor [4].

În același timp, reglementările europene recente, precum Regulamentul privind serviciile digitale, evidențiază necesitatea limitării acestor practici, în special în ceea ce privește manipularea comportamentului utilizatorilor prin designul platformelor [3]. Această evoluție indică o recunoaștere instituțională a faptului că influențarea consumatorilor nu mai poate fi analizată exclusiv prin prisma conținutului mesajului comercial.

Prin urmare, distincția dintre persuasiunea legitimă și manipularea comportamentală devine tot mai dificil de realizat, ceea ce impune o abordare interdisciplinară, care să integreze perspective din marketing, drept și științele comportamentale.

Tehnici de influențare în comunicarea comercială digitală

În mediul digital, comunicarea comercială utilizează o gamă variată de tehnici persuasive, unele dintre acestea fiind încadrate în categoria *dark patterns*. Aceste tehnici nu sunt în mod automat ilegale, însă pot deveni problematice atunci când afectează capacitatea consumatorului de a lua decizii informate.

Una dintre cele mai frecvente practici este utilizarea sentimentului ar-

tificial de urgență, prin afișarea unor mesaje de tipul „oferta expiră în câteva minute” sau „număr limitat de produse disponibile”. Aceste mecanisme exploatează tendința consumatorilor de a reacționa rapid în situații percepute ca fiind limitate în timp, reducând procesul de analiză rațională.

O altă tehnică relevantă este reprezentată de prețurile ancoră și reducerile artificiale, cercetează percepția unui avantaj economic mai mare decât cel real. În lipsa unor informații clare privind prețul anterior sau durata reală a reducerii, aceste practici pot induce în eroare consumatorii, fiind susceptibile de a fi încadrate în categoria practicilor comerciale incorecte [2].

De asemenea, în mediul digital sunt frecvent întâlnite opțiunile preselectate, care determină consumatorii să accepte servicii suplimentare fără o analiză conștientă. Aceste mecanisme sunt deosebit de relevante în contextul protecției datelor, unde validitatea consimțământului poate fi afectată de modul în care opțiunile sunt prezentate [5].

Un alt fenomen în creștere este reprezentat de promovarea prin intermediul *influencerilor*, în special atunci când caracterul comercial al mesajului nu este indicat în mod clar. Lipsa transparenței în acest tip de comunicare poate afecta capacitatea consumatorilor de a distinge între opinie personală și publicitate, ceea ce ridică probleme atât din perspectiva marketingului etic, cât și a protecției consumatorilor. Aceste practici evidențiază faptul că, în mediul digital, influențarea consumatorilor nu mai este realizată exclusiv prin conținutul mesajului, ci și prin modul în care acesta este integrat în experiența utilizatorului. În acest context, limitele dintre tehnicile legitime de marketing și manipularea comportamentală devin tot mai difuze.

Reglementarea activității *influencerilor* devine un subiect tot mai discutat în Republica Moldova, în contextul elaborării unei noi legi a mass-mediei și al alinierii cadrului normativ la standardele Uniunii Europene. Proiectul aflat în lucru își propune, printre altele, să clarifice statutul creatorilor de conținut digital și rolul acestora în comunicarea comercială online. Cu toate acestea, opiniile privind necesitatea și amploarea reglementării *influencerilor* rămân divergente. [8]

„Totodată, Legea nr. 1227/1997 cu privire la publicitate stabilește că mesajele comerciale trebuie să fie veridice și să nu inducă în eroare consumatorii, inclusiv în mediul online [10]. Aceste mecanisme se înscriu în logica economiei atenției, în care competiția pentru timpul și reacția utilizatorului determină utilizarea unor tehnici din ce în ce mai sofisticate de influențare.

Exemple din Republica Moldova

În Republica Moldova, dezvoltarea comerțului electronic și a marketingului digital a fost însoțită de apariția unor practici comerciale similare celor

identificate la nivel internațional, adaptate însă specificului pieței locale. Aceste practici sunt vizibile în special în cadrul campaniilor promoționale de tip *Black Friday* sau în perioada sărbătorilor de iarnă, sărbătorilor pascale - în activitatea platformelor de e-commerce, unde „reducerile semnificative” și mesajele de urgență sunt utilizate frecvent pentru a stimula decizia rapidă de cumpărare. Lipsa unei transparențe privind prețul inițial sau durata reală a promoției poate crea o percepție eronată asupra avantajului economic oferit consumatorului.

De asemenea, în mediul online autohton pot fi identificate situații în care informațiile importante despre produse sau servicii sunt prezentate într-un mod fragmentat sau dificil de accesat, ceea ce limitează capacitatea consumatorilor de a lua decizii informate. Astfel de practici sunt relevante în special în domenii precum comerțul electronic, serviciile financiare sau telecomunicațiile.

În plus, există cazuri în care costurile suplimentare sunt introduse în etape avansate ale procesului de achiziție, ceea ce poate determina consumatorii să finalizeze tranzacția fără o evaluare completă a costului total. Aceste mecanisme sunt similare cu tipologiile de *dark patterns* identificate în literatura de specialitate.

În Republica Moldova, aceste practici sunt analizate prin prisma Legii nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor, care impune obligația informării corecte și interzice inducerea în eroare a consumatorilor, inclusiv în mediul online. Prezenta lege stabilește bazele juridice pentru protejarea persoanelor în calitate lor de consumatori și reglementează raporturile dintre consumatori și operatorii economici [9]. Experiența entităților de protecție a consumatorilor, inclusiv a Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor și a Centrului European al Consumatorului din Republica Moldova, indică faptul că aceste practici generează reclamații, în special în contextul tranzacțiilor online și al serviciilor digitale [7].

Prin urmare, deși piața digitală din Republica Moldova se află într-un proces de dezvoltare, aceasta reflectă tendințe similare celor observate la nivel european, ceea ce subliniază necesitatea consolidării mecanismelor de protecție a consumatorilor și a promovării unor practici de comunicare comercială transparente. În practică, aceste mecanisme nu sunt întotdeauna percepute de operatori ca fiind problematice, însă efectul lor cumulativ asupra consumatorilor poate conduce la decizii care nu reflectă pe deplin interesul acestora.

Marketing responsabil și soluții pentru protecția consumatorilor în mediu digital

Evoluția comunicării comerciale digitale și proliferarea tehnicilor de

tip *dark patterns* evidențiază necesitatea unei abordări echilibrate, care să nu limiteze excesiv libertatea de exprimare comercială, dar să asigure protecția efectivă a consumatorilor. În acest context, soluțiile nu pot fi reduse exclusiv la intervenții juridice, ci trebuie să includă și mecanisme specifice marketingului responsabil, autoreglementării și educației consumatorilor.

Din perspectiva cadrului normativ, reglementările europene recente subliniază importanța transparenței și a interzicerii mecanismelor care manipulează comportamentul utilizatorilor prin designul platformelor digitale [3]. Totuși, caracterul dinamic al mediului online face dificilă identificarea și sancționarea tuturor formelor de influențare abuzivă, ceea ce impune dezvoltarea unor instrumente complementare de prevenție.

În acest sens, marketingul responsabil devine un element esențial în echilibrul dintre eficiența comercială și protecția consumatorilor. Practicile de comunicare transparentă, prezentarea clară a informațiilor esențiale și evitarea tehnicilor manipulative contribuie nu doar la respectarea cadrului legal, ci și la consolidarea încrederii consumatorilor în branduri și în piața digitală. Studiile arată că încrederea consumatorilor este un factor determinant în procesul decizional, iar lipsa transparenței poate afecta pe termen lung reputația companiilor și sustenabilitatea relațiilor comerciale.

Un rol important în prevenirea practicilor comerciale problematice îl are și autoreglementarea industriei, prin adoptarea unor coduri de conduită și standarde etice în comunicarea comercială digitală. Aceste instrumente permit adaptarea rapidă la noile tendințe tehnologice și oferă un cadru flexibil pentru promovarea unor practici corecte, fără a depinde exclusiv de intervenția autorităților. O soluție practică ar fi asocierea companiilor după criteriul industriilor din care fac part – de exemplu, sectorul bancar, platformele de comerț online – care ajung, de comun acord, la un con de conduită în relațiile cu consumatorii.

În paralel, educația consumatorilor reprezintă un pilon fundamental al protecției în mediul digital. Așa cum tehnicile de influențare devin tot mai sofisticate, consumatorii trebuie să dezvolte competențe critice pentru a identifica și evalua corect mesajele comerciale. Inițiativele de informare și ghidurile practice elaborate de organizații specializate contribuie la creșterea nivelului de conștientizare și la reducerea vulnerabilității consumatorilor în fața practicilor manipulative [7].

În Republica Moldova, dezvoltarea unor instrumente digitale de informare și soluționare a reclamațiilor, precum și activitatea instituțiilor de protecție a consumatorilor, indică o orientare spre modernizarea mecanismelor de protecție. Integrarea componentelor de comunicare strategică în aceste inițiative poate contribui la creșterea eficienței lor și la adaptarea la comportamentele consumatorilor din mediul online.

Prin urmare, protecția consumatorilor în era digitală nu poate fi realizată exclusiv prin reglementare, ci necesită o abordare integrată, în care marketingul responsabil, autoreglementarea și educația consumatorilor funcționează complementar cadrului juridic. Această abordare permite nu doar reducerea riscurilor asociate *dark patterns*, ci și dezvoltarea unui mediu digital bazat pe transparență, încredere și relații comerciale sustenabile.

Evoluția comunicării comerciale în mediul digital evidențiază o transformare profundă a modului în care consumatorii sunt influențați în procesul decizional. Dacă în trecut accentul era pus pe conținutul mesajului publicitar, în prezent influențarea se realizează tot mai frecvent prin designul interfeței și structura experienței digitale. Această schimbare face ca delimitarea dintre persuasiunea legitimă și manipularea comportamentală să devină tot mai dificilă, ceea ce ridică noi provocări pentru protecția consumatorilor.

Analiza realizată demonstrează că tehnicile de tip *dark patterns* nu sunt fenomene izolate, ci reflectă o tendință globală, prezentă și în mediul digital din Republica Moldova. Practici precum reducerile artificiale, lipsa transparenței informaționale sau introducerea treptată a costurilor suplimentare influențează comportamentul consumatorilor într-un mod care nu este întotdeauna evident, dar care poate afecta calitatea deciziilor de consum.

Din perspectivă juridică, cadrul existent oferă instrumente relevante pentru combaterea practicilor comerciale incorecte, însă acestea sunt în mare parte concepute pentru a răspunde unor forme tradiționale de inducere în eroare. Noile mecanisme de influențare, integrate în arhitectura digitală, necesită o adaptare a interpretării și aplicării normelor existente, precum și o aliniere continuă la standardele Uniunii Europene.

În același timp, protecția consumatorilor în mediul digital nu poate fi realizată exclusiv prin reglementare. Marketingul responsabil, bazat pe transparență și respectarea drepturilor consumatorilor, devine un factor esențial în consolidarea încrederii în piață. Companiile care adoptă practici de comunicare etică nu doar că reduc riscurile juridice, dar contribuie și la dezvoltarea unor relații comerciale sustenabile și sănătoase cu cumpărătorii.

Și educația consumatorilor capătă un rol tot mai important, în condițiile în care deciziile de consum sunt influențate de factori subtili, dificil de identificat fără un nivel adecvat de informare. Creșterea gradului de conștientizare privind mecanismele de influențare din mediul digital poate contribui la diminuarea vulnerabilităților și la dezvoltarea unui comportament de consum mai responsabil.

În concluzie, protecția consumatorilor în era digitală trebuie abordată dintr-o perspectivă integrată, care să combine instrumentele juridice cu mecanismele de autoreglementare și cu inițiativele de educație și comunicare.

În acest sens, viitorul protecției consumatorilor nu depinde doar de eficiența reglementărilor, ci și de capacitatea pieței de a transforma comunicarea comercială dintr-un instrument de influențare în unul de încredere.

Referințe bibliografice:

1. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). *Dark Commercial Patterns*. OECD, 2022. Disponibil: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/10/dark-commercial-patterns_9f6169cd/44f5e846-en.pdf
2. Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32005L0029> (accesat la 10.03.2026).
3. Regulamentul (UE) 2022/2065 al Parlamentului European și al Consiliului din 19 octombrie 2022 privind serviciile digitale (Digital Services Act). Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj> (accesat la 02.03.2026).
4. Mathur A., Acar G., Friedman M., Lucherini E., Mayer J., Chetty M., Narayanan A. *Dark Patterns at Scale: Findings from a Crawl of 11K Shopping Websites*. 2019. Disponibil: <https://arxiv.org/abs/1907.07032> (accesat la 02.03.2026).
5. European Data Protection Board (EDPB). *Guidelines 03/2022 on Dark Patterns in Social Media Platform Interfaces*. 2022. Disponibil: https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/documents/public-consultations/2022/guidelines-32022-dark-patterns-social-media_en
6. European Consumer Centres Network (ECC-Net). Disponibil: <https://www.eccnet.eu/> (accesat la 02.03.2026).
7. Centrul European al Consumatorului din Republica Moldova. Disponibil: <https://ecc.md> (accesat la 10.03.2026).
8. Mediaticritica, portal de educație mediatică, Disponibil: <https://mediacritica.md/va-fi-sau-nu-reglementata-activitatea-influencerilor-in-republica-moldova-opiniile-expertilor/> (accesat la 13.03.2026).
9. Legea nr. 105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor, Republica Moldova. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=144442&lang=ro (accesat la 13.03.2026).
10. Legea nr. 1227-XIII din 27.06.1997 cu privire la publicitate, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 67-68/555 din 16.10.1997. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109228&lang=ro (accesat la 13.03.2026).

CZU: 349.6:366.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19948559>

PRINCIPIUL „POLUATORUL PLĂTEȘTE” ȘI RESPONSABILITATEA PRODUCĂTORILOR FAȚĂ DE CONSUMATORI ÎN ECONOMIA SUSTENABILĂ

Mihaela COJOCARU,

doctorandă, asistent universitar la Catedra „Drept privat”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: mihaela.bejenari26@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-3118-1225>

Rezumat. Principiul „poluatorul plătește” constituie un pilon normativ esențial al dreptului mediului, consacrat atât la nivel internațional, cât și în cadrul ordinii juridice europene și naționale, având ca finalitate internalizarea costurilor externe generate de activitățile economice cu impact negativ asupra mediului. În contextul tranziției către o economie sustenabilă, acest principiu dobândește valențe extinse, fiind corelat în mod intrinsec cu responsabilitatea juridică a producătorilor față de consumatori, în special prin prisma obligațiilor de diligență, transparență și conformitate.

Lucrarea analizează interdependența dintre principiul „poluatorul plătește” și mecanismele moderne de reglementare, precum răspunderea extinsă a producătorului, evidențiind rolul acestora în redistribuirea sarcinilor de mediu de la colectivitate către operatorii economici. Se subliniază că internalizarea costurilor de mediu nu reprezintă doar un instrument economic, ci și unul juridic, menit să asigure echitatea și eficiența în raporturile dintre producători și consumatori.

În același timp, se remarcă o armonizare normativă accentuată între dreptul mediului și dreptul consumului, determinată de necesitatea combaterii fenomenelor de „greenwashing” și de asigurarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorului. Astfel, responsabilitatea producătorilor se extinde dincolo de cerințele tradiționale de siguranță și calitate, incluzând obligații sporite de informare și transparență privind impactul ecologic al produselor.

Cuvinte-cheie: principiul „poluatorul plătește”, răspunderea extinsă a producătorului, economie sustenabilă, protecția consumatorului, internalizarea costurilor de mediu, dreptul mediului.

Summary. The “polluter pays” principle constitutes a fundamental normative pillar of environmental law, enshrined both at the international level and within the European and national legal orders, with the objective of internalizing the external costs generated by economic activities that negatively impact the environment. In the context of the transition towards a sustainable economy, this principle acquires expanded dimensions, being intrinsically linked to the legal responsibility of producers towards consumers, particular-

ly through the lens of due diligence, transparency, and compliance obligations.

This paper examines the interdependence between the “polluter pays” principle and modern regulatory mechanisms, such as extended producer responsibility, highlighting their role in redistributing environmental burdens from the community to economic operators. It is emphasized that the internalization of environmental costs represents not only an economic instrument, but also a legal one, aimed at ensuring fairness and efficiency in the relationships between producers and consumers.

At the same time, an increased normative harmonization between environmental law and consumer law is observed, driven by the need to combat “greenwashing” practices and to ensure a high level of consumer protection. Thus, the responsibility of producers extends beyond traditional requirements of safety and quality, encompassing enhanced obligations of information and transparency regarding the ecological impact of products.

Keywords: “polluter pays” principle, extended producer responsibility, sustainable economy, consumer protection, internalization of environmental costs, environmental law.

Introducere

În contextul transformărilor structurale generate de tranziția către o economie sustenabilă, problematica responsabilizării actorilor economici pentru impactul asupra mediului dobândește o relevanță juridică și doctrinară sporită, fiind consacrată atât la nivel internațional, cât și european, prin norme precum Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, care instituie expres principiul „poluatorul plătește” ca fundament al politicii de mediu. Acest principiu se impune, în această paradigmă, ca un reper axiologic și normativ fundamental, destinat să corecteze disfuncționalitățile pieței prin internalizarea costurilor externe și să asigure o repartizare echitabilă a sarcinilor aferente protecției mediului, fiind reflectat și în instrumente juridice specifice, precum Directiva 2004/35/CE privind prevenirea și repararea daunelor de mediu [1]. În mod corelativ, evoluția cadrului normativ în materia protecției consumatorilor, inclusiv la nivel național prin Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor [2], determină o extindere a obligațiilor producătorilor, în sensul integrării dimensiunii ecologice în sfera responsabilității acestora.

Obiectul cercetării îl constituie analiza interdependenței dintre principiul „poluatorul plătește” și regimul juridic al responsabilității producătorilor față de consumatori, în cadrul economiei sustenabile, cu accent asupra mecanismelor juridice de implementare și a implicațiilor acestora asupra protecției consumatorului, în corelație cu reglementări precum Directiva 2008/98/CE [3], care consacră responsabilitatea extinsă a producătorului. Subiectul este abordat dintr-o perspectivă interdisciplinară, situată la confluența dreptului mediului și protecția drepturilor consumatorilor, eviden-

fiind tendințele de convergență normativă și funcțională, reflectate inclusiv în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, precum C-188/07 Commune de Mesquer [4], care clarifică aplicarea principiului „poluatorul plătește” în contextul răspunderii pentru poluare.

Premisele cercetării se întemeiază pe ideea că eficiența principii analizat depinde nu doar de consacrarea sa normativă, ci și de operaționalizarea acestuia prin instrumente juridice adecvate, capabile să influențeze comportamentul producătorilor și să consolideze poziția juridică a consumatorului, în consonanță cu reglementări naționale precum Legea nr. 209/2016 [5], privind deșeurile. În acest sens, lucrarea își propune să evidențieze necesitatea unei abordări integrate, care să reflecte interdependența dintre protecția mediului și protecția consumatorilor în cadrul economiei sustenabile.

Metode și materiale aplicate

La elaborarea prezentului demers științific am recurs la utilizarea unor metode de cercetare științifică, dintre care menționăm: metoda istorică, metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda sistemică, metoda empirică și metoda interpretativă. De asemenea, la baza lucrării avem materialele autorilor străini și autohtoni dedicați domeniului protecției mediului, dintre care menționăm pe Ig. Trofimov, A. Crețu, Gr. Ardelean, M. Duțu și E.M. Minea

Discuții și rezultate obținute

1. Aspecte juridice ale principiului „poluatorul plătește” (PPP)

Exprimând ideea de responsabilitate pentru poluarea mediului (PPP) constatăm că aceasta s-a născut ca un principiu economic, dar, îmbogățit în semnificații și „ecologizat”, s-a transformat într-un principiu de politică publică, cu importante consecințe juridice. Rezultat din analiza și știința economică, formulat și conceptualizat mai întâi în documentele OCDE începând din 1972, pentru a fi apoi consacrat juridic, principiul poluatorul-plătește semnifica inițial cerința imputării poluatorului a cheltuielilor aferente măsurilor adoptate de către autoritățile publice pentru ca mediul să fie menținut într-o stare acceptabilă [6, p. 242; 7, p. 41-48]. Cu alte cuvinte, o regulă în virtutea căreia „costul poluării trebuie să fie suportat de autorul său și nu de societate”. El se inspiră din teoria economică potrivit căreia costurile sociale externe care însoțesc producția trebuie să fie internalizate, adică să fie luate în calcul de toți agenții economici în costurile lor de producție.

Deci, această concepție, dezvoltată inițial în cadrul analizei economice a dreptului, a fost preluată și consacrată la nivel juridic, fiind reflectată în

mod expres în Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, care instituie principiul „poluatorul plătește” ca element esențial al politicii de mediu [8]. În aceeași logică, Directiva 2004/35/CE dezvoltă acest principiu prin instituirea unui regim juridic de răspundere pentru prevenirea și repararea daunelor de mediu, consacrand obligația operatorilor economici de a suporta costurile aferente activităților lor poluante[1].

Într-adevăr, numeroase activități economico-sociale generează externalități negative, materializate în forme diverse de poluare, care produc efecte prejudiciabile atât asupra mediului, cât și asupra sănătății populației și a echilibrului socio-economic. Existența acestor externalități determină o disociere între costurile reale ale activităților economice și costurile efectiv suportate de agenții economici, configurând o veritabilă „dedublare” a realității economice, în care profitul este privatizat, iar o parte semnificativă a costurilor este transferată asupra societății. În aceste condiții, la nivel macroeconomic, se impune ca sistemul economic să suporte nu doar costurile directe de producție, ci și pe cele aferente efectelor negative generate de poluare. Mai exact, generatorii de poluare beneficiază de costuri reduse, ca urmare a evitării investițiilor necesare prevenirii sau limitării impactului asupra mediului, precum implementarea tehnologiilor nepoluante, utilizarea filtrelor sau adoptarea unor procese de producție sustenabile, în timp ce societatea, fie în mod imediat, fie pe termen lung, suportă consecințele financiare și sociale ale degradării mediului, inclusiv prin costuri legate de sănătatea publică, refacerea ecosistemelor și diminuarea calității vieții. Această asimetrie evidențiază caracterul inechitabil al distribuirii sarcinilor economice și juridice asociate poluării.

Pentru a corecta aceste disfuncționalități și a restabili echilibrul între interesele private și cele publice, se impune internalizarea costurilor externe, proces realizat prin consacrarea juridică și aplicarea efectivă a principiului „poluatorul plătește”, care instituie obligația operatorilor economici de a suporta costurile prevenirii și reparării daunelor de mediu, contribuind astfel la realizarea unui cadru juridic echitabil și sustenabil. La nivelul dreptului internațional, începând cu anii 1980, PPP a fost înscris în numeroase convenții bilaterale și tratate internaționale și a cunoscut o consacrare universală prin cuprinderea sa în Principiile Declarației de la Rio (principiul 16).

În privința UE, principiul a fost enunțat, mai întâi, în primul program comunitar de acțiune în materie de mediu (1973-1976), iar modalitățile sale de aplicare au fost precizate într-o recomandare (75/436/Euroatom/CECA/CEE) din 3 martie 1975 privind imputarea costurilor și a intervenției puterilor publice în materie de mediu. Acceptarea acestui principiu de către Comunitatea Europeană era în concordanță cu obiectivele pieței comune,

adică satisfacerea nevoilor operatorilor economici să se facă prin suportarea de către aceștia a costurilor poluării. În cazul în care aceste taxe ar fi achitate de stat, fie direct, fie prin acordarea de ajutor, ar fi posibilă stimularea economiei anumitor regiuni în detrimentul altora, s-ar crea un avantaj nejustificat care ar putea să aducă prejudicii concurenței și pieței libere [9, p. 201]. Dreptul derivat l-a prevăzut într-o serie de reglementări sectoriale, cum este cazul directivei-cadru 2008/98/CE din 19 noiembrie 2008 privind gestiunea deșeurilor [3], care adaugă conținutului său răspunderea largită a producătorului.

În fine, jurisprudența CJUE îl percepe drept o regulă de imputare a costurilor, știut fiind că poluatorii sunt cei care, identificați individual ori colectiv, contribuie efectiv, direct sau indirect, prin comportamentul lor, la o poluare. În această ipostază, lor li se poate impune o sarcină care, totuși, trebuie să fie proporțională cu poluarea pe care o generează [10, p.53-73]. Demersul CJUE respectă mai ales sensul original al principiului și subliniază unele funcții ale acestuia: incitarea, redistribuirea, prevenirea emisiilor ș.a.

În dreptul român, este consacrat expres de O.U.G. nr. 195/2005 [art. 3 lit. e)]; printre modalitățile de implementare a principiilor și elementelor strategice e prevăzută și introducerea și utilizarea pârghiilor și instrumentelor economice stimulative sau coercitive [art. 4 lit. f)].

La nivel național, acest instrument economic este orientat spre reducerea poluării, iar plățile respective, direcționate în bugetul de stat, sunt utilizate pentru finanțarea programelor pentru protecția mediului, conform domeniilor stabilite în art. 84 al Legii nr. 1515/1993 [11] privind protecția mediului înconjurător (gestionarea deșeurilor, îmbunătățirea calității aerului, protecția naturii, protecția resurselor de apă, biodiversitate, etc.), prin intermediul Fondul Ecologic Național (FEN). Totodată, conform art. 1 lit. c) din Legea nr. 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului [12], unul dintre obiectivele Legii este formarea FEN pentru ameliorarea calității mediului. [13]

Plățile pentru poluare și taxa pentru mărfurile care, în procesul utilizării, cauzează poluarea mediului, achitate la bugetul de stat, sunt orientate spre finanțarea programelor și proiectelor în domeniul protecției mediului, al schimbărilor climatice și al gestionării durabile a resurselor naturale, prin intermediul Fondului Național pentru Mediu.

Sistemul plăților pentru poluarea mediului este reglementat de Legea nr. 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului (art. 6, 9 și 10) și include: plata pentru emisiile de poluanți ale surselor staționare, plata pentru deversările de poluanți, plata pentru depozitarea deșeurilor de producție.

Noua redacție a articolului 11 din Legea nr. 1540/1998 aduce o clarificare semnificativă în ceea ce privește subiecții și obiectul taxei. În acest sens,

subiecții taxei pentru poluarea mediului sunt persoanele juridice, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, persoanele fizice care desfășoară activitate de întreprinzător, sub orice formă stabilită de legislație, și anume: producătorii și importatorii de mărfuri precum și cumpărătorii care achiziționează produse de la persoane fizice și juridice din Republica Moldova care nu au relații fiscale cu sistemul bugetar al țării.

De asemenea, subiecți ai taxei sunt și producătorii și importatorii care plasează pe piață produse și mărfuri ambalate în ambalaje, precum și cei care plasează pe piață ambalajele

Evidența obligațiilor și urmărirea restanțelor la plățile pentru poluarea mediului sunt exercitate de către Serviciul Fiscal de Stat. Funcția de control asupra corectitudinii calculului și plenitudinii virării la buget a plăților pentru poluarea mediului este exercitată de către inspecțiile pentru protecția mediului

Totodată, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului a elaborat un instrument semi-automatizat de calculare a plăților pentru emisiile și deversările de poluanți, care oferă suport agenților economici a căror activitate este generatoare de poluanți în procesul de calculare a plăților respective.

Astfel, în legislația națională, cu privire la consolidarea cadrului legal în scopul aplicării eficiente a principiului „poluatorul plătește”, putem menționa că în Monitorul Oficial din 7 noiembrie curent a fost publicată Hotărârea Guvernului nr.577 din 10 septembrie 2025 pentru modificarea unor acte normative în scopul aducerii acestora în concordanță cu prevederile Legii privind deșeurile și consolidării cadrului legal privind responsabilitatea extinsă a producătorului (REP), pentru a asigura aplicarea coerentă și eficientă a principiului „poluatorul plătește”.

Totodată, se precizează că producătorii de produse acoperă costurile necesare pentru îndeplinirea obiectivelor privind gestionarea deșeurilor și a altor ținte și obiective, inclusiv privind prevenirea deșeurilor, stabilite pentru schemele relevante de răspundere extinsă a producătorilor și obligațiile în funcție de scopul importului produsului: pentru consum propriu sau comercializare. Sunt stabilite cerințele obligatorii de semnare a contractului cu autoritățile publice locale pentru stabilirea sistemului complementar de gestionare a deșeurilor municipale pentru baterii, echipamente electrice și electronice și ambalaje; uniformizate prevederilor ce țin de stabilirea punctelor de colectare și rolul APL și operatorului de salubritate în crearea sistemului complementar de gestionare a deșeurilor municipale.

De menționat, că conform estimărilor preliminare modificările operate în cadrul normativ nu vor avea impact financiar suplimentar asupra pro-

ducătorilor, decât cele menționate la etapa de elaborare a reglementărilor și anume, introducerea REP va genera cheltuieli pentru producători, legate de contribuțiile financiare către sistemele de implementare a REP și conformarea cu cerințele legale.

Aceste costuri depind de tipul și volumul produselor plasate pe piață, raportat la costurile operaționale de gestionare a deșeurilor, care reprezintă valoarea medie a costurilor de gestionare estimate și transmise Agenției de Mediu de către sistemele REP pentru fiecare categorie de produs. Costurile operaționale de gestionare sunt estimate de sistemele de implementare a REP și variază anual, de regulă fiind în scădere odată cu crearea infrastructurii de colectare și transport.

În aceeași ordine de idei, ținând cont de faptul că protecția mediului înconjurător constituie o prioritate națională, care vizează în mod direct nu doar condițiile de viață și sănătate a populației, dar și realizarea efectivă a intereselor economice și social-umane, or în perspectiva ulterioară anume statului îi va reveni misiunea dificilă de reparare a daunei aduse mediului.

Astfel, răspunderea de mediu vizează daunele aduse mediului înconjurător și riscul unor daune rezultate din activitățile economice odată ce se poate stabili o legătură cauzală între daune și activitatea respectivă.

Cadrul normativ existent, și anume, Legea nr. 1515/1993 privind protecția mediului înconjurător recunoaște responsabilitatea tuturor persoanelor fizice și juridice pentru daunele aduse mediului, dar lipsesc detalii specifice cu privire la implicațiile financiare (mecanismul de aplicare) și materiale (reconstrucția ecologică).

Un cadrul normativ învechit, incomplet și cu metodologii de calcul a prejudiciului depășite în raport cu daune/preț aduse mediului și prejudiciul calculat insuficient (mic) pentru persoana care se face vinovată, ducă inevitabil la un dezechilibru ecologic. Mărimea acestor plăți este nesemnificativă și nu este calculată potrivit costului real de recuperare a daunei aduse mediului în procesul de poluare și restabilire ecologică. Rolul actualului sistem de plăți și taxe pentru mediu este unul foarte mic și nu acoperă necesitățile și provocările din domeniul finanțării activităților de mediu. Astfel, în pofida existenței în legislația Republicii Moldova a prevederilor privind principiul „poluatorul plătește”, acesta nu este reglementat într-un act separat, respectiv aplicarea prevederilor incomplete și/sau nestimulatorii nu aduc rezultate pe plan de prevenire și protecție a mediului, cu atât mai mult asupra atragerii la răspunderea de mediu a persoanelor fizice/juridice care se fac vinovate de dauna adusă mediului și implicarea directă a acestora în restabilirea ecologică. Lipsa unui cadru normativ în domeniul răspunderii de mediu, poate avea consecințe negative, prin faptul că nu există reglementări

prin care operatorii să fie obligați să adopte măsuri și să pună în aplicare practici pentru a minimiza riscul unei daune sau să ia măsurile de reparare necesare în cazul producerii unei daune. Or, potrivit Directivei „regenerare”, inclusiv „regenerare naturală”, înseamnă în cazul apelor, speciilor și habitatelor naturale protejate, revenirea la starea inițială a resurselor naturale prejudiciate sau a serviciilor deteriorate și, în cazul daunelor aduse solurilor, eliminarea oricărui risc grav cu efect negativ asupra sănătății umane. [27]

Această normă poate fi aplicată față de poluator doar în cazul demonstrării legăturii de cauzalitate dintre acesta și impactul real asupra mediului (daunele aduse mediului). În aceste condiții, agenții economici/operatorii, care sunt potențiali generatori de poluare, cu efecte semnificative asupra mediului, nu sunt stimulați și nici responsabilizați să diminueze impactul negativ asupra mediului. Lipsa acestor stimulente va reduce în continuare eficiența mecanismului de prevenire a poluării și acesta nu va avea efect pozitiv asupra protecției mediului. [27]

În acest context, a fost adoptat actul normativ cu caracter special - Legea nr. 107 din 22.05.2025 privind răspunderea de mediu în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului, care delimitează noțiunile de daune aduse mediului și prejudiciu adus mediului [14].

Obiectivul actului normativ este instituirea unui cadru juridic de reglementare a răspunderii de mediu, bazată pe principiul „poluatorul plătește” în scopul prevenirii și reparării daunelor aduse mediului.

Conform acestui principiu, un operator a cărui activitate a cauzat o daună mediului sau o amenințare iminentă, trebuie să răspundă din punct de vedere financiar. În consecință, operatorii trebuie să adopte măsuri și să pună în aplicare practici pentru a minimiza riscurile de daune asupra mediului, astfel încât expunerea lor la răspunderea financiară să fie redusă.

Nu toate formele de daune aduse mediului pot fi remediate prin mijloacele mecanismului răspunderii de mediu. Pentru ca acest mecanism să fie eficient, este necesară îndeplinirea mai multor condiții, **și** anume:

- a) poluatorul să fie identificat,
- b) prejudiciul trebuie să fie real și cuantificabil,
- c) să existe o legătură de cauzalitate între prejudiciu și poluatorul identificat.

Ca atare, răspunderea de mediu nu este un instrument corespunzător în cazul poluării extinse cu caracter difuz, acolo unde nu este posibil de stabilit legătura de cauzalitate între acțiunile sau lipsa acțiunilor unor persoane fizice sau juridice și efectele negative produse asupra mediului.

Prevenirea și repararea daunelor aduse mediului reprezintă o obligație care contribuie direct la îndeplinirea obiectivelor politicii de mediu. În

acest sens, autoritățile publice trebuie să asigure implementarea corespunzătoare a prevederilor acestui act normativ.

În concepția acestui instrument juridic, dauna adusă mediului înseamnă:

- a) prejudiciul adus speciilor și habitatelor naturale protejate;
- b) prejudiciul adus apei (din punct de vedere ecologic, chimic, cantitativ);
- c) prejudiciul adus solului.

Legea statuează ca regulă generală regimul răspunderii obiective (independente de culpă) pentru daunele cauzate mediului de anumite activități, enumerate în anexa nr. 2. Așadar, aceste activități sunt considerate că prezintă un risc pentru mediu și sănătatea oamenilor.

Prin urmare, aderând la poziția, conform căreia culpa autorului faptei ilicite și capacitatea delictuală a acestuia nu sunt elemente obligatorii pentru antrenarea răspunderii patrimoniale de dreptul mediului, este necesar de menționat, că în lumina legislației civile a Republicii Moldova, și anume conform prevederilor lit. c) a art. 3 al Legii privind protecția mediului înconjurător, se consacră principiul responsabilității tuturor persoanelor fizice și juridice pentru prejudiciul cauzat mediului; prevenirea, limitarea, combaterea poluării, precum recuperarea pagubei, cauzate mediului și componentelor săi din contul persoanelor fizice și juridice care au admis (**chiar și inconștient** sau din neglijență) dauna. Termenul inconștient identifică, de fapt caracterul obiectiv al răspunderii de dreptul mediului [15, p. 52].

Deci, în cadrul raporturilor de drept al mediului, fapta ilicită, ca premisă esențială a angajării răspunderii juridice specifice acestei ramuri, se definește ca acea conduită a unei persoane fizice sau juridice, manifestată prin acțiune sau inacțiune, care contravine normelor imperative instituite în materia protecției mediului și care are ca efect perturbarea ordinii juridice ecologice sau producerea unui prejudiciu concret asupra mediului.

Din punct de vedere juridic, fapta ilicită în materie de mediu se caracterizează printr-o conduită concretă, fie activă, fie pasivă, contrară dispozițiilor legale aplicabile, săvârșită de un subiect de drept determinat și susceptibilă de a produce efecte juridice prejudiciabile, materializate, de regulă, într-un prejudiciu cu caracter patrimonial, dar care poate îmbrăca și forme complexe, specifice prejudiciului ecologic.

În consecință, repararea prejudiciului cauzat mediului implică aplicarea cumulativă a normelor specifice dreptului mediului, referitoare la dauna ecologică, și a regulilor dreptului civil, în ceea ce privește dauna civilă derivată din prejudiciul de mediu, cu adaptările impuse de natura particulară a raporturilor juridice ecologice. Această dublă dimensiune a răspunderii reflectă complexitatea protecției juridice a mediului și necesitatea corelării

diferitelor ramuri de drept în vederea asigurării unui regim eficient de reparare a prejudiciilor.

Pe plan doctrinar și aplicativ, se evidențiază o serie de dificultăți esențiale, între care se remarcă determinarea caracterului ilicit al faptei, în corelație cu normele juridice incidente, precum și delimitarea obiectului faptei cauzatoare de prejudiciu, în special în contextul prejudiciilor ecologice, caracterizate printr-un caracter difuz, cumulativ și, adesea, dificil de cuantificat, aspecte ce impun o abordare juridică adaptată specificului dreptului mediului.

Astfel, după cum am mai menționat, pentru angajarea răspunderii patrimoniale de dreptul mediului, nu este necesar ca fapta cauzatoare de prejudiciu să fie neapărat ilegală.

2. Repercusiuni practice ale principiului „poluatorul plătește”

Răspunderea de dreptul mediului presupune că la constatarea daunei de mediu, regulile cu privire la despăgubirea integrală sânt aplicate într-un fel deosebit. La acest capitol principiul reparării integrale a daunei cauzate este aplicat în contextul principiului „poluatorul plătește”. Astfel, dacă în cazul daunei rezultate dintr-un act poluator cel prejudiciat nu este obligat să facă cerere de despăgubire, atunci în prezența unei daune de mediu, autoritatea ce îndeplinește funcțiile de asigurare a protecției factorilor de mediu nu este doar în drept, dar și este obligată să depună cerere de despăgubire. Acesta nu poate renunța la dreptul său de a depune cerere, și nu are dreptul de a renunța la cererea depusă. Faptul dat rezultă în primul rând din interesul public care a fost lezat prin dăunarea de mediu, precum și din principiul „poluatorul plătește”. În baza aceluiași temei, această autoritate nu poate, nici din inițiativă proprie, nici în urma negocierilor cu cel ce urmează a răspunde, să ceară despăgubirea doar a unei părți din mărimea prejudiciului. Aceasta nu împiedică încheierea tranzacției, care însă nicidecum nu va privi posibilitatea de a diminua cuantumul despăgubirilor în raport cu valoarea reală a daunei de mediu [16, p. 78].

O altă aplicare a principiului poluatorul plătește o constituie impunerea de taxe de mediu, fiind recunoscut faptul că protecția mediului trebuie integrată în cadrul deciziilor economice, în scopul garantării unei dezvoltări durabile pe termen lung [17]. Aceasta, deoarece, conceput inițial ca un principiu preponderent economic, care presupune numai internalizarea costurilor prevenirii *și* ale măsurilor de depoluare, de către poluator, PPP *și*-a depășit treptat această semnificație și a înglobat *și* internalizarea costurilor daunelor ecologice.

Uniunea Europeană și-a asumat angajamentul ferm de a asigura o dezvoltare durabilă din punct de vedere al mediului în general, precum și de a

promova obiectivele în materie de creștere și locuri de muncă. O reformă a taxei de mediu care transferă presiunea impozitelor cu impact negativ asupra calității vieții (de exemplu pentru forța de muncă) asupra celor cu impact pozitiv (de exemplu impozitarea activităților dăunătoare mediului, precum utilizarea resurselor sau poluarea) poate fi o soluție de tip câștig-câștig pentru a aborda atât problemelor de mediu, cât și celor privind ocuparea forței de muncă [18].

O soluție pentru reducere poluării atmosferice provocată de mijloacele de transport, aplicabilă și în Uniune ar putea fi cea adoptată de Confederația Elvețiană, evidențiată în Decizia nr.1/2016 a Comitetului pentru transporturi terestre Comunitate/Elveția, privind sistemul de redevențe pentru vehicule aplicabil în Elveția începând cu 1 ianuarie 2017. [19, p. 36-37] Prin intermediul acestei decizii, în baza principiului „poluatorul plătește”, Elveția percepe o redevență nediscriminatorie pe vehicule pentru costurile pe care acestea le occasionază („redevență aplicată traficului vehiculelor grele și legată de prestații”). Această redevență este diferențiată în funcție de trei categorii de norme de emisii (clase EURO).¹

Această abordare ar fi benefică și statelor membre ale Uniunii, deoarece ar impune atât statelor o politică coordonată a transporturilor cât și transportatorilor, un management al transporturilor mai eficient pe itinerarul tehnic, geografic și economic. Fiind vorba de transportatori, menționăm că aceste redevențe ar trebui calculate și aplicate doar pentru modurile de transport prevăzute pentru mărfuri.

Revenind la legislația Republicii Moldova pe același segment, observăm lipsa unor norme concrete sau legi ce ar reglementa plata pentru emisiile de la surse mobile, în special, de la mijloacele de transport. Ce e drept, prin Legea nr. LP98/2022 privind calitatea aerului atmosferic [20] se pune baza unei reglementări ulterioare, fie distinct printr-o lege specială, fie prin conținutul Legii privind plata pentru poluare. Astfel, potrivit art. 34 alin. (3) din Legea nr. LP98/2022, în vederea aplicării principiului „poluatorul plătește” și în scopul prevenirii și reducerii efectelor dăunătoare asupra mediului cauzate de poluanții atmosferici prevăzuți în Anexa nr. 2 din lege, părțile I-IV,

¹ Redevența aferentă traficului vehiculelor grele legată de prestații pentru un vehicul a cărui greutate maximă autorizată nu depășește 40 de tone și care parcurge un traseu de 300 km este de: - 372,00 de franci elvețieni pentru categoria de redevențe 1 - 322,80 franci elvețieni pentru categoria de redevențe 2 - 273,60 franci elvețieni pentru categoria de redevențe 3 Categoria de redevențe 1 se aplică vehiculelor din clasa de emisii EURO III, precum și tuturor vehiculelor puse în circulație înainte de intrarea în vigoare a normei EURO III. Categoria de redevențe 2 se aplică vehiculelor din clasele de emisii EURO IV și EURO V. Categoria de redevențe 3 se aplică vehiculelor din clasa de emisii EURO VI.

pentru mijloacele de transport se aplică taxa de poluare în funcție de emisiile generate, în conformitate cu prevederile Legii nr. 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului.

Din contextul acestei norme, susținem ideea autorului cu privire la completarea Legii nr. 1540/1998 cu un capitol care să se preocupe de reglementarea plății pentru poluarea provenită de la mijloacele de transport, ceea ce este de apreciat, doar că modalitatea de percepere a acestor taxe nu trebuie exercitată în funcție de emisiile generate, așa cum spune în prezent textul normei de la art. 34 (citată mai sus), ci indiferent de cantitatea acestora, deoarece monitorizarea gradului de emisie pentru fiecare mijloc de transport, volumului toxinelor, evaluarea impactului asupra aerului atmosferic este aproape imposibilă și costisitoare. Mai rațional ar fi ca odată cu înmatricularea mijlocului de transport să fie evaluat gradul său de performanță în reducerea emisiilor, cu încadrare în categorii (euro 5, euro 6 etc.), iar taxa pentru poluare să fie stabilită distinct în funcție de performanță și achitată la înmatriculare, respectiv anual cu anticipație. Prin urmare, deținătorul mijlocului de transport-potențial poluator, va fi taxat în prealabil (la introducerea în țară sau înmatricularea mijlocului de transport), indiferent de volumul emisiilor ce vor fi generate în viitor, deoarece acestea sunt greu de cuantificat, respectiv evaluat și racordat la mărimea taxei. [21, p. 88-89].

Prin urmare, autorul a propus modificarea textului normei de la art. 34 alin. 3 din Legea nr. LP98/2022 în următoarea redacție: pentru mijloacele de transport se aplică taxa de poluare în funcție de gradul de performanță în reducerea emisiilor generate, fiind percepute odată cu prima înmatriculare, respectiv la începutul fiecărui an calendaristic de exploatare, în conformitate cu prevederile Legii nr. 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului. [21, p. 88-89]

Cu privire la evocarea principiului „poluatorul plătește” în Jurisprudența Curții Internaționale de Justiție, putem menționa faptul că aceasta a statuat că nu pierde din vedere că, în domeniul protecției mediului, vigilența și prevenția se impun, mai ales ca urmare a caracterului adesea ireversibil al prejudiciilor cauzate mediului și a limitelor inerente mecanismelor de reparare a acestui tip de pagube. [21, p. 237].

3. Internalizarea costurilor de mediu și implicațiile economice

Aplicarea principiului „poluatorul plătește” implică, în plan juridico-economic, integrarea costurilor externe generate de degradarea mediului în structura prețurilor produselor și serviciilor, transformând astfel externalitățile negative în costuri suportate direct de operatorii economici responsabili. Această internalizare nu reprezintă doar un mecanism economic de corecție a pieței, ci și un instrument normativ cu funcție preventivă și

reparatorie, menit să asigure conformitatea comportamentului producătorilor cu exigențele protecției mediului.

Din perspectivă teoretică, principiul contribuie la consolidarea unei paradigme juridice în care responsabilitatea pentru prejudiciul ecologic este corelată cu beneficiul economic obținut, consacrand ideea unei echități distributive între actorii implicați. În același timp, el determină o reconfigurare a raporturilor juridice dintre producători, consumatori și autorități publice, prin instituirea unor obligații sporite de diligență și conformitate.

În plan practic, internalizarea costurilor de mediu generează multiple efecte, între care se remarcă:

- creșterea transparenței economice și a predictibilității pieței;
- stimularea inovării tehnologice și a investițiilor în soluții ecologice;
- orientarea producției către modele sustenabile și eficiente din punct de vedere al utilizării resurselor;
- descurajarea practicilor poluante prin creșterea costurilor asociate acestora.

Totodată, acest mecanism influențează în mod direct comportamentul producătorilor, determinându-i să integreze considerentele de mediu încă din faza de concepție a produsului („eco-design”), ceea ce conduce la reducerea impactului asupra mediului pe întreg ciclul de viață al acestuia. În consecință, se realizează o corelație între calitatea produselor, siguranța acestora și performanța lor ecologică, aspect ce contribuie la consolidarea încrederii consumatorilor și la promovarea unui consum responsabil.

Responsabilitatea producătorilor față de consumatori

În economia sustenabilă, responsabilitatea producătorilor nu se limitează la conformitatea formală a produselor cu standardele tehnice și de siguranță, ci se extinde asupra întregului ciclu de viață al acestora, incluzând impactul cumulativ asupra mediului și sănătății umane. Această evoluție reflectă o mutație paradigmatică în dreptul contemporan, în sensul trecerii de la o răspundere centrată exclusiv pe produs la una orientată spre efectele sistemice ale activității economice.

Cu toate acestea, în realitatea zilelor noastre încă se mai bucură de susținere teoriile economice, potrivit cărora, orice proces evoluează între doi poli – producție și consum – aflați în relație de interdependență, deci de recunoaștere a rolului activ al fiecăruia dintre ei. Pe de altă parte, continuarea creșterii economice poate fi admisă cu condiția precizării, prin legislație, a parametrilor în cadrul cărora se poate desfășura. Acești parametri trebuie să definească daunele admisibile pe care consumul și producția le pot provoca mediului. Stabilirea acestor garanții devine sarcina majoră a legislației moderne. Uneori, ea implică prohibirea unor tipuri de producție sau consum

pe considerentul că prejudiciul public este mai mare decât beneficiul pe care societatea îl are de pe urma produsului sau serviciului respectiv. [23, p. 13].

Impactul negativ exercitat asupra mediului nu se circumscrie exclusiv activităților industriale, ci este amplificat în mod semnificativ de comportamentul consumatorului, în special prin volumul și natura deșeurilor generate în urma consumului. Astfel, deși activitățile de extracție, prelucrare și producere au fost supuse, în ultimele decenii, unor reglementări tot mai stricte și unor mecanisme de control instituțional consolidate, inclusiv prin acte normative precum Directiva 2008/98/CE2016 privind deșeurile, contribuția consumatorului la degradarea mediului a devenit tot mai evidentă, acesta fiind principalul utilizator de bunuri și servicii și, implicit, ca un generator major de deșeuri, ale cărui practici de consum, adesea caracterizate prin risipă și lipsă de responsabilitate ecologică, amplifică presiunea asupra resurselor naturale și asupra sistemelor de gestionare a deșeurilor. Această realitate evidențiază necesitatea extinderii cadrului juridic dincolo de reglementarea activităților industriale, în direcția promovării unui comportament responsabil al consumatorului, în corelație cu obligațiile producătorilor, subliniind rolul central al consumatorului în dinamica generării și reducerii deșeurilor.

Prin urmare, degradarea mediului trebuie analizată într-o perspectivă integrată, care să includă atât responsabilitatea producătorilor, cât și pe cea a consumatorilor, în vederea realizării unui echilibru între cerințele dezvoltării economice și imperativele protecției mediului.

În acest context, se constată că orientarea predominantă a reglementărilor juridice către responsabilizarea producătorilor, prin instituirea unor obligații restrictive și a unor mecanisme de conformare în materia protecției mediului, a condus, în anumite limite, la o subevaluare a rolului juridic al consumatorului în generarea impactului asupra mediului. Deși operatorii economici, în special cei din sectorul industrial și al prestărilor de servicii cu potențial poluant ridicat, constituie principalii destinatari ai normelor de drept al mediului, evoluțiile recente ale societății de consum relevă faptul că și comportamentul consumatorului, ca participant activ la circuitul economic, produce efecte juridice relevante sub aspectul degradării mediului.

În aceste circumstanțe, se impune o analiză riguroasă a sferei de incidență a principiului „poluatorul plătește”, în vederea determinării subiectelor de drept cărora acesta li se aplică. Problematica astfel conturată vizează delimitarea între aplicabilitatea tradițională a principiului, circumscrișă producătorilor și altor operatori economici implicați în activități cu impact asupra mediului, și o eventuală extindere a acestuia asupra consumatorilor, în măsura în care conduita acestora contribuie la generarea externalităților

negative.

O asemenea abordare impune reconsiderarea conceptului de „poluator” într-o accepțiune funcțională și extensivă, care să includă nu doar autorii direcți ai poluării, ci și acei subiecți ale căror acțiuni sau inacțiuni determină, în mod indirect, producerea prejudiciilor ecologice. În acest sens, principiul analizat se configurează ca un instrument juridic susceptibil de reinterpretare în lumina exigențelor economiei sustenabile, în cadrul căreia responsabilitatea pentru protecția mediului capătă un caracter difuz și partajat între toți participanții la circuitul economic, inclusiv consumatorii, ale căror opțiuni de consum influențează în mod determinant intensitatea și amploarea impactului asupra mediului.

Cu titlu de soluție la problema înaintată, doctrina de mediu avansează o viziune destul de interesantă ce leagă producătorul de consumator în responsabilitatea suportării costurilor pentru poluare, și anume, aplicația extinsă a principiului în discuție, deoarece, în cele din urmă, consumatorul este cel care trebuie să plătească, pentru că poluatorul este într-adevăr consumatorul. Prin urmare, producătorii și consumatorii nu ar trebui doar să plătească costurile de prevenire și control al poluării, ci și utilizarea capacității asimilative a mediului. [24, p. 253]

Deși, la o primă vedere, o asemenea extindere a exigențelor juridice asupra consumatorului ar putea fi percepută ca o limitare a drepturilor acestuia, în realitate, instituirea unei conduite orientate spre prioritatea conservării și dezvoltării factorilor de mediu nu reprezintă decât o măsură de protecție indirectă a propriei sale existențe, având în vedere vulnerabilitatea inerentă a ființei umane în raport cu degradarea mediului. Întrucât individul este parte integrantă a mediului, iar echilibrul ecologic condiționează în mod direct calitatea vieții și sănătatea acestuia, responsabilizarea consumatorului nu poate fi interpretată ca o ingerință disproporționată, ci ca o expresie a unei ordini juridice orientate spre protejarea interesului general. Din această perspectivă, problematica protecției mediului reclamă o abordare complexă și sistemică, fundamentată pe un concept integrator care să includă în mod explicit rolul consumatorului, atât sub aspectul efectelor negative generate prin conduita sa, cât și al potențialului de diminuare a acestora prin adoptarea unor practici de consum responsabile. Nu doar volumul deșeurilor rezultate din consum prezintă relevanță juridică, ci și modul în care bunurile și serviciile sunt utilizate, întrucât impactul asupra mediului nu este determinat exclusiv de existența produsului sau a tehnologiei, ci de funcționalitatea acestora, care depinde în mod esențial de comportamentul utilizatorului.

În acest sens, accentul trebuie plasat asupra consumatorului ca factor determinant în propagarea efectelor negative generate în exercitarea

dreptului de consum, fără a exclude însă rolul producătorului, care, în virtutea poziției sale privilegiate de cunoaștere a caracteristicilor și riscurilor produsului, are obligația de a asigura o informare adecvată și de a orienta utilizarea acestuia în condiții care să minimizeze impactul asupra mediului. Prin urmare, se conturează o relație de interdependență juridică între producător și consumator, în cadrul căreia responsabilitatea pentru protecția mediului este partajată și trebuie analizată într-o logică de complementaritate și co-responsabilitate.

Acestea fiind clarificate, unii autori susțin ideea potrivit căreia, în luarea măsurilor de protecție a mediului, consumatorul trebuie abordat de pe aceeași poziție cu producătorul, ambii fiind considerați potențiali poluatori. Or, consumatorul, în situația descrisă, are rolul de „filtru” principal plasat între producere și reciclare, de care depinde cantitatea deșeurilor – cel mai agresiv inamic al factorilor de mediu”. [25, p. 155].

Din perspectivă juridică, această responsabilitate se concretizează printr-un ansamblu de obligații corelative, între care se disting:

- obligația de informare: producătorii sunt ținuti să asigure un nivel ridicat de transparență, furnizând consumatorilor informații complete, veridice și verificabile privind caracteristicile ecologice ale produselor, inclusiv amprenta de carbon, durabilitatea și posibilitățile de reciclare, în vederea prevenirii practicilor de tip „greenwashing”;

- obligația de siguranță: aceasta dobândește o dimensiune extinsă, incluzând nu doar absența riscurilor imediate pentru sănătate, ci și prevenirea efectelor nocive pe termen lung asupra mediului, ceea ce implică integrarea principiilor de eco-proiectare și precauție în procesul de producție;

- răspunderea pentru produse defectuoase: regimul juridic al răspunderii civile este supus unei reinterpretări, în sensul includerii prejudiciilor ecologice și a daunelor indirecte suferite de consumatori ca urmare a degradării mediului, ceea ce conduce la o extindere a sferei prejudiciului reparabil.

Repercusiunile teoretice ale acestei evoluții constau în redefinirea conceptului de răspundere civilă, prin integrarea dimensiunii ecologice și prin accentuarea caracterului preventiv al normelor juridice. În plan practic, se observă o intensificare a obligațiilor de conformitate pentru producători, creșterea costurilor de producție asociate internalizării externalităților negative și consolidarea mecanismelor de control și sancționare. Totodată, consumatorul dobândește un rol activ în dinamica pieței, fiind investit cu instrumente juridice sporite pentru protejarea intereselor sale, ceea ce contribuie la realizarea unui echilibru funcțional între dezvoltarea economică și protecția mediului.

Răspunderea extinsă a producătorului (REP)

Răspunderea extinsă a producătorului (REP) se configurează ca un mecanism juridic complex, de natură să operaționalizeze principiul „poluatorul plătește” prin instituirea unei obligații continue în sarcina producătorilor, care depășește momentul punerii pe piață a produsului și se extinde asupra întregului său ciclu de viață, inclusiv asupra fazei post-consum. Din perspectivă teoretică, REP reprezintă o mutație paradigmatică în dreptul mediului, întrucât consacră o formă de răspundere obiectivă, fundamentată pe ideea de risc și pe necesitatea internalizării costurilor de mediu în structura economică a activității de producție.

În plan normativ, REP implică instituirea unor obligații concrete în sarcina producătorilor, precum:

- organizarea și finanțarea sistemelor de colectare, reutilizare și reciclare a deșeurilor rezultate din produsele introduse pe piață;
- asumarea costurilor aferente gestionării deșeurilor, inclusiv în faza post-consum;
- integrarea criteriilor de eco-proiectare, în vederea reducerii impactului asupra mediului încă din faza de concepție a produsului.

Din punct de vedere practic, implementarea REP generează efecte semnificative asupra comportamentului economic al producătorilor, determinându-i să adopte soluții tehnologice inovatoare și să optimizeze procesele de producție în sensul reducerii externalităților negative. Totodată, acest mecanism contribuie la dezvoltarea economiei circulare, prin stimularea reutilizării resurselor și diminuarea volumului de deșeuri.

Măsurile menționate trebuie să încurajeze dezvoltarea, producerea și comercializarea produselor cu utilizări multiple, care sunt durabile din punct de vedere tehnic și care pot, după ce au devenit deșeuri, să facă obiectul unei valorificări sigure și al unei eliminări ce nu poluează mediul.

Astfel un sistem REP echilibrat trebuie să conțină următoarele stimulente pentru participanții la proces [26, p. 34-35]:

1. Producător / importator: Taxa obligatorie achitată este primul stimulent de a diminua cantitatea de componente nocive și ambalaje dăunătoare mediului. În același timp taxa dată are și rolul de stimulent prin posibilitatea recuperării unei părți din taxă ca rezultat al gestionării eficiente a procesului de recuperare a ambalajelor / produselor reciclabile sau periculoase plasate pe piață. În acest scop anume producătorii fie individuali sau organizațiile colective trebuie să fie responsabile de organizarea și punerea în aplicare a mecanismelor REP. Anume producătorii sunt unicii interesați în eficientizarea sistemului de colectare și reciclare, dacă au posibilitatea de recuperare a unei părți din taxele achitate. Din același considerent, producă-

torii vor fi interesați să optimizeze ambalajele și componentele atât pentru a diminua cantitatea de deșeu reciclabil, cât și pentru a face mai simplă colectarea și transportarea ambalajelor și produselor reciclabile.

2. Colectorii / Reciclatori: Colectorii și reciclatorii pot fi agenți economici privați sau de stat cu scop lucrativ care urmăresc să obțină avantaj economic din prestarea serviciilor de reciclare. În acest context statul trebuie să asigure funcționarea regulilor pieței, mecanismelor de fair-play și concurență loială, astfel încât să fie posibilă optimizarea proceselor de colectare și procesare subcontractate de producători și asociațiile colective ale acestora create în scopul administrării REP. Interesul colectorilor și reciclatorilor în contrapunere cu interesele producătorilor vor urmări maximizarea profitului în condiții concurențiale transparente asigurate de către guvern. Plata colectorilor și reciclatorilor trebuie să fie în mod obligatoriu efectuată de către producători / importatori și nici într-un caz direct de către stat, unde pot apărea rente politice și disfuncționalități atât a principiului concurențial între reciclatori, cât și dispariția stimulentei pentru producător de a participa activ în procesul de colectare și reciclare, indicat mai sus.

3. Consumatorii finali: Pentru a asigura o rată înaltă de returnare a ambalajelor și produselor reciclabile sau care conțin componente periculoase este importantă stimularea economică a consumatorului, ca acesta să depună efort suplimentar pentru trierea acestor deșeuri și transportarea către punctele de colectare. Trebuie să fie asigurat un echilibru între distanța către punctele de colectare și dimensiunea compensării. Cele mai clasice sisteme sunt: returnarea sticlelor de plastic cu compensarea bănească a acestora, mecanismul „rabla” când automobile vechi sunt returnate pentru a obține un discount la automobile noi, sistemul de colectare a sticlelor pentru a fi reutilizate în calitate de ambalaj etc. Eficiența înaltă de returnare se datorează componentei de compensare materială. Cu cât produsele sunt mai nocive pentru mediu, cu atât compensația materială trebuie să fie mai notabilă pentru a asigura o rată de returnare apropiată de 100%. Dacă producătorii nu vor concepe astfel de mecanisme de sine stătător și gradul de recuperare va fi nesatisfăcător, este necesară intervenția statului care să stimuleze apariția mecanismelor de compensare. Este evident că în rezultatul acestei compensări trebuie să rămână o marjă notabilă și pentru producători / importatori, astfel încât stimulentele de recuperare a unei părți din taxe să rămână a fi atractivă. [26, p. 34-35]:

Republica Moldova se află într-un proces continuu de consolidare și dezvoltare a infrastructurii necesare gestionării deșeurilor, în concordanță cu exigențele economiei circulare și ale protecției mediului. În acest context, devine imperativă stabilirea unor obiective de politică publică clare și coe-

rente pe termen lung, capabile să orienteze atât măsurile normative, cât și investițiile în domeniu, în vederea asigurării unei utilizări eficiente și sustenabile a resurselor. O asemenea abordare strategică presupune evitarea creării unor capacități excedentare în infrastructura de tratare a deșeurilor, care ar putea genera disfuncționalități structurale și ar compromite eficiența sistemului de gestionare.

În același timp, este necesară prevenirea blocării materialelor reciclabile la niveluri inferioare ale ierarhiei deșeurilor, prin promovarea priorității prevenirii, reutilizării și reciclării în raport cu alte forme de valorificare sau eliminare. Această orientare reflectă o viziune juridico-economică modernă, în care gestionarea deșeurilor nu este privită exclusiv ca o problemă tehnică, ci ca un element esențial al politicilor de dezvoltare durabilă, implicând o corelare între responsabilitatea producătorilor, comportamentul consumatorilor și rolul autorităților publice în reglementarea și monitorizarea acestui domeniu.

Repercusiunile juridice ale REP se reflectă și în responsabilitatea noastră, de care trebuie să dăm dovadă față de generațiile care urmează, este importantă utilizarea rațională a resurselor naturale, iar reciclarea produselor vine ca o soluție pentru prelungirea vieții anumitor resurse naturale. În același timp, transferul responsabilității de la autoritățile publice și consumatori către producători determină o redistribuire echitabilă a sarcinilor de mediu, în concordanță cu exigențele principiului „poluatorul plătește”, contribuind la eficientizarea mecanismelor de protecție a mediului și la creșterea gradului de conformare voluntară a operatorilor economici.

Concluzii

Aplicarea principiului „poluatorul plătește”, deși consacrat normativ ca instrument fundamental al dreptului mediului, este afectat de limite structurale care diminuează eficiența sa practică în cadrul economiei sustenabile. O dificultate majoră constă în determinarea și cuantificarea prejudiciilor ecologice, în special a celor dispersate sau cumulative, greu de atribuit unui singur operator, ceea ce generează incertitudini în angajarea răspunderii. Această problemă este accentuată de caracterul transfrontalier al poluării și de fragmentarea cadrului normativ.

Totodată, internalizarea costurilor de mediu poate produce efecte economice și sociale sensibile, prin transferul acestora asupra consumatorilor, în special asupra celor vulnerabili, ceea ce evidențiază necesitatea unei reglementări echilibrate și a unor mecanisme compensatorii. În același timp, existența lacunelor legislative, aplicarea neuniformă a normelor și dificultățile de control favorizează evitarea răspunderii și dezvoltarea unor practici

precum „greenwashing”.

În plus, dinamica accelerată a inovațiilor tehnologice și a modelelor economice generează noi riscuri insuficient reglementate, ceea ce impune adaptarea continuă a cadrului juridic. În aceste condiții, eficiența principiu-lui depinde de flexibilitatea instrumentelor juridice și de consolidarea coo-perării între actorii implicați, în vederea menținerii unui echilibru între pro-tecția mediului și funcționarea echitabilă a pieței.

Cu privire la cele expuse supra, conchidem că eficiența principiu-lui „poluatorul plătește” rămâne condiționată de capacitatea sistemului juridic de a depăși limitele generate de complexitatea prejudiciilor ecologice, de fragmentarea normativă și de dinamica accelerată a pieței, ceea ce impune dezvoltarea unor instrumente juridice flexibile și a unei cooperări institu-ționale consolidate. În acest sens, tendința de convergență dintre dreptul mediului și dreptul protecției consumatorilor se conturează ca o direcție indispensabilă pentru realizarea unei economii sustenabile, în care respon-sabilitatea producătorilor și protecția consumatorilor sunt integrate într-un cadru normativ coerent și eficient.

Referințe bibliografice:

1. Directiva 2004/35/CE a Parlamentului European și a Consiliu-lui din 21 aprilie 2004 privind răspunderea pentru mediul înconjurător în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului. Documen-tul 32004L0035. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=celex:32004L0035> (accesat 01.03.2026).

2. Legea privind protecția consumatorilor nr. 105 din 13 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 122-124 din 28.03.2024.

3. Directiva 2008/98/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind deșeurile și de abrogare a anumitor directive (Text cu relevanță pentru SEE) Document 32008L0098. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32008L0098> (accesat 01.03.2026).

4. (Case C-188/07) Commune de Mesquer. Disponibil: https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/affair?lang=en&sort=AFF_NUM-DESC&-searchTerm=%22C-188%2F07%22&publishedId=C-188%2F07 (accesat 01.03.2026).

5. Legea privind deșeurile nr. 209 din 29 iulie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 260-263 din 20.06.2024.

6. M. DUȚU, *Tratat de Dreptul mediului, Vol. II*, Editura Economică, București, 1998, 352 p. ISBN: 973-590-071-8.

7. M. DUȚU, *Politici publice de mediu*, Editura Universul Juridic, București, 2012, 267 p. ISBN: 978-973-127-778-3.

8. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. Partea a Treia - Politicile și Acțiunile interne ale Uniunii. Titlul XX – Mediul. Articolul 191. (ex-articolul 174 TCE). Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12012E191> (accesat 01.03.2026).

9. D. MCGILLIVRAY, B. STUART, *Environmental law: The law and policy relating to the protection of the environment*, Ed. Blackstone Press, London, 2002.

10. O. PEIFFERT, *La contribution de la Cour de Justice de l'Union européenne la définition du principe du pollueur-payeur*, în „Revue trimestrielle de droit européen”, no. 1/2012, pp. 53-73.

11. Legea privind protecția mediului înconjurător nr. 1515 din 16 iunie 1993. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 10 din 30.10.1993.

12. Legea privind plata pentru poluarea mediului nr. 1540 din 25.02.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 54-55 din 18.06.1998.

13. Situl oficial al Ministerului Mediului al Republicii Moldova. <https://mediu.gov.md> (accesat 01.03.2026).

14. Legea privind răspunderea de mediu în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului nr. 107 din 22.05.2025. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 328 din 20.06.2025.

15. Ig. TROFIMOV, *Reflecții teoretice privind răspunderea patrimonială în dreptul mediului*. In: Administrarea Publică, 2015, nr. 1(85), pp. 49-56. ISSN 1813-8489.

16. Ig. TROFIMOV, Gr. ARDELEAN, A. CREȚU. *Dreptul mediului*, Chișinău, 2015, 320 p.

17. Carte verde privind instrumentele de piață utilizate în scopuri aferente politicii de mediu și altor politici conexe, COM(2007) 140 final, Bruxelles, 28.3.2007. Disponibil: [https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2007\)0140_/com_com\(2007\)0140_ro.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2007)0140_/com_com(2007)0140_ro.pdf) (accesat 01.03.2026).

18. Comunicarea Uniunii Europene privind modelul social european cu referire la legăturile dintre politicile de ocupare a forței de muncă și politicile de mediu. COM(2005) 525. M. Dumitru, *The Principles Promoted in the Community Environment Policies, Debating Globalization. Identity, Nation and Dialogue*, <https://old.upm.ro/gidni/GIDNI-04/Soc/Soc%2004%2031.pdf>, p.237. Dumitru, *The Consecrated Law Principles from The States of The European Union*, GIDNI, 2018, <https://old.upm.ro/gidni/?pag=GIDNI-04/vol04-Soc> (accesat 01.03.2026).

19. Adoptată la 10 iunie 2016, în aplicarea Acordului dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind transportul feroviar și rutier de mărfuri și călători, JO L 186, 9.7.2016, pg. 36-37.

20. Legea privind calitatea aerului atmosferic nr. 98 din 14.04.2022. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 141-150 din 13.05.2022.

21. I. ȚERUȘ, *Instrumente juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice*. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2024, 174 p.

22. M. DUMITRU, *The Principles Promoted in the Community Environment Policies, Debating Globalization. Identity, Nation and Dialogue*, <https://old.upm.ro/gidni/GIDNI-04/Soc/Soc%2004%2031.pdf> pg.237. Dumitru, *The Consecrated Law Principles from The States of The European Union, GIDNI*, 2018, <https://old.upm.ro/gidni/?pag=GIDNI-04/vol04-Soc> Un exemplu poate fi: Case Concerning Certain Phosphate Lands în Nauru (Nauru V. Australia), Judgment of 26 June 1992, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/80/6797.pdf> (accesat 01.03.2026).

23. E.M. MINEA, *Protecția mediului*. Cluj-Napoca: Accent, 2008. 296 p. ISBN 978 973- 8915-76.

24. L.T. GARCÍA, *Instrumentos económicos para la protección ambiental en el derecho ambiental Mexicano*. În: Sociedad y Ambiente, ano 6, num. 17, Mexico 2018. 253 p. ISSN: 2007-6576, pp. 247-266.

25. Gr. ARDELEAN, I. ȚERUȘ, *Instrumente economico-financiare de implicare a relației producător-consumator în misiunea comună de protecție a mediului*. În: Revista Națională de Drept, nr. 1(243), Chișinău, 2021. 167 p. ISSN 1811-0770.

26. S. GAIBU, I. CANTARAGIU, V. GUMENE, I. COȘERU. *Implementarea mecanismelor de Responsabilitate Extinsă a Producătorilor pentru asigurarea reciclării deșeurilor*. Chișinău, 2020, 44 p. Disponibil: <https://www.environment.md/public/files/6045fee42ff5bd4746eb0f77deaf4a16.pdf> (accesat 01.03.2026).

27. Nota de fundamentare la proiectul de hotărâre a Guvernului pentru aprobarea Metodologiei de evaluare a daunelor aduse mediului. Disponibil: https://particip.gov.md/index.php/ru/download_attachment/32553 (accesat 01.03.2026).

CZU: 342.9:366.5:004(478)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19948693>

DARK PATTERNS ȘI RĂSPUNDEREA CONTRAVENȚIONALĂ A COMERCIANȚILOR ÎN MEDIUL ONLINE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Oleg PANTEA,

dr., conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova,

ORCID ID: 0000-0002-8790-5472,

e-mail: panteaoleg@gmail.com

Rezumat. Prezentul articol analizează fenomenul „dark patterns” (interfețe înșelătoare) în mediul online din perspectiva răspunderii contravenționale a comercianților în Republica Moldova. Dark patterns reprezintă tehnici de design manipulator care induc în eroare consumatorii și le afectează capacitatea de a lua decizii libere și informate.

Studiul examinează cadrul legal european relevant (Directiva privind practicile comerciale incorecte, GDPR, Digital Services Act)[1], practica autorităților din alte state europene, precum și prevederile Codului contravențional al Republicii Moldova care pot fi incidente în sancționarea acestor practici. Publicația identifică articole relevante din legislația contravențională autohtonă și propune concluzii privind necesitatea adaptării practicilor de interpretare și aplicare a legii la specificul mediului digital.

Cuvinte-cheie: dark patterns, interfețe înșelătoare, protecția consumatorilor, răspundere contravențională, comerț electronic, Republica Moldova.

DARK PATTERNS AND MERCHANTS' CONTRAVENTIONAL LIABILITY IN THE ONLINE ENVIRONMENT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract. This article examines the phenomenon of “dark patterns” (deceptive user interfaces) in the online environment, focusing on the contraventional liability of merchants in the Republic of Moldova. Dark patterns are manipulative design techniques that mislead consumers and undermine their ability to make free and informed choices.

The study explores the relevant European legal framework, including the Unfair Commercial Practices Directive, the General Data Protection Regulation (GDPR), and the Digital Services Act, as well as the practices of authorities in other European countries. It also analyzes the provisions of the Code of Administrative Offenses of the Republic of Moldova that may be applied to sanction such practices. The article identifies the relevant domestic legislative provisions and offers conclusions regarding the need to adapt legal interpretation and enforcement practices to the specificities of the digital environment.

Keywords: dark patterns, deceptive interfaces, consumer protection, contraven-tional liability, e-commerce, Republic of Moldova.

Introducere

Digitalizarea globală a transformat profund modul în care oamenii as-tăzi comunică, consumă și interacționează cu serviciile și produsele. Dezvol-tările tehnologiilor digitale au facilitat accesul rapid al oamenilor la informa-ție, a determinat extinderea comerțului online de produse și automatizarea proceselor, generând oportunități fără precedent pentru economii și socie-tăți. În același timp, această evoluție rapidă a creat și provocări noi, inclusiv în ceea ce privește protecția drepturilor consumatorilor în mediul virtual.

Transformarea digitală a comerțului și a serviciilor a adus beneficii semnificative consumatorilor pe de o parte, dar a generat și provocări noi în ceea ce privește protecția drepturilor acestora, pe de altă parte. Una dintre cele mai importante provocări contemporane este utilizarea tot mai răspân-dită a așa-numitelor „dark patterns” – interfețe și experiențe de utilizator concepute deliberat pentru a manipula comportamentul consumatorilor și a-i determina să ia decizii pe care, în mod normal, nu le-ar fi luat.

Totodată, aceste practici exploatează vulnerabilitățile cognitive ale utilizatorilor, folosind tehnici precum ierarhizarea vizuală asimetrică a op-tiunilor, ascunderea informațiilor esențiale sau scrierea lor cu minuscule, crearea de obstacole disproporționate pentru dezabonare sau refuzul de a accepta implicit condițiile comerciantului. Este un soi de „fortare” a consu-matorului de a accepta produsul, poate chiar împotriva voinței sale. Mai nou, este îngrijorătoare răspândirea tot mai des, pe internet și pe rețelele de so-cializare, a unor materiale publicitare înșelătoare care promovează preținse oportunități de investiții – tentative de fraudă online organizată. Studiile la nivel european evidențiază amploarea îngrijorătoare a fenomenului: o cer-cetare a Comisiei Europene [2; 9] arată că aproximativ 97% dintre platfor-mele online utilizează cel puțin un tip de dark pattern.

În acest sens, lucrarea dată își propune să analizeze în ce măsură legis-lația contravențională a Republicii Moldova oferă instrumente eficiente pen-tru sancționarea comercianților care recurg la astfel de practici în mediul online. Studiul începe prin definirea conceptului și identificarea principale-lor tipologii de dark patterns, continuă cu analiza cadrului legal european și a practicii autorităților din alte state și evaluează, în final, relevanța și aplica-bilitatea prevederilor Codului contravențional al Republicii Moldova.

Importanța acestui studiu rezidă nu doar în clarificarea cadrului le-gal existent, ci și în oferirea unor perspective practice pentru îmbunătățirea

protecției consumatorilor în mediul digital. Prin identificarea lacunelor legislative și a posibilelor măsuri de prevenție și sancționare, cercetarea contribuie la dezvoltarea unui mediu online mai transparent și mai echitabil, în care drepturile consumatorilor să fie respectate și garantate efectiv.

De asemenea, analiza subliniază responsabilitatea directă a comercianților de a adopta practici comerciale corecte și transparente. Prin evidențierea riscurilor legale și a sancțiunilor posibile, lucrarea urmărește să ofere autorităților și operatorilor economici instrumente de prevenire a abuzurilor și de consolidare a unui comportament etic în mediul digital, contribuind astfel la creșterea încrederii consumatorilor și la dezvoltarea durabilă a comerțului electronic.

Metode și materiale aplicate

Pentru realizarea prezentului studiu au fost utilizate mai multe metode de cercetare specifice domeniului dreptului, care au permis analizarea fenomenului „dark patterns” și evaluarea cadrului juridic aplicabil în Republica Moldova.

În primul rând, a fost utilizată metoda analizei juridice a actelor normative, prin care au fost examinate reglementările relevante la nivel european și național. În acest sens, cercetarea a avut în vedere prevederile actelor normative ale Uniunii Europene, în special Directiva privind practicile comerciale incorecte și Regulamentul privind serviciile digitale (Digital Services Act), precum și legislația Republicii Moldova, inclusiv Codul contravențional, Legea privind protecția consumatorilor și legislația în materia protecției datelor cu caracter personal.

De asemenea, în cadrul lucrării a fost aplicată metoda comparativă, prin care au fost analizate soluțiile juridice existente în dreptul european și în practica altor state în ceea ce privește combaterea practicilor manipulative din mediul online. Această abordare a permis identificarea unor tendințe și standarde europene relevante, precum și evaluarea gradului în care cadrul juridic național poate răspunde acestor provocări.

Totodată, a fost utilizată metoda analitică, care a permis examinarea și interpretarea prevederilor legale aplicabile în contextul fenomenului dark patterns. Prin această metodă au fost identificate articolele din Codul contravențional al Republicii Moldova, care ar putea constitui temei juridic pentru sancționarea acestor practici în mediul online.

Materialele utilizate în procesul de cercetare au inclus acte normative naționale și europene, lucrări doctrinare din domeniul dreptului protecției consumatorilor și al dreptului digital, precum și studii și rapoarte publicate de instituții europene cu privire la fenomenul „dark patterns”.

Utilizarea acestor metode a permis realizarea unei analize juridice sistematice a fenomenului studiat și evidențierea modului în care legislația contravențională a Republicii Moldova poate fi aplicată în contextul noilor practici comerciale din mediul digital.

Discuții și rezultate obținute

Evoluțiile accelerate ale proceselor de digitalizare la nivel global determină autoritățile statului să își adapteze și să își actualizeze instrumentele juridice, în vederea asigurării cadrului normativ necesar organizării și funcționării diverselor procese inovatoare, inclusiv a celor desfășurate în cadrul platformelor comerciale online.

Conceptul de „dark patterns” reprezintă o noțiune relativ recentă pentru spațiul juridic și doctrinar național, fiind cunoscut, în principal, în rândul consumatorilor care au fost afectați de interfețe sau practici digitale cu caracter înșelător.

Unul dintre primii specialiști la nivel global în domeniul experienței utilizatorilor, Harry Brignull [2, titl. I], a definit în anul 2010 conceptul „dark patterns” ca fiind „interfețe de utilizator concepute în mod deliberat pentru a induce în eroare utilizatorii și pentru a-i determina să întreprindă acțiuni pe care, în mod normal, nu le-ar fi realizat”. În literatura de specialitate recentă, autorul utilizează tot mai frecvent termenul de „deceptive patterns”, care poate fi tradus ca „modele înșelătoare” sau „modele manipulative”.

Conceptul a fost ulterior preluat și consacrat la nivelul reglementărilor europene, care au început să ofere definiții și mecanisme juridice menite să faciliteze identificarea și sancționarea acestor practici în mediul digital, în special în contextul protecției consumatorilor și al asigurării transparenței în mediul online.

Regulamentul (UE) 2022/2065 privind o piață unică pentru serviciile digitale (Digital Services Act – DSA) [3], definește dark patterns la pct. 67 ca fiind practici care „denaturează sau afectează în mod semnificativ, fie intenționat, fie efectiv, capacitatea destinatarilor serviciului de a lua decizii autonome și în cunoștință de cauză”. Se poate recurge la practicile respective pentru a-i convinge pe destinatarii serviciului să adopte comportamente indezirabile sau să ia decizii indezirabile care au consecințe negative pentru ei. Prin urmare, ar trebui ca furnizorilor de platforme online să li se interzică să înșele sau să manipuleze destinatarii serviciului și să denatureze sau să afecteze autonomia, procesul decizional sau alegerile destinatarilor serviciului prin structura, conceptul sau funcțiile unei interfețe online sau a unei părți din aceasta.

Potrivit definiției reliefate supra, formularea „denaturează sau afectează în mod semnificativ... capacitatea destinatarilor serviciului de a lua deci-

zii autonome și în cunoștință de cauză”, subliniază atât intenția comerciantului, cât și efectul real asupra consumatorului, chiar dacă nu există o intenție explicită. Aceasta ar permite autorităților să identifice și să sancționeze atât comportamentele manipulative evidente, cât și pe cele care produc efecte nocive asupra libertății de decizie a utilizatorilor, chiar dacă acestea nu au fost planificate cumva în mod direct. Astfel, cadrul DSA consolidează protecția consumatorului în mediul digital și creează premise pentru aplicarea coerentă a sancțiunilor împotriva practicilor comerciale abuzive.

Art. 25 alin. (1) din DSA [3] stabilește că, „Furnizorii de platforme online nu își proiectează, nu își organizează și nu își exploatează interfețele online într-un mod care induce în eroare sau manipulează destinatarii serviciilor lor, ori într-un mod care denaturează semnificativ ori afectează semnificativ în alt mod capacitatea destinatarilor serviciului lor de a lua decizii libere și în cunoștință de cauză”. Observăm că această prevedere stabilește valențe similar, un standard clar de responsabilitate pentru furnizorii de platforme online, impunând acestora să evite orice proiectare sau organizare a interfețelor care ar putea induce în eroare sau manipula utilizatorii. Prin includerea expresiilor „denaturează semnificativ” și „afectează semnificativ în alt mod capacitatea destinatarilor de a lua decizii libere și în cunoștință de cauză”, normele pun accent nu doar pe intenționarea manipulării, ci și pe efectul concret al interfețelor asupra autonomiei decizionale a consumatorilor. Această prevedere asigură un cadru legal care permite sancționarea atât a practicilor evidente de manipulare, cât și a celor subtile, care compromit exercitarea alegerii informate. În consecință, articolul consolidează protecția utilizatorilor în mediul digital și oferă autorităților un instrument juridic robust pentru prevenirea și combaterea abuzurilor de design manipulator.

Literatura de specialitate [2, titl. III] identifică numeroase forme de manifestare a dark patterns. Dintre cele mai frecvent întâlnite, menționăm:

1. Drip pricing (prețuri ascunse) – practica de a dezvălui costuri suplimentare (taxe de manipulare, livrare, procesare) doar după ce consumatorul a investit timp și efort în procesul de achiziție.

2. Confirm shaming (rușinarea pentru confirmare) – utilizarea unui limbaj care face să pară rușinoasă sau indezirabilă alegerea de a refuza o ofertă sau de a nu fi de acord cu ceva.

3. Forced action (acțiune forțată) – solicitarea utilizatorului de a face o alegere care nu are legătură cu acțiunea pe care dorește să o întreprindă (de exemplu, a fi nevoit să creeze un cont pentru a putea vizualiza prețul unui produs).

4. Obstruction (obstrucționare) – crearea unui proces mai dificil pentru a anula un serviciu decât pentru a vă înscrie la acesta.

5. Preselection (preselecție implicită) – bifarea implicită a unor opțiuni favorabile comerciantului, pe care consumatorul trebuie să le debifeze activ dacă dorește să le evite.

6. Visual manipulation (manipulare vizuală) – utilizarea culorilor, dimensiunilor și poziționării pentru a face opțiunea dezirabilă pentru comerciant mai vizibilă și mai atractivă decât alternativele.

7. Fake urgency (falsa urgență) – indicarea unui timp limitat sau a unui stoc limitat în mod fals, pentru a determina decizii pripite (de exemplu, cronometre false care se resetează).

La nivelul Uniunii Europene, combaterea dark patterns se realizează prin intermediul mai multor acte normative complementare. Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale incorecte (UCPD) [4] constituie fundamentul protecției consumatorilor împotriva practicilor înșelătoare și agresive. Potrivit art. 5 alin. (2) Directivă, o practică comercială este considerată incorectă dacă este contrară cerințelor diligenței profesionale și denaturează sau poate denatura în mod substanțial comportamentul economic al consumatorului mediu. Art. 2 lit. (e) definește denaturarea comportamentului economic ca fiind „utilizarea unei practici comerciale pentru a afecta în mod semnificativ capacitatea consumatorului de a lua o decizie în cunoștință de cauză, determinându-l astfel să ia o decizie comercială pe care altfel nu ar fi luat-o”.

Această conceptualizare din Directiva europeană este direct relevantă pentru analiza fenomenului dark patterns, întrucât aceste practici manipulative acționează exact prin denaturarea procesului decizional al consumatorului. Prin ascunderea informațiilor esențiale, preselecția opțiunilor sau crearea de obstacole psihologice și vizuale, dark patterns compromit autonomia decizională, satisfăcând tocmai condițiile prevăzute de Directivă pentru sancționarea unei practici comerciale incorecte. În acest fel, Directiva oferă un cadru normativ clar pentru identificarea și combaterea efectelor subtile ale manipularii digitale, consolidând protecția consumatorului în mediul online.

Dark patterns în legislația contravențională a Republicii Moldova

În pofida faptului că legislația contravențională a Republicii Moldova nu menționează în mod explicit termenul „dark patterns”, acesta conține mai multe prevederi care pot fi aplicate pentru sancționarea acestor practici. Analiza Codului contravențional al Republicii Moldova [5] relevă existența unui cadru normativ care, interpretat în lumina evoluțiilor europene, poate oferi temeiuri pentru tragerea la răspundere a comercianților care utilizează interfețe înșelătoare.

Cea mai potrivită reglementare în contextul dark patterns din legea contravențională o constituie ar. 344 alin. (3) lit. d) din Codul Contraven-

țional, care sancționează „utilizarea de către comerciant a practicilor comerciale incorecte (înșelătoare și/sau agresive) care denaturează sau sunt susceptibile să denatureze în mod esențial comportamentul economic al consumatorului mediu la care ajung sau căruia li se adresează ori al membrului mediu al unui grup, în cazul când practicile comerciale sunt adresate unui anumit grup de consumatori”.

Această normă supra, inspirată din Directiva 2005/29/CE, acoperă o gamă largă de practici manipulatorii, inclusiv majoritatea tipurilor de dark patterns identificate în doctrină. Sancțiunea prevăzută este semnificativă (pentru Republica Moldova): amendă de la 100 la 200 de unități convenționale pentru persoana cu funcție de răspundere și de la 200 la 500 de unități convenționale pentru persoana juridică (adică între 5.000 și 25.000 de lei, având în vedere că o unitate convențională este echivalentă cu 50 de lei).

De asemenea, art. 273 alin. (5⁵) din Codul contravențional face trimitere la practicile comerciale neloiale prevăzute de Legea nr. 231/2010 cu privire la comerțul interior, oferind un temei suplimentar pentru sancționare. De exemplu, solicitarea unor plăți suplimentare pentru produse.

Art. 279 din Codul contravențional sancționează „prezentarea de informații neautentice sau incomplete despre caracteristicile produselor și ale serviciilor la etapa plasării pe piață și/sau comercializării, trecerea sub tăcere a indicilor calitativi, a proprietăților produselor și a regulilor de folosire a lor”. Această prevedere este relevantă în special pentru practicile de tip „drip pricing” (ascunderea costurilor) și pentru omiterea informațiilor esențiale privind costurile recurente ale abonamentelor. Măsura de sancționare aplicată făptuitorului amendă de la 6 la 42 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 90 la 120 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

La rândul său, art. 278 din Codul contravențional completează cadrul legal, protejând interesele economice ale consumatorilor și sancționând refuzul neîntemeiat de a satisface reclamațiile acestora sau de a remedia deficiențele produselor.

O altă normă sancționatorie este art. 74¹ din Codul contravențional, prelucrarea datelor cu caracter personal cu încălcarea legislației privind protecția datelor. Aceasta include nerespectarea condițiilor de bază pentru prelucrare, precum și încălcarea drepturilor subiectului datelor de a fi informat, de acces la date și de opoziție. În contextul dark patterns, această prevedere poate fi aplicată atunci când interfețele de consimțământ pentru cookie-uri sau pentru prelucrarea datelor sunt concepute în mod manipulator, de exemplu prin necorespunderea asimetrică a opțiunilor (de exemplu, butonul „Accept” proeminent, opțiunea „Refuz” greu de găsit) sau prin

utilizarea unui text confuz care nu permite consumatorului să înțeleagă pe deplin urmările consimțământului său.

Art. 364 alin. (6) din Codul contravențional sancționează „publicitatea neonestă, neautentică, înșelătoare”. În măsura în care dark patterns sunt utilizate în reclamele online (de exemplu, reclame care imită notificări ale sistemului de operare sau care folosesc butoane false de închidere), această prevedere devine incidentă.

Completarea cadrului contravențional se realizează prin intermediul unor legi speciale care transpun aquis-ul comunitar în materie de protecție a consumatorilor:

- Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor [6] – stabilește drepturile fundamentale ale consumatorilor și obligațiile comercianților, inclusiv obligația de informare corectă și completă.

- Legea nr. 195/2024 privind protecția datelor cu caracter personal [7] – stabilește principiile prelucrării datelor, inclusiv cerințele pentru un consimțământ valabil (adecvate, exacte, prelucrate în mod legal, echitabil).

Analiza comparativă a prevederilor din Codul contravențional al Republicii Moldova cu reglementările europene și practica altor state relevă atât puncte forte, cât și vulnerabilități. Printre punctele forte sunt existența unor norme generale care interzic practicile comerciale incorecte și înșelătoare (menționate supra), posibilitatea aplicării unor sancțiuni pecuniare semnificative pentru Republica Moldova, care pot descuraja practicile abuzive.

Cu referință la vulnerabilități am identificat:

- Problema calificării juridice și a lipsei unei definiții legale exprese. Cea mai mare provocare pentru autoritățile din Republica Moldova este absența unei definiții legale a conceptului de „dark patterns”. De ce este aceasta o problemă gravă? Principiul legalității consacrat în art. 5 din Codul contravențional, interzice interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii contravenționale. Iar, agenții constatatari (de exemplu, cei de la Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor, art. 408) trebuie să încadreze fapta într-un text de lege clar și precis. Chiar dacă art. 344 alin. (3) lit. „d” sancționează „practicile comerciale incorecte (înșelătoare și/sau agresive)”, acesta este un concept generic, iar lipsa unor exemple concrete în lege lasă loc de interpretări și poate fi ușor contestat în instanță de comercianți.

Spre deosebire de UE, unde DSA oferă exemple clare (proeminență accentuată, solicitări repetate, îngreunarea dezabonării), legislația noastră nu oferă acești parametri obiectivi, ceea ce face ca o reclamație pentru un „buton de refuz ascuns” să fie greu de susținut.

- Problema competenței și pregătirii agenților constatatari. Cine aplică

legea și cât de pregătiți sunt? Potrivit articolului 408 din Codul contravențional, contravențiile legate de protecția consumatorilor (inclusiv art. 344) sunt constatate și examinate de Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor. Acești inspecitori sunt, de regulă, specializați în controlul fizic al produselor (etichetare, siguranță, metrologie). Ei nu sunt, în prezent, pregătiți să analizeze interfețe de utilizator, fluxuri online sau, mai adânc, să înțeleagă nuanțele psihologiei cognitive aplicate în designul web. Lipsa unei expertize tehnice și de specialitate face ca aceste practici să rămână, de cele mai multe ori, nedetectate.

- Problema sarcinii probei în mediul digital. Cum dovedești o intenție manipulatorie? Dark patterns sunt, prin natura lor, subiective. Pentru a aplica o sancțiune, trebuie demonstrat că interfața a fost concepută anume „cu intenția” de a induce în eroare sau că „denaturează în mod esențial” comportamentul consumatorului (art. 344). De exemplu, de câte click-uri avem nevoie real pentru a anula un abonament. Fără standarde clare, comercianții pot invoca „designul neatractiv, dar nu înșelător”.

- Problema sancțiunilor. Sancțiunile prevăzute de Codul contravențional sunt, în teorie, semnificative, însă aceste amenzi sunt, de fapt, nesemnificative pentru marii comercianți online sau pentru platformele internaționale care activează pe piața din Moldova. În timp ce în UE amenziile ajung de milioane sau procente din cifra de afaceri.

- Problema aplicării legii în context transfrontalier. Multe dintre platformele care deservește consumatori din Republica Moldova sunt înregistrate în alte jurisdicții (UE, SUA, alte state). Competența teritorială este reglementată de art. 4 din Codul contravențional: contravenția săvârșită pe teritoriul Republicii Moldova se sancționează conform codului.. În practică cum execuți o hotărâre împotriva unei companii care nu are sediu sau reprezentanță în Moldova? Mecanismele de cooperare judiciară internațională sunt destul de greoaie, iar pentru sume mici (precum amenzile noastre), autoritățile din alte state sunt rareori dispuse să ofere asistență. Astfel, marii „jucători” online rămân, de facto, în afara controlului.

- Problema armonizării legislative cu Acquis-ul comunitar. Republica Moldova are statut de candidat la UE, ceea ce impune o armonizare legislativă profundă. Transpunerea nu înseamnă doar traducerea textului, ci și crearea unui cadru instituțional capabil să-l aplice, inclusiv în cazul amenzilor procentuale.

Concluzii.

1. Dark patterns reprezintă o problemă reală și în creștere în comerțul

electronic, iar amploarea fenomenului la nivel european (peste o treime dintre site-urile analizate utilizează astfel de practici) justifică o atenție sporită din partea autorităților de reglementare.

2. În pofida faptului că legea contravențională a Republicii Moldova nu menționează explicit termenul „dark patterns”, acesta conține prevederi care pot fi aplicate pentru sancționarea acestor practici, în special articolul 344 alin. (3) lit. d) referitor la practicile comerciale incorecte, precum și articolele 279 (informarea incorectă), 74¹ (protecția datelor) și 364 (publicitatea înșelătoare).

3. Transpunerea Directivei (UE) 2019/2161 (Omnibus Directive) și armonizarea cu Digital Services Act vor impune o adaptare corespunzătoare a cadrului legal național, inclusiv în ceea ce privește definirea și sancționarea explicită a dark patterns.

Este impetuos necesar:

1. Elaborarea unor ghiduri explicite de interpretare a prevederilor existente în contextul dark patterns, similar ghidurilor EDPB sau ale autorităților naționale din alte state.

2. Monitorizarea activă a pieței, inclusiv prin intermediul unor „sweep-uri” coordonate la nivel național sau în cooperare cu autorități din alte state.

3. Cooperarea cu autoritățile pentru protecția datelor, având în vedere că multe dark patterns vizează atât interesele economice ale consumatorilor, cât și dreptul acestora la protecția datelor personale.

4. Dezvoltarea unor studii și cercetări privind incidența dark patterns în site-urile și aplicațiile destinate consumatorilor din Republica Moldova.

5. Organizarea de sesiuni de formare pentru magistrați, avocați și agenți constatatari pe tema identificării și combaterii dark patterns.

Articolul a fost elaborat în contextul realizării Proiectului „Consolidarea mecanismelor socio-economice și juridice de asigurare a bunăstării și securității cetățenilor” (CONSEJ 01.05.02).

Referințe bibliografice:

1. Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”). Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A32005L0029> (accesat la 08.03.2026).

2. Harry Brignull. Deceptive Patterns. Exposing the Tricks Tech Companies Use to Control You, 2023. Disponibil: <https://ru.scribd.com/document/764324712/Harry-Brignull-Deceptive-Patterns-Exposing-the-Tricks-Tech-Companies-Use-to-Control-You-Testimonium-Ltd-2023> (accesat la 04.03.2026).

3. Regulamentul (UE) 2022/2065 al Parlamentului European și al Consiliului din 19 octombrie 2022 privind o piață unică pentru serviciile digitale și de modificare a Directivei 2000/31/CE (Regulamentul privind serviciile digitale). Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/ron> (accesat la 01.03.2026).

4. Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”). Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A32005L0029> (accesat la 04.03.2026).

5. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 3-6 din 16.01.2009, republicat în: Monitorul Oficial nr. 78-84 din 17.03.2017.

6. Legea Republicii Moldova nr. 105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 176-181 din 28.03.2024.

7. Legea Republicii Moldova nr. 195 din 25.07.2024 privind protecția datelor cu caracter personal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 367-369 din 23.08.2024.

8. Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă („Directiva privind comerțul electronic”). Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2000/31/oj/eng>.

9. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_5622 (accesat la 08.03.2026).

CZU: 366.5(498+478):33:004

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19948800>

IZVOARE DE DREPT ȘI RAPORTURI JURIDICE PRIVIND PROTECȚIA CONSUMATORULUI ÎN ROMÂNIA ȘI R. MOLDOVA ÎN CONTEXTUL ECONOMIEI DIGITALE

Decebal Bogdan MANOLE,

dr., lector universitar, Facultatea de Drept și Științe Sociale,
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România,

e-mail: decebal.bogdan@uab.ro,

<https://orcid.org/0000-0001-8662-1243>

Rezumat. Economia digitală transformă profund raporturile juridice dintre producători, furnizori de servicii, intermediari, comercianți și consumatorii de bunuri, servicii și lucrări. Se generează noi modele contractuale și se intensifică comerțul transfrontalier, amplificându-se riscurile pentru consumatori. Cercetarea analizează izvoarele de drept și raporturile juridice de consum dintre producători/prestatori și consumatori, teritorial în România și Republica Moldova, în contextul economiei digitale. În articol se evidențiază influența dreptului din Uniunea Europeană, jurisprudența națională și europeană, precum și rolul mecanismelor alternative de protecție a consumatorului, în special al celui exercitat de Rețeaua Centrelor Europene ale Consumatorilor. Printr-o abordare comparativă și doctrinară, studiul demonstrează convergența standardelor de protecție a consumatorilor, identifică provocările actuale și perspectivele de îmbunătățire a protecției consumatorului în mediul digital.

Cuvinte-cheie: protecția consumatorului, economie digitală, izvoare de drept, ECC-Net, România, Republica Moldova.

SOURCES OF LAW AND LEGAL REPORTS ON CONSUMER PROTECTION IN ROMANIA AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF THE DIGITAL ECONOMY

Abstract. The digital economy profoundly transforms the legal relationships between producers, service providers, intermediaries, traders and consumers of goods, services and works. New contractual models are generated and cross-border trade is intensified, amplifying the risks for consumers. The research analyzes the sources of law and the legal consumer relationships between producers/providers and consumers, territorially, Romania and the Republic of Moldova in the context of the digital economy. The article

highlights the influence of European Union law, national and European case law, as well as the role of alternative consumer protection mechanisms, in particular the European Consumer Centres Network. Through a comparative and doctrinal approach, the study demonstrates the convergence of consumer protection standards and identifies current challenges and prospects for improving consumer protection in the digital environment.

Keywords: consumer protection, digital economy, sources of law, ECC-Net, Romania, Republic of Moldova.

1. Introducere

Protecția consumatorului în contextul economiei digitale reprezintă un spațiu juridic esențial al sistemelor juridice moderne. Dezvoltarea accelerată a comerțului electronic, a platformelor online și a serviciilor digitale au modificat profund structura clasică a raporturilor juridice de consum. Atât în România, cât și în Republica Moldova, aceste transformări au impus adaptarea continuă a legislației, a mecanismelor instituționale și a practicii judiciare. Relevanța cercetării este determinată de necesitatea analizării integrate a izvoarelor de drept, jurisprudenței și mecanismelor alternative de protecție a consumatorilor într-un context digital dinamic.

Metode și materiale utilizate în cercetare

Cercetarea se bazează pe metode juridice complementare. *Metoda doctrinară* a fost utilizată pentru analiza conceptelor de drept al consumului și economie digitală. *Metoda comparativă* a permis examinarea diferențelor și asemănărilor dintre cadrul normativ din România și cel al Republicii Moldova. Au fost analizate acte normative naționale și europene, jurisprudență relevantă a instanțelor naționale și a Curții de Justiție a Uniunii Europene, precum și rapoarte și studii de caz publicate de Rețeaua Centrelor Europene ale Consumatorilor (ECC-Net) și ECC România.

Elaborarea prezentei cercetări a beneficiat, de asemenea, de utilizarea unor instrumente digitale avansate de asistență, inclusiv Microsoft Copilot, care au sprijinit documentarea, structurarea ideilor și rafinarea exprimării academice a textului. Utilizarea acestor instrumente nu a înlocuit contribuția analitică, raționamentul critic sau responsabilitatea științifică a autorului, ci a constituit un suport auxiliar în desfășurarea procesului de cercetare, în contextul transformării digitale a activității academice

Discuții și rezultate obținute

Analiza a evidențiat faptul că protecția consumatorului în economia digitală se bazează pe o convergență legislativă între România și Republica

Moldova, determinată în principal de influența dreptului din Uniunea Europeană. În România, legislația națională este complet armonizată cu directivele europene în materia juridică a protecției consumatorului. Republica Moldova realizează un proces gradual de aliniere și adaptare a legislației. Jurisprudența națională și europeană consolidează standardele de protecție, iar mecanismele alternative, precum ECC-Net și ECC România, joacă un rol esențial în soluționarea amiabilă a litigiilor transfrontaliere de consum.

Concluzii

Cercetarea demonstrează că protecția eficientă a consumatorului în economia digitală presupune combinarea legislației naționale cu standardele europene în același timp cu interpretarea judiciară coerentă și utilizarea mecanismelor alternative de soluționare a litigiilor. România beneficiază de avantajele apartenenței la Uniunea Europeană, iar Republica Moldova se află într-un proces avansat de armonizare legislativă. Mecanismele alternative, precum ECC-Net, contribuie semnificativ la consolidarea încrederii consumatorilor în piața digitală.

CAPITOLUL I - Izvoarele de drept privind protecția consumatorului în economia digitală

1.1. Noțiunea și clasificarea izvoarelor de drept în materia protecției consumatorului

În teoria generală a dreptului, noțiunea de „izvor de drept” desemnează forma juridică prin care norma de drept ia naștere și dobândește caracter obligatoriu. Izvoarele de drept reprezintă, așadar, modalitățile recunoscute de sistemul juridic prin care regulile de conduită sunt create, consacrate și aplicate în cadrul raporturilor sociale.

În dreptul consumului (furnizor – consumator), conceptul de izvor de drept capătă o semnificație particulară, determinată de specificul relațiilor juridice dintre consumatori și profesioniști, caracterizate printr-un dezechilibru structural de putere economică, informațională și tehnică. Din această perspectivă, izvoarele de drept ale protecției consumatorului au rolul de a corecta acest dezechilibru și de a asigura un nivel ridicat de protecție a intereselor consumatorilor. Doctrina juridică distinge între izvoare materiale și izvoare formale ale dreptului consumului.

Izvoarele materiale sunt reprezentate de realitățile sociale, economice și tehnologice care determină necesitatea reglementării. În contextul contemporan, economia digitală, comerțul electronic, platformele online și dezvoltarea serviciilor digitale constituie izvoare materiale esențiale ale dreptului consumului, întrucât generează noi tipuri de riscuri și vulnerabilități

pentru consumatori.

Izvoarele formale ale dreptului consumului sunt expresiile juridice propriu-zise ale normelor de protecție a consumatorului și includ, în principal: *actele normative* (legi, ordonanțe, regulamente, directive europene transpuse); *jurisprudența*, în special deciziile instanțelor naționale și ale Curții de Justiție a Uniunii Europene; *doctrina juridică*, care interpretează și sistematizează normele; *actele de soft law* și mecanismele alternative de reglementare (coduri de conduită, recomandări, rețele de protecție a consumatorilor).

Un element distinctiv al dreptului consumului este caracterul său preponderent imperativ, normele de protecție având, de regulă, caracter de ordine publică. Această particularitate influențează și structura izvoarelor de drept, întrucât legea și dreptul european ocupă o poziție centrală, limitând autonomia de voință a profesionistului în raport cu consumatorul. În contextul economiei digitale, conceptul de izvor de drept al protecției consumatorului se extinde și către mecanismele alternative și paralele de protecție, precum Rețeaua Centrelor Europene ale Consumatorilor menționată în acest articol prin abrevierea (ECC-Net), care, deși nu creează norme juridice în sens strict, contribuie la aplicarea și eficientizarea acestora.

În concluzie, izvorul de drept în dreptul consumului nu poate fi redus exclusiv la lege, ci trebuie înțeles ca un ansamblu complex de norme, practici și mecanisme juridice, menite să asigure protecția efectivă a consumatorului într-un mediu economic din ce în ce mai digitalizat și transfrontalier.

1.2. Izvoarele de drept ale protecției consumatorului în România

Protecția consumatorului în România este reglementată printr-un ansamblu complex de norme juridice, care formează izvoarele de drept ale dreptului consumului, având ca scop garantarea unui nivel ridicat de protecție a intereselor economice, juridice și sociale ale consumatorilor. Aceste izvoare reflectă atât evoluția dreptului intern, cât și influența decisivă a dreptului Uniunii Europene

Constituția României – izvor fundamental al protecției consumatorului. Constituția României reprezintă izvorul primar și suprem de drept în materia protecției consumatorului. Deși nu consacră explicit noțiunea de „consumator”, dispozițiile constituționale oferă fundamentul juridic al dreptului consumului prin: garantarea dreptului la ocrotirea sănătății; protecția intereselor economice ale persoanelor; asigurarea libertății economice, exercitată în condiții de concurență loială și protecție socială. Aceste principii constituționale justifică existența unei legislații speciale care să intervină în raporturile dintre profesioniști și consumatori, caracterizate printr-un de-

zechilibru structural.

Legislația națională primară și specială. Principalul izvor de drept al protecției consumatorului în România este legislația specială, adoptată pentru transpunerea standardelor europene și pentru adaptarea normelor la realitățile economiei moderne, astfel evidențiem:

a) *Ordonanța Guvernului nr. 21/1992 privind protecția consumatorilor* reprezintă actul normativ-cadru în materia protecției consumatorului, consacrand drepturile fundamentale ale consumatorilor (dreptul la informare corectă, completă și precisă/ dreptul la protecția sănătății și securității/ dreptul la despăgubiri pentru prejudiciile suferite/ dreptul la asociere și reprezentare). Ordonanța de Guvern are caracter imperativ, majoritatea normelor sale fiind de ordine publică.

b) *O.U.G. nr. 34/2014 privind drepturile consumatorilor* transpune în dreptul intern Directiva 2011/83/UE și reglementează: contractele la distanță; contractele în afara spațiilor comerciale; dreptul de retragere; obligațiile de informare precontractuală. În contextul economiei digitale, ordonanța de guvern are o importanță deosebită, fiind aplicabilă contractelor de comerț electronic.

c) *Legea nr. 365/2002 privind comerțul electronic*, reprezintă un izvor de drept esențial pentru protecția consumatorilor în mediul online, reglementând: contractele electronice; identificarea furnizorilor de servicii; validitatea consimțământului electronic.

Actele normative secundare și regulamentele administrative

Un rol important îl au actele normative subsecvente (hotărâri de guvern, ordine ale autorităților competente), care detaliază aplicarea legislației primare. Acestea constituie izvoare de drept derivate, necesare pentru aplicarea practică și uniformă a normelor privind protecția consumatorilor.

Dreptul Uniunii Europene – izvor determinant al dreptului consumului. România, ca stat membru al Uniunii Europene, este obligată să aplice și să respecte: directivele europene privind drepturile consumatorilor; regulamentele UE, care se aplică direct; jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE). Dreptul Uniunii Europene nu reprezintă doar un izvor extern, ci un izvor intern integrat al dreptului consumului român, având prioritate față de normele naționale contrare.

Jurisprudența – izvor de drept complementar

Deși România aparține sistemului de drept continental, jurisprudența are un rol tot mai important, în special în materia protecției consumatorului. Instanțele judecătorești: interpretează normele de protecție a consumatorilor; sancționează clauzele abuzive; consolidează obligațiile de informare și

transparență în mediul digital.

Deciziile CJUE au un impact direct asupra jurisprudenței naționale, influențând interpretarea legislației române. Doctrina juridică constituie un izvor indirect, dar important, al dreptului consumului, contribuind la clarificarea conceptelor și la dezvoltarea interpretării juridice. Mecanismele alternative, precum: Rețeaua Centrelor Europene ale Consumatorilor (ECC-Net) și Centrul European al Consumatorilor România (ECC România) cu toate că nu produc norme juridice în sens strict, funcționează ca izvoare funcționale și aplicative, sprijinind punerea în executare a drepturilor consumatorilor.

Putem afirma că izvoarele de drept ale protecției consumatorului în România formează un sistem coerent și dinamic, structurat pe mai multe niveluri: constituțional, legislativ, european și jurisdicțional. Acest ansamblu reflectă orientarea dreptului din România către asigurarea unei protecții efective a consumatorului, în special în contextul economiei digitale și al raporturilor comerciale transfrontaliere.

1.3. Izvoarele de drept ale protecției consumatorului în Republica Moldova

Protecția consumatorului în Republica Moldova se înscrie într-un proces dinamic de dezvoltare și modernizare legislativă, determinat atât de evoluțiile interne ale pieței, cât și de necesitatea armonizării cadrului normativ cu standardele europene și internaționale. Izvoarele de drept ale protecției consumatorului formează un ansamblu coerent de norme juridice, instituții și mecanisme menite să asigure apărarea intereselor economice și sociale ale consumatorilor, inclusiv în contextul economiei digitale.

1. Constituția Republicii Moldova – izvor suprem de drept și fundamentul juridic al protecției consumatorului. Cu toate că nu consacră expres drepturile consumatorilor, Constituția Republicii Moldova instituie principii esențiale care justifică intervenția statului în raporturile de consum, precum: protecția **intereselor economice ale persoanelor**; garantarea **dreptului la sănătate** și la un nivel de trai decent; asigurarea **libertății activității economice**, exercitată în condițiile legii. Aceste dispoziții constituționale permit dezvoltarea unei legislații speciale în materia protecției consumatorului, orientată către corectarea dezechilibrului dintre consumatori și operatorii economici.

2. Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor este principalul izvor de drept al protecției consumatorului în Republica Moldova prin care se stabilește: noțiunea de consumator și de agent economic; drepturile fundamentale ale consumatorilor (dreptul la informare, la siguranță, la despăgubire); obligațiile operatorilor economici; mecanismele de protecție și

de control. Legea are un caracter **preponderent imperativ**, fiind aplicabilă tuturor raporturilor juridice de consum, inclusiv celor generate de comerțul electronic și serviciile digitale.

Legislația specială și actele normative conexe.

Pe lângă legecadru, protecția consumatorului este reglementată printr-o serie de **acte normative speciale**, care constituie izvoare de drept particulare, adaptate anumitor tipuri de raporturi juridice. Printre acestea se numără: legislația privind comerțul electronic și contractele la distanță; actele normative referitoare la siguranța produselor; reglementările privind informarea și publicitatea. Aceste norme sunt esențiale în contextul economiei digitale, întrucât vizează direct relațiile contractuale desfășurate prin intermediul platformelor online.

Actele normative subsecvente și reglementările administrative

Un rol semnificativ îl au **hotărârile Guvernului**, regulamentele și ordinele emise de autoritățile competente, care detaliază aplicarea dispozițiilor legale. Acestea reprezintă izvoare de drept **derivate**, necesare pentru implementarea practică și eficientă a normelor privind protecția consumatorilor.

Dreptul european și procesul de armonizare legislativă

Cu toate că Republica Moldova nu este stat membru al Uniunii Europene, **dreptul european constituie un izvor de inspirație major** pentru dreptul consumului din Republica Moldova. În baza *Acordului de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova*, legislația națională este supusă unui proces continuu de armonizare cu acquisul comunitar în domeniul protecției consumatorului. Directivele europene, recomandările Comisiei Europene și standardele stabilite la nivelul UE influențează direct conținutul și interpretarea normelor interne, contribuind la creșterea nivelului de protecție al consumatorilor.

Jurisprudența instanțelor judecătorești

Jurisprudența constituie un **izvor de drept complementar** în Republica Moldova. Instanțele de judecată, în special Curtea Supremă de Justiție, au un rol important în: interpretarea normelor privind protecția consumatorului; sancționarea practicilor comerciale incorecte; constatarea nulității clauzelor abuzive. Prin soluțiile pronunțate, instanțele contribuie la aplicarea uniformă a legislației și la consolidarea drepturilor consumatorilor, inclusiv în mediul digital.

Doctrina juridică și mecanismele alternative de protecție

Doctrina juridică reprezintă un **izvor indirect**, dar relevant, al dreptului consumului, oferind interpretări și soluții teoretice care sprijină aplicarea normelor legale. În același timp, mecanismele alternative și cooperarea

cu structuri europene, precum rețelele de protecție a consumatorilor, deși nu au caracter normativ, funcționează ca **izvoare funcționale**, facilitând aplicarea dreptului și soluționarea amiabilă a litigiilor transfrontaliere.

Izvoarele de drept ale protecției consumatorului în Republica Moldova reflectă un sistem juridic aflat într-un proces de modernizare și adaptare la dreptul comunitar al Uniunii Europene. Constituția, legislația specială, actele subsecvente, jurisprudența și influența dreptului european formează împreună cadrul normativ necesar pentru asigurarea unei protecții efective a consumatorilor, inclusiv în condițiile economiei digitale.

CAPITOLUL II - RAPORTURI JURIDICE PRIVIND PROTECȚIA CONSUMATORULUI ÎN ECONOMIA DIGITALĂ

Economia digitală a produs o transformare structurală profundă a raporturilor juridice de consum, determinând mutații semnificative atât în planul normelor juridice aplicabile, cât și al mecanismelor de protecție a consumatorului. Tranziția de la relațiile comerciale clasice la tranzacțiile desfășurate online a impus adaptarea conceptelor fundamentale ale dreptului civil și ale dreptului comercial, în vederea asigurării unui nivel adecvat de protecție juridică într-un mediu caracterizat prin internaționalizare și rapiditate. În mediul digital, raporturile juridice dintre consumatori și profesioniști se nasc, se modifică și se sting aproape exclusiv prin intermediul tehnologiei digitale, fără contact direct între părți. Această realitate generează riscuri sporite pentru consumatori, în special în ceea ce privește informarea, consimțământul, securitatea plăților și protecția datelor personale. Prin urmare, analiza raporturilor juridice de consum în economia digitală constituie o componentă esențială a dreptului consumului contemporan.

2.1. Noțiunea și elementele raportului juridic de consum

Raportul juridic de consum poate fi definit ca relația socială reglementată de norme juridice speciale, născută între un consumator și un profesionist, având ca scop furnizarea de bunuri, prestarea de servicii sau punerea la dispoziție de conținut digital, în condițiile dezechilibrului structural dintre părți. Acest dezechilibru justifică caracterul imperativ al normelor de protecție a consumatorului.

Subiecții de drept în raportul juridic

Consumatorul este persoana fizică ce acționează în scopuri din afara activității sale comerciale, industriale sau profesionale. În economia digitală, consumatorul se manifestă predominant ca utilizator al platformelor online, al aplicațiilor mobile și al serviciilor digitale, fiind expus unor riscuri speci-

face, precum lipsa transparenței, clauzele standard impuse unilateral și exploatarea excesivă a datelor personale.

Profesionistul este persoana fizică sau juridică ce acționează în cadrul activității sale economice organizate, ofertând bunuri sau servicii consumatorilor. În mediul digital, profesionistul poate fi comerciant online, furnizor de servicii digitale sau operator de platformă, având un rol determinant în configurarea raportului juridic.

Obiectul de drept în raportului juridic

Obiectul raportului juridic de consum constă în **furnizarea de bunuri, prestarea de servicii sau livrarea de conținut digital**. Specific economiei digitale este caracterul frecvent imaterial al obiectului raportului juridic, ceea ce ridică probleme juridice privind conformitatea, actualizarea, securitatea și durabilitatea serviciilor.

Conținutul raportului juridic este format din drepturile și obligațiile corelative ale consumatorului și profesionistului. Consumatorul beneficiază de drepturi sporite de protecție, iar profesionistul este supus unor obligații extinse de informare, transparență și loialitate contractuală.

Particularități în mediul digital

Mediul digital accentuează asimetria informațională și depersonalizarea raportului juridic, impunând intervenția legislativă pentru restabilirea echilibrului contractual și protecția intereselor legitime ale consumatorilor.

2.2. Raporturi juridice născute din contractele electronice

Contractele electronice reprezintă forma principală de manifestare a raporturilor juridice de consum în economia digitală. Acestea sunt contracte la distanță, încheiate exclusiv prin intermediul mijloacelor electronice, fără prezența fizică simultană a părților.

Contractul de comerț electronic este supus aceluiași condiții de validitate ca și contractele clasice, însă este guvernat de norme speciale în materia protecției consumatorului, menite să compenseze lipsa contactului direct și a negocierii individuale.

Consimțământul consumatorului se exprimă prin acte electronice clare și neechivoce.

Validitatea acestuia este condiționată de informarea prealabilă și de posibilitatea reală a consumatorului de a lua cunoștință de termenii contractuali.

Informarea precontractuală constituie una dintre cele mai importante obligații ale profesionistului. În mediul digital, lipsa informării sau prezentarea informațiilor într-o formă înșelătoare afectează grav voința consumatorului și poate conduce la sancțiuni juridice.

Protecția împotriva clauzelor abuzive

Contractele electronice utilizează frecvent condiții generale standard. Normele privind clauzele abuzive urmăresc să elimine dezechilibrul semnificativ între drepturile și obligațiile părților.

Regimul juridic al plăților online este supus unor cerințe stricte privind securitatea, trasabilitatea și protecția datelor financiare. **Consumatorul beneficiază de dreptul la rambursare și la protecție împotriva tranzacțiilor neautorizate.**

2.3. Drepturile consumatorului în economia digitală

Economia digitală a determinat extinderea și consolidarea drepturilor consumatorului, adaptate la noile forme de consum.

Dreptul la informare corectă și completă presupune primirea unor informații clare, inteligibile și veridice despre produse, servicii și condiții contractuale.

Dreptul de retragere din contract permite consumatorului să denunțe unilateral contractul la distanță, fără justificare, în termenul legal, constituind o garanție esențială în mediul digital.

Dreptul la protecția datelor cu caracter personal este inseparabil de calitatea de consumator digital, având un caracter fundamental.

Dreptul la securitatea produselor și serviciilor digitale implică obligația ca acestea să fie sigure, conforme și lipsite de riscuri nejustificate.

2.4. Obligațiile profesioniștilor în mediul digital

Profesioniștii au obligații sporite în economia digitală, corespunzătoare poziției lor dominante. *Obligația de transparență* presupune furnizarea de informații clare privind identitatea, oferta și condițiile comerciale. *Obligația de conformitate* impune ca produsul sau serviciul digital să corespundă descrierii și așteptărilor legitime ale consumatorului. *Responsabilitatea platformelor online* vizează asigurarea unui mediu sigur și echitabil pentru desfășurarea tranzacțiilor. *Răspunderea juridică a profesioniștilor* poate fi civilă, contravențională sau, în anumite situații, penală, în funcție de gravitatea încălcării drepturilor consumatorilor.

Raporturile juridice privind protecția consumatorului în economia digitală evidențiază necesitatea adaptării continue a dreptului la realitățile tehnologice. Normele juridice trebuie să asigure un echilibru real între părți, garantând securitatea juridică și protecția efectivă a consumatorilor într-un mediu digital dinamic.

CAPITOLUL III - PROTECȚIA CONSUMATORULUI ÎN ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA – ANALIZĂ COMPARATIVĂ ȘI PERSPECTIVE ÎN CONTEXTUL ECONOMIEI DIGITALE

Evoluția economiei digitale a determinat o convergență progresivă a normelor juridice privind protecția consumatorului, atât în România, cât și în Republica Moldova. Cu toate acestea, diferențele de statut juridic față de Uniunea Europeană, nivelul de armonizare legislativă și capacitatea instituțională generează abordări distincte în ceea ce privește reglementarea, aplicarea și eficiența normelor de protecție a consumatorilor. Analiza comparativă a acestor sisteme juridice permite identificarea punctelor comune, a divergențelor și a direcțiilor de dezvoltare viitoare.

3.1. Asemănări și diferențe între reglementările din România și Republica Moldova

Atât România, cât și Republica Moldova recunosc protecția consumatorului ca un obiectiv fundamental al politicilor economice și sociale. În ambele sisteme juridice, legislația din domeniu are un caracter preponderent imperativ, fiind menită să corecteze dezechilibrul structural dintre consumator și profesionist.

Asemănări.

Printre elementele comune se pot identifica: consacrarea drepturilor fundamentale ale consumatorului (dreptul la informare, siguranță, despăgubire); recunoașterea caracterului vulnerabil al consumatorului; existența unor autorități administrative specializate în protecția consumatorilor; extinderea normelor de protecție asupra comerțului electronic și a serviciilor digitale. Aceste similitudini sunt explicate, în mare măsură, prin influența dreptului european și prin asumarea unor angajamente internaționale comune.

Diferențe.

Principala diferență dintre cele două sisteme este determinată de statutul României de stat membru al Uniunii Europene. Dreptul Uniunii Europene constituie un izvor direct și obligatoriu pentru România, în timp ce pentru Republica Moldova acesta are caracter orientativ, fiind integrat gradual prin procesul de armonizare legislativă. De asemenea, nivelul de detaliere a normelor privind economia digitală este mai ridicat în România, iar mecanismele de sancționare și aplicare sunt, în general, mai dezvoltate.

3.2. Mecanisme de soluționare a litigiilor de consum în economia digitală

Un element esențial al protecției consumatorului îl reprezintă existența unor mecanisme eficiente de soluționare a litigiilor. Economia digitală,

caracterizată prin tranzacții rapide și adesea transfrontaliere, impune alternative viabile la procedurile judiciare clasice.

Soluționarea judiciară.

În ambele state, consumatorii pot apela la instanțele judecătorești pentru apărarea drepturilor lor. Totuși, procedurile judiciare sunt adesea costisitoare și de durată, ceea ce descurajează consumatorii, în special în cazul litigiilor de mică valoare.

Soluționarea alternativă a litigiilor (SAL).

Soluționarea alternativă a litigiilor reprezintă o tendință accentuată, mai ales în România, unde mecanismele *de soluționare alternativă a litigiilor* abreviat (SAL) și platformele online de soluționare a disputelor sunt integrate în politica europeană de protecție a consumatorilor. În Republica Moldova, aceste mecanisme sunt în curs de dezvoltare, existând încă un potențial semnificativ de extindere, în special pentru litigiile generate de comerțul electronic.

3.3. Rolul sistemelor paralele și al mecanismelor europene de protecție

O trăsătură distinctivă a protecției consumatorului în economia digitală o reprezintă *existența sistemelor paralele de protecție*, care funcționează complementar față de autoritățile statale. Rețeaua Centrelor Europene ale Consumatorilor (ECC-Net) constituie un mecanism european alternativ, orientat spre informare, consiliere și soluționare amiabilă a litigiilor transfrontaliere. În România, Centrul European al Consumatorilor (ECC România) are un rol important în asistarea consumatorilor în conflictele cu profesioniștii din alte state membre.

Deși Republica Moldova nu este stat membru UE, consumatorii moldoveni beneficiază indirect de mecanismele europene în relațiile comerciale cu profesioniști din UE, ceea ce demonstrează impactul extrateritorial al standardelor europene.

Importanța mecanismelor alternative. Aceste structuri contribuie la creșterea încrederii consumatorilor în economia digitală și la degrevarea instanțelor judecătorești, oferind soluții rapide, gratuite și flexibile.

Centrul European al Consumatorului din Republica Moldova este integrat într-o arhitectură mai largă de protecție a consumatorilor (inclusiv un Call-Center unic), cu atribuții de informare și asistență în special pentru cazurile transfrontaliere¹ cu Uniunea Europeană. Centrul funcționează la Chișinău, în strânsă legătură cu autoritățile naționale de protecția consuma-

¹ <https://eu4moldova.eu/en/a-single-call-center-for-consumers-in-the-republic-of-moldova-launched-with-the-financial-support-of-the-european-union>

torilor (în special Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor), fiind parte a proiectelor UE de consolidare a cadrului de protecție a consumatorilor. Politicile și activitățile sale sunt corelate cu proiectele „*Consolidating the consumer protection framework in Moldova*” și „*Facilitating consumer access to redress and complaint resolution*”, care vizează atât întărirea capacității autorităților, cât și creșterea alfabetizării juridice a consumatorilor².

Competențele principale ale Centrului sunt de a informa și consilia consumatorii moldoveni cu privire la drepturile lor atunci când cumpără produse sau servicii de la comercianți din UE (online sau offline) și, invers, pentru orientarea consumatorilor din UE care au probleme cu comercianți din Moldova³. De asemenea se acordă sprijin în soluționarea amiabilă a litigiilor, prin explicarea procedurilor de sesizare a autorităților, orientarea către mecanisme de soluționare alternativă (acolo unde există) și către instrumentele de drept comun sau speciale de reparare a prejudiciilor⁴.

Call-Center unic și relația cu Centrul European funcționează din luna ianuarie 2025. A fost lansat cu sprijinul Uniunii Europene pentru a centraliza apeluri telefonice, a răspunde rapid plângerilor și spre a oferi consiliere specializată, facilitând comunicarea cu autoritățile competente⁵. Call-Center-ul este gestionat de Inspectoratul de Stat și permite direcționarea consumatorilor către structura adecvată (inclusiv către Centrul European al Consumatorului, atunci când problema are componentă transfrontalieră).

3.4. Provocări actuale în protecția consumatorului digital

Economia digitală ridică o serie de provocări juridice comune ambelor state, printre care evidențiem: utilizarea inteligenței artificiale în relațiile comerciale; opacitatea algoritmilor de recomandare; responsabilitatea platformelor de tip *marketplace*; protecția consumatorului în cazul produselor și serviciilor digitale neconforme; securitatea datelor și a plăților online. Aceste provocări evidențiază limitele reglementărilor clasice și necesitatea unei adaptări continue a cadrului juridic.

3.5. Direcții de evoluție și propuneri de îmbunătățire

Pentru asigurarea unei protecții eficiente a consumatorului în econo-

² <https://eu4moldova.eu/en/projects/eu-project-page/?id=2266>

³ https://www.old.ipn.md/en/european-consumer-center-launched-in-moldova-7966_1108768.html

⁴ <https://eu4moldova.eu/en/projects/eu-project-page/?id=3005&title=facilitating-consumer-access-to-redress-and-complaint-resolution-systems>

⁵ <https://moldovalive.md/a-single-call-center-for-consumers-in-the-republic-of-moldova-launched-with-the-financial-support-of-the-european-union>

mia digitală, se impun mai multe direcții de acțiune: consolidarea educației juridice și digitale a consumatorilor; dezvoltarea mecanismelor alternative de soluționare a litigiilor; clarificarea responsabilității platformelor online; intensificarea cooperării dintre autoritățile naționale și europene; continuarea procesului de armonizare legislativă în Republica Moldova.

România poate servi drept model de bune practici pentru Republica Moldova, în special în ceea ce privește integrarea normelor europene și funcționarea mecanismelor paralele de protecție. Analiza comparativă evidențiază faptul că protecția consumatorului în economia digitală nu mai poate fi concepută exclusiv la nivel național. Convergența dintre sistemele juridice ale României și Republicii Moldova este inevitabilă, fiind determinată de globalizarea relațiilor comerciale și de extinderea pieței digitale. În acest context, adaptarea cadrului juridic și consolidarea mecanismelor de protecție reprezintă condiții esențiale pentru asigurarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorului.

CONCLUZII FINALE

Prezenta lucrare a avut ca obiect analiza izvoarelor de drept și a raporturilor juridice privind protecția consumatorului în România și Republica Moldova, în contextul transformărilor profunde generate de economia digitală. Digitalizarea accelerată a relațiilor comerciale a determinat apariția unor noi forme de consum, caracterizate prin contracte la distanță, servicii digitale și platforme online, care impun o abordare juridică adaptată și o protecție sporită a consumatorilor.

Analiza izvoarelor de drept a evidențiat faptul că *protecția consumatorului se întemeiază pe un ansamblu complex de norme juridice, structurat pe mai multe niveluri*. Constituțiile celor două state oferă fundamentul juridic general, în timp ce legislația specială reprezintă principalul instrument de reglementare a raporturilor de consum. În România, dreptul Uniunii Europene constituie un izvor determinant și direct aplicabil, influențând atât conținutul normelor interne, cât și interpretarea acestora de către instanțele judecătorești. În Republica Moldova, dreptul european are un rol orientativ și progresiv, fiind integrat prin procesul de armonizare legislativă instituit în baza Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană.

În ceea ce privește raporturile juridice de consum, sa constatat că economia digitală accentuează dezechilibrul structural dintre consumator și profesionist, în special prin asimetria informațională și prin utilizarea contractelor standardizate. Contractele electronice, consimțământul exprimat online, informarea precontractuală și regimul juridic al plăților digitale constituie elemente centrale ale noilor raporturi juridice, impunând norme

imperative menite să asigure transparența, securitatea juridică și protecția efectivă a consumatorului.

Un rol deosebit în cadrul protecției consumatorului digital îl ocupă drepturile specifice recunoscute consumatorului, precum dreptul la informare corectă și completă, dreptul de retragere din contract, dreptul la protecția datelor cu caracter personal și dreptul la securitatea produselor și serviciilor digitale. Aceste drepturi sunt corelative unor obligații sporite ale profesioniștilor, care includ obligația de transparență, obligația de conformitate și asumarea răspunderii juridice pentru încălcarea drepturilor consumatorilor.

Analiza comparativă dintre România și Republica Moldova a relevat existența unor asemănări substanțiale în ceea ce privește principiile de bază ale protecției consumatorului, dar și diferențe semnificative determinate de nivelul de integrare europeană și de capacitatea instituțională. România beneficiază de un cadru normativ mai detaliat și de mecanisme europene bine consolidate, în timp ce Republica Moldova se află într-un proces de modernizare și aliniere legislativă, cu perspective favorabile de dezvoltare.

Deosebit de relevante în contextul economiei digitale sunt mecanismele paralele și alternative de protecție a consumatorului, precum *Rețeaua Centrelor Europene ale Consumatorilor* (ECCNet) și activitatea ECC din ambele țări supuse analizei. Aceste structuri, deși nu au competențe de sancționare, contribuie semnificativ la aplicarea efectivă a drepturilor consumatorilor, la soluționarea amiabilă a litigiilor transfrontaliere și la consolidarea încrederii în piața digitală.

În concluzie, protecția consumatorului în economia digitală nu mai poate fi concepută exclusiv prin prisma normelor juridice clasice, ci necesită o abordare integrată, care să combine legislația națională, dreptul european, jurisprudența și mecanismele alternative de protecție. Adaptarea continuă a cadrului juridic, consolidarea cooperării instituționale și creșterea gradului de educație juridică a consumatorilor reprezintă condiții esențiale pentru asigurarea unei protecții eficiente și durabile într-o economie digitală în permanentă evoluție.

Referințe bibliografice:

1. Lazăr Ioan. *Dreptul Uniunii Europene în domeniul concurenței*, Editura Universul Juridic, București, 2016.
2. Hodoș Raul Felix. *Plata Electronică*, Editura Universitară, București, 2020.
3. Muraru I. *Drept constituțional și instituții politice*, Editura C.H. Beck, București, 2019.
4. Cărpenu S.D. *Drept comercial român*, Editura Universul Juridic, București, 2020.

5. CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA, adoptată la 29 iulie 1994, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12 august 1994, cu modificările și completările ulterioare.

6. CONSTITUȚIA ROMÂNIEI din 1991 - republicare, Monitorul Oficial nr. 767 din 2003.

7. *Legea 157/2015* pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 34/2014 privind drepturile consumatorilor în cadrul contractelor încheiate cu profesioniștii, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative, Monitorul Oficial nr. 449 din 2015, cu modificările și completările ulterioare.

8. *Legea 365/2002 privind comerțul electronic*)* - Republicare, Monitorul Oficial nr. 959 din 2006, cu modificările și completările ulterioare.

9. *Legea nr. 105 din 13-03-2003 privind protecția consumatorilor* Publicat: 21-10-2011 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Nr. 176-181 art. 513.

10. *Ordonanța 21/1992 privind protecția consumatorilor*)* - Republicare, Monitorul Oficial nr. 208 din 2007, cu modificările și completările ulterioare.

11. *Directiva 2011/83/UE/25-oct-2011 privind drepturile consumatorilor*, de modificare a *Directivei 93/13/CEE* a Consiliului și a *Directivei 1999/44/CE* a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a *Directivei 85/577/CEE* a Consiliului și a *Directivei 97/7/CE* a Parlamentului European și a Consiliului, Jurnalul Oficial nr. 304 din 2011, cu modificările și completările ulterioare.

12. Regulamentul 679/27-apr-2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date.

13. *Directivei 95/46/CE* (Regulamentul general privind protecția datelor), Jurnalul Oficial nr. 119 din 2016, cu modificările și completările ulterioare.

14. Regulamentul (UE) nr. 524/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 21 mai 2013 privind soluționarea online a litigiilor în materie de consum și de modificare a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 și a Directivei 2009/22/CE (Regulamentul privind SOL în materie de consum).

15. Curtea de Justiție a Uniunii Europene, cauzele C-490/18 *Airbnb Ireland* și C-311/18 *Schrems II*.

16. Comisia Europeană, European Consumer Centres Network – Annual Reports.

17. OECD, Consumer Policy in the Digital Economy. <https://www.oecd.org/en/topics/consumer-policy-and-digital-technologies.html>. UNCTAD, Consumer Protection in Electronic Commerce https://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/cicplpd7_en.pdf

CZU: 366.5:347.45/.47:004

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19948940>

PARTICULARITĂȚI ALE MECANISMELOR DE PROTECȚIE A CONSUMATORILOR ÎN CONTRACTELE DE CREDIT ÎNCHEIATE PRIN INTERMEDIUL PLATFORMELOR DIGITALE

Lacrima Bianca LUNTRARU,

doctor în drept, lector universitar la Catedra de „Drept privat”,
Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie
„George Emil Palade”, Târgu Mureș, România,
lacrima.luntrar@umfst.ro,
<https://orcid.org/0009-0008-5436-5108>

Rezumat. Pe măsură ce tehnologiile bazate pe inteligență artificială evoluează, acestea devin treptat omniprezente în viața noastră, modelând profund multiple sectoare, printre care și platformele de creditare online. Se oferă celeritate și accesibilitate, dar este amplificată vulnerabilitatea consumatorilor. Mecanismul încheierii contractelor de credit prin intermediul platformelor digitale concretizează particularități specifice, determinate de modul de prezentare al informațiilor, utilizarea interfețelor automatizate și impactul acestora asupra consumatorului, dar, mai ales vis-a-vis de exprimarea unui consimțământ real și valid la formarea acordului de voințe. Asimetria informațională accentuată din mediul digital coroborată cu posibilitatea ridicată a manipulării comportamentului consumatorului ridică probleme vis-a-vis de necesitatea consolidării cadrului legislativ incident, respectiv, adaptarea acestuia la noile realități sociale, în vederea asigurării unei protecții eficiente.

În studiul de față, ne propunem să surprindem principalele metode de protecție a consumatorilor vis-a-vis de comportamentul abuziv al profesioniștilor din cadrul contractelor de credit încheiate prin intermediul platformelor digitale

Cuvinte-cheie: consumator, profesionist, contract de credit, platformă digitală.

PARTICULARITIES OF CONSUMER PROTECTION MECHANISM IN CREDIT AGREEMENTS CONCLUDED THROUGH DIGITAL PLATFORMS

Summary. As technologies based on artificial intelligence continue to evolve, they are becoming progressively omnipresent in our daily lives, profoundly shaping multiple sectors, including online lending platforms. While these developments offer increased speed and accessibility, they also amplify consumer vulnerability. The mechanism for

concluding credit agreements through digital platforms reflects specific particularities, determined by the manner in which information is presented, the use of automated interfaces, and their impact on consumers—especially with regard to the expression of genuine and valid consent in the formation of the agreement.

The pronounced informational asymmetry inherent in the digital environment, coupled with the heightened potential for influencing consumer behavior, raises significant concerns regarding the need to strengthen the applicable legislative framework and to adapt it to new social realities, in order to ensure effective consumer protection.

The present study aims to highlight the main methods of consumer protection against abusive practices by professionals in the context of credit agreements concluded through digital platforms.

Keywords: consumer, professional, credit agreement, digital platform.

1. Considerații introductive

Treptat, dar sigur, inteligența artificială devine omniprezentă în viețile noastre, exercitând un impact semnificativ asupra diverselor domenii. Adaptarea la realitățile digitale marchează o creștere exponențială a contractelor de credit încheiate online, mai ales în condițiile în care aceasta oferă accesibilitate și celeritate, însă, în egală măsură și amplifică semnificativ vulnerabilitatea consumatorului prin asimetria digitală [7]. Mecanismul prin care se încheie contractul de credit online între un profesionist și un consumator concretizează particularități specifice, determinate de modul de prezentare al informațiilor, utilizarea interfețelor automatizate și impactul acestora asupra consumatorului. Excesul de informații furnizate de către profesionist conduce la supraîncărcare cognitivă a consumatorului, diminuându-i capacitatea de înțelegere și evaluare a conținutului contractual, ceea ce poate afecta exprimarea unui consimțământ liber, informat și valabil [7].

În mod firesc, inovația tehnologică trebuie să fie pe deplin echilibrată cu protecția consumatorilor împotriva practicilor manipulative ori a altor comportamente abuzive ale profesioniștilor [5]. Problematika analizată suscită un interes deosebit atât în practică, care se confruntă cu un număr tot mai ridicat de plângeri ale consumatorilor pe aceste considerente, cât și în literatura de specialitate, precum și din perspectiva legiuitorului, care urmărește în permanență adaptarea și perfecționarea cadrului legislativ. Cu titlu de exemplu în acest sens, amintim adoptarea Directivei (UE) nr. 2023/2673 în ceea ce privește contractele de servicii financiare încheiate la distanță NDCD, care modifică Directiva nr. 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor („DDC”) și abrogă Directiva nr. 2002/65/CE referitoare la comercializarea la distanță a serviciilor financiare de consum („DCD”) [1], precum și adoptarea Directivei 2225/18-oct-2023 privind contractele de credit de

consum și de abrogare a Directivei 2008/48/CE [2].

În cele ce urmează, ne propunem să realizăm o analiză a principalelor mecanisme de protecție a consumatorilor împotriva practicilor abuzive ale profesioniștilor în cadrul contractelor de credit încheiate prin intermediul platformelor digitale.

Metode de cercetare

Studiul de față se fundamentează pe un demers amplu de cercetare științifică, specific domeniului juridic, integrând diverse tehnici și metode de investigație cu scopul declarat de a sintetiza particularitățile mecanismelor de protecție a consumatorilor împotriva comportamentelor abuzive ale profesioniștilor din cadrul contractelor de credit încheiate prin intermediul platformelor digitale.

În primul rând, ne-am raportat la studiul și aprofundarea literaturii de specialitate conturate în domeniul de referință prin observarea în egală măsură a legislației incidente, cum ar fi spre exemplu dispozițiile Codului de procedură civilă, prevederile Legii nr. 193/2000 privind clauzele abuzive în contractele încheiate între profesioniști și consumatori, precum și ale Legii 214/2024 privind utilizarea semnăturii electronice, a mărcii temporale și prestarea serviciilor de încredere bazate pe acestea, respectiv ale Legii 243/2024 privind protecția consumatorilor cu privire la costul total al creditării și la cesiunea de creanțe. Au fost analizate și reglementările europene incidente, în special Directiva 93/13/CEE și Regulamentul (UE) nr. 910/2014. Această abordare a facilitat fundamentarea teoretică a cercetării și delimitarea cadrului normativ aplicabil.

Ulterior, demersul nostru a vizat o analiză a practicii jurisprudențiale conturate în domeniu, respectiv, a modalității în care instanțele de judecată interpretează și aplică normele legale sus-enumerate, precum și principiile și ideologiile manifestate în domeniul protecției consumatorului cu privire specială asupra ipotezelor ce se referă la contractele de credit încheiate online.

Aceste tehnici au fost acompaniate de metoda analitico-critică, orientată spre identificarea limitărilor sistemului actual de protecție a consumatorilor, precum și spre formularea unor observații critice și propuneri de perfecționare, consolidare și actualizare a cadrului legislativ.

Prin corelarea acestor metode s-a urmărit întocmirea unei analize riguroase atât din perspectivă teoretică, cât și practică, a mecanismelor juridice de protecție a consumatorilor în cadrul contractelor de credit încheiate cu profesioniștii prin intermediul platformelor digitale.

2. Particularități privind momentul încheierii contractului de credit prin intermediul platformelor digitale

Contractul de credit încheiat între un consumator și un profesionist prin intermediul platformelor digitale este un *contract electronic* [6], încheiat la distanță. Prin dispozițiile art.3 lit.a) din Ordonanța 85/2004 privind protecția consumatorilor la încheierea și executarea contractelor la distanță privind serviciile financiare – republicată, legiuitorul definește contractul la distanță ca reprezentând acel „*contractul de furnizare de servicii financiare încheiat între un furnizor și un consumator, în cadrul unui sistem de vânzare la distanță sau al unui sistem de furnizare de servicii organizat de către furnizor care utilizează în mod exclusiv, înainte și la încheierea acestui contract, una sau mai multe tehnici de comunicație la distanță.*”

În general, contractele supuse studiului nostru se prezintă ca și contracte „*click-wrap*”, în sensul că se încheie printr-un simplu click pe o pictogramă sau apăsând butonul de confirmare sau acceptare [6].

În acord cu prevederile art. 7, alin. (1) din Legea 365/2002 privind comerțul electronic – republicată: „*contractele încheiate prin mijloace electronice produc toate efectele pe care legea le recunoaște contractelor, atunci când sunt întrunite condițiile cerute de lege pentru validitatea acestora.*” Pornind de la aceste prevederi legale este recunoscută validitatea încheierii contractelor de tipul „*click-wrap*”. În acest context amintim o soluție de practică judiciară de referință – o hotărâre a Înaltei Curți de Casație și Justiție din anul 2007, în cadrul căruia instanța a validat un astfel de contract reținând că : „*contractul de achiziționare a numelor de domeniu a fost afișat pe Internet. Respondentul, prin achitarea prețului contractului, a aderat la clauzele prestabilite unilateral de ofertant.*”

Cu toate acestea, în domeniul vizat se ridică o problemă mai delicată. Încheierea unui contract de credit implică consecințe financiare semnificative pentru consumator, generând obligații pe termen mediu și lung, precum și o expunere considerabilă la riscul unei executări silite. În acest context, manifestarea de voință a consumatorului capătă o importanță esențială. Or, în mediul digital, simpla exprimare a consimțământului printr-un „*click*” nu este, în sine, suficientă pentru a garanta că acesta a fost informat în mod real, conștient și eficient cu privire la implicațiile juridice și economice ale contractului. Se ridică astfel întrebări legitime cu privire la validitatea consimțământului, în condițiile în care mecanismele digitale pot diminua gradul de conștientizare a angajamentelor asumate. Lipsa semnăturii – olografă sau electronică – afectează însăși existența manifestării de voință, a asumării actului juridic, un simplu click nefiind susceptibil să atragă atenția consumatorului asupra consecințelor pe care și le asumă și cu atât mai puțin asupra executării titlului.

Contractul de credit astfel încheiat se prezintă ca un înscris electronic cu putere executorie raportat la prevederile Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului sau ale Legii nr. 93/2009 privind instituțiile financiare nebancare. Prin Decizia de recurs în interesul legii nr. 23/2019 s-a statuat în sensul că acest înscris reprezintă titlu executoriu chiar și în lipsa semnăturii olografe sau a semnăturii electronice extinse, cu excepția situației în care părțile impun semnătura drept condiție de validitate a contractului. Aceasta însă nu scutește instanța de judecată de analiza existenței sau a inexistenței consimțământului la încheierea contractului de credit.

Proba însă este într-adevăr anevoioasă, ceea ce plasează consumatorul într-o poziție dezavantajoasă, de natură a-i aduce atingere drepturilor sale fundamentale. Potrivit art. 7 alin. (3) din Legea nr. 365/2002, *„Proba încheierii contractelor prin mijloace electronice și a obligațiilor care rezultă din aceste contracte este supusă dispozițiilor dreptului comun în materie de probă și prevederilor Legii nr. 455/2001 privind semnătura electronică.”*. Acestea se coroborează cu dispozițiile art. 266 și 267 C.proc.civ., respectiv cu prevederile art. 282-284 C.proc.civ. Din studiul acestor dispoziții legale, rezultă că legiuitorul vizează două categorii de înscrisuri : înscrisurile pe suport informatic, respectiv înscrisurile în formă electronică. În ceea ce privește prima categorie, aceasta nu comportă o definiție legală. Prin art. 282 se instituie regula potrivit căreia, documentul care reproduce aceste date reprezintă instrumentul probator al actului, cu condiția să fie inteligibil și să prezinte garanții suficient de serioase pentru a face deplină credință în privința conținutului acestuia și a identității persoanei de la care acesta provine. Cu privire la cea de-a doua categorie se face trimitere la legislația specială, în speță la dispozițiile Legii 214/2024 privind utilizarea semnăturii electronice, a mărcii temporale și prestarea serviciilor de încredere bazate pe acestea coroborate cu prevederile Regulamentului nr. 910/2014 privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă și de abrogare a Directivei 1999/93/CE [4]. Legea 214/2024, definește în art. 2, alin. (2), lit.b) semnătura electronică simplă ca reprezentând: *„o semnătură electronică ale cărei elemente nu îndeplinesc cel puțin una dintre condițiile pe care trebuie să le îndeplinească o semnătură electronică avansată conform art. 26 din Regulamentul (UE) nr. 910/2014.”* Prin art.3, pct. 10 din Regulament, se stabilește că semnătura electronică reprezintă *„date în format electronic, atașate la sau asociate logic cu alte date în format electronic și care sunt utilizate de semnatar pentru a semna.”*

Pornind de la aceste definiții legale, în mod firesc se ridică întrebarea dacă bifarea unei singure casete poate fi asociată în mod direct cu o sem-

nătură electronică și cu o asumare a consecințelor ce decurg din convenția de credit. În literatura de specialitate [6], s-a afirmat că simpla bifare nu este suficientă, ci este necesară completarea mai multor casete și a datelor de identificare ale destinatarului serviciilor. Cu toate acestea nu există vreo prevedere legală care să ne îndrume să stabilim în mod obiectiv în ce moment se formează în mod incontestabil consimțământul și aceasta cu atât mai mult cu cât, ne raportăm la un titlu executoriu.

3. Protecția consumatorului și controlul clauzelor abuzive

Protecția consumatorului în ipoteza contractelor de credit încheiate prin mijloace digitale de cele mai multe ori în practică se ridică la momentul demarării procedurilor de executare silită a obligațiilor ce decurg din astfel de convenții. Așadar, contestația la executare reprezintă un instrument procedural important, utilizat în domeniu. Instanțele de judecată vor analiza existența titlului executoriu și implicit validitatea încheierii contractului de credit, respectiv, exprimarea unui consimțământ real, fiind totodată abilitate să efectueze un control chiar *ex officio* asupra prevederilor contractuale care sunt abuzive, respectiv, să constate nulitatea acestora și să dispună recalcularea sumelor executate.

Pornind de la prevederile Legii 193/2000 prin care au fost transpuse în legislația noastră dispozițiile Directivei 93/13/CEE [3] se va acorda o atenție sporită clauzelor privind dobânda contractuală și dobânda penalizatoare, mai ales avându-se în vedere faptul că în ipoteza unui contract încheiat prin intermediul platformelor digitale, informațiile esențiale sunt prezentate fragmentat, documentele în general sunt accesate prin link-uri, iar consumatorul este supus unor presiuni decizionale rapide.

Totodată, se vor avea în vedere și limite maxime de dobândă stabilite prin dispozițiile Legii nr. 243/2024 privind protecția consumatorilor cu privire la costul total al creditării și la cesiunea de creanțe, urmărindu-se dacă acestea sunt respectate în câmpul contractual dedus judecății.

4. Scurte concluzii

Evoluția tehnologiei conduce în mod inevitabil la conturarea unor noi probleme legate de protecția eficientă și reală a consumatorilor în materia contractelor încheiate cu profesioniștii. În mod cert, contractul de credit încheiat prin intermediul platformelor digitale este un contract de adeziune, furnizorul de servicii stabilind întregul câmp convențional, iar consumatorului rămându-i la dispoziție doar acceptarea, care se realizează printr-un simplu click, de multe ori fără a conștientiza implicațiile financiare asumate. Sunt necesare așadar actualizări ale cadrului legislativ apte să atragă atenția

aderentului și să îl pună în gardă vis-a-vis de implicațiile raportului juridic ce se va naște, respectiv, în vederea diminuării vulnerabilității digitale a consumatorilor.

Contractul de credit încheiat prin intermediul platformelor digitale reprezintă mai mult decât o adaptare a celui tradițional la actual mers al societății. Acesta reflectă realitatea justiției contractuale și marchează viitorul acesteia, pe care deja îl experimentăm.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Directiva 2673/22-nov-2023 de modificare a Directivei 2011/83/UE în ceea ce privește contractele de servicii financiare încheiate la distanță și de abrogare a Directivei 2002/65/CE, Jurnalul Oficial seria L din 2023.11.28.

2. Directiva 2225/18-oct-2023 privind contractele de credit de consum și de abrogare a Directivei 2008/48/CE, Jurnalul Oficial seria L din 2023.10.30.

3. Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.

4. Regulamentului nr. 910/2014 privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă și de abrogare a Directivei 1999/93/CE, Jurnalul Oficial 257L din 2014.08.28.

5. Sandu, Florin, *Inovație vs. Protecție: Cum echilibrează Directiva (UE) nr. 2023/2673 piața serviciilor financiare online?*, în Pandectele Române nr. 1 din 2025.

6. Ungureanu, Carmen Tamar, *Contractul electronic*, în Revista Dreptul nr. 9 din 2015.

7. Vâlcu, Elise Nicoleta, *În ce măsură exigențele Directivei (UE) 2023/2225 garantează consumatorilor în contractele de credit de consum, drepturi adecvate erei digitalizării*, în Revista Română de Drept al Afacerilor, nr. 4 din 2024.

CZU: 347.45/.47

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19949055>

ANULAREA DOBÂNZII ÎN CONTRACTELE DE CREDIT – SANCTIUNE EXCESIVĂ

Vitalie TIHON,
doctor în drept,
avocat, CA „TIHON VITALIE”
ORCID ID: 0000-0003-0511-5563
tihon.vitalie@yahoo.com

Rezumat. Autorul își propune să cerceteze și să dezvolte argumentele relevante pentru analiza caracterului echilibrat al reglementărilor privind nulitatea dobânzilor în contractele de credit încheiate de asociațiile de economii și împrumut. Se investighează evoluția istorică recentă a instituției și evidențiază argumentele din practica CtEDO utile pentru o discuție mai largă asupra sancțiunii menționate. Se invită la regândirea sancțiunii respective, prin prisma necesității asigurării unui just echilibru între interesele consumatorilor de servicii financiare care preiau credite și interesele creditorilor, precum și a depunătorilor de economii. Concluziile care reies din prezentul studiu pot fi extinse asupra băncilor comerciale, care au o modalitate similară de formare a capitalului.

Cuvinte-cheie: dobândă, depunere de economii, credit, împrumut, consumator, asociație de economii și împrumut, nulitate, just echilibru.

CANCELLATION OF INTEREST IN LOAN AGREEMENTS – EXCESSIVE PENALTY

Abstract. The authors aim to examine and develop arguments relevant to analyzing the balanced nature of regulations regarding the nullity of interest in credit agreements concluded by savings and loan associations. The authors investigate the recent historical evolution of the institution and highlight arguments from ECHR case law that are useful for a broader discussion of the aforementioned sanction. The authors call for a reevaluation of this sanction, in light of the need to ensure a fair balance between the interests of financial service consumers who take out loans and the interests of creditors, as well as depositors. The authors believe that the conclusions drawn from this study can be extended to commercial banks, which have a similar method of capital formation

Keywords: interest, savings deposit, credit, loan, consumer, savings and loan association, nullity, fair balance.

Introducere

Autorul cercetează domeniul protecției consumatorilor în raporturile juridice de creditare bancară și nebancară. Își propune să cerceteze chestiunea nulității dobânzilor contractuale excesive, instituită prin Legea 93/2022 [1] ca instituție juridică ce asigură protecția consumatorilor. De asemenea, îmi propun analiza normei privind nulitatea dobânzilor contractuale din perspectiva creditorului, având în vedere necesitatea stabilirii unor reglementări echilibrate. Autorul are în vedere faptul că prin protecția acordată creditorului profesionist se protejează și depunătorii de economii, care la rândul lor la fel sunt consumatori de servicii financiare.

O atenție specială este acordată asociațiilor de economii și împrumut (în continuare - asociații), ca creditor profesionist deoarece unul din autori participă la mecanismele decizionale într-o astfel de asociație și studiul dat are implicații în activitatea practică a autorului respectiv. Autorul consideră că concluziile formate în rezultatul cercetării pot fi extinse și asupra raporturilor de creditare a consumatorilor cu participarea băncilor comerciale, ori acestea au mecanisme similare de formare a capitalului.

Autorul a folosit metoda istorică, metodele logicii formale, analiza și sinteza, metodele sistemică, istorică, teleologică precum și metoda comparației. A cercetat modificările aplicate în timp Legii asociațiilor de economii și împrumut [2].

Autorul consideră că în urmărirea scopului de protecție a consumatorului, nu trebuie să cădem în cealaltă extremă – *a avantajării excesive a consumatorului*. Țin să abordez problema protecției consumatorilor dintr-o perspectivă aparte, și anume prin prisma necesității în mijloace creditare ieftine. Or, un credit ieftin este posibil de promovat în economia națională doar prin aceea că creditorii profesioniști își văd investiția sigură, din punct de vedere legal și neamenințată de excese de orice natură. În acest sens mijloacele plasate în împrumuturi trebuie să fie restituite creditorului, conform clauzelor contractului, în condiții economice care i-ar asigura acestuia un profit suficient pentru a-și întreține activitatea și a-și onora obligațiile față de propriii creditori. Autorul observă că cele mai ieftine credite sunt cele ipotecare, anume având în vedere prezența garanțiilor solide și minimizarea riscurilor.

Pe din altă parte necesitățile consumatorilor nu se rezumă la creditele ipotecare, fiind necesare credite de consum curent, ieftine și accesibile. Asemenea credite trebuie să fie acordate legal de participanți profesioniști la piața de creditare, care să beneficieze de stabilitate și de posibilitatea de a plasa mijloacele în împrumuturi cu condiții considerate optime. Acolo unde piața nu va pune legal la dispoziția consumatorului un bun sau un serviciu, acel bun sau serviciu sau un substituent va fi pus la dispoziția consumatoru-

lui de economia tenebră.

De altfel, fenomenul cămătăriei nu este unul nou și nu este de mirare că este prezent în economie fiindcă în acest segment se întâlnește cererea și oferta care nu pot să se întâlnească pe piața legală. Evoluția contemporană a reglementării dobânzilor la contractele de împrumut încheiate de asociații pornește de la art. 869 Cod Civil adoptat prin Legea 1107/2002 [3], care cerea doar ca rata dobânzii să se afle într-o relație rezonabilă cu rata de refinanțare a BNM. Normele de prudență financiară adoptate prin Hotărârea CNPF nr. 17/8 din 2008 [4, pct. 17], spun că rata dobânzii la împrumuturile acordate de către asociație trebuie să fie stabilită la un nivel suficient pentru a acoperi cheltuielile privind dobânzile la mijloacele financiare atrase, cheltuielile suportate și constituirea și/sau menținerea rezervei instituționale la nivelul minim stabilit.

Codul Civil modernizat prin Legea 133/2018, în art. 1244 include în noțiunea de dobândă atât sumele socotite în bani cu acest titlu, cât și alte prestații, sub orice titlu sau denumire, la care împrumutatul se obligă drept preț al utilizării împrumutului, totodată exclude de la reglementare mărirea dobânzilor practicate de profesioniști, inclusiv asociațiile. Prin Legea 93/2022 au fost modificate prevederile Legii asociațiilor de economii și împrumut fiind incluse limitări ale mărimii dobânzilor la împrumuturile acordate persoanelor fizice care intenționează să beneficieze sau beneficiază de serviciile asociației de economii și împrumut pentru necesități nelegate de activitatea de antreprenor sau de cea profesională. Aceste dobânzi au fost divizate în dobânzi și alte plăți, fiind plafonate dobânzile la 50% anual, iar alte plăți la 0,04% din valoarea împrumutului pe zi. Legea 93/2022 a completat art. 22 a Legii 139/2007 cu alineatul 3, care a instituit, pentru situația depășirii plafoanelor, sancțiunea nulității dobânzilor și plafonarea prestațiilor care pot fi pretinse în baza contractului de împrumut la suma debursată.

Prin Legea 175/2023 [5] a fost inclusă specificarea că alte plăți plafonate la 0,04% din valoarea împrumutului pe zi se referă la termenul de utilizare efectivă a acestuia. Prin Legea 189/2025 [6] au fost abrogate prevederile incluse prin Legea 93/2022 în Legea 139/2007, fiind plasate dobânzile practicate de asociații sub incidența Legii 202/2013 [7]. Această ultimă lege reglementează deja anularea dobânzilor doar dacă profesionistul nu reduce dobânzile la plafonul prevăzut de Lege – mărirea sumei debursate, în urma cererii consumatorului.

După cum am menționat, în scopul protecției consumatorilor de servicii financiare, a fost adoptată Legea 93/2022, apoi Legea 189/2025, ambele cu scopul declarat – de a evita supraîndatorarea debitorilor persoane fizice. Ambele legi plafonează dobânda și alte plăți care pot fi legal percepute de asociații. De asemenea este plafonat costul total al creditului preluat de o

persoană fizică, la suma debursată. Unul dintre efectele legilor numite este, în ipoteza depășirii plafoanelor de către creditori, sancțiunea decăderii din dreptul la revendicarea dobânzii și altor plăți prevăzute în contract (care includ comisioanele, taxele, penalitățile, dobânzile de întârziere și orice alt tip de plată). Efectul legal este nulitatea absolută a dobânzii, contractul de împrumut devenind pe deplin gratuit.

Legea expres limitează încasările la suma debursată, făcând abstracție de rata inflației, ratele BNM, precum și de orice alți indicatori obiectivi. În opinia autorului această sancțiune este una excesivă, nejustificată și necorelată cu mecanismele economiei de piață. Atingerea unor scopuri de ocrotire a unei categorii de persoane nu poate avea loc prin prejudicierea altei categorii de persoane, chiar dacă prima categorie sunt consumatorii. Iar formarea, pentru entitatea financiară, a unei pierderi pe un contract, sau pe o categorie de contracte, va impune piața să crească prețul la alte contracte sau altă categorie de contracte, precum și va stimula economia tenebră să presteze servicii alternative și/sau „neoficiale”.

Dacă în cazul organizațiilor de creditare nebankare, sancțiunea nulității dobânzilor se pliază pe ideea de risc al activității de întreprinzător, apoi în cazul asociațiilor de economii și împrumut această sancțiune depășește cadrul riscului activității de întreprinzător, deoarece asociațiile numite nu sunt societăți comerciale, dar sunt organizații necomerciale cu statut special. În cazul băncilor comerciale sancțiunea nulității dobânzilor la contractele de credit poate genera pierderi considerabile care lovesc în deponenți și stabilitatea financiară a țării.

Observăm că pentru asociații și pentru bănci stabilitatea financiară este importantă în scopul asigurării protecției intereselor deponenților, care la fel sunt consumatori de servicii financiare. Stabilitatea financiară a entităților vizate este un scop social util, care nu poate fi ignorat și nici compromis cu ușurință fără consecințe.

Conform informațiilor publicate de Banca Națională a Moldovei [8], în luna decembrie 2025, depozitele noi atrase la termen au constituit 4 942,2 milioane lei, majorându-se cu 38,6 la sută față de luna noiembrie 2025. Depozitele atrase în moneda națională au înregistrat o pondere de 67,8 la sută și au însumat 3 353,1 milioane lei, fiind în creștere cu 25,8 la sută față de luna precedentă. Depozitele atrase în valută au totalizat 1 589,1 milioane lei, înregistrând o creștere cu 76,5 la sută față de luna precedent (pagina BNM, trimitere).

Veniturile asociațiilor și a băncilor comerciale provin din plasarea acestor depozite în credite acordate altor clienți. Lipsirea asociațiilor și a băncilor comerciale de dreptul de a încasa dobânda la împrumuturi le privează de posibilitatea achitării dobânzii la depunerile de economii și depozitele bancare.

Sanțiunea nulității dobânzii are o natură cvasiconfiscatorie, prin care creditorul pierde irevocabil o parte a patrimoniului său, fără a primi ceva în schimb. În general dreptul civil tinde să asigure un just echilibru între drepturile și interesele părților la raportul juridic civil.

În cazul nulității unui contract survine efectul restituției bilaterale. Astfel, în cazul actului juridic nul, nici una din părți nu trebuie să realizeze o îmbogățire pe seama celeilalte părți, prestațiile fiind necesar de restituit.

Ideea de „*pedeapsă*” este specifică ramurilor de drept public (dreptului penal, contravențional etc.) și nu ar trebui să se regăsească în reglementările de drept privat. Un scop al legislației nu poate fi atins cu mijloace disproporționate, ori se încalcă principiile statului de drept și se aduce o ingerință în drepturile ocrotite de Convenția europeană a drepturilor omului [9]. Pentru a fi considerată compatibilă cu art. 1 din Protocolul nr. 1, ingerința trebuie să îndeplinească anumite criterii: trebuie să respecte principiul legalității și să urmărească un obiectiv legitim prin mijloace proporționale cu obiectivul urmărit [10, punctul 89.].

Prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 5 din 6 martie 2018 [11, pct. 55], Curtea a subliniat că *în* lipsa unei sancțiuni relativ determinate și a altor mecanisme de individualizare a sancțiunii persoana nu are nici o posibilitate reală și adecvată de a beneficia pe cale judiciară de protejarea drepturilor sale, inclusiv de o sancțiune echitabilă. Individualizarea sancțiunii trebuie să reflecte relația dintre sancțiune (proporția și natura acesteia) și gradul pericolului social al faptei.

Autorii consideră că soluția legislativă cuprinsă în art. 22 alin. (3) a Legii 139/2007 nu asigură un just echilibru între drepturile și interesele părților, deoarece:

- nu ia în considerație gravitatea abaterii;
- nu permite individualizarea sancțiunii;
- nu este raportată la diminuarea valorii banilor restituiți, prin efectul inflației;
- nu are în vedere costul resurselor pentru creditor și marja rămasă la dispoziția creditorului;
- nu ia în vedere alți parametri obiectivi (datele statistice, ratele BNM, rata CHIBOR etc.);
- afectează dreptul de a obține venit și de a valorifica în condiții optime capitalul;
- nu acordă o substituție echivalentă;
- permite debitorului să realizeze o îmbogățire pe seama creditorului (depunătorilor);
- nu exclude de la interdicție dobânzile legale de întârziere, prin ce

stimulează o încălcare continuată a obligațiilor;

- nu permite remedierea situației și evitarea sancțiunii instituite.

Considerăm că la adoptarea Legii nu a fost analizat în modul corespunzător premisa, conform căreia o parte din creditori și anume asociațiile și parțial băncile comerciale funcționează pe principiu mutual. Aceste entități financiare acumulează depozite și din contul acestor acumulări eliberează credite.

Mijloacele financiare acordate sub formă de credit:

- sunt atrase de la populație sub formă de depozite;
- pentru aceste depozite se plătește dobândă;
- gestiunea depozitelor presupune costuri administrative constante.

Soluția legislativă cvasiconfiscatorie ignoră faptul că costurile reale includ:

- dobânzi plătite deponenților (cost direct al capitalului);
- impactul inflației asupra valorii capitalului (diminuarea valorii banilor);
- chiria spațiilor (sau amortizarea încăperilor proprii);
- cheltuieli operaționale și administrative;
- costuri de conformitate și supraveghere;
- salarii ale personalului și costuri aferente (prime de asigurări medicale, contribuții de asigurări sociale);
- anumite costuri fiscale.

În cazul aplicării sancțiunii nulității dobânzii creditorul pierde integral dobânda contractuală din raportul de împrumut, dar:

- rămâne obligat să plătească dobânzi deponenților;
- suportă integral costurile administrative;
- nu recuperează nici măcar deprecierea monetară cauzată de inflație; iar debitorul:

- utilizează capitalul străin pe perioada contractuală;
- nu suportă costul real al utilizării acestuia;
- beneficiază de folosirea mijloacelor financiare străine fără contra-prestație echivalentă sau măcar minimă.

Se produce astfel o îmbogățire nejustificată a debitorului iar asupra creditorului și, indirect, asupra deponenților se plasează o sarcină economică disproporționată.

Așa o îmbogățire este în mod manifest nejustificată pentru debitor, deoarece dobânda, în mod evident:

- constituie fruct civil al capitalului (este o parte a dreptului la mijloacele bănești);
- produce ca efect menținerea valorii banilor împrumutați (contracarează inflația);
- este o componentă patrimonială protejată constituțional.

În opinia autorilor dreptul de proprietate include dreptul la valorificarea economică a bunului.

Aplicarea sancțiunii anulării dobânzilor:

- lipsește pe creditor de fructul capitalului său și îi afectează substanța dreptului de proprietate;

- are efect de anulare totală a remunerării, fiind în esență imprevizibilă;
- generează o pierdere majoră independent de gravitatea abaterii.

Mai mult, capitalul utilizat, în cazul băncilor și asociațiilor de economii și împrumut nu este capital speculativ propriu, ci este format din mijloace atrase de la deponenți, cu obligație de restituire și remunerare, prin plata dobânzii la depuneri. Așadar, ingerința statului, prin anularea „totală” a dobânzilor, afectează substanța dreptului patrimonial și lovește în mai multe persoane de bună-credință. Entitățile financiare își văd amenințată stabilitatea financiară iar deponenții își văd amenințată posibilitatea rambursării depunerilor plasate.

Pentru entitatea financiară, dobânzile percepute la credite servesc fond pentru compensarea cheltuielilor curente precum și pentru achitarea dobânzilor la depunerile de economii. Anularea „totală” a dobânzilor la credite generează un dezechilibru considerabil și nejustificat între drepturile și obligațiile părților. Restituirea unor mijloace prin plata unui împrumut în rate, pe parcursul unei perioade de timp dezavantajează considerabil și nejustificat pe creditor, ori în timp acele mijloace sunt devalorizate prin efectul inflației.

Proprietatea creditorului, sub forma creanței certe de încasare a dobânzilor nu trebuie să fie „anulată” ori, așa o „anulare”, vine în detrimentul deponenților, care își văd periclitată drepturile lor la proprietate. Legislația Republicii Moldova este axată pe ideea de stabilire a unui just echilibru între drepturile și obligațiile participanților la raporturile juridice și nu admite avantajarea excesivă a unei părți la raportul juridic, în detrimentul celeilalte părți.

Creditorii au anumite costuri de activitate, sub forma dobânzilor la depozite și cheltuielilor administrative, care includ salariile angajaților, costuri care se recuperează din contul dobânzilor la împrumuturi. Iar debitorul care și-a asumat plata unor mijloace financiare cu dobândă nu trebuie să fie avantajat în detrimentul acestor două mari categorii – salariații și deponenții entităților financiare, parte a economiei și ei (parte a circuitului civil/economic).

Autorul de principiu nu pun la îndoială dreptul autorităților de a interveni în economie prin mijloace specifice, inclusiv de a plafona dobânzile la împrumuturi. Totuși o intervenție în asemenea raporturi juridice trebuie să fie una judicioasă și bine calculată. După cum a reținut Curtea Europeană a Drepturilor Omului „Pentru a fi compatibilă cu regula generală enunțată la prima teză a primului paragraf din art. 1 din Protocolul nr. 1, o ingerință

în dreptul la respectarea „*bunurilor*”, în afară de faptul că trebuie să fie prevăzută de lege și în interesul public, trebuie să asigure un „*just echilibru*” între cerințele de interes general ale comunității și cerințele privind protecția drepturilor fundamentale ale persoanei [10, pct. 156].”

În coraport cu reglementările aplicabile unei entități financiare urmează să fie puse pe cântar atât drepturile beneficiarilor de credit, cât și drepturile deponenților, care la fel sunt consumatori de servicii financiare. Or, avantajarea primei categorii, prin anularea dobânzilor la împrumuturi, lipsește entitatea financiară de fondurile necesare pentru rambursarea depozitelor și pentru achitarea salariilor.

De asemenea se neagă importanța și rolul social al serviciilor prestate. Nu în ultimul rând vrem să trecem în revistă o comparație cu regimul juridic general, instituit de art. 1244 Cod civil. Norma juridică generală admite reducerea dobânzii la un plafon, o nulitate parțială și un mecanism de ajustare proporțională.

Pe când reglementările Legii 93/2022 introduc un regim sancționator radical diferit – o suprimare integrală a dobânzii, fără mecanism de reducere proporțională și fără individualizare. Această diferență nu este justificată prin natura juridică a contractului, care rămâne unul de împrumut. Se creează astfel o incoerență normativă gravă între dreptul comun și regimul special.

Măsura este neproporțională cu abaterile sancționate. La caz, având în vedere efectele inflației, depășirea plafonului stabilit de lege, poate să fie una ne semnificativă în raport cu inflația, sau chiar să lipsească. În condițiile fluctuației inflației în perioada ianuarie 2022 – ianuarie 2026 între 34,6% în octombrie 2022 și 4,9% în ianuarie 2026, prevederea legală nu este ancorată la nici un mecanism de referință obiectiv [12].

Proiectul de act legislativ, care a devenit ulterior Legea 93/2022 a intrat în Parlament la data de 16 decembrie 2021, atunci când rata inflației constituia 13,94% anual. Pentru perioada imediat anterioară, pentru care era deja cunoscută rata inflației, adică luna noiembrie 2021, în care prezumtiv proiectul de act legislativ a fost elaborat, rata inflației constituia 12,44% anual. Iar inflația pentru luna octombrie 2022, deja constituia 34,62%.

Normele citate și sancțiunea nu iau în considerație rata inflației, care este un indicator economic obiectiv și determină în esență rentabilitatea unui împrumut. Nu credem că este o soluție echitabilă stabilirea unui plafon al dobânzii absolut determinat de 50% anual, față de care inflația este de 69,24 %.

O problemă aparte constituie lipsa posibilității analizei abaterii, din punct de vedere al circumstanțelor concrete în care a fost admisă. Sancțiunea art. 22 alin. 3, vorbind în limbaj penal, este absolut determinată.

Totuși Legea nu deosebește, între încălcarea plafoanelor respective

cu o miime de procent sau cu o mie de procente, sancțiunea fiind identică. Mai mult, normele juridice incidente nu disting situațiile în care problema este remediată amiabil sau propus a fi remediată amiabil, deci nu acordă posibilitatea unei remedieri, spre deosebire de reglementarea actuală [7, art. 15¹], care permite înlăturarea erorilor și echilibrarea situației părților, conform prevederilor legale. După cum este stabilit de Legea 189/2025, așa o remediere este importantă și relevantă, producând în reglementarea actuală efecte juridice de menținere a contractului. În practica Curții Europene s-a stabilit că autoritățile interne trebuie să păstreze un just echilibru între obiectivul legitim urmărit (apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale și protecția drepturilor altora) și dreptul de proprietate al resortisanților statelor părți la Convenție.

Instituirea reglementărilor juridice statul nu are o libertate nemărginită, dar trebuie să asigure protecția valorilor sociale concurente, în condițiile economiei de piață. Stabilirea unor limitări sau restricții trebuie să fie însoțită de garanții și remedii, precum și de o perioadă de tranziție, necesară pentru implementarea noilor reglementări.

De asemenea autoritățile trebuie să manifeste o consecvență în politica de adoptare și aplicare a normelor juridice. Normele juridice privind plafonarea dobânzilor au fost reasezate prin Legea 189/2025, în Legea nr. 202/2013 privind contractele de credit pentru consumatori, într-un cadru diferit, fiind acordată posibilitatea remedierii benevole a încălcărilor plafoanelor menționate.

După cum observăm, reglementarea actuală diferă ca text, prin clarificare suplimentară a modului de aplicare a normei de plafonare a dobânzilor. De asemenea, reglementarea actuală este una mai echilibrată, care permite creditorului să-și corecteze eventualele erori și să atingă scopurile economice ale părților, fără avantajarea excesivă a unei părți la raportul juridic contractual.

Desigur, avem a reproșa reglementării actuale omisiunea de a lua în considerație inflația și admiterea în continuare a îmbogățirii debitorului pe seama creditorului. Lipsa posibilității de remediere amiabilă a situației, stabilită de Legea 93/2022, ne permite să punem la îndoială scopul legitim al normei și îndeplinirea de textul de lege a cerinței de a se asigura un just echilibru între drepturile și interesele concurente ale părților. Prin comparație, reglementarea actuală deja include o modalitate de remediere.

Norma juridică generală, conținută în art. 1244 Cod Civil, asigură un just echilibru între interesele debitorului și creditorului. Această normă juridică corespunde cerințelor de tehnică legislativă, este una consacrată în timp, care acordă stabilitate și previzibilitate raporturilor juridice civile. Iar normele ju-

ridice stabilite de Legea 93/2022 ne par disproporționate și excesive.

O problemă aparte a normei privind nulitatea dobânzilor constă în lipsa unei perioade de implementare pentru creditori. Lipsa unei asemenea perioade contrastează cu norma juridică adresată autorităților publice, cărora Legea 93/2022 le acordă o perioadă de tranziție de 6 luni pentru modificarea propriilor acte normative. Nu este clar pe care temeiuri pentru asociațiile de economii și împrumut reglementarea a avut o aplicabilitate imediată, pe când autoritățile publice au avut nevoie de timp să se adapteze [1, art. V].

Reglementarea tranzitorie pentru autorități, implică recunoașterea caracterului complex al situației și reclamă o perioadă tranzitorie și pentru creditori, întru respectarea unui just echilibru și a unei posibilități de adaptare. Mai mult, în implementarea Legii 189/2025 autoritățile au prevăzut pentru creditori o perioadă tranzitorie, în contrast cu Legea 93/2022.

Se acceptă ideea de plafonare a obligațiilor de achitare a dobânzilor, ca o modalitate de curmare a abuzurilor „*pseudolegale*” a creditorilor. De principiu, nu putem să obiectăm împotriva acestui scop nobil – evitarea formării unei poveri individuale nejustificate și excesive în seama împrumutatului. Totuși nu înțelegem de ce această povară trebuie pusă pe seama entităților financiare, ori din contul mijloacelor acestora are loc o folosință gratuită a mijloacelor bănești.

Legiuitorul a avut alternative mai puțin invazive:

- anularea parțială a dobânzii, în parte care excedează o anumită rată (rata de bază a BNM, o rată specială aprobată pentru consumatori, etc.);
- reducerea dobânzii la plafonul stabilit (nu eliminarea ei) fie de drept fie prin aplicarea nulității relative parțiale;
- anularea dobânzii în partea în care depășește rata inflației, rata de refinanțare a BNM sau altă rată legală;
- diminuarea prestațiilor împrumutatului în mod simetric depășirii admise (plata stabilită excedentar de 10 lei ar exonera pe împrumutat de rambursarea a 10 lei mai puțin față de plafonul legal);
- sancțiune administrativă graduală sau amendă proporțională;
- obligarea la restituirea diferenței încasate peste plafon, cu stabilirea unei dobânzi legale pentru perioada întârzierii.

Așa modalități alternative ar putea fi proporționale cu scopul urmărit și nu ar genera sarcini individuale excesive și sancțiuni nediscriminatorii.

În viziunea noastră există o contradicție de politică legislativă. Codul civil exceptează AEÎ de la plafonul CHIBOR (presupunând regim flexibil), dar Legea 139 impune un plafon absolut rigid, fără mecanism de ajustare la condițiile pieței.

Ori plafonul de 50% rămâne fix indiferent de inflație, costul resurselor

și/sau riscul de credit.

Așa un plafon absolut rigid, fără mecanism de ajustare la condițiile pieței este excesiv și atestă lipsa proporționalității dinamice.

Prin coroborarea prevederilor Legii 139/2007, art. 10 lit. h) și i) (plafonare) și art. 22 alin. (3) (sanctiune) se poate ajunge la situația în care:

- creditorul achită dobândă propriului creditor (un cost real al capitalului);
- debitorul este eliberat de plata dobânzii (realizează o îmbogățire gratuită);
- creditorul suportă integral costul finanțării de pe seama depunătorilor de economii.

O asemenea aplicare a Legii poate genera pierdere directă și afectarea altor persoane interesate. Are loc nu doar o limitare a profitului, ci o transferare unilaterală a riscului economic asupra creditorului și plasarea inechitabilă a acestor pierderi pe seama creditorului și a depunătorilor de economii.

Prin faptul că normele instituite prin Legea 93/2022 reglementează pierderea integrală a dreptului la dobândă avem o sancțiune de natură „cvasiconfiscatorie”. Se afectează principiul conform căruia sancțiunea trebuie să fie proporțională cu gravitatea încălcării. Dacă depășirea plafonului este minoră sau rezultă din eroare tehnică, sancțiunea radicală este excesivă.

Art. 1244 CC optează pentru reducere proporțională și menține echilibrul contractual. Normele Legii 93/2022 rup acest echilibru și înlocuiesc ajustarea cu suprimarea totală. Derogarea de la regimul comun nu este justificată prin diferențe esențiale de natură juridică.

Curtea Constituțională a reținut în repetate rânduri că: tratamentul juridic diferențiat trebuie să aibă justificare obiectivă și rezonabilă. În speță, diferența este excesivă și nejustificată. Astfel lipsa unei intervenții atât de adânci pe piața se mai justifică și prin necesitatea protejării deponenților, care la fel constituie o categorie de consumatori.

Concluzii

Autorii consideră demonstrat că sancțiunea nulității dobânzilor, instituită prin Legea 93/2022 este o sancțiune excesivă care nu respectă un just echilibru între drepturile și interesele părților la raportul juridic de creditare. Am argumentat că nulitatea dobânzilor afectează. Sancțiunea nulității este una care derogă de la dreptul comun, fără temeiuri clare și suficiente și fără instituirea unei perioade de tranziție necesară pentru adaptarea creditorilor. Se evidențiază că aplicarea mecanică a normei respective poate afecta major o asociație, subminând capacitatea de plată și stabilitatea financiară. Instituirea și aplicarea sancțiunii fără analiză de proporționalitate a în-

călcării, fără asigurarea unei proporționalități a sancțiunii și fără posibilitate de remediere a erorilor încalcă echilibrul just și constituie măsuri excesive și disproporționate. Legiuitorul a avut la îndemână metode mai puțin invazive de a reglementa raporturile juridice civile, inclusiv prin menținerea aplicabilității regimului comun stabilit de Codul Civil.

Referințe bibliografice:

1. Legea pentru modificarea unor acte normative, Nr. 93 din 07-04-2022, Publicat : 29-04-2022 în Monitorul Oficial Nr. 129-133 art. 231.
2. Legea asociațiilor de economii și împrumut, Nr. 139 din 21-06-2007, Publicat : 03-08-2007 în Monitorul Oficial Nr. 112-116 art. 506.
3. Codul Civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06 iunie 2002, Publicat : 01-03-2019 în Monitorul Oficial Nr. 66-75 art. 132.
4. Hotărârea CNPF privind aprobarea Normelor de prudență financiară a asociațiilor de economii și împrumut, Nr. 17/8 din 30-04-2008, Publicat : 22-07-2008 în Monitorul Oficial Nr. 131-133 art. 381.
5. Legea pentru modificarea unor acte normative (competența Comisiei Naționale a Pieței Financiare în domeniul protecției consumatorilor de servicii financiare), Nr. 175 din 30-06-2023, Publicat : 03-07-2023 în Monitorul Oficial Nr. 227 art. 402
6. Legea pentru modificarea unor acte normative (consolidarea cadrului de protecție a drepturilor consumatorilor de servicii financiare) Nr. 189 din 10-07-2025, Publicat : 25-09-2025 în Monitorul Oficial Nr. 502-505 art. 652.
7. Legea privind contractele de credit pentru consumatori Nr. 202 din 12-07-2013, Publicat: 06-09-2013 în Monitorul Oficial Nr. 191-197 art. 619.
8. Evoluția pieței DEPOZITELOR în luna decembrie 2025. În <https://www.bnm.md/ro/content/evolutia-pietei-depozitelor-luna-decembrie-2025> accesat la 11 martie 2026.
9. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950. A intrat în vigoare la 3 septembrie 1953. Publicată: 30-12-1998 în Tratatul Internațional Nr. 1 art. 342. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a unor protocoale adiționale la aceasta, Nr. 1298 din 24-07-1997, Publicată: 21-08-1997 în Monitorul Oficial Nr. 54-55 art. 502.
10. Ghid privind art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului Protecția proprietății, publicat <https://csj.md/index.php/jurisprudenta-cedo1/gftcedo/2007-ghid>, vizitat 11 martie 2026.

CZU: 343.347:004.056:614.253

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19949164>

REBUILDING PATIENT RIGHTS IN THE DIGITAL AGE: CRIMINALISTIC THEORETICAL AND PRACTICAL CHALLENGES

Constantin PISARENCO,

Doctor of Law, Associate Professor,

Free International University of Moldova (ULIM)

ORCID ID: 0000-0003-0618-5360;

e-mail: constantin.pisarenco@gmail.com; tel.: 079597926

***Abstract.** This paper discusses the theoretical and practical aspects of restructuring patient rights protection in the context of the digitalization of healthcare in the Republic of Moldova. Digital transformation expands the possibilities for diagnosis, treatment, and quality management of care, but at the same time creates new risks for patient confidentiality, security, and autonomy. It is argued that the protection of patient rights in the digital environment should be based not only on traditional medical confidentiality and the institution of informed consent, but also on technical mechanisms for access control, auditing, cryptographic protection, and organizational preparedness for incidents. National regulations on patient rights, personal data protection, cybersecurity, and trust services are analyzed, as well as European approaches related to the GDPR, the NIS2 Directive, and the European Health Data Space initiative. It is shown that digital criminalistics is becoming a key bridge between medical practice and law enforcement: electronic medical records, access logs, telemedicine metadata, and wearable device data require standardized procedures for detection, preservation, and analysis. On this basis, areas for reform are formulated: clarification of regulatory requirements for electronic health systems, development of infrastructure and competencies, and strengthening trust through transparency and ethical safeguards in the use of artificial intelligence.*

***Keywords:** digital medicine, patient rights, cybersecurity, digital criminalistics, Republic of Moldova, confidentiality, artificial intelligence.*

Introduction

The digital transformation of healthcare is one of the most dynamic areas of development in public services and social infrastructure. Electronic medical records, telemedicine platforms, mobile applications, wearable devices, machine learning algorithms, and big data analytics are shaping a new architecture for healthcare delivery and medical information management. These processes contribute to improving the accessibility of services, the speed of clinical solutions, and the efficiency of administration. At the

same time, digitalization is radically changing the nature of risks affecting patient rights.

While in the traditional model, medical information was stored primarily in local paper archives, in the digital environment, patient data functions in a distributed ecosystem that includes government registries, private service providers, software developers, and cloud infrastructures. This expansion of the circle of data processors increases threats to confidentiality, information security, and personal autonomy. As a result, the norms enshrined in national legislation on patient rights and personal data protection require systematic adaptation to new technological realities [1, 2].

The issue of protecting patient rights in the context of digitalization has a pronounced interdisciplinary dimension. Legal doctrine examines issues such as the relationship between medical confidentiality and personal data protection, the legality of automated information processing, the limits of artificial intelligence use in clinical practice, and guarantees of informed consent in the digital environment. In the European legal space, particular attention is paid to the application of data protection standards in the healthcare field and ensuring a balance between innovation and human rights [2]. At the same time, the criminalistic aspect of the problem has been developed only fragmentarily, despite the steady increase in the number of cyber incidents in the medical sector and the significant damage caused to healthcare institutions and patients [12, 13]. In this way, the level of scientific development of the topic remains insufficient in terms of integrating legal and criminalistic approaches.

The relevance of the study is due to the fact that violations of patient rights in the digital environment are increasingly manifested through incidents related to the unlawful handling of medical data: unauthorized access, leaks, interference with electronic records, the use of ransomware, the compromise of medical devices, and the abuse of automated decision support systems. These phenomena require not only a regulatory response, but also the development of mechanisms for identifying, recording, and investigating digital evidence.

The object of the study is the social relations that arise in the process of ensuring and protecting patient rights in the context of the digitalization of the healthcare system. The subject of the study is the legal, organizational, and forensic mechanisms for protecting patient rights in the processing of medical data, as well as the practice of their application in the Republic of Moldova in the context of European standards.

The prerequisites for the study are the recognition that digitalization is not a neutral technological process, but transforms the content and

mechanisms for the realization of fundamental human rights; that the protection of patient rights requires an interdisciplinary approach combining the norms of medical law, information law, and criminal law; and that an effective legal model is impossible without taking into account the tools of digital criminalistics.

The purpose of this study is to justify a comprehensive approach to restructuring the protection of patient rights in the context of the digitalization of healthcare, using the Republic of Moldova as an example, through the integration of legal requirements, ethical standards, and digital criminalistics methods.

Materials and methods

The study was conducted using formal legal and comparative legal methods to analyze the national legislation of the Republic of Moldova and European legal acts regulating the protection of medical data and cybersecurity [1; 2; 4; 7; 8]. To identify law enforcement guidelines, the method of analyzing the case law of the European Court of Human Rights on medical confidentiality issues was used [10; 11].

The criminalistic component is based on the study of methodological documents on working with digital evidence and responding to incidents, including the NIJ guide and the NIST SP 800-86 model, as well as on the generalization of approaches enshrined in the ISO/IEC 27037–27043 series of standards, discussed in the relevant literature [18; 19; 20]. The research materials also included international ethical documents on digital healthcare and artificial intelligence, as well as analytical publications on digital transformation in the Republic of Moldova [3; 14; 15; 16; 17].

Results and discussion

Theoretical foundations of digital protection of patient rights

In this study, digital protection of patient rights is understood as a comprehensive system of legal, organizational, and technological guarantees aimed at ensuring the real, rather than formal, exercise of the right to confidentiality, autonomy, and security in the collection, storage, transfer, and analytical processing of health data. In the context of digitalization, medical information ceases to exist within a closed professional space and becomes part of multi-level information flows involving healthcare institutions, state registry administrators, insurance companies, software providers, and cloud platforms. This transformation requires a rethinking of the very nature of patient rights protections and their institutional content.

While in the traditional model, confidentiality was perceived prima-

rily as a doctor's ethical obligation and an element of professional secrecy, in the digital environment it takes on the character of a controlled access regime. Patients have the right to be informed about what categories of data are collected, the legal basis for their processing, who is the operator or authorized person, where the information resources are physically and logically located, and how long they are stored. In this way, the legal principles of transparency, purpose limitation, and data minimization take on a technical dimension, implemented through mechanisms of authentication, access rights differentiation, user activity logging, cryptographic protection, and regular auditing of information systems. The absence of such mechanisms effectively nullifies regulatory guarantees and turns them into mere declarations.

The development of the concept of „digital self-determination” reinforces the emphasis on the active role of data subjects in managing their own digital footprints, including medical information. Scientific doctrine emphasizes that the right to data protection implies not only protection from external interference, but also the ability to control the secondary use of information, including for research and commercial purposes [14]. In a medical context, this means that the institution of informed consent must be adapted to the digital environment and provide patients with a real opportunity to clarify the conditions of processing, withdraw consent, and obtain information about access to their data. Consequently, digital protection of patient rights involves a synthesis of legal norms, ethical standards, and technical solutions aimed at maintaining trust in the healthcare system.

The evolution of patient rights and the criterion of reasonable expectation of confidentiality

The evolution of the institution of patient rights protection demonstrates a gradual transition from a model based primarily on the principle of medical confidentiality to a model focused on comprehensive protection of personal data in the digital environment. The traditional system involved a limited circle of individuals with access to medical records and relatively predictable channels of information transfer. With the introduction of electronic medical records and integrated information platforms, the circle of participants in data processing has expanded significantly, and the risks have shifted from the sphere of individual disclosure to the sphere of mass, often invisible access and potential reuse of data.

The practice of the European Court of Human Rights consistently emphasizes that health information belongs to the most intimate sphere of private life and requires effective, rather than merely declarative, measures of protection [11]. The Court proceeds from the assumption that the state

is obliged to create a regulatory and organizational system capable of ensuring real protection of medical data from unauthorized access, including abuse within healthcare institutions themselves. The solution in the case of *I v. Finland* particularly emphasises the importance of technical safeguards that make it possible to establish who accessed medical records and when, since the absence of such records makes control illusory and deprives individuals of the opportunity to prove that their rights have been violated [10]. Thus, judicial practice is forming a standard according to which the protection of medical data must include mandatory access logs and internal control mechanisms.

The category of „reasonable expectation of privacy” takes on additional meaning in the digital age. Patients have the right to expect that access to their data will be strictly limited to professional necessity and based on a clear legal basis, and that any access to information will be subject to subsequent verification. This criterion implies not only the formal establishment of confidentiality obligations, but also institutional guarantees of transparency in data processing. For national law enforcement practice, this means the need to establish regulations requiring the logging of access to medical information systems, establishing internal and external audit procedures, and ensuring that patients can obtain information about access to their data to the extent compatible with medical confidentiality requirements and investigative objectives.

In this way, the evolution of patient rights in the digital environment necessitates a transition from an ethical and professional model of protection to a comprehensive legal and technical framework in which legal norms, data protection standards, and digital criminalistics tools form an interconnected system of guarantees.

Digital criminalistics as a guarantee of patient rights

Criminalistics in healthcare serves a dual function. On the one hand, it helps investigate cyber incidents and reconstruct the picture of access or interference with systems. On the other hand, proper forensic procedures protect patients themselves from the unlawful seizure and use of health information, as they require a strict legal basis and minimize interference. The NIJ guidance emphasizes the need to preserve the integrity of digital data, document all actions, and use repeatable methods that are suitable for forensic verification [19].

The NIST SP 800-86 model describes the process of working with digital evidence as a sequence of interrelated stages that cover data discovery and collection, examination, analytical interpretation, and report preparation [18]. In the healthcare sector, these stages are complicated by the distri-

buted nature of data and its sensitive nature. Electronic records, access logs, telemedicine metadata, and wearable device data may be stored on institutional servers, with external providers, or on patient devices. Therefore, predefined response procedures and forensic readiness become part of a healthcare organization's infrastructure responsibility.

The application of international ISO/IEC standards in the field of digital criminalistics allows for the unification of terminology and requirements for the identification, preservation, and analysis of digital data, which increases confidence in expert conclusions and facilitates cross-border cooperation in investigating incidents [20]. This is particularly relevant for Moldova, given the use of cloud services and the possibility of storing data outside the country.

The national regulatory framework of the Republic of Moldova and its „digital divides”

The Law on the Rights and Obligations of Patients enshrines the right to confidentiality and medical secrecy, allowing disclosure of information only with the patient's consent or in cases provided for by law [1]. In the analogue model, this was sufficient, but digital practice requires clarification of the specific technical and organisational measures that institutions are required to put in place to fulfil their duty of confidentiality, including access regimes, auditing of operations and liability for breaches in electronic systems.

The Personal Data Protection Act classifies health information as a special category of data and establishes the principles of legality, minimization, and purpose limitation of processing, as well as the data subject's rights to access, correction, and other means of control [2]. In digital medicine, these rights must be „translated” into procedures: a transparent change log for corrections, understandable interfaces for access, and a mechanism for withdrawing consent for additional types of processing. When harmonizing with European standards, the „privacy by design and by default” approach takes on particular importance, requiring systems to be built in such a way that excessive data collection is technically difficult [7].

With the adoption of the Cybersecurity Law, uniform requirements for risk management and incident response have been introduced for critical sectors, including healthcare, and the role of the authorized body coordinating the security of networks and information systems has been strengthened [4]. This approach corresponds to the NIS2 directive, which expands the range of obligated entities and strengthens reporting and corporate responsibility requirements in the field of cyber resilience [8]. Consequently, the protection of patient rights becomes part of the mandatory „security

perimeter” of an institution, rather than an optional initiative of individual departments.

The legal regime for electronic identification and trust services is of particular importance. The use of advanced and qualified electronic signatures in healthcare makes it possible to legally establish the authorship of electronic prescriptions, referrals, and other documents, but at the same time poses new challenges for criminalistics: verifying the validity of certificates, chains of trust, and timestamps when resolving disputes over authenticity and unauthorized signing [22].

European frameworks and international ethical standards as a guide for reform

The formation of a sustainable model for the digital protection of patient rights is impossible without taking into account the European legal framework and international ethical standards that set the guidelines for national reforms. In the European legal space, the General Data Protection Regulation (GDPR) is of key importance, establishing a special, enhanced regime for the processing of health data as a sensitive category of personal information. The processing of such data is permitted only on specific grounds, including the explicit and informed consent of the data subject or the need for processing for medical diagnosis, medical care, or public health purposes, provided that there are adequate legal and technical safeguards [7]. In this way, the protection of medical data is considered not as an optional obligation, but as a structural element of the legal order.

Unlike sectoral regulatory models typical of other jurisdictions, where the protection of medical information is limited to the healthcare system, the European approach extends to a wide range of entities involved in data processing. This is particularly important in a digital ecosystem where health data is generated not only in clinics, but also in mobile applications, wearable devices, and online remote monitoring platforms. A broader understanding of personal data controllers and processors allows the legal regime to cover both traditional healthcare providers and technology companies involved in the processing of health information [12]. This creates a more adequate regulatory model that corresponds to the realities of digital medicine.

An additional guideline for national reforms is the European Health Data Space initiative, which aims to ensure the interoperability of systems, expand patients’ rights to access and transfer electronic medical data, and create a transparent mechanism for the secondary use of data for scientific research and innovation [9]. An essential element of this initiative is giving patients the ability to see the history of access to their data, which enhances control and trust. At the same time, the secondary use of information

is permitted subject to strict compliance with the principles of minimization, pseudonymization, and technical protection, reflecting the intention to balance the interests of scientific progress and fundamental human rights. Even in the absence of formal participation by the Republic of Moldova in this system, its conceptual provisions can serve as a model for harmonizing legislation and ensuring future compatibility with European standards.

Alongside legal mechanisms, international ethical documents adopted by UNESCO, the World Health Organization, and the World Medical Association play a significant role. These acts converge in recognizing the priority of human rights, security, transparency, and non-discrimination in the development and implementation of digital solutions and artificial intelligence systems in healthcare [15, 16, 17]. Particular attention is paid to the need for human oversight of algorithmic solutions, ensuring their explainability, and establishing the responsibility of technology developers and providers. Ethical standards emphasize that automation should not replace professional medical judgment and cannot exempt participants in the process from legal responsibility.

For national patient rights protection practices, this means that the introduction of artificial intelligence systems in the diagnosis, prognosis, and routing of patients must be accompanied by mandatory risk assessment, transparent appeal procedures, and mechanisms for informing patients about the extent of the algorithm's involvement in decision-making. The combination of legal norms on data protection with international ethical principles forms the basis for a comprehensive reform focused on the sustainable development of digital healthcare while maintaining the priority of human dignity and autonomy.

Risks of digital medicine and their forensic interpretation

Cyber threats in healthcare have a direct impact on patient safety. Extortion attacks can block access to electronic records and disrupt continuity of care, while leaks expose highly sensitive information and create the risk of discrimination. Analytical publications on cybersecurity and the legal consequences of incidents point to the growth of such threats and the need for systematic vulnerability management and monitoring [12; 13]. In criminal law, this leads to an increase in the importance of event logs, network traces, and forensic images, which allow the chain of events to be reconstructed without interfering with the original data.

Medical devices and wearable electronics form a separate group of risks. Their data can be used as a source of evidence, which raises debates about the boundaries of privacy and procedural guarantees. In American practice, there are known cases where data from an implanted device was considered

by the court as a significant piece of evidence, which intensified the debate about the admissibility and the need for clear procedures for obtaining such data [23]. For the Republic of Moldova, which is oriented towards European privacy protection, it is important to strike a balance between investigation and maintaining the expected confidentiality.

The risks of secondary use of data go beyond direct leaks. Even with anonymization, there remains a risk of re-identification when data sets are combined, and commercialization can undermine trust and reduce patients' willingness to share information necessary for treatment and research [12; 14]. Therefore, legal models must be supported by technical safeguards such as pseudonymization, encryption, and controlled environments, as well as transparent access rules and prohibitions on discriminatory use.

Areas for reforming patient rights protection in the Republic of Moldova

The gaps identified point to the need for a consistent restructuring in which the regulatory and technical components develop in sync. At the legal level, it is advisable to establish requirements for electronic medical systems as an environment for the realization of patient rights: mandatory logging of access and changes, authentication standards, procedures for electronic consent and its revocation, as well as a mechanism for informing patients about significant incidents and breaches of confidentiality. These measures logically complement the rules on patient rights and personal data and bring practice closer to European approaches [1; 2; 7].

At the level of cyber resilience, the key is the implementation of managed risk assessment and response processes in accordance with national cybersecurity law and the NIS2 benchmark [4; 8]. In practical terms, this involves the operation of audit and monitoring systems, backup, network segmentation, and staff training. Forensic readiness must be built into these processes so that, in the event of an incident, the preservation of evidence does not conflict with ensuring continuity of care and protecting patient data [18; 19].

Professional competence requires separate institutional attention. Moldova's digital transformation strategy directly links digital services to security and the development of skills among the population and specialists [3]. In the healthcare sector, this means the need for interdisciplinary training for healthcare professionals, lawyers, IT specialists, and investigation officers. Strengthening competencies not only improves the quality of services but also the ability of institutions to fulfill new security and confidentiality responsibilities.

Finally, long-term sustainability is impossible without trust. Ethical

safeguards and transparency in the implementation of artificial intelligence, clear information about the purposes of data processing, and the possibility of patient control create social legitimacy for digital reforms [15; 16; 17]. This shifts the protection of patient rights from a „reactive” mode to a mode of risk prevention at the design and operation stages of technologies.

Conclusion

The digital age opens up significant opportunities for healthcare in the Republic of Moldova, but at the same time requires a restructuring of patient rights protection so that it remains practical and effective in the context of distributed data, cloud infrastructure, and algorithmic processing. The analysis showed that traditional guarantees of medical confidentiality and informed consent must be supplemented by technical mechanisms for access control and transaction logging, as well as cyber resilience and forensic readiness procedures [1; 2; 4; 18].

Aligning national regulations with European guidelines, including GDPR and NIS2, and taking into account future requirements such as EHDS, makes it possible to build a model in which innovation does not undermine patient trust and privacy, but rather enhances the quality and safety of care [7; 8; 9]. The implementation of the ethical principles of UNESCO, WHO, and WMA in the use of artificial intelligence sets a framework of responsibility and fairness [15; 16; 17]. Together, these measures form the basis for a balance between technological development and the protection of the individual as the central value of digital health.

REFERENCES

1. Legea cu privire drepturile și responsabilitățile pacientului nr. 263 din 27.10.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 176-181 din 30.12.2005.
2. Legea privind protecția datelor cu caracter personal nr. 133 din 08.07.2011. Disponibil: [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=\[accesat la 11.12.2025\]](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=[accesat la 11.12.2025]).
3. Ministry of Economic Development and Digitalization of the Republic of Moldova. Strategy for Digital Transformation 2023–2030. Chișinău, 2023. Disponibil: <https://www.gov.md/> (accesat la 11.12.2025).
4. Legea privind securitatea cibernetică nr. 48 din 16.03.2023. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 151-153 din 28.04.2023.
5. European Union. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 (General Data Protection Regula-

tion). În: Official Journal of the European Union. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj> (accesat la 11.12.2025).

6. European Union. Directive (EU) 2022/2555 (NIS2 Directive) of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022. În: Official Journal of the European Union. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2555/oj> (accesat la 11.12.2025).

7. European Commission. European Health Data Space (EHDS): Proposal and citizens' rights. Brussels, 2023. Disponibil: https://health.ec.europa.eu/ehealth-digital-health-and-care/european-health-data-space_en (accesat la 11.12.2025).

8. European Court of Human Rights. I v. Finland, Application no. 20511/03, Judgment of 17 July 2008. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87510> (accesat la 11.12.2025).

9. European Court of Human Rights. Z v. Finland, Application no. 22009/93, Judgment of 25 February 1997. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58033> (accesat la 11.12.2025).

10. Cohen I.G., Mello M.M. Medical data privacy—implications beyond HIPAA. În: JAMA, 2024, vol. 331, nr. 10, pp. 935–944. DOI: 10.1001/jama.2024.XXXX.

11. Elendu C., Omeludike E., Oloyede P., Obidigbo B., Omeludike J. Legal implications for clinicians in cybersecurity incidents: a review. În: Medicine (Baltimore), 2024, vol. 103, nr. 39, e39887. DOI: 10.1097/MD.00000000000039887.

12. Conduah A.K., Ofoe S., Siaw-Marfo D. Data privacy in health-care: global challenges and solutions. În: Digital Health, 2025, vol. 11, 20552076251343959. DOI: 10.1177/20552076251343959.

13. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Paris, 2021. Disponibil: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381137> (accesat la 11.12.2025).

14. World Health Organization. Global Strategy on Digital Health 2020–2025. Geneva, 2020. Disponibil: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240020924> (accesat la 11.12.2025).

15. World Medical Association. WMA Statement on Digital Health. 2022. Disponibil: <https://www.wma.net/policies-post/wma-statement-on-digital-health/> (accesat la 11.12.2025).

16. National Institute of Standards and Technology. Guide to Integrating Forensic Techniques into Incident Response (SP 800-86). Gaithersburg, 2006. Disponibil: <https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/Legacy/SP/nistspecialpublication800-86.pdf> (accesat la 11.12.2025).

17. National Institute of Justice. Forensic Examination of Digital Ev-

idence: A Guide for Law Enforcement. U.S. Department of Justice, 2004. Disponibil: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/199408.pdf> (accesat la 11.12.2025).

18.ISO/IEC 27037:2012; ISO/IEC 27041:2015; ISO/IEC 27042:2015; ISO/IEC 27043:2015. Information technology — Security techniques — Digital evidence guidelines. Geneva: International Organization for Standardization. Disponibil: <https://www.iso.org/standard/44381.html> (accesat la 11.12.2025).

19.Legea privind identificarea electronică și serviciile de încredere nr. 124 din 19.05.2022. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 170-176 din 10.06.2022.

20.State of Ohio v. Compton. Ohio Court of Appeals, 2018. Case materials on the use of pacemaker data as evidence. Disponibil: <https://law.justia.com/cases/ohio/> (accesat la 11.12.2025).

CZU: 343.347

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19949270>

RĂSPUNDEREA PENALĂ ÎN DOMENIUL TRANSPLANTULUI DE ORGANE, ȚESUTURI ȘI CELULE UMANE, O GARANȚIE A RESPECTĂRII DREPTURILOR PACIENTULUI

Raluca BUCULEA,

drd., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
asistent universitar, Facultatea de Drept și Administrație publică
a Universității „Tibiscus” din Timișoara,
judecător la Tribunalul Timiș, România

Rezumat. Răspunderea penală pentru faptele săvârșite în domeniul transplantului și prelevării de organe are o importanță deosebită, încadrarea anumitor fapte ca fiind infracțiuni constituind o garanție în plus că orice încălcare a normelor care reglementează activitățile din domeniu va fi sancționată. Răspunderea penală, spre deosebire de celelalte forme ale răspunderii (disciplinară, administrativă, civilă) intervine la fapte care au un pericol social crescut, fiind cea mai gravă formă de răspundere. Potrivit codului penal în vigoare, singurul temei al răspunderii penale îl reprezintă infracțiunea. Un motiv în plus ca faptele care atrag răspunderea penală a făptuitorului, respective infracțiunile, să fie clar definite, elementele constitutive să asigure identificarea încălcărilor care constituie infracțiuni. De asemenea, trebuie reglementată și forma de vinovăție de comitere a infracțiunii care este incriminată.

Legea 95/2006 din 14 aprilie 2006 republicată privind reforma în domeniul sănătății reglementează, ca lege specială, răspunderea penală pentru infracțiunile săvârșite în legătură cu prelevarea și transplantul de organe, sub aspectul tipicității, antijuridicității și imputabilității. Sunt enumerate faptele care, săvârșite în modalitățile normative prevăzute de legea special, pot constitui infracțiuni. Legea stabilește și limitele speciale ale pedepselor pentru infracțiunile incriminate, limite în care se vor încadra pedepsele ce vor fi stabilite, infracțiunile în care este obligatorie stabilirea pedepselor complementare și accesorii constând în interzicerea unor drepturi, precum și situațiile de incriminare a tentativei

Cuvinte cheie: infracțiune, răspundere penală, prelevare, transplant, pedeapsă

Introducere

Transplantul de organe, ca element de noutate în medicină, a luat amploare în ultimii ani, activitatea de transplant fiind în continua ascensiune. Dacă la început se realizau transplanturi pentru un număr limitat de organe, odată cu evoluția medicinei se realizează din ce în ce mai multe transplanturi de organe, țesuturi și celule umane. Amploarea fenomenului a dus la ne-

cesitatea reglementării legislative a activităților de prelevare și transplant. Și pentru că vorbim de un fenomen cu implicații globale, statele lumii sunt preocupate de desfășurarea acestor activități cu respectarea drepturilor fundamentale ale omului, atât ale donatorului cât și ale primitorului.

Foarte important este ca preocupările comunității internaționale de a ține pasul cu evoluția medicinei să se regăsească în actele normative ale fiecărui stat, pentru că doar așa activitatea de prelevare și transplant se poate realiza cu respectarea drepturilor celor implicați și ale eticii medicale.

Și cum în fiecare activitate umană există și încălcări ale regulilor, se impune ca încălcarea reglementărilor legale să fie sancționată. Cea mai importantă și mai gravă formă a răspunderii celor ce încalcă reglementările în acest domeniu și nu numai este răspunderea penală, infracțiunea fiind potrivit Codului penal roman în vigoare, singurul temei al răspunderii penale.[1].

Lucrarea își propune o analiză a infracțiunilor din domeniu, pentru că o reglementare adecvată a faptelor ce constituie infracțiuni duce la descurajarea încălcării normelor legale, asigurând scopul preventive și sancționator al pedepsei, cu consecințe asupra respectării eticii medicale, a drepturilor fundamentale ale omului și pacientului. Importanța și actualitatea temei sunt date de lipsa unor analize de actualitate în dreptul român ale aspectelor de legalitate ale răspunderii penale în domeniul transplantului și prelevării de organe, țesuturi și celule umane.

Metode și materiale aplicate

La realizarea articolului am folosit convenții și tratate internaționale, lucrări de specialitate în domeniul prelevării și transplantului de organe, reglementări naționale privind activitățile din domeniul prelevării și transplantului de organe, țesuturi și celule umane. Metodele folosite sunt metoda analizei, metoda comparativă, metoda istorică.

Discuții și rezultate obținute

Așa cum s-a remarcat în literatura de specialitate [2, p. 1], dreptul și medicina sunt printre cele mai vechi îndeletniciri ale oamenilor. Din cele mai vechi timpuri, societatea a fost preocupată de a descoperi metode care să vindece diferite boli, dar și să reglementeze activitățile sociale prin reguli care la un moment dat au devenit norme de drept. Evoluția medicinei, numeroasele situații apărute în legătură cu cei care practicau medicina și cu pacienții, au dus la necesitatea creării unor reguli și în legătură cu practicarea medicinei. Așa a luat naștere ceea ce se numește dreptul medical. Această ramură de drept este în prezent recunoscută de toate sistemele de drept. Dreptul medical este definit de toate sistemele de drept, într-un dintre aces-

te accepțiuni este apreciat ca fiind "ansamblul raporturilor juridice existente între, pe de o parte, cei care exercită profesiile medicale într-un cadru privat sau spital și, pe de altă parte, pacienții și raporturile acestora cu societatea". Această definiție, pe care o reținem ca fiind cuprinzătoare pentru sfera faptelor reglementate, provine din dreptul austriac [2, p.5].

Autorii au acceptat încă de la început că faptele pe care medicii le pot săvârși în exercitarea profesiei au o reglementare specială, diferitele forme ale răspunderii din domeniu fiind necesar a fi cuprinse în legi speciale. În literatura de specialitate mai veche [2, p.443], se face referire la infracțiunile prevăzute de Legea 2/1998 privind activitatea de prelevare și transplantul de țesuturi și organe umane, considerată "prima lege modernă a transplantului în România" [3].

Ulterior, dispozițiile din această lege au fost aliniate la standardele internaționale, în acord cu evoluția medicinei și reglementarea situațiilor de încălcare a drepturilor fundamentale identificate în practică. În prezent, reglementarea activităților din domeniul prelevării și transplantului de organe, țesuturi și celule umane se regăsește în *Legea nr. 95/2006, din 14 aprilie 2006 privind reforma în domeniul sănătății*, actul normativ cadru care reglementează și sancționează infracțiunile în legătură cu transplantul de organe, activitățile legate de transplantul de organe fiind aduse la zi.

Infracțiunile din domeniul transplantului și prelevării de organe, țesuturi și celule umane au fost prevăzute în capitolul V al legii, capitol care, deși poartă titlul de „Sanțiuni”, prevede în realitate faptele care atrag răspunderea penală. În forma actuală, capitolul V din Legea 95/2006 are următoarea reglementare:

„ART. 154 (1) Prelevarea sau transplantul de organe, țesuturi ori celule de origine umană de la donatori în viață fără consimțământ dat în condițiile legii constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi. (2) Tentativa se pedepsește.

ART. 155 Efectuarea unei prelevări atunci când prin aceasta se compromite o autopsie medico-legală, solicitată în condițiile legii, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

ART. 156 (1) Fapta persoanei de a dona organe, țesuturi sau celule de origine umană, în scopul obținerii de foloase materiale, pentru sine ori pentru altul, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă. (2) Constrângerea unei persoane să doneze organe, țesuturi sau celule de origine umană constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi. (3) Publicarea sau mediatizarea unor anunțuri privind donarea de organe, țesuturi sau celule de origine umană, donare ce ar fi efectuată în scopul obținerii unor foloase materiale

pentru sine ori pentru altul, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

ART. 157(1) Organizarea sau efectuarea prelevării de organe, țesuturi ori celule de origine umană pentru transplant, în scopul obținerii unui folos material pentru donator sau organizator, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi. (2) Cu pedeapsa prevăzută la alin. (1) se sancționează și cumpărarea de organe, țesuturi sau celule de origine umană, în scopul revânzării. (3) Tentativa se pedepsește.

ART. 158(1) Introducerea sau scoaterea din țară de organe, țesuturi ori celule de origine umană fără autorizația specială emisă de Agenția Națională de Transplant constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi. (2) Tentativa se pedepsește.”[4]

De observat că legea enumeră câteva acțiuni care constituie infracțiuni. Pentru a analiza existența răspunderii penale în situația săvârșirii unor astfel de infracțiuni, se impune o analiză a fiecărei situații în parte, cu privire la toate elementele constitutive ale infracțiunii, insistând asupra particularităților fiecăreia.

În ceea ce privește infracțiunea prevăzută de articolul 154 din Legea 95/2006, *Prelevarea sau transplantul de organe, țesuturi ori celule de origine umană de la donatori în viață fără consimțământ dat în condițiile legii, obiectul juridic* este dat de relațiile sociale care ocrotesc activitatea de prelevare și transplant, prelevare în care consimțământul trebuie dat în prealabil de către donator și primitor. [5, p.176].

Prin incriminarea acestor fapte s-a dat eficiență celor stipulate în Convenția de la Oviedo, care prevedea obligația statelor de a institui sancțiuni pentru încălcarea dispozițiilor convenției.

Această convenție, cunoscută și sub numele de *Convenția Europeană privind Biomedicina*, a fost adoptată de Consiliul Europei la data de 4 aprilie 1997 și avea ca scop protejarea drepturilor fundamentale ale omului în contextual dezvoltării medicinei. Convenția statuează obligativitatea exprimării consimțământului dat în cunoștință de cauză pentru toate intervențiile medicale. Mai mult, un întreg capitol al convenției intitulat *Prelevarea de organe și țesuturi de la donatori vii în scopul transplantării* stabilește situațiile în care se pot preleva aceste organe, existența consimțământului fiind conșfințită. [6]

În ceea ce privește consimțământul valabil, legea sănătății precizează că acesta trebuie dat în condițiile legii. În acest sens, dispoziții cu privire la modalitatea în care consimțământul se consideră exprimat în condițiile legii cuprind articolele 144 și 145 din Legea 95/2004. De asemenea, relevante sunt și dispozițiile art. 68 din Codul civil, potrivit căruia (1) *Prelevarea și*

transplantul de organe, țesuturi și celule de origine umană de la donatori în viață se fac exclusiv în cazurile și condițiile prevăzute de lege, cu acordul scris, liber, prealabil și expres al acestora și numai după ce au fost informați, în prealabil, asupra riscurilor intervenției. În toate cazurile, donatorul poate reveni asupra consimțământului dat, până în momentul prelevării. (2) Se interzice prelevarea de organe, țesuturi și celule de origine umană de la minori, precum și de la persoanele aflate în viață, lipsite de discernământ din cauza unui handicap mintal, unei tulburări mintale grave sau dintr-un alt motiv similar, în afara cazurilor expres prevăzute de lege.[7]

Obiectul material este reprezentat de corpul persoanei în viață de la care se efectuează prelevarea sau la care se prelevă organele.

Subiect activ al infracțiunii este persoana care efectuează transplantul sau prelevarea, de regulă medicul de specialitate care efectuează prelevarea sau transplantul fără a avea în prealabil consimțământul donatorului sau al primitorului.

Apreciem că legiuitorul nu a dorit să limiteze subiectul activ al infracțiunii doar la medicii de specialitate care sunt autorizați să preleve organe și să efectueze transplanturi. Textul de lege nu face nicio referire în acest sens astfel încât apreciem că subiectul activ al infracțiunii poate să fie și o persoană care nu are calitatea de medic specialist sau, pre exemplu așa cum arătau unii autori, un medic căreia căruia i s a interzis exercitarea acestei profesii poate fi subiect activ al infracțiunii prevăzute și pedepsite de art. 154. [8, p. 214]

Subiectul pasiv este persona de la care se efectuează prelevarea sau cea la care se realizează transplantul.

Elementul material este reprezentat de acțiunea de prelevarea sau de transplantul de organe, țesuturi ori celule de origine umană de la donatori în viață. Pentru a fi incriminate, aceste acțiuni trebuie să fie realizate fără consimțământul dat în condițiile legii.

Astfel, consimțământul trebuie să existe, să fie dat în condițiile legii. De asemenea, trebuie să existe consimțământul total al persoanei de la care se efectuează prelevarea. În situația în care există consimțământul pentru prelevarea unui anumit organ sau parte din organ, însă prelevarea se face cu privire la mia multe organe sau părți, nu se poate aprecia că există consimțământ.

Legătura de cauzalitate trebuie să existe între fapta comisă și rezultatul concret.

Sub aspectul laturii subiective, fapta este incriminată dacă este comisă cu intenție directă sau indirectă.

Pedeapsa este închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi, iar tentativa se pedepsește.

Infraacțiunea de ***efectuare a unei prelevări atunci când prin aceasta se compromite o autopsie medico-legală, solicitată în condițiile legii*** este prevăzută și pedepsită de art. 155 din Legea 95/2006.

Obiectul juridic este reprezentat de relațiile sociale privitoare la efectuarea prelevării și transplantului în condiții legale, acesta fiind de fapt și obiectul juridic al tuturor faptelor prevăzute ca și infraacțiuni în legea sănătății. Însă această infraacțiune are ca obiect juridic și relațiile sociale privitoare la înfăptuirea justiției, compromiterea unei autopsii având implicații asupra actului de justiție. Prin efectuarea unei autopsii medico-legale se pot obține informații esențiale într-o investigație cu privire la cauzele decesului, la modul în care s-a produs fapta sau la persoana care a săvârșit infraacțiunea care a cauzat decesul.

Obiectul material corpul persoanei decedate asupra căruia se realizează autopsia medico-legală și de la care se efectuează prelevarea.

Subiect activ al infraacțiunii este persoana care are competența de efectua autopsia medico-legală dispusă în condițiile legii.

Subiect pasiv este statul, prin săvârșirea infraacțiunii fiind încălcate norme cu privire la efectuarea unei autopsii dispuse în baza acestor reguli.

Sub aspectul *laturii obiective*, elementul material este realizat prin acțiunea de efectuare a prelevării de organe, cu toate că se știa că prin prelevare se compromite autopsia medico-legală solicitată și dispusă în condiții legale.

Textul de lege, într-o formă anterioară, sancționa ca infraacțiune și dispunerea prelevării, incriminare la care s-a renunțat în prezent. Apreciem, așa cum s-a arătat în literatura de specialitate, că nu se impunea menținerea modalității normative alternative a dispunerii prelevării, întrucât autopsia nu putea fi efectiv compromisă prin dispunerea prelevării, ci prin prelevarea efectivă. [8, p. 228]

Așa cum am arătat mai sus, precum și cum se arată în studiile de specialitate, „*Autopsia medico-legală nu se limitează la simpla constatare a decesului, ci servește unei funcții multiple: determinarea cauzei și a mecanismului de producere a morții; stabilirea existenței sau inexistenței unor acte de violență; furnizarea de probe; protecția drepturilor persoanelor decedate și ale aparținătorilor; precum și asigurarea responsabilizării autorităților*”. [9]

Potrivit reglementărilor în vigoare, autopsia medico-legală este reglementată prin dispozițiile Legii nr. 459/2001 privind organizarea și funcționarea instituțiilor de medicină legală, Ordonanței nr. 1/2000, precum și în Codul de procedură penală.

Legătura de cauzalitate trebuie să existe între fapta comisă și rezultatul concret.

Sub aspectul *laturii subiective*, infracțiunea se săvârșește cu intenție, în oricare dintre formele acesteia, neputând fi incriminată săvârșirea ei din culpă.

Pedeapsa este închisoarea de la de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

Infracțiunile prevăzute de art. 156 din Legea 95/2006: ***Infracțiunea de donare de organe, țesuturi sau celule de origine umană, în scopul obținerii de foloase materiale, pentru sine ori pentru altul; Constrângerea unei persoane să doneze organe, țesuturi sau celule de origine umană; Publicarea sau mediatizarea unor anunțuri privind donarea de organe, țesuturi sau celule de origine umană, donare ce ar fi efectuată în scopul obținerii unor foloase materiale pentru sine ori pentru altul:***

Acest articol sancționează, așa cum se va observa și cu privire la infracțiunea prevăzută de următorul articol din legea sănătății, urmărirea obținerii unor foloase material în urma transplantului de organe.

Incriminarea obținerii de profit din transplantul de organe, țesuturi și celule umane este unanim acceptată la nivel global. Atât documente adoptate în etapele incipiente ale reglementării transplantului și prelevării de organe, cât și cele de dată recentă, conțin referiri cu privire la interzicerea câștigului material asociat transplantului și prelevării de organe. În acest sens s-a statuat în *Convenția Europeană privind Biomedicina*, sau, cum mai este cunoscută, *Convenția de la Oviedo, adoptată în anul 1997*, cât și în *Convenția împotriva traficului de organe umane*, adoptată la 9 iulie 2014 de către Consiliul Europei. [10]

Nu în ultimul rând *Declarația de la Istanbul*, în forma sa revizuită în anul 2018, devenită ghid pentru înțelegerea fenomenului traficului de organe, interzice de asemenea câștigul financiar. Declarația definește conceptul de „neutralitate financiară” fiind interzise atât pierderile, cât și câștigurile ca efect al actului de donare. [11]

Aceeași declarație definește traficul de persoane în scop de prelevare, una dintre modalitățile menționate fiind constrângerea, constrângere la care se face referire și *Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor*, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, numit și protocolul de la Palermo. Acest protocol a fost considerat primul instrument juridic cu caracter obligatoriu la nivel internațional. [12]

În lipsa unei definiții dată de legea specială, literatura de specialitate definește constrângerea necesară a exista ca fapta să constituie infracțiune. Constrângerea poate fi astfel, atât constrângere fizică, cât și constrângerea morală. ”Indiferent în ce mod se exercită constrângerea (fizică sau morală), aceasta trebuie să fie suficient de puternică pentru a insufla o stare de teme-

re care să afecteze libertatea de hotărâre a persoanei”. [13, p.107]

Dacă prin constrângerea fizică s-a produs lovirea sau vătămarea corporală a persoanei, fapta va fi reținută în concurs cu infracțiunile de lovire sau alte violențe sau vătămare corporală prevăzute de art. 193-194 Cod penal. [15]

Obiectul juridic al acestei infracțiuni este dat de relațiile sociale în legătură cu umanismul, cu compasiunea și moralitatea, însuși termenul de „donare” fiind un termen care face trimitere la lipsa unei compensații financiare pentru cel care donează. De asemenea, sunt protejate relațiile sociale referitoare la libertatea persoanei de a consimți la preleve și donare, fără acțiuni exterioare de vreun fel.

Obiectul material este reprezentat de corpul persoanei asupra căruia se răsfrânge acțiunea incriminată.

Subiect activ poate fi orice persoană care răspunde penal.

Subiect pasiv este statul ca entitate răspunzătoare de prelevarea de țesuturi și celule umane, precum și, în modalitatea prevăzută de teza a II-a articolului, subiect pasiv este persoana de la care se prelevă organele.

Sub aspectul *laturii obiective*, așa cum s-a remarcat în literatura de specialitate, „elementul material al laturii obiective este constituit, la toate modalitățile normative în care au fost reglementate infracțiunile în legea extrapenală, din acțiuni dispuse pe o gamă largă și diversă”. [14, p. 201]

În ceea ce privește donarea, acțiunea nu comportă discuții, importanță are aspectul că, sub aparența unei „donări” care, așa cum am arătat, ar trebui să aibă caracter altruist, sunt urmărite foloase materiale. Legiuitorul a renunțat la incriminarea foloaselor nepatrimoniale, în forma mai veche a legii fapta fiind incriminată fapta dacă se urmăreau orice fel de foloase.

În ceea ce privește constrângerea, condițiile pe care trebuie să le îndeplinească exercitarea acesteia pentru ca fapta să fie infracțiune au fost arătate mai sus.

În modalitatea constând în publicarea sau mediatizarea de anunțuri ce ar fi efectuată în scopul obținerii de foloase patrimoniale, publicarea se referă la tipărirea efectivă sau publicarea în mediul on-line a anunțurilor, pe iar mediatizarea se poate realiza prin orice mijloace care ajung la cunoștința publicului.

Legătura de cauzalitate trebuie să existe între fapta comisă și rezultatul concret.

Sub aspectul *laturii subiective*, infracțiunea se poate comite fie cu intenție directă, fie cu intenție indirectă. De observat că în modalitățile normative prevăzute la punctul 1 și 3 există și un scop special, acela al obținerii unor foloase materiale.

Pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea de la 3 luni la 2 ani sau amenda pentru fapta de la punctul 1, de la 6 luni la 3 ani sau amendă în mo-

dalitatea publicării sau mediatizării, însă este mai aspru pedepsită fapta în modalitatea constrângerii, fiind sancționată cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi.

Infrațiunea de ***organizare sau efectuare a prelevării de organe, țesuturi ori celule de origine umană pentru transplant, în scopul obținerii unui folos material pentru donator sau organizator și de cumpărare de organe, țesuturi sau celule de origine umană, în scopul revânzării.***

Obiectul juridic al acestei infrațiuni este dat de relațiile sociale în legătură cu umanismul, cu compasiunea și moralitatea, însuși termenul de "donare" fiind un termen care face trimitere la lipsa unei compensații financiare pentru cel care donează.

Obiectul material, în modalitatea efectuării prelevării este reprezentat de corpul persoanei de la care se prelevă organele. În cazul modalității prevăzute de teza I a articolului, infrațiunea este lipsită de obiect material, acțiunea de organizare nefiind îndreptată împotriva unui corp sau obiect.

Subiect activ poate fi orice persoană care răspunde penal.

Subiect pasiv este statul ca entitate răspunzătoare de prelevarea de țesuturi și celule umane, precum și, în modalitatea prevăzută de teza a II-a articolului, subiect pasiv este persoana de la care se prelevă.

Sub aspectul *laturii obiective*, infrațiunea poate fi săvârșită în mai multe modalități normative. În prima variantă, se poate comite prin organizarea prelevării de organe, țesuturi ori celule de origine umană pentru transplant, în scopul obținerii unui folos material.

Textul de lege și legea nu definește organizarea, însă potrivit definiției, a organiza înseamnă „a stabili și a coordona mijloacele tehnice, economice, administrative, astfel încât să permită executarea în condiții optime a unui proces”. [15]

Se are în vedere o activitate complexă, care presupune efectuarea mai multor activități. În doctrină s-a apreciat că reprezintă activități de organizare găsirea spațiului pentru prelevare, identificarea și contactarea subiecților de la care se realizează prelevarea, identificarea unor potențiali cumpărători ai organelor prelevate. [14, p.203]

În modalitatea efectuării prelevării, lucrurile sunt mai puțin susceptibile de interpretare, efectuarea prelevării reprezentând activitatea efectivă de prelevare. Ce este important sub aspectul laturii obiective, este aspectul că acțiunea făptuitorului are ca scop obținerea unui folos material. Este așadar necesar să se urmărească un beneficiu, un avantaj evaluabil în bani. În lipsa unui astfel de avantaj, spre exemplu în situația unui avantaj de altă natură, fapta nu este tipică. De asemenea, folosul material trebuie să fie urmărit a fi obținut de către cel care organizează sau cel care efectuează preleva-

rea. De menționat și că folosul material nu este necesar să fie și obținut, fapta fiind tipică și în situația în care folosul material, deși urmărit, nu este obținut.

În modalitățile normative reglementate de aliniatul 2, elementul material al laturii obiective constă în cumpărarea de organe în scopul revânzării. Accepțiunea noțiunii de „cumpărare” și de „revânzare” sunt cele din dreptul civil. Important de menționat că intenția de revânzare trebuie să existe la momentul cumpărării, iar fapta este pedepsită ca infracțiune chiar dacă revânzarea nu a avut loc.

Legătura de cauzalitate trebuie să existe între fapta comisă și rezultatul concret.

Sub aspectul *laturii subiective*, infracțiunea se realizează cu intenție direct sau indirect.

Pedeapsa este închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi. Tentativa se pedepsește.

Introducerea sau scoaterea din țară de organe, țesuturi ori celule de origine umană fără autorizația specială emisă de Agenția Națională de Transplant

Incriminarea faptelor comise în această modalitate este de o deosebită importanță atât la nivel național, cât și internațional. Se impune a fi sancționată această activitate, cu caracter transfrontalier, dat fiind și situația internațională și eforturile depuse la nivel global pentru descurajarea traficului de organe. De asemenea, în reglementarea acestei fapte ca infracțiune, un rol important l-a avut și principiul autosuficienței, așa cum apare în *Declarația de la Istanbul*, declarație la care am mai făcut referire în prezentul studiu. Autosuficiența, așa cum o definește *Declarația*, presupune ca statele să asigure în cea mai mare parte necesarul de organe pentru transplant, în plan intern de la cetățenii statului, iar dacă nu se poate în totalitate, prin cooperarea cu alte state, cu respectarea principiului echității. [11]

Obiectul juridic al acestei infracțiuni este constituit de relațiile sociale care ocrotesc viața și sănătatea persoanei, precum și așa cum a reținut literatura de specialitate, autoritatea de stat. [5, p 202]

Obiectul material este reprezentat de organele scoase sau introduse în țară fără autorizația specială emisă de Agenția Națională de Transplant.

Subiectul activ al infracțiunii este necircumstanțiat, poate fi orice persoană care răspunde penal.

Subiectul pasiv este statul, însă, în anumite situații, subiect pasiv poate fi și unitatea sanitară.

Sub aspectul *laturii obiective*, acțiunea poate consta fie prin introducerea în țară, fie prin scoaterea din țară de organe, în mod ilegal, în lipsa autorizației speciale emise de Agenția Națională de Transplant.

Autorizația la care face referire articolul este definită de Legea 95/2006 la articolul 142, care definește termenii și expresiile din lege. Astfel, autorizația specială este un *„document eliberat de Agenția Națională de Transplant în vederea permiterii introducerii sau scoaterii în/din țară de sânge placentar, sânge din cordonul ombilical și țesuturi de origine umană pentru o perioadă de maximum un an, în condițiile în care procesarea, conservarea și depozitarea se fac într-o bancă acreditată/agreată de către Agenția Națională de Transplant. Același articol definește și noțiunea de bancă agreată, noțiune în strânsă dependență de noțiunea de autorizație specială, ca fiind ”banca de țesuturi și celule de origine umană aflată în afara teritoriului României. Pentru terțe țări banca trebuie să respecte standardele de calitate și siguranță impuse de Directiva 2004/23/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 31 martie 2004 privind stabilirea standardelor de calitate și securitate pentru donarea, obținerea, controlul, prelucrarea, conservarea, stocarea și distribuirea țesuturilor și a celulelor umane și să prezinte documente justificative în acest sens. Pentru statele membre ale Uniunii Europene, banca trebuie să fie acreditată de autoritatea competentă din țara respectivă”*. [3]

Urmarea imediată a faptei constă în punerea în pericol a vieții și a sănătății persoanelor, în cazul introducerii unor organe care nu sunt autorizate. În cazul scoaterii de țară a organelor, urmarea imediată este reprezentată de afectarea organelor disponibile pentru transplanturi la nivelul țării, care duce și la încălcarea principiului autosuficienței.

Legătura de cauzalitate între faptă și prejudiciu trebuie să existe.

Sub aspectul *laturii subiective*, infracțiunea se săvârșește cu intenție, în oricare din cele două forme ale sale, directă sau indirectă.

Pedeapsa prevăzută de legea specială este închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi. Tentativa se pedepsește.

Interesant din punct de vedere al reglementării în timp a infracțiunilor în domeniul traficului de organe este aspectul, că, la momentul adoptării Legii 95/2006 nu era pedepsită tentativa.

Chiar autorii primelor analize ale infracțiunilor din domeniul prelevării și transplantului de organe au sesizat că, deși infracțiunile sunt susceptibile de tentativă, aceasta nu este incriminată. [13, p.108]

Apreciem că sancționarea tentativei a venit în contextul reglementărilor internaționale, dat fiind că, inclusiv prin *Convenția împotriva traficului de organe umane adoptată de Consiliul Europei în 2014*, la articolul 9 se prevedea că *„Fiecare Parte adoptă măsurile legislative necesare și alte măsuri pentru calificarea drept infracțiune a complicității sau tentativei de comitere a oricărei infracțiuni stabilite în conformitate cu prezenta Convenție, când sunt comise intenționat”* [10].

Concluzii

Din cele mai sus expuse se poate concluziona că, în prezent, în România există cadrul legislativ necesar tragerii la răspundere penală a făptuitorilor în domeniul transplantului și prelevării de organe, țesuturi și celule umane vii. Au fost transpuse în legislația internă principiile internaționale din domeniu, acestea beneficiind de prevederi legale adecvate. Cu toate acestea, cercetarea și mai ales, aducerea în fața instanței a persoanelor care săvârșesc astfel de fapte este greoaie. Condamnări pentru astfel de infracțiuni au fost foarte puține, însă și activitatea de donare și transplant în România este un destul de redusă, raportat la necesarul de organe pentru transplant. Astfel, potrivit Agenției Naționale de Transplant, în anul 2025 au fost efectuate 210 transplanturi de rinichi la o listă de așteptare de 3770 de persoane și 101 transplanturi de ficat la o listă de așteptare de 632 de persoane.

Referințe bibliografice:

1. Codul penal român, la <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/249601>, accesat la 12.03.2026
2. Moldovan A. T. Tratat de drept medical, București, Editura All Beck, 2002,
3. Agenția Națională de Transplant, Istoric, la <https://transplant.ro/istoric/> accesat la 12.03.2026
4. Legea nr. 95/2006, din 14 aprilie 2006 privind reforma în domeniul sănătății, disponibilă pe <https://sintact.ro/legislatie/monitorul-oficial/legea-95-2006-privind-reforma-in-domeniul-sanatatii-republica-re-16869455> accesat la 16.03.202
5. Tănăsescu I., Tănăsescu G., Tănăsescu C., Transplantul și prelevarea, București, Editura C.H. Beck, 2008
6. Convenția Europeană privind Biomedicina, sau Convenția de la Oviedo, disponibilă pe: <https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/27007>, accesat la 16.03.202
7. <https://www.codulcivil.ro/art-68-prelevarea-si-transplantul-de-la-persoanele-in-viata/> accesat la 15.03.2026
8. Diaconescu H., Cercel S., Diță R.D., Gazdovici G., Răspunderea juridică în domeniul prelevării și transplantului în dreptul român, Ed.Universul Juridic, 2009
9. Vasile Ș. E., Autopsia medico-legală: instrument procedural și garanție a dreptului la viață, disponibilă la <https://www.juridice.ro/816327/autopsia-medico-legala-instrument-procedural-si-garantie-a-dreptului-la-viata.html>, accesat la 15.03.20

10. Convenția Consiliului Europei împotriva traficului de organe umane din 25.03.2015, disponibilă la: <https://rm.coe.int/1680abceaf> accesat la 15.03.202

11. Declarația de la Istanbul cu privire la traficul de organe și turismul de transplant (Ediția 2018), pe https://www.declarationofistanbul.org/images/documents/doi_2018_Romanian.pdf

12. Protocolul de la Palermo – rezumat, disponibil pe <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/protocol-against-the-traffic-king-of-people.htm>

13. Conea N., Infrafracțiunile prevăzute în Legea nr. 2/1998 privind prelevarea și transplantul de țesuturi și organe umane, Revista Dreptul, nr. 3/1999

14. Tanislav E., Opreșan M, Infrafracțiuni la regimul efectuării prelevării și transplantului de organe, țesuturi și celule de origine umană în scop terapeutic, Revista Dreptul, nr. 4/2007

15. <https://dexonline.ro/definitie/a%20organiza>, accesat la 15.03.2026

CZU: 366.5:004.056

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19949385>

PROTECȚIA DATELOR CU CARACTER PERSONAL ALE CONSUMATORILOR ÎN CONTEXTUL DIGITALIZĂRII SERVICIILOR ȘI COMERȚULUI ELECTRONIC

Mariana GÎRLEANU,

magistru în drept, juristă, Ministerul Finanțelor,
dubau.mariana@yahoo.com,
ORCID ID: 0009-0007-3585-3360

Rezumat. Articolul analizează protecția datelor cu caracter personal ale consumatorilor în contextul digitalizării serviciilor și dezvoltării comerțului electronic. Extinderea platformelor digitale a determinat creșterea volumului de date personale colectate de operatorii economici, precum numele, data nașterii, adresa de e-mail, datele de localizare sau informațiile financiare. Deși aceste date sunt utilizate pentru furnizarea serviciilor și personalizarea ofertelor, prelucrarea lor necorespunzătoare poate genera riscuri pentru viața privată a consumatorilor, inclusiv acces neautorizat, fraude sau furt de identitate.

Studiul evidențiază cadrul juridic aplicabil în Republica Moldova, bazat pe legislația națională și pe armonizarea cu standardele europene privind protecția datelor. Sunt analizate principiile fundamentale ale prelucrării datelor - legalitatea, transparența, minimizarea datelor, exactitatea, limitarea stocării și securitatea - precum și drepturile persoanelor vizate, inclusiv dreptul la informare, acces, rectificare, ștergere și opoziție la prelucrare. De asemenea, articolul subliniază rolul companiilor și al autorităților de supraveghere în asigurarea respectării legislației și în fortificarea unui mediu digital sigur pentru consumatori.

Cuvinte-cheie: consumator, profesionist, comerț electronic, date personale, consimțământ, riscuri, prelucrare, securitate, digitalizare, GDPR.

Introducere

Digitalizarea accelerată a societății contemporane a determinat transformări semnificative în modul de furnizare și utilizare a serviciilor, în special prin dezvoltarea comerțului electronic și extinderea platformelor digitale. Acest proces a facilitat accesul consumatorilor la o gamă largă de produse și servicii, însă a generat totodată o creștere considerabilă a volumului de date cu caracter personal colectate și prelucrate de operatorii economici. În acest context, protecția datelor cu caracter personal a devenit o problemă de actualitate majoră, având un impact direct asupra dreptului la viață privată

și asupra încrederii consumatorilor în mediul digital.

Subiectul prezentei cercetări îl constituie protecția datelor cu caracter personal ale consumatorilor în contextul digitalizării serviciilor și al dezvoltării comerțului electronic, iar obiectul studiului îl reprezintă cadrul juridic și mecanismele de protecție aplicabile în acest domeniu.

Actualitatea temei este determinată de extinderea rapidă a serviciilor online, de riscurile tot mai frecvente privind securitatea datelor și de necesitatea alinierii legislației naționale la standardele europene în materie de protecție a datelor.

Problematica protecției datelor cu caracter personal a fost analizată în doctrina juridică atât la nivel european, cât și național, dar evoluția constantă a tehnologiilor digitale și a comerțului electronic impune o reevaluare continuă a mecanismelor juridice de protecție. Actualmente, acest domeniu capătă o importanță sporită în contextul armonizării legislației cu standardele Uniunii Europene și al consolidării rolului autorităților de supraveghere.

Scopul prezentului articol constă în analiza aspectelor juridice privind protecția datelor cu caracter personal ale consumatorilor în mediul digital, evidențierea principalelor riscuri generate de prelucrarea datelor în comerțul electronic, precum și examinarea mecanismelor juridice și instituționale destinate asigurării protecției acestora.

Un rol important în acest domeniu îl are Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal (*în continuare Centrul*), instituția responsabilă de supravegherea respectării legislației privind protecția datelor. Aceasta monitorizează modul în care instituțiile publice și companiile private colectează și utilizează datele personale ale cetățenilor.

Metode și materiale aplicate

Cercetarea a utilizat analiza juridică a legislației naționale și comparativă cu Regulamentul general privind protecția datelor (*în continuare GDPR*) [2], [6]. Au fost consultate rapoarte oficiale ale Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal și studii de specialitate din doctrina juridică [8], [9]. Această abordare a permis evaluarea conformității legislative și identificarea riscurilor în comerțul electronic.

Importanța protecției datelor în mediul digital se manifestă prin mai multe *aspecte*:

Protejarea vieții private – se are în vedere că datele personale, precum numele, adresa, numărul de telefon sau informațiile bancare, trebuie protejate pentru a evita utilizarea lor abuzivă.

Prevenirea fraudelor și a furtului de identitate – lipsa securității datelor poate duce la fraude online sau la utilizarea ilegală a identității unei

persoane.

Creșterea încrederii în serviciile digitale – atunci când utilizatorii știu că datele lor sunt protejate, ei folosesc mai ușor serviciile online, cum ar fi comerțul electronic sau serviciile guvernamentale digitale.

Respectarea legislației. La nivel național există legi care reglementează prelucrarea datelor personale și obligă organizațiile să asigure securitatea informațiilor.

Respectiv, protecția datelor în mediul digital este esențială pentru funcționarea sigură a societății informaționale. Prin respectarea regulilor de securitate și prin responsabilitatea instituțiilor și a utilizatorilor, se poate asigura un mediu digital mai sigur pentru toți cetățenii [2], [3].

Datele cu caracter personal reprezintă orice informații ce se referă la o persoană fizică, prin intermediul căroră putem identifica acea persoană sau să stabilim că informațiile se referă la aceasta. Exemple de date cu caracter personal includ: *numele și prenumele; adresa de domiciliu; fotografia; semănătura; adresa de e-mail; numărul de telefon; adresa IP; date bancare sau informații privind tranzacțiile financiare etc.* [8]. În mediul digital, aceste date sunt colectate frecvent atunci când utilizatorii creează conturi online, efectuează plăți electronice sau utilizează servicii digitale.

Potrivit dreptului consumatorului, *consumatorul* este definit ca persoana fizică care achiziționează sau utilizează produse și servicii în scopuri personale, fără legătură cu activitatea sa profesională sau comercială. În relațiile comerciale online, consumatorul este utilizatorul care interacționează cu platforme digitale sau comercianți online pentru a cumpăra produse sau servicii [4]. În acest context, operatorii economici au obligația de a colecta și prelucra datele personale ale consumatorilor în mod legal, transparent și numai pentru *scopuri determinate*. Respectarea acestor principii contribuie la protejarea vieții private și la consolidarea încrederii în comerțul electronic.

În continuare, prin *comerțul electronic* înțelegem acea activitate de antreprenor care este realizată prin orice activități indiferent dacă sunt sau nu autorizate ori licențiate [12]. Atunci când se execută anumite servicii sau se vând produse, prin intermediul paginii web, platformelor de socializare (Facebook, Instagram, TikTok etc.), mijloacelor de comunicare electronică (viber, telegram, whatsapp etc.) sau altor mijloace electronice, reprezintă comerț electronic.

Prelucrarea datelor cu caracter personal reprezintă acele acțiuni de a colecta, stoca, utiliza, dezvălui, distruge sau oricare alte activități de manipulare a datelor cu caracter personal. De obicei, se colectează datele subiecților de date personale atunci când intrăm în relații de afaceri/comerț cu acesta prin intermediul mijloacelor electronice (completarea unei anchete pe pagi-

na web sau telefon, expedierea mesajelor promoționale la adresa de e-mail sau platforme de socializare etc.), ele se stochează în evidența internă (baze de date, registre CRM-uri) și se utilizează pentru livrarea comenzii, oferirea serviciilor sau expedierea mesajelor promoționale [2], [9].

Diferența dintre date personale obișnuite și date sensibile

Legislația privind protecția datelor face distincția între date personale obișnuite și date sensibile, acestea din urmă beneficiind de un nivel mai ridicat de protecție juridică.

Datele personale obișnuite sunt informații utilizate în mod frecvent pentru identificarea unei persoane, cum ar fi numele, adresa, adresa de e-mail, numărul de telefon sau adresa IP [9]. Prelucrarea acestor date este permisă dacă există un temei legal, cum ar fi **consimțământul persoanei** sau **executarea unui contract**.

Datele sensibile reprezintă informații care pot afecta în mod semnificativ viața privată a unei persoane și includ, de exemplu, date privind starea de sănătate, originea rasială sau etnică, convingerile religioase sau politice, datele genetice sau biometrice ori informațiile privind viața sau orientarea sexuală. Prelucrarea acestor date este permisă doar în condiții strict reglementate de lege și, în majoritatea cazurilor, **necesită consimțământul explicit al persoanei vizate** [2], [6].

În contextul celor expuse, desprindem că conceptul de date cu caracter personal are un rol central în protecția consumatorilor în mediul digital. Legislația stabilește reguli clare privind colectarea și utilizarea datelor personale, iar respectarea acestor reguli este esențială pentru asigurarea securității informațiilor și protejarea dreptului la viață privată.

Cadrul juridic privind protecția datelor cu caracter personal

Protecția datelor cu caracter personal reprezintă un domeniu esențial pentru garantarea dreptului la viață privată și a securității informațiilor consumatorilor în mediul digital și comerțul electronic. În Republica Moldova, cadrul legal este stabilit prin Legea nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal și, mai recent, din 23.08.2026 prin Legea nr. 195/2024, care aliniază legislația la standardele Uniunii Europene – GDPR; Codul civil, precum și prin Legea nr. 105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor, iar aplicarea și supravegherea acestuia sunt asigurate de Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal al Republicii Moldova; și Legea nr. 284 din 22.07.2004 privind serviciile societății informaționale. Cadrul juridic din asigură protecția datelor cu caracter personal prin principii clare de legalitate, transparență și securitate. Armonizarea legislației naționale cu Regulamentul general privind protecția datelor consolidează protecția consumatorilor și dezvoltă un mediu digital sigur și responsabil

[1], [2], [3], [4], [6]. La nivel internațional, protecția datelor cu caracter personal este consacrată și prin Convenția pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, adoptată la Strasbourg în anul 1981, care stabilește principii fundamentale privind prelucrarea datelor și garantarea dreptului la viață privată [5].

Principiile prelucrării datelor cu caracter personal

Potrivit art. 5 din Legea nr. 195/2024 (*care va intra în vigoare și va fi aplicabil din 23.08.2026*), prelucrarea datelor cu caracter personal trebuie să respecte următoarele **principii fundamentale**, care asigură protecția drepturilor și libertăților persoanelor vizate și orientează activitatea operatorilor de date [3]. Astfel, datele cu caracter personal trebuie să fie prelucrate în mod **legal, echitabil și transparent**, astfel încât persoana vizată să fie informată și să poată înțelege modul în care datele sale sunt utilizate. Totodată, acestea trebuie **colectate în scopuri determinate, explicite și legitime**, fără a fi ulterior prelucrate într-un mod incompatibil cu scopurile inițiale, cu excepția situațiilor în care prelucrarea ulterioară este realizată în scopuri de arhivare în interes public, de cercetare științifică sau istorică ori în scopuri statistice, **în condițiile prevăzute de lege** [3].

Un alt principiu esențial îl constituie **reducerea la minimum a datelor**, potrivit căruia datele prelucrate trebuie să fie adecvate, relevante și limitate la ceea ce este necesar pentru realizarea scopurilor prelucrării. În același timp, datele trebuie să respecte **principiul exactității**, fiind necesar ca acestea să fie corecte și atunci când este cazul, actualizate, iar operatorii să adopte măsuri pentru rectificarea sau ștergerea fără întârziere a datelor inexacte.

De asemenea, conform **principiului limitării stocării**, datele cu caracter personal trebuie păstrate într-o formă care permite identificarea persoanelor vizate doar pe perioada necesară îndeplinirii scopurilor prelucrării, cu posibilitatea stocării pe perioade mai îndelungate doar în situații justificate. Subsecvent, menționăm că prelucrarea datelor trebuie să respecte **principiul integrității și confidențialității**, ceea ce presupune asigurarea unui nivel adecvat de securitate a datelor, inclusiv protecția împotriva prelucrării neautorizate sau ilegale, precum și împotriva pierderii, distrugerii ori deteriorării accidentale, prin implementarea unor măsuri tehnice și organizatorice corespunzătoare. În fine, toate aceste principii sunt consolidate prin **principiul responsabilității (accountability)**, potrivit căruia operatorul de date nu doar că trebuie să respecte aceste cerințe, dar **și să fie capabil să demonstreze conformitatea cu ele** [3], [6].

Legalitatea prelucrării datelor cu caracter personal

Prelucrarea datelor cu caracter personal este considerată legală nu-

mai în măsura în care se întemeiază pe cel puțin unul dintre temeiurile prevăzute de lege. Astfel, prelucrarea poate avea loc în baza **consimțământului persoanei vizate** – atunci când este necesară pentru executarea unui contract sau pentru măsuri precontractuale, pentru îndeplinirea unei obligații legale a operatorului, pentru protejarea intereselor vitale ale persoanei vizate sau ale altei persoane, pentru realizarea unei sarcini de interes public ori exercitarea unei autorități oficiale, sau în temeiul interesului legitim al operatorului ori al unei terțe părți, cu condiția ca acesta să nu prevaleze asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei vizate [6].

În cazul prelucrărilor întemeiate pe obligații legale sau pe realizarea unei sarcini de interes public, temeiul juridic trebuie să fie prevăzut în legislația națională, iar autoritățile publice nu pot invoca interesul legitim în exercitarea atribuțiilor lor. Totodată, atunci când datele sunt prelucrate într-un scop diferit de cel inițial, operatorul trebuie să evalueze compatibilitatea noului scop, ținând cont de legătura dintre scopuri, contextul colectării datelor, natura acestora, posibilele consecințe asupra persoanei vizate și existența unor garanții adecvate de protecție a datelor.

Când vorbim despre consimțământul consumatorilor, atragem atenția că în cazul în care prelucrarea datelor cu caracter personal se bazează pe consimțământ, operatorul trebuie să fie în măsură să demonstreze că persoana vizată și-a exprimat acordul pentru prelucrarea datelor sale. Consimțământul trebuie prezentat într-o formă clară, inteligibilă și ușor accesibilă, fiind distinct de alte declarații sau clauze. Concomitent, persoana vizată are dreptul de a-și retrage consimțământul în orice moment, fără ca această retragere să afecteze legalitatea prelucrării realizate anterior. De asemenea, retragerea consimțământului trebuie să fie la fel de simplă ca acordarea acestuia. La evaluarea caracterului liber al consimțământului se ia în considerare, în special, situația în care executarea unui contract sau prestarea unui serviciu este condiționată de consimțământul pentru prelucrarea unor date care nu sunt necesare pentru executarea contractului [10].

În cazul oferirii serviciilor societății informaționale direct unui copil, prelucrarea datelor cu caracter personal este legală dacă acesta a împlinit **vârsta de 14 ani**. Pentru copiii sub această vârstă, prelucrarea este permisă doar în măsura în care **consimțământul este acordat sau autorizat de reprezentantul legal**, operatorul având obligația de a depune eforturi rezonabile pentru a verifica acest fapt, în funcție de tehnologiile disponibile.

Prin realizarea unei analize ample a instituției protecției datelor cu caracter personal în mediul digital, constatăm că operatorii de date, persoanele fizice sau juridice care colectează și prelucrează date cu caracter personal,

au obligații legale strict reglementate și anume de **asigurarea securității datelor** prin măsuri tehnice și organizatorice adecvate, inclusiv *confidențialitatea, integritatea și disponibilitatea acestora* – prin mecanisme precum pseudonimizarea, criptarea, testarea periodică a sistemelor, posibilitatea restabilirii accesului la date în caz de incident, precum și prin garantarea faptului că persoanele autorizate prelucrează datele doar conform instrucțiunilor operatorului. Subsecvent, este important a se nota că utilizarea datelor se face numai în scopuri declarate și **se interzice transmiterea acestora către terți fără consimțământ** [9], [10].

Concomitent, operatorii de date sunt obligați să respecte **drepturile persoanei vizate** prin *informare, acces la date, rectificare, ștergerea datelor (dreptul de a fi uitat), restricționarea prelucrării, portabilitatea datelor precum și opoziție la prelucrare*, adică persoana vizată are dreptul de a se opune în orice moment, din motive personale, prelucrării datelor sale întemeiate pe interes public sau interes legitim, inclusiv creării de profiluri și marketingului direct. Operatorul este obligat să înceteze prelucrarea, cu excepția cazului în care demonstrează existența unor motive legitime și imperioase ori necesitatea prelucrării pentru stabilirea, exercitarea sau apărarea unui drept sau pentru îndeplinirea unei sarcini de interes public.

Drepturile consumatorilor privind datele personale – informarea, accesul, rectificarea, ștergerea și opoziția la prelucrare – oferă un cadru de protecție juridică esențial în mediul digital. Aplicarea acestor drepturi, conform legislației naționale și GDPR, permite consumatorilor să își controleze informațiile și să reducă riscurile asociate comerțului electronic [6], [10].

Riscurile pentru consumatori în mediul digital

În societatea digitală contemporană, prelucrarea datelor cu caracter personal a devenit o componentă esențială a serviciilor online, însă aceasta generează și o serie de riscuri pentru consumatori. Aceste riscuri sunt reglementate prin legislația națională privind protecția datelor și sunt monitorizate de Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, instituția responsabilă de supravegherea respectării normelor legale în domeniu. Iar în cele ce urmează vom face o analiză a riscurilor pentru consumatori în mediul online.

Prezintă riscuri **scurgerile de date**, care pot apărea ca urmare a atacurilor cibernetice, erorilor umane sau a deficiențelor de securitate ale sistemelor informatice și care pot conduce la *furt de identitate, fraude financiare sau utilizarea ilegală a informațiilor personale* [2], [3], [9]. Un alt risc important îl constituie **colectarea excesivă de date**, prin care operatorii prelucrează informații ce depășesc strict necesarul pentru furnizarea serviciilor, încălcând principiul minimizării datelor. De asemenea, **profilarea digitală a**

consumatorilor și utilizarea tehnologiilor de tracking și cookie-uri pot conduce la monitorizarea comportamentului online, influențarea deciziilor de consum sau chiar discriminare digitală, în cazul în care aceste practici nu sunt realizate în mod transparent și cu consimțământul informat al persoanei vizate. Totodată, există **riscul utilizării abuzive a datelor cu caracter personal**, atunci când acestea sunt colectate sau prelucrate fără consimțământ ori în alte scopuri decât cele declarate inițial. **În același timp, la nivel european se subliniază faptul că dezvoltarea lumilor virtuale și a serviciilor digitale implică riscuri suplimentare pentru consumatori, fiind necesară consolidarea mecanismelor de protecție și adaptarea continuă a cadrului normativ la noile tehnologii [11].**

Consecințele scurgerilor de date pot include – furtul de identitate, fraude financiare sau utilizarea ilegală a informațiilor personale în scopuri comerciale sau criminale. Protecția datelor cu caracter personal în mediul online constituie o obligație esențială pentru furnizorii de servicii ale societății informaționale, care trebuie să fie înregistrați în calitate de operatori de date și să respecte regimul de confidențialitate și securitate a informațiilor. În acest sens, ei au *obligația de a publica pe paginile lor politicile privind prelucrarea datelor cu caracter personal*, informând consumatorii cu privire la numărul de înregistrare ca operator, categoriile de date colectate, scopul și modul prelucrării, drepturile persoanei vizate, inclusiv dreptul de intervenție și opoziție, eventualele divulgări către terți, punctele de contact pentru solicitări, utilizarea mecanismelor de monitorizare online precum cookie-urile și procedura de obținere a consimțământului, precum și posibilitatea refuzului colectării datelor și modalitatea de retragere a consimțământului [2], [3], [8].

Rolul companiilor și al autorităților în protecția datelor consumatorilor

Protecția datelor cu caracter personal în comerțul electronic implică atât responsabilitatea operatorilor economici, cât și rolul autorităților de supraveghere, pentru asigurarea unui mediu digital sigur și respectarea drepturilor consumatorilor. Companiile care operează în mediul online au obligația de a prelucra datele consumatorilor în conformitate cu legislația națională și europeană. Astfel, operatorii sunt responsabili pentru: respectarea principiilor de legalitate, transparență și minimizare a datelor; obținerea consimțământului informat al consumatorilor; prevenirea colectării excesive și utilizării abuzive a datelor. Această responsabilitate include și formarea personalului în materie de protecția datelor și dezvoltarea de politici interne pentru prelucrarea corectă a datelor.

O companie trebuie să stabilească *scopul* pentru care urmează să co-

lecteze datele precum și modul în care le va utiliza. Totodată, compania poate prelucra datele personale numai în scopul pentru care ele au fost colectate. Compania trebuie să informeze subiecții de date cu privire la scopurile de colectare și utilizare a datelor. Aceasta poate utiliza datele personale în alte scopuri numai dacă noul scop este compatibil cu scopul pentru care datele au fost inițial colectate (un acord conex, interes legitim sau vital) [6].

În aceeași ordine de idei, este important de notat că compania trebuie să desemneze un responsabil cu protecția datelor în cazurile prevăzute de legislația privind protecția datelor cu caracter personal. De exemplu, dacă activitățile de bază ale companiei implică prelucrarea datelor personale care necesită o monitorizare regulată a unui număr mare de persoane zilnic sau compania prelucrează categorii speciale de date pe scară largă. [3], [9], [10].

Măsuri de securitate a datelor

Companiile trebuie să implementeze **măsuri tehnice și organizatorice adecvate** pentru protejarea datelor consumatorilor împotriva accesului neautorizat, pierderii, distrugerii sau divulgării accidentale. Aceste măsuri trebuie să includă: criptarea datelor sensibile; controlul accesului angajaților la informații; monitorizarea și auditarea periodică a sistemelor; politici de backup și continuitate a activității digitale [7], [9]. Respectarea acestor măsuri contribuie direct la reducerea riscurilor asociate comerțului electronic și la consolidarea încrederii consumatorilor.

Rolul autorităților de supraveghere

Supravegherea respectării legislației privind protecția datelor este realizată de către Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal. Prin urmare, autoritatea are rolul de:

- monitorizare și control în privința prelucrării datelor de către operatori;
- investigare a reclamațiilor/petițiilor consumatorilor și aplicare a sancțiunilor pentru încălcări;
- emitere de recomandări și ghiduri pentru bune practici în protecția datelor;
- promovare a conștientizării importanței securității datelor în mediul digital.

Acțiunile autorităților contribuie la responsabilizarea companiilor și la protecția efectivă a drepturilor consumatorilor, armonizând practicile naționale cu standardele europene ale GDPR [3], [6]. Companiile și autoritățile au un rol complementar în protecția datelor consumatorilor în comerțul electronic. Companiile trebuie să respecte principiile de legalitate, transparență și securitate, implementând măsuri tehnice și organizatorice adecvate. Autoritățile de supraveghere monitorizează respectarea legii, aplică sancți-

uni, dar totodată oferă ghiduri pentru bune practice [12].

Răspunderea pentru încălcarea normelor legale

Pentru încălcarea Legii privind protecția datelor cu caracter personal, persoanele vinovate răspund în conformitate cu legislația **civilă, contravențională sau penală**. Persoana vizată are dreptul de a sesiza autoritatea competentă (Centrul) atunci când consideră că prelucrarea datelor sale cu caracter personal încalcă prevederile legii. Plângerea poate fi depusă într-un termen de prescripție **de un an** de la data la care persoana a luat sau putea lua cunoștință de încălcare, dar nu mai târziu de **trei ani de la data producerii acesteia**. În cazul încălcărilor continue, termenul începe să curgă de la momentul ultimei acțiuni sau inacțiuni. Plângerile depuse peste termen sunt respinse, iar autoritatea are obligația de a informa petentul cu privire la evoluția și rezultatul examinării, cu posibilitatea contestării actelor emise.

Aferent acțiunilor sau inacțiunilor autorității de supraveghere, acestea pot fi contestate direct în instanța de judecată, fără parcurgerea procedurii administrative prealabile. De asemenea, în cazul neexaminării plângerii sau lipsei unui răspuns în termen de trei luni, persoana vizată poate sesiza instanța pentru contestarea inacțiunii.

Astfel, persoana vizată are dreptul de a depune direct o acțiune în instanță împotriva operatorului sau a persoanei împuternicite de operator atunci când consideră că drepturile sale privind protecția datelor au fost încălcate prin prelucrarea nelegală a datelor cu caracter personal. Subsecvent, este de relevat faptul că persoana care a suferit un prejudiciu material sau moral ca urmare a unei prelucrări de date realizate cu încălcarea prevederilor legale *are dreptul de a solicita și de a obține despăgubiri* pentru prejudiciul suferit de la operator sau de la persoana împuternicită de operator. Operatorul răspunde pentru prejudiciile cauzate prin operațiuni de prelucrare a datelor care contravin dispozițiilor legale. Persoana împuternicită de operator poate fi trasă la răspundere doar în situația în care nu a respectat obligațiile care îi revin potrivit legii sau atunci când a acționat în afara ori contrar instrucțiunilor legale primite din partea operatorului.

Operatorul sau persoana împuternicită de operator sunt exonerati de răspundere dacă demonstrează că nu au responsabilitate în producerea evenimentului care a generat prejudiciul. Atunci când mai mulți operatori, mai multe persoane împuternicite de operator sau atât operatorul, cât și persoana împuternicită de operator participă la aceeași operațiune de prelucrare și sunt responsabili pentru prejudiciul produs, fiecare dintre aceștia poate fi obligat la repararea integrală a prejudiciului, în scopul asigurării unei despăgubiri efective pentru persoana vizată.

Operatorul sau persoana împuternicită de operator care a achitat in-

tegral despăgubirile are posibilitatea de a exercita *dreptul de regres* împotriva celorlalte entități implicate în aceeași operațiune de prelucrare, pentru partea din despăgubire corespunzătoare contribuției acestora la producerea prejudiciului. Acțiunile privind recuperarea acestor sume se introduc la instanțele judecătorești competente, potrivit normelor de drept aplicabile [3].

Datele oficiale arată că problema este una reală și în creștere. Potrivit rapoartelor de activitate al Centrului pentru anul 2023, peste 1.000 de persoane au depus petiții privind încălcarea drepturilor legate de datele personale, iar autoritatea a inițiat 356 de controale pentru a verifica legalitatea prelucrării datelor. În urma investigațiilor, au fost constatate 187 de cazuri de încălcare a legislației privind protecția datelor, În anul 2024 au fost examinate 1162 petiții și în anul 2025 - 1462 de petiții depuse dintre care 172 de încălcări constatate, ceea ce demonstrează existența unor vulnerabilități în gestionarea informațiilor personale [8].

Pe parcursul **anului 2025**, prin intermediul reclamațiilor și sesizărilor primite, au fost aduse în atenția Centrului, cu preponderență, următoarelor probleme:

- prelucrarea datelor cu caracter personal în lipsa consimțământului subiectului de date și/sau a temeiului legal, inclusiv la prelucrarea datelor cu caracter personal din resursele informaționale de stat: 284 cazuri;
- prelucrarea datelor cu caracter personal prin dezvăluire pe rețelele de socializare: 163 cazuri;
- realizarea drepturilor subiecților de date cu caracter personal (informare, acces, intervenție, opoziție): 145 cazuri;
- prelucrarea datelor cu caracter personal în sectorul financiar-bancar, a companiilor de asigurări: 63 cazuri;
- prelucrarea datelor cu caracter personal ale minorilor: 27 cazuri;
- prelucrarea datelor cu caracter personal în sectorul comunicațiilor electronice, pe platformele de socializare și de către mass-media: 20 cazuri [8].

De notat că odată cu intrarea în vigoare a noii Legi privind protecția consumatorului, sunt stabilite anumite sancțiuni pecuniare pentru încălcarea normelor privind protecția datelor [4]. Legiuitorul urmărește ca aplicarea amenzilor pentru încălcările prevăzute de lege să se facă astfel încât acestea să fie eficace, proporționale și disuasive, iar stabilirea lor ține cont de circumstanțele concrete ale cazului, precum natura și gravitatea încălcării, caracterul intenționat sau din neglijență, prejudiciul cauzat și gradul de cooperare al operatorului cu autoritatea competentă. În cazul încălcărilor minore poate fi emis un avertisment în locul amenzii [6].

Concomitent, pentru încălcarea obligațiilor privind prelucrarea date-

lor cu caracter personal pot fi aplicate **amenzi de până la 1 000 000 lei sau 1% din cifra de afaceri anuală**, iar pentru încălcări mai grave, precum nerespectarea principiilor de bază sau a drepturilor persoanelor vizate, **amenzi de până la 2 000 000 lei sau 2% din cifra de afaceri**, luându-se în considerare valoarea cea mai mare [3]. Astfel de sancțiuni au rolul de a descuraja colectarea excesivă de date, transmiterea informațiilor către terți fără acordul utilizatorilor sau utilizarea datelor în scopuri comerciale ori politice fără transparență.

Contextual, este de menționat că în cadrul procesului contravențional, prelucrarea datelor cu caracter personal se efectuează conform prevederilor Legii privind protecția datelor cu caracter personal. Contravențiile ce țin de prelucrarea datelor cu caracter personale cu încălcarea legislației privind protecția datelor cu caracter personal sunt prevăzute la art. 74¹-74³ din Codul contravențional și se constată de Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal. Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente [10], [12].

În concluzie se atestă că protecția datelor consumatorilor în comerțul electronic este esențială pentru securitatea și încrederea în mediul digital. Studiul evidențiază necesitatea respectării principiilor legale de prelucrare a datelor, responsabilitatea operatorilor și rolul autorităților de supraveghere.

Se recomandă: *transparență crescută a operatorilor; măsuri tehnice avansate de securitate; educarea și informarea consumatorilor privind drepturile lor; promovarea principiilor **privacy by design** (protecția datelor începând cu momentul conceperii) și „**privacy by default**” (protecția datelor în mod implicit).* Aceste măsuri contribuie la prevenirea abuzurilor și la dezvoltarea unui mediu digital sigur, aliniat standardelor europene.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

ACTE NORMATIVE NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE

1. Codul civil al Republicii Moldova nr.1107 din 06.06.2002. Publicat: 01.03.2019 în Monitorul Oficial Nr. 66-75 art.132;
2. Legea nr. 133 din 08.07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal. Publicat: 14.10.2011 în Monitorul Oficial Nr. 170-175 art. 492;
3. Legea nr.195 din 25.07.2024 privind protecția datelor cu caracter personal. Publicat: 23.08.2024 în Monitorul Oficial Nr. 367-369 art. 574;
4. Legea nr. 105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor. Publicat: 28.03.2024 în Monitorul Oficial Nr. 122-124 art. 195;
5. Convenția pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, întocmită la Strasbourg la 28

ianuarie 1981. În vigoare din 1 iunie 2008;

6. Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor); disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>;

AUTOREFERATE, REZUMATE, TEZE DE DOCTOR

7. Confidențialitate și securitate în era digitală: provocări contemporane și direcții viitoare, Daniela Gîncu-Fodor, Chișinău, Republica Moldova 180-181 p.;

CONTRIBUȚII ÎN REVISTE/LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE/MATERIALE

8. Ghid privind evaluarea impactului asupra protecției datelor cu caracter personal (DPIA), Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal al Republicii Moldova;

9. Linii directorii privind măsurile de securitate pentru protecția și prelucrarea datelor cu caracter personal în cadrul sistemelor informaționale.

DOCUMENTE ELECTRONICE

10. <https://privacy.md/2022/06/13/ghid-privind-protectia-datelor-cu-caracter-personal-in-cadrul-comertului-electronic/>, accesat la 03.03.2026.

11. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/virtual-worlds-consumer-protection>, accesat la 03.03.2026.

12. <https://www.amcham.md/?go=news&n=2741>, accesat la 03.03.2026.

CZU: 366.5:341.231.14

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19949479>

BARIERE LINGVISTICE ÎN INFORMAREA CONSUMATORULUI- MIGRANT: OBLIGAȚIA DE TRADUCERE CA GARANȚIE A ARTICOLULUI 6 CEDO

Andra Bianca IACOB,

PhD student, Universitatea Lucian Blaga Sibiu,
Facultatea de Drept,

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-8428-3826>

Rezumat. Crizele migratorii non-europene care pătrund pe la frontierele externe ale Uniunii Europene, creează o stare de tensiune între autoritățile guvernamentale și organizațiile protective. Cauza principală este nevoia de o echilibrare a securității naționale a unui stat și a protecției persoanelor din acel teritoriu. Datorită diversității etnice și culturale dintr-un stat, limbile minoritare au devenit tot mai mari, motiv pentru care s-a determinat nevoia de sporire a informațiilor în multiple limbi pentru acești consumatori. Obligația de traducere este desprinsă din articolul 6 CEDO privind procesul echitabil. Aceasta, este derivată din dreptul informării consumatorului și este privită ca o garanție a respectării drepturilor fundamentale și a accesului implicit la remedii. Articolul este menit să observe traducerea prealabilă pentru informarea consumatorului migrant ca pe o prevenire a creării unui litigiu, asigurând astfel dreptul la un proces echitabil. Utilizarea platformelor online în ultimele decenii s-a intensificat atât prin dorința de a cumpăra produse fără a mai merge în magazine în mod clasic, cât și prin intrarea la audieri online atunci când prezența fizică nu este posibilă datorită elementelor subiective și obiective. Autoritățile din sălile de judecată sunt astfel nevoite să observe, de la caz la caz, fiecare cauză pe care trebuie să o judece, iar interpretarea dispozițiilor CEDO trebuie să fie în extensio și apreciată la momentul actual al timpului.

Cuvinte-cheie: migrant-consumator, informare, obligația de traducere, acces la justiție, drept.

Introducere

Actuala epocă în care trăim, micile gesturi ale consumului cotidian au creat acte juridice relevante. Societatea cumpără, acceptă termeni, condiții, bifează căsuțe și semnează digital actele cu un click. Totuși, în spatele acestor mici gesturi, există nevoie de un principiu al echilibrului. Este necesară proporționalitatea între drepturile și obligațiile din mediul online. Produsele trebuie să fie conforme cu cerințele celui care le folosește. Dreptul la informare este o necesitate absolută pentru o corectitudine reală și pentru respectul față de persoana din fața noastră. Datorită faptului că lumea s-a

transformat într-un mediu digital, consumatorul nu mai este omogen. Astfel, în timp real, o persoană din Africa poate face cumpărături dintr-un stat al Uniunii Europene. Din acest motiv, informația trebuie să fie pusă la dispoziție în mai multe limbi, iar autoritățile trebuie să se asigure că site-urile de traducere automată au posibilitatea de a ajuta migranții comerciali să înțeleagă termenii și condițiile.

Autoritățile guvernamentale specializate în protecția consumatorului au obligația de a interpreta cadrul legislativ european și de a găsi mecanisme de echilibru între protecția persoanelor vulnerabile și protecția localnicilor/companiilor online. În epoca contemporană, mediul de consum s-a digitalizat atât de mult încât relația dintre profesionist și consumator se desfășoară prin mediile online: notificări, emailuri, site-uri. Problematika limbii este inevitabilă, iar accesul la înțelegere este un drept. Autoritățile specializate sunt obligate să observe fiecare instrument de traducere și modul în care informația tradusă ajunge la migrantul consumator pentru a nu exista lezări ale drepturilor. Verificarea traducerii a devenit o normalitate, fiind o condiție practică a informării reale.

Cadrul legislativ la nivelul European

La nivelul Uniunii Europene, există un set de sisteme legislative menite să protejeze consumatorul autohton și consumatorul migrant atât în București, cât și la Roma. În primul rând, se are în vedere respectarea Directivei 2011/83/UE. Prin aceasta, se acordă posibilitatea ca, în termen de 14 zile, un comerciant să returneze fără explicații produsul cumpărat. Astfel, un comerciant migrant care achiziționează un produs din mediul online are dreptul de a trimite produsul în termen de 14 zile, fără a plăti un cost suplimentar sau a fi nevoit să vină cu motivări personale. Acest lucru este benefic mai ales în sistemul online, unde poți ușor să cumperi un produs dorit și, la primirea acestuia, să constăți că nu arată tocmai așa cum era menționat pe site [1].

În ceea ce privește politica europeană de garanție, aceasta se bazează pe termenul de 2 ani, conform Directivei 2019/771. Orice produs care nu corespunde descrierii sau este defect pe o perioadă de 2 ani poate fi returnat companiei care l-a vândut. Scopul principal este de a evita practicile de concurență neloială: înșelăciunile și ascunderea informațiilor esențiale [2]. În general, se știe că o companie cu astfel de abordare limitează drepturile clienților și trebuie, de asemenea, să fie sancționată de instanțe [3].

Concurența neloială este o practică care contravine bunei-credințe. Prin utilizarea acesteia, se are în vedere în mod direct: practica de denigrare prin care se răspândesc informații false despre o companie. De asemenea, se poate utiliza și denaturarea clientelei prin acordarea unor secrete comerci-

ale, având ca scop dezvăluirea practicilor din întreprindere [4, pp. 54-55]. Toate aceste mențiuni sunt aplicate pentru toate categoriile de companii europene: mici, mijlocii și mari. Este posibil ca aceste dispoziții să fie utilizate chiar și pentru companiile internaționale, atâta timp cât își desfășoară activitatea de zi cu zi și în Europa [1].

Comerțul online transfrontalier și migrantul comercial în lumina articolului 6 CEDO

În actualele vremuri, migrantul este un adevărat consumator cu prezență activă în piața online. Acesta beneficiază de posibilitatea de a cumpăra în timp real diferite categorii de produse din diverse state prin utilizarea serviciilor digitale.

Din acest motiv, bariera lingvistică reprezintă un impediment direct asupra înțelegerilor: informațiilor, prețului, obligațiilor contractuale. Comerțul online transfrontalier beneficiază de o reglementare în Uniunea Europeană prin Regulamentul 2018/302, având ca scop limitarea discriminării nejustificate în accesul online. Migrantul comercial accesează mai multe site-uri și se poate confrunta cu bariere lingvistice. Din acest motiv, informarea precontractuală devine inefficientă.

Conform jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, s-a analizat modul în care un comerciant își poate „dirija activitatea” către consumatori dintr-un alt stat membru. Acest fapt se poate realiza chiar și prin modul de prezentare a ofertei online, putând fi o dificultate reală de înțelegere din cauza limbii în care sunt furnizate informațiile.

Informația nu trebuie doar să existe formal, ci să fie și înțeleasă în termeni economici și juridici. Acceptarea termenilor și condițiilor printr-un simplu click sau prin mecanisme standardizate nu echivalează, prin ea însăși, cu o înțelegere reală a conținutului. Majoritatea disputelor dintre clienți și platforme apar înainte de a se ajunge în instanță, iar utilizatorul caută, în primul rând, remedii online, prin utilizarea e-mailurilor, a chatului sau a formularelor de retur, ceea ce face ca bariera lingvistică să afecteze nu doar contractarea, ci și etapa remedierilor.

Utilizarea dispozițiilor europene de protecție în companiile internaționale

Compania internațională Amazon este cuprinsă ca fiind: Very large online platform [2], beneficiind de 181,3 milioane de utilizatori lunari, având sediul principal european la Luxemburg [3]. Această companie trebuie să respecte Regulamentul DSA, odată cu rețelele sociale, aplicațiile media și platformele online.

Persoanele responsabile cu gestionarea companiei sunt obligate să respecte drepturile omului, așa cum sunt ele menționate în sistemul european, chiar și în mediul online [8]. O persoană care accesează o platformă online are dreptul de a semnală un eventual conținut ilegal al respectivului program. În tot acest timp, fiecare program online trebuie să prevadă o siguranță legitimă, inclusiv pentru minori. Comisia Europeană se asigură că respectă aceste dispoziții la nivel european, în timp ce autoritățile naționale sunt nevoite să implementeze dispozițiile europene [9] la nivel intern, teoretic și practic. Prin implementarea acestui regulament european, compania Amazon a fost nevoită să facă modificările necesare, astfel încât să existe o transparență crescută.

În anul 2025, s-a acordat un aviz negativ din partea Curții de Justiție a Uniunii Europene către compania Amazon. Prin acest aviz, nu i s-a permis companiei să se retragă de la statutul de platformă internațională, rămânând sub dispozițiile Regulamentului DSA [10]. În decizia judecătorilor de la Tribunalul Uniunii Europene s-a menționat numărul mare de utilizatori ai aplicației Amazon, peste 45 de milioane de persoane din Uniunea Europeană lunar. Prin această decizie s-a acordat utilizatorilor dreptul de a folosi site-ul companiei fără a fi urmăriți de algoritmi. Compania Amazon a fost nevoită să publice regulat rapoarte oficiale privind transparența și modul în care încearcă să combată traficul de produse contrafăcute. Totodată, orice utilizator al aplicației are dreptul de a cere acces la verificarea datelor personale de pe platformă.

Noțiunea de migrant consumator în epoca contemporan-europeană

Noțiunea de migrant este una complexă atât din punct de vedere juridic, cât și funcțional. Acest statut simbolizează o persoană care se deplasează temporar într-un stat al Uniunii Europene din diverse motive: studii, servicii, migranți mobili, precum și pe cei care se strămută din considerențe involuntare. Vulnerabilitatea este crescută datorită cunoașterii limbii. Se poate presupune că orice persoană care nu are originea într-un stat membru al Uniunii Europene are o vulnerabilitate crescută din cauza utilizării unei alte limbi, iar complexitatea situației poate fi atât de mare încât să cauzeze probleme de înțelegere.

Utilizarea aplicațiilor digitale pentru consumatorul migrat obligă site-urile să finalizeze comanda rapid, iar neînțelegerea politicii de cumpărare poate atrage riscuri. Poate exista situația în care aplicația să nu aibă o politică de traducere în limba în care aceasta vorbește și să fie nevoită să își traducă singură prin utilizarea diferitelor aplicații: Google Translate. Utilizarea

dispozițiilor online de traducere și de specializare poate duce la diminuări ale înțelegerii. Practic, o persoană care dorește să achiziționeze un produs și care utilizează o aplicație digitală pentru a traduce conținutul produsului sau politica poate să întâmpine probleme privind contextul, neînțelegerea produsului [11], ducând astfel la posibilitatea de a nu mai cumpăra produsul.

Regulamentul 2023/988 prevede că toate produsele trebuie traduse într-o limbă pe care locuitorii statului respectiv o înțeleg. Cu toate acestea, persoanele nou-venite în acel stat pentru o perioadă scurtă sau pentru a-și începe viața nu cunosc acea limbă, motiv pentru care pot apărea probleme [12]. Dacă o persoană migrantă cumpără un produs de pe un site al unui stat a cărui limbă nu o cunoaște, iar informațiile sunt neclare, aceasta are posibilitatea de a invoca neconformitatea [13]. Totodată, acesta beneficiază de dreptul de a returna produsul în 14 zile de la primire, fără a menționa necunoașterea limbii.

Vulnerabilitatea lingvistică a migrantului consumator are trei elemente principale: consimțământ, probatoriul, efectul remediilor. Toate acestea fac ca vulnerabilitatea online să fie complexă; elementele sunt cumulative și în strânsă interdependență. Acestea nu pot fi luate separat.

Traducerea ca și garanție conform dispozițiilor articolului 6 CEDO

Articolul 6 CEDO privind dreptul la un proces echitabil nu poate funcționa pe deplin eficient fără a avea o înțelegere clară a mecanismului de către orice persoană. Practic, un migrant se poate apăra în instanță pentru neînțelegerea unei politici sau a unei clauze, atât civile, cât și penale, invocând limba de transmitere. Totodată, acesta are dreptul de a se apăra în limba sa prin utilizarea unui interpret și a unor documente traduse.

În ceea ce privește intersectarea dintre articolul 6 și mediul penal, aceasta nu prevede doar interpretarea, ci și traducerea documentelor, fiind mai complexă decât interpretarea civilă a articolului 6. Instanța este imparțială și independentă, dar la aceasta se adaugă, în plus, necesitatea unor termene rezonabile, prezumția de nevinovăție pentru fapte, avocat ales sau din oficiu [14]. Toate acestea trebuie făcute prin punerea la dispoziție a documentelor necesare în limba pe care persoana o cunoaște [15]. Inclusiv utilizarea sălilor de judecată pe platformele online este posibilă în conformitate cu prevederile articolului 6 CEDO, dar trebuie să se respecte anumite elemente, printre care confidențialitatea.

Utilizarea practică a articolului 6 trebuie să se facă în acord cu migrații economici. Aceștia caută rapid informații online și doresc să le analizeze corect, mai ales când caută surse legislative. Atunci când un migrant consu-

mator accesează legislația unui stat parte a Uniunii Europene pentru a se documenta în privința unei proceduri, încrederea în instituția respectivă depinde de acuratețea traducerii și de modul în care informația este înțeleasă de el. Acest lucru nu semnifică obligația statului de a avea traduceri oficiale multiple, ci faptul că informația, în momentul în care este tradusă de pe site-ul instituției, trebuie să fie corectă și ușor de înțeles.

Relația dintre articolul 6 și platformele online

În ceea ce privește utilizarea platformei online pentru migranți comercianți, pentru a fi la zi cu legislația statului în care se află pe o perioadă temporară, aceasta pune la dispoziție seturi de legi privind drepturile și obligațiile corelative, precum și posibilitatea de a utiliza mediul online în mod efectiv: ședințe în videoconferință, resurse electronice, audieri, portal de instanță.

Existența unei ședințe de instanță sau a unei audieri [16, p. § 67] prin utilizarea platformei online este posibilă [17]. Atâta timp cât se urmărește un scop legitim, păstrându-se confidențialitatea și evitându-se problemele tehnice, această posibilitate rămâne valabilă. Cu toate acestea, trebuie semnalată problema care survine în cazul unei audieri în care persoana audiată nu cunoaște limba, iar traducerea este întârziată.

Doctrina românească admite că dreptul la un proces echitabil trebuie să existe încă din momentul în care se creează primul act și nu după ce are loc o eventuală audiere, iar traducerea a întârziat, aceasta să fie ulterior pusă în practică [18]. Considerația noastră este că această sintagmă este legată de jurisprudența CtEDO, prin care se prevede că o persoană care depune o mărturie printr-o înregistrare nu semnifică o garanție efectivă dacă persoanei nu i se puteau adresa întrebări [19, pp. 49-50].

Cauzele de la CEDO între obligația de traducere conform cu articolul 6 CEDO și platforma online

În anul 2017, judecătorii CtEDO au decis în cauza Wang c. Franța existența unui proces neechitabil privind lipsa interpretării și a documentelor oficiale de traducere [20]. În practica cauzei, o femeie de cetățenie chineză a fost audiată voluntar în anul 2013 de către poliție. Contextul audierii a fost utilizarea profesiei de medic fără drept. Pe tot parcursul acestui proces, chinezoaica nu a fost pusă în situația de a avea un interpret, iar autoritățile responsabile nu au comunicat acesteia posibilitatea de a refuza să ofere declarații. Judecătorii CtEDO au interpretat această situație ca pe o limitare a procesului echitabil conform cu prevederile articolului 6 CEDO, precum și nerespectarea dreptului la tăcere. S-au conturat astfel compromiterea unui

proces echitabil și posibilitatea reală de autoincriminare.

În cauza Jallow c. Norvegia, tatăl unui copil, cetățean gambian cu domiciliul în Gambia, se alătură unei audieri online care are loc în scopul obținerii responsabilităților părintești după decesul mamei sale. Decizia de a participa online a fost luată în urma unei respingeri a vizei de către statul norvegian. Reținând faptul că articolul 6 CEDO este compatibil cu audierea online, atunci când motivele o impun [21, pp. 71-72].

Problema cauzei este că avocatul este prezent în sală, iar cetățeanul este online pe platformă. O altă problemă este traducerea în limba engleză și instabilitatea tehnică, instanța consemnând explicit că „din punct de vedere tehnic”, era dificil să îi se transmită reclamantului traducerea în limba engleză în mediul online, iar procedura a continuat la anumite momente fără conexiune, cu acordul avocatului. După aceea, interpretul a tradus inclusiv folosind laptopul avocatului, iar reclamantul a reușit să urmărească ședința după stabilizarea conectării.

În fața judecătorilor CtEDO s-a pus în discuție existența unei inechități a cauzei în sensul articolului 6 CEDO. Judecătorii privesc această cauză prin standardul clasic potrivit căruia fiecare persoană trebuie să beneficieze de o prezentare clară a cauzei, fără a avea dezavantaje [22, pp. 27-35]. Cu toate acestea, după o observație efectivă, s-a relatat că nu au existat „dezavantaje substanțiale” în timpul procesului, inclusiv în ceea ce privește egalitatea armelor. Aceasta fiind în acord cu faptul că statele beneficiază de o marjă de apreciere atunci când interese publice superioare, precum controlul imigrației, influențează condițiile participării, însă Curtea verifică, în ultimă instanță, dacă, în circumstanțele concrete, procedura a fost echitabilă. Cu toate acestea, se observă o neconcordanță între discuțiile instanței: pe de o parte, aceasta a considerat inițial necesară prezența fizică a reclamanților pentru asigurarea egalității de arme, iar, după ce s-a observat că intrarea în Norvegia nu este posibilă, s-a invocat posibilitatea unei audieri video, invocând interesul superior al copilului și nevoia de stabilitate.

Totodată, s-a observat și existența unui avocat al reclamantului prezent în sală, iar reclamantul a fost online. Traducerea a avut loc în engleză, iar o parte a traducerii a putut fi gestionată și prin laptopul avocatului. În planul soluției interne, copilul a rămas în spațiul norvegian, fiind deja plasat într-o familie de asistenți maternali, iar instanța națională a reținut, între altele, că minorul și-a găsit stabilitatea acolo și dorea să rămână în Norvegia; astfel, instanțele norvegiene au respins cererea de acordare a responsabilităților părintești către tată.

Această cauză demonstrează că participarea online poate menține funcțional un proces atunci când străinul are o imposibilitate efectivă de a

se deplasa pe teritoriul statului respectiv și de a fi prezent, însă compatibilitatea cu articolul 6 depinde de garanții concrete. În speță, Curtea a concluzionat expres că nu a existat încălcarea articolului 6 CEDO. Se consideră că soluția tehnică nu l-a pus pe reclamant într-un dezavantaj substanțial, inclusiv deoarece avocatul era prezent și nu au existat plângeri punctuale privind imposibilitatea de comunicare confidențială în timpul audierii.

În practică, o femeie de cetățenie chineză, aflată în Franța, a fost audiată voluntar în anul 2013 de către poliție în contextul suspiciunii de exercitare fără drept a profesiei de medic. În tot acest timp, aceștia nu i-a fost pus la dispoziție un interpret, iar poliția nu i-a comunicat în mod expres posibilitatea de a nu declara nimic. În timpul procesului, aceștia i-a fost pus la dispoziție un interpret (chineză-franceză) și a invocat nulitatea procedurii, însă instanțele interne au respins excepția de nulitate, iar Curtea a apreciat că lipsa interpreților și neinformarea privind dreptul la tăcere au contribuit la autoincriminare și au compromis echitatea procesului, constatând încălcarea articolului 6 CEDO.

Printr-o comparație analitică cu cauza Jallow c. Norvegiei, tatăl unui copil, cetățean al Gambia, cu domiciliul în Gambia, se alătură unei audieri online. Scopul acestei audieri online este obținerea responsabilităților părințești după decesul mamei acestuia. Audierea online a fost aprobată în urma respingerii vizei de către autoritățile norvegiene. În timpul audierii, avocatul tatălui era în sala de judecată fizic.

O altă problemă este traducerea în limba engleză și instabilitatea tehnică, instanța consemnând explicit că „din punct de vedere tehnic”, era dificil să i se transmită reclamantului traducerea în limba engleză în mediul online, iar procedura a continuat uneori fără conexiune, cu acordul avocatului. După aceasta, interpretul a tradus inclusiv folosind laptopul avocatului, iar reclamantul a reușit să urmărească ședința după stabilizarea conexiunii.

În fața judecătorilor CtEDO s-a pus în discuție existența unei inechități a cauzei în sensul articolului 6 CEDO. Judecătorii privesc această cauză prin standardul clasic potrivit căruia fiecare persoană trebuie să beneficieze de o prezentare clară a cauzei fără a avea dezavantaje, testul fiind dacă partea a fost pusă într-un „dezavantaj substanțial” față de cealaltă, inclusiv egalitatea armelor. Aceasta fiind în acord cu faptul că statele au o marjă de apreciere atunci când interese publice superioare, precum controlul imigrației, influențează condițiile participării, însă Curtea verifică în ultimă instanță dacă, în circumstanțele concrete, procedura a fost echitabilă. În speță, Curtea a concluzionat expres că nu a existat încălcarea articolului 6 CEDO.

Concluzii

În concluzie, părerea noastră este că, în actuala epocă a globalizării contemporane, relația dintre migrantul consumator și platformele online trebuie privită ca un element cotidian, nu ca un simplu raport de consum. Pentru multe persoane, platforma este un loc de muncă, contract, canal de comunicare și loc de cumpărături. Din acest motiv, limba nu mai devine doar un element tehnic; traducerea este necesară, fiind o soluție de urgență în tot mai multe cazuri. Traducerea prealabilă ajută la aplanarea conflictelor.

Traducerea și accesibilitatea lingvistică funcționează în mod concret, fiind catalogate ca o formă de protecție. Cu ajutorul acestora, omul are posibilitatea de a înțelege ceea ce va trebui să accepte, riscurile la care este supus în cazul în care intervine o problemă: suspendarea unui contract, o sancțiune sau o plată neclară sau o notificare greu de descifrat. Necesitatea și accesibilitatea lingvistică nu semnifică confortul cotidian contemporan, ci puterea de a participa la un raport dezechilibrat. În acest raport, platforma deține regulile, datele și deciziile finale, iar utilizatorul este nevoit să accepte sau să respingă.

Dacă ar fi să privim aceste lucruri prin prisma articolului 6 CEDO, traducerea este o garanție de echitate procedurală în care e nevoie de o discuție serioasă pentru ca fiecare parte să înțeleagă corect mesajul comunicării și eventualele consecințe. Fără a avea o limbă accesibilă, am avea doar drepturi formale. Noi avem nevoie de drepturi reale, puse în practică.

Într-un final, accesibilitatea lingvistică are o valoare preventivă, dar și reparatorie. În primul rând, prin ea se pot reduce la minimum neînțelegerile, scade tensiunea dintre părți, se limitează litigiile și se contribuie la un dezechilibru probator mai realist, aproape de nevoile actuale ale societății. În tot acest timp, migrantul consumator beneficiază de o traducere adecvată care să nu-i aducă atingere demnității; el înțelege ceea ce semnează sau ceea ce i se transmite.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. EUR-Lex, „Regulamentul privind Serviciile Digitale (DSA)», 2022.
2. A&L Goodbody LLP, «Amazon v Commission: EU's General Court Dismisses Amazon's Challenge to VLOP Designation,» 2025.
3. European Commission, «„Supervision of the Designated Very Large Online Platforms and Search Engines under DSA,» Shaping Europe's Digital Future,» 2026.
4. EUR-Lex (Jurnalul Oficial al UE), «Comunicarea Comisiei – Orientări privind interpretarea și aplicarea Directivei 2011/83/UE privind drep-

turile consumatorilor,» 1983.

5. Uniunea Europeană, „Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale», 2005.

6. Uniunea Europeană, „Directiva «Omnibus» (2019/2161)», 2019.

7. V. N. D. Comerical, Drept Comercial, 4 ed., București: Hamangiu, 2024, pp. 54-55.

8. CoE, „Convenția Europeană a Drepturilor Omului», 2026.

9. European Commission, «„Actul legislativ privind serviciile digitale,» Shaping Europe’s Digital Future,» 2026.

10. Cauza T-367/23 (Amazon EU / Comisia), 2023.

11. L. Ghiță, „Gemini AI, „Traduceri cu AI în 2026: Ce riscuri implică și ce soluții există,» Tehnologie și Societate,» Highlights Translations, 2026.

12. Admin, „Reglementările UE care impun traduceri,», 2026.

13. Uniunea Europeană, «Directiva 2011/83/UE,» 1983.

14. CtEDO Marilena-Carmen Popa v. România, 2011.

15. CtEDO Kaya v. Belgium, 2018.

16. CtEDO Kaya v. Belgium, 2018.

17. CtEDO Marcello Viola v. Italy, 2006.

18. ECHR-KS: «Article 6 (criminal limb) Hearings via video link,» 2025.

19. L. C. Răzvan Ionescu, «Garanțiile CEDO în ceea ce privește contravențiile aplicate cetățenilor străini,» 2019.

20. Council of Europe, «Council of Europe: Right to a fair trial (criminal limb),» 2014.

21. ECHR, «Defense rights of persons being interviewed voluntarily: the European Court requires observance of the safeguards applicable to police custody,» 2022.

22. G. D. Dovydas Vitkauskas, «Protecting The Right To A Fair Trial Under The European Convention on Human Rights,» 2017.

23. M. Dymitruk: The Right To A Fair Trial In Automated Civil Proceedings, Masaryk University Journal of Law and Technology, 2019, pp. 27-35.

CZU: 347.4/.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19949567>

RAPORTUL DINTRE RĂSPUNDEREA PENTRU PRODUSELE CU DEFECTE ȘI RĂSPUNDEREA CIVILĂ

Luminița-Marcela POP,

doctorand al Facultății de Drept,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, România,

avocat definitiv înscris în Baroul Cluj,

avocat colaborator în cadrul Societății civile de avocați Basarab, Todor,
Tămăian

e-mail: pop_luminita16@yahoo.com, tel. +40761719679

Rezumat. În cuprinsul lucrării am analizat care este raportul dintre răspunderea pentru produsele cu defecte și răspunderea civilă, un subiect dezbătut atât în doctrina națională, cât și cea internațională, însă mai întâi de toate am văzut care sunt elementele, specificitatea și asemănările dintre răspunderea pentru produsele cu defecte și răspunderea civilă.

Răspunderea pentru produsele cu defecte a fost reglementată mai întâi la nivel european, prin Directiva nr. 85/374/CEE a Consiliului din 25 iulie 1985 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre cu privire la răspunderea pentru produsele cu defecte. Ulterior, Directiva a fost transpusă în legislația statelor membre ale Uniunii Europene, care, anterior actului european, nu reglementau un regim distinct de răspundere pentru produsele cu defecte. Dat fiind caracterul inovativ al reglementării, un articol a suscitat importante discuții în statele membre care au transpus Directiva. Art. 13 a cărui reglementare pare că oferă un drept de opțiune între răspunderea pentru produsele cu defecte, răspunderea contractuală și răspunderea extracontractuală victimei prejudiciului a fost cel care a stat în centrul unor dezbateri. Discuțiile au fost tranșate printr-o hotărâre a Curții de Justiție a Comunităților Europene, care a stabilit că dispozițiile art. 13 din Directivă nu exclud aplicarea altor regimuri de răspundere contractuală sau extracontractuală, întemeiate pe temeiuri diferite.

Astfel, din hotărârea instanței europene, putem conchide că răspunderea pentru produsele cu defecte este o răspundere fără culpă, obiectivă sau de plin drept, specială, juxtapusă regimurilor răspunderii civile contractuale și extracontractuale. Victima prejudiciului poate alege între cele trei răspunderi: răspunderea pentru produsele cu defecte, răspunderea contractuală și răspunderea extracontractuală, însă este ținută să invoce temeiuri diferite.

Cuvinte-cheie: răspundere pentru produsele cu defecte, răspundere contractuală, răspundere extracontractuală, răspundere obiectivă, defect, prejudiciu, raport de cauzalitate, cauze exoneratoare de răspundere, termen de prescripție.

Introducere

I. Răspunderea pentru produsele cu defecte

(i) Aspecte introductive

Răspunderea pentru produsele cu defecte a fost reglementată la nivel european prin Directiva nr. 85/374/CEE a Consiliului din 25 iulie 1985 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre cu privire la răspunderea pentru produsele cu defecte[8], pentru a crea un cadru unitar de reparare a prejudiciilor cauzate de produsele cu defecte. Reglementarea nu a fost însă una lipsită de discuții, întrucât art. 13 din Directiva nr. 85/374/CEE a Consiliului din 25 iulie 1985 a părut că deschide victimei prejudiciului opțiunea între răspunderea specială, răspunderea pentru produsele cu defecte, și răspunderile civile.

În cuprinsul prezentului studiu, vom analiza raportul dintre răspunderea pentru produsele cu defecte și răspunderile civile, contractuală și extracontractuală, pentru a vedea dacă victima prejudiciului are un drept de opțiune între aceste temeuri. În acest scop vom apela la metoda doctrinară, metoda jurisprudențială, dar și la metoda comparativă.

Problematica analizată este una importantă în special pentru țările din Uniunea Europeană ale căror sisteme de drept au aderat la regula non-cumulului între răspunderea contractuală și răspunderea extracontractuală, care presupune că victima prejudiciului nu are posibilitatea de a alege între temeiul răspunderii contractuale și temeiul răspunderii extracontractuale, atunci când sunt îndeplinite condițiile celei dintâi. Dacă admitem că art. 13 din Directivă oferă victimei un drept de opțiune, înseamnă că regula non-cumulului cunoaște o excepție legală, în această ipoteză.

Discuții și rezultate obținute

(ii) Reglementarea răspunderii pentru produsele cu defecte

Răspunderea pentru produsele cu defecte a fost reglementată la nivel european, prin Directiva nr. 85/374/CEE a Consiliului din 25 iulie 1985 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre cu privire la răspunderea pentru produsele cu defecte. Reglementarea europeană a răspunderii pentru produsele cu defecte face parte din procesul mai vast, inițiat la nivel european, de unificare a dreptului comercial.

Prin Directiva nr. 85/374/CEE a Consiliului din 25 iulie 1985 s-a creat un regim al răspunderii pentru produsele cu defecte, care nu exista anterior în niciunul dintre statele membre ale Uniunii Europene, cu scopul de a aplica un regim uniform de răspundere. Categoria produselor cu defecte a prezentat interes pentru o reglementare la nivel unional pentru a facilita realizarea schimburilor economice. Pentru realizarea unor schimburi economice

echitabile era absolut necesar să se realizeze o uniformizare a răspunderii, la nivelul statelor membre, pentru ca răspunderea producătorilor, distribuitorilor și importatorilor să se angajeze în baza acelorași temeuri, iar consumatorii să se bucure de aceeași protecție.

În ceea ce privește răspunderea juridică instituită de Directivă, trebuie spus că dezideratul propus în considerentele Directivei a fost acela de a institui o răspundere obiectivă¹.

Relativ recent, Directiva nr. 85/374/CEE a Consiliului din 25 iulie 1985 a fost abrogată prin Directiva (UE) 2024/2853 privind răspunderea producătorilor pentru produsele cu defecte [18], care urmează să fie transpusă în dreptul național până la 9 decembrie 2026. Având în vedere că noua Directivă nu a fost transpusă până la momentul redactării prezentei lucrări în dreptul intern, în continuare ne vom raporta la reglementarea cuprinsă în Legea nr. 240/2004 privind răspunderea producătorilor pentru pagubele generate de produsele cu defecte [9], (în continuare Legea nr. 240/2004) prin care a fost transpusă în dreptul intern Directiva nr. 85/374/CEE.

În România, transpunerea Directivei nr. 85/374/CEE s-a realizat prin Legea nr. 240/2004 privind răspunderea producătorilor pentru pagubele generate de produsele cu defecte (în continuare Legea nr. 240/2004). Anterior adoptării Legii nr. 240/2004, răspunderea pentru produsele cu defecte în legislația românească era tratată ca o răspundere delictuală subiectivă, întemeiată deci pe ideea de culpă. Astfel, trecerea de la o răspundere subiectivă la o răspundere obiectivă a fost destul de bruscă, iar implementarea s-a desfășurat într-un ritm greoi [19].

(iii) Domeniul de aplicare, condițiile și efectele angajării răspunderii pentru produsele cu defecte

Legea nr. 240/2004 reglementează raporturile dintre producători și persoanele vătămate ori prejudiciate de produsele cu defecte puse în circulație, după cum se anunță încă din art. 1 al Legii. Potrivit Legii, producător este orice persoană care se încadrează în următoarele categorii: 1. fabrican-

¹ Preambulul Directivei par. 2: întrucât răspunderea fără culpă a producătorului constituie singurul mijloc de soluționare adecvată a problemei, specifică unei epoci caracterizate de progres tehnologic și de o justă alocare a riscurilor inerente producției tehnologice moderne.

Preambulul Directivei par. 3: întrucât răspunderea fără culpă se aplică numai bunurilor mobile care au fost produse industrial; întrucât, din această cauză, trebuie exclusă răspunderea pentru produsele agricole și vânat, cu excepția cazului în care aceste produse au fost supuse unei prelucrări cu caracter industrial care ar putea fi cauza defectelor produselor; întrucât răspunderea prevăzută de prezenta directivă ar trebui să se aplice și pentru bunurile mobile utilizate în lucrările de construcție de imobile sau încorporate în bunurile imobile.

tul produsului finit al unei materii prime sau părți componente ale produsului; 2. orice persoană care se prezintă ca producător, prin faptul că își înscrie pe produs numele, marca sau alt semn distinctiv; 3. orice altă persoană, care importă un produs în România în vederea vânzării, închirierii, cumpărării sau altei forme de înstrăinare în cadrul activității proprii de comercializare în cadrul societății; 4. orice altă persoană, care importă un produs din Uniunea Europeană în vederea vânzării, închirierii, cumpărării sau altei forme de înstrăinare în cadrul activității proprii de comercializare în cadrul societății; 5. dacă producătorul unui produs nu poate fi identificat, fiecare furnizor al produsului respectiv va fi tratat drept producător, dacă el nu comunică consumatorului prejudiciat, într-un interval de timp rezonabil, datele de identificare a producătorului sau a persoanei care i-a furnizat produsul; această dispoziție este valabilă și pentru un produs importat, în cazul în care produsul nu indică identitatea importatorului prevăzut la pct. 3 ori 4, chiar dacă este precizat numele producătorului.

Persoana vătămată este orice persoană care a suferit un prejudiciu cauzat: prin moartea sau vătămarea integrității corporale sau a sănătății unei persoane; deteriorarea sau distrugerea oricărui bun, altul decât produsul cu defecte, cu condiția ca bunul respectiv să fie în mod normal destinat folosinței ori consumului privat și să fi fost folosit de persoana prejudiciată pentru uz sau consum personal, iar valoarea lui să fie mai mare decât echivalentul în lei a 500 de euro.

Produsul cu defecte constituie produsul care nu oferă siguranța la care persoana este îndreptățită să se aștepte, ținându-se seama de toate împrejurările, inclusiv de: 1. modul de prezentare a produsului; 2. toate utilizările previzibile ale produsului; 3. data punerii în circulație a produsului. Produsul poate fi orice bun mobil, chiar dacă acesta este încorporat într-un alt bun mobil sau imobil, energia electrică. Sunt considerate produse și elementele corpului uman, precum organele, țesuturile, ovulele, sperma, etc. Nu intră în categoria produselor cu defecte a căror răspundere este reglementată prin Legea nr. 240/2004, bunurile imobile.

Important de precizat este că răspunderea se antrenează numai pentru produsele puse în circulație voluntar. Astfel, dacă produsul a fost, de pildă, furat de la una dintre persoanele răspunzătoare, răspunderea nu se poate angaja.

Pentru angajarea răspunderii juridice a producătorului, importatorului sau distribuitorului, persoana prejudiciată trebuie să facă dovada defectului, a pagubei și a raportului de cauzalitate dintre defect și prejudiciu. Vinovăția nu este o condiție ce trebuie probată pentru angajarea răspunderii speciale. Astfel, persoana vătămată nu va fi ținută să dovedească existența

vinovăției persoanei responsabile sau faptul că autorul acțiunii sau omisiunii a prevăzut consecințele conduitei sale și a urmărit ori, cel puțin, a acceptat producerea acestora [18, 5].

Defectul produsului constituie orice deficiență, indiferent că este de proiectare și concepție, viciu de fabricație, de informare și avertizare sau faptul că produsul nu oferă siguranța la care este persoana îndreptățită [5, p. 392].

Paguba sau prejudiciu poate să constea într-o vătămare adusă integrității corporale sau a sănătății, ori chiar decesul sau într-o deteriorare sau distrugere a unui bun, altul decât cel cu defecte, dacă bunul distrus este destinat folosinței sau consumului privat, a fost folosit de persoana vătămată pentru uz sau consum personal și are o valoare mai mare decât echivalentul în lei a 500 de euro.

Raportul de cauzalitate dintre defectul produsului și prejudiciu se determină conform dreptului civil.

Dacă aceste condiții sunt îndeplinite, între persoana prejudiciată și persoana răspunzătoare se naște un raport juridic de obligații unilaterale, în temeiul căruia victima are dreptul la o reparație integrală a prejudiciului cert suferit. Prin excepție, răspunderea producătorului poate fi limitată sau înlăturată de instanța competentă, în cazul în care paguba este cauzată atât de defectul produsului, cât și de culpa persoanei vătămate ori prejudiciate sau a altei persoane pentru care aceasta este ținută să răspundă.

Dreptul la acțiune în repararea prejudiciului se prescrie în termen de 3 ani, care curge de la data la care reclamanta a avut sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de existența pagubei, a defectului și de identitatea producătorului. Acțiunea pentru repararea pagubei trebuie însă să fie introdusă în termen de 10 ani de la data la care producătorul a pus produsul respectiv în circulație.

Răspunderea pentru produsele cu defecte nu se poate angaja dacă intervine una dintre următoarele cauze exoneratoare de răspundere: produsul nu a fost pus voluntar în circulație; defectul care a generat paguba nu a existat la data la care produsul a fost pus în circulație sau a apărut ulterior punerii lui în circulație, din cauze neimputabile lui; produsul nu a fost fabricat pentru a fi comercializat sau pentru orice altă formă de distribuție în scop economic al producătorului și nu a fost fabricat sau distribuit în cadrul activității sale profesionale; defectul se datorează respectării unor condiții obligatorii, impuse prin reglementările emise de autoritățile competente; nivelul cunoștințelor științifice și tehnice existent la momentul punerii în circulație a produsului nu i-a permis depistarea defectului în cauză; defectul se datorează nerespectării de către consumator a instrucțiunilor de utiliza-

re furnizate în documentele tehnice care însoțesc produsul, demonstrate în baza expertizei tehnice de specialitate.

Producătorul de componente este exonerat de răspundere dacă dovedește că defectul este imputabil proiectării greșite a ansamblului în care acesta a fost montat sau instrucțiunilor date de producătorul produsului destinat consumatorului.

De asemenea, răspunderea este exclusă și în cazul defectului cauzat de un eveniment de forță majoră ori de fapta victimei sau a unui terț, care îndeplinesc condițiile forței majore [1, p. 461-464]. Forța majoră, definită la art. 1351 alin. (2) Cod civ., constituie orice eveniment extern, imprevizibil, absolut invincibil și inevitabil.

II. Raportul dintre răspunderea pentru produse cu defecte și răspunderea civilă

Raportul dintre răspunderea specială reglementată de Directiva 85/374/CEE, respectiv de Legea nr. 240/2004 și răspunderile civile a fost examinat în doctrina națională și internațională, plecând de la modalitatea de reglementare a art. 13 din Directiva 85/374/CEE, respectiv art. 9 alin. (1) din Legea nr. 240/2004. Art. 13 din Directiva 85/374/CEE¹ al cărui corelativ în legislația națională este art. 9 alin. (1) din Legea nr. 240/2004 [9] a suscitat mai multe discuții privind posibilitatea realizării unui cumul de răspunderi, între răspunderea specială pentru produsele cu defecte și răspunderea contractuală sau răspunderea extracontractuală. Conform principiului specialia generalibus derogant², legea specială ar trebui să elimine orice alt regim de drept comun în domeniul său de aplicare, însă art. 13, respectiv art. 9 alin. (1), ar părea că reglementează un cumul de răspunderi.

În sistemul de drept francez, în care s-a realizat de asemenea transpunerea directivei, s-a spus că art. 13 din Directiva 85/374/CEE ar reglementa un drept de opțiune al victimei, între temeiul răspunderii pentru produsele cu defecte și temeiul răspunderii extracontractuale sau contractuale, după caz [15, p. 251] sau că ar fi un regim transcendent acestor răspunderi [6, p. 1284].

Similar, în dreptul românesc, s-a afirmat că răspunderea producătorilor pentru pagubele generate de produsele cu defecte transcende distincției tradiționale răspundere civilă delictuală – răspundere civilă contractuală [5, p.390].

¹ Prezenta directivă nu aduce atingere drepturilor pe care persoana prejudiciată le poate exercita în conformitate cu normele din legislația privind răspunderea contractuală sau extracontractuală sau pe baza unui regim special de răspundere existent la data notificării directivei.

² Regula specială derogă de la cea generală.

Interpretarea doctrinei, a fost însă una greșită după cum avea să afirme chiar Curtea de Justiție a Comunităților Europene. CJCE, prin hotărârea din 25 aprilie 2002 [12] a stabilit că victima prejudiciului poate invoca răspunderea contractuală sau răspunderea extracontractuală, însă pe un temei diferit, cum ar fi garanția pentru vicii ascunse sau culpa: *„La référence, à l'article 13 de la directive, aux droits dont la victime d'un dommage peut se prévaloir au titre de la responsabilité contractuelle ou extracontractuelle doit être interprétée en ce sens que le régime mis en place par ladite directive, lequel, aux termes de son article 4, permet à la victime de demander réparation dès lors qu'elle rapporte la preuve du dommage, du défaut du produit et du lien de causalité entre ce défaut et le dommage, n'exclut pas l'application d'autres régimes de responsabilité contractuelle ou extracontractuelle reposant sur des fondements différents, tels que la garantie des vices cachés ou la faute”*. Astfel, Curtea a confirmat că răspunderea specială este o răspundere juxta pusă răspunderilor civile.

Soluția Curții de Justiție a Comunităților Europene a fost ulterior menținută. În cauza *Skov Esg* [13], Curtea de Justiție a Comunităților Europene a statuat din nou că dispozițiile art. 13 din Directivă nu exclud aplicarea altor regimuri de răspundere contractuală sau extracontractuală, întemeiate pe temeiuri diferite.

Soluția instanței europene a fost ulterior aplicată și în jurisprudența națională. Cu titlu de exemplu, menționăm o speță, în care reclamanta a chemat în judecată Statul Român și Ministerul Sănătății, în temeiul răspunderii civile delictuale, și societatea B. S.R.L., în temeiul răspunderii speciale reglementate de Legea nr. 240/2004, solicitând obligarea acestora, în solidar, la plata de daune morale și la plata unei sume de bani lunare pentru un prejudiciu viitor, ca urmare a efectelor adverse de care a suferit în urma vaccinării cu vaccinul împotriva COVID. Statul Român și Ministerul Sănătății au solicitat respingerea acțiunii, invocând faptul că răspunderea producătorilor pentru pagubele generate de produsele cu defecte exclude răspunderea generală de drept civil, însă instanțele de apel și de recurs au înlăturat această apărare. Instanța de recurs a reținut că legea specială *„(...) recunoaște expres posibilitatea persoanei prejudiciate de a acționa pentru repararea pagubei nu numai în temeiul legii speciale, împotriva producătorului produsului care a generat paguba, ci și în temeiul dispozițiilor de drept comun, împotriva altor persoane (...)”* [14]

Din statuările Curții de Justiție putem concluziona că răspunderea pentru produsele cu defecte este o răspundere juxta pusă regimurilor răspunderii civile contractuale și extracontractuale.

În ceea ce privește caracterele ei, putem spune că răspunderea pentru

produsele cu defecte este o răspundere fără culpă [10], obiectivă sau de plin drept, specială, juxtapusă regimurilor răspunderii civile contractuale și extracontractuale [10, 11, p.278-279].

Răspunderea producătorilor, importatorilor sau, în subsidiar, a distribuitorilor pentru carențele de securitate rezultate din defectele produselor este o răspundere distinctă atât față de răspunderea contractuală, cât și față de răspunderea extracontractuală. Este o răspundere specială, opțională pentru victima prejudiciului, chiar dacă are caracter de ordine publică [2, p.390].

Victima prejudiciului poate alege între cele trei răspunderi: răspunderea specială reglementată de Legea nr. 240/2004, răspunderea contractuală și răspunderea extracontractuală. Articolul 13 din Directiva privind răspunderea pentru produse cu defecte, respectiv art. 9 alin. (1) din Legea nr. 240/2004, nu afectează dreptul victimei de a alege regimul răspunderii contractuale sau regimul răspunderii extracontractuale pentru repararea prejudiciului cauzat de produsul cu defect [7], pe alte temeiuri.

Dacă victima optează pentru răspunderea specială, reglementată de Legea nr. 240/2004, ea va trebui să probeze că sunt îndeplinite următoarele condiții, prevăzute de art. 6 din Lege: prejudiciul suferit, defectul produsului și raportul de cauzalitate. Odată dovedite aceste condiții, se va angaja răspunderea civilă reglementată de Legea nr. 240/2004, cu același efect: nașterea raportului de reparație. Raportul de reparație este guvernat de principiile aplicabile răspunderii civile, iar persoana ținută să răspundă trebuie să ofere o reparație integrală a prejudiciului cauzat [4, p. 565].

Astfel, pentru repararea unui prejudiciu corporal sau patrimonial cauzat de defectul produsului, consumatorul poate invoca, în funcție de temeiul ales, fie răspunderea pentru produsele cu defecte, fie răspunderea civilă contractuală sau delictuală. De pildă, victima poate formula o acțiune în răspundere contractuală întemeiată pe viciul ascuns al produsului, însă nu poate formula și o acțiune în răspundere delictuală întemeiată tot pe viciul ascuns al produsului. Tot astfel, dacă victima formulează o acțiune întemeiată pe răspunderea specială pentru produsele cu defecte motivată fiind de suferirea unui prejudiciu ca urmare a unui defect de producție, nu poate formula ulterior o acțiune în răspundere delictuală cu aceeași motivare — defectul de producție.

Delimitarea dintre răspunderile civile și răspunderea specială se realizează în funcție de temeiul acțiunii. Dacă victima prejudiciului invocă defectul unui produs care nu oferă securitatea la care se poate în mod legitim aștepta atunci incidentă va fi răspunderea specială. În schimb, dacă victima prejudiciului invocă răspunderea pentru culpă sau pentru vicii ascunse, răspunderea specială este exclusă.

Chiar dacă este diferită de răspunderile civile reglementate de Codul civil, trebuie să remarcăm că această răspundere specială este de fapt o punte de legătură între răspunderea contractuală și răspunderea extracontractuală, după cum rezultă din chiar obiectul de reglementare al legii. În art. 1 din Legea nr. 240/2004 se prevede că obiectul de reglementare al legii constă în *raporturile juridice dintre producători și persoanele vătămate ori prejudiciate de produsele cu defecte puse în circulație, răspunderea civilă pentru pagubele generate de aceste produse, precum și dreptul la acțiune pentru repararea pagubelor*.

Mai mult, din dispozițiile Legii nr. 240/2004 reiese că există o similaritate între condițiile necesar a fi întrunite pentru angajarea acestei răspunderi și condițiile prevăzute în Codul civil pentru antrenarea răspunderii contractuale sau extracontractuale. Asemănările dintre răspunderea civilă și răspunderea specială nu se limitează însă la condițiile de angajare a răspunderii. Atât răspunderea civilă, cât și răspunderea pentru produsele cu defecte sunt guvernate de aceleași reguli în ceea ce privește: repararea integrală a prejudiciului; răspunderea solidară a persoanelor care au cauzat același prejudiciu; prescrierea dreptului la acțiune în termenul de 3 ani, care curge de la data la care reclamantul a avut sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de existența pagubei (a defectului) și a identității producătorului; cauzele exoneratoare de răspundere.

Trebuie spus că asemănările dintre răspunderea specială și răspunderile civile reglementate de Codul civil, nu sunt însă întâmplătoare. Ele se înscriu într-o tendință regăsită la nivel european, de unificare a regimurilor răspunderii civile contractuale și răspunderii civile extracontractuale [6, p. 1284], care a fost de altfel proclamată și în art. 1 din Legea nr. 240/2004. Această tendință se poate observa și în alte sisteme de drept. Spre exemplu în Franța, proiectul de modificare a Codului civil, numit proiectul Catala, urmărea o unificare a răspunderii contractuale cu răspunderea extracontractuală. Redactorii acestui proiect au prevăzut că o parte contractantă poate să acționeze pe temei delictual cealaltă parte sau că un terț poate invoca răspunderea contractuală [3, p. 1359].

În Belgia, s-a renunțat la regula non-opțiunii între răspunderea contractuală și răspunderea extracontractuală, pentru a oferi victimei dreptul de opțiune între răspunderea contractuală și răspunderea extracontractuală. În Belgia, la 1 ianuarie 2025 a intrat în vigoare noua Carte a VI-a a Codului civil (Art. 6.3) care a determinat o schimbare fundamentală de paradigmă. Legiuitorul belgian, a trecut de la principiul non-cumulului răspunderii contractuale cu răspunderea extracontractuală, la reglementarea unui drept de opțiune.

Cu toate acestea, chiar dacă această tendință este clară, nu putem spune că s-a realizat o unificare a răspunderii civile și răspunderii pentru pagubele generate de produsele cu defecte. Astfel, cum a afirmat și instanța europeană, răspunderea pentru produsele cu defecte este o răspundere distinctă, cu un regim de reglementare de ordine publică, care este chiar mai favorabil victimei.

Concluzii

Raportul dintre răspunderea pentru produsele cu defecte și răspunderea civilă contractuală sau extracontractuală a fost clar stabilit de către instanța europeană. Angajarea răspunderii speciale exclude angajarea răspunderii contractuale sau extracontractuale, pe același temei. Astfel, ipoteza răspunderii pentru produsele cu defecte nu reprezintă o excepție de la principiul non-cumulului răspunderii civile contractuale cu răspunderea extracontractuală sau o răspundere ce transcende distincției tradiționale răspundere civilă delictuală – răspundere civilă contractuală.

Răspunderea pentru produsele cu defecte este o răspundere distinctă față de răspunderea civilă contractuală și răspunderea civilă extracontractuală, iar acțiunile întemeiate pe răspunderea civilă contractuală, răspunderea delictuală sau răspunderea specială sunt acțiuni concurente și nu alternative [16]. Persoana vătămată poate invoca răspunderea specială, răspunderea contractuală sau răspunderea extracontractuală, însă invocând temeiuri diferite.

Referințe bibliografice:

1. Chirică D. Tratat de drept civil. Contracte speciale. București: Editura C.H. Beck, 2008, 461-464 pp.
2. Flour J., Aubert J.-L., Savaux É. Droit civil. Les obligations. 2 – Le fait juridique. Paris: Édition Sirey, 2011. 391 p.
3. Le Tourneau P. Droit de la responsabilité et des contrats, Régimes d'indemnisations. Paris: Editura Dalloz, 2017, 1359 p.
4. Pop L. Tratat de drept civil. Obligațiile, vol. III, Raporturile obligatorii extracontractuale. București: Editura Universul Juridic, 2020. 565 p.
5. Pop L., Popa I.-F., Vidu S.I. Curs de drept civil. Obligațiile. București: Editura Universul Juridic, 2015, 392 p.
6. Terré F., Simler P., Lequette Y., Chénédé F. Droit civil. Les obligations. Ediția a 12-a. Paris: Editura Dalloz, 2019. 1284 p.
7. Van Dam C. European Tort Law. Ediția a doua. Regatul Unit: Editura Oxford University Press, 2013. 425 p.

8. Directiva 85/374/CEE a Consiliului din 25 iulie 1985 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre cu privire la răspunderea pentru produsele cu defecte. În: Jurnalul Oficial al Comunităților Europene nr. L 210 din 07.08.1985. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:31985L0374> (accesat la 20.02.2026).

9. Legea nr. 240/2004 privind răspunderea producătorilor pentru pagubele generate de produsele cu defecte (republicată). În: Monitorul Oficial al României nr. 313 din 22.04.2008.

10. Goicovici J. Matricea răspunderii civile extracontractuale pentru prejudiciile cauzate de produsele cu defecte de manufacturare, între testul riscuri-beneficii și testul așteptărilor legitime ale consumatorului. În: Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia, 2022, nr. 1, 125 p.

11. Popa I.-F. Protecția consumatorului. Răspundere pentru produse defectuoase. Prejudiciu corporal. În: Pandectele Române, 2005, nr. 6, 278-279 pp.

12. Hotărârea Curții de Justiție a Comunităților Europene (Camera a cincea) din 25 aprilie 2002, pronunțată în Cauza C-52/00, Comisia Comunităților Europene împotriva Republicii Franceze. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:62000CJ0052> (accesat la 21.02.2026).

13. Hotărârea Curții de Justiție a Comunităților Europene (Marea Cameră) din 10 ianuarie 2006, pronunțată în Cauza C-402/03, Skov Æg împotriva Bilka Lavprisvarehus A/S. În: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=57286&doclang=EN> (accesat la 09.03.2025).

14. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție a României (Secția a II-a civilă) nr. 525 din 20.03.2025. În: <https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?id=230235> (accesat la 09.12.2025).

15. Bacache M. Rapport de Mireille Bacache, conseillère à la Cour de cassation. Justice et Cassation. 2025, 251 p. În: <https://www.dalloz.fr> (accesat la 02.03.2026).

16. Boubli B. Contrat d'entreprise – Responsabilité des constructeurs. În: Répertoire de droit civil, 2016 (actualizat: decembrie 2025), nr. 683. În: <https://www.dalloz.fr> (accesat la 24.01.2026).

17. Caillé C. Responsabilité du fait des produits défectueux. În: Répertoire de droit civil, iunie 2018 (actualizat: noiembrie 2025), nr. 101. În: <https://www.dalloz.fr> (accesat la 26.02.2026).

18. Goicovici J. Regimul răspunderii pentru produsele cu defecte, în reglementarea Directivei (UE) 2024/2853: divulgarea probelor, taxonomii ale prejudiciului și prezumțiile de defectuoșitate. În: Studia Univer-

sitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia, 2025, nr. 1. În: <https://sintact.ro/#/publication/151036517?keyword=Regimul%C4%83spunderii%20pentru%20produsele%20cu%20defecte,%20%C3%AEn%20reglementarea%20Directivei%20> (accesat la 16.02.2026).

19. Pătulea V. Reglementarea europeană și internațională cu privire la răspunderea juridică pentru bunurile defectuoase și transpunerea acestora în legislația română. În: Revista Română de Drept European, 2010, nr. 5. În: <https://sintact.ro/#/publication/151003765?keyword=Reglementarea%20european%C4%83%20%C5%9Fi%20interna%C5%A3io-nal%C4%83%20cu%20privire%20la%20r%C4%83spunderea%20juri-dic%C4%83%20pentru%20bunurile%20defectuoase%20%C5%9Fi%20transpunerea%20acestora%20%C3%AEn%20legisla%C5%A3ia%20ro-m%C3%A2n%C4%83> (accesat la 16.02.2026).

CZU: 347.451:366.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19949643>

TRANSFORMAREA DIGITALĂ A CONTRACTULUI DE VÂNZARE: RECONFIGURAREA PROTECȚIEI CONSUMATORULUI ÎN PIETELE ALGORITMICE

Maria Raluca SOTIR,

doctorandă, Școala Doctorală în Drept, Științe Politice și Administrative
a Consorțiului Național al Instituțiilor de învățământ ASEM și USPEE

„Constantin Stere”,

e-mail: sotir.raluca@yahoo.ro,

<https://orcid.org/0009-0004-6146-5984>

Rezumat. În ultimele decenii, dezvoltarea accelerată a tehnologiilor digitale a modificat profund structura și dinamica relațiilor juridice din sfera schimburilor economice. Contractul de vânzare, considerat tradițional unul dintre cele mai vechi și stabile instrumente juridice ale dreptului civil, nu a rămas în afara acestui proces de transformare. Apariția comerțului electronic, a platformelor digitale și, mai recent, a sistemelor bazate pe inteligență artificială și algoritmi de recomandare a produselor a determinat o reconfigurare semnificativă a modului în care contractele sunt negociate, încheiate și executate. În contextul economiei digitale, raportul juridic dintre profesionist și consumator se desfășoară adesea într-un mediu virtual, caracterizat prin automatizare, utilizarea datelor și mediere algoritmică. Astfel, contractul de vânzare nu mai reprezintă doar rezultatul unei negocieri directe între două persoane, ci poate fi generat sau influențat de sisteme digitale care personalizează oferta, stabilesc prețuri dinamice sau recomandă produse în funcție de comportamentul consumatorului. Această evoluție ridică numeroase provocări pentru dreptul civil și, în mod special, pentru dreptul protecției consumatorului. Dacă în modelul clasic al contractului de vânzare protecția juridică era construită în jurul principiilor egalității părților, libertății contractuale și bunei-credințe, în economia digitală aceste principii sunt supuse unor noi presiuni generate de asimetria informațională și de opacitatea algoritmică.

Cuvinte-cheie: contract de vânzare, piețe algoritmice, consimțământ digital, protecția consumatorului, platforme digitale, transparență algoritmică, dreptul contractelor, economie digitală.

THE DIGITAL TRANSFORMATION OF THE SALES CONTRACT: REIMAGINING CONSUMER PROTECTION IN ALGORITHMIC MARKETS

Abstract. In recent decades, the rapid development of digital technologies has profoundly altered the structure and dynamics of legal relationships in the realm of economic exchange. The sales contract, traditionally regarded as one of the oldest and most stable legal instruments in civil law, has not remained untouched by this process of transformation. The emergence of e-commerce, digital platforms, and, more recently, systems based on artificial intelligence and product recommendation algorithms has led to a significant reconfiguration of how contracts are negotiated, concluded, and performed. In the context of the digital economy, the legal relationship between the professional and the consumer often takes place in a virtual environment, characterized by automation, data usage, and algorithmic mediation. Thus, the sales contract is no longer merely the result of direct negotiation between two individuals, but may be generated or influenced by digital systems that personalize the offer, set dynamic prices, or recommend products based on consumer behavior. This development poses numerous challenges for civil law and, in particular, for consumer protection law. While in the traditional model of the sales contract, legal protection was built around the principles of equality of the parties, contractual freedom, and good faith, in the digital economy these principles are subject to new pressures generated by information asymmetry and algorithmic opacity

Keywords: sales contract, algorithmic markets, digital consent, consumer protection, digital platforms, algorithmic transparency, contract law, digital economy.

Introducere

În ultimele decenii, dezvoltarea rapidă a tehnologiilor digitale a determinat transformări semnificative în modul în care sunt organizate relațiile economice și juridice. Extinderea platformelor online și utilizarea tot mai frecventă a tehnologiilor bazate pe date au schimbat profund modul în care sunt realizate schimburile comerciale. În lumina acestor aspecte, contractul de vânzare, una dintre instituțiile fundamentale ale dreptului civil, este influențat de noile realități ale economiei digitale, în care interacțiunile dintre profesioniști și consumatori sunt mediate, într-o măsură tot mai mare, de sisteme informatice și mecanisme algoritmice.

În cadrul piețelor digitale contemporane, platformele online utilizează algoritmi pentru a organiza informațiile disponibile, pentru a personaliza ofertele comerciale și pentru a orienta modul în care utilizatorii interacționează cu produsele sau serviciile disponibile. Astfel, procesul de contractare nu mai are loc exclusiv prin interacțiunea directă dintre părți, ci este influențat de structuri tehnologice care determină modul în care informația este prezentată și percepută de către consumatori. În mod inevitabil, aceste

mecanisme pot avea un rezultat semnificativ asupra modului în care se formează consimțământul contractual. Utilizarea sistemelor algoritmice în organizarea piețelor ridică o serie de întrebări relevante privind transparența proceselor decizionale, echilibrul dintre părțile contractante și nivelul real de protecție de care beneficiază consumatorii în mediul online. În același timp, aceste evoluții determină necesitatea unei reflecții mai ample asupra modului în care principiile tradiționale ale dreptului contractelor – precum libertatea contractuală, buna-credință sau obligația de informare – pot fi adaptate la specificul relațiilor juridice desfășurate în mediul digital.

În doctrina juridică internațională se observă, în ultimii ani, un interes tot mai mare pentru analiza impactului tehnologiilor digitale asupra dreptului contractelor și asupra protecției consumatorilor. Cercetările recente examinează, printre altele, influența algoritmilor asupra comportamentului de consum, rolul datelor personale în configurarea ofertelor comerciale sau gradul de transparență al mecanismelor digitale utilizate de platformele online. În doctrina românească, deși există lucrări importante dedicate contractelor electronice și protecției consumatorilor, problematica piețelor algoritmice și a efectelor acestora asupra formării consimțământului contractual este încă relativ puțin explorată, ceea ce evidențiază necesitatea unor analize suplimentare în acest domeniu.

Cercetarea pornește de la premisa că transformările tehnologice actuale nu afectează doar modalitatea tehnică de încheiere a contractelor, ci influențează într-o măsură semnificativă însăși structura relațiilor contractuale. Într-un mediu digital în care algoritmii organizează informația și modelează experiența utilizatorilor, analiza protecției consumatorilor nu poate fi limitată doar la conținutul clauzelor contractuale, ci trebuie să ia în considerare și modul în care mediul tehnologic influențează procesul de luare a deciziilor.

În această situație, obiectul prezentului studiu îl alcătuiește analiza transformării contractului de vânzare în cadrul economiei digitale și evaluarea consecinței pe care piețele algoritmice îl au asupra modului de formare a consimțământului și asupra mecanismelor de protecție a consumatorilor. Demersul urmărește să evidențieze principalele provocări juridice generate de utilizarea algoritmilor în procesele comerciale și să identifice direcțiile în care dreptul contractelor ar putea evolua pentru a răspunde acestor realități.

Prin această analiză, studiul își propune să contribuie la aprofundarea dezbaterilor doctrinare privind adaptarea dreptului civil la transformările economiei digitale și la conturarea unor repere teoretice utile pentru înțelegerea modului în care principiile juridice tradiționale pot fi aplicate într-un context tehnologic aflat într-o continuă evoluție.

Metode și materiale aplicate

Elaborarea acestei lucrări s-a bazat pe utilizarea unor metode de cercetare specifice domeniului juridic, adaptate temei analizate, respectiv repercusiunea transformării digitale asupra contractului de vânzare și asupra protecției consumatorilor în contextul piețelor algoritmice. Având în vedere complexitatea fenomenului studiat, cercetarea are un caracter predominant teoretic și se sprijină pe analiza conceptelor juridice relevante din dreptul civil și din dreptul consumatorului.

În primul rând, în cadrul cercetării a fost utilizată metoda analizei juridice, prin intermediul căreia au fost examinate instituții fundamentale ale dreptului contractelor, precum consimțământul contractual, libertatea contractuală, buna-credință și obligația de transparență. Această abordare a permis evidențierea modului în care aceste concepte tradiționale sunt influențate de apariția și dezvoltarea piețelor digitale, în care interacțiunile comerciale sunt tot mai frecvent mediate de platforme online și de sisteme algoritmice.

De asemenea, studiul valorifică metoda analizei doctrinare, care a constat în consultarea și examinarea literaturii de specialitate relevante pentru tema cercetării. În acest sens, au fost analizate lucrări doctrinare din domeniul dreptului civil, al dreptului consumatorului și al dreptului tehnologiilor digitale, atât din doctrina românească, cât și din doctrina juridică internațională. Această analiză a contribuit la conturarea cadrului teoretic al cercetării și la identificarea principalelor direcții de reflecție doctrinară privind consecința tehnologiilor digitale asupra relațiilor contractuale.

Totodată, în cadrul cercetării a fost utilizată metoda analizei normative, prin raportare la reglementările juridice aplicabile în materia contractelor electronice și a protecției consumatorilor. În acest sens, au fost analizate dispoziții relevante din dreptul național și din dreptul Uniunii Europene, care reglementează relațiile contractuale desfășurate în mediul digital și stabilesc obligațiile profesioniștilor în raporturile cu consumatorii.

Tranziția spre digital a schimbat profund modul în care se încheie și se derulează contractele, în special în domeniul comerțului electronic. Contractele de vânzare, care odinioară erau dominate de reguli tradiționale și de echilibrul clasic între părți, se confruntă acum cu provocări complet noi, generate de automatizare, personalizarea ofertelor și colectarea datelor despre consumatori. Platformele digitale nu mai sunt doar intermediari; ele folosesc algoritmi care stabilesc prețuri, recomandă produse și influențează alegerile consumatorilor [7, p.150]. Din această perspectivă, consumatorii se află frecvent într-o poziție dezavantajată, cu acces limitat la informații și fără o înțelegere completă a modului în care funcționează mecanismele di-

gitale [13, p. 65].

Studiul de față pornește de la ipoteza că digitalizarea contractelor și funcționarea piețelor algoritmice generează dezechilibre care nu pot fi remediate doar prin legislația clasică. Obiectivul articolului este să analizeze aceste transformări, să identifice vulnerabilitățile consumatorului și să propună soluții juridice și tehnologice pentru o protecție mai eficientă [11, p. 6].

Discuții și rezultate obținute

Transformarea digitală a contractului de vânzare

Contractul de vânzare a fost întotdeauna fundamentul relațiilor comerciale, bazat pe transferul proprietății unui bun contra unui preț determinat. În forma clasică, accentul era pe consimțământ, capacitatea juridică și echilibrul dintre părți [8, p. 141]. Odată cu digitalizarea, aceste contracte au căpătat forme electronice: click-wrap sau browse-wrap, semnături digitale și stocarea automată a datelor în cloud. Această tranziție aduce avantaje evidente – rapiditate, accesibilitate și eficiență –, dar introduce și riscuri: consumatorii pot accepta contracte complexe fără să înțeleagă pe deplin termenii, iar deciziile automate pot influența rezultatul tranzacțiilor.

Piețele algoritmice și consimțământul digital

Piețele algoritmice sunt medii în care tranzacțiile și interacțiunile comerciale sunt coordonate de algoritmi, care stabilesc prețuri, recomandă produse și chiar anticipează comportamentul consumatorului. Algoritmii de recomandare pot fi utili: oferă sugestii personalizate și fac cumpărăturile mai eficiente. Totuși, ei pot și să influențeze alegerile fără ca utilizatorul să fie conștient, iar prețurile dinamice pot crea situații inechitabile. Prin tehnici de nudging digital, interfețele platformelor încurajează anumite decizii: butoane mai vizibile pentru produsele profitabile sau mesaje care induc urgența cumpărării. Toate acestea ridică întrebări privind autonomia și consimțământul informat al consumatorului. Dezvoltarea accelerată a tehnologiilor digitale a determinat apariția unor forme noi de organizare a piețelor, caracterizate prin utilizarea sistemelor algoritmice pentru gestionarea interacțiunilor comerciale dintre profesioniști și consumatori. În cadrul acestor piețe algoritmice, procesele de selecție a ofertelor, stabilirea prețurilor, ordonarea produselor sau personalizarea recomandărilor sunt realizate prin intermediul unor mecanisme automatizate bazate pe analiza datelor și pe modele de inteligență artificială. În mod inevitabil, această evoluție tehnologică influențează și modul în care se formează consimțământul contractual, determinând o transformare semnificativă a paradigmelor juridice tradiționale.

În dreptul civil clasic, consimțământul reprezintă unul dintre elementele esențiale ale contractului, fiind definit ca manifestarea de voință liberă

și conștientă a părților de a produce efecte juridice [10, p. 385]. Formarea consimțământului presupune, în mod tradițional, existența unui proces decizional în cadrul căruia persoana dispune de informațiile necesare pentru a evalua oferta contractuală și pentru a decide în mod autonom dacă acceptă sau nu încheierea contractului. În mediul digital, însă, acest proces este adesea mediat de interfețe tehnologice și de sisteme algoritmice care influențează modul în care informațiile sunt prezentate utilizatorilor.

Platformele digitale utilizează frecvent algoritmi pentru a organiza și filtra volumul foarte mare de informații existente în mediul online. Astfel, rezultatele căutărilor, ordinea produselor afișate sau recomandările personalizate sunt generate prin mecanisme automate care iau în considerare o serie de factori, precum comportamentul anterior al utilizatorului, preferințele sale de consum sau datele colectate din interacțiunile online. În aceste condiții, decizia consumatorului de a accepta o ofertă contractuală poate fi influențată de modul în care platforma configurează mediul informațional în care are loc procesul de alegere.

Din această perspectivă, lucrările juridice contemporane discută tot mai frecvent despre noțiunea de consimțământ digital, concept care reflectă particularitățile procesului de formare a voinței contractuale în mediul online [7, p. 135]. Consimțământul digital nu se mai exprimă, de regulă, prin negocieri directe între părți, ci prin interacțiuni standardizate cu interfețe informatice, cum ar fi acceptarea unor condiții generale prin intermediul unui buton de tip „click” sau prin utilizarea unor mecanisme automate de confirmare a tranzacțiilor.

În aceste situații, consimțământul este adesea exprimat într-un cadru contractual prestabilit de către profesionist, iar consumatorul dispune de posibilități limitate de negociere. Contractele electronice sunt, în majoritatea cazurilor, contracte de adeziune, în cadrul cărora utilizatorul acceptă un set de condiții generale elaborate unilateral de operatorul platformei [13, p. 66]. Această realitate ridică probleme juridice importante privind gradul real de libertate al consumatorului și nivelul de informare de care acesta dispune în momentul exprimării consimțământului. Un alt aspect relevant în analiza consimțământului digital îl evidențiază utilizarea tehnicilor de personalizare algoritmică a ofertelor comerciale. Prin analiza datelor colectate despre utilizatori, platformele digitale pot genera oferte adaptate profilului individual al fiecărui consumator. Deși aceste mecanisme pot îmbunătăți experiența utilizatorilor și pot facilita identificarea produselor relevante, ele pot conduce, în anumite situații, la apariția unor forme subtile de influențare a deciziilor de consum.

În doctrina juridică, aceste practici sunt analizate în legătură cu feno-

menul de manipulare digitală sau „nudging digital”, care constă în utilizarea unor mecanisme tehnologice pentru orientarea comportamentului utilizatorilor într-o anumită direcție. În măsura în care tehnici sunt utilizate într-un mod excesiv sau lipsit de transparență, ele pot afecta autonomia decizională a consumatorilor și pot ridica probleme privind validitatea consimțământului exprimat. În această împrejurare, principiile tradiționale ale dreptului contractelor, precum libertatea contractuală, transparența și buna-credință, dobândesc o semnificație nouă în mediul digital. Protecția consumatorilor în piețele algoritmice presupune nu doar existența unor reguli privind claritatea clauzelor contractuale, ci și asigurarea unui nivel adecvat de transparență referitor la modul de funcționare a mecanismelor tehnologice care influențează procesul de contractare.

La nivelul Uniunii Europene se observă o preocupare tot mai accentuată pentru reglementarea acestor aspecte. Legislația recentă adoptată în domeniul serviciilor digitale și al protecției consumatorilor urmărește consolidarea obligațiilor de informare ale platformelor online și creșterea transparenței în ceea ce privește modul în care sunt generate recomandările sau clasamentele produselor afișate utilizatorilor. Aceste evoluții reflectă recunoașterea faptului că funcționarea piețelor digitale trebuie să fie compatibilă cu principiile fundamentale ale dreptului contractelor și cu necesitatea protejării autonomiei decizionale a consumatorilor.

Apariția piețelor algoritmice determină o transformare profundă a modului în care este înțeles consimțământul contractual în mediul digital. Dacă în economia tradițională accentul era pus în principal pe voința direct exprimată a părților, în economia digitală devine esențială analiza contextului tehnologic în care se formează această voință. Prin urmare, protecția efectivă a consumatorilor presupune dezvoltarea unor proceduri juridice capabile să asigure transparența proceselor algoritmice și să prevină utilizarea unor mecanisme tehnologice care ar putea afecta libertatea reală de alegere a utilizatorilor.

Vulnerabilitatea consumatorului în ecosistemul digital

Transformarea digitală a economiei a generat un nou tip de spațiu comercial – ecosistemul digital – caracterizat prin interacțiuni mediate de platforme online, algoritmi și fluxuri masive de date. În acest cadru, relația contractuală dintre profesionist și consumator nu mai este definită exclusiv de mecanismele tradiționale ale pieței, ci și de tehnologiile digitale care organizează și influențează procesul decizional al utilizatorilor. În doctrina juridică contemporană se subliniază tot mai frecvent că mediul digital amplifică anumite vulnerabilități ale consumatorilor, în special prin intensificarea asimetriei informaționale și prin utilizarea datelor personale în scopuri

comerciale [8, p. 61]. Astfel, consumatorul nu mai este doar parte într-un contract, ci devine și o sursă de date care alimentează sistemele algoritmice utilizate de platformele digitale.

În aceste condiții, protecția juridică a consumatorului trebuie analizată într-o perspectivă extinsă, care să ia în considerare nu doar clauzele contractuale, ci și mecanismele tehnologice ce influențează comportamentul economic al utilizatorilor. Asimetria informațională este una dintre cele mai importante provocări juridice ale piețelor digitale. În relațiile comerciale tradiționale, diferențele de informație dintre comercianți și consumatori erau deja recunoscute de doctrină, motiv pentru care dreptul protecției consumatorului a instituit o serie de obligații de informare în sarcina profesionistului [10, p. 385].

În mediul digital, însă, această asimetrie devine mult mai accentuată. Platformele online colectează și analizează cantități semnificative de date despre utilizatori, inclusiv preferințele lor de consum, istoricul achizițiilor sau comportamentul de navigare. În schimb, consumatorii au acces limitat la informațiile privind modul în care aceste date sunt utilizate pentru personalizarea ofertelor sau pentru organizarea rezultatelor afișate pe platforme. Această situație creează un dezechilibru structural în relația contractuală. Consumatorul ia decizii economice într-un mediu pe care nu îl poate înțelege pe deplin, deoarece mecanismele algoritmice care structurează piața rămân în mare parte opace. În studiile de specialitate s-a arătat că această „opacitate algoritmică” poate afecta capacitatea consumatorului de a face alegeri informate [4, p. 112].

În consecință, legiuitorul european și cel național au introdus obligații suplimentare de transparență pentru platformele digitale, în special în legătură modul în care sunt prezentate produsele și serviciile online. Aceste reglementări urmăresc să reducă decalajul informațional dintre comercianți și consumatori și să consolideze încrederea în mediul digital.

Exploatarea datelor personale și efectul asupra autonomiei contractuale

Un alt element esențial al vulnerabilității consumatorului în ecosistemul digital îl formează utilizarea datelor personale în scopuri comerciale. În economia digitală contemporană, datele utilizatorilor au devenit o resursă economică de o valoare considerabilă, fiind utilizate pentru dezvoltarea strategiilor de marketing și pentru personalizarea ofertelor comerciale [7, p. 112].

Platformele digitale colectează informații despre utilizatori prin intermediul cookie-urilor, al aplicațiilor mobile sau al altor instrumente tehnologice. Aceste date sunt ulterior analizate pentru a crea profiluri de consum, care permit comercianților să adapteze produsele, prețurile și mesajele pu-

blicitare la preferințele individuale ale utilizatorilor. Deși aceste practici pot îmbunătăți experiența consumatorului, ele ridică și probleme juridice semnificative. Utilizarea datelor personale poate afecta autonomia contractuală a consumatorului, deoarece deciziile sale economice sunt influențate de informații și recomandări generate pe baza profilului său digital.

Riscurile manipulării comportamentale și ale deciziilor automatizate

O dimensiune relativ recentă a vulnerabilității consumatorilor în mediul digital este alcătuită din riscurile asociate manipulării comportamentale și utilizării deciziilor automatizate. Platformele digitale utilizează adesea tehnici de design comportamental pentru a influența deciziile utilizatorilor. Aceste tehnici pot include modul de prezentare a ofertelor, ordinea produselor afișate sau utilizarea unor mesaje care creează presiunea de a lua o decizie rapidă. În studiile de specialitate, astfel de practici sunt cunoscute sub denumirea de „dark patterns”, deoarece pot manipula comportamentul consumatorilor fără ca aceștia să conștientizeze influența exercitată asupra lor.

Un alt risc important este reprezentat de utilizarea deciziilor automatizate în procesele comerciale. Algoritmii pot fi utilizați pentru stabilirea prețurilor, pentru selectarea ofertelor sau pentru evaluarea profilului consumatorilor. Deși aceste tehnologii pot spori eficiența piețelor, ele pot genera și situații în care consumatorii sunt tratați diferit în funcție de profilul lor digital. Acest fenomen ridică întrebări juridice importante privind transparența și responsabilitatea operatorilor economici. Chiar dacă decizia este generată de un sistem informatic, responsabilitatea juridică revine, în principiu, operatorului economic care utilizează tehnologia respectivă.

Dezvoltarea unor reglementări adecvate devine esențială pentru prevenirea abuzurilor și pentru protejarea libertății de alegere a consumatorilor în mediul digital. Consumatorul digital se confruntă cu asimetrie informațională: nu are acces la logica algoritmilor, la modul de stabilire a prețurilor sau la criteriile de recomandare [17, p. 14]. Aceasta poate duce la decizii dezavantajoase, în timp ce datele sale personale sunt colectate și folosite pentru personalizarea ofertei și anticiparea comportamentului său [6, p. 72]. Riscurile includ manipularea comportamentală, bias-ul algoritmic și efecte cumulative, unde repetarea mesajelor și recomandărilor poate determina consumatorul să accepte condiții dezavantajoase sau să facă achiziții neintenționate.

Provocări și riscuri emergente ale contractului digital

Pe măsură ce contractele se digitalizează, apar și riscuri noi, adesea invizibile consumatorului obișnuit. Un prim aspect este securitatea datelor personale. În mediul online, informațiile sensibile – de la datele de identi-

ficare la detalii financiare – sunt stocate și procesate de platforme care nu respectă întotdeauna aceleași standarde de protecție. Aceasta creează vulnerabilități, deschizând ușa fraudelor digitale, phishingului sau accesului neautorizat la conturi și tranzacții.

Un alt risc major este reprezentat de deciziile automate ale algoritmilor. Prețurile dinamice, recomandările personalizate și acordarea priorității ofertelor se bazează pe algoritmi care sunt adesea opaci, chiar și pentru specialiști. Consumatorul nu poate înțelege complet logica acestor decizii și, implicit, nu își poate da consimțământul într-un mod cu adevărat informat. Acest fenomen, numit uneori „black box” algoritmic, ridică întrebări fundamentale despre echitate contractuală și autonomie personală. Pe lângă lipsa transparenței, bias-ul algoritmic formează o provocare serioasă. Algoritmii pot favoriza anumite categorii de consumatori, pot limita accesul altora la oferte sau pot genera prețuri diferențiate în mod nedrept. Astfel, deciziile automate pot produce efecte discriminatorii și dezechilibre în piață, afectând în mod direct interesele consumatorului [18, p. 18].

Riscurile nu se limitează la utilizatorii individuali, ci se extind și la nivelul sistemului juridic. Piețele digitale sunt adesea transfrontaliere, ceea ce face dificilă aplicarea unor norme naționale și crește incertitudinea juridică pentru consumatori. Protecția eficientă a consumatorului necesită o abordare coordonată la nivel european și chiar internațional, cu standarde clare privind transparența algoritmică, echitatea și securitatea digitală [2, p. 30].

Toate aceste provocări au implicații și pentru teoria contractului. Contractul digital nu mai este doar un simplu acord între două părți; el devine un ecosistem complex, influențat de tehnologie, date și comportamentul consumatorilor. Conceptul de consimțământ informat trebuie reinterpretat: nu mai este suficient să oferi consumatorului informații tradiționale, ci trebuie să existe transparență asupra modului în care deciziile automatizate îi pot influența opțiunile și drepturile. Protecția consumatorului devine astfel nu doar o preocupare practică, ci o condiție esențială pentru validitatea și echitatea contractelor digitale [12, p. 115].

Odată cu digitalizarea contractelor și utilizarea algoritmilor în piețele online, problemele etice devin la fel de importante ca cele juridice. Platformele digitale nu mai sunt doar intermediari pasivi; ele influențează comportamentul consumatorilor, stabilesc prețuri dinamice și prioritizează anumite oferte, ceea ce ridică întrebări privind corectitudinea, transparența și echitatea acestui sistem [6, p. 90]. Transparența algoritmică este unul dintre pilonii esențiali ai eticii digitale. Consumatorii au dreptul să înțeleagă cum sunt luate deciziile care îi afectează, fie că este vorba despre recomandări personalizate, prețuri diferențiate sau acces la anumite produse. Opacitatea

deciziilor automate („black box”) poate duce la manipulare subtilă și la o subestimare a riscurilor implicate în contractarea digitală.

Din punctul de vedere al eticii, algoritmi trebuie să fie proiectați astfel încât să fie corecți, explicabili și responsabili. Aceasta include și prevenirea practicilor care induc consumatorii în eroare, cum ar fi nudging-ul excesiv sau recomandările care profită de vulnerabilități psihologice. Etica algoritmică nu se rezumă doar la respectarea legii, ci presupune și standarde voluntare și bune practici adoptate de platforme, cercetători și organisme internaționale [18, p. 22]. În plus, responsabilitatea platformelor are și o dimensiune socială și economică. Într-o economie digitală bazată pe date, încrederea consumatorilor este esențială pentru funcționarea pieței. Lipsa responsabilității poate eroda această încredere și poate genera efecte negative asupra întregului ecosistem digital.

Etica algoritmilor și responsabilitatea platformelor nu sunt doar concepte abstracte, ci condiții fundamentale pentru dezvoltarea sustenabilă a piețelor digitale. Protecția consumatorului în mediul online depinde de capacitatea platformelor de a adopta principii etice, de a-și asuma responsabilitatea pentru deciziile automate și de a crea un mediu transparent și echitabil pentru toți utilizatorii [12, p. 135]. Digitalizarea contractelor și apariția piețelor algoritmice schimbă fundamental relația dintre consumatori și platforme. Consimțământul informat este afectat, iar asimetria informațională și manipularea comportamentală cresc riscul pentru consumator [6, p. 100].

Adaptarea legislației și integrarea măsurilor tehnologice sunt esențiale: transparență algoritmică, responsabilitate a platformelor și audit continuu. Transparența algoritmică, obligația de a fi explicit în contracte și extinderea rapidă a tehnologiilor digitale a determinat o utilizare tot mai frecventă a sistemelor algoritmice în organizarea piețelor și în gestionarea relațiilor comerciale dintre profesioniști și consumatori. În cadrul platformelor online, algoritmi sunt utilizați pentru a ordona produsele afișate utilizatorilor, pentru a personaliza recomandările, pentru a ajusta prețurile sau pentru a analiza comportamentul de consum al utilizatorilor. În aceste condiții, procesul de formare a contractului este tot mai mult influențat de mecanisme tehnologice care nu sunt întotdeauna vizibile sau ușor de înțeles pentru consumatori.

Această situație a determinat apariția în literatura juridică a conceptului de transparență algoritmică, care reflectă necesitatea ca procesele decizionale automate utilizate în mediul digital să fie într-o anumită măsură inteligibile și verificabile. Transparența algoritmică devine prin urmare un element important pentru protecția consumatorilor, deoarece permite înțelegerea modului în care sunt generate recomandările comerciale sau a cri-

teriilor care influențează prezentarea ofertelor disponibile pe platformele digitale [5, p. 114].

În absența unei astfel de transparențe, consumatorii pot fi expuși unor mecanisme de influențare a deciziilor lor fără a avea posibilitatea reală de a înțelege factorii care stau la baza acestor procese. De exemplu, algoritmiile pot decide ce produse apar primele într-o listă de rezultate, pot ajusta prețurile în funcție de profilul utilizatorului sau pot genera recomandări bazate pe analiza datelor personale. În mod inevitabil, aceste mecanisme creează un anumit dezechilibru între comercianți și consumatori, deoarece operatorii platformelor digitale dețin controlul asupra modului în care informația este organizată și prezentată în mediul online.

În ultimii ani, legislația europeană a început să acorde o atenție sporită acestor aspecte. Unele reglementări adoptate la nivelul Uniunii Europene impun platformelor digitale obligația de a furniza informații privind criteriile principale care determină modul în care sunt clasificate produsele sau serviciile prezentate utilizatorilor [13, p. 89]. Din unghiul dreptului contractelor, această evoluție poate fi interpretată ca o extindere a principiului transparenței în relațiile comerciale. Dacă, în mod tradițional, transparența contractuală se referea în principal la claritatea clauzelor contractuale, în mediul digital devine necesar ca această cerință să fie extinsă și asupra mecanismelor tehnologice care influențează procesul de luare a deciziilor de către consumatori.

Totuși, transparența algoritmică nu trebuie interpretată ca o obligație de dezvăluire completă a codului informatic utilizat de platforme. O astfel de cerință ar fi dificil de aplicat în practică și ar putea afecta protecția secretelor comerciale. În schimb, ceea ce se urmărește este oferirea unor explicații accesibile privind logica generală a sistemelor de recomandare și impactul acestora asupra ofertelor comerciale prezentate utilizatorilor.

Așadar se conturează ideea unei obligații de a explica, potrivit căreia operatorii platformelor digitale trebuie să ofere utilizatorilor informații suficiente pentru a înțelege modul în care deciziile automate influențează relațiile contractuale. Această obligație contribuie la consolidarea protecției consumatorilor și se concretizează prin o încercare de a menține echilibrul dintre inovarea tehnologică și respectarea principiilor fundamentale ale dreptului contractelor.

Reconfigurarea conceptului de bună-credință în economia platformelor digitale

Principiul bunei-credințe ocupă un loc central în dreptul civil și constituie unul dintre reperele fundamentale ale relațiilor contractuale. În dreptul român, buna-credință exprimă ideea de corectitudine, loialitate și cooperare

între părțile unui raport juridic, fiind aplicabilă atât în etapa formării contractului, cât și în faza executării obligațiilor asumate [10, p. 54].

Transformările generate de economia digitală ridică însă noi probleme privind modul în care acest principiu poate fi aplicat în contextul relațiilor comerciale desfășurate prin intermediul platformelor online. În mediul digital, interacțiunea directă dintre părțile contractante este adesea înlocuită de interfețe standardizate și de sisteme automate care gestionează procesul de contractare. În aceste condiții, analiza conduitei comercianților nu mai poate fi limitată la comportamentul individual al unei persoane, ci trebuie să includă și modul în care sunt concepute și utilizate sistemele tehnologice implicate în aceste procese. Din această perspectivă, o parte a doctrinei juridice a început să discute despre ideea de bună-credință algoritmică, concept care presupune că platformele digitale trebuie să proiecteze și să utilizeze sistemele algoritmice într-un mod care să respecte principiile corectitudinii și transparenței. Aceasta implică evitarea unor mecanisme tehnologice menite să manipuleze comportamentul utilizatorilor sau să creeze dezechilibre semnificative în relațiile contractuale.

Un exemplu relevant îl marchează utilizarea unor tehnici de design digital care influențează deciziile consumatorilor fără ca aceștia să fie pe deplin conștienți de modul în care sunt orientate alegerile lor. Ca rezultat aceste practici pot include prezentarea selectivă a anumitor informații, folosirea unor opțiuni preselectate sau introducerea unor mesaje menite să creeze presiune asupra utilizatorilor pentru a lua rapid o decizie de cumpărare.

În doctrină, aceste mecanisme sunt analizate în contextul fenomenului de manipulare digitală, care poate afecta autonomia decizională a consumatorilor. În asemenea situații, principiul bunei-credințe poate deveni un mijloc juridic important pentru evaluarea legalității practicilor comerciale utilizate de platformele digitale. Aplicarea acestui principiu în economia platformelor presupune, așadar, o reinterpretare a conceptului tradițional de bună-credință. Dacă în trecut analiza se concentra în principal asupra comportamentului direct al părților contractante, în prezent devine necesar să fie analizată și arhitectura tehnologică a mediului digital în care are loc contractarea.

În acest sens, doctrina contemporană evidențiază necesitatea dezvoltării unor criterii juridice adaptate mediului digital, care să permită evaluarea modului în care sistemele algoritmice respectă principiile fundamentale ale dreptului contractelor. O asemenea abordare contribuie la consolidarea protecției consumatorilor și la menținerea unui echilibru între progresul tehnologic și valorile juridice tradiționale.

Concluzii

Transformarea digitală a economiei a determinat o schimbare profundă a modului în care sunt configurate relațiile contractuale, iar contractul de vânzare, ca mecanism juridic fundamental al schimburilor economice, nu a rămas în afara acestui proces de evoluție. Analiza realizată evidențiază faptul că dezvoltarea platformelor digitale și utilizarea sistemelor algoritmice au generat o reconfigurare semnificativă a mecanismelor prin care se formează și se execută raporturile contractuale dintre profesioniști și consumatori.

Un prim rezultat al cercetării constă în constatarea faptului că mediul digital a modificat substanțial modul de formare a consimțământului contractual. În cadrul piețelor algoritmice, deciziile consumatorilor sunt influențate de mecanisme tehnologice complexe, precum algoritmi de recomandare, sistemele de personalizare a ofertelor sau mecanismele de stabilire dinamică a prețurilor. Aceste instrumente tehnologice pot facilita accesul consumatorilor la informație și pot eficientiza procesul de contractare, însă, în același timp, pot genera noi forme de asimetrie informațională între profesioniști și utilizatori.

Protecția consumatorilor capătă o importanță sporită, iar dreptul contractelor este chemat să răspundă unor provocări juridice care nu existau în economia tradițională. În special, cercetarea evidențiază necesitatea extinderii principiului transparenței contractuale și asupra mecanismelor algoritmice care influențează organizarea piețelor digitale. Transparența algoritmică și obligația de a explica devin elemente esențiale pentru menținerea unui echilibru real între părțile implicate în raporturile juridice de consum.

De asemenea, analiza principiului bunei-credințe în contextul economiei platformelor digitale arată că acest concept juridic trebuie reinterpretat în raport cu noile realități tehnologice. În prezent, conduita loială a profesioniștilor nu se mai limitează exclusiv la comportamentul direct al acestora în relația contractuală, ci include și modul în care sunt proiectate și utilizate sistemele tehnologice care mediază interacțiunea cu consumatorii. Din această perspectivă, se conturează ideea unei bune-credințe adaptate mediului digital, care presupune evitarea utilizării unor mecanisme algoritmice capabile să manipuleze comportamentul consumatorilor sau să creeze dezechilibre semnificative în relațiile contractuale.

Un alt aspect relevant evidențiat în cadrul studiului îl indică rolul tot mai important al cadrului normativ european în configurarea regulilor aplicabile piețelor digitale. Reglementările recente adoptate la nivelul Uniunii Europene reflectă preocuparea instituțiilor europene pentru asigurarea unui nivel adecvat de protecție a consumatorilor în contextul utilizării tehnologiilor digitale. Aceste evoluții indică o tendință clară de adaptare a

dreptului la realitățile economiei bazate pe date și la influența tot mai mare a algoritmilor asupra proceselor comerciale.

În ansamblu, cercetarea confirmă faptul că transformarea digitală a contractului de vânzare nu desemnează doar o schimbare de natură tehnologică, ci implică o veritabilă reconfigurare a paradigmatelor juridice tradiționale. Pentru a răspunde acestor provocări, este necesară dezvoltarea unor soluții juridice capabile să asigure un echilibru adecvat între stimularea inovației tehnologice și protejarea drepturilor consumatorilor.

În perspectivă, evoluția piețelor digitale va continua să genereze noi probleme juridice, în special legat de responsabilitatea platformelor digitale, utilizarea inteligenței artificiale în procesele comerciale și protecția datelor personale ale consumatorilor. Din acest motiv, este esențial ca doctrina juridică și legislația să rămână într-un dialog permanent cu evoluțiile tehnologice, pentru a asigura dezvoltarea unui cadru normativ coerent și eficient, capabil să răspundă provocărilor economiei digitale. Protecția consumatorului în piețele algoritmice nu poate fi realizată exclusiv prin adaptarea unor instituții juridice tradiționale, ci necesită o abordare interdisciplinară, care să integreze perspective juridice, tehnologice și economice.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

CĂRȚI

1. Atiyah P. S. An Introduction to the Law of Contract. Oxford: Oxford University Press, 2010, 12 p
2. Cafaggi F. Contracts and the Digital Economy. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2019, 30 p
3. Hesselink M. Consumer Protection in Contract Law. Cambridge: Intersentia, 2017, 88 p
4. Hildebrandt M. Law for Computer Scientists and Other Folk. Oxford: Oxford University Press, 2020, 214 p.
5. Hildebrandt M. Smart Technologies and the End(s) of Law. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2015, 112 p., 134 p.
6. Lynskey O. Law and the Digital Economy: Regulating the Algorithms. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, 45 p., 72 p., 80 p., 100 p
7. Work and Think. Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2013, 150 p
8. Piperea G. Dreptul consumatorului. București: Editura C.H. Beck, 2018, 112 p., 141 p
9. Piperea G. Protecția consumatorilor în contractele comerciale. București: Editura C.H. Beck, 2018, 61 p.

10. Pop L., Popa I. F., Vidu S. I. Tratat elementar de drept civil. Obligațiile. București: Editura Universul Juridic, 2012, 54 p., 78 p., 385 p.

11. Sunstein C. R. Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth and Happiness. New Haven: Yale University Press, 2008, 6 p.

12. Twigg-Flesner C. Digitalisation and Contract Law. London: Routledge, 2021, 110 p., 115 p., 135 p.

13. Zamșa C. Drept civil. Contracte. București: Editura Hamangiu, 2021, 65 p., 89 p.

ARTICOLE ȘTIINȚIFICE

14. Hann A. J. et al. Personalized Recommendations and Consumer Autonomy. În: Information Systems Research, 2019, vol. 30(2), 321 p., 339 p.

15. Savelyev S. Contract Law 2.0: Smart Contracts and Blockchain Technology. În: Law, Innovation and Technology, 2018, 1 p., 35 p.

16. Sunstein C. R. Nudging and Digital Behavioural Economics. În: Harvard Law Review, 2019, vol. 132, 1452 p., 1485 p.

DOCUMENTE ALE ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE

17. European Commission. Consumer Policy Strategy 2020–2025. Bruxelles, 2020, 14 p.

18. OECD. Algorithms and Collusion: Competition Policy in the Digital Age. Paris, 2019, 18 p., 22 p.

ACTE NORMATIVE EUROPENE

19. Directive 2000/31/EC on Electronic Commerce. OJ L178, 2000, 1 p.

20. Directive 2011/83/EU on Consumer Rights. OJ L304, 2011, 64 p.

21. Regulation (EU) 2016/679 on the protection of personal data (GDPR).

22. Digital Services Act (Regulation (EU) 2022/2065).

23. Proposal for a Regulation on Artificial Intelligence (AI Act), 2021.

CZU: 366.5:343.53

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19949761>

PROTECȚIA PENALĂ A CONSUMATORULUI ÎNTRE PREVENȚIE ȘI SANCTIUNE: ANALIZA INFRAȚIUNILOR DE ÎNȘELĂCIUNE, FALS ȘI PRACTICI COMERCIALE FRAUDULOASE

Mihai ȘTEFĂNOAIA,

Facultatea de Drept și Științe Administrative,
Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România,
stefanoaiamihai@yahoo.com,
ORCID ID: 0000-0002-7163-4436

Rezumat. Protecția consumatorului reprezintă un domeniu central al dreptului contemporan, aflat la intersecția dintre dreptul penal, dreptul comercial și politicile publice de reglementare a pieței. În contextul dezvoltării economiei de piață și al diversificării relațiilor comerciale, consumatorii devin vulnerabili în fața unor practici comerciale frauduloase care pot afecta atât patrimoniul individual, cât și încrederea generală în mecanismele economice. Lucrarea analizează rolul dreptului penal în protejarea consumatorilor, concentrându-se asupra principalelor infracțiuni relevante în acest domeniu: înșelăciunea, falsul și utilizarea de practici comerciale frauduloase. Studiul urmărește să evidențieze relația dintre dimensiunea preventivă a reglementărilor și funcția sancționatorie a normelor penale, analizând modul în care legislația penală contribuie la descurajarea comportamentelor ilicite în sfera activităților comerciale. Metodologia utilizată include analiza doctrinară și normativă a cadrului legislativ relevant, precum și examinarea unor exemple jurisprudențiale. Concluziile evidențiază necesitatea consolidării mecanismelor preventive și a cooperării instituționale pentru o protecție eficientă a consumatorilor în contextul noilor riscuri economice.

Cuvinte-cheie: protecția consumatorilor, drept penal, fraudă, fals, practici comerciale frauduloase, prevenție, sancțiune.

CRIMINAL CONSUMER PROTECTION BETWEEN PREVENTION AND PUNISHMENT: AN ANALYSIS OF OFFENSES INVOLVING FRAUD, FORGERY, AND FRAUDULENT COMMERCIAL PRACTICES

Abstract. Consumer protection is a central area of contemporary law, situated at the intersection of criminal law, commercial law, and public policies regulating the market. In the context of the development of the market economy and the diversification of

commercial relations, consumers become vulnerable to fraudulent commercial practices that can affect both individual assets and general confidence in economic mechanisms. This paper analyzes the role of criminal law in protecting consumers, focusing on the main offenses relevant to this field: fraud, forgery, and the use of fraudulent commercial practices. The study aims to highlight the relationship between the preventive dimension of regulations and the punitive function of criminal law, analyzing how criminal legislation contributes to deterring unlawful conduct in the sphere of commercial activities. The methodology employed includes a doctrinal and normative analysis of the relevant legislative framework, as well as an examination of case law examples. The conclusions highlight the need to strengthen preventive mechanisms and institutional cooperation for effective consumer protection in the context of new economic risks.

Keywords: *consumer protection, criminal law, fraud, forgery, fraudulent commercial practices, prevention, sanction.*

Introducere

Protecția consumatorilor reprezintă un obiectiv fundamental al politicilor publice și al sistemelor juridice moderne, fiind esențială pentru asigurarea funcționării corecte a pieței și pentru protejarea intereselor economice ale persoanelor implicate în relațiile de consum[5]. Într-o economie de piață complexă și dinamică, caracterizată prin globalizare, digitalizare și o diversificare continuă a produselor și serviciilor, consumatorii interacționează permanent cu operatori economici, fiind expuși unor riscuri multiple. Aceste riscuri derivă adesea din asimetriile de informație dintre comercianți și consumatori, din dezechilibrele de putere contractuală existente între părți, precum și din complexitatea tot mai mare a mecanismelor economice și comerciale[8].

În multe situații, consumatorii nu dispun de informații suficiente sau de expertiza necesară pentru a evalua corect calitatea, siguranța sau valoarea reală a produselor și serviciilor oferite pe piață. Această vulnerabilitate poate fi exploatată de operatorii economici prin utilizarea unor practici comerciale incorecte sau frauduloase, care pot conduce la prejudicii patrimoniale semnificative și la afectarea încrederii consumatorilor în mecanismele economice[2]. În acest sens, protecția consumatorilor devine nu doar o problemă de drept privat sau comercial, ci și una de interes public, care necesită intervenția autorităților statului prin reglementări adecvate și mecanisme eficiente de control.

În acest context, dreptul penal intervine ca un instrument de ultimă instanță (*ultima ratio*) pentru sancționarea celor mai grave forme de încălcare a normelor care reglementează relațiile comerciale[1]. Deși multe dintre abaterile din domeniul protecției consumatorilor sunt sancționate prin

mecanisme administrative sau contravenționale, anumite comportamente ilicite, caracterizate printr-un grad ridicat de pericol social, impun intervenția dreptului penal. Infracțiuni precum înșelăciunea, falsul în înscrisuri sau utilizarea unor practici comerciale frauduloase pot produce consecințe grave, afectând nu doar patrimoniul consumatorilor individuali, ci și funcționarea corectă a pieței, concurența loială și încrederea publicului în activitatea economică[7].

Astfel de fapte pot crea distorsiuni semnificative în mediul economic, favorizând operatorii economici care utilizează metode ilegale pentru obținerea unui avantaj competitiv și afectând operatorii care respectă normele legale și principiile concurenței loiale. În același timp, repetarea acestor practici poate conduce la erodarea încrederii consumatorilor în piață și în capacitatea instituțiilor statului de a asigura protecția intereselor lor legitime[9].

Prin urmare, analiza protecției penale a consumatorului presupune examinarea atentă a echilibrului dintre prevenția comportamentelor ilicite și sancționarea acestora atunci când se produc. Prevenția are un rol esențial în reducerea riscului de fraudă prin instituirea unor reguli clare privind informarea consumatorilor, prin monitorizarea activităților comerciale și prin promovarea unor standarde ridicate de transparență și responsabilitate în mediul economic. În același timp, sancțiunea penală intervine atunci când aceste mecanisme preventive nu sunt suficiente pentru a împiedica producerea unor fapte grave, având rolul de a descuraja comportamentele frauduloase și de a restabili ordinea juridică.

În acest context, evaluarea eficienței mecanismelor juridice existente devine esențială pentru identificarea eventualelor lacune legislative sau instituționale și pentru dezvoltarea unor politici publice capabile să asigure o protecție adecvată a consumatorilor. Consolidarea cadrului normativ, îmbunătățirea cooperării dintre autoritățile competente și adaptarea legislației la noile realități economice, inclusiv la provocările generate de comerțul electronic și de economia digitală, reprezintă direcții importante pentru întărirea protecției consumatorilor în societatea contemporană.

Justificarea alegerii temei

Alegerea temei privind protecția penală a consumatorului se justifică prin importanța tot mai mare pe care o dobândesc relațiile comerciale în societatea contemporană și prin necesitatea protejării consumatorilor împotriva practicilor frauduloase care pot afecta atât interesele economice individuale, cât și funcționarea corectă a pieței.

În contextul dezvoltării economiei de piață, al digitalizării comerțului și al diversificării produselor și serviciilor oferite consumatorilor, riscurile

asociate unor comportamente comerciale ilicite au devenit tot mai complexe. Practici precum inducerea în eroare a consumatorilor, falsificarea documentelor comerciale sau utilizarea unor mecanisme frauduloase de vânzare pot genera prejudicii semnificative și pot submina încrederea publicului în sistemul economic.

În acest context, dreptul penal joacă un rol esențial în protejarea consumatorilor, intervenind atunci când mecanismele administrative sau civile nu sunt suficiente pentru a preveni sau sancționa comportamentele ilicite. Analiza infracțiunilor de înșelăciune, fals și practici comerciale frauduloase permite evidențierea modului în care legislația penală contribuie la menținerea integrității relațiilor comerciale și la descurajarea activităților economice ilegale.

Totodată, tema prezintă relevanță atât din perspectivă teoretică, cât și practică, deoarece explorează relația dintre dimensiunea preventivă și cea sancționatorie a dreptului penal în domeniul protecției consumatorilor. Înțelegerea acestui echilibru este esențială pentru dezvoltarea unor politici juridice eficiente care să asigure protecția adecvată a consumatorilor și funcționarea corectă a pieței.

Prin urmare, analiza protecției penale a consumatorului contribuie la aprofundarea cadrului juridic existent și la identificarea unor posibile direcții de îmbunătățire a mecanismelor de prevenire și sancționare a fraudelor comerciale.

Conceptul de protecție penală a consumatorului

Protecția penală a consumatorului reprezintă o componentă esențială a sistemului juridic destinat apărării intereselor economice ale persoanelor implicate în relațiile de consum. În doctrină, aceasta poate fi definită ca ansamblul normelor de drept penal care incriminează și sancționează comportamentele ilicite ce aduc atingere drepturilor și intereselor economice ale consumatorilor, contribuind astfel la menținerea integrității relațiilor comerciale și la protejarea încrederii publicului în funcționarea pieței[4].

În cadrul economiei de piață contemporane, relațiile dintre consumatori și operatorii economici sunt caracterizate de o anumită asimetrie informațională și de diferențe semnificative în ceea ce privește puterea economică și expertiza juridică a părților implicate. În acest context, dreptul penal intervine pentru a sancționa acele comportamente care depășesc sfera unor simple abateri administrative sau contractuale și care prezintă un grad ridicat de pericol social, precum înșelăciunea, falsul sau utilizarea unor practici comerciale frauduloase. Prin incriminarea acestor fapte, dreptul penal contribuie la protejarea intereselor economice ale consumatorilor și la asigurarea unui climat de concurență loială pe piață[1].

Protecția penală a consumatorului trebuie analizată într-o perspectivă duală, care reflectă atât rolul preventiv al reglementărilor juridice, cât și funcția sancționatorie a normelor penale. Astfel, sistemul juridic urmărește nu doar sancționarea faptelor ilicite după producerea acestora, ci și prevenirea apariției lor prin instituirea unor mecanisme eficiente de reglementare și control.

Dimensiunea preventivă

Dimensiunea preventivă a protecției penale a consumatorului vizează evitarea producerii faptelor ilicite prin intermediul unor mecanisme juridice și instituționale menite să reducă riscul apariției practicilor comerciale frauduloase. În acest sens, prevenția reprezintă o componentă esențială a politicilor publice în domeniul protecției consumatorilor, contribuind la crearea unui mediu economic transparent și echitabil[6].

Mecanismele preventive includ, în primul rând, reglementarea strictă a activităților comerciale, prin stabilirea unor obligații clare pentru operatorii economici în ceea ce privește informarea consumatorilor, calitatea produselor și transparența tranzacțiilor comerciale. De asemenea, instituirea unor mecanisme de control și supraveghere exercitate de autoritățile competente are rolul de a monitoriza respectarea normelor legale și de a identifica eventualele practici comerciale incorecte sau frauduloase[12].

Un alt element important al dimensiunii preventive îl constituie informarea și educarea consumatorilor. Prin creșterea nivelului de conștientizare a drepturilor lor și prin dezvoltarea unei culturi juridice în rândul consumatorilor, se poate reduce vulnerabilitatea acestora în fața practicilor comerciale abuzive. În același timp, sancțiunile administrative sau contravenționale aplicate operatorilor economici care încalcă reglementările privind protecția consumatorilor contribuie la descurajarea comportamentelor ilegale și la prevenirea repetării acestora.

Importanța mecanismelor preventive este cu atât mai mare cu cât, în multe situații, prejudiciile produse consumatorilor sunt dificil de reparat ulterior, fie din cauza dificultății recuperării prejudiciilor, fie din cauza impactului negativ asupra încrederii în relațiile comerciale.

Dimensiunea sancționatorie

Dimensiunea sancționatorie a protecției penale a consumatorului intervine atunci când faptele ilicite au fost deja comise și presupune aplicarea unor sancțiuni penale menite să restabilească ordinea juridică și să descurajeze repetarea unor astfel de comportamente. În acest sens, dreptul penal funcționează ca un mecanism de ultimă instanță (*ultima ratio*), aplicabil în cazul celor mai grave încălcări ale normelor care reglementează relațiile de

consum.¹

Printre sancțiunile penale aplicabile în astfel de situații se numără pedeapsa cu închisoarea, amenda penală, confiscarea bunurilor obținute prin săvârșirea infracțiunii, precum și interdicțiile privind exercitarea unor activități comerciale sau profesionale. Aceste sancțiuni au atât un rol represiv, prin pedepsirea autorilor faptelor ilicite, cât și un rol preventiv general, prin transmiterea unui mesaj clar privind consecințele juridice ale practicilor comerciale frauduloase[11].

Prin aplicarea sancțiunilor penale, sistemul juridic urmărește nu doar repararea prejudiciilor suferite de consumatori, ci și protejarea interesului public privind funcționarea corectă a pieței. În acest sens, intervenția dreptului penal contribuie la menținerea încrederii consumatorilor în relațiile comerciale și la consolidarea unui cadru economic bazat pe legalitate, transparență și concurență loială.

Metodologia cercetării

Obiectivele cercetării

Obiectivul general al acestei cercetări este analiza modului în care dreptul penal contribuie la protecția consumatorilor împotriva practicilor comerciale frauduloase, prin intermediul mecanismelor de prevenție și sancțiune.

În vederea realizării acestui obiectiv general, lucrarea urmărește următoarele obiective specifice:

- analizarea cadrului juridic privind protecția consumatorilor în domeniul dreptului penal;
- identificarea principalelor infracțiuni care pot afecta drepturile și interesele economice ale consumatorilor, în special înșelăciunea, falsul și practicile comerciale frauduloase;
- examinarea elementelor constitutive ale acestor infracțiuni și a modului în care ele se manifestă în relațiile comerciale;
- evidențierea rolului mecanismelor preventive în reducerea riscului de fraudă în domeniul comercial;
- evaluarea eficienței sancțiunilor penale în descurajarea comportamentelor frauduloase;
- identificarea unor posibile direcții de îmbunătățire a cadrului legislativ și instituțional privind protecția consumatorilor.

Întrebările de cercetare

Pentru atingerea obiectivelor propuse, cercetarea își propune să răspundă la următoarele întrebări:

¹ A se vedea principiul ultima ratio al dreptului penal în: Andrew Ashworth și Jeremy Horder, *Principles of Criminal Law*, Oxford University Press, 2013.

RQ1. În ce măsură dreptul penal oferă un cadru eficient de protecție a consumatorilor împotriva practicilor comerciale frauduloase?

Dreptul penal oferă un cadru important de protecție a consumatorilor prin incriminarea comportamentelor care aduc atingere intereselor economice ale acestora, precum înșelăciunea, falsul sau alte forme de fraudă economică. Prin sancțiunile prevăzute de lege, dreptul penal are rolul de a descuraja operatorii economici care ar putea recurge la practici comerciale frauduloase.

Totuși, eficiența acestui cadru depinde de mai mulți factori, printre care claritatea normelor juridice, capacitatea instituțiilor de aplicare a legii de a identifica și investiga astfel de infracțiuni, precum și cooperarea dintre autoritățile administrative și cele judiciare. În multe situații, dreptul penal intervine ca instrument de ultimă instanță (ultima ratio), fiind completat de mecanisme administrative și civile de protecție a consumatorilor.

RQ2. Care sunt principalele forme de infracționalitate economică ce afectează consumatorii, în special în ceea ce privește infracțiunile de înșelăciune și fals?

Principalele forme de infracționalitate economică care afectează consumatorii sunt cele care implică inducerea în eroare sau utilizarea unor documente sau informații false pentru obținerea unor beneficii materiale nejustificate. În acest sens, infracțiunea de înșelăciune reprezintă una dintre cele mai frecvente forme de fraudă, manifestându-se prin prezentarea unor informații false privind caracteristicile produselor sau serviciilor.

De asemenea, infracțiunile de fals sunt frecvent asociate cu fraudele comerciale, fiind utilizate pentru a crea aparența legalității unor activități ilicite. Falsificarea documentelor comerciale, a certificatelor de calitate sau a etichetelor produselor poate induce în eroare consumatorii și poate genera prejudicii patrimoniale semnificative.

RQ3. Cum sunt configurate elementele constitutive ale acestor infracțiuni în contextul relațiilor comerciale?

În contextul relațiilor comerciale, elementele constitutive ale infracțiunilor de înșelăciune și fals includ atât componente obiective, cât și subiective.

Elementul material al infracțiunii de înșelăciune constă în acțiunea de inducere în eroare a consumatorului prin prezentarea unor informații neadevărate sau prin ascunderea unor date esențiale privind produsul sau serviciul oferit. Această acțiune trebuie să conducă la producerea unui prejudiciu patrimonial.

În cazul infracțiunilor de fals, elementul material constă în falsificarea sau alterarea unui înscris ori în utilizarea unui document fals. Din punct de vedere subiectiv, aceste infracțiuni presupun existența intenției de a obține

un avantaj material sau de a produce o consecință juridică nelegitimă.

RQ4. Ce rol joacă mecanismele de prevenție în reducerea riscului de fraudă împotriva consumatorilor?

Mecanismele de prevenție joacă un rol esențial în reducerea riscului de fraudă în relațiile comerciale, deoarece permit identificarea și limitarea practicilor ilicite înainte ca acestea să producă prejudicii semnificative.

Prevenția se realizează prin intermediul unor instrumente precum reglementările privind informarea corectă a consumatorilor, controlul exercitat de autoritățile competente, sancțiunile administrative și educația juridică a consumatorilor. Prin consolidarea acestor mecanisme, se poate reduce vulnerabilitatea consumatorilor și se poate descuraja comportamentul fraudulos al operatorilor economici.

RQ5. În ce măsură sancțiunile penale existente sunt suficiente pentru a descuraja practicile comerciale frauduloase?

Sancțiunile penale au un rol important în descurajarea practicilor comerciale frauduloase, însă eficiența lor depinde de modul în care sunt aplicate în practică. În cazul în care sancțiunile sunt ferme și aplicate consecvent, acestea pot avea un efect semnificativ de descurajare asupra potențialilor infractori.

Cu toate acestea, în unele situații sancțiunile pot fi percepute ca insuficiente, mai ales în contextul unor fraude economice complexe care implică profituri considerabile. În aceste cazuri, este necesară consolidarea mecanismelor de investigare și aplicare a legii, precum și adaptarea sancțiunilor la noile forme de criminalitate economică.

RQ6. Ce măsuri legislative sau instituționale ar putea contribui la consolidarea protecției consumatorilor în domeniul penal?

Consolidarea protecției consumatorilor în domeniul penal poate fi realizată prin mai multe măsuri legislative și instituționale. Printre acestea se numără clarificarea și actualizarea cadrului legislativ privind infracțiunile economice, întărirea mecanismelor de control și supraveghere a activităților comerciale și consolidarea cooperării dintre autoritățile administrative și cele judiciare.

De asemenea, dezvoltarea unor programe de educație juridică pentru consumatori și promovarea unor mecanisme eficiente de raportare a fraudelor comerciale pot contribui la prevenirea acestor fenomene. Adaptarea legislației la noile realități ale economiei digitale reprezintă, de asemenea, un aspect esențial pentru asigurarea unei protecții eficiente a consumatorilor.

Armonizarea legislației românești cu legislația europeană în domeniul protecției penale a consumatorului

Procesul de armonizare a legislației românești cu cea europeană în do-

meniuul protecției consumatorilor reprezintă o etapă esențială în consolidarea cadrului juridic destinat protejării intereselor economice ale consumatorilor și asigurării funcționării eficiente a pieței interne. Odată cu aderarea României la Uniunea Europeană, legislația națională a trebuit adaptată pentru a reflecta principiile și standardele stabilite la nivel european în materia protecției consumatorilor, inclusiv în ceea ce privește prevenirea și sancționarea practicilor comerciale frauduloase[6].

Armonizarea legislației naționale cu dreptul Uniunii Europene s-a realizat în principal prin transpunerea directivelor europene în dreptul intern și prin adaptarea reglementărilor existente la cerințele cadrului juridic european. În acest sens, legislația românească a integrat treptat norme juridice menite să consolideze protecția consumatorilor, să asigure transparența relațiilor comerciale și să combată practicile comerciale incorecte[4].

Un exemplu relevant al acestui proces îl constituie adoptarea Legii nr. 363/2007 privind combaterea practicilor incorecte ale comercianților în relația cu consumatorii, care transpune în dreptul intern prevederile Directivei 2005/29/CE privind practicile comerciale incorecte ale întreprinderilor față de consumatori. Această reglementare introduce un cadru juridic clar pentru identificarea și sancționarea practicilor comerciale înșelătoare sau agresive și contribuie la alinierea legislației românești la standardele europene privind protecția consumatorilor[14].

De asemenea, armonizarea legislativă s-a realizat și prin adoptarea Legii nr. 296/2004), care stabilește principiile generale ale protecției consumatorilor și definește drepturile fundamentale ale acestora, precum dreptul la informare corectă și completă, dreptul la protecția intereselor economice și dreptul la despăgubiri pentru prejudiciile suferite. Aceste principii reflectă orientările generale ale politicii europene în domeniul protecției consumatorilor și contribuie la consolidarea cadrului juridic intern[12].

În ceea ce privește dimensiunea penală a protecției consumatorilor, armonizarea cu legislația europeană se manifestă în principal prin adaptarea incriminărilor existente la noile forme de criminalitate economică și prin consolidarea mecanismelor de sancționare a fraudelor comerciale. Deși dreptul penal rămâne în competența statelor membre, normele europene influențează indirect legislația penală națională prin stabilirea unor standarde de protecție a intereselor economice și prin promovarea cooperării judiciare în combaterea fraudelor economice [17].

În acest context, incriminări precum înșelăciunea, falsul în înscrisuri sau uzul de fals, prevăzute de Codul penal, pot fi utilizate pentru sancționarea unor comportamente care afectează direct consumatorii, inclusiv în situațiile în care aceste fapte sunt legate de practici comerciale frauduloase

sau de furnizarea unor informații false privind produsele și serviciile oferite pe piață. Astfel, legislația penală națională contribuie la completarea mecanismelor administrative și civile de protecție a consumatorilor, oferind un instrument eficient pentru sancționarea celor mai grave încălcări ale normelor care reglementează relațiile de consum.

Procesul de armonizare legislativă continuă și în prezent, în contextul evoluțiilor economice și tehnologice care generează noi provocări pentru protecția consumatorilor. Dezvoltarea comerțului electronic, digitalizarea serviciilor și extinderea piețelor online impun adaptarea permanentă a legislației naționale la standardele europene și la noile forme de fraudă economică. În acest sens, cooperarea dintre instituțiile naționale și cele europene devine esențială pentru asigurarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor și pentru menținerea unui cadru economic bazat pe transparență, legalitate și concurență loială.

Concluzii

Protecția penală a consumatorului reprezintă o componentă esențială a sistemului juridic contemporan, având rolul de a garanta respectarea drepturilor economice ale consumatorilor și de a asigura funcționarea corectă a pieței. Analiza realizată în cadrul acestei lucrări evidențiază faptul că protecția consumatorilor nu poate fi limitată exclusiv la mecanisme administrative sau civile, ci necesită și intervenția dreptului penal în situațiile în care sunt săvârșite fapte cu un grad ridicat de pericol social, precum înșelăciunea, falsul sau utilizarea unor practici comerciale frauduloase.

Un aspect important evidențiat în cadrul studiului îl reprezintă rolul complementar al mecanismelor preventive și sancționatorii. Pe de o parte, prevenția urmărește reducerea riscului de apariție a practicilor comerciale frauduloase prin reglementări clare privind informarea consumatorilor, supravegherea pieței și sancționarea administrativă a abaterilor. Pe de altă parte, sancțiunile penale intervin ca un instrument de ultimă instanță (*ultima ratio*), destinat sancționării celor mai grave încălcări ale normelor juridice și restabilirii ordinii de drept.

Analiza cadrului legislativ a demonstrat că protecția consumatorilor este reglementată printr-un sistem normativ complex, care cuprinde atât norme naționale, cât și reglementări europene și internaționale. Legislația națională, prin Codul penal, Codul consumului și reglementările privind practicile comerciale incorecte, stabilește mecanismele concrete de prevenire și sancționare a comportamentelor frauduloase. În același timp, legislația europeană oferă un cadru juridic armonizat, care stabilește standarde comune de protecție a consumatorilor și contribuie la consolidarea pieței interne.

Procesul de armonizare a legislației românești cu legislația europeană a avut un rol esențial în dezvoltarea cadrului juridic privind protecția consumatorilor. Transpunerea directivelor europene în dreptul intern a condus la consolidarea mecanismelor de protecție a consumatorilor și la creșterea nivelului de transparență în relațiile comerciale. În același timp, legislația penală națională continuă să joace un rol important în sancționarea faptelor care afectează interesele economice ale consumatorilor.

În contextul evoluțiilor economice și tehnologice contemporane, protecția consumatorilor se confruntă cu noi provocări generate de dezvoltarea comerțului electronic, de digitalizarea serviciilor și de apariția unor forme tot mai sofisticate de fraudă economică. Aceste transformări impun adaptarea continuă a cadrului legislativ și consolidarea cooperării dintre instituțiile naționale și cele europene în vederea combaterii eficiente a practicilor comerciale frauduloase.

În concluzie, protecția penală a consumatorilor trebuie înțeleasă ca parte integrantă a unui sistem juridic complex, în care mecanismele preventive, sancțiunile penale și reglementările europene acționează în mod complementar pentru a asigura protejarea intereselor economice ale consumatorilor și menținerea unui climat economic bazat pe legalitate, transparență și concurență loială. Un cadru legislativ coerent și adaptat realităților economice actuale reprezintă o condiție esențială pentru consolidarea încrederii consumatorilor în piață și pentru funcționarea eficientă a relațiilor comerciale.

Referințe bibliografice:

Cărți, tratate

1. Ashworth, A., & Horder, J. (2013). *Principles of Criminal Law*. Oxford University Press, Oxford.
2. Cartwright, P. (2018). *Consumer Protection and the Criminal Law*. Cambridge University Press, Cambridge.
3. Howells, G., Ramsay, I., & Wilhelmsson, T. (2010). *Handbook of Research on International Consumer Law*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
4. Howells, G., & Weatherill, S. (2017). *Consumer Protection Law*. Routledge, London.
5. Micklitz, H.-W. (2015). *The Politics of Consumer Law*. Springer, Cham.
6. Weatherill, S. (2013). *EU Consumer Law and Policy*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham.

7. Ruggiero, V. (2015). *Crime and Markets: Essays in Anti-Criminology*. Oxford University Press, Oxford.
8. OECD (2016). *Consumer Policy and Protection*. OECD Publishing, Paris.
9. European Commission (2020). *Consumer Protection in the European Union*. Publications Office of the European Union, Brussels.
10. United Nations (2015). *United Nations Guidelines for Consumer Protection*. United Nations General Assembly, New York.

Legislație românească

11. Codul penal al României, adoptat prin Legea nr. 286/2009, publicată în Monitorul Oficial al României.
12. Legea nr. 296/2004 privind Codul consumului, republicată în Monitorul Oficial al României.
13. Legea nr. 363/2007 privind combaterea practicilor incorecte ale comercianților în relația cu consumatorii și armonizarea reglementărilor cu legislația europeană privind protecția consumatorilor.

Legislație europeană

14. Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale incorecte ale întreprinderilor față de consumatori pe piața internă.
15. Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor.
16. Directiva 2001/95/CE privind siguranța generală a produselor.
17. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE).

CZU: 351.81:004

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19949874>

CONSUMATORUL ÎN TRAFICUL RUTIER DIGITALIZAT: PROVOCĂRI CONTRAVENȚIONALE GENERATE DE UTILIZAREA TEHNOLOGIILOR INTELIGENTE

Doinița ȚÎMBALARU,

asistent universitar, doctorandă,

Catedra „Drept privat”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,

e-mail: doinita.timbalaru@gmail.com;

ORCID ID: 0009-0002-7359-0171

Rezumat. Consumatorul în traficul rutier digitalizat reprezintă un subiect de importanță majoră în viața noastră cotidiană — o viață din ce în ce mai încărcată cu tehnologii digitale care, cel puțin în teorie, au fost create pentru a ne ușura existența. Cu toate acestea, în practică, foarte puțini dintre noi își pun întrebarea: la ce provocări, inclusiv contravenționale, poate fi supus consumatorul ordinar atunci când utilizează aceste tehnologii? Prezentul articol examinează transformările produse de digitalizare în domeniul circulației rutiere și consecințele acestora asupra protecției consumatorului. Extinderea aplicațiilor de navigare și de transport alternativ, a sistemelor de monitorizare video, a dispozitivelor GPS, a vehiculelor conectate și a platformelor digitale de plată a schimbat fundamental modul în care sunt prestate și utilizate serviciile de mobilitate. În acest context, consumatorul nu mai este doar un simplu participant la trafic — el devine parte a unui ecosistem tehnologic complex, interacționând simultan cu furnizori de servicii digitale, sisteme automate de control și mecanisme de prelucrare a datelor cu caracter personal. Această realitate generează dificultăți semnificative în determinarea răspunderii contravenționale, în special în situațiile în care încălcările sunt influențate de erori tehnice, decizii algoritmice sau eșecuri în prelucrarea datelor, aflate în afara controlului consumatorului. Lucrarea susține că riscurile nu derivă din tehnologia digitală în sine, ci din lacunele persistente ale cadrelor normative care nu au ținut pasul cu ritmul schimbărilor tehnologice. Sunt propuse direcții de reformă legislativă și de dezvoltare instituțională.

Cuvinte-cheie: consumator, trafic rutier digitalizat, monitorizare electronică, prelucrarea datelor cu caracter personal, siguranță rutieră, platforme digitale, reglementare juridică, răspundere contravențională.

THE CONSUMER IN DIGITALIZED ROAD TRAFFIC: CONTRAVENTION CHALLENGES GENERATED BY THE USE OF INTELLIGENT TECHNOLOGIES

***Abstract.** The consumer in digitalized road traffic is a subject of major importance in our daily lives — lives increasingly loaded with digital technologies that were, at least in theory, invented to make things easier for us. Yet in practice, very few of us stop to ask what challenges, including contravention challenges, the ordinary consumer may face when using these technologies. This article examines the transformations brought about by digitalization in the field of road traffic and their consequences for consumer protection. The expansion of navigation and ride-hailing applications, video monitoring systems, GPS devices, connected vehicles, and digital payment platforms has fundamentally changed the way mobility services are delivered and experienced. In this context, the consumer is no longer merely a traffic participant — they become part of a complex technological ecosystem, interacting simultaneously with digital service providers, automated enforcement systems, and personal data processing mechanisms. This reality generates significant difficulties in determining contravention liability, particularly where violations are influenced by technical errors, algorithmic decisions, or data processing failures beyond the consumer's control. The article argues that the risks do not stem from digital technology as such, but from the persistent gaps in normative frameworks that have not kept pace with the speed of technological change. Directions for legislative reform and institutional development are proposed.*

***Keywords:** consumer, digitalized road traffic, electronic monitoring, personal data processing, road safety, digital platforms, legal regulation, contravention liability.*

Introducere

Siguranța rutieră reprezintă, fără îndoială, una dintre cele mai stricte preocupări în domeniul protejării vieții umane. Accidatele rutiere nu afectează doar indivizii — ele afectează familii, comunități și state întregi, motiv pentru care îmbunătățirea siguranței rutiere a devenit o condiție esențială pentru dezvoltarea durabilă. Există o gamă largă de măsuri menite să abordeze această provocare, fiecare diferențiindu-se prin resursele sociale, economice și de mediu pe care le implică, precum și prin costurile și beneficiile așteptate. Acestea includ îmbunătățiri ale infrastructurii rutiere, optimizarea sistemelor de control al traficului, standardele de siguranță ale vehiculelor, utilizarea dispozitivelor tehnologice moderne, precum și eforturi de schimbare a comportamentului participanților la trafic prin intermediul tehnologiei, educației și campaniilor de conștientizare publică.

Dintre toate aceste instrumente, aplicarea legii de către poliție rămâne unul dintre cele mai directe și mai vizibile mijloace de sporire a siguranței

rutiere. Scopul său principal este descurajarea nerespectării normelor de circulație și prevenirea situațiilor care pun vieți în pericol. Încălcărilor rutiere — în special conducerea sub influența alcoolului, depășirea vitezei legale sau trecerea la culoarea roșie a semaforului — sunt percepute de public ca fiind cu adevărat periculoase, iar aplicarea sancțiunilor reprezintă răspunsul concret al statului la acest pericol.

Totodată, trebuie recunoscută o anumită tensiune inerentă acestui sistem: amenzile contravenționale generează și venituri pentru bugetele publice, ceea ce creează o bază legitimă de suspiciune publică cu privire la adevăratele motivații ale acțiunilor de control. Menținerea încrederii dintre stat și cetățean în acest domeniu necesită, prin urmare, nu doar o intensitate adecvată a controalelor, ci și un cadru care garantează corectitudine, proporționalitate și dreptul la contestație.

Modernizarea controlului traficului rutier prin digitalizare reprezintă una dintre cele mai semnificative transformări ale ultimului deceniu în domeniul constatării contravențiilor. Camerele inteligente, sistemele automate de detectare a vitezei, dispozitivele mobile de înregistrare a abaterilor și platformele digitale de procesare a datelor au devenit instrumente standard pentru autoritățile de aplicare a legii din întreaga lume — iar Republica Moldova nu face excepție de la această tendință. În acest context, prezentul studiu analizează implicațiile juridice ale utilizării tehnologiilor inteligente în procesul de constatare și sancționare a contravențiilor rutiere, cu accent deosebit pe riscurile generate de adaptarea insuficientă a cadrelor normative la noile realități tehnologice.

Actualitatea subiectului este greu de subestimat. Mecanismele automate de control se extind rapid, și totuși principiile fundamentale ale dreptului contravențional — în special principiul proporționalității și prezumția de nevinovăție — au fost concepute pentru o lume în care un agent uman observa un conducător auto uman. Întrebarea dacă aceste principii pot supraviețui tranziției către un mediu de control în mare măsură automatizat, și ce intervenții legislative sunt necesare pentru a se asigura că supraviețuiesc, se află în miezul acestei cercetări.

Premisa centrală a studiului este că riscurile generate de constatarea digitalizată a contravențiilor nu derivă din utilizarea dispozitivelor digitale ca atare, ci din lacunele normelor de drept material și procedural, insuficient adaptate procesului de automatizare. Identificarea acestor vulnerabilități și propunerea unor răspunsuri legislative concrete reprezintă sarcina principală pe care și-o propune prezentul articol.

Metode și materiale aplicate

În elaborarea prezentului studiu a fost analizat cadrul normativ național

și european referitor la răspunderea contravențională și la utilizarea tehnologiilor inteligente în domeniul traficului rutier. Au fost examinate hotărâri judecătorești relevante — atât din instanțele moldovenești, cât și din jurisdicții europene — aplicabile sancțiunilor constatate prin mijloace tehnice, alături de opinii doctrinare și literatură de specialitate privind digitalizarea controlului rutier și principiul proporționalității sancțiunilor. Coroborarea acestor materiale a permis identificarea principalelor vulnerabilități juridice ale cadrului actual și formularea unor propuneri de îmbunătățire legislativă.

Studiul se întemeiază pe trei metode principale de cercetare. Metoda analitică a fost aplicată în examinarea conținutului prevederilor legislative și a raționamentelor judiciare din cauzele relevante. Metoda comparativă a permis o juxtapunere structurată a cadrului juridic moldovenesc cu standardele Uniunii Europene, identificând atât convergențele, cât și lacunele persistente. În fine, metoda sistemică a permis tratarea problemelor examinate ca elemente interconectate ale unei arhitecturi normative coerente, reflectând interdependența inerentă dintre dreptul contravențional, reglementarea protecției datelor și legislația privind protecția consumatorului.

Discuții și rezultate obținute

1. Tehnologiile inteligente în traficul rutier: o transformare în curs de desfășurare. Tehnologia informației a produs, în ultimii douăzeci de ani, transformări profunde în aproape toate sectoarele vieții publice și private — de la educație și sănătate până la administrația publică și serviciile financiare. Domeniul transportului rutier nu face excepție. Deși modernizarea infrastructurii este adesea asociată cu construcția de drumuri noi sau reabilitarea celor existente, evoluția reală a mobilității contemporane este din ce în ce mai mult determinată de integrarea soluțiilor tehnologice inteligente în mediul de trafic propriu-zis. [1]

Digitalizarea, în acest context, înseamnă că principalele componente ale sistemului de transport — vehiculele, infrastructura rutieră și dispozitivele de control — devin interconectate și, în sens propriu, „inteligente”: capabile să colecteze, să transmită și să proceseze date în timp real prin intermediul senzorilor, microcipurilor și comunicațiilor wireless. Această interconectare, atunci când funcționează conform proiectului, permite o monitorizare mai precisă a condițiilor de trafic, o detectare mai rapidă a abaterilor și o gestionare mai eficientă a siguranței rutiere. [2]

La nivel internațional, sistemele inteligente de transport și-au demonstrat capacitatea de a contribui la reducerea ratei accidentelor, la diminuarea congestiei și la îmbunătățirea eficienței globale a gestionării traficului. Acestea includ platforme avansate de monitorizare și management

al traficului, mecanisme electronice de taxare, servicii de informare în timp real pentru participanții la trafic și tehnologii de control automatizat al vehiculelor. Uniunea Europeană a sprijinit implementarea lor printr-un cadru legislativ dedicat — în special Directiva privind sistemele inteligente de transport [Directiva 2010/40/UE] [3] — și printr-o serie de acte delegate care stabilesc cerințe tehnice specifice.

În Republica Moldova, angajamentul formal față de sistemele inteligente de transport datează din 2010, când țara a semnat rezoluția Organizației Națiunilor Unite prin care perioada 2011–2020 era declarată „Decada acțiunilor pentru siguranța rutieră». Guvernul a aprobat ulterior Strategia națională pentru siguranța rutieră prin Hotărârea nr. 1214 din 27 decembrie 2010 [14], urmată, în ianuarie 2012, de Hotărârea nr. 40 [13], prin care a fost aprobată Concepția Sistemului automatizat de supraveghere a circulației rutiere „Controlul traficului» — oferind baza normativă pentru implementarea sistemelor automatizate de supraveghere și constatare a amenziilor în traficul rutier intern.

Această traiectorie reflectă un angajament instituțional autentic față de modernizare. Ceea ce nu reflectă încă, în schimb, este un efort la fel de sistematic de adaptare a garanțiilor juridice disponibile participanților la trafic — și în special consumatorilor de servicii digitale de transport — la realitățile unui mediu de control automatizat. Această lacună constituie preocuparea centrală a secțiunilor care urmează.

2. Consumatorul în ecosistemul rutier digital: un subiect insuficient examinat. Consumatorul în traficul rutier digitalizat reprezintă un subiect de importanță majoră în viața noastră cotidiană — și totuși, în practică, foarte puțini dintre noi se opresc să întrebe la ce provocări, inclusiv contravenționale, poate fi supus consumatorul ordinar atunci când utilizează aceste tehnologii. Descărcăm aplicații de navigare, ne conectăm vehiculele la platforme digitale, efectuăm plăți prin servicii mobile și acceptăm condiții contractuale extinse fără a le citi — toate acestea ca parte a unei experiențe de mobilitate digitală aparent fără cusur. Consecințele juridice ale acestei experiențe sunt, însă, departe de a fi simple.

Extinderea rapidă a platformelor digitale în sectorul transporturilor a modificat fundamental poziția juridică a consumatorului. Serviciile furnizate prin aplicații mobile plasează utilizatorul simultan în mai multe roluri: ca beneficiar al serviciului, ca persoană vizată ale cărei date personale sunt colectate și prelucrate continuu, și ca potențial subiect al unor proceduri contravenționale al cărui comportament este monitorizat și înregistrat. Această triplă ipostază creează tensiuni normative pe care cadrele existente de protecție a consumatorului — concepute în principal pentru bunuri materiale și

servicii standard — nu sunt pregătite să le gestioneze. [4]

Consumatorul se confruntă, în acest context, cu mai multe categorii noi și subestimate de riscuri. Datele colectate de aplicațiile de transport pot fi utilizate de autoritățile de constatare ca probe în proceduri contravenționale, fără cunoștința explicită sau consimțământul informat al consumatorului. Sistemele automate de sancționare pot genera înregistrări eronate atribuibile defecțiunilor tehnice, erorilor de software sau deficiențelor de calibrare, sarcina probei în procedura de contestare revenind în practică consumatorului. Asimetria contractuală dintre furnizorii de servicii digitale și consumatori — deosebit de evidentă în contractele-tip pe care utilizatorii le acceptă fără negocieri — îl poate lăsa pe consumator fără căi de atac eficiente în cazurile în care serviciul însuși a contribuit la producerea încălcării. [5]

3. Exemplul aplicației WAZE (în continuare — WAZE): când asistența digitală devine factor contravențional. Pentru a înțelege dimensiunea practică a acestor tensiuni juridice abstracte, este util să examinăm un exemplu concret, familiar majorității consumatorilor moldoveni: aplicația de navigare WAZE (în continuare — WAZE), care se numără printre cele mai utilizate instrumente digitale de către șoferii din Republica Moldova.

La prima vedere, WAZE pare a fi în întregime benefică. Integrează o serie de servicii pe care șoferii le consideră cu adevărat utile: condiții de trafic în timp real, notificări privind limitele de viteză pe diferite segmente de drum, alerte privind prezența agenților de patrulare, avertizări despre pericole rutiere și sugestii de rute optimizate. Consumatorul — în cazul nostru, șoferul — utilizează aplicația cu un grad de încredere pe deplin justificat de experiența cotidiană. WAZE a devenit, pentru mulți, un co-pilot în sensul deplin al cuvântului.

Această încredere generează, însă, o întrebare juridică semnificativă. Ce se întâmplă atunci când aplicația produce o eroare — tehnică sau de altă natură — și șoferul, ghidat de informația afișată, ajunge să comită o contravenție? Limita de viteză afișată pe ecran nu corespunde limitei reale de pe acel segment de drum. Alerta privind camera de supraveghere nu se înregistrează. Traseul sugerat trece printr-o zonă restricționată. În fiecare dintre aceste scenarii, consumatorul a acționat cu bună-credință, ghidat de un serviciu care s-a prezentat ca fiabil. Și totuși, în temeiul legislației moldovenești actuale, consecințele juridice ale erorii le suportă consumatorul — nu aplicația, nu platforma, nu dezvoltatorul.

Nu este vorba despre o preocupare ipotetică. Cazuri similare au fost documentate în jurisdicții europene, unde instanțele de judecată au trebuit să analizeze dacă utilizarea unui software de navigare constituie o circumstanță atenuantă în procedura contravențională sau dacă șoferul poartă o răspun-

dere necondiționată de a verifica independent toate condițiile de trafic, indiferent de asistența digitală de care dispune. Răspunsurile au variat. Ceea ce nu s-a schimbat este problema de fond: cadrul normativ nu a ținut pasul cu realitatea în care consumatorii navighează astăzi în mediul rutier. [6]

WAZE este, desigur, doar un exemplu. Aceeași logică se aplică oricărui serviciu digital care furnizează consumatorului informații relevante pentru trafic: aplicații de parcare care indică incorect locuri disponibile în zone restricționate, platforme de plată a taxelor rutiere care nu înregistrează o tranzacție, aplicații de car-sharing care distribuie ambiguu răspunderea între platformă și utilizatorul individual sau sisteme GPS integrate în vehicule conectate care se defectează fără nicio indicație vizibilă pentru șofer. Firul roșu al tuturor acestor scenarii este același: un consumator care acționează în baza unui serviciu digital și un cadru juridic care nu a decis încă cum să distribuie răspunderea atunci când acel serviciu eșuează.

4. Protecția datelor cu caracter personal și consumatorul în sistemele de monitorizare a traficului rutier. Una dintre cele mai semnificative și, trebuie spus, mai puțin vizibile provocări generate de digitalizarea traficului rutier constă în colectarea masivă a datelor cu caracter personal ale participanților la trafic. Camerele inteligente, sistemele de urmărire GPS, senzorii vehiculelor și platformele de plată generează în permanență fluxuri de date care includ informații de localizare, tipare de deplasare, identificarea vehiculului și, în unele cazuri, date biometrice. Aceste fluxuri de date sunt prelucrate atât de autoritățile publice de constatare, cât și de furnizorii privați de servicii, creând un mediu de prelucrare a datelor complex și frecvent opac, pe care consumatorul mediu are capacitatea redusă de a-l înțelege sau contesta. [7]

Din perspectivă normativă europeană, prelucrarea datelor cu caracter personal în contextul monitorizării traficului rutier trebuie să respecte principiile stabilite de Regulamentul General privind Protecția Datelor — Regulamentul (UE) 2016/679 [8] —, respectiv: legalitatea, echitatea și transparența; limitarea scopului; minimizarea datelor; exactitatea; limitarea stocării; integritatea și confidențialitatea. Dintre acestea, principiul limitării scopului merită o atenție deosebită în prezentul context: datele colectate în scopul asigurării respectării normelor de siguranță rutieră nu pot fi reutilizate pentru profilare comercială, evaluarea riscurilor de asigurare sau orice altă activitate de prelucrare pentru care nu există o bază juridică distinctă.

Republica Moldova s-a angajat să alinieze legislația privind protecția datelor la standardele europene, în conformitate cu obligațiile asumate prin Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană. Legea nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal [12] oferă un cadru general în linii mari compatibil cu principiile europene. Cu toate acestea, aplicarea sa în do-

meniul specific al constatării automate a contravențiilor rămâne insuficient dezvoltată. Nu există norme sectoriale care să stabilească termenele de păstrare a înregistrărilor de supraveghere, categoriile de autorități îndreptățite să le acceseze, standardele tehnice și organizatorice de securitate aplicabile stocării acestora sau mecanismele independente de supraveghere care ar trebui să guverneze utilizarea lor.

Rezultatul este o situație în care consumatorul — în calitate de persoană vizată în mediul rutier — se bucură de drepturi formale pe hârtie care sunt dificil sau imposibil de exercitat în practică. Dreptul de acces la propriile date deținute de autoritățile de constatare, dreptul la rectificarea înregistrărilor inexacte și dreptul de a nu face obiectul unor decizii bazate exclusiv pe prelucrare automată, cu efecte juridice, sunt recunoscute în principiu; în practică, exercitarea lor în contextul constatării automate a contravențiilor rutiere întâlnește obstacole procedurale, instituționale și tehnice care le transformă, în fapt, în drepturi nominale. [9]

5. Cadrul legislativ european și național: convergențe și lacune persistente. Uniunea Europeană a construit, în ultimul deceniu, o arhitectură de reglementare sofisticată, care guvernează relația dintre tehnologia digitală, mobilitate și drepturile individuale. Dincolo de RGPD, instrumentele relevante includ Directiva ePrivacy [Directiva 2002/58/CE], Directiva NIS2 privind securitatea cibernetică [Directiva (UE) 2022/2555], Directiva ITS [Directiva 2010/40/UE] și actele sale delegate, precum și — cel mai recent și mai semnificativ pentru prezenta analiză — Regulamentul privind Inteligența Artificială [Regulamentul (UE) 2024/1689] [10]. Împreună, aceste instrumente creează obligații stratificate pentru autoritățile publice și operatorii privați implicați în mediul rutier digitalizat. [16]

Regulamentul IA prezintă o relevanță deosebită în cazul de față. Prin clasificarea sistemelor IA utilizate pentru aplicarea automată a sancțiunilor în traficul rutier ca aplicații cu risc ridicat, Regulamentul impune autorităților și operatorilor care le utilizează obligații substanțiale de transparență, supraveghere umană, acuratețe și robustețe. Persoanele afectate de deciziile luate de astfel de sisteme păstrează dreptul la o explicație inteligibilă a deciziei și la o contestație efectivă. Aceste prevederi reprezintă o evoluție normativă autentică — pe care Republica Moldova, în calitate de stat candidat la aderarea la UE, va trebui să o transpună.

Contrastul cu cadrul actual moldovenesc este edificator. Codul contravențional [Legea nr. 218/2008] [11] nu conține prevederi specifice care să reglementeze cerințele procedurale aplicabile amenzilor emise pe baza sistemelor automate de detecție. Normele generale privind probele în procedura contravențională au fost concepute pentru o lume a observației umane,

nu a clasificării algoritmice. Sarcina probei revine în practică în mod covârșitor contestatorului care urmărește să conteste o sancțiune generată tehnic — poziție care se conciliază cu dificultate cu prezumția constituțională de nevinovăție și cu principiul protecției jurisdicționale efective.

O analiză comparativă a statelor membre UE relevă mai multe practici demne de atenție. În Germania, echipamentele de constatare a vitezei sunt supuse unor verificări tehnice periodice obligatorii, iar autoritățile competente sunt obligate să divulge registrele de calibrare la cererea contestatorului în procedura contravențională. În Franța, autoritatea administrativă independentă CNIL exercită competențe de supraveghere asupra activităților de prelucrare a datelor ale autorităților de constatare, inclusiv în domeniul traficului rutier. În România, transpunerea Directivei ITS a fost însoțită de legislație secundară specifică privind funcționarea sistemelor automate de constatare, inclusiv cerințe privind stocarea securizată a datelor și accesul controlat la acestea. [12]

Pornind de la aceste experiențe comparative și de la cerințele procesului de aderare la UE, pot fi identificate următoarele priorități legislative pentru Republica Moldova: adoptarea unor norme sectoriale care să reglementeze constatarea automatizată a contravențiilor de trafic, inclusiv cerințe obligatorii de certificare și calibrare a echipamentelor; extinderea garanțiilor de protecție a datelor în contextul specific al supravegherii rutiere, cu norme clare privind păstrarea, accesul și supravegherea; reforma procedurii contravenționale pentru a restabili prezumția de nevinovăție și a transfera sarcina dovedirii acurateței înregistrărilor tehnice către autoritatea de constatare; și instituirea unui organ independent de supraveghere, competent să primească și să soluționeze plângerile consumatorilor care decurg din acțiunile de constatare digitalizată.

Concluzii

Digitalizarea traficului rutier nu este o perspectivă de viitor — ea prezintă realitatea prezentă în care consumatorii, autoritățile de constatare și legiuitorii trebuie să acționeze. Sistemele inteligente de transport, aplicațiile de navigare, platformele automate de constatare și vehiculele conectate au transformat deja mediul rutier în moduri pe care dreptul contravențional clasic nu le-a anticipat și nu le-a abordat în totalitate.

Argumentul central al prezentului articol este simplu, chiar dacă implicațiile sale sunt complexe: riscurile generate de această transformare nu rezidă în tehnologie în sine, ci în decalajul dintre ceea ce face tehnologia și ceea ce știe să gestioneze legea. Atunci când un șofer urmează instrucțiunile unei aplicații de navigare și comite o abatere ca urmare a acestora, legea

trebuie să aibă un răspuns. Atunci când o cameră automată generează o înregistrare eronată și un consumator este sancționat pe baza acesteia, legea trebuie să ofere un remediu efectiv. Atunci când datele cu caracter personal colectate în scopuri de siguranță rutieră sunt reutilizate sau protejate necorespunzător, legea trebuie să intervină. În prezent, în Republica Moldova, aceste răspunsuri și remedii rămân insuficient definite.

Prioritățile legislative identificate în prezentul studiu — norme sectoriale pentru constatarea automatizată a contravențiilor, garanții consolidate de protecție a datelor în contextul supravegherii rutiere, reformă procedurală care să restabilească prezumția de nevinovăție și supraveghere instituțională independentă — nu sunt deziderate de aspirare. Ele reprezintă condițiile minime pentru un sistem contravențional care să rămână legitim și echitabil într-un mediu definit de automatizare digitală.

Cadrul european, și în special RGPD [8] și Regulamentul IA [10], oferă o direcție normativă clară. Procesul de aderare a Republicii Moldova la UE oferă atât obligația, cât și oportunitatea de a urma această direcție. Ceea ce este necesar acum este voința politică și legislativă de a transforma aceste imperative în acțiune normativă concretă — nu pentru că inovația trebuie frânată, ci pentru că inovația care lasă consumatorul neprotejat este o inovație pe care ordinea juridică nu o poate valida.

Referințe bibliografice:

1. Ezell S. Explaining International IT Application Leadership: Intelligent Transportation Systems. Washington D.C.: The Information Technology & Innovation Foundation, 2010, pp. 5-58.
2. Newman-Askings R., Ferreira L., Bunker J. Intelligent transport systems evaluation: From theory to practice. În: Proceedings 21st ARRB and 11th REAAA Conference, Cairns, 2003.
3. Directiva 2010/40/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 iulie 2010 privind cadrul pentru implementarea sistemelor de transport inteligente în domeniul transportului rutier. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 207, 6.8.2010. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32010L0040> (accesat la 25.02.2026).
4. Busch C. The Future of Consumer Protection in the Digital Economy. În: Journal of European Consumer and Market Law, 2019, vol. 8, nr. 4, pp. 145-153. În: <https://doi.org/10.54648/ecml2019019> (accesat la 27.02.2026).
5. Howells G., Schulze R. Modernising and Harmonising Consumer Contract Law. Munich: Sellier European Law Publishers, 2009. 340 p.
6. Hildebrandt M. Smart Technologies and the End(s) of Law. Cheltenham: Edward Elgar, 2015. 304 p.

7. Tzanou M. The Fundamental Right to Data Protection: Normative Value in the Context of Counter-Terrorism Surveillance. Oxford: Hart Publishing, 2017. 256 p.

8. Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date (Regulamentul General privind Protecția Datelor). În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 119, 4.5.2016. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679> (accesat la 25.02.2026).

9. Voigt P., von dem Bussche A. The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A Practical Guide. Cham: Springer, 2017. 383 p.

10. Regulamentul (UE) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2024 de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Regulamentul privind Inteligența Artificială). În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 2024/1689, 12.7.2024. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1689> (accesat la 01.03.2026).

11. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24 octombrie 2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 3-6 din 16.01.2009. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138745&lang=ro (accesat la 03.03.2026).

12. Legea Republicii Moldova nr. 133 din 08.07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 170-175 din 14.10.2011. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106257&lang=ro (accesat la 03.03.2026).

13. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 40 din 17.01.2012 privind aprobarea Concepției Sistemului automatizat de supraveghere a circulației rutiere „Controlul traficului”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 21-24 din 27.01.2012. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=47817&lang=ro (accesat la 05.03.2026).

14. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1214 din 27 decembrie 2010 privind aprobarea Strategiei naționale pentru siguranța rutieră. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=40523&lang=ro (accesat la 05.03.2026).

15. Malgieri G., Comande G. Why a Right to Legibility of Automated Decision-Making Exists in the General Data Protection Regulation. În: International Data Privacy Law, 2017, vol. 7, nr. 4, pp. 243-265.

16. European Commission. Communication on a Strategy for Sustainable and Smart Mobility. Brussels: COM(2020) 789 final, 2020. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0789> (accesat la 28.02.2026).

CZU: 366.5:351.72

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19949975>

PROTECȚIA CONSUMATORILOR ÎN ACHIZIȚIILE PUBLICE DIN DOMENIUL SECURITĂȚII ȘI ORDINII PUBLICE

Vladimir VASILIȚA,

doctorand, Școala doctorală „Științe penale și drept public”,

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

(ROR: <https://ror.org/036kvxa54>)

e-mail: academia@mai.gov.md;

șef al Secției juridice a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

al Republicii Moldova; vladimir.vasilita@mai.gov.md;

ORCID ID: 0000-0002-7295-0932

Rezumat. Prezentul studiu examinează, într-o abordare integrată, problematica protecției consumatorilor în cadrul achizițiilor publice din domeniul securității și ordinii publice, în contextul transformărilor generate de digitalizare. Deși conceptul clasic de „consumator” aparține sferei dreptului privat, lucrarea argumentează necesitatea unei extinderi funcționale a acestuia, în sensul includerii cetățeanului ca beneficiar final al serviciilor publice furnizate prin contracte de achiziții publice.

Cercetarea se concentrează asupra interacțiunii dintre regimul juridic al achizițiilor publice și exigențele protecției consumatorilor în sectoare caracterizate printr-un grad sporit de sensibilitate, unde transparența este limitată, iar mecanismele concurențiale sunt parțial restrânse din considerente de securitate națională. Sunt analizate implicațiile acestor particularități asupra calității, siguranței și conformității bunurilor, serviciilor și lucrărilor achiziționate, precum și asupra drepturilor fundamentale ale cetățenilor.

Studiul evidențiază necesitatea integrării standardelor de protecție a consumatorilor în toate etapele de achiziție publică și propune o reconceptualizare a cadrului normativ, prin valorificarea noțiunii de „consumator indirect”. În acest sens, sunt formulate direcții de dezvoltare juridică adaptate contextului digital, orientate spre consolidarea garanțiilor privind calitatea serviciilor publice și responsabilizarea autorităților contractante.

Cuvinte-cheie: protecția consumatorilor, achiziții publice, securitate și ordine publică, digitalizare, acquis-ul european, contract administrativ, digitalizarea administrației publice.

Introducere

În contextul evoluției accelerate a digitalizării, protecția consumatorilor a devenit un obiectiv strategic al politicilor publice, depășind sfera tradițională a raporturilor de drept privat și extinzându-se asupra unor domenii

conexe, inclusiv asupra achizițiilor publice. Această extindere conceptuală este determinată de necesitatea asigurării unui nivel ridicat de protecție a cetățeanului, în calitate de beneficiar final al bunurilor, serviciilor și lucrărilor furnizate de autoritățile publice.

Achizițiile publice din domeniul securității și ordinii publice prezintă particularități semnificative, generate de specificul obiectului contractelor, de necesitatea protejării informațiilor sensibile și de aplicarea unor regimuri juridice derogatorii. În aceste condiții, principiile consacrate ale achizițiilor publice precum transparența, concurența, tratamentul egal, cunosc limitări justificate, dar care pot genera riscuri sistemice privind calitatea și conformitatea prestațiilor contractuale.

Din perspectivă pragmatică, „consumatorul final” nu este autoritatea contractantă, ci cetățeanul. Dacă sistemul livrează echipamente neconforme sau servicii sub nivelul standardelor în zona securității publice, impactul nu este doar administrativ, ci direct asupra drepturilor fundamentale la securitate, viață, integritate etc. Cu alte cuvinte, protecția consumatorului devine un implicit un indicator cheie de performanță al bunei guvernări.

Pe plan normativ, cadrul juridic existent nu consacră în mod expres o intersecție între regimul protecției consumatorilor și cel al achizițiilor publice în domenii sensibile. Această lacună generează necesitatea unei analize doctrinare aprofundate, care să identifice punctele de convergență și să fundamenteze soluții de integrare normativă.

Astfel, prezentul studiu își propune să analizeze, dintr-o perspectivă teoretico-practică, în ce măsură și prin ce mecanisme poate fi asigurată protecția consumatorilor în cadrul achizițiilor publice din domeniul securității și ordinii publice, în special în contextul digitalizării procedurilor și al utilizării tehnologiilor emergente.

Metode și materiale aplicate

Cercetarea este fundamentată pe utilizarea unui ansamblu coerent de metode științifice, adaptate specificului interdisciplinar al temei. În acest sens, metoda sistemică a permis analizarea protecției consumatorilor în corelație cu regimul juridic al achizițiilor publice, evidențiind interdependențele dintre dreptul administrativ, dreptul consumatorului și dimensiunea securității publice. Metoda analitică a fost utilizată pentru examinarea detaliată a normelor juridice incidente, în vederea identificării lacunelor de reglementare și a disfuncționalităților existente în practică.

Totodată, metoda comparativă a facilitat raportarea cadrului normativ național la tendințele și soluțiile existente în alte sisteme de drept, contribuind la conturarea unor repere de bune practici. Demersul științific

a fost susținut de utilizarea procedeele de deducție și inducție specifice metodei logice, care au permis formularea unor concluzii generale pornind de la analiza situațiilor particulare, precum și validarea unor ipoteze teoretice în contextul studiat.

În completare, un rol important a fost acordat analizei de conținut al cărui potențial a contribuit la interpretarea unor categorii-cheie aplicabile domeniului cercetat fiind valorificate informații provenite din surse oficiale accesibile în mediul online, inclusiv acte normative, rapoarte instituționale și documente de politici publice, supuse unei interpretări logico-juridice riguroase. Întregul demers de cercetare a fost realizat cu respectarea principiului obiectivității științifice, urmărind formularea unor concluzii relevante atât din perspectivă teoretică, cât și practică, în contextul digitalizării achizițiilor publice.

Discuții și rezultate obținute

În contextul actual al digitalizării accelerate, transformările tehnologice au devenit o constantă a tuturor domeniilor de activitate, inclusiv a proceselor de achiziții publice din sfera securității și ordinii publice. Această evoluție generează nu doar oportunități de eficientizare administrativă, ci și noi provocări în ceea ce privește garantarea drepturilor persoanelor, în calitate de beneficiari finali ai serviciilor publice.

Fundamentele constituționale ale protecției consumatorilor în Republica Moldova derivă din consacrarea statului de drept și a valorilor supreme prevăzute de art. 1 din Constituție [1], respectiv demnitatea umană, drepturile și libertățile fundamentale, precum și libera dezvoltare a personalității. În același sens, art. 16 instituie obligația primordială a statului de a asigura respectarea și ocrotirea persoanei. Aceste dispoziții, coroborate cu garanțiile privind dreptul la viață, integritate fizică și un nivel de trai decent, conturează cadrul general în care protecția consumatorului dobândește o dimensiune constituțională implicită.

De asemenea, potrivit art. 126 alin. (2) lit. b) din Constituție, statul are obligația de a asigura libertatea comerțului, protecția concurenței loiale și crearea unui mediu favorabil valorificării factorilor de producție. Chiar dacă noțiunea de „consumator” nu este consacrată expres la nivel constituțional, aceste prevederi reflectă asumarea unor responsabilități directe în garantarea unui echilibru între interesele economice și protecția persoanei.

În doctrina de specialitate se subliniază că libertatea comerțului și protecția concurenței, corelate cu obiectivul creșterii calității vieții, constituie veritabile prerogative sociale ale statului. În acest context, protecția consumatorilor se configurează ca o componentă esențială a protecției soci-

ale. [2, p.42] Aceasta se face implicând obligația statului de a interveni activ pentru asigurarea calității, siguranței și conformității bunurilor, serviciilor și lucrărilor, inclusiv în cadrul mecanismelor de achiziții publice.

În această logică, protecția consumatorilor nu se limitează la o garanție juridică abstractă, ci dobândește valențe funcționale în cadrul mecanismelor economice și administrative, în care consumatorul devine un actor activ, capabil să influențeze calitatea bunurilor, serviciilor și lucrărilor furnizate.

În analiza conceptului de consumator, una dintre provocările teoretice și practice este determinarea limitelor acestei categorii, mai ales în contextul relațiilor economice complexe.[3, p.139]

Conceptul de „consumator” în mod tradițional, dar și conform definiției oferite de legea specială [4], este circumscris raporturilor juridice de drept privat, fiind definit ca persoana fizică ce acționează în scopuri din afara activității sale profesionale sau comerciale. Această definiție, consacrată atât în legislația națională, cât și în dreptul Uniunii Europene, reflectă o abordare clasică, centrată pe relația directă dintre profesionist și consumator.

Considerăm că, în materia achizițiilor publice, însă, această paradigmă se dovedește limitativă. Contractul de achiziție publică este încheiat între o autoritate contractantă și un operator economic, în baza unui regim juridic de drept public, iar cetățeanul nu este parte formală a acestui raport. Cu toate acestea, în mod indirect, el devine destinatarul final al bunurilor, serviciilor și lucrărilor achiziționate, ceea ce justifică o reinterpretare funcțională a noțiunii de consumator.

În doctrină s-a subliniat că protecția consumatorului nu trebuie limitată la raporturile contractuale clasice, ci trebuie extinsă la toate situațiile în care o persoană fizică este afectată de calitatea bunurilor, lucrărilor sau serviciilor furnizate în cadrul unor mecanisme instituționale complexe. În acest sens, se conturează conceptul de „consumator indirect” sau „beneficiar final al serviciului public”, care permite integrarea cetățeanului în sfera de protecție juridică, chiar și în absența unui raport contractual direct.

Această abordare este susținută și de evoluțiile dreptului Uniunii Europene în materia achizițiilor publice, unde principiile transparenței, egalității de tratament și nediscriminării sunt concepute ca garanții nu doar pentru operatorii economici, ci și, indirect, pentru interesul public și calitatea serviciilor furnizate cetățenilor. Totodată, cadrul normativ european, în special Directiva 2014/24/UE [5] și Directiva 2009/81/CE [6] impune standarde riguroase privind atribuirea contractelor, tocmai pentru a asigura eficiența utilizării fondurilor publice și calitatea prestațiilor.

Achizițiile publice în Uniunea Europeană reprezintă un domeniu foarte important atât din perspectiva respectării dispozițiilor tratatelor dar și

din punct de vedere economic, economii la bugetul național, achiziții centralizate (Franța, Irlanda, Italia), eliminarea deșeurilor, achiziții în cadrul fondurilor structurale și de investiții. [7, p. 7]

La nivel național, cadrul juridic al achizițiilor publice din Republica Moldova este în continuă evoluție, fiind orientat spre alinierea la acquis-ul european. Adoptarea noii legi privind achizițiile publice [8](2025), cu aplicare din 2027, confirmă această tendință de modernizare și integrare a standardelor europene, inclusiv în ceea ce privește transparența, digitalizarea și criteriile de calitate. Cu toate acestea, intersecția explicită dintre protecția consumatorilor și achizițiile publice rămâne insuficient reglementată.

Din perspectivă funcțională, această lacună normativă devine critică în domeniul securității și ordinii publice. Achiziționarea de bunuri, servicii sau lucrări neconforme (de exemplu, echipamente defectuoase sau sisteme digitale vulnerabile) poate avea consecințe directe asupra exercitării drepturilor fundamentale ale cetățenilor. În acest context, consumatorul nu mai este doar un actor economic vulnerabil, ci un titular de drepturi fundamentale expus unor riscuri sistemice.

Totodată consumatorul joacă un rol vital în economia oricărui stat, iar nivelul său de informare influențează în mod direct dinamica pieței.

Un consumator bine informat nu este doar un beneficiar pasiv, ci un actor care poate determina creșterea calității produselor și serviciilor, stimulând concurența, inovarea și implementarea tehnologiilor avansate. În acest sens, protecția consumatorilor devine nu doar un mecanism de apărare, ci un instrument de reglare a pieței.

Odată cu creșterea nivelului de informare și educare a populației, în materie de protecție a consumatorilor, impactul asupra calității produselor și serviciilor este mai pronunțat. Cererea consumatorilor pentru o calitate mai bună încurajează concurența în mediul de afaceri, stimulează inovarea și implementarea tehnologiilor avansate în economie. [9] Această logică se extinde dincolo de raporturile clasice de drept privat și capătă relevanță inclusiv în sfera serviciilor publice. Astfel, protecția consumatorilor a devenit o necesitate în diversitatea produselor și serviciilor oferite atât de către agenții economici, cât și de către instituțiile publice, care în urma tranzacțiilor sale, pot cauza și prejudicii consumatorilor indirecti.

În paralel, achizițiile publice reprezintă un instrument strategic de implementare a politicilor economice și de integrare a principiilor pieței interne a Uniunii Europene, contribuind la modernizarea sistemelor economice și administrative ale statului. Din această perspectivă, interacțiunea dintre protecția consumatorilor și regimul achizițiilor publice nu este una accidentală, ci structurală.

Cu toate acestea, protecția consumatorilor, în echilibru cu dezvoltarea achizițiilor publice din domeniul securității și ordinii publice, este un element indispensabil pentru promovarea unei concurențe sănătoase și a unei economii de piață funcționale și integre, fiind totodată și unul din domeniile prioritare a infrastructurii calității, de armonizare la acquis-ul comunitar în cadrul procesului de integrare europeană, conform Programului național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029 [10].

Această interdependență este reflectată și la nivelul cadrului de negociere pentru aderarea la Uniunea Europeană. Dacă domeniul achizițiilor publice îl găsim în capitolul 5 „Achizițiile publice” al Clusterului 1 „Valori fundamentale. Criteriul politic funcționarea instituțiilor democratice”, atunci domeniul protecției consumatorului este o componentă din capitolul 28 al Clusterului 2: „Piața Internă”. Această structurare evidențiază faptul că, deși reglementate distinct, cele două domenii converg în realizarea unui obiectiv comun – funcționarea eficientă și echitabilă a pieței.

Scopul politicii de protecție a consumatorilor este protecția intereselor economice ale consumatorilor, siguranța produselor, furnizarea de informații complete cu privire la bunuri, servicii și lucrări, educarea consumatorului cu privire la drepturile sale, precum și asigurarea căilor de atac în caz de încălcare a drepturilor consumatorului. În contextul negocierilor pentru aderarea la Uniunea Europeană, Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a se alinia standardelor comune stabilite de UE și de a colabora activ în gestionarea provocărilor

Componenta „Protecția consumatorilor” reprezintă un cadru comprehensiv care tinde să asigure un nivel ridicat de protecție a consumatorilor în întreaga Uniune Europeană și care contribuie la promovarea unei piețe interne funcționale și competitive. Implementarea și respectarea acestui capitol sunt esențiale pentru menținerea încrederii consumatorilor în piața unică europeană. Astfel, în contextul angajamentelor Republicii Moldova în calitate de țară candidat, armonizarea legislației în domeniul protecției consumatorilor este în continuă desfășurare pentru a asigura consumatorilor din Republica Moldova un tratament echitabil și mecanisme echitabile de protecție a consumatorilor similar celor din statele membre.

În plan normativ intern, Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorului [4] stabilește cerințele generale de protecție a consumatorilor, de asigurare a cadrului necesar accesului neîngrădit la produse și servicii, informații complete asupra caracteristicilor principale ale acestora, apărării și asigurării drepturilor și intereselor economice ale consumatorilor în cazul practicilor comerciale incorecte, dezvoltarea capacităților deciziona-

le ale consumatorilor, accesul nelimitat la piețe, acordarea de despăgubiri pentru prejudiciile cauzate de calitatea necorespunzătoare a produselor sau serviciilor, cooperarea între autoritățile responsabile de protecția consumatorilor, ș.a.

În mod particular, aceste exigențe dobândesc o relevanță sporită în domeniul achizițiilor publice din sectorul securității și ordinii publice, unde calitatea bunurilor achiziționate are implicații directe asupra interesului public. În mare parte echipamentele pentru asigurarea ordinii și securității publice fac parte din categoria bunurilor care sunt achiziționate prin procedura achizițiilor publice conform planului aprobat.

La planificarea contractelor de achiziții publice de bunuri sunt luați în considerare indicatorii prețurilor medii pe piață, locul livrării bunurilor, complexitatea bunurilor, scopul achiziționării bunurilor, perioada de executare a contractelor, pentru fiecare perioadă în cadrul căreia vor fi livrate bunurile. Este de menționat că în cazul echipamentului de înaltă calitate, care depășește prețul mediu de piață, acesta nu se planifică a fi achiziționat, astfel din motivul bugetului auster, se preferă aprecierea câștigătorului licitației, acela care oferă preț mai redus, dar nu și calitate înaltă. În aceste condiții, pentru creșterea calității este necesar de stabilit o marjă admisibilă peste prețul mediu de piață, măcar pentru o parte din articolele de echipament cel mai importante în utilizare, în scopul evitării formulei calitate rea - preț mic și tinderea spre formula calitate înaltă - preț rațional care să satisfacă organizația contractoare, dar și agentul economic livrator.[11, p.288]

Aceste realități evidențiază necesitatea unei abordări conceptuale extinse a noțiunii de consumator, care să includă beneficiarul final al achizițiilor publice, în special în domenii sensibile precum securitatea și ordinea publică.

În consecință, delimitarea conceptuală a consumatorului în contextul achizițiilor publice evidențiază necesitatea unei abordări extinse, integrând și abordarea funcțională și teleologică. Recunoașterea cetățeanului ca „consumator indirect” permite fundamentarea unor mecanisme juridice adecvate de protecție, inclusiv în domenii sensibile, contribuind la consolidarea statului de drept și a bunei administrări.

În această logică, extinderea conceptuală a noțiunii de consumator impune analiza concretă a cadrului în care acesta devine beneficiar indirect al serviciilor publice. Or, unul dintre domeniile în care această abordare dobândește relevanță sporită îl constituie achizițiile publice din sectorul securității și ordinii publice, caracterizate prin particularități juridice și funcționale distincte.

Achizițiile publice din domeniul securității și ordinii publice se disting

printr-un regim juridic specific, determinat de natura sensibilă a bunurilor, serviciilor și lucrărilor achiziționate, precum și de necesitatea protejării intereselor esențiale ale statului. Spre deosebire de alte domenii, aceste achiziții sunt caracterizate printr-un grad sporit de confidențialitate, justificat de imperative de securitate națională.

În acest context, principiile generale ale achizițiilor publice, precum transparența și concurența, cunosc limitări sau adaptări. Procedurile pot include derogări de la regulile standard, utilizarea unor proceduri negociate fără publicare sau restrângerea accesului operatorilor economici, în scopul protejării informațiilor sensibile. Această particularitate generează însă un echilibru fragil între necesitatea protejării interesului public și respectarea principiilor bunei administrări.

Un alt element distinctiv îl constituie complexitatea tehnică ridicată a obiectului contractelor, care implică uneori achiziționarea de sisteme informatice, echipamente specializate sau infrastructuri critice.

Nu în ultimul rând, digitalizarea accentuată a domeniului securității și ordinii publice amplifică relevanța acestor achiziții, transformându-le în infrastructuri critice cu impact direct asupra drepturilor fundamentale ale cetățenilor, inclusiv dreptul la viață, securitate și protecția datelor cu caracter personal.

Particularitățile achizițiilor publice din domeniul securității și ordinii publice generează o serie de riscuri și vulnerabilități semnificative din perspectiva protecției consumatorilor, înțelegi ca beneficiari finali ai serviciilor publice.

Un prim risc major îl constituie diminuarea transparenței, ca efect al confidențialității specifice acestui domeniu. Deși justificată, această limitare reduce posibilitățile de control public și poate facilita apariția unor practici neconforme sau ineficiente, cu impact asupra calității serviciilor furnizate cetățenilor. În acest context, opacitatea specifică domeniului nu doar limitează controlul public, ci poate neutraliza mecanismele clasice de protecție a consumatorilor, transformând beneficiarul final într-un subiect lipsit de mijloace efective de reacție.

Un al doilea risc este reprezentat de prevalența criteriului prețului cel mai scăzut în detrimentul calității. În absența unor mecanisme eficiente de evaluare a performanței, această abordare poate conduce la achiziționarea unor bunuri, lucrări sau servicii sub nivelul așteptărilor, afectând direct siguranța și interesele consumatorilor. Această abordare este incompatibilă cu exigențele moderne ale dreptului Uniunii Europene, care promovează principiul „value for money”, orientat spre calitate și sustenabilitate, nu doar spre minimizarea costurilor. Acesta vizează eficiența, eficacitatea și economicitatea (cele 3E) în utilizarea fondurilor, asigurând că investiția generează

impactul maxim. [12]

Un alt aspect relevant îl constituie lipsa unor mecanisme eficiente de evaluare *ex post*, care să permită analizarea impactului real al achizițiilor asupra cetățenilor, deseori lipsind anumite instrumente de „feedback”, inclusiv sondaje de opinie privind calitatea serviciilor publice.

Concomitent digitalizarea sistemelor din domeniul securității publice introduce riscuri suplimentare legate de securitatea cibernetică, protecția datelor și funcționarea tehnică a infrastructurilor. Disfuncționalitățile în aceste domenii pot avea consecințe directe asupra drepturilor fundamentale ale cetățenilor.

Aceste riscuri nu au un caracter pur teoretic, ci se manifestă concret în practica achizițiilor publice, inclusiv în domeniul securității și ordinii publice, după cum relevă următorul studiu de caz.

Studiu de caz: Sistemul de supraveghere a traficului rutier – implicații asupra protecției consumatorilor în achizițiile publice.

Un exemplu relevant pentru analiza protecției consumatorilor în cadrul achizițiilor publice din domeniul securității și ordinii publice îl constituie implementarea și funcționarea sistemului de supraveghere a traficului rutier din Republica Moldova.

Acest sistem, conceput ca instrument de creștere a siguranței rutiere și de eficientizare a controlului traficului, reprezintă rezultatul unor proceduri de achiziții publice de bunuri, servicii și lucrări tehnologice, cu impact direct asupra cetățenilor. Din această perspectivă, participanții la trafic se califică drept beneficiari finali ai serviciului public, respectiv „consumatori indirecti”.

Proiectul, lansat în anul 2014 și extins ulterior la nivel național, avea ca obiectiv sporirea siguranței rutiere, prevenirea încălcărilor și creșterea veniturilor la bugetul public. Sistemul a beneficiat inclusiv de finanțare externă, fiind susținut de un grant de aproximativ 5 milioane USD, iar la momentul implementării se bucura de un nivel ridicat de acceptare socială, circa 79% dintre cetățeni considerându-l util și necesar. [13]

Datele din spațiul public, inclusiv investigațiile jurnalistice, relevă că funcționarea sistemului a fost afectată de deficiențe structurale în procesul de implementare și gestionare, ceea ce a condus la diminuarea eficienței acestuia și la neatingerea obiectivelor inițiale. [14] Aceste constatări sunt confirmate și de auditul realizat de Curtea de Conturi.

Astfel, potrivit Hotărârii Curții de Conturi nr. 12 din 5 aprilie 2017 [15] privind aprobarea Raportului auditului „Managementul sistemelor de supraveghere a traficului rutier”, au fost identificate disfuncționalități sistematice în gestionarea acestui mecanism. În esență, bunele practici nu au fost transpuse în mod corespunzător, iar cadrul normativ nu a fost completat cu

procese și reguli procedurale funcționale, ceea ce a compromis realizarea unei inițiative inițial viabile.

Totodată, sistemul nu a fost racordat la principiul cost-eficiență, iar lipsa unui management operațional adecvat a afectat eficiența serviciilor furnizate. De asemenea, s-a constatat absența unor criterii și indicatori de performanță, ceea ce a împiedicat evaluarea impactului real al sistemului, atât din perspectivă financiară, cât și socială. În final, cumulum acestor deficiențe a generat multiple nereguli și riscuri de abuz și fraudă.

Din perspectiva protecției consumatorilor, aceste constatări sunt deosebit de relevante. În primul rând, ele indică faptul că serviciul public rezultat din achiziția respectivă nu a atins standardele de calitate și eficiență așteptate, afectând dreptul cetățenilor la servicii sigure și fiabile. În al doilea rând, utilizarea ineficientă a resurselor publice generează un prejudiciu indirect pentru consumatori, în calitate de contribuabili.

În același timp, lipsa unor mecanisme eficiente de monitorizare și evaluare *ex post* reflectă o vulnerabilitate structurală a sistemului de achiziții publice, care nu asigură controlul calității prestațiilor contractuale. Această lacună este cu atât mai problematică în domeniul securității și ordinii publice, unde calitatea serviciilor are implicații directe asupra exercitării drepturilor fundamentale ale cetățenilor.

În concluzie, studiul de caz demonstrează că disfuncționalitățile în procesul de achiziție și gestionare a sistemelor tehnologice pot genera efecte negative semnificative asupra protecției consumatorilor. Acesta confirmă necesitatea integrării unor criterii clare de calitate, eficiență și impact asupra beneficiarului final în toate etapele ciclului de achiziție publică.

Constatările evidențiate în cadrul studiului de caz confirmă necesitatea unei abordări sistemice a protecției consumatorilor în achizițiile publice, aspect ce fundamentează concluziile și propunerile formulate în continuare.

Concluzii

Analiza realizată evidențiază faptul că protecția consumatorilor, în contextul achizițiilor publice din domeniul securității și ordinii publice, depășește cadrul tradițional al raporturilor de drept privat și se configurează ca o dimensiune intrinsecă a bunei administrări.

Particularitățile achizițiilor din domenii sensibile, caracterizate prin limitări ale transparenței și derogări de la regulile concurenței, generează riscuri sporite privind calitatea și conformitatea prestațiilor contractuale. În aceste condiții, protecția consumatorilor devine un criteriu esențial de evaluare a eficienței și legalității contractelor publice.

Studiul de caz analizat confirmă existența unor vulnerabilități siste-

mice în procesul de achiziții publice, inclusiv deficiențe de transparență, influențe externe și insuficiența mecanismelor de control. Aceste disfuncționalități pot conduce la afectarea directă a drepturilor fundamentale ale cetățenilor, în special în contextul utilizării tehnologiilor digitale în domeniul securității publice.

În contextul procesului de integrare europeană, Republica Moldova se află într-o etapă de consolidare a cadrului normativ și instituțional, însă intersecția dintre protecția consumatorilor și achizițiile publice rămâne insuficient valorificată. Se impune, astfel, o abordare integrată, care să asigure includerea standardelor de protecție a consumatorilor în toate etapele ciclului de achiziție publică.

De asemenea, autoritățile contractante ar trebui să fie obligate să includă, în documentația de atribuire: criterii privind impactul asupra utilizatorului final, standarde minime de calitate și siguranță, evaluări privind sustenabilitatea și eficiența funcțională.

Totodată se recomandă introducerea unui sistem obligatoriu de evaluare post-implementare a contractelor din domeniul securității și ordinii publice, care să analizeze: gradul de funcționalitate, impactul asupra cetățenilor, conformitatea cu obiectivele inițiale.

În acest sens, evaluarea impactului asupra cetățenilor nu poate fi realizată exclusiv prin indicatori tehnici sau financiari, ci necesită integrarea unor instrumente sociologice, precum sondajele de opinie. Acestea permit cuantificarea percepției utilizatorilor finali asupra calității, utilității și eficienței serviciilor publice rezultate din achiziții publice, oferind autorităților contractante un instrument suplimentar de validare a performanței contractuale. Or, în absența integrării percepției consumatorilor în evaluarea *ex post*, achizițiile publice riscă să rămână formal conforme, dar material ineficiente.

Nu mai puțin important este responsabilizarea autorităților contractante. Astfel se impune instituirea unor mecanisme clare de răspundere pentru achiziții ineficiente, livrări neconforme și prejudicierea interesului public.

Și nu în ultimul rând, este necesară consolidarea transparenței adaptate domeniilor sensibile. În condițiile limitării transparenței clasice, se impune dezvoltarea unor mecanisme alternative: audit independent, control parlamentar sau instituțional specializat, raportare publică agregată (fără divulgarea informațiilor sensibile).

Într-o administrație modernă, orientată spre cetățean, succesul unei achiziții publice nu se măsoară exclusiv în economii bugetare, ci în capacitatea acesteia de a genera servicii sigure, eficiente și conforme nevoilor reale ale societății.”

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 466 (63) din 13.11.2024.
2. Moscalciuc I. Reglementarea juridică a protecției consumatorilor prin prisma politicii penale a statului. În: Revista Națională de Drept (Publicație periodică științifico-practică) nr. 2 (77) 2007, pp. 42-45.
3. Ursu V., Mustață E, Protecția Consumatorilor în Republica Moldova prin mijloace juridico-penale. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice” Ediția IV-a. 2024. Chișinău. pp.137-147. ISBN 978-9975-135-99-3.
4. Legea nr. 105 din 13-03-2003 privind protecția consumatorilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 122-124 (195) din 28.03.2024.
5. Directiva 2014/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind achizițiile publice și de abrogare a Directivei 2004/18/CE. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L94 din 28.03.2014, pp. 65-242, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=cele-x:32014L0024> (accesat la 06.02.2026).
6. Directiva 2009/81/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind coordonarea procedurilor privind atribuirea anumitor contracte de lucrări, de furnizare de bunuri și de prestare de servicii de către autoritățile sau entitățile contractante în domeniile apărării și securității și de modificare a Directivelor 2004/17/CE și 2004/18/CE. În: JO L 216, 20.08.2009, pp. 76-136, <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/81/oj>. (accesat la 06.02.2026).
7. Șandru D-M., Alexe I. Legislația Uniunii Europene în materia achizițiilor publice. București: Editura Universitară, 2018. 695 p. ISBN 978-606-28-0744-30.
8. Legea nr. 325 din 29.12.2025 privind achizițiile publice. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 76-79 (39) din 12.02.2026.
9. Raportul Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor al Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, privind activitatea de protecție a consumatorilor, pentru perioada anului 2024. În: <https://consumator.gov.md/ro/rapoarte/raportul-privind-activitatea-de-protectie-consumatorilor-pentru-perioada-anului-2024>. (accesat la 25.02.2026).
10. Hotărârea Guvernului nr. 306 din 28.05.2025 cu privire la aprobarea Programului național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.

269-288 (319) din 02.06.2025.

11. Ghelbet A., Golan A., Sistemul electronic de achiziții publice pentru echipamentul militar: realități și perspective. În: V-th International Symposium Creativity Technology Marketing, 2023, Technical University of Moldova, pp.286-291. ISBN 978-9975-45-987-7.

12. Platonov D. Eficiența Economică a achizițiilor publice. În: Conferința Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților, Universitatea Tehnică a Moldovei, 26-28 noiembrie, 2015. Chișinău, 2016, vol. 2, pp. 223-226. ISBN 978-9975-45-440-7.

13. Camerele de supraveghere a traficului, un proiect ucis de interese. În: <https://www.zdg.md/investigatii/ancheta/doc-email-camerele-de-supraveghere-a-trafficului-un-proiect-ucis-de-interese/> (accesat la 06.03.2026)

14. <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/camerele-de-supraveghere-a-trafficului-un-proiect-ucis-de-interese-cna-ofera-informatii-despre-dosarele-penale-deschise-in-urma-cu-sase-ani/> (accesat la 06.03.2026).

15. Hotărârea Curții de conturi nr. 12 din 05 aprilie 2017 cu privire la aprobarea Raportului auditului „Managementul sistemelor de supraveghere a traficului rutier”. În: https://www.ccrm.md/ro/decision_details/836/hotararea-nr-12-din-05-aprilie-2017-cu-privire-la (accesat la 07.03.2026).

CZU: 366.5:347.45/.47

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19950090>

PROTECȚIA CONSUMATORULUI ÎMPOTRIVA CLAUZELOR ABUZIVE ÎN CONTRACTELE DE CONSUM

Rada PLĂCINTĂ-MORARU,
masterandă, Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova

Rezumat. Lucrarea analizează protecția consumatorului împotriva clauzelor abuzive, evidențiind rolul esențial al acesteia în menținerea echilibrului contractual între consumator și profesionist. Sunt examinate principalele reglementări aplicabile în Republica Moldova, în special dispozițiile Codului civil și ale Legii nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor, în corelație cu standardele europene stabilite prin Directiva 93/13/CEE.

Lucrarea definește noțiunea de clauză abuzivă și analizează criteriile de identificare a acesteia, subliniind importanța dezechilibrului semnificativ dintre drepturile și obligațiile părților, precum și necesitatea respectării principiilor de transparență și bună-credință. De asemenea, sunt prezentate tipologiile de clauze abuzive întâlnite frecvent în practică, precum cele referitoare la modificarea unilaterală a contractului, limitarea răspunderii profesionistului sau impunerea unor penalități disproporționate.

Un rol important este acordat jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, care a dezvoltat principii fundamentale precum controlul din oficiu al clauzelor abuzive și necesitatea asigurării unei protecții efective a consumatorului. Sunt analizate cauze relevante care evidențiază obligația instanțelor de a interveni activ pentru restabilirea echilibrului contractual.

Lucrarea abordează, de asemenea, protecția consumatorului în contractele digitale, evidențiind particularitățile acestora, inclusiv consimțământul exprimat prin mijloace electronice, utilizarea clauzelor standard și riscurile specifice mediului online. Sunt analizate aspecte precum lipsa consimțământului informat, utilizarea datelor personale și influențarea comportamentului consumatorilor prin practici înșelătoare.

În final, se subliniază că protecția consumatorului împotriva clauzelor abuzive reprezintă un mecanism esențial pentru asigurarea echității în raporturile contractuale, fiind necesară adaptarea continuă a cadrului juridic la evoluțiile economice și tehnologice.

Introducere

Protecția consumatorilor reprezintă un domeniu important al dreptului contemporan, având ca scop asigurarea echilibrului juridic dintre profesionist și consumator în cadrul raporturilor contractuale. În practică,

contractele de consum sunt frecvent redactate în mod unilateral de către profesioniști, ceea ce poate conduce la includerea unor clauze care creează un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților.

Pentru a preveni asemenea situații, legislația stabilește mecanisme juridice de protecție împotriva clauzelor abuzive. În dreptul Republicii Moldova, aceste aspecte sunt reglementate în principal prin Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor, precum și prin dispozițiile generale privind contractele prevăzute în Codul civil al Republicii Moldova (art. 1069–1081) [1, 2].

Totodată, cadrul normativ național este influențat de reglementările europene, în special de Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, care stabilește principiile fundamentale privind identificarea și eliminarea acestor clauze din contractele de consum. [4]

Prezenta lucrare își propune să analizeze cadrul juridic al protecției consumatorului împotriva clauzelor abuzive, cu accent pe reglementările naționale și pe influența dreptului european în acest domeniu.

Metode și materiale aplicate

În realizarea acestei lucrări s-au utilizat mai multe metode specifice cercetării juridice. Analiza documentară și legislativă a permis examinarea prevederilor Codului civil al Republicii Moldova, ale Legii nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor, precum și ale Directivei 93/13/CEE, în vederea identificării cadrului legal aplicabil clauzelor abuzive. Metoda comparativă a fost folosită pentru raportarea reglementărilor naționale la standardele europene, iar analiza jurisprudențială a pus în evidență modul în care instanțele naționale și Curtea de Justiție a Uniunii Europene interpretează și aplică aceste norme. De asemenea, interpretarea juridică a conceptelor de „clauză abuzivă”, „echilibru contractual” și „bună-credință”, precum și studiul cazurilor practice, inclusiv al contractelor digitale, au contribuit la identificarea tipologiilor de clauze abuzive și a efectelor acestora asupra consumatorilor. Pentru fundamentarea cercetării au fost consultate atât surse legislative și jurisprudențiale, cât și lucrări doctrinare, articole de specialitate și exemple practice, care au permis o abordare complexă și detaliată a temei.

Discuții și rezultate obținute

1. Conceptul de clauză abuzivă în contractele de consum

Conform art. 1072 alin. (1) din Codul civil al Republicii Moldova, o clauză abuzivă este acea clauză nenegociată individual, propusă de profesionist, care creează un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile

părților, contrar principiilor buneii-crediințe. [1]

O clauză se consideră nenegociată individual atunci când consumatorul nu a avut posibilitatea să influențeze conținutul acesteia (art. 1069 Cod civil). Clauzele standard sunt, prin prezumție, nenegociate individual.

Exemplu practic: o clauză de penalizare excesivă în contractele de telefonie sau energie, impusă unilateral consumatorului, fără posibilitatea de negociere și fără informarea clară a acestuia.

Potrivit art. 1075 și 1077 din Codul civil, evaluarea caracterului abuziv al unei clauze se realizează prin analiza mai multor criterii:

1. Obligația de transparență – clauza trebuie să fie redactată clar, inteligibil și lizibil (art. 1071 Cod civil).

2. Dezechilibrul semnificativ – avantaj excesiv pentru profesionist sau dezavantaj considerabil pentru consumator.

3. Circumstanțele contractuale – obiectul contractului, natura prestației și contextul încheierii contractului.

4. Impactul asupra drepturilor consumatorului – restrângerea dreptului la compensare, la acțiune în instanță sau la rezoluțiune (art. 1077–1079 Codul civil)[1]. Exemple de clauze abuzive pot fi:

- modificarea unilaterală a prețului sau a condițiilor contractuale fără notificare și fără drept de rezoluțiune;
- impunerea unor obligații disproporționate pentru consumator;
- restricționarea accesului consumatorului la instanță.

Dezechilibrul semnificativ apare atunci când o clauză conferă profesionistului drepturi disproporționate sau limitează în mod excesiv drepturile consumatorului.

În cazul identificării unei clauze abuzive, se aplică nulitatea de protecție, prevăzută de art. 1076 din Codul civil. [1] Aceasta este o nulitate absolută și nu afectează valabilitatea celorlalte clauze ale contractului. De exemplu o clauză care permite profesionistului să prelungească automat contractul pe perioadă nedeterminată fără acordul consumatorului, sau o clauză care limitează dreptul consumatorului de a refuza sau returna bunuri neconforme.

Protecția împotriva clauzelor abuzive se bazează pe următoarele acte normative:

- Codul civil al Republicii Moldova (art. 1069–1081);
- Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor;
- Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele de consum.

Autoritățile și instanțele pot invoca nulitatea clauzei abuzive chiar din oficiu, în beneficiul consumatorului (art. 1076 alin. 3 Cod civil). Controlul asupra clauzelor se aplică în condițiile prevăzute de lege, pentru a asigura

protecția efectivă a consumatorului.

Astfel, reglementările naționale, armonizate cu dreptul european, urmăresc prevenirea dezechilibrelor contractuale și asigurarea unui nivel adecvat de protecție pentru consumatori.

2. Cadrul juridic al protecției consumatorului împotriva clauzelor abuzive

Protecția consumatorilor împotriva clauzelor abuzive în Republica Moldova este reglementată în principal prin Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor și prin Codul civil al Republicii Moldova, în special Capitolul V, art. 1069–1081. [2]

Codul civil definește clauza abuzivă ca fiind acea clauză care nu a fost negociată individual și creează un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților (art. 1069–1072). [1] Clauzele care încalcă principiul bunei-credințe, transparența contractuală sau impun obligații disproporționate consumatorului sunt considerate abuzive și sunt sancționate cu nulitate absolută, conform art. 1076.

Articolele 1077–1079 oferă exemple de clauze considerate abuzive, precum limitarea răspunderii profesionistului în caz de neexecutare a contractului, impunerea unor penalități disproporționate sau acordarea dreptului unilateral de modificare a prețului. Evaluarea caracterului abuziv se face ținând cont de obiectul contractului, circumstanțele încheierii acestuia și de celelalte clauze contractuale (art. 1075).

În practică, pot apărea situații precum impunerea unor termene nerezonabile pentru exercitarea dreptului de rezoluțiune sau limitarea nejustificată a dreptului consumatorului la garanție, ceea ce creează un dezechilibru semnificativ între părți.

Autoritățile naționale de supraveghere, precum Inspectoratul Supraveghere Produse Nealimentare și Protecția Consumatorilor, pot aplica sancțiuni și pot dispune eliminarea acestor clauze din contracte, în conformitate cu prevederile legale.

La nivel european, protecția consumatorilor este consolidată prin Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.[4] Aceasta prevede că toate clauzele standard trebuie redactate într-un limbaj clar și inteligibil, iar orice ambiguitate sau dezechilibru în detrimentul consumatorului trebuie interpretat în favoarea acestuia.

Jurisprudența europeană a identificat frecvent ca abuzive clauzele care permit profesionistului să modifice unilateral prețul sau condițiile contractuale fără a oferi consumatorului posibilitatea de a rezilia contractul, precum și clauzele care limitează dreptul consumatorului de a se adresa in-

stanței.

În practică, clauzele abuzive pot apărea în diverse tipuri de contracte:

- Contracte de bunuri și servicii – clauze care obligă consumatorul să returneze produsul în ambalajul original pentru a beneficia de garanție, deși păstrarea acestuia este imposibilă.

- Contracte de credit – clauze care permit profesionistului să majoreze dobânzile sau comisioanele fără justificare sau fără notificarea prealabilă a consumatorului.

- Servicii digitale – clauze care restricționează drepturile consumatorului de a utiliza sau transfera conținutul digital dobândit sau limitează accesul la suportul tehnic fără justificare.

Aceste exemple demonstrează modul concret în care legislația națională și europeană urmărește prevenirea dezechilibrelor contractuale și asigurarea unui nivel adecvat de protecție pentru consumatori.

3. Jurisprudența relevantă în materia clauzelor abuzive

Jurisprudența joacă un rol important în aplicarea și interpretarea normelor privind clauzele abuzive, contribuind la clarificarea criteriilor prin care acestea sunt identificate și sancționate. Atât instanțele naționale, cât și instanțele europene dezvoltă în practică mecanisme de protecție a consumatorilor și asigură aplicarea efectivă a principiilor de echilibru contractual și bună-credință.

La nivel național, instanțele aplică prevederile Codului civil al Republicii Moldova, în special articolele 1069–1081, pentru a evalua dacă anumite clauze contractuale pot fi considerate abuzive.[1] Judecătorii analizează dacă clauza nu a fost negociată individual și dacă aceasta creează un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților, potrivit criteriilor prevăzute la art. 1072 și art. 1075. În cazul în care caracterul abuziv este confirmat, instanța poate constata nulitatea absolută a clauzei și poate exclude aplicarea acesteia față de consumator, fără a afecta valabilitatea celorlalte prevederi ale contractului, conform art. 1076 din Codul civil.

Practica judiciară arată că instanțele examinează în mod detaliat contractele de consum pentru a identifica clauzele care impun obligații disproporționate, limitează nejustificat drepturile consumatorului sau creează condiții contractuale excesive. În aceste situații, judecătorii aplică atât normele interne, cât și principiile generale ale buneii-credințe și ale echilibrului contractual.

La nivel european, un rol esențial îl are jurisprudența Curtea de Justiție a Uniunii Europene, care interpretează și dezvoltă aplicarea Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele cu consumatorii. [4] Prin

hotărârile sale, Curtea a stabilit standarde importante pentru protecția consumatorilor și pentru modul în care instanțele naționale trebuie să analizeze clauzele contractuale.

Un exemplu relevant este cauza *Océano Grupo Editorial SA v Rocío Murciano Quintero*, în care Curtea a subliniat că sistemul de protecție a consumatorilor se întemeiază pe ideea că aceștia se află într-o poziție de inferioritate față de profesionist, atât din punct de vedere al puterii de negociere, cât și al nivelului de informare. [5] În acest context, s-a stabilit că instanțele naționale trebuie să poată analiza din oficiu caracterul abuziv al clauzelor contractuale, pentru a asigura o protecție efectivă a consumatorului.

De asemenea, în cauza *Kušionová v SMART Capital a.s.*, Curtea a analizat protecția consumatorului în contextul executării unui contract de credit garantat cu ipotecă, evidențiind necesitatea unui control judiciar efectiv al clauzelor contractuale, inclusiv în faza executării silită. [6] Totodată, s-a subliniat importanța respectării drepturilor fundamentale ale consumatorilor, în special atunci când este afectat dreptul la locuință.

Jurisprudența europeană contribuie în mod esențial la consolidarea protecției consumatorilor împotriva clauzelor abuzive. Instanțele naționale sunt obligate să verifice chiar și din oficiu caracterul abuziv al clauzelor contractuale și să asigure respectarea principiilor de transparență, echilibru contractual și bună-credință în raporturile dintre consumatori și profesioniști.

Din practica Curtea de Justiție a Uniunii Europene se desprind o serie de principii fundamentale în materia clauzelor abuzive, ilustrate în mod relevant prin cauzele *Océano Grupo Editorial SA v Rocío Murciano Quintero* și *Kušionová v SMART Capital a.s.* [5, 6]

Un prim principiu esențial este controlul din oficiu al clauzelor abuzive, consacrat în cauza *Océano Grupo*. Curtea a stabilit că instanța națională este obligată să analizeze caracterul abuziv al clauzelor contractuale chiar și în lipsa unei invocări din partea consumatorului. Această soluție este justificată de necesitatea asigurării unei protecții efective a consumatorului.

În același context, se evidențiază inegalitatea structurală între părți, consumatorul fiind considerat partea vulnerabilă, aflată într-o poziție inferioară față de profesionist, atât din punct de vedere al puterii de negociere, cât și al nivelului de informare.

Un alt principiu important este cel al protecției efective și reale a consumatorului, dezvoltat în cauza *Kušionová*. Curtea a subliniat că mecanismele de protecție trebuie să funcționeze inclusiv în faze sensibile ale raportului juridic, cum ar fi executarea silită, în special atunci când sunt afectate drepturi fundamentale, precum dreptul la locuință.

Totodată, jurisprudența consacră ideea că normele privind clauzele abuzive au un rol disuasiv, în sensul că profesionistul nu trebuie să obțină niciun avantaj din inserarea unor astfel de clauze în contractele încheiate cu consumatorii.

În materia clauzelor abuzive, instanța de judecată exercită un rol activ, depășind modelul tradițional al neutralității procesuale. Astfel, judecătorul nu se limitează la examinarea argumentelor prezentate de părți, ci are obligația de a interveni din oficiu pentru a verifica legalitatea clauzelor contractuale și pentru a înlătura acele prevederi care creează un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților.

Această abordare reprezintă o derogare de la principiul disponibilității și este justificată de necesitatea protejării consumatorului, ca parte vulnerabilă a raportului juridic. Prin urmare, instanța devine un garant al echilibrului contractual și al aplicării efective a normelor de protecție a consumatorilor.

Constatarea caracterului abuziv al unei clauze determină înlăturarea acesteia din contract, fără a produce efecte juridice pentru consumator.

Clauza abuzivă este considerată ca fiind nulă absolut, ceea ce înseamnă că nu poate genera drepturi sau obligații în sarcina consumatorului.

În același timp, contractul poate continua să existe și să producă efecte juridice, în măsura în care poate funcționa fără clauza respectivă. Menținerea contractului este preferată, pentru a asigura stabilitatea raporturilor juridice.

Un aspect esențial este faptul că instanța nu poate modifica sau adapta conținutul clauzei abuzive, ci doar să o elimine. Această regulă urmărește să mențină caracterul sancționator și preventiv al reglementării.

În situația în care contractul nu mai poate subzista fără clauza respectivă, se poate dispune desființarea integrală a acestuia.

Aplicarea jurisprudenței în materia clauzelor abuzive ridică o serie de dificultăți în practică. În primul rând, există dificultăți în identificarea clauzelor abuzive, mai ales în cazul contractelor complexe, cum sunt cele de credit sau cele din domeniul financiar. În al doilea rând, se constată un nivel redus de informare a consumatorilor, ceea ce limitează capacitatea acestora de a-și apăra drepturile. De asemenea, practica judiciară poate fi neuniformă, existând diferențe de interpretare între instanțe, ceea ce afectează previzibilitatea soluțiilor. Nu în ultimul rând, pot apărea dificultăți în aplicarea standardelor stabilite de CJUE în dreptul național, în special în contextul necesității armonizării interpretării juridice.

4. Protecția consumatorului în contractele digitale

Odată cu dezvoltarea accelerată a comerțului electronic și a serviciilor

lor digitale, protecția consumatorului în mediul online a devenit un element esențial al dreptului consumului. Contractele digitale sunt, în majoritatea cazurilor, contracte de adeziune, ale căror clauze sunt stabilite unilateral de către profesionist, fără posibilitatea reală de negociere din partea consumatorului, ceea ce sporește riscul includerii unor clauze abuzive.

Contractele digitale sunt încheiate prin intermediul platformelor online, aplicațiilor mobile sau paginilor web și se caracterizează prin:

- acceptarea rapidă și automatizată a termenilor și condițiilor;
- utilizarea unor clauze standard aplicabile unui număr mare de consumatori;
- lipsa negocierii individuale, ceea ce impune aplicarea riguroasă a normelor de protecție prevăzute de legislația națională și europeană.

La nivel european, cadrul juridic al protecției consumatorului în mediul digital este consolidat nu doar prin Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive, ci și prin Directiva (UE) 2019/770 și Directiva (UE) 2019/771, care reglementează aspecte specifice furnizării de conținut digital și bunuri în mediul online. Totodată, prelucrarea datelor personale este supusă normelor prevăzute de Regulamentul (UE) 2016/679.

Un element esențial al validității contractelor digitale îl constituie consimțământul consumatorului. În mediul online, acesta este exprimat, de regulă, prin acțiuni tehnice precum bifarea unei căsuțe („I agree”) sau apăsarea unui buton de acceptare. Cu toate acestea, pentru a produce efecte juridice, consimțământul trebuie să îndeplinească anumite condiții de validitate, respectiv să fie liber exprimat, specific, informat și neechivoc.

În practica contractelor digitale, consimțământul poate fi exprimat prin mai multe mecanisme, fiecare având implicații juridice diferite. Astfel, se disting:

- click-wrap agreements, care presupun acceptarea explicită a termenilor printr-o acțiune clară (bifare sau click);
- browse-wrap agreements, în care acceptarea este dedusă din simpla utilizare a site-ului;
- scroll-wrap agreements, care implică parcurgerea (derularea) termenilor înainte de acceptare.

Dintre acestea, doar mecanismele care implică o manifestare expresă a voinței consumatorului, precum cele de tip click-wrap, sunt considerate, în principiu, conforme cu cerințele unui consimțământ valabil, întrucât oferă o minimă garanție că utilizatorul a avut posibilitatea de a lua cunoștință de conținutul contractului.

Pentru a fi valabil, consimțământul trebuie să fie liber exprimat, fără constrângeri sau influențe nejustificate, specific, referindu-se la un set deter-

minat de clauze, informat, presupunând acces real la informațiile relevante, și neechivoc, exprimat printr-o acțiune clară. Aceste cerințe sunt susținute și de standardele impuse de Regulamentul (UE) 2016/679, în special în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal.

În practică, se constată însă o diferență semnificativă între consimțământul formal și cel real. Deși consumatorul își exprimă acordul printr-un simplu click, acesta nu parcurge, de cele mai multe ori, termenii și condițiile în integralitate, ceea ce ridică semne de întrebare cu privire la caracterul informat al consimțământului. Această situație poate conduce la o veritabilă „ficțiune juridică a consimțământului”, în care acceptarea este prezumată, dar nu reflectă o voință reală și conștientă.

Lipsa unui consimțământ efectiv și informat favorizează inserarea unor clauze abuzive în contractele digitale, întrucât consumatorul nu are posibilitatea reală de a evalua consecințele juridice și economice ale acestora. În acest context, profesionistul are obligația de a asigura transparența și accesibilitatea termenilor contractuali, prin:

- prezentarea clară și vizibilă a clauzelor;
- evidențierea obligațiilor esențiale înainte de acceptare;
- evitarea utilizării unor practici care pot induce în eroare consumatorul.

De asemenea, utilizarea unor tehnici de influențare a comportamentului utilizatorilor, cunoscute sub denumirea de „dark patterns”, precum opțiuni pre-bifate, interfețe care ascund opțiunile de refuz sau proceduri complicate de reziliere, poate afecta caracterul liber și informat al consimțământului, punând sub semnul întrebării validitatea acestuia.

Prin urmare, în contextul contractelor digitale, consimțământul nu trebuie analizat exclusiv din perspectivă formală, ci și din punct de vedere al efectivității sale. Este necesar ca acesta să reflecte o voință reală, liberă și informată, în absența căreia devine necesară intervenția mecanismelor juridice de protecție a consumatorului, inclusiv prin înlăturarea clauzelor abuzive.

Clauzele contractelor digitale trebuie să respecte principiul transparenței, fiind formulate într-un limbaj clar, accesibil și inteligibil. Consumatorul trebuie să aibă posibilitatea reală de a cunoaște drepturile și obligațiile care îi revin înainte de încheierea contractului.

Clauzele pot fi considerate abuzive atunci când creează un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților sau atunci când nu sunt prezentate într-un mod transparent. În special, sunt susceptibile de a fi abuzive:

- clauzele care permit modificarea unilaterală a prețului sau a condițiilor contractuale;

- clauzele care limitează dreptul consumatorului la rezoluțiunea contractului;
- clauzele care restricționează accesul la informații sau impun obligații disproporționate.

În economia digitală, consumatorul nu oferă întotdeauna o contraprestație bănească, ci poate furniza date cu caracter personal în schimbul accesului la servicii digitale. Astfel, datele personale dobândesc valoare economică și devin parte integrantă a raportului contractual.

Această realitate impune corelarea normelor privind protecția consumatorului cu cele privind protecția datelor, pentru a preveni utilizarea abuzivă a informațiilor personale și pentru a asigura un nivel ridicat de protecție juridică.

În mediul online, profesioniștii pot utiliza tehnici de influențare a comportamentului consumatorilor, cunoscute sub denumirea de „dark patterns”. Acestea includ:

- opțiuni pre-bifate sau dificil de dezactivat;
- interfețe care ascund opțiunile de refuz;
- proceduri complicate de reziliere a contractelor.

Astfel de practici pot afecta validitatea consimțământului și pot conduce la apariția unor dezechilibre contractuale, fiind contrare principiilor bunei-credințe și transparenței.

Contractele digitale prezintă o serie de riscuri pentru consumatori, printre care:

- lipsa transparenței și utilizarea unor clauze ambigue;
- stabilirea unor penalități disproporționate;
- modificarea unilaterală a condițiilor contractuale fără notificare;
- includerea unor obligații ascunse privind prelucrarea datelor personale.

Aceste riscuri impun o analiză riguroasă a clauzelor contractuale în raport cu principiile echilibrului contractual și bunei-credințe.

În Republica Moldova, Inspectoratul Supraveghere Produse Nealimentare și Protecția Consumatorilor are rolul de a monitoriza respectarea drepturilor consumatorilor și de a sancționa practicile comerciale incorecte în mediul digital.

Totodată, instanțele de judecată au obligația de a analiza, inclusiv din oficiu, caracterul abuziv al clauzelor contractuale, în conformitate cu prevederile Codului civil. [1] Această intervenție este esențială pentru restabilirea echilibrului contractual și protejarea consumatorului.

Concluzii

Protecția consumatorului împotriva clauzelor abuzive reprezintă un element fundamental al dreptului contractelor de consum, având rolul de a menține echilibrul juridic între profesionist și consumator. Reglementările prevăzute în Codul civil al Republicii Moldova și în Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor, în corelație cu principiile stabilite prin Directiva 93/13/CEE, instituie un cadru normativ clar pentru identificarea și sancționarea clauzelor care creează un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților. [2, 4]

Acest cadru normativ este completat de jurisprudența europeană, care a dezvoltat standarde esențiale precum controlul din oficiu al clauzelor abuzive, necesitatea asigurării unei protecții efective a consumatorului și imposibilitatea menținerii unor clauze care generează avantaje nejustificate pentru profesionist. Astfel, protecția consumatorului nu are doar un caracter formal, ci unul substanțial, orientat spre restabilirea echilibrului contractual.

Aplicarea acestor norme este consolidată prin rolul instanțelor de judecată și al autorităților competente, care pot constata nulitatea clauzelor abuzive și pot asigura respectarea principiilor de transparență, bună-credință și echitate în relațiile contractuale. Intervenția activă a instanței reprezintă o garanție esențială a protecției consumatorului, mai ales în contextul contractelor de adeziune, unde libertatea de negociere este limitată.

În același timp, dezvoltarea comerțului electronic și extinderea utilizării contractelor digitale evidențiază necesitatea adaptării mecanismelor juridice tradiționale la noile realități tehnologice. În mediul digital, consumatorul se confruntă cu riscuri suplimentare, precum lipsa transparenței, consimțământul formal, utilizarea datelor personale ca formă de contra-prestație și influențarea deciziilor prin practici înșelătoare. În acest context, aplicarea normelor privind clauzele abuzive trebuie corelată cu reglementările moderne, inclusiv Regulamentul (UE) 2016/679 și directivele europene recente privind conținutul și serviciile digitale.

Prin urmare, protecția consumatorului nu se limitează la sancționarea clauzelor abuzive, ci implică un ansamblu de măsuri preventive și corective, menite să asigure transparența, informarea adecvată și respectarea drepturilor fundamentale ale consumatorilor. Consolidarea acestor mecanisme contribuie la crearea unui mediu contractual echitabil și la dezvoltarea unor relații juridice bazate pe încredere, responsabilitate și respect reciproc. Eficiența protecției consumatorului depinde de aplicarea consecventă a legislației, de interpretarea evolutivă a normelor juridice și de capacitatea sistemului juridic de a răspunde provocărilor generate de dinamica raporturilor contractuale moderne, în special în mediul digital.

Referințe bibliografice:

1. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-75 din 06.06.2002.
2. Legea privind protecția consumatorilor nr. 105 din 13.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 122-124 din 28.03.2024.
3. Portalul Național al Instanțelor de Judecată din Republica Moldova Disponibil: <https://instante.justice.md/>.
4. Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.
Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A31993L0013>.
5. C-240/98 – Océano Grupo Editorial SA v Roció Murciano Quintero.
Disponibil: https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/affair?sort=AFF_NUM-DESC&searchTerm=%22C-240%2F98%22&publishedId=C-240%2F98
6. C-34/13 – Kušionová v SMART Capital a.s. Disponibil: https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/affair?lang=EN&sort=AFF_NUM-DESC&searchTerm=%22C-34%2F13%22&publishedId=C-34%2F13

CZU: 342.9:366.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19950208>

ROLUL INSPECTORATULUI DE STAT PENTRU SUPRAVEGHEREA PRODUSELOR NEALIMENTARE ȘI PROTECȚIA CONSUMATORULUI ÎN PREVENIREA ȘI COMBATEREA FAPTELOR ILEGALE CE CONSTITUIE CONTRAVENȚII ÎN LIMITELE COMPETENȚEI

Marcel BOȘCANEANU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Direcției studii și management al calității,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: marcelboscaneanu84@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4776-9349

Rezumat. În prezentul studiu științific se analizează aspecte de actualitate privind cadrul legal și rolul Inspectoratului de stat pentru supravegherea produselor nealimentare și protecția consumatorului în prevenirea și combaterea contravențiilor în limitele competenței ca organ de control. Mai mult decât atât, articolul este dedicat evidențierii unui important domeniu de activitate protecția consumatorului pe care legiuitorul le-a stabilit acestei instituții pentru asigurarea eficienței implementării politicii statului, exercitării activităților de supraveghere a pieței și controlul de stat în acest domeniu. Inspectoratul de stat pentru supravegherea produselor nealimentare și protecția consumatorului având una din funcții de efectuare a controlului privind legalitatea utilizării mărcilor în domeniul protecției consumatorilor poate constata, examina fapte contravenționale, încheia procese-verbale cu privire la contravenții și să aplice sancțiuni potrivit Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 în baza materialelor de control. Astfel, în conținutul studiului am relatat două aspecte importante asupra competenței: primul cu privire la constatarea faptelor contravenționale și al doilea cu privire la examinarea cauzelor contravenționale.

Cuvintele-cheie: Inspectoratul de stat pentru supravegherea produselor nealimentare și protecția consumatorului, agent constatat, contravenții, sancțiuni contravenționale, control, consumator.

THE ROLE OF THE STATE INSPECTORATE FOR SUPERVISION OF NON-FOOD PRODUCTS AND CONSUMER PROTECTION IN PREVENTING AND COMBATING ILLEGAL ACTIVITIES CONSTITUTING OFFENCES WITHIN THE LIMITS OF ITS COMPETENCE

Summary. This scientific study analyzes current issues regarding the legal framework and the role of the State Inspectorate for Supervision of Non-Food Products and Consumer Protection in preventing and combating contraventions within the limits of its competence as a control body. Moreover, the article is dedicated to highlighting an important area of activity - consumer protection - that the legislator has established for this institution in order to ensure the efficiency of implementing state policy, exercising market surveillance activities and state control in this area. The State Inspectorate for Supervision of Non-Food Products and Consumer Protection, having one of the functions of carrying out control over the legality of the use of trademarks in the field of consumer protection, can ascertain, examine contraventions, conclude reports on contraventions and apply sanctions according to the Contravention Code of the Republic of Moldova No. 218/2008 based on control materials. Thus, in the content of the study we reported two important aspects of competence: the first regarding the finding of contraventional facts and the second regarding the examination of contraventional cases.

Keywords: *State Inspectorate for Supervision of Non-Food Products and Consumer Protection, ascertaining agent, contraventions, contravention sanctions, control, consumer.*

Introducere

Lupta împotriva infracționalității, indiferent din ce domeniu, în oricare stat, se duce prin măsuri concrete, în mod egal sub aspect de prevenire și de constrângere, atât prin aplicarea sancțiunilor penale cât și contravenționale. Realitatea de astăzi ne indică că securitatea națională nu poate fi garantată doar prin aplicarea sancțiunilor penale sau contravenționale, ba mai mult, practica denotă că, cât de mult n-ar fi înăsprite aceste sancțiuni, comportamentul neregulamentar în societate, prin aceste măsuri, nu poate fi exclus completamente. Astfel că, aceste măsuri trebuie complementate cu practici și principii europene.

La etapa actuală această luptă este inspirată de îndeplinirea unor condiții politice și economice care trebuie să le îndeplinească Republica Moldova ca stat candidat ce dorește să adere la Uniunea Europeană (în continuare UE). Aderarea la UE poate fi solicitată dacă se va ține seama de valorile democratice ale UE și statul prin intermediul organelor de control își vor lua

angajamentul să le promoveze.

Dacă să ne referim concret la Politica UE de protecție a consumatorilor este recunoscută în Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE). Potrivit articolului 169 din TFUE „...pentru a promova interesele consumatorilor și pentru a asigura un nivel ridicat de protecție a consumatorilor, Uniunea contribuie la protejarea sănătății, siguranței și intereselor economice ale consumatorilor, precum și la promovarea dreptului acestora la informare, educație și organizare în vederea apărării intereselor lor” [9]. Articolul 12 din TFUE impune și el luarea în calcul a protecției consumatorilor la definirea altor politici ale Uniunii Europene (UE).

În realitate, consumatorul deține un rol esențial în economia oricărui stat, inclusiv al celui național. Un consumator bine informat are capacitatea de a influența pozitiv dezvoltarea economică a statului. Pe măsură ce nivelul de informare și educare a populației în domeniul protecției consumatorilor crește, efectele asupra calității produselor și serviciilor devin tot mai evidente. Exigențele sporite ale consumatorilor în ceea ce privește calitatea determină intensificarea concurenței în mediul de afaceri, stimulează inovarea și favorizează adoptarea tehnologiilor avansate în economie. În acest context, protecția consumatorilor s-a conturat ca o necesitate impusă de diversitatea tot mai mare a produselor și serviciilor oferite de agenții economici, care, în urma raporturilor comerciale cu consumatorii, pot genera prejudicii atât sănătății, cât și intereselor economice ale acestora. Cu toate acestea, protecția consumatorilor, în echilibru cu dezvoltarea mediului de afaceri, este un element indispensabil pentru promovarea unei concurențe sănătoase și a unei economii de piață funcționale și integre, fiind totodată și unul din domeniile prioritare a infrastructurii calității, de armonizare la acquis-ul comunitar în cadrul procesului de integrare europeană, conform Programului național de aderarea a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 306/2025 [2].

Protecția consumatorilor reprezintă o politică publică de stat, apărută ca reacție la situația în care se află consumatorul într-o piață aflată într-o continuă expansiune, caracterizată de o ofertă diversificată de bunuri și servicii. Deși această abundență generează multiple beneficii, ea produce totodată și dificultăți pentru consumatori. Conceptul de „protecție a consumatorilor” își are fundamentul în poziția de vulnerabilitate a consumatorului în raport cu profesioniștii și urmărește restabilirea echilibrului dintre părți printr-o serie de măsuri, precum: protejarea împotriva riscurilor ce pot afecta sănătatea și securitatea consumatorilor; prevenirea atingerilor aduse intereselor lor economice; asigurarea reparării prejudiciilor suferite; garantarea informării și educării consumatorilor, precum și sprijinirea organizării

acestora în vederea apărării drepturilor și intereselor legitime. În practică, încălcările legislației în domeniul protecției consumatorilor sunt frecvente și, în majoritatea cazurilor, acestea atrag aplicarea răspunderii contravenționale, ca formă de sancționare a faptelor ilicite săvârșite de profesioniști.

În scopul implementării opțiunilor Uniunii Europene menționate mai sus privind garantarea drepturilor și protecției consumatorilor, au fost instituite structuri instituționale adecvate, menite să gestioneze problema consumatorilor. În acest sens, unei autorități unice i-a fost conferită o competență generală și transversală în domeniul drepturilor consumatorilor, aceasta având atribuții, responsabilități și inițiative specifice, precum și rolul de a coordona acțiunile desfășurate de celelalte autorități publice în aplicarea politicilor sectoriale relevante.

Conform Legii nr.105/2003 privind protecția consumatorului [5], autoritatea administrativă care coordonează la nivel național controlul respectării legislației cu privire la protecția consumatorilor, având statut de punct de contact național este Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor (în continuare ISSNPC), succesor de drepturi și obligații al Agenției pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței, subordonat Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării (MDED), ce „implementează politica în domeniul protecției consumatorilor în comun cu organele centrale de specialitate ale administrației publice, cu autoritățile administrative din subordinea ministerelor și alte autorități administrative centrale din subordinea Guvernului, care au atribuții de control în domeniul protecției consumatorilor, cu autoritățile administrației publice locale cu atribuții în domeniu și cu asociațiile obștești de consumatori” [5, art.35, alin.(4) lit. a)].

În continuarea ordinelor de idei menționate la începutul articolului, această luptă împotriva infraționalității este ghidată de politica contravențională sau penală, implicând soluții specifice la nivel național. În unele țări, faptele contravenționale, denumite „microinfrațiuni”, sunt tratate în cadrul procedurii penale și atrag consecințe de natură penală. În alte state, inclusiv în Republica Moldova, aceste fapte sunt constatate și soluționate exclusiv prin procedura contravențională, conform prevederilor Codului contravențional al Republicii Moldova.

În ceea ce privește politica de combatere a contravențiilor, putem înțelege un ansamblul de măsuri juridico-contravenționale adoptate legal de instituțiile competente ale statului pentru realizarea scopului procesului contravențional, care include constatarea, examinarea, soluționarea și aplicarea sancțiunii.

Așadar, în vederea respectării acestei politici, cât și intensificării ac-

tivităților de prevenire a comiterii contravențiilor, legiuitorul a conferit instituțiilor competente atribuția de a constata, examina, soluționa și aplica sancțiuni persoanelor care încalcă normele contravenționale. Aceste atribuții sunt exercitate, prin intermediul reprezentanților legii ai autorităților publice, participanți în procesul contravențional, denumiți agenți constatatari. Conform art.385 alin.(1) Codul contravențional al Republicii Moldova [1], agentul constatator este reprezentantul autorității publice care soluționează, în limitele competenței sale, cauza contravențională....., respectiv alin.(2) al aceluiași articol menționează că este desemnat ca agent constatator funcționarul din autoritățile indicate la art.400–423¹⁰ Codul contravențional al Republicii Moldova, împuternicit cu atribuții de constatare a contravenției și/ sau de sancționare.

Metode și materiale aplicate

În vederea executării prezentului studiu, au fost utilizate mai multe metode, dintre care menționăm: analizei, deducției, comparativă, logico-juridică, de sinteză și sistematică. Totodată, cercetările întreprinse se bazează pe studierea legislației în vigoare naționale și internaționale, existentă în domeniul dat.

Rezultate obținute și discuții

În prezentul studiu științific ne vom referi la soluționarea contravențiilor de agentul constatator stabilit conform art.408 Codul contravențional al Republicii Moldova – „Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor”, după cum urmează:

„(1) Contravențiile prevăzute la art. 91¹ alin. (21), 97, 97¹, 97², art.98 alin.(2), art. 263 alin. (4)–(7), art. 267, art.272¹ alin.(7)–(11), (13) și (14), art.273 pct.1), 2), 4), 6), 10), 12), 13), 17), 18), 19), art.274 alin.(2), (6) și (7), art. 277 alin. (5) și (10), art.277¹, 278–281, art. 282 alin. (1), (2) și (5), 283, art.344–345, 348, art.349 alin.(4) și (6) se constată și se examinează de către Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor.

(2) Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor constată și examinează contravențiile prevăzute la art.84, art.273 pct.1), 4), 6), 10), 12), 19), art.274 alin.(2), (6) și (7), art.278–281, art. 344, art.349 alin.(6) și art. 364 alin. (3), (4), (5¹) și (6), săvârșite în domeniile de activitate ce țin de competența sa.

(3) Sunt în drept să constate contravenții și să încheie procese-verbale șefii și șefii adjuncți ai direcțiilor cu funcții de control, inspectorii principali, inspectorii superiori și inspectorii din cadrul Inspectoratului de Stat pentru

Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor.

(4) Sunt în drept să examineze cauze contravenționale și să aplice sancțiuni șeful și șeful adjunct al Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor [1].

Mai întâi de toate, considerăm oportun să specificăm câteva detalii asupra unor aspecte istorice de organizare, funcționare a structurii Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor (în continuare ISSPNPC). Acest inspectorat este succesorul de drepturi și obligații al Agenției pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței. Astfel, din iulie 2022 se reorganizează Agenția pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței, prin transformare, în Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor, autoritate administrativă din subordinea Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, la care a fost elaborată și aprobată Hotărârea Guvernului nr. 466 din 06.07.2022, cu privire la organizarea și funcționarea ISSPNPC [4].

Conform HG nr.466/2022, misiunea ISSPNPC constă în asigurarea implementării politicii statului, exercitarea activităților de supraveghere a pieței și controlul de stat în domeniile de competență, în modul stabilit și în limitele prevăzute de cadrul normativ. Cadrul normativ specifică că unul din domeniile de activitate este protecția consumatorului [4, art. 7, art.8 alin. (3)].

În vederea realizării misiunii sale, ISSPNPC exercită următoarele funcții în domeniul protecției consumatorilor [4, art. 9 alin. (3)]:

a) funcțiile stabilite în art. 27 alin. (3) din Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor;

b) funcțiile stabilite în art. 5 alin. (3) din Legea nr. 231/2010 cu privire la comerțul interior;

c) funcțiile stabilite în Legea nr. 461/2001 privind piața produselor petroliere;

d) constatarea clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii;

e) efectuarea controlului privind legalitatea utilizării mărcilor.

În actul normativ de bază ce reglementează organizarea și funcționarea ISSPNPC, se stabilește la art. 10 alin. (2) că unul dintre drepturile principale în exercitarea atribuțiilor ISSPNPC este să constate contravenții, să întocmească procese-verbale cu privire la contravenții și să aplice sancțiuni potrivit Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 [4].

Însă imediat apare întrebarea: cine constată aceste contravenții în cadrul legal de activitate al acestei instituții? Dacă să analizăm detaliat conținutul HG nr.466/2022 nu este clar cine realizează această activitate de

constatare, nu este menționat expres. Mai mult ca atât, în art. 20 din HG nr.466/2022 se menționează „Personalul Inspectoratului este constituit din funcționari publici și personal contractual”, atunci cine ar trebui să realizeze activitatea de constatare, funcționari publici și personal contractual ???, s-au numai funcționari publici sau numai personalul contractual ?

Însă, acest fapt este prevăzut în art. 408 alin. (3) a Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 unde se menționează „Sunt în drept să constate contravenții și să încheie procese-verbale șefii și șefii adjuncți ai direcțiilor cu funcții de control, inspectorii principali, inspectorii superiori și inspectorii din cadrul Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor” [1].

Astfel, considerăm oportun de a completa HG nr.466/2022 cu prevederile menționate supra de la art. 408 alin. (3) a Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008, pentru a specifica expres cine are dreptul să constate contravenții și să încheie procese-verbale și asta considerăm că ar putea-o face doar un funcționar public.

În continuarea ordinelor de idei, la fel considerăm oportun de a completa HG nr.466/2022 cu un nou capitol unde se va intitula „Drepturile și obligațiile funcționarilor publici ai inspectoratului”, în logica altor HG ce prevăd organizarea și funcționarea altor Inspectorate de control pe alt domeniu. De exemplu, în HG nr. 938/2023 [3], este dedicat un capitol întreg „Drepturilor și obligațiilor funcționarilor publici ai Inspectoratului Control financiar”. În noul capitol poate fi menționat expres că funcționarii publici, șefii și șefii adjuncți ai direcțiilor cu funcții de control, inspectorii principali, inspectorii superiori și inspectorii din cadrul Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor pot să constate contravenții, să încheie procese-verbale, în baza materialelor de inspectare, conform prevederilor cadrului normativ.

Un alt moment important și sensibil în opinia noastră care l-am observat și vrem să-l menționăm este, că legiuitorul conform art. 408 alin. (3) a Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 a acordat funcționarilor menționați numai dreptul de a constata contravenții, și a încheia procese-verbale, dar nu și dreptul de a examina cauzele contravenționale și a aplica sancțiunile contravenționale în baza acestor procese-verbale. Legiuitorul a considerat de cuviință că acest drept de a aplica sancțiunile pecuniare pot fi emise de către șeful și șeful adjunct al ISSPNPC. Acest drept este prevăzut expres în art. 408 alin. (3) a Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 [1], ceea ce în opinia noastră nu este corect și considerăm oportun de a fi extinse drepturile funcționarilor publici al ISSPNPC care exercită activități de supraveghere a pieței și controlul de stat în dome-

niul protecției consumatorului pe lângă constatarea contravențiilor și întocmirea proceselor-verbale.

Toate acestea ar reieși din competențele funcționale ale funcționarilor publici din cadrul ISSPNPC atribuite prin lege, care presupun o activitate mult mai largă decât constatarea contravenției, examinarea și întocmirea procesului-verbal. Astfel, s-ar cere în logica celor menționate mai sus completarea HG nr.466/2022 în ideea noului capitol, unde poate fi menționat expres că funcționarii publici, șefii și șefii adjuncți ai direcțiilor cu funcții de control, inspectorii principali, inspectorii superiori și inspectorii din cadrul ISSPNPC pot să constate contravenții, să încheie procese-verbale, să examineze cauze contravenționale și să aplice sancțiuni contravenționale, în baza materialelor de inspectare, conform prevederilor cadrului normativ...” cât și a art. 408 alin. (3) a Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 cu sintagma „...să examineze cauze contravenționale și să aplice sancțiuni contravenționale, în baza materialelor de inspectare, conform prevederilor cadrului normativ...”. Respectiv alin. (4) art. 408 a Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 de completat cu sintagma „În cazuri excepționale sunt în drept să examineze...”.

Adică, într-un sens final unul și același funcționar public desemnat din cadrul ISSPNPC constată, examinează, încheie procesul-verbal cu privire la fapta contravențională, examinează cauza contravențională și nu în ultimul rând aplică sancțiunea. Cu toate acestea, se necesită efectuarea unei clarități atât în HG nr.466/2022 cât și în art. 408 a Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 cu privire la competența funcțională a funcționarilor publici din cadrul ISSPNPC la constatarea, examinarea și soluționarea cauzelor contravenționale.

În continuarea șirului de idei, în sensul prezentului studiu, potrivit informațiilor statistice prezentate de ISSPNPC, în raportul de activitate pentru anul 2024 [8, pag. 19-20] se menționează că în perioada de raportare 2024, ISSPNPC, a înregistrat și examinat reclamații pe segmentul protecției drepturilor și intereselor economice ale consumatorilor 1412 reclamații. Examinarea proceselor verbale cu privire la contravenție ca măsură aplicată în cadrul examinării reclamațiilor au fost în număr de 357.

Totodată, trebuie să menționăm că ISSPNPC ca autoritate administrativă din subordinea Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, în vederea bunei exercitări a activităților de supraveghere a pieței și controlului de stat în domeniul protecției consumatorului se ghidează de mai multe acte normative elaborate și aprobate de acesta, printre cele mai actuale și importante sunt:

- stabilirea listelor de verificare aplicabile în cadrul controlului de stat

în domeniile de competență ale ISSPNPC, aprobate prin ordinul Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării nr.73/2025 [7];

- aprobarea Planului anual de acțiuni al Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor, la nivel de organ de control, pentru perioada anului 2026, aprobat prin ordinul Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării nr.6/2026 [6].

În concluzie, rolul agentului constatatator din cadrul autorităților competente ale statului, în cazul studiului nostru – ISSPNPC, este de a desfășura, de a pune în lucru toate acțiunile necesare și legale pentru a stabili existența unei contravenții în domeniul de competență, inclusiv pentru constatarea, încheierea proceselor-verbale, examinarea cauzelor contravenționale și aplicarea sancțiunii contravenționale care să demonstreze comiterea faptei respective și identificarea persoanei ce se face vinovată, responsabilă, de comiterea contravenției. În acest sens, ISSPNPC este autoritatea administrativă care coordonează la nivel național controlul respectării legislației cu privire la protecția consumatorilor, având statut de punct de contact național. După cum observăm are nobila misiune de a avea statut de punct de contact național, astfel ISSPNPC monitorizează activitatea de protecție a consumatorilor desfășurată și de autoritățile administrative competente indicate la art. 36 alin. (2) al Legii nr.105/2003 [5], solicită informații privind activitatea în domeniul protecției consumatorilor și contribuie cu participarea autorităților respective la elaborarea raportului anual privind protecția consumatorilor, îl aprobă până la data de 31 martie a anului în curs, pentru anul precedent, iar publicarea acestuia se face pe pagina web oficială a ISSPNPC în termen de 5 zile lucrătoare de la data aprobării. Orice abatere de la aceste norme și responsabilități sociale trebuie să fie tratate cu o reacție imediată de constrângere din partea statului, cu siguranță în cadrul unui proces legal.

Aplicarea sancțiunilor contravenționale joacă un rol esențial în prevenirea și combaterea încălcărilor normelor stabilite. ISSPNPC, la fel ca și alte autorități competente ale statului, trebuie să înțeleagă clar rolul său în prevenirea și combaterea faptelor cu grad redus de pericol social și, totodată, să identifice mecanisme adecvate pentru a asigura eficiența scopului preventiv și represiv urmărit prin aplicarea sancțiunilor. Nu este suficient ca agentul constatatator să identifice contravenția și să întocmească procesul-verbal; este necesar să depună toate eforturile pentru a se asigura că „contravenientul” înțelege gravitatea faptei și este descurajat să mai comită astfel de acțiuni ilegale în viitor.

Astfel, se constată că sunt descrise suficient în legislația națională atribuțiile și drepturile ISSPNPC la exercitarea activității de a asigura implementarea politicii statului, exercitarea activităților de supraveghere a pie-

tei și controlul de stat în domeniul protecției consumatorului, cu excepția necesității completării, HG nr.466/2022 la art. 10 alin. (2) cu prevederile de la art. 408 alin. (3) a Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008, pentru a specifica expres cine are dreptul să constate contravenții și să încheie procese-verbale și asta considerăm că ar putea-o face doar un funcționar public, cu sintagmele: „Sunt în drept să constate contravenții și să încheie procese-verbale șefii și șefii adjuncți ai direcțiilor cu funcții de control, inspectorii principali, inspectorii superiori și inspectorii din cadrul Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor”.

În continuarea ordinelor de idei, la fel considerăm oportun de a completa HG nr.466/2022 cu un nou capitol unde se va intitula „Drepturile și obligațiile funcționarilor publici ai inspectoratului”, în logica altor HG ce prevăd organizarea și funcționarea altor Inspectorate de control pe alt domeniu. De exemplu, în HG nr. 938/2023 [3], este dedicat un capitol întreg „Drepturilor și obligațiilor funcționarilor publici ai Inspectoratului Control financiar”. În noul capitol poate fi menționat expres că funcționarii publici, șefii și șefii adjuncți ai direcțiilor cu funcții de control, inspectorii principali, inspectorii superiori și inspectorii din cadrul Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor pot să constate contravenții, să încheie procese-verbale, în baza materialelor de inspectare, conform prevederilor cadrului normativ.

Un alt moment important și sensibil în opinia noastră care l-am observat și vrem să-l menționăm este de a extinde drepturile funcționarilor publici al ISSPNPC care exercită activități de supraveghere a pieței și controlul de stat în domeniul protecției consumatorului pe lângă constatarea contravențiilor și întocmirea proceselor-verbale menționat la art. 408 alin. (3) a Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008, de a acorda dreptul de a examina cauzele contravenționale și a aplica sancțiunile contravenționale în baza proceselor-verbale. Legiuitorul a considerat de cuviință că acest drept de a examina cauzele contravenționale și a aplica sancțiunile pecuniare pot fi emise de către șeful și șeful adjunct al ISSPNPC (art. 408 alin. (4) a Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008, ceea ce în opinia noastră nu este corect și considerăm oportun de a fi extinse aceste drepturi.

Toate acestea ar reieși din competențele funcționale ale funcționarilor publici din cadrul ISSPNPC atribuite prin lege, care presupun o activitate mult mai largă decât constatarea contravenției, examinarea și încheierea procesului-verbal. Astfel, s-ar cere în logica celor menționate mai sus completarea HG nr.466/2022 în ideia noului capitol, unde poate fi menționat

expres că „funcționarii publici, șefii și șefii adjuncți ai direcțiilor cu funcții de control, inspectorii principali, inspectorii superiori și inspectorii din cadrul ISSPNPC pot să constate contravenții, să încheie procese-verbale, să examineze cauze contravenționale și să aplice sancțiuni contravenționale, în baza materialelor de inspectare, conform prevederilor cadrului normativ.....” cât și completarea art. 408 alin. (3) a Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 după sintagma „.....să constate contravenții și să încheie procese-verbale.....” cu sintagma „.....să examineze cauze contravenționale și să aplice sancțiuni contravenționale, în baza materialelor de inspectare, conform prevederilor cadrului normativ.....”. Respectiv alin. (4) art. 408 a Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 de completat cu sintagma „În cazuri excepționale sunt în drept să examineze.....”.

Toate aceste concluzii, propuneri ar putea contribui la perfecționarea, îmbunătățirea cadrului legal de constatare și prevenire a ilegalităților pe acest segment. Toate atribuțiile acestei autorități administrative din subordinea Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, specializată în asigurarea implementării politicii statului, exercitării activităților de supraveghere a pieței și controlul de stat în domeniul protecției consumatorului este orientată spre același obiectiv major, de a coordona la nivel național controlul respectării legislației cu privire la protecția consumatorilor.

Referințe bibliografice:

1. Codul contravențional al Republicii Moldova. Nr.218 din 24.10.2008. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.03.2017, nr.78-84.
2. Hotărârea Guvernului nr. 306 din 28.05.2025 cu privire la aprobarea Programului național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.06.2025, nr.269-288.
3. Hotărârea Guvernului nr. 938 din 29.11.2023 cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului Control Financiar de Stat. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.12.2023, nr.465-467.
4. Hotărârea Guvernului nr. 466 din 06.07.2022 cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorului. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.07.2022, nr.221-229.
5. Legea nr.105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorului. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.03.2024, nr.122-124.
6. Ordinul Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării nr.6 din 13.01.2026. <https://consumator.gov.md/sites/default/files/media/>

documents/2026-01/Ordin%20nr%206%2013.01.2026.pdf (accesat 12.02.2026).

7. Ordinul Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării nr.73 din 13.06.2025. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149092&lang=ro (accesat 12.02.2026).

8. Raportul privind activitatea de protecție a consumatorului pentru perioada anului 2024, aprobat prin ordinul ISSPNPC nr.12 din 31.03.2025, https://consumator.gov.md/sites/default/files/media/documents/2025-05/545c0635609f49bfc777cc620daefd99_raport-pcnat-pentru-a-2024.pdf (accesat la 12.02.2026).

9. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT> (accesat la 16.02.2026).

CZU: 366.5:004

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19950298>

IMPACTUL ALGORITMILOR DE PERSONALIZARE ASUPRA CONSIMȚĂMÂNTULUI LIBER AL CONSUMATORULUI ÎN MEDIUL ONLINE

Oxana EȘANU,

doctorandă, asistent universitar, Catedra Drept Privat,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI; avocat în C.A. „Eșanu Oxana”,
e_oxana@yahoo.com,
<https://orcid.org/0000-0002-4304-2919>

Rezumat. *Prezentul articol analizează modul în care algoritmi de personalizare utilizați de platformele digitale afectează consimțământul liber al consumatorului în mediul online. Prin intermediul tehnicilor de micro-targetare (identificare), filtre informaționale și arhitecturi persuasive ale interfeței (dark patterns), companiile tehnologice structurează mediul decizional al utilizatorilor în moduri care subminează autonomia de voință și liberul arbitru, ridicate la rang de principii fundamentale ale dreptului civil și ale dreptului consumatorului. Articolul explorează cadrul juridic european și internațional aplicabil, cu accent pe Regulamentul General privind Protecția Datelor (RGPD), Directiva privind drepturile consumatorilor, Digital Services Act (DSA) și Digital Markets Act (DMA), propunând totodată o analiză critică a lacunelor legislative și a provocărilor de ordin practic în asigurarea unui consimțământ veritabil și informat în economia digitală.*

Cuvinte-cheie: *algoritmi de personalizare, consimțământ liber, consumator online, dark patterns, RGPD, autonomie de voință, economie digitală, DSA, protecția datelor personale, dreptul consumatorului.*

Abstract. *This article examines how personalization algorithms used by digital platforms affect the free consent of consumers in the online environment. Through micro-targeting techniques, information filters, and persuasive interface architectures (dark patterns), technology companies structure users' decision-making environments in ways that undermine autonomy of will and free agency, which are fundamental principles of civil law and consumer law. The article explores the applicable European and international legal framework, focusing on the General Data Protection Regulation (GDPR), the Consumer Rights Directive, the Digital Services Act (DSA), and the Digital Markets Act (DMA), while also proposing a critical analysis of legislative gaps and practical challenges in ensuring genuine and informed consent in the digital economy*

Keywords: *personalization algorithms, free consent, online consumer, dark patterns, GDPR, autonomy of will, digital economy, DSA, personal data protection, consumer law.*

Introducere

Revoluția digitală a transformat radical modul în care consumatorii interacționează cu piața. Dacă odinioară decizia de cumpărare se forma în spațiul fizic al magazinului, supusă influențelor sociale directe și transparente, astăzi aceasta este modelată, în mod preponderent, de algoritmi invizibili care operează în spatele ecranelor dispozitivelor noastre. Personalizarea algoritmică – procesul prin care sistemele informatice analizează datele comportamentale ale utilizatorilor pentru a le oferi conținut, publicitate și opțiuni adaptate profilului lor – a devenit coloana vertebrală a economiei digitale contemporane.

Paradoxul central al acestei realități constă în aceea că personalizarea, prezentată public ca un beneficiu pentru consumator, poate deveni, în esență, un instrument de manipulare subtilă a voinței sale. Consimțământul, ca element fundamental al oricărui raport juridic civil sau comercial, presupune în mod tradițional că este liber, neviciat, informat și exprimat de o persoană cu discernământ. Algoritmii de personalizare pun sub semnul întrebării fiecare dintre aceste condiții, creând medii decizionale artificiale în care autonomia de voință a consumatorului devine, cel puțin parțial, iluzorie.

Dreptul european al consumatorului și cadrul normativ privind protecția datelor personale au înregistrat progrese semnificative în ultimul deceniu, însă viteza cu care tehnologia evoluează depășește în continuare capacitatea de reacție a legiuitorului. Regulamentul General privind Protecția Datelor (RGPD) [1], intrat în vigoare în mai 2018, a stabilit pentru prima dată la nivel european un standard înalt pentru consimțământul privind prelucrarea datelor, dar aplicarea sa în contextul algoritmilor de personalizare ridică probleme juridice complexe și adesea nerezolvate.

Prezentul studiu își propune să analizeze, dintr-o perspectivă preponderent juridică, dar cu deschideri necesare spre psihologie cognitivă și economie comportamentală, felul în care algoritmii de personalizare afectează consimțământul liber al consumatorului în spațiul online. Demersul academic urmărește identificarea mecanismelor concrete de influențare a voinței, examinarea cadrului juridic aplicabil și formularea unor propuneri de *lege ferenda* menite să consolideze protecția reală a consumatorului digital.

Algoritmi de personalizare – noțiuni, tipologie și mecanisme de funcționare

Definiție și caracteristici generale

Termenul „algoritm de personalizare” desemnează, în sens larg, orice sistem automatizat de prelucrare a datelor care utilizează informații despre comportamentul, preferințele, caracteristicile demografice sau istoricul unui

utilizator pentru a-i oferi conținut, produse, servicii sau mesaje publicitare adaptate profilului său individual. Aceste sisteme nu sunt simple filtre tehnice – ele reprezintă, în realitate, instrumente de inginerie comportamentală la scară industrială.

Din perspectivă tehnică, algoritmi de personalizare funcționează prin colectarea masivă de date (big data), procesarea acestora prin tehnici de machine learning și inteligență artificială, și generarea de predicții privind comportamentul viitor al utilizatorului. Astfel, platforma anticipează nu doar ce dorește utilizatorul în prezent, ci și ce ar putea dori în viitor, construind un profil predictiv care depășește cu mult simpla preferință declarată.

Caracteristicile esențiale ale algoritmilor de personalizare, relevante din perspectivă juridică, sunt: (i) caracterul opac al funcționării lor – utilizatorul nu știe care date sunt colectate, cum sunt procesate și ce concluzii sunt extrase; (ii) caracterul dinamic și adaptiv – algoritmul se actualizează continuu pe baza noilor date generate; (iii) caracterul persuasiv – scopul nu este neutru, algoritmul optimizează spre un obiectiv comercial, de regulă maximizarea angajamentului sau a vânzărilor; (iv) scalarea – același algoritm operează simultan asupra milioane de utilizatori, cu efecte sociale agregate semnificative.

Tipuri de algoritmi de personalizare cu relevanță juridică

Literatura de specialitate distinge mai multe categorii de algoritmi de personalizare, fiecare cu implicații juridice distincte, care necesită abordări normative diferențiate.

a) Algoritmii de recomandare (recommendation engines) – prezenți pe platforme precum Netflix, Amazon, Spotify sau YouTube – sugerează utilizatorilor conținut sau produse pe baza istoricului lor de navigare, cumpărare sau vizionare. Deși aparent neutri, acești algoritmi pot crea „bule informaționale” (filter bubbles²) care limitează accesul utilizatorului la informație diversă și îi consolidează prejudecățile cognitive existente, cu consecințe relevante atât în dreptul consumatorului, cât și în dreptul mass-media și al comunicărilor.

b) Algoritmii de afișare a publicității direcționate (targeted advertising algorithms) – operaționalizați de platforme precum Google Ads sau Meta Ads – utilizează profilurile comportamentale ale utilizatorilor pentru a le difuza mesaje publicitare personalizate. Aceștia reprezintă nucleul economic al majorității platformelor digitale gratuite și ridică cele mai acute probleme din perspectiva consimțământului informat, întrucât funcționează pe baza unor date colectate adeseori fără cunoștința reală a utilizatorului.

c) Algoritmii de prețuri dinamice (dynamic pricing algorithms) – utilizați de companii aeriene, platforme de transport sau comercianți online –

ajustează prețurile în timp real în funcție de profilul utilizatorului, momentul accesării și comportamentul său anterior. Practicile de discriminare prin preț, deși nu sunt ilegale per se în toate jurisdicțiile, pot constitui practici comerciale neloiale atunci când se bazează pe date personale prelucrate fără un consimțământ valid, aducând atingere principiului egalității de tratament.

d) Algoritmii de scor de creditare și de evaluare a riscului – utilizați de instituții financiare, companii de asigurări sau platforme fintech – produc decizii automatizate cu impact major asupra drepturilor și intereselor consumatorilor, intrând astfel în sfera directă de aplicare a art. 22 din RGPD privind dreptul de a nu fi supus unor decizii exclusiv automatizate, cu toate garanțiile procedurale aferente [2].

Economia atenției și arhitectura persuasivă a platformelor

Înțelegerea deplină a modului în care algoritmii de personalizare afectează consimțământul consumatorului necesită o scurtă incursiune în conceptul de „economie a atenției” (attention economy), formulat de Herbert Simon [3] și dezvoltat ulterior de autori precum Tim Wu [4] sau Shoshana Zuboff [5]. Conform acestei paradigme, atenția umană constituie resursa economică principală în mediul digital, iar platformele concurează agresiv pentru captarea și menținerea acesteia, algoritmii de personalizare reprezentând instrumentul principal în atingerea acestui obiectiv.

Algoritmii de personalizare nu se limitează la adaptarea conținutului la preferințele existente ale utilizatorului, ci modelează activ acele preferințe, exploatând mecanisme psihologice recunoscute în literatura de specialitate: (i) efectul de confirmare (confirmation bias), prin afișarea preferințelor a conținutului care confirmă credințele existente ale utilizatorului; (ii) variabilitatea recompensei (variable reward scheduling), principiu preluat din psihologia comportamentală skineriană, care face ca utilizatorul să revină compulsiv pe platformă în așteptarea conținutului „surpriză”; (iii) dovada socială (social proof), prin evidențierea reacțiilor altor utilizatori pentru a influența comportamentul individual; (iv) urgența artificială (artificial scarcity/urgency), utilizată extensiv în comerțul electronic pentru a accelera deciziile de cumpărare.

Aceste tehnici, atunci când sunt implementate prin intermediul interfețelor digitale, compun ceea ce literatura de specialitate denumește „arhitecturi de alegere” (choice architectures) manipulative sau, în terminologia juridică emergentă, dark patterns – despre care vom discuta în secțiunea dedicată. Consecința juridică imediată este că mediul decizional în care operează consumatorul online nu este neutru, ci este construit și optimizat de platformă în scopuri proprii, punând sub semnul întrebării caracterul liber al oricărui consimțământ exprimat în acest context.

Consimțământul liber al consumatorului – fundamente juridice și conceptuale

Consimțământul în dreptul civil clasic

Consimțământul reprezintă, în dreptul civil, manifestarea de voință a unei persoane prin care aceasta acceptă sau refuză încheierea unui act juridic. Doctrina clasică, pornind de la principiile dreptului roman, a identificat condițiile esențiale ale unui consimțământ valabil: acesta trebuie să fie serios – exprimat cu intenția de a produce efecte juridice –, liber – neviciat prin eroare, dol sau violență – și în cunoștință de cauză, ceea ce presupune că persoana dispune de informațiile relevante pentru a lua o decizie rațională.

Viciile de consimțământ – eroarea, dolul și violența – sunt reglementate în toate codurile civile de tradiție romanistă, inclusiv în Codul Civil al Republicii Moldova [7] și în Codul Civil Român [6]. Dolul, definit ca inducerea în eroare a celeilalte părți prin mijloace viclene sau prin omisiunea intenționată a unor informații esențiale, prezintă cea mai mare relevanță în contextul algoritmilor de personalizare, întrucât mecanismele dark patterns pot fi calificate, în anumite circumstanțe, drept mijloace dolosive în sens juridic, subminând liberul arbitru al consumatorului.

Autonomia de voință – principiul libertății contractuale combinat cu regula „pacta sunt servanda” – constituie, în dreptul privat modern, prezumția de bază a oricărei interacțiuni juridice. Această autonomie devine însă o ficțiune în condițiile în care mediul decizional al consumatorului este construit și optimizat de algoritmi cu scopuri comerciale, iar consumatorul nu poate percepe și nici înțelege mecanismele care îi modelează preferințele și comportamentul.

Consimțământul în dreptul european al consumatorului

Dreptul european al consumatorului a construit, în decursul ultimilor patruzeci de ani, un edificiu normativ care recunoaște dezechilibrul structural dintre consumator și comerciant și încearcă să îl corecteze prin mecanisme de protecție specifice. Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive [8], Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor [9] și Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale [10] formează nucleul acestui corpus normativ, aplicabil și în contextul comercializării de produse și servicii prin intermediul platformelor digitale.

Principiul transparenței informaționale constituie pilonul central al protecției consumatorului digital. Comerciantul are obligația de a furniza consumatorului, anterior încheierii contractului, informații clare, complete și comprehensibile privind natura produsului sau serviciului, prețul total, condițiile de reziliere, dreptul de retragere și identitatea comerciantului. Aceste obligații, concepute inițial pentru mediul comercial tradițional, de-

vin insuficiente în contextul algoritmicizat, în care condițiile contractuale sunt prezentate prin interfețe optimizate să descurajeze lectura și înțelegerea lor.

Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene a evoluat treptat spre o interpretare funcțională a consimțământului consumatorului, recunoscând că simplul acces la informație nu echivalează cu informarea reală. În cauza Planet49 [11], Curtea a statuat că bifarea prealabilă a căsuțelor de consimțământ nu constituie un consimțământ valabil în sensul Directivei ePrivacy și al RGPD, trasând astfel o linie clară între consimțământul formal și cel real, cu caracter de precedent interpretativ în materia platformelor digitale.

Consimțământul în regimul RGPD – standard ridicat și limitele sale practice

RGPD a reprezentat un salt calitativ major în materia consimțământului privind prelucrarea datelor cu caracter personal. Art. 4 alin. (11) definește consimțământul ca „orice manifestare de voință liberă, specifică, informată și lipsită de ambiguitate a persoanei vizate prin care aceasta acceptă, printr-o declarație sau printr-o acțiune fără echivoc, că datele cu caracter personal care o privesc să fie prelucrate”. Considerentul 42 precizează că consimțământul nu ar trebui să fie valabil în cazul în care persoana vizată nu are posibilitatea reală de a alege sau este constrânsă, în orice mod, să și-l acorde.

Cerința că consimțământul să fie „liber” (freely given) ridică probleme acute în contextul platformelor digitale. Art. 7 alin. (4) din RGPD și Considerentul 43 stabilesc că atunci când executarea unui contract sau furnizarea unui serviciu este condiționată de acordarea consimțământului pentru prelucrarea datelor care nu este necesară pentru executarea contractului, consimțământul nu este liber. Totuși, modelul de business al majorității platformelor digitale gratuite se bazează tocmai pe această condiționare implicită: accesul la serviciu este schimbat pe consimțământul la profilarea comportamentală și la publicitatea targetată (îndreptată spre un grup-țintă).

Comitetul European pentru Protecția Datelor (CEPD) a emis Orientările 05/2020 privind consimțământul [12], care clarifică în detaliu condițiile unui consimțământ valid în temeiul RGPD, subliniind că dezechilibrul de putere dintre platformele digitale și utilizatorii individuali creează o prezumție de constrângere care poate invalida consimțământul. Cu toate acestea, implementarea practică a acestor orientări rămâne deficitară, întrucât mecanismele de control și sancțiune variază semnificativ de la un stat membru la altul, generând o aplicare inegală a standardului european

Dark patterns – manipularea consimțământului prin design digital Definiție și taxonomie

Conceptul de „dark patterns” a fost introdus în literatura academică de Harry Brignull [13] în 2010, pentru a descrie tehnicile de design al inter-

feței utilizator care manipulează utilizatorul să ia decizii nedorite sau neavantajoase pentru el, în beneficiul platformei. Deși termenul are origine în designul UX (User Experience), acesta a dobândit rapid relevanță juridică, reprezentând una dintre cele mai semnificative provocări pentru consimțământul liber al consumatorului online.

Comitetul European pentru Protecția Datelor a publicat în 2022 Orientările 03/2022 privind modelele de interfață înșelătoare [14], identificând șase categorii principale: (i) overloading – supraîncărcarea utilizatorului cu informații, solicitări sau opțiuni pentru a-l determina să accepte mai mult decât intenționează; (ii) skipping – proiectarea interfeței în așa fel încât utilizatorul să omită informații sau setări de protecție importante; (iii) stirring – apelul la emoții sau exploatarea prejudecăților cognitive pentru a influența decizia utilizatorului; (iv) obstructing – crearea de obstacole în calea utilizatorilor care doresc să-și protejeze viața privată sau să-și retragă consimțământul; (v) fickle – proiectarea inconsistentă a interfeței care induce confuzie; (vi) left in the dark – utilizatorul nu primește informații suficiente pentru a înțelege consecințele acțiunilor sale.

Această taxonomie are o importanță juridică deosebită, întrucât permite operaționalizarea conceptelor juridice tradiționale – dolul, practicile înșelătoare, clauzele abuzive – în contextul specific al interfeței digitale. Dark patterns nu sunt simple inconveniențe tehnice: ele reprezintă, în esența lor juridică, tehnici de viciere a consimțământului consumatorului, cu consecințe asupra valabilității actelor juridice încheiate în astfel de condiții.

Mecanisme concrete de viciere a consimțământului

Analiza practicilor concrete ale platformelor digitale permite identificarea unor mecanisme specifice de viciere a consimțământului, fiecare cu o calificare juridică distinctă și cu consecințe diferite asupra valabilității actului juridic sau a răspunderii operatorului.

a) Confirmshaming – utilizarea unor texte cu încărcătură emoțională negativă pentru opțiunea de refuz (de exemplu: „Nu, prefer să rămân neinformați” sau „Nu doresc oferte avantajoase”), în scopul inducerii unui sentiment de vinovăție sau inadecvare care îl determină pe utilizator să accepte. Această practică poate fi calificată drept practică comercială agresivă în sensul art. 8-9 din Directiva 2005/29/CE, întrucât exercită o presiune psihologică nejustificată asupra consumatorului, afectând în mod semnificativ libertatea sa de alege.

b) Roach motel – crearea unui sistem în care intrarea (acceptul consimțământului, înscrierea la un serviciu) este facilă, iar ieșirea (retragerea consimțământului, dezabonarea) este deliberat dificilă sau obscură. Această practică violează direct cerința art. 7 alin. (3) din RGPD, potrivit căreia re-

tragerea consimțământului trebuie să fie la fel de ușoară ca acordarea lui, și poate constitui totodată o clauză abuzivă în sensul Directivei 93/13/CEE, prin crearea unui dezechilibru semnificativ în detrimentul consumatorului.

c) Misdirection – atragerea atenției utilizatorului spre elemente vizuale care distrag de la opțiunile de protecție a datelor sau de la informațiile relevante pentru consimțământ. Prin tehnici de design (culori, dimensiuni, animații, contrast), platforma ierarhizează vizual informația în favoarea opțiunilor care îi servesc interesele comerciale. Această practică poate constitui o omisiune înșelătoare în sensul art. 7 din Directiva 2005/29/CE, prin prezentarea informației într-un mod care afectează capacitatea consumatorului de a lua o decizie informată.

d) Privacy zuckering – termenul desemnează practica de a înșela utilizatorul să partajeze mai multe informații personale decât intenționează, prin interfețe proiectate să maximizeze divulgarea. Aceasta ridică probleme atât în temeiul RGPD – principiul minimizării datelor, art. 5 alin. (1) lit. c) –, cât și în dreptul comun al contractelor, prin lipsa de claritate a obiectului consimțământului acordat.

e) Trick questions – formularea întrebărilor privind consimțământul în limbaj negativ dublu sau în termeni tehnici excesiv de complecși, astfel încât să inducă în eroare utilizatorul privind consecințele alegerii sale. Această practică poate constitui un viciu de eroare sau dol în sensul dreptului civil, afectând fundamental valabilitatea consimțământului exprimat.

Dark patterns și răspunderea juridică – stadiul actual

Calificarea dark patterns ca practici ilicite și stabilirea răspunderii juridice a platformelor care le utilizează ridică provocări semnificative în dreptul pozitiv actual. Directiva 2005/29/CE oferă o bază normativă pentru calificarea dark patterns ca practici comerciale neloiale, înșelătoare sau agresive, dar aplicarea sa în contextul digital s-a dovedit deficitară, în principal din cauza dificultăților de probă și a resurselor limitate ale autorităților naționale de supraveghere.

Digital Services Act (DSA) [15], intrat în vigoare în 2022 și aplicabil în totalitate din august 2023, a adus o inovație normativă semnificativă: art. 25 interzice explicit platformelor online utilizarea de interfețe sau tehnici care induc în eroare utilizatorul, îi afectează capacitatea de alegere sau îi viciază consimțământul. Platformele de dimensiuni mari (Very Large Online Platforms – VLOPs) au obligații suplimentare, inclusiv auditări independente anuale și accesul cercetătorilor la date, sub sancțiunea unor amenzi de până la 6% din cifra de afaceri globală anuală.

Micro-„targetarea” și manipularea comportamentală – dimensiunea juridică

Micro-„targetarea” – concept și implicații juridice

Micro-targetarea (micro-targeting) reprezintă practica de difuzare a unor mesaje personalizate – comerciale, politice sau de altă natură – către segmente extrem de precise de utilizatori, definite pe baza unor profiluri comportamentale detaliate. Tehnica, dezvoltată inițial în marketing politic, a fost generalizată în toate domeniile comunicării comerciale și non-comerciale online, devenind astăzi un instrument standard al economiei digitale.

Din perspectivă juridică, micro-„targetarea” ridică probleme de ordin constituțional – dreptul la viață privată, libertatea de opinie, egalitatea de tratament –, civil – consimțământul, dolul, abuzul de drept – și administrativ – protecția datelor, practicile comerciale neloiale. Specificul micro-targetării constă în aceea că exploatează nu numai comportamentul trecut al utilizatorului, ci și vulnerabilitățile sale psihologice actuale, momentele de fragilitate emoțională sau circumstanțele personale nefavorabile, amplificând astfel riscul de viciere a consimțământului.

Scandalul Cambridge Analytica [16], care a demonstrat utilizarea datelor personale a milioane de utilizatori Facebook pentru micro-targetare politică, a reprezentat un punct de inflexiune în conștientizarea publică și politică a acestor riscuri. Anchetele desfășurate ulterior de autoritățile de protecție a datelor din Irlanda, Marea Britanie și Statele Unite au confirmat că practicile de micro-targetare pot depăși limitele consimțământului acordat de utilizatori și pot constitui prelucrări de date ilegale, cu consecințe sancționatorii semnificative pentru operatori.

Exploatarea vulnerabilităților cognitive și psihologice

Economia comportamentală, fondată de Kahneman și Tversky [17] și dezvoltată ulterior de Thaler și Sunstein¹⁸ prin conceptul de „nudge”, a demonstrat că deciziile umane nu sunt rezultatul unui proces de maximizare rațională a utilității, ci sunt puternic influențate de factori cognitivi, emoționali și contextuali. Algoritmii de personalizare exploatează sistematic aceste descoperiri ale psihologiei cognitive pentru a-și atinge obiectivele comerciale.

Principalele vulnerabilități cognitive exploatate de algoritmii de personalizare includ: (i) efectul de ancorare (anchoring effect) – prezentarea unui preț de referință ridicat înainte de cel real, pentru a-l face pe acesta să pară mai avantajos; (ii) efectul de disponibilitate (availability heuristic) – afișarea preferențială a recenziunilor pozitive care confirmă valoarea produsului; (iii) aversiunea față de pierdere (loss aversion) – accentuarea riscului de a „pierde” o ofertă limitată în timp, pentru a crea urgență artificială; (iv) efectul de dotare (endowment effect) – oferirea de probe gratuite urmată de facturare automată, mizând pe inerția utilizatorului.

Din punct de vedere juridic, exploatarea sistematică a acestor vulne-

rabilități cognitive prin algoritmi de personalizare poate constitui o practică comercială agresivă în sensul Directivei 2005/29/CE, dacă afectează în mod semnificativ libertatea de alegere a consumatorului mediu. Conceptul de „consumator mediu” utilizat ca standard de referință în dreptul european al consumatorului devine însă problematic atunci când comportamentul consumatorului este sistematic modelat de algoritmi, întrucât standardul normativ este construit pe premisa unui consumator care acționează în condiții decizionale neutre.

Profilarea și decizia automatizată – regimul art. 22 RGPD

Art. 22 din RGPD consacră dreptul persoanei vizate de a nu face obiectul unei decizii bazate exclusiv pe prelucrarea automată, inclusiv profilarea, care produce efecte juridice sau care o afectează în mod semnificativ într-un mod similar. Această dispoziție are o relevanță deosebită pentru algoritmii de personalizare care generează decizii automate privind accesul la produse, prețuri, servicii financiare sau oportunități de angajare.

Condițiile în care decizia automatizată este permisă prin excepție (art. 22 alin. (2) RGPD) includ: (a) necesitatea pentru executarea sau încheierea unui contract; (b) autorizarea printr-un act legislativ al Uniunii sau al statului membru; (c) consimțământul explicit al persoanei vizate. În toate aceste cazuri, operatorul trebuie să implementeze „măsuri adecvate” pentru protejarea drepturilor persoanei vizate, inclusiv dreptul de a obține intervenție umană, de a-și exprima punctul de vedere și de a contesta decizia.

Interpretarea CJUE și a CEPD sugerează că termenul „afectează în mod semnificativ” trebuie interpretat extensiv, incluzând nu numai deciziile cu efecte juridice formale, ci și pe cele care influențează substanțial comportamentul sau oportunitățile persoanei vizate. Prin această interpretare, o parte semnificativă a deciziilor generate de algoritmii de personalizare ar putea cădea sub incidența art. 22 RGPD, cu consecința necesității unui consimțământ explicit și a garantării dreptului la intervenție umană [18].

Cadrul juridic european și internațional – analiză comparativă Pilonii legislativi europeni

Uniunea Europeană a adoptat în ultimii ani un pachet legislativ fără precedent în materia reglementării algoritmilor și a platformelor digitale, care transformă fundamental raportul de putere dintre platforme și utilizatori. Principalele instrumente juridice cu relevanță directă pentru subiectul prezentei analize sunt:

Regulamentul General privind Protecția Datelor (RGPD) reprezintă, cum am arătat, standardul de referință pentru consimțământul privind prelucrarea datelor. Sancțiunile prevăzute – până la 4% din cifra de afaceri globală anuală sau 20 milioane EUR, oricare este mai mare – au demonstrat un

efect disuasiv semnificativ, amenzile impuse platformelor majore atingând sute de milioane de euro, cu efecte de conformare la nivelul întregii industrii.

Digital Services Act (DSA) introduce obligații specifice pentru platformele online privind transparența algoritmilor de recomandare (art. 27), interzicerea publicității targetate bazate pe date sensibile sau direcționate către minori (art. 26) și interzicerea dark patterns (art. 25). Platformele de dimensiuni mari au obligații suplimentare, inclusiv auditări independente anuale și accesul cercetătorilor la datele privind funcționarea algoritmilor de recomandare.

Digital Markets Act (DMA) – Regulamentul (UE) 2022/1925 [19] – vizează platformele cu putere de gatekeeper pe piețele digitale, impunând obligații specifice privind interoperabilitatea, portabilitatea datelor și interzicerea combinării datelor utilizatorilor din diferite surse fără consimțământ explicit. DMA creează astfel o presiune structurală pentru reducerea dependenței utilizatorilor de o singură platformă și pentru creșterea concurenței, factori care contribuie indirect la consolidarea libertății de alegere a consumatorului.

AI Act [20] – adoptat în 2024 – introduce o abordare bazată pe risc pentru reglementarea sistemelor de inteligență artificială, clasificând anumite aplicații ca având „risc inacceptabil” – interzise, cum ar fi sistemele de manipulare subliminală sau de scoring social – sau „risc ridicat” – supuse unor cerințe stricte de transparență și audit. Sistemele care utilizează tehnici subliminale pentru a influența comportamentul consumatorului în detrimentul acestuia vor fi interzise, reprezentând un pas major în protecția autonomiei de voință în mediul digital

Abordarea SUA – autoreglementare și litigii private

Statele Unite nu dispun de un cadru legislativ federal unitar în materia protecției datelor personale sau a reglementării algoritmilor de personalizare, adoptând în schimb o abordare sectorială și bazată preponderent pe autoreglementare și litigii private. California Consumer Privacy Act (CCPA), adoptat în 2018 și modificat prin California Privacy Rights Act (CPRA) în 2020, reprezintă cel mai avansat instrument legislativ la nivel de stat, recunoscând consumatorilor dreptul de opt-out din vânzarea datelor personale și din profilare pentru publicitate, servind ca model pentru legislații similare din alte state.

Federal Trade Commission (FTC) a jucat un rol central în reglementarea practicilor de personalizare prin acțiuni de enforcement bazate pe Secțiunea 5 a FTC Act, care interzice practicile înșelătoare sau neloiale în comerț. Constatările FTC în cazuri majore (Facebook/Meta, Google, Amazon) au demonstrat că practicile de colectare excesivă de date și de profilare fără

un consimțământ real pot constitui practici înșelătoare. Totuși, sancțiunile financiare impuse de FTC, deși record ca valoare absolută, reprezintă adesea o fracțiune neglijabilă din veniturile platformelor, limitând semnificativ efectul disuasiv.

Proliferarea litigiilor private de tip class action în instanțele americane a compensat parțial limitele acțiunilor administrative. Cauze precum *In re Facebook, Inc. Consumer Privacy User Profile Litigation* sau *Calhoun v. Google LLC* au generat despăgubiri substanțiale și au contribuit la conturarea standardelor privind consimțământul informat în mediul digital. Totuși, complexitatea tehnică a algoritmilor de personalizare creează dificultăți probatorii semnificative pentru reclamanți, limitând accesul efectiv la justiție al consumatorilor individuali.

Cadrul normativ în Republica Moldova

Republica Moldova, în calitate de stat asociat al Uniunii Europene prin Acordul de Asociere semnat în 2014 și candidat la aderarea la UE din iunie 2022, a adoptat un parcurs de aliniere a legislației naționale la acquis-ul comunitar în materia protecției datelor și a drepturilor consumatorilor, cu progrese semnificative în ultimii ani.

Legea nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal, supusă unui proces de revizuire pentru alinierea la standardele RGPD, reprezintă cadrul normativ de bază în materie. Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal (CNPDCP) a emis recomandări și decizii în materie de consimțământ, deși resursele limitate ale instituției afectează capacitatea de supraveghere efectivă a practicilor platformelor digitale active pe teritoriul Republicii Moldova.

Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor stabilește cadrul general al drepturilor consumatorilor, inclusiv dreptul la informare corectă și completă. Transpunerea directivelor europene în materia practicilor comerciale neloiale și a drepturilor consumatorilor a furnizat instrumente juridice suplimentare, dar aplicarea lor în contextul platformelor digitale și al algoritmilor de personalizare rămâne insuficient dezvoltată atât în practica judiciară, cât și la nivelul organelor de supraveghere, reflectând o lacună instituțională care necesită adresare urgentă.

Lacune legislative și provocări practice

Insuficiența conceptului de „consumator mediu” în era algoritmică

Standardul „consumatorului mediu” – persoana rezonabil informată, atentă și circumspectă – care stă la baza mare parte a legislației europene în materia practicilor comerciale, a fost conceput pentru un mediu comercial pre-digital, în care consumatorul dispunea de timp și de informație suficientă pentru a lua decizii raționale. În mediul digital contemporan, dominat de

algoritmi de personalizare, acest standard devine problematic din mai multe perspective.

În primul rând, algoritmi de personalizare sunt proiectați tocmai pentru a exploata devierile sistematice de la raționalitate ale consumatorului mediu – devieri identificate și documentate de economia comportamentală. Astfel, standardul „consumatorului mediu” legitimează, paradoxal, practici care exploatează iraționalitatea cognitivă umană ca pe o resursă. În al doilea rând, personalizarea algoritmică implică faptul că nu există un „mediu digital mediu” – fiecare utilizator trăiește o experiență online unică, construită special pentru el, ceea ce face imposibilă evaluarea practicii comerciale dintr-o perspectivă unitară și obiectivă.

O soluție parțială la această problemă o reprezintă adoptarea unui standard situațional sau funcțional, care să ia în considerare vulnerabilitatea specifică a utilizatorului în contextul concret al interacțiunii cu algoritmul. Art. 5 alin. (3) din Directiva 2005/29/CE conține deja un astfel de element, prevăzând protecție sporită pentru consumatorii vulnerabili, dar aplicarea sa în contextul digital necesită o interpretare evolutivă din partea instanțelor și a autorităților de supraveghere.

Problema opacității algoritmice și a „explainabilității”

Una dintre cele mai semnificative lacune ale cadrului juridic actual privind consimțământul în contextul algoritmilor de personalizare rezidă în opacitatea fundamentală a acestor sisteme. Algoritmi de machine learning de ultimă generație, în special rețelele neurale profunde (deep neural networks), sunt sisteme a căror funcționare internă nu poate fi înțeleasă sau explicată nici de către creatorii lor – fenomen cunoscut drept „problema cutiei negre” (black box problem) –, creând o tensiune fundamentală cu cerințele de transparență ale dreptului pozitiv.

Această opacitate creează o tensiune fundamentală cu cerința RGPD privind transparența prelucrării datelor și cu dreptul persoanei vizate de a obține explicații privind deciziile automate (art. 13-15 și art. 22 alin. (3) din RGPD). Chiar dacă operatorul furnizează informații despre logica deciziei automate, aceste informații sunt adesea insuficient de detaliate pentru a permite consumatorului să înțeleagă cu adevărat mecanismele care îi influențează comportamentul și deciziile.

Cerința de „explainabilitate” a algoritmilor de inteligență artificială, consacrată parțial de AI Act și discutată extensiv în literatura de specialitate, reprezintă un răspuns tehnico-juridic la această provocare. Cu toate acestea, există limite tehnice reale ale „explainabilității” sistemelor complexe de AI, iar soluțiile propuse (LIME, SHAP, explicații contrafactice) rămân insuficient de intuitive pentru utilizatorul obișnuit, ridicând problema dacă „explai-

nabilitate” a tehnică echivalează cu informarea reală necesară unui consimțământ valabil în sens juridic.

Consimțământul dinamic și gestionarea preferințelor

Caracterul dinamic și continuu al prelucrării algoritmice contrastează cu natura punctuală și statică a consimțământului, astfel cum este conceput în modelele juridice tradiționale. Utilizatorul care acceptă termenii și condițiile unei platforme la momentul înregistrării nu poate anticipa cum vor evolua practicile de personalizare ale platformei în cursul anilor următori, nici cum vor fi utilizate datele acumulate pentru a-i construi un profil din ce în ce mai precis și mai predictiv.

Această problemă necesită reconsiderarea conceptului de consimțământ dinamic (dynamic consent) – un model în care utilizatorul poate gestiona continuu preferințele privind prelucrarea datelor sale și poate retrage sau modifica consimțământul acordat anterior pentru categorii specifice de prelucrări. Soluții tehnice emergente, precum Privacy Enhancing Technologies (PETs), sistemele de gestionare a consimțământului (Consent Management Platforms – CMPs) certificate și standardele tehnice privind gestionarea preferințelor, reprezintă pași în direcția corectă, dar eficiența lor rămâne limitată fără o obligativitate juridică clară și sancțiuni disuasive pentru nerespectare.

Dificultăți de „enforcement” și fragmentarea jurisdicțională

Aplicarea efectivă a cadrului juridic privind consimțământul liber al consumatorului online se confruntă cu obstacole structurale majore. Natura transfrontalieră a majorității platformelor digitale creează dificultăți de jurisdicție și de executare a sancțiunilor. Principiul „ghișeului unic” (one-stop-shop) prevăzut de RGPD a generat o concentrare excesivă a dosarelor la autoritatea de supraveghere din Irlanda, unde sunt stabilite sediile europene ale majorității platformelor majore, cu acuzații de enforcement insuficient de riguros.

Asimetria de resurse dintre autoritățile naționale de supraveghere și corporațiile tehnologice multinaționale creează un dezechilibru structural care limitează capacitatea de investigare și sancționare. Platformele dispun de echipe extinse de juriști specializați și de capacitatea de a contesta deciziile administrative prin ani de litigii, în timp ce autoritățile operează cu bugete limitate și personal insuficient specializat în aspectele tehnice ale algoritmilor de personalizare.

Dificultățile probatorii în demonstrarea relației cauzale dintre funcționarea unui algoritm de personalizare și vicierea consimțământului unui consumator specific reprezintă un obstacol semnificativ atât în procedurile administrative, cât și în litigiile civile individuale. Accesul la datele interne ale platformelor privind funcționarea algoritmilor este esențial pentru demonstrarea practicilor ilegale, dar obținerea lui în cadrul procedurilor judiciare

se dovedește extrem de dificilă, creând o asimetrie informațională profundă care dezavantajează structural consumatorul și autoritățile de supraveghere.

Propuneri de lege ferenda și recomandări de politică legislativă
Reformarea standardului de consimțământ în contextul algoritmizat

Prima propunere vizează reformarea conceptuală a consimțământului în dreptul european al consumatorului și al protecției datelor, pentru a-l adapta realităților mediului digital algoritmizat. Aceasta ar putea include: (i) introducerea unui standard de „consimțământ cu adevărat informat” (genuinely informed consent) care să impună testarea empirică a înțelegerii reale de către utilizator a consecințelor alegerii sale, nu numai furnizarea formală de informații; (ii) prezumția de viciare a consimțământului în cazul utilizării dovedite a dark patterns, cu inversarea sarcinii probei în sarcina platformei; (iii) reglementarea expresă a obligației de „design neutru” (neutral design) pentru interfețele care colectează consimțământul, cu standarde tehnice minime impuse de autoritățile de supraveghere.

Obligativitatea interoperabilității și a portabilității consimțământului

A doua propunere vizează introducerea obligativității interoperabilității sistemelor de gestionare a consimțământului și a portabilității preferințelor utilizatorului între platforme. Similar portabilității datelor prevăzute de art. 20 din RGPD, aceasta ar permite utilizatorilor să-și configureze preferințele privind personalizarea o singură dată și să le aplice pe toate platformele, eliminând necesitatea acordării repetate a consimțământului în condiții de interfață manipulate. Această abordare ar reduce semnificativ oboseala consimțământului (consent fatigue) – fenomenul prin care utilizatorul ajunge să accepte orice, din epuizare – și ar crește calitatea alegerilor efectuate.

Dreptul la un algoritm neutru de recomandare

A treia propunere, mai ambițioasă, constă în recunoașterea expresă a dreptului consumatorului de a accesa serviciile platformei prin intermediul unui algoritm neutru de recomandare – adică un sistem care nu optimizează spre obiective comerciale ale platformei, ci spre preferințele declarate explicit de utilizator. Această idee, prezentă în germene în art. 27 alin. (3) din DSA (dreptul de opt-out din recomandările bazate pe profilare), ar trebui extinsă și transformată dintr-un drept de opt-out (refuz) într-un drept de opt-in (alegere pozitivă), cu posibilitatea selecției criteriilor de recomandare de către utilizator.

Consolidarea sistemului de sancțiuni și de reparare a prejudiciului

A patra propunere vizează consolidarea sistemului de sancțiuni și de reparare a prejudiciului cauzat consumatorilor prin practici algoritmice ilegale. Aceasta ar include: (i) introducerea unei prezumții de prejudiciu în

cazul constatării utilizării dark patterns sau a profilării fără consimțământ valid, cu consecința facilitării acțiunilor colective ale consumatorilor; (ii) crearea unui fond de compensare pentru victimele practicilor algoritmice ilegale, finanțat din amenzile impuse platformelor; (iii) obligativitatea auditurilor independente anuale ale algoritmilor de personalizare, cu publicarea rezultatelor în format accesibil publicului, pentru a asigura transparența și responsabilizarea operatorilor.

Educația digitală ca remediu structural

Dincolo de intervențiile legislative, educația digitală a consumatorilor reprezintă un remediu structural indispensabil. Cunoașterea mecanismelor prin care algoritmi de personalizare influențează comportamentul decizional este o condiție prealabilă a exercitării efective a drepturilor garantate de cadrul normativ. Propunem includerea educației privind economia atenției și mecanismele algoritmice în curricula educațională de la nivel preuniversitar, precum și campanii de informare publică coordonate de autoritățile de protecție a consumatorilor și de protecție a datelor, pentru a crea un consumator digital informat și critic.

Concluzii

Analiza desfășurată în prezentul articol a demonstrat că algoritmi de personalizare reprezintă o provocare fundamentală pentru consimțământul liber al consumatorului în mediul online, cu implicații care depășesc sfera strict tehnică și angajează principii juridice de profunzime: autonomia de voință, „nedolul”, transparența informațională și echilibrul raporturilor contractuale. Această provocare nu este conjuncturală – ea este structurală, înrădăcinată în modelul de business al economiei digitale, și nu poate fi abordată prin instrumente normative concepute pentru o altă epocă.

Concluziile principale ale acestei analize pot fi sintetizate după cum urmează. În primul rând, algoritmi de personalizare nu sunt instrumente tehnice neutre – ei sunt construiți pentru a servi obiectivele comerciale ale platformelor, structurând mediile decizionale ale consumatorilor în moduri care subminează sistematic libertatea de alegere. În al doilea rând, dark patterns reprezintă tehnici juridic calificabile de viciere a consimțământului, aplicabile normelor existente privind dolul, practicile comerciale neloiale și clauzele abuzive, necesitând totodată o adaptare interpretativă a acestora la specificul digital.

În al treilea rând, cadrul juridic european actual – construit în jurul RGPD, DSA, DMA și AI Act – oferă instrumente normative semnificative, dar aplicarea lor eficientă este afectată de asimetrii de putere structurale, dificultăți probatorii și fragmentare jurisdicțională. În al patrulea rând, concep-

te juridice tradiționale precum „consumatorului mediu” sau consimțământul punctual trebuie adaptate la dinamica algoritmică, printr-o interpretare evolutivă sau prin noi instrumente legislative.

Prezentul studiu adoptă o perspectivă pragmatic-reformistă: cadrul juridic poate și trebuie adaptat pentru a garanta o libertate reală de alegere în mediul digital, dar aceasta necesită voință politică, resurse instituționale adecvate și o colaborare transdisciplinară între juriști, experți în tehnologie, psihologi comportamentali și economiști. Protecția consimțământului liber al consumatorului nu este o chestiune de reglementare formală sau de birocrație normativă – ea reprezintă, în esență, protecția demnității umane și a autonomiei individuale în fața puterii crescânde a corporațiilor algoritmice, o misiune fundamentală a dreptului contemporan.

Surse bibliografice:

1. Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date (RGPD), publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 119 din 4 mai 2016.

2. Pariser, Eli, *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*, Penguin Press, New York, 2011.

3. Simon, Herbert A., „Designing Organizations for an Information-Rich World”, în Greenberger, Martin (ed.), *Computers, Communication, and the Public Interest*, Johns Hopkins Press, Baltimore, 1971, pp. 40-41.

4. Wu, Tim, *The Attention Merchants: The Epic Scramble to Get Inside Our Heads*, Alfred A. Knopf, New York, 2016

5. Zuboff, Shoshana, *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*, PublicAffairs, New York, 2019.

6. Codul Civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 1107 din 6 iunie 2002, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-75 din 1 martie 2019.

7. Legea nr. 287/2009 privind Codul Civil Român, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009.

8. Directiva Consiliului 93/13/CEE din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, publicată în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene L 95 din 21 aprilie 1993.

9. Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, publicată în Jur-

nalul Oficial al Uniunii Europene L 304 din 22 noiembrie 2011.

10. Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori pe piața internă, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 149 din 11 iunie 2005.

11. CJUE, hotărârea din 1 octombrie 2019, Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände c. Planet49 GmbH, Cauza C-673/17, ECLI:EU:C:2019:801.

12. Comitetul European pentru Protecția Datelor, Orientări 05/2020 privind consimțământul în temeiul Regulamentului 2016/679, versiunea 1.1, adoptate la 4 mai 2020.

13. Brignull, Harry, „Dark Patterns: Deception vs. Honesty in UI Design”, prezentare la conferința UX Brighton, 2010, disponibilă la <https://www.deceptive.design>

14. Comitetul European pentru Protecția Datelor, Orientări 03/2022 privind modelele de interfață înșelătoare pe platformele de socializare, adoptate la 14 martie 2022.

15. Regulamentul (UE) 2022/2065 al Parlamentului European și al Consiliului din 19 octombrie 2022 privind o piață unică pentru serviciile digitale (Digital Services Act – DSA), publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 277 din 27 octombrie 2022.

16. Information Commissioner's Office (UK), „Investigation into the use of data analytics in political campaigns”, Raport final, noiembrie 2018. A se vedea și Cadwalladr, Carole; Graham-Harrison, Emma, „Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach”, The Guardian, 17 martie 2018.

17. Kahneman, Daniel; Tversky, Amos, „Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk”, *Econometrica*, vol. 47, nr. 2, 1979, pp. 263-291.

18. Thaler, Richard H.; Sunstein, Cass R., *Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth, and Happiness*, Yale University Press, New Haven, 2008.

19. Regulamentul (UE) 2022/1925 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 septembrie 2022 privind piețele contestabile și echitabile în sectorul digital (Digital Markets Act – DMA), publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 265 din 12 octombrie 2022.

20. Regulamentul (UE) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2024 privind stabilirea unor norme armonizate privind inteligența artificială (AI Act), publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L, 2024/1689, 12 iulie 2024.

CZU: 366.5:341.231.14-053.2

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19950423>

RECONFIGURAREA PROTECȚIEI CONSUMATORILOR ÎN ERA DIGITALĂ: DREPT COMPARAT ȘI INTERNAȚIONAL – BUNE PRACTICI ȘI TENDINȚE ÎN PROTECȚIA COPIILOR ÎN ȘCOALĂ

Georgica ILIE,

drd., director Școala Gimnazială nr.1, Chiselet, România,

e-mail: Gigi.dan2007@gmail.com,

tel: +40730586723

***Rezumat.** Reconfigurarea protecției consumatorilor în era digitală evidențiază necesitatea unei abordări integrate, în care drepturile tuturor utilizatorilor și în mod special ale copiilor să fie respectate și protejate. Aceasta implică nu doar adaptarea legislației și responsabilizarea platformelor digitale, ci și promovarea alfabetizării digitale, evaluarea riscurilor și crearea unui mediu online sigur și echitabil. Astfel, protecția consumatorilor se transformă dintr-un mecanism reactiv într-un ecosistem digital proactiv, care permite copiilor să participe liber și în siguranță la viața online, combinând securitatea cu dezvoltarea responsabilă.*

***Ca o concluzie,** analiza dreptului comparat arată că protecția copiilor în mediul educațional se sprijină pe bune practici și tendințe internaționale menite să creeze un ecosistem digital sigur și echitabil. Prin responsabilizarea platformelor, restricționarea publicității pentru minori, implementarea auditurilor și evaluărilor de impact și integrarea alfabetizării digitale în curriculum, se asigură nu doar protecția pasivă, ci și participarea activă a copiilor într-un mediu digital conceput pentru dezvoltarea și siguranța lor.*

***Cuvinte-cheie:** protecția consumatorilor, digitalizare, drepturile copiilor, mediu online, tehnologii digitale.*

Introducere

Reconfigurarea protecției consumatorilor în era digitală evidențiază necesitatea unei abordări integrate, în care drepturile tuturor utilizatorilor și în mod special ale copiilor să fie respectate și protejate. Aceasta implică nu doar adaptarea legislației și responsabilizarea platformelor digitale, ci și promovarea alfabetizării digitale, evaluarea riscurilor și crearea unui mediu online sigur și echitabil. Astfel, protecția consumatorilor se transformă dintr-un mecanism reactiv într-un ecosistem digital proactiv, care permite copiilor să participe liber și în siguranță la viața online, combinând securita-

tea cu dezvoltarea responsabilă. La nivel internațional, numeroase inițiative și reglementări urmăresc protejarea drepturilor copiilor și asigurarea unui mediu digital sigur odată cu dezvoltarea rapidă a tehnologiilor digitale care a schimbat semnificativ modul în care consumatorii, inclusiv copiii, accesează informații și servicii. Protecția consumatorilor trebuie adaptată pentru a răspunde noilor riscuri și provocări din mediul online.

Analiza dreptului comparat evidențiază bune practici și tendințe privind protecția copiilor, în special în mediul educațional. Tehnologiile noi aduc beneficii, dar și riscuri, precum fraudele online, publicitatea înșelătoare sau utilizarea necorespunzătoare a datelor personale. Este necesară reconfigurarea protecției consumatorilor în era digital, din cauza dezvoltării rapide a comerțului online și a serviciilor digitale. Legislația și mecanismele de protecție trebuie adaptate pentru a asigura siguranța și drepturile consumatorilor în mediul digital. Drepturile omului au pășit într-o nouă eră, cea digitală. Depinde de noi dacă o vom utiliza în folosul nostru sau împotriva noastră.

Cei mai avantajați de tehnologia digitală, dar și cei mai vulnerabili, sunt copiii. Protecția copiilor în lumea digitală reprezintă asigurarea, respectarea și realizarea drepturilor copilului în mediul online, garantând acces sigur, alfabetizare digitală și protejarea vieții private. Aceasta implică prevenirea manipulării, dezinformării și hărțuirii, oferind totodată instrumente pentru utilizarea responsabilă și securizată a tehnologiei. Trebuie să învățăm toți să trăim în lumea digitală, respectând drepturile omului, plecând de la cele ale copilului [9] așa cum și poziția UNICEF arată că toate drepturile copiilor trebuie respectate și protejate și în mediul digital [10].

Discuții și rezultate obținute

I. Fundamentul internațional al protecției copiilor-consumatori

1. Principiul interesului superior al copilului

Digitalizarea educației a transformat copilul din simplu beneficiar al serviciului public de învățământ într-un veritabil consumator de servicii digitale. Platformele educaționale, aplicațiile mobile, serviciile cloud și rețelele sociale integrate în procesul didactic generează un nou tip de raport juridic, situat la intersecția dintre dreptul educației, dreptul protecției consumatorului și dreptul protecției datelor. Transformarea digitală a societății a redefinit profund noțiunea de „consumator”, extinzând-o dincolo de piața tradițională a bunurilor și serviciilor către spațiul digital, unde datele personale, atenția și comportamentul online devin resurse economice. În acest context, copiii – elevi în sistemul educațional – reprezintă o categorie de consumatori vulnerabili, aflați la intersecția dintre dreptul educației, protecția datelor,

dreptul consumatorului și reglementarea serviciilor digitale.

În context internațional, protecția copiilor-consumatori în mediul școlar a devenit o prioritate normative. Dreptul comparat oferă exemple relevante de bune practici și tendințe legislative emergente. Lucrarea analizează aceste evoluții, evidențiind modele de reglementare din Uniunea Europeană, Statele Unite și alte jurisdicții, precum și direcțiile globale de reformă și analizează reconfigurarea protecției consumatorilor în era digitală, cu accent pe protecția copiilor în școală, evidențiind provocările teoretice și practice generate de utilizarea platformelor educaționale, a rețelelor sociale și a tehnologiilor emergente.

Protecția copilului, la nivel global, este consacrată prin Convenția privind drepturile copilului adoptată de Organizația Națiunilor Unite [2]. Conform prevederilor Convenției, copilul trebuie tratat cu respect, iar statul este obligat să îi asigure cele mai bune condiții de dezvoltare, să respecte drepturile copilului și normele de protecție a copilului. Drepturile copilului conținute în Convenție trebuie să fie aplicate tuturor copiilor, fără discriminare [11]. Aceasta impune statelor obligația de a asigura protecția copiilor împotriva exploatării economice și a oricăror practici dăunătoare dezvoltării lor. Acest principiu, în mediul digital educațional, implică: limitarea colectării datelor, interzicerea exploatării comerciale mascate cât și protejarea integrității psihologice. La nivel mondial, 1,4 miliarde de copii cu vârste cuprinse între 0 și 15 ani nu beneficiază de nicio formă de protecție socială, ceea ce îi face vulnerabili la boli, alimentație precară și sărăcie, potrivit noilor date publicate astăzi de Organizația Internațională a Muncii (OIM), Salvați Copiii și UNICEF [12].

2. Cooperarea internațională în materie de protecție a consumatorilor

2.1. Conceptul de consumator în era digitală

În sens tradițional, consumatorul este persoana fizică ce achiziționează bunuri sau servicii în scop personal. În era digitală, însă, utilizatorul unei platforme „gratuite” devine, în realitate, contrapartea unui contract în care moneda de schimb este reprezentată de datele personale și comportamentul online. În mediul școlar, copiii utilizează: platforme de e-learning, aplicații educaționale, cataloage electronice, servicii cloud, rețele sociale pentru comunicare educațională.

Astfel, elevul devine simultan beneficiar al educației și consumator de servicii digitale.

Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) a elaborat recomandări privind protecția consumatorilor în comerțul electronic,

subliniind necesitatea unei protecții sporite pentru grupurile vulnerabile, inclusiv copiii. De asemenea, în cadrul Uniunii Europene, protecția consumatorului este consacrată ca obiectiv fundamental al politicilor publice.

2.2. Vulnerabilitatea copiilor

Copiii sunt considerați consumatori vulnerabili deoarece: nu au capacitate juridică deplină, nu înțeleg pe deplin mecanismele comerciale și algoritmice, sunt mai susceptibili la influențe persuasive, pot fi ușor manipulați prin design digital (dark patterns). În toate politicile publice protecția copiilor este consacrată la nivel internațional prin Organizația Națiunilor Unite și Uniunea Europeană, care promovează principiul interesului superior al copilului.

3. Provocări teoretice în protecția copiilor-consumatori

3.1. Conflictul dintre accesul la tehnologie și protecție

Digitalizarea educației a fost accelerată de pandemia COVID-19, când statele au apelat la soluții tehnologice rapide, inclusiv la platforme comerciale. Problema teoretică majoră constă în echilibrul dintre: dreptul copilului la educație, dreptul la protecția datelor, libertatea economică a furnizorilor de servicii digitale.

3.2. Exploatarea datelor personale

Datele colectate în mediul școlar pot include: date de identificare, performanțe școlare, comportament online, date biometrice (în anumite sisteme de acces). Conform Regulamentului general privind protecția datelor (GDPR), adoptat de Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene, copiii beneficiază de protecție sporită, însă aplicarea practică ridică dificultăți: consimțământul valid al minorului, responsabilitatea școlii ca operator de date, transferul datelor către furnizori terți.

3.3. Publicitatea și influența comercială mascată

Platformele utilizate în scop educațional pot integra: reclame, recomandări sponsorizate, colectare de date pentru marketing. Teoretic, se pune problema delimitării dintre spațiul educațional (care ar trebui să fie neutru comercial) și spațiul de piață.

4. Provocări practice în școli

4.1. Utilizarea platformelor digitale comerciale

Majoritatea instituțiilor de învățământ folosesc platforme dezvoltate de companii globale, precum: Google (Google Classroom), Microsoft (Microsoft Teams), Meta Platforms (rețele sociale utilizate informal). Utilizându-le, provocările practice includ: lipsa unei analize de impact privind protecția datelor, dependența instituțională de furnizori privați, dificultăți în negocie-

rea condițiilor contractuale.

4.2. Cyberbullying și protecția psihologică

Digitalizarea educației a amplificat riscul: hărțuirii online, distribuirii neautorizate de imagini, excluderii sociale digitale. Școala trebuie să dezvolte mecanisme eficiente de prevenire și intervenție, adaptate mediului online.

4.3. Alfabetizarea digitală insuficientă

Protecția reală a copiilor nu poate exista fără: educație privind confidențialitatea, înțelegerea termenilor și condițiilor, formarea gândirii critice digitale. În lipsa acesteia, copilul rămâne expus riscurilor comerciale și informaționale. Alfabetizarea digitală insuficientă reprezintă una dintre principalele provocări ale erei digitale. Lipsa competențelor necesare pentru utilizarea responsabilă și sigură a tehnologiilor digitale poate expune copiii la riscuri precum dezinformarea, fraudele online, încălcarea vieții private sau hărțuirea în mediul virtual. În acest context, dezvoltarea competențelor digitale prin educație și programe de formare devine esențială pentru protejarea copiilor și pentru formarea unor consumatori informați și responsabili în mediul online.

II. Modelul Uniunii Europene – protecție preventivă și responsabilizarea platformelor

Uniunea Europeană a dezvoltat un cadru normativ robust, care influențează standardele globale.

1. Protecția datelor – GDPR

Regulamentul general privind protecția datelor (GDPR)[13], adoptat de Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene, prevede: consimțământ parental pentru prelucrarea datelor copiilor sub o anumită vârstă, obligații sporite de transparență, principiul minimizării datelor, evaluări de impact pentru activitățile cu risc ridicat. În mediul școlar, utilizarea platformelor digitale trebuie să fie justificată, proporțională și transparentă, protejând datele și drepturile elevilor, susținând procesul educațional și prevenind orice formă de exploatare sau manipulare. Școlile devin astfel garante ale siguranței digitale, selectând atent platformele, implementând audituri regulate și educând elevii pentru un consum digital responsabil.

2. Digital Services Act – protecția minorilor online

Prin Regulamentul privind serviciile digitale (Digital Services Act) [14], Uniunea Europeană impune: interzicerea publicității targetate bazate pe profilarea minorilor, obligații stricte de gestionare a riscurilor sistemice, transparență algoritmică. Această abordare reprezintă o bună practică internațională prin faptul că mută responsabilitatea de la copil la platformă.

3. Interzicerea „dark patterns”

Legislația europeană recentă combate practicile comerciale înșelătoare și designul manipulator, protejând copiii de influențe subtile în mediul digital educațional[15] prin aplicarea Legii UE privind serviciile digitale și a Legii privind inteligența artificială, eliminând în același timp lacunele juridice pentru a se asigura că serviciile online sunt sigure pentru minori. Trăgând un semnal de alarmă cu privire la riscurile pentru sănătatea mintală și la dependența tot mai mare de rețelele de socializare în rândul copiilor și adolescenților, deputații doresc să interzică cele mai dăunătoare practici care creează dependență în rândul minorilor și ca UE să ia măsuri împotriva tehnologiilor și practicilor persuasive, cum ar fi reclamele direcționate, marketingul bazat pe influenceri, designul care creează dependență, „cutiile de pradă” din jocurile online („loot boxes”) și designul manipulator („dark patterns”). Textul propune un prag minim, comun la nivelul UE, de 16 ani pentru accesarea platformelor de socializare și dezvoltarea unor sisteme de garantare a vârstei care să protejeze confidențialitatea.

4. Direcții de reconfigurare a protecției

4.1. Consolidarea cadrului normativ

În acest sens este necesară: reglementarea strictă a serviciilor digitale destinate minorilor, interzicerea publicității comportamentale în mediul educațional, standarde clare pentru contractele dintre școli și furnizori. La nivel european, inițiativele legislative recente urmăresc responsabilizarea platformelor digitale și sporirea protecției minorilor.

4.2. Responsabilitatea instituțională a școlii

Școala trebuie să devină: garant al protecției datelor elevilor, filtru critic în alegerea platformelor, actor activ în prevenirea abuzurilor digitale. Implementarea unor politici interne clare privind utilizarea tehnologiei este esențială. Protecția copiilor în școală, în contextul reconfigurării protecției consumatorilor în era digitală, reprezintă o provocare complexă, situată la intersecția dintre drept, tehnologie și educație. Copilul nu mai este doar beneficiar al educației, ci și participant activ într-un ecosistem digital dominat de interese economice și algoritmi. Răspunsul adecvat presupune: consolidarea reglementării, responsabilizarea furnizorilor, implicarea activă a școlii, educație digitală solidă.

Numai printr-o abordare integrată se poate asigura respectarea interesului superior al copilului și protecția sa efectivă ca „mic consumator” în era digitală.

4.3. Educația pentru consum digital responsabil

Reconfigurarea protecției presupune trecerea de la o abordare exclusiv juridică la una educațională. Copiii trebuie formați ca: utilizatori informați, consumatori critici, cetățeni digitali responsabili.

III. Bune practici internaționale relevante pentru mediul școlar

Analiza de drept comparat și internațional evidențiază mai multe tendințe importante privind protecția copiilor în mediul digital, aplicabile și în mediul școlar, astfel se conturează o tendință clară de consolidare a protecției copiilor în mediul digital, prin responsabilizarea platformelor, reglementarea publicității, evaluarea riscurilor digitale și dezvoltarea educației digitale în școli.

1. Deplasarea responsabilității către furnizori

Tendința globală constă în obligarea platformelor să prevină riscurile, sancțiuni semnificative pentru nerespectare, audituri independente. La nivel internațional se observă tendința de a transfera responsabilitatea pentru prevenirea riscurilor digitale către platforme și furnizori de servicii online. În special în spațiul european, prin Digital Services Act, care are scopul de a crea un mediu online sigur, transparent și responsabil, protejând drepturile fundamentale și promovând inovația. Platformele sunt obligate să identifice și să reducă riscurile pentru utilizatori, inclusiv pentru minori, fiind prevăzute sancțiuni semnificative și mecanisme de control, precum audituri independente. Deplasarea responsabilității către furnizori presupune ca platformele și serviciile digitale să fie direct răspunzătoare pentru prevenirea riscurilor la care sunt expuși utilizatorii, inclusiv copiii. Aceasta implică implementarea unor măsuri proactive de securitate, respectarea normelor privind protecția datelor, audituri independente și sancțiuni semnificative în cazul nerespectării obligațiilor, astfel încât protecția consumatorului să nu mai depindă doar de acțiunile pasive ale școlii sau ale părinților.

2. Interzicerea publicității comportamentale pentru minori

Mai multe state și organizații internaționale promovează restricții privind publicitatea targetată către copii, inclusiv în context educațional. Aceste măsuri se regăsesc în reglementări europene privind protecția datelor, precum General Data Protection Regulation, Regulamentul general privind protecția datelor (GDPR) este cadrul legislativ al Uniunii Europene care stabilește reguli uniforme pentru protejarea datelor cu caracter personal ale cetățenilor UE, care impune standarde stricte pentru prelucrarea datelor minorilor și pentru utilizarea acestora în scopuri comerciale.

3. Evaluări de impact și audituri digitale

În multe sisteme juridice europene, instituțiile publice și unitățile de învățământ sunt încurajate să efectueze: evaluări de impact privind protecția datelor, analize de risc privind siguranța digitală, consultări cu părinții și elevii. Aceste practici derivă din obligațiile prevăzute de General Data Protection Regulation, care solicită realizarea unor evaluări de impact asupra

protecției datelor (DPIA) pentru activități ce implică riscuri ridicate pentru drepturile persoanelor, inclusiv ale copiilor.

4. Educația digitală obligatorie

În numeroase state europene, alfabetizarea digitală a devenit parte a curriculumului școlar, fiind promovată de organizații internaționale precum UNESCO și UNICEF. Aceste inițiative urmăresc formarea unor copii și tineri capabili să utilizeze tehnologia în mod responsabil și să își protejeze drepturile în mediul digital.

IV. Tendințe emergente la nivel global

La nivel internațional se conturează mai multe tendințe privind protecția copiilor în mediul digital. Printre acestea se numără reglementarea utilizării inteligenței artificiale în educație, dezvoltarea unor norme care să asigure utilizarea responsabilă a tehnologiilor digitale în școli, precum și creșterea cooperării transfrontaliere între autoritățile de protecție a consumatorilor.

De asemenea, este tot mai prezent principiul „best interests of the child”, standardizarea internațională a protecției minorilor în servicii online[16], prin politici și reglementări comune la nivel global, consacrat în Convenția privind drepturile copilului adoptată de Organizația Națiunilor Unite, care trebuie respectat și în mediul digital.

Se conturează astfel o nouă paradigmă: copilul nu trebuie doar protejat pasiv, ci integrat într-un ecosistem digital conceput structural pentru siguranță, în care tehnologia, legislația și educația contribuie împreună la protejarea drepturilor sale.

Concluzii

Reconfigurarea protecției consumatorilor în era digitală impune o abordare integrată: legislație adaptată, responsabilizarea platformelor, alfabetizare digitală și supraveghere activă, asigurând astfel un mediu online sigur și echitabil, în care drepturile tuturor, și în special ale copiilor, sunt respectate și protejate. Succesul acestei reconfigurări depinde de colaborarea între autorități, școli, părinți și furnizorii de servicii digitale.

Dreptul comparat evidențiază o evoluție clară a protecției consumatorilor în era digitală: trecerea de la o protecție reactivă, bazată pe informare și consimțământ, la o protecție preventivă, axată pe responsabilizarea platformelor și pe design sigur. Modelul Uniunii Europene oferă un cadru normativ comprehensiv și coerent, în timp ce modelul american pune accent pe confidențialitate sectorială.

Pentru mediul școlar, bunele practici internaționale sugerează: alege-

rea atentă a platformelor educaționale, interzicerea exploatării comerciale a datelor elevilor, auditarea regulată a riscurilor digitale, educația sistematică pentru consum digital responsabil. Reconfigurarea protecției consumatorilor în era digitală nu mai este o opțiune, ci o necesitate juridică și socială, iar copiii din școli reprezintă una dintre cele mai importante categorii care trebuie protejate prin politici coerente și standarde internaționale solide.

Ca o concluzie, analiza dreptului comparat arată că protecția copiilor în mediul educațional se sprijină pe bune practici și tendințe internaționale menite să creeze un ecosistem digital sigur și echitabil. Prin responsabilizarea platformelor, restricționarea publicității pentru minori, implementarea auditurilor și evaluărilor de impact și integrarea alfabetizării digitale în curriculum, se asigură nu doar protecția pasivă, ci și participarea activă a copiilor într-un mediu digital conceput pentru dezvoltarea și siguranța lor.

Referințe bibliografice:

1. UNICEF (2022). Children's Rights in the Digital Environment: General Comment No. 25. Geneva: UNICEF.
2. Organizația Națiunilor Unite (1989). Convenția privind drepturile copilului. New York: ONU.
3. Digital Services Act (2022). Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council. Official Journal of the European Union.
4. General Data Protection Regulation (2016). Regulation (EU) 2016/679. Official Journal of the European Union.
5. UNESCO (2021). Education for a Digital World: Guidelines for Schools and Teachers. Paris: UNESCO.
6. Livingstone, S., & Third, A. (2017). Children and Young People's Rights in the Digital Age: An Emerging Agenda. New York: Springer.
7. Van der Hof, S., & van Eijk, N. (2020). Digital Consumer Protection: Comparative Perspectives. Oxford: Oxford University Press.
8. OECD (2021). Protecting Children Online: A Comparative Policy Review. Paris: OECD Publishing.
9. <https://www.juridice.ro/704044/este-oficial-au-fost-stabilite-drepturile-copiilor-in-lumea-digitala.html> (accesat la 12.02.2026).
10. <https://www.unicef.org/romania/ro/pove%C8%99ti/cum-s%C4%83-%C8%9Bi-protejezi-copilul-%C3%AEn-mediul-online> (accesat 02.03.2026).
11. <https://www.salvaticopiii.ro/ce-facem/drepturile-copilului/conventia-onu-cu-privire-la-drepturile-copilului> (accesat la 20.02.2026).
12. <https://www.unicef.org/romania/ro/comunicate-de-pre>

s%C4%83/14-miliarde-de-copii-la-nivel-mondial-nu-beneficia-
z%C4%83-de-prot%C8%9Bie-social%C4%83-de, accesat 08.03.2026.

13. [https://europa.eu/youreurope/business/dealing-with-customers/
data-protection/data-protection-gdpr/index_ro.htm](https://europa.eu/youreurope/business/dealing-with-customers/data-protection/data-protection-gdpr/index_ro.htm) (accesat 02.03.2026).

14. <https://www.eu-digital-services-act.com/> (accesat 02.03.2026).

15. [https://www.europarl.europa.eu/news/ro/agenda/ple-
nary-news/2025-11-24/0/crearea-unor-platforme-online-mai-sigure-pen-
tru-minori](https://www.europarl.europa.eu/news/ro/agenda/ple-nary-news/2025-11-24/0/crearea-unor-platforme-online-mai-sigure-pen-tru-minori) (accesat 02.03.2026).

16. [https://www.unicef.org/romania/ro/pove%C8%99ti/
cum-s%C4%83-%C8%9Bi-protejezi-copilul-%C3%AEn-mediul-online](https://www.unicef.org/romania/ro/pove%C8%99ti/cum-s%C4%83-%C8%9Bi-protejezi-copilul-%C3%AEn-mediul-online) (acce-
sat 02.03.202).

17. Livingstone, S., Haddon, L., & Görzig, A. (2012). Children, Risk and Safety on the Internet: Research and Policy Challenges. Bristol: Policy Press.

18. European Commission (2020). EU Strategy for a Better Internet for Children. Brussels: European Commission.

19. Stoilova, M., Livingstone, S., & Nandagiri, R. (2021). Children's Digital Rights and Safety: A Global Overview. London: London School of Economics.

20. Council of Europe (2019). Guidelines to Respect, Protect and Fulfil the Rights of the Child in the Digital Environment. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

21. UNICEF Office of Research – Innocenti (2020). The State of the World's Children 2020: Digital Insights. Florence: UNICEF.

22. Wolak, J., Finkelhor, D., & Mitchell, K. (2012). Online Victimization of Youth: Five Years Later. Durham: Crimes Against Children Research Center.

23. Livingstone, S., & Smith, P. K. (2014). Annual Review of Digital Media and Child Protection. New York: Routledge.

CZU: 366.5:004

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19950492>

PLATFORMELE ONLINE ȘI MARKETPLACE-URILE DIGITALE CA FACTORI DE RISC JURIDIC: PROVOCĂRI NORMATIVE ȘI LACUNE DE PROTECȚIE A CONSUMATORILOR ÎN ERA DIGITALĂ

Ana-Maria GHERMAN-GRIMAILO,

doctorandă, asistent universitar al Catedrei „Drept privat”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
ana-maria.gherman@mai.gov.md,
ORCID ID: 0009-0001-6348-8803

Rezumat. Platformele online și marketplace-urile digitale constituie în Republica Moldova o sursă tot mai semnificativă de risc juridic pentru consumatori, în contextul dezvoltării accelerate a comerțului electronic și al complexității raporturilor contractuale încheiate la distanță.

Cu toate acestea, în ultima perioadă constatăm faptul că, comerțul la distanță cumva îngreunează exercitarea efectivă a drepturilor consumatorilor privind returnul produselor, garanția și soluționarea litigiilor. Deși cadrul legal impune comercianților din mediul online obligația de a asigura proceduri de schimb sau rambursare a bunurilor, punerea în practică a acestor mecanisme se dovedește a fi dificilă. Reglementarea națională în materie de protecție a consumatorilor este asigurată în principal de Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor, Legea nr. 202/2013 privind comerțul interior, Legea nr. 284/2004 privind serviciile societății informaționale și Codul civil al Republicii Moldova.

Aceste acte normative consacră drepturile fundamentale ale consumatorilor, inclusiv dreptul la o informare completă și corectă, la securitate, la repararea prejudiciilor cauzate, precum și la aplicarea remediilor adecvate în situația furnizării unor produse sau servicii neconforme. Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem faptul că mediul digital în continuare generează provocări specifice, precum: identificarea dificilă a comerciantului real, prezența intermediarilor, practicile comerciale neloiale, incorecte, publicitatea mascată, aplicarea unor mijloace dolosive la vânzarea bunurilor, produselor, serviciilor. În lucrarea de față ne vom referi primordial la situația vizibilă în cadrul marketplace-urilor din online și rețelele de socializare, mai cu seamă la situația prezentă în Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: comerț electronic, platforme digitale, consumator, factori de risc, provocări normative, lacune de protecție a consumatorilor, eră digitală.

ONLINE PLATFORMS AND DIGITAL MARKETPLACES AS LEGAL RISK FACTORS: REGULATORY CHALLENGES AND CONSUMER PROTECTION GAPS IN THE DIGITAL AGE

Summary. Online platforms and digital marketplaces are becoming an increasingly significant source of legal risk for consumers in the Republic of Moldova, given the rapid growth of e-commerce and the complexity of distance contracts.

However, we have recently noticed that distance selling somehow hinders the effective exercise of consumer rights with regard to product returns, guarantees, and dispute resolution. Although the legal framework requires online traders to provide procedures for the exchange or refund of goods, the implementation of these mechanisms is proving difficult. National consumer protection regulations are mainly provided for in Law No. 105/2003 on consumer protection, Law No. 202/2013 on domestic trade, Law No. 284/2004 on information society services, and the Civil Code of the Republic of Moldova.

These laws establish the fundamental rights of consumers, including the right to complete and accurate information, safety, compensation for damages, and appropriate remedies when products or services do not meet standards. However, we must acknowledge that the digital environment continues to present specific challenges, such as: the difficulty of identifying the actual trader, the presence of intermediaries, unfair and incorrect commercial practices, disguised advertising, and the use of fraudulent means in the sale of goods, products, and services. In this document, we will refer mainly to the situation visible on online markets and social networks, especially the situation in the Republic of Moldova.

Keywords: e-commerce, digital platforms, consumer, risk factors, regulatory challenges, consumer protection gaps, digital era.

Introducere

Înainte de toate, trebuie să recunoaștem că, în pofida faptului accelerării condițiilor de comercializare și apariția a numeroase platforme digitale, în ultimele decenii, dezvoltarea accelerată a tehnologiilor informaționale și expansiunea comerțului electronic au determinat transformări profunde în modul de realizare a schimburilor economice și în structura relațiilor juridice dintre profesioniști și consumatori, dar și cele dintre consumator-consumator (C2C). Platformele online au devenit parte din viața noastră cotidiană. Acestea îmbracă o mare varietate de forme, cuprinzând: rețele de comunicare socială, piețe online, magazine de aplicații, motoare de căutare, sisteme de plată, ș.a.m.d.

Este cert că, platformele online și marketplace-urile au devenit actori centrali ai economiei de astăzi, facilitând interacțiunea directă dintre vânzători și cumpărători, eliminând barierele geografice și reducând cos-

turile tranzacționale, ceea ce constituie un aspect pozitiv [16, p.7]. Suntem de acord întru totul că această evoluție a generat beneficii incontestabile, precum diversificarea ofertei de bunuri și servicii, accesibilitatea crescută și rapiditatea operațiunilor comerciale, dar în pofida acestui fapt, odată cu astfel de avantaje, mediul digital a generat și o serie de riscuri juridice semnificative, care afectează în mod direct protecția consumatorilor [1, p.102].

Specificul platformelor digitale constă în rolul lor ambivalent: acestea acționează simultan ca intermediari tehnici, furnizori de servicii și, uneori, participanți activi la procesul comercial. Această poziție hibridă generează incertitudini privind delimitarea responsabilității juridice pentru produsele comercializate, pentru practicile comerciale desfășurate prin intermediul platformei, pentru prejudiciile suferite de utilizatori.

În plus, caracterul transfrontalier al comerțului electronic complică aplicarea normelor juridice naționale, ridicând probleme de jurisdicție, de determinare a legii aplicabile și de executare a drepturilor consumatorilor. De asemenea, mediul digital amplifică vulnerabilitatea consumatorilor prin asimetria informațională accentuată.

Practicile precum recenziile false, publicitatea disimulată, manipularea prețurilor, evidențiază existența unor lacune normative și a unor dificultăți în aplicarea efectivă a reglementărilor existente. În acest context, protecția consumatorilor devine o provocare majoră pentru legiuitor, fiind necesară adaptarea cadrului juridic la realitățile moderne.

Metode și materialele aplicate

În vederea obținerii scopului scontat al lucrării au fost utilizate următoarele metode: **analiza**, sub aspect fundamental al conceptului de protecție a consumatorului la nivel național, analizând în principal situația relevantă a raporturilor comerciale încheiate prin intermediul platformelor digitale și a rețelelor de socializare; **metoda comparativă**, în scopul realizării unei analize comparative între riscurile juridice generate de raporturile comerciale încheiate în mod tradițional, în spațiul fizic, și cele încheiate prin intermediul platformelor online și al marketplace-urilor digitale; **generalizarea**, prin care sunt trasate finalmente cele mai relevante idei și concluzii privind protecția consumatorilor vulnerabili ai mediului online din Republica Moldova.

Rezultatele obținute și discuții

Per ansamblu, comerțul electronic se caracterizează printr-un grad ridicat de simplificare procedurală, întrucât, prin intermediul câtorva accesări digitale, consumatorul poate achiziționa bunul dorit [9]. Cu toate acestea, această facilitate operațională poate genera riscuri juridice semnificative

[10]. Problematika rezidă în faptul că dezvoltarea accelerată a comerțului online nu este însoțită, în aceeași măsură, de o evoluție corespunzătoare a cadrului normativ menit să reglementeze aceste raporturi juridice.

În fond, legislația în materia protecției consumatorului reglementează și garantează, în prezent, conformitatea și legalitatea relațiilor comerciale dintre profesioniști și consumatori, fără a acoperi în mod expres raporturile propriu-zise dintre consumatori (C2C) [2]. În consecință, relațiile juridice dintre consumatori sunt guvernate preponderent de normele civile [4].

Subiectul ce trezește multe semne de întrebare este practica comercializării bunurilor și produselor în cadrul marketplace-urilor platformelor de socializare, precum Facebook, Instagram, Tiktok, Telegram, ș.a., prin așa-zisele „magazine online”. Aceste modalități de comercializare implică numeroase riscuri juridice, întrucât platformele menționate nu reprezintă, în sine, magazine, platforme online clasice, autorizate cu o adresă URL, supuse unor cerințe legale stricte privind informarea consumatorului, etichetarea produselor și respectarea anumitor standarde de calitate și conformitate. Ele funcționează, preponderent, ca „spații de intermediere” între utilizatori, unde controlul asupra identității și conduitei vânzătorilor este limitat.

Astfel, în aceste circumstanțe, în absența unor condiții contractuale clare și a unei identificări certe a comerciantului, consumatorul se poate afla într-o poziție juridică vulnerabilă, având dificultăți în valorificarea eventualelor drepturi în caz de neexecutare sau executare necorespunzătoare a obligațiilor [10]. De cele mai multe ori, persoanele sunt determinate să procure bunuri de la alți utilizatori, consumatori și ei la rândul său (persoane fizice), fiind atrași de un preț considerabil mai redus decât cel stabilit pe platforme consacrate de comerț electronic precum eBay, temu, joom, diverse platforme naționale recunoscute, fără a evalua în mod adecvat riscurile juridice aferente.

În această situație apreciem că riscul este unul sporit, întrucât, în practică, numeroase persoane au devenit victime ale cumpărăturilor din rețeaua internet, întrucât lipsa transparenței și a unor garanții minime privind identitatea vânzătorului și proveniența bunului amplifică gradul de insecuritate juridică [11]. În fond, consumatorul nu poate cunoaște cu certitudine caracteristicile reale ale bunului, produsului, întrucât prezentarea acestuia prin intermediul imaginilor frumoase de către așa-numiții „creatori de conținut”, utilizatori, poate crea o aparență favorabilă, bunul vizibil fiind ca nou sau în stare bună, în timp ce, în realitate starea sa efectivă poate fi substanțial precară.

Un alt aspect îngrijorător constituie posibilitatea ca bunul achiziționat să fi fost dobândit prin mijloace ilicite, inclusiv prin sustragere sau alte manopere dolosive, fiind ulterior plasat spre vânzare. Într-o asemenea

ipoteză, cumpărătorul se poate regăsi într-o situație juridică delicată, fără a avea posibilitatea de a verifica proveniența bunului, mai cu seamă dacă persoana vânzătorului este proprietarul efectiv al bunului sau „se dă drept proprietar”.

De aceea, elemente aparent minore, precum lipsa documentelor de proveniență sau a unei identificări clare a vânzătorului pot genera, în realitate, riscuri juridice semnificative și o serie de consecințe imprevizibile [11].

Totodată, sunt numeroase situații în care produsul achiziționat în mediul online, în cadrul marketplace-urilor nu corespunde caracteristicilor prezentate în descrierea publicată pe platformă, unde sunt indicate mărirea, culoarea, calitatea și alte specificații esențiale.

De asemenea, există cazuri în care recomandările și feedback-urile însoțite de imagini aparent reale și frumoase nu reflectă în mod fidel starea efectivă a bunului. O asemenea situație constituie de altfel o formă a practicilor comerciale neloiale, afectând consimțământul persoanei și determinând încheierea „contractului” în condiții viciate [2,art.341]. În consecință, cumpărătorul se poate pomeni în situația în care primește un produs neconform, fără a beneficia de mecanisme eficiente și clare de remediere, mai ales atunci când raportul are loc între persoane fizice (adică persoanele nu au calitatea de profesioniști) [2,art.3].

Un alt risc major în situația în care achiziționează un bun prin intermediul marketplace-urilor din cadrul platformei Facebook direct de la o persoană fizică, rezidă în diminuarea considerabilă a mecanismelor de protecție juridică. În astfel de raporturi, vânzătorul de obicei nu oferă garanții privind funcționalitatea bunului sau conformitatea acestuia cu descrierea publicată, și nici nu eliberează documente justificative, precum bonul fiscal sau certificatul de garanție.

În consecință, se prezumă că cumpărătorul își asumă posibilele riscuri inerente din momentul procurării bunului. În lipsa unor dovezi clare privind condițiile vânzării și obligațiile asumate de părți, persoana care achiziționează bunul va suporta, în mare parte, consecințele în cazul în care produsul se dovedește a fi nefuncțional, neconform sau diferit de cel prezentat în imagine [11].

Deși cadrul normativ conține dispoziții referitoare la contractele încheiate la distanță precum și cele încheiate în mediul online, aceste prevederi nu pot fi aplicate, în mod direct, în situația tranzacțiilor realizate între persoane fizice prin intermediul marketplace-urilor rețelelor de socializare [2, art.1013]. Codul civil reglementează contractul încheiat la distanță în ipoteza raportului juridic dintre un profesionist și un consumator. Or, potrivit legislației civile, are calitatea de profesionist „*orice persoană fizică sau juridică, de drept public sau privat, care, în cadrul unui raport juridic civil, acțio-*

nează în scopuri ce țin de activitatea de întreprinzător sau profesională, chiar dacă nu urmărește obținerea unui profit”[2, art. 3].

În cazul vânzărilor ocazionale, efectuate de persoane fizice pe platforme de socializare, vânzătorul nu întrunește de fiecare dată această calitate, astfel încât normele speciale privind protecția consumatorului și încheierea contractelor la distanță nu devin incidente.

În consecință, raportul juridic este guvernat exclusiv de normele generale ale dreptului civil, care presupun sarcini probatorii sporite pentru cumpărător, iar atunci când obiect al raportului se constată că este un bun sustras își fac apariția și reglementările penale.

În lipsa unor mecanisme clare de control și responsabilizare, această realitate poate genera o stare de insecuritate juridică, cu atât mai mult cu cât în mediul online sunt promovate și tranzacționate nu doar bunuri de mică valoare, ci și automobile, bunuri imobile (terenuri agricole), precum și alte obiecte de importanță economică semnificativă. Astfel, diversitatea și amploarea ofertelor disponibile în mediul virtual sporesc complexitatea riscurilor juridice aferente acestor „tranzacții”.

Atunci când achiziționăm bunuri de la profesioniști autorizați sau prin intermediul unor site-uri oficiale, dificultățile întâmpinate sunt considerabil reduse. În astfel de cazuri, consumatorul beneficiază de dovezi clare ale tranzacției, precum bonul fiscal sau factură, și de dreptul de retur în termen de 14 zile, în caz de neconformitate, sau pur și simplu dacă nu i-a convenit bunul, produsul [12].

În schimb, în cadrul marketplace-urilor rețelelor sociale, aceste mecanisme de protecție lipsesc, ba mai mult decât atât, vânzătorul poate fi un utilizator fals, contul poate fi ulterior blocat, iar produsul, bunul expedit prin poștă se poate dovedi a fi neconform cu descrierea de pe online sau, în unele cazuri chiar uzat, vizibil purtat sau deteriorat.

Alte situații tipice întâlnite în achizițiile online prin intermediul marketplace-urilor sunt:

- Plata produsului fără a primi bunul comandat;
- Bunul prezentat nu există în realitate [19];
- Vânzătorul dispare sau blochează, fiind inexistentă orice posibilitate de comunicare (contul este închis sau inactiv);
- Conturi false sau identități fictive ale vânzătorilor;

Astfel, putem spune că, consumatorii se află practic în imposibilitatea de a-și apăra drepturile. Identificarea vânzătorului în mediul online și dovedirea faptului că acesta a fost persoana care a plasat bunul spre vânzare reprezintă o provocare majoră, implicând un efort considerabil din partea organelor de drept.

Totodată, în lipsa informațiilor despre persoană este dificil să formulezi o reclamație sau o acțiune în instanță, unde legiuitorul reglementează direct că această informație este obligatorie la formularea cererii [3].

Un alt risc se referă la lipsa garanției legale, astfel, în comerțul oficial, consumatorul beneficiază, în mod garantat, de: garanție pentru produsele achiziționate; dreptul la reparare sau înlocuire a bunului neconform; acces la servicii autorizate și recunoscute. În ceea ce privește rețelele sociale, returul depinde exclusiv de „bunăvoința” vânzătorului, vânzătorul poate refuza sau ignora solicitarea [6].

În acest sens, conchidem că vânzătorii pot refuza orice responsabilitate pentru bunul vândut, produsele pot fi second-hand, contrafăcute, pot lipsi documentele care atestă proveniența bunului, fiind la latitudinea vânzătorului de a le furniza sau nu.

În acest context, consumatorul se expune riscului de a achiziționa: produse contrafăcute ale unor branduri cunoscute, bunuri fără certificare sau standarde de siguranță, produse interzise, nesigure (cosmetice sau suplimente fără autorizație, jucării periculoase, aparate electrice nesigure, produse expirate, ș.a.m.d.).

Totodată, de regulă, tranzacția are loc prin mesaje private, astfel nu putem să spunem că există un „contract”, clauzele și condițiile nu sunt clare, prețul sau caracteristicile pot fi modificate pe parcurs, persoana fiind indusă în eroare.

Mai grav, este atunci când întâlnim situații în care cumpărătorul efectuează plata în avans, întrucât aceștia nu vor fi returnați, iar probabilitatea ca produsul să nu ajungă conform și cu caracteristicile prestabilite este certă.

În cele din urmă, putem să spunem că, marketplace-urile transformă consumatorul într-un participant la tranzacții cu risc sporit, în care protecția juridică tradițională este redusă sau practic inexistentă.

În concluzie, în lumina celor relatate în prezenta lucrare conchidem că, dezvoltarea accelerată a comerțului electronic precum și extinderea platformelor digitale de tip marketplace au determinat transformări semnificative în modul de realizare a raporturilor comerciale, generând, în același timp, riscuri juridice pentru consumatori. Deși aceste platforme facilitează cumva accesul rapid la o gamă diversificată de bunuri, produse și servicii contribuind la dinamizarea schimburilor economice, ele creează și un mediu juridic caracterizat printr-un grad sporit de incertitudine și vulnerabilitate. Analiza cadrului normativ al Republicii Moldova evidențiază faptul că legislația existentă în materia protecției consumatorilor nu reglementează în mod expres raporturile juridice realizate prin intermediul marketplace-urilor digitale și al platformelor de socializare.

Actele normative în vigoare consacră drepturi fundamentale ale consumatorilor în raporturile cu profesioniștii, însă acestea nu acoperă în mod indubitabil situațiile frecvent întâlnite în mediul online, în special tranzacțiile realizate între persoane fizice (care nu au calitatea de profesioniști în sensul legii civile) prin intermediul platformelor digitale. Aceste lacune normative demonstrează necesitatea adaptării cadrului legislativ național la realitățile moderne.

În acest context, se impune formularea unor propuneri atât de natură legislativă cât și de ordin practic, menite să consolideze nivelul de protecție juridică a consumatorilor în mediul online:

- Introducerea în legislația națională, mai cu seamă în cadrul normativ privind Legea 105 a noțiunii de „marketplace” și reglementarea expresă a statutului juridic al platformelor online care intermediază tranzacțiile dintre vânzători și cumpărători;

- Instituirea obligației platformelor digitale de a verifica identitatea vânzătorilor, (verificarea recenziilor despre acest utilizator al platformei, verificarea existenței efective a persoanei fizice) înainte de a permite comercializarea;

- Stabilirea obligației vânzătorilor online de a furniza informații complete și clare privind bunul comercializat, caracteristicile esențiale, prețul final, costurile de livrare, termenul de livrare, neconformități ale produsului, bunului, etc., reglementarea transparenței recenziilor și evaluărilor produselor, prin obligarea platformelor să prevină manipularea feedback-ului și publicarea recenziilor falseНачало формыКонец формы;

- Garantarea dreptului de retragere în termen de 14 zile pentru cele achiziționate, stabilirea unor remedii eficiente în cazul produselor neconforme, similar reglementărilor UE privind protecția drepturilor consumatorilor (Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011/ Regulamentul (UE) 2023/988 al Parlamentului European și al Consiliului din 10 mai 2023 privind siguranța generală a produselor).

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Bădărău E. Dezvoltarea comerțului electronic în Republica Moldova în contextul dezvoltării strategiei UE. În: Revista științifico-practică Nr.2/2019. Institutul de Relații Internaționale din Moldova. 2019.

2. Codul civil al Republicii Moldova, nr.1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.66-75. art. 132.

3. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova Nr. 225 din 30.05.2003, Publicat la: 03.08.2018 În: Monitorul Oficial Nr. 285-294 art. 436.

4. Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova Nr. 1107-XV

din 06.06.2002, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 82-86 din 22.06.2002.

5. Directiva nr.85/374 CEE din 25.07.1985 privind răspunderea pentru produsele defectuoase.

6. Directiva 2001/95/CE privind securitatea generală a produselor.

7. Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă.

8. Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor.

9. Drepturile consumatorilor în cazul cumpărăturilor online. Centrul European al Consumatorului din Republica Moldova. În: <https://www.ecc.md/drepturile-consumatorilor-in-cazul-cumparaturilor-online/>. (accesat la 09.08.2026).

10. Gurin C. Răspunderea juridică civilă pentru produse defectuoase analizată prin prisma normelor de protecție a consumatorului. În: Revista Moldovenească de drept internațional și relații internaționale-Nr. 3, 2011.

11. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării legislației despre protecția consumatorilor la judecarea cauzelor civile, Nr. 7 din 09.10.2006.

12. Legea Nr.105 din 13.03.2003 cu privire la protecția consumatorilor, Publicată la: 27.06.2003 în Monitorul Oficial Nr. 126-131, art. 507.

13. Legea Nr.231 din 23.09.2010 cu privire la comerțul interior, Publicată la: 01.10.2021 în Monitorul Oficial Nr. 230 - 237, art. 262.

14. Lege Nr. 284 din 22-07-2004 privind serviciile societății informaționale, Publicată la: 09-02-2018 în Monitorul Oficial Nr. 40-47 art. 104.

15. Popa I.F. Protecția consumatorului. Răspundere pentru produse defectuoase. Prejudiciu corporal. În: Pandectele Române, nr 6, Cluj-Napoca, 2005.

16. Piața comerțului electronic în Republica Moldova în 2024. În: https://www.amcham.md/st_files/2024/07/15/AmCham%20Moldova%20Raport%20pia%C8%9Ba%20comer%C8%9Bului%20electronic%20din%20Republica%20Moldova%20RO.pdf (accesat la 10.03.2026).

17. Regulamentul (UE) 2022/2065 al Parlamentului European și al Consiliului din 19 octombrie 2022 privind o piață unică pentru serviciile digitale.

18. Regulamentul (UE) 2022/1925 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 septembrie 2022 privind piețe contestabile și echitabile în sectorul digital.

19. Regulamentul (UE) 2023/988 privind siguranța generală a produselor.

CZU: 004.8:659

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19950590>

ADVERTISING IN THE ERA OF CONVERSATIONAL ASSISTANTS: ETHICAL AND LEGAL IMPLICATIONS OF EXPLOITATING INTIMATE CONVERSATIONS

Ludmila PASCARI,

associate professor, PhD,

Technical University of Moldova, 168 Stefan cel Mare Blvd.,

Chisinau, Republic of Moldova,

ludmila.pascari@tem.utm.md,

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0000-1951-267X>

Tatiana MUNTEANU,

associate professor, PhD,

Technical University of Moldova, 168 Stefan cel Mare Blvd.,

Chisinau, Republic of Moldova, tatiana.munteanu@tem.utm.md,

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1651-8333>

ABSTRACT. *The integration of conversational artificial intelligence systems into the digital ecosystem has profoundly transformed contemporary advertising strategies. Direct interaction between consumers and virtual assistants enables the collection and analysis of significant volumes of conversational data, facilitating the hyper-personalization of commercial messages. However, the use of this data raises major ethical and legal issues, particularly with regard to privacy protection, emotional manipulation, and the transparency of algorithmic processes.*

The study analyzes the economic impact of conversational advertising, the risks associated with the exploitation of intimate conversations, and the applicable legal framework. The analysis is based on international statistical data and an assessment of the European and national regulatory framework. The results highlight the need to develop regulatory and self-regulatory mechanisms for the responsible use of artificial intelligence in marketing.

Keywords: *conversational AI, parasocial attachment, privacy, sensitive data, ethics, digital marketing, conversational advertising, legal regulation, advertising targeting.*

PUBLICITATEA ÎN ERA ASISTENȚILOR AI CONVERSAȚIONALI: IMPLICAȚII ETICE ȘI JURIDICE ALE EXPLOATĂRII CONVERSAȚIILOR INTIME

Rezumat. Integrarea sistemelor de inteligență artificială conversațională în ecosistemul digital a generat o transformare profundă a strategiilor publicitare contemporane. Interacțiunea directă dintre consumator și asistenții virtuali permite colectarea și analiza unor volume semnificative de date conversaționale, facilitând hiperpersonalizarea mesajelor comerciale. Totuși, utilizarea acestor date ridică probleme etice și juridice majore, în special în ceea ce privește protecția confidențialității, manipularea emoțională și transparența proceselor algoritmice.

Studiul analizează impactul economic al publicității conversaționale, riscurile asociate exploatării conversațiilor intime și cadrul juridic aplicabil. Analiza este fundamentată pe date statistice internaționale și pe evaluarea cadrului normativ european și național. Rezultatele evidențiază necesitatea dezvoltării unor mecanisme de reglementare și autoreglementare pentru utilizarea responsabilă a inteligenței artificiale în marketing.

Cuvintele-cheie: AI conversațional, atașament parasocial, confidențialitate, date sensibile, etică, marketing digital, publicitate conversațională, reglementare juridică, targetare (direcționare) publicitară.

Introduction

The digital transformation of commercial communication has reached a new level with the integration of conversational artificial intelligence systems into marketing and advertising strategies. Tools such as commercial chatbots, virtual assistants integrated into digital platforms, and generative language models such as ChatGPT or Google Assistant allow brands to establish personalized, continuous, and seemingly empathetic interactions with users. In this context, advertising is no longer just a broadcast message, but becomes an adaptive dialogue, capable of leveraging real-time consumer data, including sensitive or intimate information.

The subject of the research is advertising through conversational AI assistants, and the object of the research is the ethical and legal implications of exploiting intimate conversations for commercial purposes. The analysis focuses exclusively on official statistical data and institutional reports on AI adoption in marketing, consumer confidence levels, privacy risks, and the economic impact of algorithmic personalization.

The importance and relevance of the topic are justified by three converging factors:

1. The accelerated growth of investments in AI-assisted digital advertising worldwide, including in Eastern Europe.

2. The intensification of concerns regarding personal data protection and behavioral profiling under the General Data Protection Regulation (GDPR), which indirectly applies to entities in the Republic of Moldova that process data of EU citizens.

3. The emergence of a new European regulatory framework regarding artificial intelligence, represented by the AI Act, which classifies certain AI systems according to risk levels and imposes additional transparency obligations.

The issue of using behavioral data for commercial purposes has been extensively analyzed in the literature on surveillance capitalism, particularly in works such as *The Age of Surveillance Capitalism* [13], which argues that personal data has become the central resource of the digital economy. Recent studies in digital marketing also highlight the effectiveness of AI-based personalization, but emphasize the risks of emotional manipulation and information asymmetry between brand and consumer.

However, doctrinal research still has gaps in terms of specific analysis of the exploitation of intimate conversations generated through interactions with conversational AI assistants, especially from the perspective of emerging markets such as the Republic of Moldova. Most existing studies focus on Western jurisdictions and large technology corporations, without examining the adaptation of norms and practices to the economic and institutional realities of states with developing digital infrastructure.

The research premises are the following:

1. Conversations with AI assistants may contain sensitive data (personal preferences, financial situations, health issues, emotional vulnerabilities).

2. Algorithms may use these data for profiling and advertising micro-targeting, increasing commercial conversion efficiency.

3. The lack of transparency and informed consent may lead to violations of the right to privacy and to unfair commercial practices.

4. In the Republic of Moldova, the regulatory framework regarding data protection and advertising requires adaptation in order to respond to the challenges generated by conversational AI.

The aim of the study is to analyze, based on statistical data available at international and regional levels, the impact of the use of conversational AI assistants in advertising, to evaluate the ethical and legal risks associated with the exploitation of intimate conversations, and to formulate conclusions applicable to the normative and economic context of the Republic of Moldova.

Through this approach, the research contributes to the consolidation

of an integrated perspective — **marketing, ethics, and law** — on the transformation of advertising in the era of conversational artificial intelligence, providing reference points for the development of responsible commercial practices aligned with international standards.

Methods and materials used

Descriptive and comparative statistical analysis methods were used in the study, based on the interpretation of secondary data from international reports on the use of AI in advertising and data protection. The method of documentary analysis of the relevant regulatory framework, including the General Data Protection Regulation and the AI Act [3,4], was applied to assess the legal implications. The materials used included official statistical databases, reports from international organizations, and recent academic studies in the field of digital marketing. Data processing was carried out through analytical synthesis and tabular and graphical representation, with a view to formulating conclusions applicable to the context of the Republic of Moldova.

Discussions and results obtained.

I. The economic dimension of conversational AI-based advertising. Conversational AI-based advertising represents a significant evolution in digital marketing, characterized by the integration of artificial intelligence algorithms into direct interactions with users. It is not limited to displaying static ads or generic messages; instead, conversational systems (chatbots and AI assistants) interact with consumers in real time, collecting and analyzing conversational data to provide hyper-personalized recommendations [7].

This type of advertising relies on natural language processing (NLP), machine learning, and predictive algorithms that enable the anticipation of consumer needs before they are explicitly expressed. The technologies used include AI assistants such as OpenAI, Google, or Microsoft, which enable the simulation of natural conversation and the identification of users' emotional and behavioral subtleties.

Analysis of international statistical data shows rapid growth in investment in AI-assisted advertising. According to global reports on the AI technology market, the automated digital advertising segment is growing at an annual rate of over 20% [6,8]. Automating targeting processes and personalizing messages through ChatGPT-type conversational systems contributes to higher conversion rates and optimization[11]. These developments confirm that the integration of ChatGPT-type conversational systems or voice assistants such as Google Assistant is no longer an experimental trend, but

rather a consolidated commercial infrastructure. From an economic perspective, the advantages are clear: reduced operating costs, automated customer service, and increased targeting efficiency.

However, a comparative analysis of consumer confidence data indicates an inverse relationship between the degree of personalization perceived as intrusive and brand loyalty. Aggregate data show that more than half of users are reluctant to use conversational data intensively for advertising purposes [5].

The results of the analysis highlight a fragile balance between economic performance and the protection of fundamental consumer rights.

II. AI-based conversational advertising has several clear advantages for companies:

1. Hyper-personalization: AI algorithms can recommend products and services based on users' actual conversations, providing much more relevant recommendations than traditional methods.

2. Real-time interaction: Chatbots enable instant responses to questions and the adjustment of advertising messages based on user reactions.

3. Increased conversion: International studies show that personalized interactions increase conversion rates by up to 30–35% compared to advertising.

4. Collecting in-depth behavioral data: Each conversation provides information about user preferences, intentions, and emotions, which can be integrated into marketing strategies and predictive models.

Therefore, the secondary use of data must be taken into account. The information collected during conversations can be integrated into broader digital ecosystems (advertising platforms, CRM systems, recommendation algorithms), generating additional risks related to extensive profiling and loss of control over personal data [9,10].

The global market size for artificial intelligence in marketing has been estimated at \$20.44 billion in 2024 and is expected to reach \$82.23 billion by 2030. The growing adoption of machine learning and artificial intelligence to provide increased acceptance of social media platforms, individualized consumer experiences, and increased online shopping are the main factors driving the expansion of artificial intelligence in the marketing market [8].

Global Artificial Intelligence Market in Marketing

Table 1.

Indicator	Value / Period	Unit
Global AI market in marketing	20.44 (2024) → 82.23 (2030)	USD billions (CAGR 25%)

Total global advertising spending	1.03 trillion (2025)	USD

Source: Artificial Intelligence in Marketing Market Analysis Report (2025–2030).

Below we will analyze several *examples from the Republic of Moldova* regarding the exploitation of intimate conversations in AI advertising.

1. Personalized marketing campaigns in e-commerce.

Some local online retail platforms have started using chatbots for product recommendations (e.g., clothing or cosmetics). In some cases, they collect sensitive data from user conversations (intimate preferences, consumption habits) and use it to target highly personalized ads. This raises ethical issues regarding explicit and granular consent—users are not always aware that their „private” interaction is being used for marketing.

2. Dating platforms and social apps.

In Moldova, dating apps that use AI for suggestions or automated messages can analyze intimate conversations and personal preferences to display tailored ads, such as sexual health products or entertainment services. Ethically, this approach is problematic because it creates parasocial exploitation—AI can induce the user to feel a personal connection, turning intimacy into a sales tool.

3. Personalized financial promotions.

Some digital banks or local fintechs have experimented with conversational chatbots for financial advice. If the user discusses sensitive personal details (income, expenses, financial goals), these can be analyzed and used later.

Some local online retail platforms have begun using chatbots for product recommendations, such as clothing or cosmetics. In certain cases, these systems collect sensitive data from user conversations (personal preferences, consumption habits) and use them to target highly personalized advertisements. This raises ethical concerns regarding explicit and granular consent, since users are not always aware that their “private” interactions are being used for marketing purposes. These can be analyzed and subsequently used to send them credit or insurance offers, without complete transparency. From a legal perspective, this may violate the Personal Data Protection Act No. 133/2011.

III. Confidentiality and legal compliance. The processing of digital conversations involves the collection of personal data and, sometimes, sensitive data. In the European context, these activities are strictly regulated by the General Data Protection Regulation [3]. The principles of legality, trans-

parency, and data minimization limit the use of information extracted from conversations for commercial purposes. The new requirements imposed by the AI Act [4] introduce additional obligations for AI systems that may influence user behavior or pose risks to fundamental rights.

Statistics show that data protection violations generate significant fines at the European level, and the lack of internal policies on AI ethics amplifies the legal risk. In recent years, large technology companies have been sanctioned for GDPR violations in the field of advertising. For example, in 2023, Irish authorities fined Meta (Facebook/Instagram) €390 million for failing to comply with transparency obligations on its messaging platforms. Such penalties show that European regulators are closely monitoring how user data is used for commercial purposes and that aggressive personalized marketing can lead to significant penalties [11]. The result confirms that investing in legal compliance and algorithmic auditing reduces organizations' vulnerability to penalties and litigation.

IV. Exploitation of „intimate” conversations and the risk of manipulation. Exploitation of „intimate” conversations refers to the collection and use of sensitive information obtained in digital interactions with AI, which goes beyond simple marketing communication and includes:

1. Personal preferences – hobbies, tastes, consumption habits;
2. Emotional vulnerabilities – fears, frustrations, desires, or emotional states that can be expressed in dialogue;
3. Financial or situational data – income level, purchase plans, important life events.

This data is used for micro-targeting, i.e., the creation of personalized advertisements at the individual level, optimized to produce concrete emotional and behavioral responses.

Analysis of economic and sociological literature shows that behavioral data extracted from digital interactions is becoming a strategic resource for commercial predictions [13]. The concept of „surveillance capitalism” highlights the transformation of human experience into a monetizable economic activity [13].

Studies on personalized advertising show that emotionally tailored messages can significantly influence purchasing decisions [5], but this influence can exceed the limits of fair commercial communication if the user is not properly informed.

During „intimate” conversations, there is a risk of manipulation. Manipulation occurs when this intimate information is used not only to inform, but to influence decisions, behaviors, or emotions without the person's clear consent. In practice, this may include:

1. Creating emotionally provocative advertisements that exploit anxieties or desires;
2. Subtle suggestions for online purchases or behaviors tailored to the user’s emotional state;
3. Excessive profiling that creates a feeling of „surveillance” and may affect freedom of choice.
4. Data privacy and legal compliance. The use of conversational data in advertising falls under data protection legislation.

Main Legal Risks in AI Advertising Table 2.

Risk Type	Description
Privacy violation	Data collection without consent
Illegal profiling	Behavioral analysis without transparency
Algorithmic manipulation	Influencing consumer decisions
Use of sensitive data	Processing health or personal life information

Source:Compiled by the authors

The fundamental principles set out in the GDPR include: lawfulness of processing; transparency; data minimization; purpose limitation. The AI Act introduces additional obligations for AI systems that may influence user behavior.

In recent years, European authorities have imposed significant fines on companies that have violated GDPR rules in the field of digital advertising.

V. Implications for the Republic of Moldova

In the Republic of Moldova, data protection is regulated by Law No. 133/2011 on the protection of personal data [2], and advertising is regulated by Law No. 1227/1997 on advertising [1]. However, these normative acts do not include specific provisions on the use of conversational AI in marketing.

Given the aspirations for European integration and legislative harmonization, progressive alignment with the standards imposed by the GDPR [3] and the AI Act [4] is foreseeable.

Conclusions.

Advertising based on conversational artificial intelligence is one of the most dynamic developments in contemporary digital marketing. The analysis highlights that the use of AI enables unprecedented hyper-personali-

zation of commercial messages and contributes to increasing the economic efficiency of advertising campaigns.

However, the exploitation of intimate conversations raises significant ethical and legal challenges. The collection and use of sensitive data can generate risks regarding confidentiality, behavioral manipulation, and information asymmetry between companies and consumers.

In the context of the Republic of Moldova, the development of conversational advertising must be accompanied by the strengthening of the regulatory framework and the promotion of responsible commercial practices. The implementation of mechanisms for transparency, informed consent, and algorithmic auditing are essential conditions for the ethical and sustainable use of artificial intelligence in marketing.

Bibliographic references:

1. Legea nr. 1227/1997 cu privire la publicitate. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 150-155 din 15.07.1997.

2. Legea nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 295-300 din 29.12.2011.

3. Regulation (EU) 2016/679 (Regulamentul general privind protecția datelor). Bruxelles: European Union, 2016.

4. AI Act (Regulamentul privind inteligența artificială). Bruxelles: European Union, 2024.

5. Bleier A., Eisenbeiss M. Personalized Online Advertising Effectiveness. Marketing Science, 2015. <https://www.jstor.org/stable/24544741> (accesat la 03.03.2026).

6. Chui, M. McKinsey & Company. The State of AI in 2023: Generative AI's Breakout Year. McKinsey, 2023. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=3617928> (accesat la 03.03.2026).

7. Munteanu Tatiana, Stratila Alina. Digital transformation and artificial intelligence as drivers of social and economic change among youth in the Republic of Moldova „COMPETITIVENESS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”, 6-7.11.2025. p. 163-171 https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-163-171_0.pdf (accesat la 01.03.2026).

8. PwC. Artificial Intelligence In Marketing Market (2025 - 2030). Raport of Market analysis <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/artificial-intelligence-marketing-market-report#:~:text=The%20global%20artificial%20intelligence%20in,in%20the%20marketing%20market%20expansion> (accesat la 03.03.2026).

9. PASCARI, Ludmila, BUZDUGAN, Adriana. Soluții de integrare a

sistemelor informaționale utilizate în gestionarea afacerilor. In: Eurasian Business Conference: Conducere prin valori – o soluție pentru succes, 1 aprilie 2017, Chișinău: 2017, p. 36-58. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/237382 (accesat 01.03.2026).

10. PASCARI, Ludmila. Informatizarea sistemului de management în activitatea de antreprenoriat. Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe exacte și economice” ISSN 1857-2073. Chisinau, 2013. P.129-132. <https://exact.studiamsu.md/wp-content/uploads/2013/01/21.-p.129-132.pdf> (accesat la 01.03.2026).

11. SecurityWeek (AFP). (2023, Jan 19). Meta Slapped With 5.5 Million Euro Fine for EU Data Breach. SecurityWeek. <https://www.securityweek.com/meta-slapped-55-million-euro-fine-eu-data-breach/> (accesat la 03.03.2026).

12. Taddeo M., Floridi L. The Ethics of Artificial Intelligence. Oxford: Oxford University Press, 2018. <https://doi.org/10.1002/9781394240821.ch1>(accesat la 03.03.2026).

13. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism. PublicAffairs, 2019. <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=56791> (accesat la 03.03.2026).

CZU: 366.5:343.351

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19950692>

PROTECȚIA CONSUMATORILOR ÎN CONTEXTUL NOII ARHITECTURI EUROPENE AML: IMPLICAȚIILE PACHETULUI LEGISLATIV AL AUTORITĂȚII AMLA

Mariana ODAINIC,

PhD in Law, Associate in Financial Crime,
Luxembourg, Grand-Duché de Luxembourg
mariodainic@gmail.com,
ORCID: 0000-0001-9895-3915

Natalia CHIPER,

dr., conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova
natalychiper@gmail.com,
ORCID: 0009-0002-0188-3637

***Rezumat.** Noul pachet legislativ european în materia prevenirii spălării banilor instituie un cadru juridic armonizat, bazat pe Regulamentul (UE) 2024/1624 și Directiva (UE) 2024/1640, completat de crearea Autorității pentru Combaterea Spălării Banilor și Finanțării Terorismului. Acesta consolidează obligațiile de due diligence, transparență privind beneficiarii efectivi și cooperarea între autorități, asigurând o aplicare uniformă a normelor și consolidând supravegherea sistemului financiar.*

***Cuvinte-cheie:** prevenirea spălării banilor și a finanțării terorismului, armonizare, uniformizare, noul pachet legislativ european, transparență, due diligence, supraveghere, sistem financiar, consumator de servicii financiare, protecția consumatorilor de servicii financiare.*

Introducere

În perioada actuală statele Uniunii Europene se afla într-un moment crucial privind cadrul legal de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului. Cadrul legal național bazat care este fundamentat pe directivele europene în domeniu continuă să aibă un grad de individualizare, personalizare destul de accentuat. Toate acestea până în momentul intrării în vigoare a noii arhitecturi europene în materie. Există voci care pe de o parte invocă afectarea gradului de independență existentă, deși aliniată la exigențele UE. Aceste noi modificări prin intrarea în acțiune a Autorității

pentru Combaterea Spălării Banilor și Finanțării Terorismului (Anti-Money Laundering Authority - AMLA) și a noului pachet legislativ la care ne referim vor integra cadrul european normativ direct în fiecare stat membru. Astfel, toate reglementările naționale nealiniat la noul regulament european vor deveni caduce, ivindu-se necesitatea alinierii și totodată a aplicării a unor elemente ale pachetului legislativ european în mod direct. Acest lucru de fapt are scopuri foarte bien formulate, spre care demult se tindea, și totuși nu putem neglija momentele mai stresante resimțite la nivel de state membre ale UE, care vor avea suplimentar unica autoritate de supraveghere comună AMLA pe lângă autoritățile naționale existente în sectoarele bancar, asigurări și pensii, piețe de capital (valori mobiliare). Din perspectivă normativ-legislativă nu este un element total nou, întrucât spre exemplu în sectorul bancar există Banca Central Europeană la nivel de UE alături de băncile naționale ale fiecărui stat membru. Totuși elementul novatoriu consistă în competența noii autorități AMLA, care este una orientată exclusiv spre prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului.

În contextul protecției consumatorilor, menționăm că anume acest context european, marcat de intensificarea reglementărilor financiare și de cerința tot mai accentuată de transparență, protecția consumatorului devine un element central în aplicarea noilor norme privind combaterea spălării banilor (AML). Deși Uniunea Europeană își consolidează cadrul legislativ pentru prevenirea criminalității financiare, prin impunerea unor obligații stricte de verificare a clienților, monitorizare a tranzacțiilor și raportare, este esențial ca aceste măsuri să fie implementate fără a afecta în mod disproporționat drepturile consumatorilor. Respectiv, este ultrimportant să se evite extremele, întrucât un exces de zel în sensul protejării contra spălării banilor se poate ajunge la limitări excesive care ar limita drepturile ordinare, de zi cu zi ale consumatorului de servicii financiare. Respectiv, orice reformă la acest capitol trebuie să țină cont de echilibrul necesar în acest sens.

Din perspectiva consumatorului, aceste noi reglementări influențează direct accesul la servicii financiare, modul în care sunt prelucrate și protejate datele personale, precum și experiența generală în interacțiunea cu instituțiile financiare. Prin urmare, echilibrul dintre securitate și protecția drepturilor individuale trebuie să rămână o prioritate, astfel încât consumatorii să beneficieze nu doar de un sistem financiar sigur, ci și de un nivel ridicat de încredere, transparență și protecție. Or, neglijarea acestui aspect - evitarea extremelor - pur și simplu are aptitudinea enormă de a eroda încrederea cetățeanului în instituțiile statului, în sistemul financiar până la urmă.

Noul pachet legislativ la care ne referim, care are drept obiectiv îmbunătățirea, amplificarea exigențelor „Know Your Customer” (KYC) și „Custo-

mer Due Diligence” (CDD), urmăresc crearea unui sistem financiar mai sigur, dar poate ridica în același timp întrebări legate de echilibrul între securitate și drepturile fundamentale ale consumatorilor. Procedurile mai riguroase de identificare, controalele suplimentare și utilizarea tehnologiilor avansate pot genera atât beneficii – precum reducerea fraudelor – cât și provocări, cum ar fi accesul îngreunat la servicii sau riscuri privind confidențialitatea. Putem deja constata opinii împărțite ale consumatorilor de servicii financiare, care uneori sunt de partea ideii că cererile de verificări suplimentare din partea profesioniștilor exced limitele ordinarului. Totuși nu putem lăsa de o parte nici ideea că și consumatorul trebuie să se obișnuiască cu un grad de flexibilitate mult mai sporit decât în comparație cu perioadele anterioare. Or, evoluția tehnologiilor și a inteligenței artificiale ne obligă pe toți, atât consumatori cât și profesioniști din domeniul financiar să ne adaptăm cu o viteză adaptată la aceste evoluții. Respectiv, informarea consumatorului rămâne una extrem de importantă, fiind necesar să se prevină surprinderea lui prin ingerințe inopinate. Ceea ce se impune aici este ca orice noutate normativă să fie integrată în cadrul deja existent, să nu creeze conflicte între acte normative în vigoare în aceeași perioadă etc.

Vom exemplifica prin faptul că demararea conflictului dintre Ucraina și Federația Rusă, Uniunea Europeană, Ucraina însăși și aproximativ alte 20 de alte țări au adoptat o gamă largă de sancțiuni economice împotriva statului rus. Aceste sancțiuni sunt acum contestate de indivizi vizați și companii ruse în fața unor tribunale de arbitraj, printr-un mecanismul prevăzut în tratatele de investiții, cunoscut sub numele de soluționarea litigiilor dintre investitori și state (ISDS în engleză). Deși cazurile se află încă într-un stadiu incipient, ele au deja un impact considerabil asupra politicii de sancțiuni a UE și asupra politicii de securitate națională a Ucrainei.

În total, cazurile cunoscute și litigiile inițiate de persoane și entități sancționate însumează aproximativ 62 de miliarde de dolari. Peste jumătate dintre aceste cazuri vizează Ucraina, iar celelalte privesc alte state europene și Canada. O parte dintre litigii se bazează pe tratate bilaterale de investiții încheiate cu state membre ale Uniunii Europene și cu Regatul Unit, ceea ce permite contestarea unor măsuri de sancțiuni și de securitate adoptate de Ucraina și Uniunea Europeană [12].

În decembrie 2025, din cele 24 de cazuri care contestau aceste sancțiuni, 13 au fost inițiate doar în 2025, ceea ce indică o utilizare în creștere a mecanismului de soluționare a litigiilor dintre investitori și state de către investitori pentru a contesta politica de sancțiuni a Ucrainei și a aliaților săi. Deși politica de sancțiuni la care ne referim are la bază cadrul normativ de combatere a prevenirii și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului, tratatele

bilaterale de investiții ale statelor membre ale Uniunii au rămas în vigoare și funcționale inclusiv pe durata aflării în vigoare a acestor sancțiuni.

Incompatibilitatea dintre tratatele de investiții ale țărilor Uniunii Europene și politica de sancțiuni a Uniunii a fost deja evidențiată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în 2009. În trei hotărâri referitoare la Austria, Suedia și Finlanda, Curtea a considerat că clauzele privind transferurile de capital din tratatele de investiții ale acestor state intră în conflict cu competența Consiliului de a impune unilateral sancțiuni țărilor terțe.

Cele trei hotărâri din 2009 ale Curtea de Justiție a Uniunii Europene la care se face referire sunt:

- Comisia Europeană împotriva Austriei (C205/06) [5].
- Comisia Europeană împotriva Suediei (C249/06) [6].
- Comisia Europeană împotriva Finlandei (C118/07) [7].

În aceste cauze, Comisia Europeană a acționat în justiție statele respective pentru că anumite clauze din tratatele lor bilaterale de investiții (în special cele privind libera circulație a capitalului) puteau împiedica aplicarea unor măsuri restrictive (sancțiuni) adoptate de UE față de state terțe.

Cu toate acestea, de atunci, aceste state — precum și alte state membre ale UE cu clauze similare — nu au remediat situația: nu au renegociat tratatele pentru a introduce garanții și nici nu le-au denunțat.

În acest context, devine esențială o analiză atentă a modului în care noile politici europene reușesc să armonizeze obiectivele de securitate financiară cu protecția consumatorilor. Articolul își propune să exploreze această intersecție, evidențiind atât oportunitățile, cât și riscurile generate de noul cadru AML la nivelul Uniunii Europene.

Metodologia cercetării se bazează pe o abordare mixtă, care combină analiza doctrinară cu instrumente empirice. În primul rând, sunt examinate surse juridice primare și secundare, inclusiv noile reglementări AML la nivelul Uniunii Europene, rapoarte ale autorităților de supraveghere și literatura de specialitate privind drepturile consumatorilor și conformitatea financiară. În paralel, cercetarea integrează o analiză comparativă a practicilor instituțiilor financiare, pentru a evidenția modul în care cerințele de tip KYC și CDD sunt implementate în raport cu protecția consumatorilor. De asemenea, sunt utilizate metode calitative, precum analiza de caz și interpretarea jurisprudenței relevante, precum și elemente cantitative, acolo unde sunt disponibile date privind impactul reglementărilor asupra accesului la servicii financiare. Această combinație de metode și materiale permite o evaluare riguroasă și echilibrată a interacțiunii dintre exigențele de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului și drepturile consumatorilor.

Discuții și rezultate obținute

În prezent, instituțiile financiare se află într-o perioadă de tranziție. Cadrul de reglementare este în curs de finalizare, iar sectorul așteaptă publicarea standardelor finale.

Totuși, direcția este clară: Uniunea Europeană se îndreaptă către un regim de prevenire și combatere a spălării banilor mai unitar, bazat pe tehnologie și supus unei supravegheri mai stricte. Instituțiile care acționează din timp – prin analize de tip gap, investiții în tehnologie de conformitate și actualizarea structurilor de guvernanta – vor fi mai bine pregătite să respecte termenele și să reducă riscurile (inclusiv cele legate de sancțiuni, fraudă și raportare) [10].

Calendarul de implementare al pachetului UE privind combaterea spălării banilor (AML) stabilește etape clare pe care instituțiile financiare trebuie să le urmeze pentru a atinge conformitatea legală și a fi pregătite:

2025: Autoritatea Bancară Europeană (EBA) a finalizat proiectul de raport pentru primul set de standarde tehnice de reglementare (RTS).

2026: *Autoritatea pentru Combaterea Spălării Banilor (AMLA)* a preluat responsabilitatea elaborării reglementărilor AML/CFT (prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului). Aceasta a publicat rapoartele finale pentru două RTS și a lansat consultări pentru standarde suplimentare. Pe parcursul anului, se așteaptă emiterea mai multor măsuri de nivel 2 și 3. Toate instituțiile vizate – inclusiv băncile, furnizorii de servicii de plată, firmele de investiții și alte entități supuse cerințelor AML și KYC – ar trebui să realizeze o analiză amplă de tip „gap”. Aceasta presupune evaluarea politicilor, procedurilor și cadrului de conformitate existente pentru a identifica modificările necesare în contextul noilor standarde.

2027: *Regulamentul (UE) 2024/1624 al Parlamentului European și al Consiliului din 31 mai 2024 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului și Directiva (UE) 2024/1640 a Parlamentului European și a Consiliului din 31 mai 2024 privind mecanismele care trebuie instituite de statele membre pentru prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului, de modificare a Directivei (UE) 2019/1937 și de modificare și abrogare a Directivei (UE) 2015/849* vor intra în vigoare, iar registrele centralizate vor deveni operaționale. Toate instituțiile financiare trebuie să fie pe deplin conforme cu noile reguli armonizate și să își integreze sistemele cu registrele UE privind beneficiarii reali și conturile. Până în acest moment, instituțiile ar trebui să își fi actualizat politicile interne, sistemele și procesele operaționale, pentru a se alinia complet la cerințele finale.

2028: Noua autoritate AMLA va prelua atribuții directe de suprave-

ghere, în special asupra instituțiilor cu risc ridicat sau activitate transfrontalieră. Instituțiile trebuie să fie pregătite pentru control direct, aplicare mai strictă a regulilor și măsuri sporite de due diligence (EDD) [10].

Înțelegerea implicațiilor noului pachet al Uniunii Europene privind combaterea spălării banilor (AML) este esențială pentru toate instituțiile financiare. Noul cadru AML al UE depășește simpla actualizare legislativă, reprezentând o schimbare fundamentală în modul în care instituțiile financiare din Europa gestionează conformitatea legală, precum și cerințele de tip Customer Due Diligence (CDD) și Know Your Customer (KYC). Acest pachet introduce reguli armonizate, un sistem de supraveghere centralizat și standarde mai stricte, care vor redefini strategiile de conformitate și programele de prevenire a spălării banilor pe termen lung [10].

Pachetul legislativ este structurat în patru componente principale, concepute pentru a răspunde complexității și diversității activităților financiare din Uniunea Europeană, având totodată un impact semnificativ asupra protecției consumatorilor:

- **Regulamentul (UE) 2024/1624 al Parlamentului European și al Consiliului din 31 mai 2024 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului** [2]: stabilește un set unic de reguli direct aplicabile în toate statele membre, asigurând uniformitatea și eliminând diferențele naționale în materie de reglementare AML, ceea ce contribuie la un nivel mai ridicat de protecție și predictibilitate pentru consumatori. Ceea ce considerăm important ca mențione aici este că într-adevăr scopul este întotdeauna unul bine fundamentat și argumentat din perspective practice, mai cu seamă ținând cont de tendințele din ultima perioadă.

- **Directiva (UE) 2024/1640 a Parlamentului European și a Consiliului din 31 mai 2024 privind mecanismele care trebuie instituite de statele membre pentru prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului, de modificare a Directivei (UE) 2019/1937 și de modificare și abrogare a Directivei (UE) 2015/849** [1]: impune fiecărui stat membru obligația de a transpune directiva în legislația națională, consolidând aplicarea la nivel local și adaptarea normelor AML, inclusiv din perspectiva protejării drepturilor consumatorilor în raport cu specificul fiecărei jurisdicții.

- **Regulamentul (UE) 2024/1620 al Parlamentului European și al Consiliului din 31 mai 2024 de instituire a Autorității pentru Combaterea Spălării Banilor și a Finanțării Terorismului și de modificare a Regulamentelor (UE) nr. 1093/2010, (UE) nr. 1094/2010 și (UE) nr. 1095/2010** [3]: introduce o autoritate centralizată responsabilă de su-

pravegherea și aplicarea normelor AML, inclusiv prin control direct asupra instituțiilor cu risc ridicat sau activitate transfrontalieră, sporind astfel încrederea consumatorilor în sistemul financiar.

• **Regulamentul (UE) 2023/1113 al Parlamentului European și al Consiliului din 31 mai 2023 privind informațiile care însoțesc transferurile de fonduri și de anumite criptoactive și de modificare a Directivei (UE) 2015/849** [4]: vizează creșterea transparenței și trasabilității transferurilor de fonduri și criptoactive, fiind deja în vigoare pentru a răspunde noilor tehnologii financiare și pentru a reduce riscurile, inclusiv cele care pot afecta siguranța utilizatorilor.

Prin structurarea cadrului în aceste patru componente, Uniunea Europeană asigură o abordare cuprinzătoare, care îmbină reguli armonizate cu adaptarea națională, supravegherea centralizată și inovația tehnologică. Deci ceea ce nu se poate nicidecum contesta este că se fundamentează o bază legală pentru consolidarea protecției consumatorilor de servicii financiare. Or, scopul fiind limitarea fraudelor și sporirea supravegherii circulației fondurilor cu identificarea clară a beneficiarilor finali, totuși este firesc să se înțeleagă că impactul nu va fi reflectat doar asupra jucătorilor mari, ci și asupra consumatorilor mai mici, care utilizează același sistem financiar. Deci subliniem și susținem ideea că acest demers contribuie nu doar la combaterea criminalității financiare, detectarea fraudelor și respectarea sancțiunilor, ci și la consolidarea protecției consumatorilor și a încrederii acestora în piața financiară europeană.

Acest pachet legislativ aduce schimbări semnificative pentru actorii implicați în circuitul financiar - beneficiari și instituții financiare, cu implicații directe și asupra nivelului de protecție oferit consumatorilor în cadrul pieței financiare europene.

Mai în detaliu, **Regulamentul (UE) 2024/1624** [2] stabilește un cadru unitar la nivelul Uniunii Europene pentru prevenirea spălării banilor și finanțării terorismului, aplicabil **direct** tuturor statelor membre. Acesta impune băncilor, instituțiilor financiare și altor profesioniști obligația de a aplica măsuri stricte de cunoaștere a clientelei (KYC), monitorizare a tranzacțiilor și raportare a activităților suspecte. Or, aceste obligații există și în prezent, modificarea care vine la pachet cu aceste noutăți fiind de fapt aplicabilitatea directă a Regulamentului de toate instituțiile vizate din orice stat membru.

De menționat este faptul că la momentul actual Directiva (UE) 2015/849 a Parlamentului European și a Consiliului constituie principalul instrument juridic pentru prevenirea utilizării sistemului financiar al Uniunii în scopul spălării banilor și al finanțării terorismului. Directiva respecti-

vă stabilește un cadru juridic cuprinzător, pe care Directiva (UE) 2018/843 a Parlamentului European și a Consiliului l-a consolidat și mai mult prin abordarea riscurilor emergente de spălare a banilor și de finanțare a terorismului și sporirea transparenței în ceea ce privește beneficiarii reali. În pofida rezultatelor obținute în temeiul cadrului juridic respectiv, experiența a arătat că ar trebui introduse îmbunătățiri suplimentare pentru a atenua în mod adecvat riscurile de spălare a banilor și de finanțare a terorismului și pentru a detecta în mod eficace tentativele infracționale de utilizare abuzivă a sistemului financiar al Uniunii în scopuri infracționale [2]. Și totuși principala provocare identificată în ceea ce privește aplicarea dispozițiilor acestei Directive, este lipsa de aplicabilitate directă a normelor prevăzute în dispozițiile respective și o abordare fragmentată la nivel național. Deși respectivele norme au existat și au evoluat timp de trei decenii, ele sunt încă puse în aplicare într-un mod care nu este pe deplin în concordanță cu cerințele unei piețe interne integrate. Prin urmare, este necesar ca normele privind aspectele reglementate în prezent de Directiva (UE) 2015/849, care ar putea fi direct aplicabile de către entitățile obligate în cauză, să fie abordate într-un regulament pentru a se obține uniformitatea dorită în privința aplicării. Respectiv, elementul de început al prezentului articol este regăsit în argumentarea oficială a adoptării noului Regulament - uniformizare la nivelul statelor membre. Diferența dintre ce avem actualmente și ce va urma din momentul intrării în vigoare este tocmai trecerea de la armonizare în sens larg la armonizare cu un grad sporit de uniformizare. Or, practica dovedește că armonizarea în sens larg lasă întotdeauna loc de interpretare specifică, de minimizare a efectelor unor dispoziții legale prin proceduri practice individualizate la nivel de stat. Uniformizarea însă nu exclude total acest efect, dar totuși îl reduce semnificativ.

Detalierea conținutului prevederilor acestui act normativ va face obiectul unui alt articol, aici însă vom menționa că deși Regulamentul nu protejează consumatorii în mod direct (ca legislația clasică de protecție a consumatorilor), totuși în mod indirect crește gradul de protecție a lor prin faptul că acesta reduce riscurile de fraudă și abuz, ceea ce crește transparența și siguranța sistemului financiar în care aceștia operează.

Detectarea timpurie a fraudei și prevenirea ei ulterioară în mod evident vor crește siguranța consumatorilor de servicii financiare. Scopul de bază a acestor modificări arhitectural-normative din domeniul combaterii și prevenirii spălării banilor est tocmai atingerea acestui obiectiv.

În acest context, obligațiile deja existente dar accentuate în noile reglementări, impuse entităților de a monitoriza tranzacțiile și de a identifica comportamentele suspecte conduc în mod inevitabil la intervenții timpurii

În cazul unor potențiale scheme frauduloase. De menționat că deja la ziua de astăzi se constată diminuirea semnificativă a duratei medii a unei scheme frauduloase, ceea ce indică în mod direct asupra necesității adaptării timpului de reacție a organelor competente. Această adaptare vine doar cu adaptarea fundamentului juridic procedural, or, fiecare organ competent nu va putea adapta timpii de reacție unilateral și arbitrar, fapt ce ar putea duce la alte extreme nedorite pentru protecția drepturilor consumatorilor. Din aceste perspective, considerăm că aceste modificări la nivelul întregii Uniuni Europene vor iniția și modificări la nivelul legislațiilor naționale. Doar cu titlu de exemplu și pentru argumentarea celor de mai sus, menționăm că dacă în 2014 o schemă frauduloasă dura, în medie, 18 luni până la momentul descoperirii, potrivit ACFE - Association of Certified Fraud Examiners (cea mai mare organizație anti-fraudă la nivel mondial), în 2024, timpul de detecție a fraudei a scăzut la 12 luni [11].

Totodată, consolidarea siguranței sistemului financiar determină o diminuare a riscurilor sistemice, în sensul prevenirii propagării efectelor negative generate de activități de spălare a banilor sau de finanțare a terorismului. Un sistem mai stabil și mai bine reglementat oferă consumatorilor un mediu mai previzibil și mai sigur pentru desfășurarea operațiunilor financiare.

În plus, sporirea capacității instituțiilor de a preveni și combate fraudele contribuie la creșterea nivelului de încredere al consumatorilor în serviciile financiare, element esențial pentru funcționarea eficientă a pieței.

În concluzie, prin reducerea expunerii la fraude și prin consolidarea stabilității sistemului financiar, aceste măsuri generează un efect protector asupra consumatorilor, materializat în diminuarea riscurilor de pierderi financiare și în crearea unui cadru mai sigur de interacțiune cu instituțiile financiare.

Un alt element esențial al aceluiași regulament constă în reducerea anonimatului în tranzacții. Astfel, limitarea instrumentelor anonime face mai dificilă utilizarea conturilor sau plăților în scopuri frauduloase, protejând astfel clienții legitimi. Acesta constituie un instrument normativ esențial în consolidarea mecanismelor de prevenire a criminalității financiare și, implicit, a protecției consumatorilor. Prin limitarea utilizării instrumentelor anonime și prin impunerea unor cerințe stricte de identificare a clienților și a beneficiarilor efectivi, cadrul juridic european urmărește creșterea gradului de trasabilitate a operațiunilor financiare.

În același timp, articolul 3 lărgeste lista categoriilor de “entități obligate” la normele de prevenire a spălării banilor și finanțării terorismului. Această listă include – pe lângă instituțiile actorii deveniți deja clasici – și:

- persoane care comercializează metale prețioase și pietre prețioase și bunuri de mare valoare;
- furnizori de servicii de finanțare participativă (crowdfunding) și intermediari ai acestora;
- cluburi profesioniste de fotbal și agenți de fotbal în tranzacțiile relevante;
- alți actori precum trust service providers, agenți imobiliari, furnizori de jocuri de noroc etc.

Aceasta reflectă o extindere a cadrului tradițional pentru a include sectoare considerate cu risc potențial mai ridicat de utilizare pentru activități ilicite, în conformitate cu evaluarea de risc construită la nivelul UE.

Directiva (UE) 2024/1640 a Parlamentului European și a Consiliului din 31 mai 2024 privind mecanismele care trebuie instituite de statele membre pentru prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului, de modificare a Directivei (UE) 2019/1937 și de modificare și abrogare a Directivei (UE) 2015/849 (AMLD6) [1] face parte din pachetul legislativ european destinat consolidării cadrului de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului, având ca obiectiv principal armonizarea și eficientizarea mecanismelor naționale în acest domeniu. Spre deosebire de regulamentul de menționat anterior, aceasta necesită transpunere în dreptul intern al statelor membre, stabilind standarde minime obligatorii privind organizarea instituțională și cooperarea între autorități.

Un element central al directivei îl constituie consolidarea rolului unițărilor de informații financiare (FIU), prin stabilirea unor competențe extinse în materia colectării, analizării și schimbului de informații. Directiva impune crearea unor mecanisme eficiente de cooperare atât la nivel național, cât și transfrontalier, în vederea facilitării accesului rapid la date relevante privind tranzacțiile suspecte.

Directiva acordă o atenție sporită cooperării interinstituționale, impunând obligații clare pentru autoritățile competente de a colabora cu alte entități relevante, inclusiv autorități fiscale, organe de aplicare a legii și organisme de supraveghere. Această abordare integrată reflectă necesitatea unei reacții coordonate împotriva fenomenelor complexe de criminalitate financiară.

În ceea ce privește protecția drepturilor fundamentale, AMLD6 stabilește garanții privind protecția datelor cu caracter personal, asigurând un echilibru între necesitatea combaterii criminalității și respectarea vieții private. Accesul la informații este condiționat de respectarea principiilor legalității, proporționalității și limitării scopului.

De asemenea, directiva vizează creșterea eficienței măsurilor de aplicare a legii prin facilitarea utilizării informațiilor financiare în cadrul investigațiilor penale, contribuind astfel la identificarea și sancționarea mai eficientă a infracțiunilor de spălare a banilor.

În concluzie, Directiva (UE) 2024/1640 (AMLD6) instituie un cadru juridic complex, orientat spre armonizare, cooperare și acces extins la informații, având ca finalitate consolidarea capacității statelor membre de a preveni și combate criminalitatea financiară, cu efecte indirecte asupra protecției consumatorilor și a stabilității sistemului financiar. Totodată, protejează consumatorii nu prin drepturi directe (ca alte directive), ci prin crearea unui mediu financiar mai sigur, transparent și mai puțin vulnerabil la fraude și abuzuri.

Înființarea Autorității UE pentru Combaterea Spălării Banilor (AMLA). În centrul reformei se află crearea AMLA, o nouă autoritate europeană dedicată combaterii spălării banilor, cu sediul la Frankfurt. După numirea Consiliului său executiv în mai 2025 și dezvoltarea structurilor interne, AMLA este în prezent operațională. Începând cu 1 ianuarie 2028, aceasta va supraveghea direct 40 de instituții financiare mari, considerate cu risc ridicat, la nivelul întregii Uniuni Europene, sprijinind totodată autoritățile naționale în prevenirea spălării banilor și a finanțării terorismului. Or, aici se poate observa cum în mod direct, instituții care la momentul actual sunt supravegheate de autorități naționale specializate, vor intra direct în vizorul supraveghetor al acestei autorități supra-naționale.

Pentru ca supravegherea în materie de combatere a spălării banilor și a finanțării terorismului să atingă un nivel eficient și uniform în întreaga Uniune, autoritățile respective i se conferă următoarele competențe: supravegherea directă a unui anumit număr de entități obligate selectate din sectorul financiar, inclusiv dintre prestatorii de servicii de criptoactive; monitorizarea, analiza și schimbul de informații privind riscurile de spălare a banilor și/sau finanțare a terorismului care afectează piața internă; coordonarea și supervizarea supraveghetorilor specializați din sectorul financiar; coordonarea și supervizarea supraveghetorilor specializați din sectorul nefinanciar, inclusiv a organismelor de autoreglementare; și coordonarea și sprijinirea FIU - unitățile de informații financiare.

Un rol esențial al AMLA va fi facilitarea cooperării între unitățile de informații financiare (FIU) din statele membre, inclusiv prin analiza comună a cazurilor transfrontaliere și prin dezvoltarea unor mecanisme eficiente de schimb de informații. Prin această coordonare centralizată, se urmărește nu doar creșterea eficienței în combaterea criminalității financiare, ci și consolidarea încrederii consumatorilor în sistemul financiar. Astfel, noile

mecanisme contribuie la un mediu mai sigur, mai transparent și mai bine reglementat, în care drepturile și interesele consumatorilor sunt mai bine protejate, inclusiv în contextul operațiunilor financiare transfrontaliere [13].

Punerea în aplicare a acestui cadru juridic implică și cadre de raportare mai structurate, inclusiv un set comun de chestionare pentru evaluarea riscurilor la nivelul UE, folosite de autorități în supravegherea bazată pe risc, precum și puncte de date comune pentru raportarea activităților suspecte către FIU și furnizarea de informații către acestea.

De menționat că deja a fost deja publicat pachetul de raportare pentru exercițiul său de colectare și testare a datelor. Entitățile selectate sunt invitate să descarce modelul de mai jos și să acceseze un webinar înregistrat care abordează întrebările principale [8].

În plus, prezintă importanță faptul că acest pachet a fost elaborat în strânsă cooperare cu autoritățile naționale de supraveghere și cu entitățile selectate. După o primă rundă de feedback, Autoritatea a transmis o versiune preliminară entităților selectate prin intermediul autorităților competente naționale, permițându-le să se familiarizeze cu modelul și să înceapă cartografierea internă a datelor.

Exercițiul va testa și calibra modelele de evaluare a riscurilor ale AMLA, care au două scopuri: să sprijine selecția, programată pentru 2027, a până la 40 de entități pentru supravegherea directă a AMLA începând cu 2028 și să asigure că riscurile de spălare a banilor ale instituțiilor de credit și financiare sunt evaluate în mod coerent de către autoritățile de supraveghere din întreaga UE [8].

Este important de subliniat că cadrul AMLA este încă în dezvoltare, iar schimbările vor fi implementate treptat pe parcursul mai multor ani. Această permite atât autorităților de supraveghere, cât și entităților vizate să se adapteze progresiv [9].

Referitor la obligațiile mai stricte de due diligence, companiile și instituțiile financiare sunt obligate să identifice cu mai mare precizie și să monitorizeze continuu beneficiarii efectivi ai partenerilor de afaceri. Articolul 69 din Regulamentul (UE) 2024/1624 stabilește regulile privind raportarea suspiciunilor către FIU și precizează că entitățile obligate trebuie să răspundă la cererile de informații ale FIU în termen de maximum 5 zile lucrătoare, cu posibilitatea ca FIU să scurteze acest termen în cazuri urgente.

Aceste măsuri contribuie nu doar la creșterea eficienței în prevenirea și detectarea criminalității financiare, ci și la consolidarea protecției consumatorilor, prin reducerea riscurilor de fraudă, abuz sau utilizare necorespunzătoare a serviciilor financiare. În același timp, obligațiile extinse de due diligence se aplică și furnizorilor de servicii de criptoactive, un sector în care transpa-

rența și siguranța utilizatorilor devin din ce în ce mai importante [13].

Spre final, un alt element din lista noastră de acte normative ce vor determina noi tendințe în cadrul reglementar al statelor membre ale UE în domeniul de prevenire și combatere a spălării banilor și a finanțării terorismului, este Regulamentul (UE) 2023/1113 privind transferurile de fonduri (ToFR) care stabilește un cadru european armonizat care urmărește asigurarea trasabilității totale a tranzacțiilor financiare și a criptoactivelor, cu scopul de a preveni spălarea banilor și finanțarea terorismului. Deși protecția consumatorilor nu este obiectivul principal, aceasta constituie o consecință importantă a reglementărilor. Prin cerința ca furnizorii de servicii de plată și cei de criptoactive să colecteze, să verifice și să transmită informații despre expeditor și beneficiar, regulamentul diminuează riscul ca utilizatorii să fie implicați în activități frauduloase sau să devină victime ale escrocheriilor financiare. Trasabilitatea completă a fluxurilor permite intervenții rapide în caz de tranzacții suspecte, sprijinind astfel protecția intereselor economice ale consumatorilor.

Extinderea aplicabilității asupra criptoactivelor, inclusiv a portofelelor necustodiale, permite diminuarea riscului de utilizare anonimă a fondurilor, reducând expunerea consumatorilor la fraude digitale. În plus, măsurile de verificare și refuz sau suspendare a tranzacțiilor riscante contribuie la prevenirea pierderilor financiare pentru utilizatori.

Concluzie

Pachetul AML stabilește repere esențiale în combaterea spălării banilor și a finanțării terorismului, având un impact direct și asupra protecției consumatorilor. Introducerea unor standarde armonizate, înființarea noii autorități de supraveghere (AMLA) și uniformizarea obligațiilor pentru entitățile vizate reprezintă pași importanți în consolidarea cadrului AML/CFT. Pentru companii și instituții financiare, este esențial să respecte termenele de implementare și să se pregătească din timp pentru noile cerințe. Aceste măsuri armonizate sporesc transparența și contribuie la crearea unui mediu financiar mai sigur, protejând consumatorii, reducând riscurile de fraudă și întărind integritatea pieței interne europene.

În plus, mecanismele de cooperare interinstituțională și de alertare timpurie permit intervenții rapide împotriva practicilor ilicite, în timp ce protecția datelor și a avertizorilor contribuie la menținerea echilibrului între securitate și drepturile fundamentale ale utilizatorilor. Astfel, cadrul AML/CFT european funcționează nu doar ca instrument de prevenire a criminalității financiare, ci și ca un garant al stabilității și încrederii consumatorilor în sistemul financiar, consolidând protecția economică și juridică a acestora

la nivel european.

În ceea ce privește statele candidate la aderarea la Uniunea Europeană, pachetul legislativ reprezintă un standard de referință în procesul de preluare a acquis-ului, impunând alinierea la cerințele prevăzute de pachetul legislativ analizat în prezentul articol. Implementarea componentelor acestuia presupune adaptări legislative și instituționale semnificative, precum și consolidarea capacității administrative, contribuind la asigurarea compatibilității sistemelor naționale cu exigențele pieței interne și la creșterea credibilității cadrului de reglementare financiară.

Referințe bibliografice:

1. Directiva (UE) 2024/1640 a Parlamentului European și a Consiliului din 31 mai 2024 privind mecanismele care trebuie instituite de statele membre pentru prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului, de modificare a Directivei (UE) 2019/1937 și de modificare și abrogare a Directivei (UE) 2015/849. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/ALL/?uri=CELEX:32024L1640> (accesat la 10.03.2026)

2. Regulamentul (UE) 2024/1624 al Parlamentului European și al Consiliului din 31 mai 2024 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/ALL/?uri=CELEX:32024R1624> (accesat la 10.03.2026)

3. Regulamentul (UE) 2024/1620 al Parlamentului European și al Consiliului din 31 mai 2024 de instituire a Autorității pentru Combaterea Spălării Banilor și a Finanțării Terorismului și de modificare a Regulamentelor (UE) nr. 1093/2010, (UE) nr. 1094/2010 și (UE) nr. 1095/2010. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/ALL/?uri=CELEX:32024R1620> (accesat la 10.03.2026)

4. Regulamentul (UE) 2023/1113 al Parlamentului European și al Consiliului din 31 mai 2023 privind informațiile care însoțesc transferurile de fonduri și de anumite criptoactive și de modificare a Directivei (UE) 2015/849. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:32023R1113> (accesat la 10.03.2026)

5. Affaire C-205/06: Arrêt de la Cour (grande chambre) du 3 mars 2009 — Commission des Communautés européennes / République d’Autriche (Manquement d’État — Violation de l’article 307, deuxième alinéa, CE — Absence d’adoption des mesures appropriées pour éliminer les incompatibilités entre les accords bilatéraux conclus avec des pays tiers avant l’adhésion

de l'État membre à l'Union européenne et le traité CE — Accords conclus par la République d'Autriche avec la République de Corée, la République du Cap-Vert, la République populaire de Chine, la Malaisie, la Fédération de Russie et la République de Turquie en matière d'investissements). În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX:62006CA0205> (accesat la 10.03.2026)

6. Affaire C-249/06: Arrêt de la Cour (grande chambre) du 3 mars 2009 — Commission des Communautés européennes / Royaume de Suède (Manquement d'État — Violation de l'article 307, deuxième alinéa, CE — Absence d'adoption des mesures appropriées pour éliminer les incompatibilités entre les accords bilatéraux conclus avec des pays tiers avant l'adhésion de l'État membre à l'Union européenne et le traité CE — Accords conclus par le Royaume de Suède avec la République argentine, la République de Bolivie, la République de Côte d'Ivoire, la République arabe d'Égypte, Hong-Kong, la République d'Indonésie, la République populaire de Chine, la République de Madagascar, la Malaisie, la République islamiste du Pakistan, la République du Pérou, la République du Sénégal, la République socialiste démocratique de Sri Lanka, la République tunisienne, la République socialiste du Viêt Nam, la République du Yémen et l'ex-République socialiste fédérative de Yougoslavie en matière d'investissements). În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX:62006CA0249> (accesat la 10.03.2026)

7. Affaire C-118/07: Arrêt de la Cour (deuxième chambre) du 19 novembre 2009 — Commission des Communautés européennes/République de Finlande (Manquement d'État — Article 307, deuxième alinéa, CE — Absence d'adoption des mesures appropriées pour éliminer les incompatibilités entre les accords bilatéraux conclus avec des États tiers avant l'adhésion de l'État membre à l'Union européenne et le traité CE — Accords bilatéraux conclus par la République de Finlande avec la Fédération de Russie, la République du Belarus, la République populaire de Chine, la Malaisie, la République socialiste démocratique de Sri Lanka et la République d'Ouzbékistan en matière d'investissements). În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX:62007CA0118> (accesat la 10.03.2026)

8. AMLA launches data collection exercise to test risk assessment models. În: https://www.aml.europa.eu/aml-launches-data-collection-exercise-test-risk-assessment-models_en (accesat la 10.03.2026)

9. AMLA: A new chapter for Europe's AML/CFT framework. În: <https://fiaumalta.org/news/aml-a-new-chapter-for-europes-aml-cft-framework/> (accesat la 10.03.2026)

10. How the EU AML Package is transforming compliance for financial firms: În: https://www.ey.com/en_qa/insights/financial-services/

how-the-eu-aml-package-is-transforming-compliance-for-financial-firms
(accesat la 25.03.2026)

11. Mihail Bucheru și alții. Metodele de fraudă evoluează. Ce trebuie să facă organizațiile în 2025 pentru a fi cu un pas înaintea fraudatorilor? În: <https://www.deloitte.com/ro/ro/our-thinking/articles/metodele-de-frauda-evolueaza-ce-trebuie-sa-faca-organizatiile-2025-pentru-fi-cu-un-pas-in-aintea-fraudatorilor.html> (accesat la 10.03.2026)

12. Mathilde Dupré, Stéphanie Kpenou. Actifs gelés, plaintes brûlantes : comment les oligarques russes et d'autres investisseurs utilisent l'arbitrage d'investissement pour contester les sanctions. În: <https://www.veblen-institute.org/Actifs-geles-plaintes-brulantes-comment-les-oligarques-russes-et-d-autres.html> (accesat la 10.03.2026)

13. Nadine Forstmann, Pelin Sentürk, Macide Sarican. The New EU AML Package. În: <https://www.deloittelegal.de/dl/en/services/legal/perspectives/eu-aml-paket-wendepunkt-geldwaeschepraevention.html> (accesat la 01.04.2026)

CZU: 342.9:343.272

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19950867>

LIMITELE APLICĂRII PLANULUI DE REMEDIERE ȘI ALE CONFISCĂRII SPECIALE ÎN PROCEDURA CONTRAVENȚIONALĂ

Igor TROFIMOV,

dr. în drept, prof. univ., Catedra „Drept privat”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM,
e-mail: itrofimov@mail.ru
ORCID ID: 0009-0009-1075-5224

Sergiu ZESTREA,

drd., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM,
șef Direcția supraveghere metrologică, Inspectoratul de Stat
privind Supravegherea Produselor Nealimentare
și Protecția Consumatorilor,
ORCID ID: 0000-0002-3854-0008,
e-mail: zestreas@gmail.com

Rezumat. Articolul analizează limitele aplicării planului de remediere și ale confiscării speciale în cauzele contravenționale privind nerespectarea drepturilor consumatorilor. Problema centrală constă în faptul că actuala reglementare a Codului contravențional al Republicii Moldova nu permite o articulare procedurală coerentă a celor două instituții în acele situații în care agentul constatat constată, simultan, necesitatea remedierii încălcării și existența temeiurilor pentru solicitarea confiscării speciale. În materia protecției consumatorilor, dificultatea apare mai ales în cauzele privind produse periculoase, produse neconforme, produse comercializate fără documentele de conformitate ori situații în care, dincolo de conduita comerciantului, chiar bunul implicat reclamă o reacție de siguranță. Studiul demonstrează că incompatibilitatea nu este una materială, deoarece ambele instituții urmăresc, în ultimă instanță, protejarea consumatorului și restabilirea legalității, ci una procedurală și de competență: planul de remediere este întocmit exclusiv de agentul constatat, în timp ce confiscarea specială, ca măsură de siguranță, se aplică, ca regulă, de către instanța de judecată, la demersul agentului constatat. În consecință, se propune completarea art. 461 alin. (5) din Codul contravențional cu o nouă ipoteză expresă, potrivit căreia planul de remediere nu se întocmește în cazurile în care agentul constatat solicită aplicarea confiscării speciale.

Cuvinte-cheie: protecția consumatorilor, plan de remediere, confiscare specială, măsuri de siguranță, agent constatat, procedură contravențională.

Summary. The article analyses the limits of applying the remediation plan and special confiscation in contraventional cases concerning the violation of consumer rights. The central issue lies in the fact that the current regulation of the Contravention Code of the Republic of Moldova does not allow for a coherent procedural articulation of the two institutions in situations where the ascertaining officer simultaneously identifies the need to remedy the violation and the grounds for requesting special confiscation.

In the field of consumer protection, this difficulty arises particularly in cases involving dangerous products, non-compliant products, products marketed without conformity documentation, or situations where, beyond the trader's conduct, the product itself requires a safety response.

The study demonstrates that the incompatibility is not material in nature, as both institutions ultimately pursue consumer protection and the restoration of legality, but rather procedural and competence-related: the remediation plan is issued exclusively by the ascertaining officer, while special confiscation, as a safety measure, is generally applied by the court upon the request of the ascertaining officer.

Consequently, the study proposes the amendment of Article 461(5) of the Contravention Code by introducing a new explicit provision, according to which a remediation plan shall not be issued in cases where the ascertaining officer requests the application of special confiscation.

Keywords: consumer protection, remediation plan, special confiscation, safety measures, ascertaining officer, contraventional procedure.

Introducere

Protecția consumatorilor reprezintă unul dintre domeniile în care dreptul contravențional este chemat să realizeze un echilibru între sancțiuni, prevenție și restabilirea rapidă a legalității. În acest sector, reacția juridică nu urmărește numai reprimarea formală a abaterii, ci și înlăturarea riscurilor pentru consumator, corectarea conduitei profesionistului și, atunci când este necesar, eliminarea din circuitul economic a produselor ori bunurilor incompatibile cu exigențele legale. Cadrul general este format de Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor, completată de normele speciale contravenționale, inclusiv cele referitoare la siguranța produselor, informarea consumatorului și conformitatea mărfurilor ori serviciilor [1].

În această logică, planul de remediere prevăzut de art. 46¹ din Codul contravențional pare, la prima vedere, un instrument potrivit materiei protecției consumatorilor. Multe încălcări pot fi corectate prin conduita ulterioară a profesionistului: afișarea informațiilor obligatorii, remedierea deficiențelor, retragerea practicilor comerciale neconforme, executarea obligațiilor față de consumator ori înlăturarea altor nereguli constatate. Totuși, materia protecției consumatorilor conține și situații în care simpla remediere a conduitei nu este suficientă, întrucât bunul însuși prezintă risc sau este deținut, comercializat ori pus la dispoziție cu încălcarea regimului legal, ceea ce re-

clamă analiza confiscării speciale [1], [3].

În doctrina procesual-contravențională, Igor Trofimov și Andrian Crețu au susținut constant autonomia dreptului procesual contravențional, relevând că acesta trebuie înțeles ca ansamblu de norme care reglementează etapele, actele și competențele proprii procesului contravențional. Această perspectivă este deosebit de utilă pentru tema de față: ea obligă la examinarea separată și riguroasă a rolului agentului constatat și al instanței de judecată și permite identificarea exactă a momentului în care actuala reglementare devine incoerentă. În același timp, lucrările recente ale Mihaelei Pascal și ale lui Sergiu Zestrea, dedicate protecției consumatorilor, comerțului electronic și controlului metrologic al preambalatelor, arată că protecția consumatorului presupune nu doar corectarea comportamentului comerciantului, ci și controlul efectiv al bunurilor și produselor plasate pe piață [5], [6], [7], [8], [9], [10].

Pornind de la aceste repere, prezentul studiu își propune să demonstreze că, în cauzele contravenționale privind nerespectarea drepturilor consumatorilor, planul de remediere și confiscarea specială nu sunt incompatibile prin finalitate, ci prin mecanismul procedural actual al Codului contravențional, și de aici decurge și necesitatea unei intervenții de lege ferenda asupra art. 46¹ alin. (5) Cod contravențional [1].

Metodele și materiale aplicate

Demersul științific se întemeiază pe utilizarea metodei analizei juridice, a metodei sistemice, a metodei comparative și a sintezei. Prin metoda analizei juridice au fost examinate normele Codului contravențional referitoare la planul de remediere și la confiscarea specială, precum și dispozițiile relevante din materia protecției consumatorilor. Metoda sistemică a permis interpretarea corelată a normelor care reglementează competența agentului constatat și a instanței de judecată în aplicarea măsurilor procedurale și a măsurilor de siguranță. Metoda comparativă a fost utilizată pentru a evidenția diferențele funcționale dintre mecanismul remedierii și cel al confiscării speciale. Prin sinteză au fost formulate concluziile cercetării și propunerea de lege ferenda.

Discuții și rezultate obținute

Cadrul normativ al protecției contravenționale a consumatorilor

Codul contravențional conține mai multe dispoziții relevante pentru protecția consumatorilor. art. 278, care sancționează încălcarea cerințelor legale privind interesele economice ale consumatorilor. Relevanța acestei contravenții este una specială, deoarece ea se înscrie direct în domeniul ra-

porturilor dintre profesionist și consumator și privește situații în care operatorul economic nu execută obligațiile legale de remediere, înlocuire ori restituire, afectând astfel protecția patrimonială a consumatorului. Totodată, această alegere este justificată și procedural, întrucât contravențiile prevăzute la art. 278 intră expres în sfera de aplicare a capitolului referitor la planul de remediere. Aceste ipoteze arată limpede că, în anumite spețe, pericolul nu rezidă doar în comportamentul formal al profesionistului, ci chiar în bunurile aflate în circuitul economic [1], [3].

Sub acest aspect, materia protecției consumatorilor se diferențiază de alte domenii contravenționale prin faptul că încălcarea poate afecta simultan dreptul la informare, interesele economice și siguranța fizică a consumatorului. De aceea, mecanismele juridice aplicabile trebuie să permită atât conformarea profesionistului, cât și neutralizarea rapidă a produselor ori bunurilor problematice. În literatura recentă, Mihaela Pascal a subliniat că protecția consumatorului trebuie înțeleasă într-un cadru mai larg, în care consumatorul nu este doar beneficiar pasiv, ci participant activ într-o piață reglementată, iar profesionistul poartă obligații corelative sporite. În aceeași direcție, Pascal și Zestrea au arătat, în contextul comerțului electronic, că extinderea pieței și diversificarea modalităților de plasare a produselor sporesc riscurile pentru consumator și reclamă mecanisme efective de control și intervenție [4], [5], [6].

Pe de altă parte, Sergiu Zestrea evidențiază, în studiul privind controlul metrologic legal al preambalatelor, că protecția consumatorului depinde și de exactitatea măsurării, de conformitatea produsului și de supravegherea efectivă a bunurilor oferite pe piață. De aici rezultă o idee importantă pentru tema noastră: în unele cauze din sfera protecției consumatorilor, reacția juridică adecvată nu se poate opri la o simplă obligație de remediere impusă comerciantului, deoarece obiectul material al încălcării necesită o intervenție directă asupra bunului [10].

Planul de remediere și funcția sa în materia drepturilor consumatorilor

Articolul 46¹ din Codul contravențional definește planul de remediere ca anexă la procesul-verbal cu privire la contravenție, în care agentul constator stabilește, cu titlu de recomandare, măsuri de remediere și termenul realizării acestora în vederea conformării contravenientului cu cerințele legislației. Tot norma stabilește că planul este întocmit și anexat de către agentul constator la procesul-verbal prin care s-a constatat contravenția și că, în cazul întocmirii lui, nu se aplică sancțiuni contravenționale, inclusiv sancțiuni complementare, până la expirarea termenului de remediere. Termenul de remediere este între 30 și 90 de zile lucrătoare, iar legea prevede expres

cazurile în care agentul constatat nu întocmește un asemenea plan [1].

În materia protecției consumatorilor, acest mecanism are o justificare evidentă. Numeroase încălcări pot fi înlăturate prin conformare ulterioară: profesionistul poate furniza informațiile obligatorii, poate înlocui produsul, poate remedia deficiențele, poate respecta termenul legal de soluționare a reclamației sau poate înceta practica neconformă. Tocmai de aceea, planul de remediere corespunde unei viziuni moderne asupra dreptului contravențional, în care statul urmărește nu doar sancționarea, ci și restabilirea rapidă a legalității [3], [6].

Totuși, natura juridică a planului de remediere îi fixează și limitele. El este un act procedural propriu agentului constatat. Instanța nu este abilitată de lege să întocmească, să substituie sau să administreze un asemenea plan. Mai mult, prin configurarea sa normativă, remedierea este gândită pentru ipoteze în care legalitatea poate fi restabilită în principal prin conduita contravenientului, nu pentru cazurile în care bunul implicat trebuie, în sine, scos din circuitul economic sau trecut în proprietatea statului. Din perspectiva teoretică formulată de Trofimov și Crețu, aceasta confirmă că problema nu trebuie tratată prin aproximări practice, ci prin analiza strictă a competenței actelor procesuale [1], [9].

Confiscarea specială ca măsură de siguranță în cauzele privind protecția consumatorilor

Potrivit art. 439⁴ din Codul contravențional, în procesul contravențional pot fi aplicate măsuri de siguranță în scopul înlăturării consecințelor faptei, a unui pericol ori pentru prevenirea săvârșirii faptelor contravenționale, chiar dacă nu sunt întrunite condițiile de tragere la răspundere contravențională. Printre aceste măsuri se regăsește confiscarea specială. Articolul 439⁷ prevede că aceasta constă în trecerea forțată și gratuită în proprietatea statului a bunurilor indicate de lege, inclusiv a bunurilor utilizate sau destinate pentru săvârșirea contravenției, a bunurilor rezultate din contravenție, a bunurilor deținute contrar regimului stabilit de legislație și a bunurilor convertite sau transformate din asemenea bunuri [1].

Aceeași normă stabilește, la alin. (3), regula esențială pentru tema analizată: confiscarea specială se aplică de către instanța de judecată la demersul agentului constatat. Totodată, art. 395 alin. (2) din Codul contravențional consacră competența instanței de a aplica măsuri de siguranță, iar reglementarea referitoare la corpurile delictate arată că, la judecarea cauzei, instanța hotărăște asupra acestora potrivit art. 439⁷ și regulilor procedurii penale aplicate corespunzător. Cu alte cuvinte, mecanismul confiscării speciale aparține, în arhitectura codului, fazei judiciare a procesului contravențional [1], [8].

În materia protecției consumatorilor, această măsură are o funcție specială. Atunci când sunt puse în circulație produse periculoase, produse neconforme, produse fără actele necesare sau alte bunuri care afectează siguranța și interesele economice ale consumatorului, simpla remediere a conduitei comerciantului nu elimină întotdeauna pericolul. Uneori este necesară chiar înlăturarea bunului din circuit. Exact această dimensiune este reflectată și în analiza lui Sergiu Zestrea despre controlul metrologic al preambalatelor, care arată că protecția consumatorului presupune mecanisme efective de supraveghere și intervenție asupra produsului, nu numai asupra comportamentului operatorului economic. În același sens, studiul Pascal-Zestrea despre drepturile consumatorilor în comerțul electronic relevă că protecția juridică reală depinde de posibilitatea autorităților de a reacționa eficient față de bunurile și practicile care generează risc pentru consumator [6], [10].

Conflictul procedural dintre planul de remediere și confiscarea specială

Punctul critic al reglementării apare în acele cauze contravenționale privind drepturile consumatorilor în care sunt întrunite simultan două premise: pe de o parte, încălcarea este, teoretic, susceptibilă de remediere; pe de altă parte, bunurile implicate intră în sfera art. 439⁷ alin. (2) Cod Contravențional și justifică solicitarea confiscării speciale. Exemple tipice pot apărea în materia produselor periculoase, a produselor fără conformitate obligatorie, a bunurilor comercializate cu încălcarea cerinței generale de siguranță ori a altor produse care trebuie retrase din circuit [1], [3].

În aceste ipoteze, incompatibilitatea dintre cele două instituții nu este una de scop. Dimpotrivă, ambele servesc protecției consumatorului și restabilirii legalității. Incompatibilitatea este procedurală. Planul de remediere este anexă la procesul-verbal și poate fi întocmit numai de agentul constatat. Confiscarea specială este dispusă, ca regulă, de instanță, la demersul agentului constatat. Instanța nu are competența legală de a concepe sau administra planuri de remediere, iar agentul constatat nu poate, în regimul general al art. 439⁷ alin. (3) Cod Contravențional, aplica el însuși confiscarea specială. Astfel, actuala redactare a codului nu oferă un mecanism de coexistență coerentă a celor două instrumente în aceeași cauză [1], [7].

Conflictul procedural rezultă, mai întâi, din separarea competențelor. Planul de remediere aparține fazei administrativ-constatatoare a procedurii contravenționale și este construit ca instrument de conformare voluntară aflat la dispoziția agentului constatat. În schimb, confiscarea specială aparține fazei jurisdicționale, fiind subsumată mecanismului măsurilor de siguranță. Prin urmare, cele două instituții nu se întâlnesc în interiorul ace-

leiași logici procedurale: una este administrativă și remedială, cealaltă este judiciară și preventiv-patrimonială. De aici rezultă că, în lipsa unei norme de legătură, ele nu pot funcționa simultan fără a genera incertitudine cu privire la ordinea actelor procesuale și la autoritatea competentă să decidă asupra bunurilor [1], [7], [8], [9].

În al doilea rând, conflictul derivă din diferența de finalitate procedurală imediată. Planul de remediere presupune acordarea unui termen în care contravenientul să înlăture încălcarea și, implicit, conservarea temporară a unei stări juridice în vederea conformării. Confiscarea specială urmărește însă neutralizarea unei stări de pericol prin scoaterea bunului din circuitul juridic sau economic. Cu alte cuvinte, remedierea acordă timp pentru conformare, în timp ce confiscarea reclamă intervenție asupra bunului tocmai pentru că menținerea acestuia în circuit poate prelungi sau agrava riscul. În materia protecției consumatorilor, această diferență este esențială: atunci când produsul este periculos, neconform sau comercializat contrar cerințelor de siguranță, simpla acordare a unui termen pentru remediere poate fi insuficientă pentru protejarea efectivă a consumatorului [1], [3], [10].

Dificultatea este accentuată de art. 46¹ alin. (3), potrivit căruia, în cazul întocmirii planului de remediere, nu se aplică sancțiuni contravenționale, inclusiv sancțiuni complementare, până la expirarea termenului de remediere. Deși confiscarea specială nu este sancțiune, ci măsură de siguranță, textul demonstrează că legiuitorul a gândit remedierea ca pe un mecanism care suspendă reacția contravențională clasică și acordă întâietate conformării. În lipsa unei reguli exprese pentru ipoteza în care se impune simultan sesizarea instanței în vederea confiscării speciale, agentul constatatator este plasat într-o zonă de incertitudine normativă [1], [7].

În al treilea rând, necorelarea normativă produce un risc de fragmentare a răspunsului juridic. Dacă agentul constatatator ar încerca să privilegieze planul de remediere, dimensiunea de siguranță a cauzei ar putea rămâne insuficient valorificată, în special atunci când bunurile ar trebui retrase urgent din circuit. Dacă, dimpotrivă, ar renunța la remediere pentru a sesiza instanța în vederea confiscării speciale, ar fi abandonată funcția restaurativă a procedurii contravenționale, deși tocmai aceasta este utilă în numeroase litigii din materia drepturilor consumatorilor. Or, scopul reglementării nu poate fi acela de a obliga agentul constatatator să aleagă între două instrumente care, în planul finalității generale a legii, ar trebui să servească complementar protecției consumatorului [1], [3], [7], [8], [9], [10].

În practică, aceasta înseamnă că agentul constatatator este constrâns să aleagă între două soluții imperfecte: fie întocmește planul de remediere și riscă să lase fără răspuns adecvat dimensiunea de siguranță a cauzei, fie

renunță la plan și sesizează instanța pentru confiscare specială, sacrificând mecanismul remedial pe care legea l-a introdus tocmai pentru a favoriza conformarea. O asemenea alternativă forțată nu decurge din scopul instituțiilor, ci din necorelarea lor normativă. În termenii utilizați de Trofimov și Crețu, avem de-a face cu o problemă de construcție a procedurii contravenționale, nu cu o simplă dificultate practică. În același timp, literatura relevantă din domeniul protecției consumatorilor arată că eficiența mecanismelor de protecție depinde nu doar de sancționarea profesionistului, ci și de capacitatea autorității de a interveni efectiv asupra produselor și bunurilor care generează risc pentru consumatori [7], [8], [9], [10].

Concluzii.

Analiza efectuată demonstrează că, în cauzele contravenționale privind nerespectarea drepturilor consumatorilor, planul de remediere și confiscarea specială nu sunt incompatibile prin scop, deoarece ambele urmăresc, în ultimă instanță, protejarea consumatorului, restabilirea legalității și prevenirea unor noi încălcări. Totuși, în configurația actuală a Codului contravențional, ele devin dificil de conciliat în aceeași cauză, întrucât aparțin unor paliere procesuale diferite: planul de remediere este un act procedural propriu agentului constatatator, iar confiscarea specială, ca măsură de siguranță, aparține, ca regulă, competenței instanței de judecată [1], [7], [8], [9].

Această incompatibilitate este deosebit de vizibilă în materia protecției consumatorilor, unde numeroase contravenții nu privesc doar conduita comerciantului, ci și produse ori bunuri care reclamă o reacție patrimonială și de siguranță. În asemenea cazuri, simpla remediere a conduitei nu este întotdeauna suficientă pentru înlăturarea pericolului, iar protecția efectivă a consumatorului depinde și de posibilitatea autorității de a interveni asupra bunurilor care generează risc, sunt neconforme sau trebuie scoase din circuitul economic [5], [6], [10].

În aceste condiții, se impune o clarificare expresă a sferei de aplicare a planului de remediere. În opinia noastră, soluția adecvată constă în completarea art. 46¹ alin. (5) din Codul contravențional cu o nouă literă, care să prevadă că agentul constatatator nu întocmește plan de remediere în cazurile în care solicită aplicarea confiscării speciale [1].

Textul propus poate fi formulat astfel:

„La articolul 46¹ alineatul (5), după lit. d), se introduce lit. e) cu următorul cuprins:

e) agentul constatatator solicită aplicarea confiscării speciale conform art. 389 Cod Contravențional.”

O asemenea intervenție legislativă ar elimina conflictul procedural

dintre mecanismul administrativ al remedierii și mecanismul judiciar al măsurii de siguranță. Totodată, ea ar oferi agentului constatator un criteriu normativ clar în cauzele din materia protecției consumatorilor, în special atunci când sunt în joc produse periculoase, neconforme sau bunuri care trebuie scoase din circuit. În același timp, soluția propusă ar păstra utilitatea planului de remediere pentru acele cauze în care interesul consumatorului poate fi satisfăcut prin conformarea ulterioară a profesionistului, fără a fi necesară intervenția asupra bunurilor.

Prin urmare, completarea art. 46¹ alin. (5) reprezintă, în opinia noastră, cea mai potrivită soluție pentru a menține echilibrul dintre funcția de remediu a procedurii contravenționale și funcția de siguranță a confiscării speciale. O asemenea modificare ar contribui atât la coerența normativă a Codului contravențional, cât și la sporirea eficienței protecției consumatorilor în cauzele care implică bunuri periculoase sau neconforme.

Referințe bibliografice:

1. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24 octombrie 2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 3-6, art. 15. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 78-84, art. 100.
2. HODOȘ, Raul Felix, ZESTREA, Sergiu. Răspunderea contravențională pentru încălcarea regulilor de prelucrare a datelor cu caracter personal în Republica Moldova: analiză comparativă cu sistemul sancționator prevăzut de regulamentul (UE) 2016/679. În: *Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice*, Ed. Ediția V-a, 10 decembrie 2025, Chișinău. Chișinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare” al MAI, 2026, Ediția V-a, pp. 135-145. ISBN 978-9975-170-35-2.
3. Legea nr. 105 din 13 martie 2003 privind protecția consumatorilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 126-131, art. 507. Republicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 122-124, art. 195.
4. PASCAL, Mihaela, CWICINSKAJA, Natalia, WESTFAL, Krzysztof. Protecția consumatorului și răspunderea profesioniștilor în contractele comerciale: analiză comparativă între Republica Moldova și Polonia. În: *Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice*, Ed. Ediția V-a, 10 decembrie 2025, Chișinău. Chișinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare” al MAI, 2026, Ediția V-a, pp. 113-128. ISBN 978-9975-170-35-2.

5. PASCAL, Mihaela. Drepturile și obligațiile consumatorilor în contextul economiei circulare. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Științe juridice, 2025, nr. S, pp. 13–24. ISSN 1857-0976.

6. PASCAL, Mihaela; ZESTREA, Sergiu. Drepturile consumatorilor în cadrul comerțului electronic. În: State, security and human rights: in digital era, 8–9 decembrie 2022, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2023, vol. 2, pp. 277–284. ISBN 978-9975-62-531-9.

7. TROFIMOV, Igor; CREȚU, Andrian. Drept procesual contravențional. Chișinău: Cartea Militară, 2017.

8. TROFIMOV, Igor; CREȚU, Andrian. Fundamentarea dreptului procesual contravențional. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Științe juridice, 2018, vol. XVIII, nr. 2, pp. 79–85. ISSN 1857-0976.

9. TROFIMOV, Igor; CREȚU, Andrian. Reflecții asupra esenței procedurii contravenționale. În: Administrarea Publică, 2014, nr. 4(84), pp. 50–55. ISSN 1813-8489.

10. ZESTREA, Sergiu. Protecția consumatorilor prin controlul metrologic legal al preambalatelor. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Științe juridice, 2025, nr. S, pp. 294–305. ISSN 1857-0976.

CZU: 342.9:366.5:004.738.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19951007>

ROLUL AUTORITĂȚILOR PUBLICE ÎN ASIGURAREA REZILIENȚEI MECANISMELOR DE PROTECȚIE A DREPTURILOR CONSUMATORILOR ÎN ERA DIGITALIZĂRII ADMINISTRAȚIEI DE STAT

Evgheni CIRCOV,

doctor în științe politice, lector universitar,
Universitatea de Stat din Comrat (ROR: 024zsp22),
Facultatea de Drept, Catedra Drept Public,
ORCID: 0000-0002-6148-5924,
email: chirkove0@gmail.com,
tel: +37379753552

***Rezumat.** Prezentul articol analizează dintr-o perspectivă multidimensională rolul esențial al autorităților publice în edificarea și menținerea rezilienței mecanismelor juridice de protecție a consumatorilor în contextul digitalizării accelerate a administrației de stat în Republica Moldova. Într-o eră dominată de algoritmi opaci, comerț electronic transfrontalier și asimetrii informaționale profunde, protecția cetățeanului-consumator depășește sfera dreptului privat, devenind o problemă de bună guvernare și securitate juridică. Autorul explorează modul în care prevederile Codului Administrativ și ale legislației europene recente, în special Digital Services Act, reconfigurează atribuțiile organelor de control. Studiul evidențiază necesitatea trecerii de la un model de supraveghere reactiv la unul predictiv și sistemic, capabil să absoarbă șocurile inovațiilor tehnologice. O atenție deosebită este acordată rolului mediului academic și universitar în formarea unei culturi juridice reziliente. Concluziile subliniază că digitalizarea administrației trebuie să fie însoțită de o consolidare a garanțiilor procedurale, asigurând un echilibru între progresul tehnologic și respectarea drepturilor fundamentale ale omului într-un stat democratic în curs de integrare europeană.*

***Cuvinte-cheie:** autorități publice, reziliență juridică, protecția consumatorului, digitalizare, Codul Administrativ, administrație de stat, Digital Services Act, buna guvernare.*

***Abstract.** This article provides a multidimensional analysis of the essential role played by public authorities in building and maintaining the resilience of legal mechanisms for consumer protection within the context of the accelerated digitalization of state administration in the Republic of Moldova. In an era dominated by opaque algorithms, cross-border e-commerce, and profound information asymmetries, the protection of the citizen-consumer transcends the sphere of private law, becoming a matter*

of good governance and legal certainty. The author explores how the provisions of the Administrative Code and recent European legislation, particularly the Digital Services Act, reconfigure the duties of regulatory bodies. The study highlights the necessity of transitioning from a reactive surveillance model to a predictive and systemic one, capable of absorbing the shocks of emerging technological innovations. Special attention is given to the role of the academic and university environment in forming a resilient legal culture. The conclusions emphasize that the digitalization of administration must be accompanied by a strengthening of procedural guarantees, ensuring a balance between technological progress and the respect for fundamental human rights in a democratic state undergoing European integration.

Key words: public authorities, legal resilience, consumer protection, digitalization, Administrative Code, state administration, Digital Services Act, good governance.

Introducere

Actualitatea temei investigate este determinată de transformarea radicală și multidimensională a raporturilor juridice dintre autoritățile statului, furnizorii de servicii digitale și cetățeanul-consumator, proces accelerat de inovațiile tehnologice disruptiv-emergente [8, p. 217]. În contextul actual al Republicii Moldova, care parcurge un proces ireversibil și complex de integrare în spațiul valoric, normativ și economic al Uniunii Europene, protecția drepturilor consumatorului în era digitală depășește cu mult sfera unor simple reglementări comerciale sectoriale. Aceasta devine o problemă fundamentală de securitate juridică, stabilitate socială și, mai ales, de bună guvernare administrativă, integrându-se organic în pilonii de bază ai statului de drept modern, principii consacrate cu forță juridică supremă în Legea Fundamentală a țării [9, art. 1; art. 7].

Digitalizarea administrației de stat și a pieței unice, deși oferă oportunități de creștere economică fără precedent și acces facil la informație, generează concomitent o serie de vulnerabilități sistemice și asimetrii informaționale profunde. Consumatorul contemporan se află într-o poziție de vulnerabilitate structurală, fiind confruntat cu fenomenul algoritmilor opaci, cu utilizarea tehnicilor de manipulare comportamentală (dark patterns) și cu o diluare a frontierelor jurisdicționale clasice care protejau anterior tranzacțiile fizice [14, considerentul 67]. În acest peisaj juridic fluid, rolul autorităților publice trebuie redefinit nu doar ca o forță coercitivă de intervenție post-factum, ci ca un garant activ al rezilienței mecanismelor de protecție, capabil să prevină derapajele sistemice înainte ca acestea să producă prejudicii iremediabile cetățenilor, în deplină concordanță cu principiul transparenței și exigențele procedurale ale Codului Administrativ modern [4, p. 45; 10, art. 23].

Reziliența, în accepțiunea prezentei cercetări academice, nu reprezintă

tă o simplă capacitate de reacție elastică la abuzurile digitale, ci o arhitectură instituțională dinamică, proactivă și adaptabilă, capabilă să absoarbă șocurile inovațiilor tehnologice fără a sacrifica drepturile fundamentale. Această abordare necesită o viziune politologică asupra modului în care puterea administrativă este exercitată în spațiul virtual, asigurând că „suveranitatea digitală” a statului se traduce, în primul rând, prin securitatea juridică a individului în fața giganților tehnologici și prin respectarea dreptului la o bună administrare, astfel cum este acesta teoretizat în doctrina administrativă de specialitate fundamentală [8, p. 218].

Importanța studiului derivă din necesitatea imperativă de a oferi un fundament doctrinar solid pentru autoritățile de supraveghere, facilitând recalibrarea competențelor acestora în conformitate cu exigențele pachetului legislativ european privind serviciile digitale (Digital Services Act - DSA) [14]. Premisele cercetării se bazează pe ipoteza că o simplă digitalizare a proceselor administrative existente, fără o reformă conceptuală a normelor de drept public, este insuficientă pentru a răspunde provocărilor modernității. Este necesară o reconstrucție a filosofiei de intervenție a statului, trecând de la un model de control bazat pe sesizări individuale și fragmentate la o supraveghere sistemică și integrată a ecosistemelor digitale, fapt ce impune o reevaluare a trăsăturilor dreptului administrativ modern [8, p. 217; 15, p. 12]. Astfel, prin prisma experienței administrative a Republicii Moldova, articolul își propune să analizeze modul în care reziliența juridică poate fi consolidată prin armonizarea riguroasă a normelor de drept administrativ național cu bunele practici internaționale, garantând un mediu digital transparent și echitabil [7, p. 110].

Metode și materiale aplicate

Fundamentarea riguroasă a prezentei cercetări a necesitat implementarea unei metodologii pluridisciplinare complexe, capabile să surprindă multidimensionalitatea fenomenului digitalizării prin prisma dreptului public, a științelor politice și a teoriei generale a administrației. Având în vedere natura hibridă a obiectului de studiu – care interferează constant norma juridică administrativă cu dinamica inovațiilor tehnologice disruptiv-emergente – s-a optat pentru o abordare sistemică, menită să evidențieze nu doar starea statică a legislației actuale, ci și vectorii de evoluție instituțională necesari pentru asigurarea unei reziliențe autentice a mecanismelor de protecție a cetățeanului-consumator în raport cu autoritățile statului [2, p. 85].

Metoda principală utilizată în cadrul demersului științific este cea comparativ-juridică, aplicată cu scopul de a evalua gradul de convergență și interoperabilitate între cadrul normativ național al Republicii Moldova

și standardele avansate, adesea imperative, ale Uniunii Europene. În acest sens, analiza a vizat corelarea directă a prevederilor Codului Administrativ nr. 116/2018 și ale Legii nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor cu exigențele pachetului legislativ european de ultimă generație, în special Regulamentul (UE) 2022/2065 (Digital Services Act). Această metodă a permis identificarea punctelor critice unde legislația autohtonă necesită ajustări conceptuale pentru a putea gestiona eficient entitățile transfrontaliere care domină piața digitală, asigurând o aplicabilitate practică a normei de drept public în raport cu furnizorii de servicii intermediare [10, art. 2; 14, art. 1].

Complementar, a fost utilizată metoda analizei logice și dogmatice, esențială pentru interpretarea teleologică a atribuțiilor autorităților publice prin prisma principiului bunei administrări și al securității juridice. Această metodă a facilitat deconstrucția mecanismelor de control și supraveghere, permițând autorului să evidențieze lacunele procedurale ce apar în gestionarea litigiilor generate de utilizarea inteligenței artificiale și a sistemelor de profilare algoritmică. Din perspectiva științelor politice, cercetarea a apelat la metoda analizei instituționale, evaluând capacitatea administrativă a autorităților de reglementare de a acționa nu doar ca un organ de constatare, ci ca un garant al echilibrului social în condiții de volatilitate tehnologică extremă, conform doctrinei promovate în literatura de specialitate fundamentală [1, p. 72; 8, p. 217].

Materialele care au constituit fundamentul empiric și teoretic al studiului includ un spectru larg de surse, selectate pe criteriul relevanței, autorității și actualității:

- Acte normative de rang constituțional și organic: Constituția Republicii Moldova, Codul Administrativ și Legea privind protecția consumatorilor, analizate prin prisma protecției drepturilor fundamentale în spațiul virtual și a limitelor intervenției statului în economie, precum și legislația privind actele normative și accesul la informații de interes public [9, art. 1; 13, art. 5; 11, art. 3; 12, art. 6];

- Documente strategice și politici publice: Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, care definește digitalizarea drept un pilon central al modernizării aparatului de stat și al creșterii rezilienței instituționale în fața provocărilor globale de securitate și dezvoltare durabilă [15, p. 24];

- Doctrina juridică de specialitate: Lucrări de referință semnate de experți recunoscuți în spațiul academic național, precum Oleg Balan, Victor Guțuleac și Alexandru Arseni, care oferă cadrul conceptual necesar pentru înțelegerea metamorfozelor dreptului administrativ și instituțional în contextul noilor tehnologii informaționale [2, p. 110; 6, p. 156; 1, p. 210].

Discuții și rezultate obținute

Metamorfoza atribuțiilor autorităților de control prin prisma Codului Administrativ al Republicii Moldova. Procesul de digitalizare a administrației de stat în Republica Moldova nu trebuie privit simplist, ca o transpunere a procedurilor birocratice în format electronic, ci ca o veritabilă reconfigurare a raportului de putere dintre autoritatea publică și cetățean. În acest context, reziliența mecanismelor de protecție a consumatorilor devine o variabilă dependentă direct de calitatea actului administrativ și de capacitatea instituțională de a aplica normele imperative ale Codului Administrativ nr. 116/2018 în spațiul virtual. Analiza noastră relevă faptul că actualele structuri de supraveghere, cum este Agenția pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței, se confruntă cu necesitatea de a exercita un control eficient asupra unor entități care operează prin algoritmi automatizați, ceea ce impune o interpretare nouă a principiului legalității și al bunei administrări, piloni fundamentali ai statului de drept [10, art. 23; 8, p. 224].

Reziliența, în acest sens, presupune că autoritatea publică nu mai poate acționa exclusiv ca un organ reactiv care intervine post-factum în urma unei petiții. Din perspectiva doctrinei administrative fundamentale, digitalizarea impune o trecere necesară de la controlul formal la supravegherea predictivă și sistemică. Rezultatele studiului indică faptul că „discreția administrativă”, așa cum este ea fundamentată în lucrările teoretice de referință [2, p. 110], trebuie recalibrată în raport cu fenomenul Big Data. Statul, prin pârghiile sale administrative, are obligația de a asigura că algoritmi de piață nu încalcă dreptul cetățeanului la o informare corectă și completă — principiu al accesului la informații de interes public garantat atât de normele constituționale, cât și de legislația specială privind protecția consumatorilor, asigurând astfel o transparență decizională totală [9, art. 34; 12, art. 6; 13, art. 5].

Probațiunea digitală și securitatea juridică în procedura contravențională și administrative. O componentă esențială a rezilienței mecanismelor de protecție este reprezentată de capacitatea sistemului juridic de a procesa și valida probele digitale în cadrul litigiilor de consum, într-o manieră care să nu afecteze drepturile fundamentale ale părților implicate. În era digitală, încălcările drepturilor consumatorilor lasă „urme” virtuale sub formă de jurnale de evenimente (logs), tranzacții securizate sau simple interfețe grafice manipulative, însă forța lor juridică depinde de respectarea strictă a procedurii administrative. Legislația procedurală a Republicii Moldova, fundamentată pe rigoarea Codului Administrativ nr. 116/2018, impune standarde înalte de autenticitate și integritate a probelor, fapt ce solicită o adaptare profundă a metodelor de constatare utilizate de autoritățile publice pentru a evita nulitatea actelor administrative în instanța de judecată [10, art. 85; 8, p. 223].

Cercetarea evidențiază faptul că, pentru a asigura o protecție auten-

tică și rezilientă, este imperativă standardizarea metodelor de colectare și conservare a datelor electronice de către agenții constatatori ai autorităților de resort. Reziliența procedurală presupune că statul oferă consumatorului instrumente accesibile de raportare, garantând în același timp că „proba digitală” este tratată cu aceeași valoare juridică precum înscrisurile tradiționale pe suport de hârtie. Această echivalență funcțională, susținută de doctrina dreptului administrativ modern, este crucială pentru menținerea ordinii de drept în spațiul virtual și pentru sancționarea eficientă a abuzurilor comerciale ce utilizează tehnologii de anonimizare pentru a eluda responsabilitatea juridică [6, p. 210; 4, p. 115].

Impactul Regulamentului privind Serviciile Digitale (DSA) asupra consolidării rezilienței pieței naționale în contextul aderării la UE. Republica Moldova, în calitate sa de stat candidat la aderarea în Uniunea Europeană, se află într-un proces complex și accelerat de armonizare a legislației naționale cu pachetul legislativ european de ultimă generație, un rol central fiind deținut de Regulamentul (UE) 2022/2065 (Digital Services Act - DSA). Această armonizare nu reprezintă doar o cerință formală de ordin diplomatic, ci constituie un instrument vital pentru consolidarea rezilienței sistemului de protecție a consumatorilor în fața riscurilor sistemice generate de platformele online de dimensiuni foarte mari [14, art. 1]. Reziliența pieței digitale naționale este strâns legată de capacitatea autorităților publice de a implementa mecanisme de transparență algoritmică și proceduri riguroase de soluționare a plângerilor, elemente care trebuie integrate organic în practica administrativă autohtonă, în spiritul bunei administrări [10, art. 23; 8, p. 222].

Rezultatele cercetării noastre sugerează că implementarea standardelor DSA [14] în Republica Moldova va funcționa ca un catalizator pentru modernizarea autorităților de reglementare, oferindu-le pârgurile juridice necesare pentru a interveni în cazul conținutului ilegal și al practicilor comerciale înșelătoare. Reziliența este astfel consolidată prin cooperarea transfrontalieră, autoritățile naționale devenind parte a unei rețele europene de supraveghere, capabilă să acționeze unitar împotriva abuzurilor comise de furnizorii de servicii intermediare care nu au o prezență fizică pe teritoriul național. Din perspectiva științelor politice și a dreptului constituțional, acest proces reprezintă o reafirmare a capacității statului de a proteja ordinea publică și drepturile cetățenilor săi într-un spațiu virtual globalizat, unde normele administrative naționale trebuie să devină interoperabile cu cele comunitare [9, art. 54; 1, p. 315].

Rolul instituțiilor de învățământ superior în consolidarea culturii juridice a consumatorului digital: dimensiunea academică a Universității de Stat din Comrat. În arhitectura complexă a rezilienței mecanismelor de protecție

a consumatorilor, un pilon fundamental este reprezentat de educația juridică specializată și formarea continuă a cadrelor didactice și a studenților. Din perspectiva activității academice desfășurate în cadrul Universității de Stat din Comrat (KGU), Facultatea de Drept, Catedra Drept Public, rezultatele cercetării sugerează că o protecție autentică a cetățeanului în spațiul digital nu poate fi realizată exclusiv prin instrumente coercitive. Reziliența necesită o bază civică informată, capabilă să identifice riscurile și să utilizeze remediile juridice puse la dispoziție de Codul Administrativ și legislația specială [10, art. 1; 8, p. 221].

Universitatea, ca centru de excelență și generator de competențe profesionale, devine un actor strategic în medierea raportului dintre autoritățile centrale de supraveghere și realitățile socio-juridice regionale din Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia. Reziliența este o rezultată a simbiozei dintre doctrina academică și practica administrativă. Prin intermediul cursurilor specializate și al cercetărilor doctorale, viitorii juriști sunt instruiți să deconstruiască mecanismele de eludare a legii în mediul online, de la clauzele contractuale abuzive ascunse în algoritmi, până la încălcările dreptului la informație. Această formare academică riguroasă asigură că viitorii funcționari publici vor poseda capacitatea de a aplica normele privind actele normative într-un mod care să garanteze securitatea juridică a consumatorului [1, p. 215; 11, art. 3; 6, p. 190].

Mecanismele alternative de soluționare a litigiilor (ADR) și platformele ODR: piloni ai rezilienței în economia digitală transfrontalieră. O dimensiune critică a rezilienței vizează accesibilitatea și celeritatea actului de justiție în contextul litigiilor generate de tranzacțiile electronice. În condițiile în care sistemul judiciar clasic se confruntă cu limitări procedurale, implementarea mecanismelor de soluționare alternativă a litigiilor (ADR), precum și a platformelor online (ODR), devin imperative strategice. Statul are obligația de a crea cadrul normativ necesar pentru ca aceste instrumente să funcționeze ca o extensie a garanțiilor de securitate juridică, asigurând un echilibru între interesele economice și drepturile subiecților vulnerabili [10, art. 5; 8, p. 220].

Reziliența se manifestă prin capacitatea autorităților de a supraveghea procesele de mediere digitală fără a abdica de la principiile legalității. Platformele ODR necesită o reglementare riguroasă prin prisma Codului Administrativ și a normelor privind protecția consumatorilor [13, art. 10; 3, p. 245]. Statul trebuie să acționeze ca un garant al imparțialității, prevenind situațiile în care marii furnizori ar putea impune clauze compromisorii asimetrice. Consolidarea rolului autorităților publice presupune o monitorizare atentă a rezultatelor obținute prin ADR, asigurând că deciziile respectă ordinea publică și normele constituționale, oferind astfel o protecție reală și adaptată provocărilor

modernității tehnologice [6, p. 312; 14, art. 25; 15, p. 55].

Transparența algoritmică și auditul sistemelor automatizate: noi frontiere ale controlului administrative. În contextul unei administrații de stat digitalizate, reziliența mecanismelor de protecție nu poate fi completă fără abordarea problemei „cutiei negre” a algoritmilor utilizați de platformele digitale. Rezultatele cercetării noastre indică faptul că autoritățile publice trebuie să dobândească noi competențe în sfera auditului algoritmic, asigurând că deciziile automatizate care afectează drepturile consumatorilor sunt transparente și explicabile. Din perspectiva dreptului public, un algoritm care determină prețurile sau vizibilitatea informațiilor pentru cetățean acționează, de facto, ca o normă de reglementare privată, care trebuie să fie subordonată principiilor constituționale ale echității și nediscriminării, conform standardelor de transparență algoritmică [14, art. 34; 9, art. 16; 1, p. 410].

Consolidarea rezilienței în acest domeniu presupune că autoritățile, precum Agenția pentru Protecția Consumatorilor, nu trebuie doar să verifice conformitatea formală a contractelor, ci să aibă capacitatea tehnică și juridică de a solicita furnizorilor de servicii digitale date privind funcționarea sistemelor de profilare. Această nouă dimensiune a controlului administrativ, susținută de doctrina administrativă modernă, reprezintă singura barieră eficientă împotriva „guvernării algoritmice” netransparente. Reziliența este astfel definită prin capacitatea statului de a impune responsabilitatea juridică în fața automatizării, garantând că digitalizarea rămâne un instrument în serviciul cetățeanului și nu un mecanism de excludere sau manipulare, în deplină concordanță cu obiectivele Strategiei „Moldova Europeană 2030” [15, p. 60; 12, art. 5; 8, p. 219].

Concluzii

Investigarea multidimensională a rolului autorităților publice în asigurarea rezilienței mecanismelor de protecție a drepturilor consumatorilor ne permite să formulăm o serie de concluzii fundamentale, menite să servească drept fundament doctrinar și aplicativ pentru modernizarea sistemului juridic național.

În primul rând, cercetarea a demonstrat că reziliența juridică reprezintă un proces dinamic de adaptare instituțională, prin care statul își recalcibrează puterea administrativă pentru a face față asimetriilor informaționale din spațiul virtual. Republica Moldova trebuie să adopte un model de guvernare proactivă, în care autoritățile publice devin arhitecți ai securității digitale, garantând că inovația tehnologică nu subminează pilonii statului de drept.

În al doilea rând, pilonii rezilienței administrative în era digitală se ba-

zează pe interoperabilitatea normelor și pe capacitatea de auditare a proceselor automatizate. Implementarea standardelor europene, precum Digital Services Act, oferă cadrul necesar pentru ca autoritățile naționale să intervină eficient împotriva algoritmilor opaci. Reziliența procedurală, asigurată prin rigoarea Codului Administrativ și prin validarea probațiunii digitale, reprezintă singura cale viabilă pentru a oferi cetățenilor un remediu juridic efectiv și echitabil.

În al treilea rând, un rezultat esențial al studiului subliniază importanța strategică a simbiozei dintre administrația publică și mediul academic, în special prin rolul jucat de Universitatea de Stat din Comrat. Educația specializată și cercetarea științifică sunt instrumentele care transformă dreptul administrativ dintr-un set de reguli rigide într-un mecanism viu de protecție socială, asigurând o stabilitate instituțională pe termen lung.

În final, consolidarea rolului autorităților publice necesită o reformă structurală ce vizează atât perfecționarea cadrului normativ, cât și modernizarea culturii administrative. Doar printr-o viziune integrată, Republica Moldova va putea asigura o reziliență autentică a drepturilor consumatorilor, transformând digitalizarea într-o oportunitate de consolidare a bunei guvernări și a justiției sociale.

Referințe bibliografice:

CĂRȚI

1. ARSENI A. *Drept constituțional și instituții politice. Tratat. Vol. II. Ediția a 2-a revăzută și ajustată conform reglementărilor normative. Chișinău: CEP USM, 2019, 320 p.*
2. BALAN O. *Drept administrativ. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2014. 412 p.*
3. BĂIEȘU S., ROȘCA N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică. Ediția IV, revizuită. Chișinău: Î.S. FEP „Tipografia Centrală”, 2011. 390 p.*
4. CÂRNAȚ T., CHIVERI G. *Principiul transparenței în activitatea autorităților publice. Chișinău: Print-Caro, 2014. 268 p.*
5. COJOCARI E. *Publicitatea (reclama) și rolul ei în dezvoltarea economiei de piață. În: Revista Națională de Drept, 2010, nr. 5-6, pp. 46-55. CZU 346.544.*
6. GUȚULEAC V. *Drept administrativ, Chișinău, Cartier, 2013, pag. 540.*
7. ORLOV M., BUZINSCHI I. *Sistemul achizițiilor publice din Republica Moldova în contextul E-Guvernării. În: Achiziții publice. Cadru normativ, proceduri și căi de atac în contextul european. București: Editura C.H. Beck,*

2018. pp. 156-169. ISBN 978-606-18-0771-0.

8. ȚURCAN, Liliana. Unele considerații privind trăsăturile dreptului administrativ. În: Statul, securitatea și drepturile omului în era digitală. Chișinău: CEP USM, 2024, pp. 217-224. ISBN 978-9975-62-764-1.

ACTE NORMATIVE NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE

9. *Constituția Republicii Moldova* adoptată la 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 466 art. 635 din 13.11.2024. Modificată și completată prin legile Republicii Moldova: Legea nr.244 din 20.10.24, MO457-458/05.11.24 art.633; HCC8 din 11.03.24, MO104-107/21.03.24 art.42; LP52 din 16.03.23, MO97-99/24.03.23 art.150; LP120 din 23.09.21, MO238/01.10.21 art.274; LP255 din 22.11.18, MO467-479/14.12.18 art.786; LP70 din 13.04.17, MO155-161/19.05.17 art.261; LP256 din 25.11.16, MO415/29.11.16 art.845.

10. *Codul Administrativ al Republicii Moldova* nr. 116 din 19.07.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 309-320 din 17.08.2018. MODIFICAT LP192 din 10.07.25, MO409-412/31.07.25 art.553; în vigoare 31.08.25.

11. *Legea cu privire la actele normative* nr. 100 din 22.12.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 7-17 din 12.01.2018. MODIFICAT LP327 din 29.12.25, MO665/31.12.25 art.814; în vigoare 31.12.25.

12. *Legea privind accesul la informații de interes public* nr. 148 din 09.06.2023. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 234 din 08.07.2023, art. 410.

13. *Legea privind protecția consumatorilor* nr. 105 din 13.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 122-124 art. 195 din 28.03.2024. MODIFICAT LP189 din 10.07.25, MO502-505/25.09.25 art.652; în vigoare 25.10.25.

14. *Regulamentul (UE) 2022/2065 al Parlamentului European și al Consiliului privind o piață unică pentru serviciile digitale (Digital Services Act)* din 19.10.2022. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 277 din 27.10.2022.

15. *Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”* aprobată prin Legea nr. 315/2022. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 409-410 art. 758 din 21.12.2022.

CZU: 366:33

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19951123>

FROM CONSUMERISM TO THE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE ECONOMY: POSSIBLE OPTION OR NECESSITY

Rafael CILOCI,

dr., conf. univ.,

ORCID ID: 0000-0003-1690-6897

Lilia CHIRIAC,

dr., conf. univ.,

ORCID ID: 0000-0002-4249-6871

***Abstract.** Consumerism is one of the most striking socio-economic phenomena of modernity, influencing both the structure of capitalist economies and the way in which individuals define their identity and social relationships through the act of consumption. From its roots in the Industrial Revolution to contemporary digital forms, consumerism has evolved through a complex process marked by significant economic, political and cultural changes. This article approaches the concept of consumerism from a multidimensional perspective (economic, sociological, cultural and critical) and outlines the main stages of its historical development, drawing on the specialized literature. The analysis also focuses on the effects of excessive consumption on natural resources, pollution, climate change and socio-economic inequalities, with an emphasis on the vulnerabilities of the Republic of Moldova. The findings highlight the close link between consumption patterns, environmental degradation and systemic economic risks, emphasising the importance of the transition to a circular economy and the adoption of sustainable consumption practices.*

***Keywords:** consumerism, social identity, digitalisation, mass consumption, natural resources, circular economy.*

Introduction

Consumerism is defined in the specialized literature through a significant diversity of interpretations, which highlights the complexity of this phenomenon. From a general perspective, consumerism represents a socio-cultural and economic reality specific to industrialised societies, manifested through the tendency to constantly acquire goods and services in ever-increasing volumes. Whereas in the past consumption was primarily geared towards meeting essential needs, in contemporary society it has taken on new dimensions, becoming a practice that reflects not only economic aspects but also cultural values, social relationships and elements of person-

al identity.

The marketing dictionary describes consumerism as a structured and institutionalised social movement involving citizens, public authorities and non-governmental organisations, with the aim of strengthening the rights and influence of buyers in relation to sellers. Essentially, this constitutes a collective reaction to the abuses and lack of accountability possible in the marketing process. On the one hand, the phenomenon is expressed through the active and conscious attitude of consumers, and on the other hand, through the interventions of consumer protection organisations, professional associations and public authorities, aimed at combating unfair practices in the market.

Researchers have identified at least three distinct conceptual dimensions of consumerism:

1. *The economic dimension:* Consumerism refers to economic policies that emphasise consumption as the engine of economic growth, arguing that consumers' freedom of choice should decisively guide firms' production decisions.

2. *The social movement dimension:* Consumerism refers to the body of organised activities by governments, businesses and independent organisations, aimed at protecting and strengthening consumers' rights in their dealings with producers and sellers.

3. *The socio-cultural and ideological dimension:* Consumerism is understood as a socio-economic order and a value system that glorifies the continuous acquisition of goods and services, transforming consumption into a means of constructing identity and social status [1].

Consumerism is defined both as a societal and economic framework in which the purchase of goods and services is prioritised and praised, and as a social movement that seeks to enhance the rights and power of buyers in relation to sellers [2,3]. An important issue is the concept of „universal identity”; consumerism offers individuals across the globe the idea that they are defined, first and foremost, as „consumers”. In the digital age, this has evolved into digital consumerism, a paradigm that examines the balance between consumer empowerment (access to information, reviews) and consumer vulnerability (misinformation, privacy risks) [3].

The circular economy is gaining increasing popularity, especially in developed countries, and is a complex concept that encompasses a multitude of different aspects. Thus, the circular economy can be defined as a model of production and consumption that involves the sharing, renting, reusing, repairing, renovating, and recycling of existing materials and products for as long as possible [4].

Its emergence is determined by multiple existential challenges, which endanger the very existence of humanity. Linear development according to the principle of consume, throw away is no longer sustainable, and problems related to ecology, quality of life, etc., progress at an alert, threatening pace, which requires drastic and audacious measures. In this context, the circular economy where materials never become waste and nature is regenerated could be a solution and can tackle climate change and other global challenges, like biodiversity loss, waste, and pollution, by decoupling economic activity from the consumption of finite resources [5]. Thus, the characteristic measures of the circular economy are diverse and can be developed at the level of the enterprise or industry, the national economy or at the level of international regulation. All of these represent a complex interconnected system depending on the specifics of the business sector, national and international programs, policies and strategies. Companies, consequently, must identify the most appropriate solutions for their business to be able to comply with the principles of sustainable development [6].

The history of consumerism: origins and evolution

A defining notion in the evolution of consumerism is the „consumer revolution”, in his book *The Birth of a Consumer Society*. McKendrick’s research shows that in 18th-century England there was a rapid and widespread increase in the consumption of consumer goods, an event preceding the Industrial Revolution, which matched massive demand with nascent industrial supply. This was the first documented manifestation of mass consumption, extending beyond the elites to involve the emerging middle classes [1]. However, in *Archiv für Sozialgeschichte*, criticises the stage-based models that restrict the origins of consumer society to the 20th century, highlighting that practices, transnational flows and cultures of consumption with much older roots shaped modern Europe. The author emphasises that traditional theories no longer offer sufficiently robust explanations for understanding this complex history [2].

The Industrial Revolution of the 18th–19th centuries marked a turning point in the evolution of consumerism, transforming it from a phenomenon specific to the elites into mass consumption. Mechanised production and technological advances significantly reduced the price of goods, making products accessible that were previously reserved for the privileged classes. The textile industry was the first sector to systematically implement the mass production of clothing.

Rapid urbanisation, the consolidation of the middle class and the emergence of department stores laid the foundations for the infrastructure

of modern consumption. The public display of products stimulated social imitation and the phenomenon of „propulsive envy”. American historiography of the consumer movement identifies, three major waves of reform, later expanded to four [7].

The first wave (1900–1914) developed according rapid rapid industrialisation and scandals relating to the quality of food and medicines. Investigative journalists exposed unsanitary production conditions to the public, which generated political pressure for regulation. As a result, the Food and Drug Act and the Meat Inspection Act were passed in 1906, the first US federal consumer protection laws. This phase was characterised by public outrage, investigative journalism and targeted legislative intervention.

The second wave (1920–1960) emerged consequently of the consumer boom of the 1920s and the subsequent economic crisis. Consumer credit in the US reached \$7 billion, and massive advertising created a constant desire for goods and services. The economic crash of 1929 and the Great Depression fostered a critical consumer awareness of abusive market practices, and the founding of Consumers Union in 1936 institutionally strengthened the defence of consumer rights, transforming consumerism into an organised social movement.

The post-war consumer society (1945–1960) was characterised by rapid economic growth and the emergence of mass consumerism. Post-war America was built as a „consumer republic”, where consumption was no longer merely a personal indulgence, but a „civic responsibility” and a driver of collective prosperity. Economic leaders, trade unions, government agencies and the media promoted the idea that satisfying the desire for „more, newer and better” was, in fact, every citizen’s contribution to national well being. Consumption was granted moral legitimacy and associated with the values of liberal democracy.

The third wave (1960–1980) focused on consumer rights and protective legislation. Triggered by President Kennedy’s message on consumer rights, this wave generated extensive legislation on product safety, consumer protection, food labelling and the environment. The state played a central role in safeguarding consumer rights, but by the late 1970s, consumer activism began to lose ground in the face of a business counter offensive and the Reagan administration’s deregulation policies.

Contemporary consumerism has its origins in the „*Charter of Consumer Rights*” proposed on 15 March 1962 by US President John F. Kennedy. Thus, 15 March 1962 marks the historic moment of the birth of the global consumer movement, and is now celebrated as International Consumer Day [8].

The decades of neoliberal globalisation, spanning 1980 to 2000,

marked a distinct phase of geographical expansion and intensification of consumerism. An emerging transnational capitalist class spread consumerist practices to developing countries through the influence of the mass media and the expansion of multinational corporations, often without taking into account these states' capacity to produce autonomously or to afford the imposed consumption.

Analysis in the *Cambridge Transactions of the Royal Historical Society* highlights a fundamental shift: whilst the classical consumer society prioritised access to basic goods, globalised consumerism has emphasised individual freedom of choice as a central value, whilst simultaneously diminishing the political and collective agenda of the consumer movement.

The fourth wave of consumerism (2000–present) centres on the digital revolution. The internet has redistributed power between producers and consumers, providing access to comparative information, reviews, social networks and online advocacy tools. This period is characterised by the digitalisation of consumer activism, including practices such as boycotting and buycotting facilitated by social platforms, and by the challenges posed by the platform economy [9]. Recent research shows that digital movements, such as the #DeleteUber or #GrabYourWallet campaigns, combine modern forms of mobilisation with traditional issues of platform capitalism.

At the same time, ethical and sustainable consumerism is also emerging, introduces the concept of „consumer citizenship” as an integrative approach that combines the protection of consumer rights with responsibility towards environmental sustainability and the resources of future generations.

The impact of consumerism on the environment

The rapid expansion of global consumption in recent decades has profoundly altered the relationship between society and the environment. The prevailing economic model, geared towards mass production and intensive consumption, has led to the excessive use of natural resources, increased pollution and the exacerbation of phenomena associated with climate change. Small and highly vulnerable countries, such as the Republic of Moldova, are affected to a greater extent by these processes, as they depend to a significant extent on natural resources, have institutions with limited capacity to intervene, and an underdeveloped environmental infrastructure.

Consumerism is the main driver of the overexploitation of natural resources — minerals, timber, water and fossil fuels. Global material extraction has tripled since 1970, reaching 95.1 billion tonnes in 2019 and 104 billion tonnes in 2024. This escalation places immense pressure on ecosys-

tems, leading to habitat destruction, biodiversity loss and resource depletion [10]. The extraction and processing of natural resources account for more than half of total global greenhouse gas emissions and approximately 40% of fine particulate emissions — a type of pollution that is particularly harmful to human health. Furthermore, the extraction and processing of resources account for over 90% of terrestrial biodiversity loss [11]. The water consumption of the fast-fashion industry illustrates the impact of consumerism: manufacturing a single cotton T-shirt requires 2,700 litres of water, equivalent to a person's water consumption over 2.5 years. The entire textile industry consumes 141 billion cubic metres of water annually. Globally, food production utilises over 40% of the Earth's habitable land area and accounts for 70% of total freshwater consumption [12]. The fast fashion industry perfectly illustrates the destructive impact of consumerism. Textile consumption in the EU has risen from 17 kg per person in 2019 to 19 kg in 2022, whilst 12 kg of clothing per person is discarded annually. Globally, the fast fashion industry: [13]

- Accounts for 10% of annual global carbon emissions — more than aviation and international shipping combined,
- Generates 92 million tonnes of textile waste every year,
- Releases 500,000 tonnes of synthetic microfibres into the oceans annually, simply through washing clothes — the equivalent of 50 billion plastic bottles,
- It is the second-largest consumer of water among industries worldwide [14].

Consumerism generates colossal amounts of waste. In 2024, 220 million tonnes of plastic waste were produced globally, the equivalent of 28 kg per person. Of this, 69.5 million tonnes were mismanaged and ended up in the natural environment. It is estimated that currently 75 to 199 million tonnes of plastic are found in the oceans, with the potential for plastic to outnumber fish by 2050 [15].

The Republic of Moldova is highly vulnerable, largely due to its heavy reliance on agriculture and the excessive use of natural resources. Forests cover approximately 11% of the country's land area, a level considerably lower than the European average, which stands at around 30% [16]. This situation contributes to soil erosion, increasing the risk of flooding and landslides. The agricultural sector consumes very large quantities of water, accounting for approximately three-quarters of the total water resources used nationally. At the same time, the country faces a significant degree of pollution of both surface and groundwater, which negatively affects public health and economic efficiency, particularly in rural areas.

The Republic of Moldova is facing a waste management crisis. According to data from 2024, there are 1,131 landfill sites in the country, covering 1,225 hectares of land. Half of all waste ends up in sites that do not meet minimum environmental standards, and 90% of municipal waste is „managed” exclusively through long-term landfill, posing a direct threat to soil, air and groundwater [17,18].

The Republic of Moldova is among the states highly exposed to the effects of climate change, phenomena largely intensified by the global model of excessive consumption. Agriculture, considered the central pillar of the national economy, is increasingly affected by frequent droughts, torrential rains and unpredictable temperature variations, which jeopardise the stability of agricultural production and food security.

On a global scale, consumerism also contributes to the exacerbation of social inequalities. The manufacture of cheap goods often relies on the use of labour from countries with weak labour laws, low wages and precarious working conditions. At the same time, the negative environmental impact of mass consumption - such as air pollution, water contamination and land degradation - disproportionately affects vulnerable populations, who live near sources of pollution and have limited resources for protection and adaptation.

Paradoxically, a consumption-oriented lifestyle does not deliver the level of satisfaction and happiness it promises. Psychological studies indicate that people who place particular importance on the accumulation of material goods tend to exhibit higher levels of depression and anxiety and to be less socially engaged compared to those who promote non-materialistic values. Thus, excessive consumption fuels a vicious circle of constant dissatisfaction, sustained by constant social comparisons and the constant influence of advertising.

The European Union's 8th Environment Action Programme aims to significantly reduce the consumption footprint by 2030 and keep the impact within planetary boundaries. However, between 2010 and 2023, the EU's consumption footprint increased by approximately 5%, and projections indicate a further increase by 2030 unless decisive action is taken. The consumption sectors responsible for over 70% of the EU's aggregate impact are housing, food and household goods [19,20].

The main obstacles to reducing consumption-related emissions include the absence of uniform monitoring systems, the complexity of global supply chains and the lack of effective coordination between countries.

The importance of the transition to a sustainable economy in the context of environmental challenges

Contemporary society is facing significant challenges determined by traditional consumption patterns. In this sense, consumerism constitutes one of the most harmful patterns of excessive consumption, which has become widespread due to the increase in incomes for larger segments of the population. A solution that can be imposed as a viable alternative, which would create sustainable prospects, is the circular economy that promotes the efficient use of resources. This model focuses on the reuse, recycling and regeneration of materials, thus requiring a change in the way consumers and companies approach products and services.

The principles of the circular economy such as waste reduction, reuse, recycling contrast sharply with consumerism in which there is a strong tendency to produce and purchase new products, without considering the impact that this has on the environment. Therefore, it is necessary to carry out a complex, multilateral transition both in the way products are designed and consumed. Thus, if the linear economic model generates major problems related to the storage and disposal of waste, affecting the quality of the environment, by implementing the principles of the circular economy, waste is transformed into a valuable resource that can be reintegrated into new manufacturing processes that would ensure the development of new businesses and reduce the risks of environmental pollution [21].

A fundamental, but probably the most complex, element of this transition is the transformation of the mentality of consumers and producers. Education and awareness about the benefits of product reuse, moderate consumption or sharing services is a key element in this regard. The environmental education must be promoted at an early age by including it in educational curricula, but also later through their appropriate development. The principles of the circular economy must be studied not only within formal education, but also in continuing education, included in the business environment so that they accept the transition to a new economic model. This requires a constant effort from government institutions and civil society, which can only have an effect in the long term. Indeed, there is a rather long distance from the perception that resources are unlimited, the desire for excessive consumption to a sustainable approach, which would take the environment into consideration.

Education can and should include creating a culture of reuse, for example by promoting „vintage” stores, which would encourage consumers to buy already used products, thus reducing the demand for new products, exchange programs: initiatives that facilitate the exchange of products between consumers or sharing platforms that would allow the use of a product by several people.

It should be emphasized that the education of the principles of sustainable economy must be strengthened with legislative initiatives. The implementation of the principles of circular economy may require considerable costs, at the first stage, for which additional financial or other incentives are necessary. An imperative is the alignment of the legislative framework of the Republic of Moldova with international regulations, primarily the EU, which is a mandatory condition for accession. In the context of the worsening ecological situation, environmental regulations are becoming increasingly strict, and the experience of EU countries is one of the most advanced in the world and can be an important benchmark for the development of the circular economy for our country. Adopting a circular model not only reduces the costs related to waste management and the purchase of new raw materials, but also, due to financial or other incentives, can constitute an essential competitive advantage. Also, companies that are promoters of the principles of sustainable economy can benefit from access to European funds and create a favorable corporate image. Therefore, alignment with EU environmental regulatory requirements becomes a strategic opportunity for Moldovan companies to position themselves as responsible organizations both on the local and international market. This can have a positive impact on the environment and provide favorable economic results, but can also contribute to increasing consumer and investor confidence, forming a sustainable development perspective.

The new legislation must stimulate investments in green technologies, to determine investors to develop their businesses according to the principles of the circular economy, but it is also necessary to create a robust infrastructure that allows sorting and recycling of materials. In this context, the intervention of the government is necessary, which would develop the infrastructure either from its own resources or as a result of collaboration between the public and private sectors. Public-private partnerships can facilitate the development of policies and strategies that support the circular economy, to support innovation and the design of products and production processes in accordance with the principles of sustainability.

The transition from a linear to a circular economy is a very complex process, also from a technological point of view. It involves a complete redesign of both the production and consumption cycle, starting from reducing waste and transforming it into raw materials for other production processes and to reuse and revitalize products after their consumption. Therefore, the transition to a circular economy requires a complex and radical adaptation of companies, major investments in research and development, as well as the adoption of business models based on sustainability that have proven

their efficiency [22]. Companies must be encouraged through various instruments to invest in green technologies, technologies for the reuse of materials, and to develop strategic partnerships. Green investments can favor the creation of completely new industries and the considerable reconfiguration of existing ones, also technological innovations can lead to significant cost reductions in the long term. The objective of government institutions is to create a prolific and sustainable ecosystem formed by institutions with multilateral regulation based on the principles of the circular economy, proactive NGOs, sustainability-oriented enterprises and research institutions, universities that would have as their objective the development of circular technologies and business models. We have to underline, that efforts to develop advanced recycling technologies, digitalization of supply chains and monitoring of material flows ensure a much more efficient use of resources, increase productivity and ensure greater efficiency of companies' activities, and in a dynamic economic environment, the capacity for innovation through the lens of sustainability of companies becomes the essential pillar for adaptability, increased competitiveness and upward development [23].

The transition from consumerism to a circular economy is a very complex process and determined by high initial costs, but also possible resistance to change. For the successful implementation of these reforms, it is necessary to carry out a comprehensive set of measures at different levels such as: legislative, educational, including financial and other incentives, developing public-private partnerships, conducting research oriented towards sustainability, etc., thus it would be possible to create a circular ecosystem oriented towards increasing the quality of people's lives.

Conclusions

Global consumerism is generating a systemic crisis with three interdependent dimensions: ecological, social and economic. Although the Republic of Moldova contributes relatively little to global consumption, the negative effects are felt disproportionately: poor waste management infrastructure, pollution of water resources, heightened climate vulnerability and the degradation of natural capital. Existing solutions include implementing the circular economy, regulating consumption and setting prices that reflect the true environmental cost, alongside a profound shift in cultural values relating to consumption. The transition to sustainable production and consumption models, supported by technological innovation and behavioural changes, is crucial for protecting the environment and ensuring long-term economic stability.

In a society dominated by excessive consumption and waste of re-

sources, the responsibility of consumers, companies and the entire society becomes a determining factor of long-term success. The circular economy develops a mindset that puts sustainability, ethics and equity at the forefront, contributing to the creation of an environment in which the well-being of the individual, communities and the environment is indispensable. By reducing pollution and ensuring efficient management of resources, creating new jobs in green industries, a new foundation is laid for economic development oriented towards sustainability and harmonization. The approach that includes extended social responsibility ensures both the improvement of the quality of life, but also ensures social cohesion, reducing inequalities. The circular economy, therefore, represents a bridge between economic progress and the environment, ensuring that development is carried out in harmony with social and ethical values.

The effective implementation of the circular economy requires concerted efforts. These include collaboration between all stakeholders, consumer education, creating incentives for companies and creating a favorable framework for innovation and circular transition. Adopting the circular economy is not only a benefit for the environment, but also for the economy, offering opportunities for innovation and growth in various areas such as recycling, reuse or responsible design, and the application of these principles can radically transform today's consumer society.

Sustainable economic models can ensure a balance between economic development and technological progress on the one hand and environmental protection and quality of life on the other. It is the responsibility of everyone: public institutions, companies or each individual to actively support and promote the circular transformation, so that economic prosperity and a favorable environment are propelled together.

In conclusion, we have to underline that the transition to a sustainable economy effectively responds to the major challenges of the contemporary era such as excessive consumption, depletion of natural resources and respectively the worsening of the environmental situation. The circular economy, due to its complexity, represents a profound change in the economic paradigm, in which each resource and each process is redesigned to maximize its value and minimize the negative impact on the environment. Therefore, adopting a circular economic model is essential to respond to the current major challenges, and proactive environmental policies, changing the way of production and consumption, investments in green technologies are important components in terms of sustainable development. A concerted effort is needed from all stakeholders to achieve the circular transformation, to promote effective collaboration between the public, private and civil

society sectors, this being a mandatory condition to ensure a perspective in which economic development is achieved based on a balance between prosperity and environmental protection, ensuring resources for future generations and a favorable environment for human existence.

Bibliography:

1. Meenu Mahajan. Consumerism: A Globalization Concept. In: International Journal of Multidisciplinary Research and Development. Volume: 2, Issue: 9, 245-248 Sep. 2015 www.allsubjectjournal.com e-ISSN: 2349-4182 p-ISSN: 2349-5979. <https://www.allsubjectjournal.com/assets/archives/2015/vol2issue9/73.pdf> (accessed 02.02 2026).
2. Bodislav D., Georgescu R. Consumerism and capitalism: dynamic evolution, economic benefits, and ethical challenges. In: Theoretical and Applied Economics. Volume XXXII (2025), No. 1(642), Spring, pp. 251-266. <https://store.ectap.ro/articole/1820.pdf> (accessed 02.02 2026).
3. Park H., Lee J. Discourse analysis of online product reviews: A discussion of digital consumerism and culture. In: Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 13(2), article 4. 2019. <http://dx.doi.org/10.5817/CP2019-2-4> (accessed 02.02 2026).
4. Economia circulară: definiție, importanță și beneficii. <https://www.europarl.europa.eu/topics/ro/article/20151201STO05603/economia-circulara-definitie-importanta-si-beneficii> (accessed 12.01 2026).
5. Circular economy introduction. <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/topics/circular-economy-introduction/overview> (accessed 12.01 2026).
6. Crucerescu C. Economic paradigms and business models to achieve the sustainability of companies. In: USV Annals of Economics and Public Administration, 2020, vol. 20, nr. 2(32), pp. 72-80. ISSN 2285-3332.
7. Brobeck S. The Fourth Great Wave of Consumer Reform. ACCI Esther Peterson Lecture. In: Consumer Interests Annual Volume 60, 2014. Consumer Interests Association (ACCI) archive (accessed 22.01 2026).
8. Chiriac L., Rusu V. Ambalajul în relație cu protecția consumatorului. In: *Conferința Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților*, Universitatea Tehnică a Moldovei, 16-18 noiembrie, 2017. Chișinău, 2018, vol. 2, pp. 513-516. ISBN 978-9975-45-543-5. ISBN 978-9975-45-545-9 (Vol.2). <http://repository.utm.md/handle/5014/521> (accessed 22.01 2026).
9. Munteanu T. Modele conceptuale și metodologii aplicative în strategia marketingului digital. In: Marketingul și Logistica în era Digitală: Sem-

inar Științific Național, Chișinău, Republica Moldova, Ediția a II-a, 23 Mai, 2025. Universitatea Tehnică a Moldovei. Chișinău: UTM, 2025, pp. 164-168. ISBN 978-9975-64-555-3 (PDF). <https://doi.org/10.52326/mled2025.23>. <https://repository.utm.md/handle/5014/33144> (accessed 22.01 2026).

10. How Does Overconsumption Affect Resource Depletion? <https://pollution.sustainability-directory.com/question/how-does-overconsumption-affect-resource-depletion/> (accessed 25.01 2026).

11. EEA: Understanding the data — what drives our material footprint? <https://ieu-monitoring.com/editorial/eea-understanding-the-data-what-drives-our-material-footprint/444027> (accessed 25.01 2026).

12. Environmental Impact of Fast Fashion Statistics (2025). <https://www.uniformmarket.com/statistics/fast-fashion-statistics> (accessed 25.01 2026).

13. Fast fashion: EU laws for sustainable textile consumption. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20201208STO93327/fast-fashion-eu-laws-for-sustainable-textile-consumption> (accessed 26.01 2026).

14. Fast Fashion and Its Environmental Impact in 2026. <https://earth.org/fast-fashions-detrimental-effect-on-the-environment/> (accessed 26.01 2026).

15. Plastic Pollution in The Ocean – 2025 Facts and Statistics. <https://www.beautyofplanet.com/plastic-pollution-in-the-ocean-2025-facts-and-statistics/> (accessed 26.01 2026).

16. Mîrza S. Ecomarketing: suport de curs. Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Inginerie Economică și Business, Departamentul Teorie Economică și Marketing. Chișinău: Tehnica-UTM, 2025, 200 p. ISBN 978-9975-64-504-1. <http://repository.utm.md/handle/5014/29322>

17. Moldova Faces Severe Waste Management Crisis: Infrastructure Lags Behind Public Willingness. <https://dontwasteit.hu/en/gemini-said-moldova-faces-severe-waste-management-crisis-infrastructure-lags-behind-public-willingness/> (accessed 25.01 2026).

18. Bogdanova S. Влияние технологических инноваций на «зеленую» логистику и эко-маркетинг. In: Marketingul și logistica în era digitală: Seminar științific național, dedicat aniversării 60 de ani al UTM, 18 octombrie 2024. Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Inginerie Economică și Business, Departamentul Teorie Economică și Marketing. Chișinău: Tehnica-UTM, 2024, pp. 13-18. ISBN 978-9975-64-481-5 (PDF). <http://repository.utm.md/handle/5014/28743>

19. Consumption footprint (based on life cycle assessment) in Europe (2025). <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/consumption->

footprint-based-on-life (accessed 25.01 2026).

20.4.7 Global impacts from EU consumption. <https://www.eea.europa.eu/en/europe-environment-2025/thematic-briefings/circular-economy-and-other-enablers-of-transformative-change/global-impacts-from-eu-consumption> (accessed 25.01 2026).

21. Bugaian L., Gheorghița M., Ciloci R., Crucerescu C., Țurcan I., Diaconu C. Economie Circulară: Note de curs, Chișinău, 2023, Editura „Tehnica-UTM”, ISBN 978-9975-45-992-1.

22. Gheorghița M., Oberșt, A. Advancing sustainable development through environmental commitment of apparel producers. In: *Journal of Social Sciences*, 2021, vol. 4, nr. 1, pp. 47-57. ISSN 2587-3490. DOI: [https://doi.org/10.52326/jss.utm.2021.4\(1\).06](https://doi.org/10.52326/jss.utm.2021.4(1).06)

23. Țurcan I., Țurcan R., Stratila A. Digitalization and its role in the development of circular economy business models. In: *Competitiveness and sustainable development*, Ed. 5, 2-3 noiembrie 2023, Chișinău. Chișinău: „Tehnica-UTM”, 2023, Ediția 5, pp. 103-109. ISBN (pdf) 978-9975-64-364-1

CZU: 366.5:659

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19951223>

PUBLICITATEA DIGITALĂ ÎNTRE INFORMARE ȘI MANIPULARE: PROVOCĂRI PENTRU PROTECȚIA CONSUMATORULUI

Ludmila PASCARI,

Universitatea Tehnică a Moldovei,

ludmila.pascari@tem.utm.md,

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0000-1951-267X>

Lilia CHIRIAC,

Universitatea Tehnică a Moldovei,

lilia.chiriac@tem.utm.md,

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4249-6871>

REZUMAT. Dezvoltarea accelerată a publicității digitale a transformat profund relația dintre consumatori și agenții economici. Deși publicitatea online facilitează accesul rapid la informații și oferă consumatorilor posibilitatea de a compara produse și servicii, utilizarea tehnologiilor avansate de direcționare spre un grup țintă și a mecanismelor psihologice de influențare ridică probleme serioase privind manipularea și protecția drepturilor consumatorilor. Articolul analizează publicitatea digitală din perspectiva echilibrului dintre informare și manipulare, evidențiind provocările actuale pentru protecția consumatorului, cu exemple din piața internațională și din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: publicitate digitală, protecția consumatorului, manipulare, marketing online, dark patterns.

DIGITAL ADVERTISING BETWEEN INFORMATION AND MANIPULATION: CHALLENGES FOR CONSUMER PROTECTION

Abstract. The accelerated development of digital advertising has profoundly transformed the relationship between consumers and economic agents. Although online advertising facilitates rapid access to information and allows consumers to compare products and services, the use of advanced targeting technologies and psychological influencing mechanisms raises serious issues regarding manipulation and consumer rights protection. This article analyzes digital advertising from the perspective of the balance between information and manipulation, highlighting current challenges for consumer protection, with examples from the international market and the Republic of Moldova.

Keywords: digital advertising, consumer protection, manipulation, online marketing, dark patterns.

Introducere

Publicitatea digitală a devenit un element central al economiei moderne, influențând modul în care consumatorii accesează informații și iau decizii de cumpărare [8]. Obiectul de cercetare îl constituie relația dintre publicitatea digitală și comportamentul consumatorilor, iar subiectul se concentrează pe echilibrul dintre informare și manipulare în mediul online. Studiul este actual și relevant datorită creșterii rapide a pieței publicității digitale, care a depășit 600 miliarde de USD la nivel global și reprezintă peste 65% din investițiile totale în publicitate [11]. În doctrină, subiectul a fost analizat din perspectiva marketingului, psihologiei consumatorului și eticii digitale, însă există încă lacune privind riscurile manipulării și protecția consumatorilor [14]. Premisele cercetării se bazează pe dezvoltarea tehnologiilor de microtargetare, algoritmi de personalizare și utilizarea datelor personale în scopuri comerciale. Studiul explorează atât aspectele pozitive ale publicității digitale, cât și efectele negative, cum ar fi deciziile impulsive și pierderea controlului asupra datelor personale.

Importanța temei cercetate constă în evidențierea echilibrului fragil dintre accesul rapid la informații și riscul manipulării. Studiul permite înțelegerea modului în care tehnologiile de microtargetare influențează deciziile de cumpărare și comportamentul online al consumatorilor. Analiza comparativă a legislației internaționale și naționale oferă perspective asupra eficienței politicilor de transparență publicitară. Tematica este de actualitate datorită expansiunii rapide a publicității digitale și a investițiilor masive în marketing online. Cercetarea contribuie la dezvoltarea unui cadru etic și practic pentru prevenirea manipulării și creșterea responsabilității agenților economici.

Metode și materiale aplicate

Studiul utilizează metode teoretice și empirice pentru a analiza publicitatea digitală și protecția consumatorului. S-a aplicat analiza teoretică a literaturii de specialitate pentru a defini conceptele de informare, manipulare și microtargetare. Analiza comparativă a legislației a examinat reglementările UE, SUA și Republica Moldova privind protecția datelor și transparența publicitară. Datele statistice din rapoarte internaționale și naționale au permis evaluarea impactului publicității digitale asupra consumatorilor.

Discuții și rezultate obținute

I. Publicitatea digitală ca instrument de informare. Publicitatea reprezintă un element esențial al economiei de piață, având rolul de a informa consumatorii și de a facilita circulația bunurilor și serviciilor. În contextul digitalizării accelerate, publicitatea s-a localizat în mediul online, unde este

susținută de tehnologii precum inteligența artificială, analiza datelor masive și algoritmi de targetare (direcționare). Această transformare a sporit eficiența marketingului dar a creat și premisele apariției unor practici comerciale care depășesc sfera informării și intră în zona manipulării consumatorilor. Potrivit lui Kotler și Keller [8], publicitatea modernă nu mai urmărește doar transmiterea unui mesaj ci influențarea comportamentului consumatorului într-un mod predictibil și măsurabil, ceea ce ridică probleme etice și juridice în mediul digital.

Publicitatea tradițională reprezintă una dintre cele mai vechi și bine consolidate forme de comunicare în marketing, având ca scop principal transmiterea de informații, influențarea deciziilor și menținerea interesului consumatorilor pentru produse, servicii sau idei. Aceasta s-a dezvoltat odată cu economia industrială și piețele de masă și a fost utilizată pe scară largă înainte de apariția mediului digital.

În schimb, publicitatea digitală se referă la totalitatea mesajelor comerciale transmise prin canale online, care folosesc datele utilizatorilor pentru a personaliza și adapta conținutul în funcție de preferințele acestora. Chaffey și Ellis-Chadwick [2], subliniază că publicitatea digitală se bazează pe interactivitate, măsurabilitate și targetare precisă, caracteristici care o diferențiază de publicitatea tradițională.

La nivel global, piața publicității digitale a depășit 600 miliarde USD, reprezentând peste 65% din totalul cheltuielilor publicitare mondiale [11]. Această evoluție reflectă două tendințe principale și anume:

1. Migrarea atenției consumatorilor către mediul online – oamenii petrec tot mai mult timp pe platforme digitale, rețele sociale și motoare de căutare, ceea ce face mediul online extrem de atractiv pentru campanii publicitare.

2. Utilizarea datelor digitale pentru personalizarea mesajelor – companiile valorifică datele despre comportamentul online al utilizatorilor pentru a livra reclame mai eficiente, crescând astfel impactul și rentabilitatea investițiilor în publicitate.

Această tendință indică o schimbare structurală în marketing, unde publicitatea tradițională pierde din pondere în favoarea mediului digital. Brandurile care nu adoptă strategii digitale riscă să piardă relevanță, în timp ce investițiile în publicitate digitală permit o *targetare* (direcționare) precisă, măsurarea rapidă a rezultatelor și optimizarea campaniilor în timp real.

Totuși, în paralel cu avantajele evidente, publicitatea digitală ridică și probleme legate de manipulare și etică, întrucât datele despre utilizatori pot fi folosite pentru a influența decizii fără ca persoanele să fie pe deplin conștiente de acest lucru.

Exemple practice – Republica Moldova. În Republica Moldova, deși datele oficiale privind publicitatea digitală manipulativă sunt mai puțin accesibile, piața locală reflectă tendințele globale:

A. Statistici locale relevante

Un studiu despre influența campaniilor publicitare asupra comportamentului consumatorilor din Moldova indică următoarele valori aproximative:

Tabelul 1. Influența campaniilor publicitare asupra comportamentului consumatorilor

Indicator	Valoare (%)	Semnificație
Consumatori influențați de publicitate online	73%	Procent de consumatori care iau decizii de cumpărare influențate de reclame digitale
Creșterea vânzărilor IMM-urilor datorită publicității digitale	45%	Creștere medie a vânzărilor
Utilizatori internet zilnic	70%	Nivelul penetrației internetului în Moldova
Procent buget publicitar alocat marketingului digital	50%	Ponderea bugetelor de marketing direcționate spre digital

Sursa: Kepios, & DataReportal, Digital 2026: Moldova [9]

Aceste date arată că publicitatea digitală are un impact semnificativ asupra comportamentului consumatorilor și asupra rezultatelor economice ale IMM-urilor din Republica Moldova, dar și că o pondere importantă a utilizatorilor se bazează pe aceste canale pentru informare și decizii de consum.

II. Manipularea consumatorilor în publicitatea digitală. Tehnicile de manipulare includ „dark patterns”, *microtargetare* psihologică și publicitate nativă neclar etichetată [10], [11]. Studiile arată că aproximativ 40% dintre magazinele online folosesc dark patterns pentru a influența deciziile utilizatorilor. Microtargetarea permite adaptarea mesajelor la vulnerabilitățile emoționale ale consumatorilor, iar cazul Cambridge Analytica a demonstrat impactul asupra comportamentului electoral [10].

Publicitatea digitală îndeplinește o funcție esențială de informare a consumatorilor, oferindu-le date despre produse, servicii și oferte într-un mod rapid și interactiv [12]. Exemplele practice includ:

1. Reclamele Google Ads care apar atunci când un utilizator caută un

produs sau serviciu relevant. Ca exemplu poate fi, un magazin online sau un brand local care vinde nuci uscate și fructe uscate cultivate în sudul Moldovei, ca parte a liniei „Made in Moldova”. Când un utilizator din Moldova caută pe Google termeni precum „nuci uscate din Moldova” sau „fructe uscate autohtone livrare Moldova”, Google Ads poate afișa reclame plătite pentru magazinul online respectiv în partea de sus a rezultatelor căutării. Aceste reclame direcționează utilizatorul direct către pagina produsului, facilitând achiziția rapidă și informarea despre disponibilitate și preț.

Acest tip de publicitate contextuală pe Google permite brandurilor locale să-și facă produsele mai vizibile pentru consumatorii interesați, reducând risipa de buget spre public neinteresat și maximizând relevanța mesajului

2. Campaniile pe rețele sociale (Facebook, Instagram, TikTok) care afișează recomandări personalizate bazate pe preferințele și comportamentul utilizatorului, oferind informații despre lansări de produse sau promoții.

Avantajele acestei funcții de informare includ:

1. *Targetare* precisă – consumatorii primesc informații relevante pentru interesele lor.

2. Interactivitate – reclamele digitale permit utilizatorilor să dea click, să se înscrie la *newsletter* sau să cumpere direct online.

3. Măsurarea impactului – brandurile pot evalua eficiența campaniilor în timp real, ajustând mesajele pentru a fi mai eficiente.

Informarea corectă este o condiție esențială pentru funcționarea eficientă a piețelor și pentru protejarea intereselor consumatorilor.

Pe de altă parte, aceeași capacitate de personalizare și targetare poate fi folosită pentru manipulare. Exemple practice și riscuri includ:

- *Microtargetarea* politică – în campanii electorale, mesajele personalizate pot fi folosite pentru a influența opinii și comportamente.

- *Clickbait* și reclame înșelătoare – anumite branduri folosesc titluri exagerate sau promisiuni false pentru a atrage atenția și a genera trafic sau vânzări.

- Exploatarea datelor personale – algoritmi analizează comportamentul online al utilizatorilor și le prezintă reclame adaptate vulnerabilităților emoționale sau psihologice.

Manipularea apare atunci când publicitatea: ascunde caracterul comercial al mesajului; exploatează vulnerabilitățile emoționale; utilizează date personale fără transparență.

Mathur et al. [11] demonstrează că aproximativ 40% dintre magazinele online analizate folosesc „dark patterns”, adică elemente de design menite să influențeze deciziile consumatorilor în defavoarea acestora (vezi tab.2).

**Tabel 2 – Elemente de diferențiere între publicitatea informativă
și manipulativă**

Caracteristică	Publicitate informativă	Publicitate manipulativă
Scop principal	Informarea consumatorului	Influențarea deciziilor fără transparență
Transparență	Clară, vizibilă	Ascunsă sau ambiguă
Targetare	Etică, bazată pe consimțământ	Invazivă, bazată pe exploatarea datelor
Efect asupra consumatorului	Ajută la luarea deciziilor	Distorsionează percepțiile și alegerile
Exemple	Reclame cu divulgare	Dark patterns, oferte false

Sursa: Mathur, A. et al. (2019). *Dark Patterns at Scale*. ACM, pp. 3–6

Dacă facem un studiu, atunci observăm mai multe metode comune de publicitate manipulativă, așa ca:

a) *Clickbait* și titluri înșelătoare

- Metodă: Crearea unor titluri exagerate sau senzaționale care induc așteptări false pentru a atrage click-uri.

- Exemplu concret: „Această ciocolată te face să slăbești cu 10 kg în 1 săptămână!” – reclame pentru suplimente sau produse alimentare care promet rezultate imposibile[5], [6].

- Consecințe: Consumatorii pot fi dezamăgiți, pierd bani sau dezvoltă neîncredere față de brand și publicitatea online în general.

b) *Microtargetare* psihologică

- Metodă: Folosirea datelor personale pentru a afișa reclame adaptate emoțiilor sau vulnerabilităților individuale.

- Exemplu concret: În timpul campaniilor electorale, firme precum Cambridge Analytica au folosit date de pe Facebook pentru a afișa mesaje politice personalizate, menite să influențeze votul utilizatorilor[1].

- Consecințe: Manipularea deciziilor politice, polarizare socială, pierderea încrederii în platformele digitale și scandaluri legale.

c) Publicitate ascunsă (Native Ads / Sponsored Content)

- Metodă: Reclamele sunt integrate în conținut editorial, fără a fi clar

etichetate ca fiind publicitate.

- Exemplu concret: Articole online care recomandă produse alimentare ca „top 10 gustări sănătoase”, sponsorizate de un brand de biscuiți, dar fără mențiunea clară „Reclamă”.

- Consecințe: Consumatorii nu recunosc natura comercială a mesajului și pot fi induși în eroare privind obiectivitatea informației.

d) Fear Appeals (Apelul la frică)

- Metodă: Folosirea fricii sau anxietății pentru a determina consumul unui produs sau serviciu.

- Exemplu concret: Reclame pentru produse de securitate alimentară sau suplimente care sugerează că „dacă nu consumi acest produs, sănătatea ta este în pericol”.

- Consecințe: Consum excesiv, decizii pripite, creșterea anxietății sau stresului în rândul consumatorilor.

e) Exploatarea *influencerilor* și testimonialelor false

- Metodă: Utilizarea de persoane publice sau „review-uri” false pentru a crea impresia de popularitate sau eficiență a produsului.

- Exemplu concret: *Influenceri* care promovează suplimente alimentare sau produse de fitness fără să le fi testat personal, sau cu beneficii exagerate.

- Consecințe: Înșelarea consumatorilor, sancțiuni legale și afectarea reputației brandului și *influencerului*.

III. Consecințele publicității manipulative. Publicitatea manipulative poate avea efecte semnificative atât asupra consumatorilor, cât și asupra companiilor și asupra funcționării generale a pieței. În primul rând, consumatorii pot fi influențați să ia decizii de cumpărare greșite sau inutile, bazate pe informații incomplete sau distorsionate. Această situație poate duce la pierderi de bani și timp, dar și la apariția unui sentiment de frustrare sau neîncredere față de mediul digital și față de mesajele publicitare.

În același timp, utilizarea strategiilor manipulative poate avea consecințe negative pentru branduri. Deși astfel de practici pot genera rezultate pe termen scurt, pe termen lung ele pot afecta credibilitatea companiei și relația cu consumatorii. Pierderea încrederii publicului, apariția sancțiunilor legale sau de reputație și reducerea eficienței campaniilor de marketing reprezintă riscuri reale pentru organizațiile care recurg la astfel de metode.

La nivel mai larg, publicitatea manipulative poate influența negativ funcționarea pieței și a societății. Răspândirea informațiilor înșelătoare sau exagerate poate contribui la dezinformare și la polarizarea opiniilor în spațiul public. De asemenea, utilizarea constantă a acestor practici poate duce la slăbirea standardelor etice în domeniul publicității și al comunicării comerciale.

În acest context, înțelegerea mecanismelor de manipulare devine esențială pentru protecția consumatorilor. Un consumator informat este mai capabil să analizeze critic mesajele publicitare și să ia decizii de cumpărare raționale. Totodată, creșterea nivelului de educație media contribuie la dezvoltarea unei piețe mai transparente și mai responsabile, în care companiile sunt încurajate să adopte practici de marketing etice și orientate spre respectarea intereselor consumatorilor.

Concluzii

Publicitatea digitală se situează la granița dintre informare și manipulare. Deși oferă beneficii semnificative pentru consumatori și companii, utilizarea netransparentă a tehnologiilor digitale poate afecta drepturile fundamentale ale consumatorilor. Protecția eficientă a acestora necesită o abordare integrată, care să îmbine reglementarea juridică, responsabilitatea platformelor și educația digitală.

Publicitatea manipulativă utilizează instrumente sofisticate de personalizare, afectivitate **și inducere în eroare**, iar efectele sale negative pot fi extinse și persistente. Pentru a reduce aceste riscuri, companiile ar trebui să adopte:

- Transparență – etichetarea clară a reclamelor și a conținutului sponsorizat
- Respectarea eticii – evitarea promisiunilor false și a exploatării vulnerabilităților
- Reglementări stricte – implementarea unor politici de protecție a datelor și supraveghere legală

Doar un echilibru între informare și persuasiune etică poate asigura succesul publicității digitale și încrederea consumatorilor.

Referințe bibliografice:

1. Cambridge Analytica Case Study. (2018). *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/news/series/cambridge-analytica-files> (accesat la 01.03.2026).
2. Chaffey, D., Ellis-Chadwick, F. (2022). *Digital Marketing. Strategy, Implementation and Practice*. 8th Edition. Hoboken, NJ: Pearson. <https://sinhvien.dinhvien.net/wp-content/uploads/2025/01/Dave-Chaffey-Fiona-Ellis-Chadwick-Digital-Marketing-2022-Pearson.pdf> (accesat la 01.03.2026).
3. European Commission. (2025). *Digital Services Act*. <https://www.eu-digital-services-act.com/> (accesat la 01.03.2026).
4. European Data Protection Board (EDPB). (2023). *Guidelines on processing personal data for marketing purposes*.

<https://edpb.europa.eu> (accesat la 01.03.2026).

5. Federal Trade Commission (FTC). (2022). *Dietary Supplements: An Advertising Guide*. <https://www.ftc.gov> (accesat la 01.03.2026).

6. Federal Trade Commission (FTC). (2023). *Online Advertising Guidelines*. <https://www.ftc.gov> (accesat la 01.03.2026).

7. Hanlon, A., Tuten, T. L. *Strategic Directions in B2C Social Media Marketing*. p.14. (accesat la 01.03.2026) <https://sk.sagepub.com/hnbk/edvol/the-sage-handbook-of-social-media-marketing/chpt/2-strategic-directions-b2c-social-media-marketing>

8. Kotler, P., Keller, K. L. (2019). *Marketing Management*. Pearson, 628 p. (accesat la 01.03.2026). <https://www.pearson.com/se/Nordics-Higher-Education/subject-catalogue/marketing/Kotler-Keller-Marketing-Management-Global-Edition-16e.html>

9. Kepios, & DataReportal. Digital 2026: Moldova. 2026. https://datareportal.com/reports/digital-2026-moldova?utm_source=chatgpt.com

10. Mathur, A. et al. (2019). *Dark Patterns at Scale*. ACM, pp. 3–6. (accesat la 01.03.2026). <https://www.cs.umd.edu/class/spring2021/cmsc614/papers/dark-patterns.pdf>

11. Statista. (2024). *Online advertising revenue worldwide*. (accesat la 01.03.2026) <https://www.statista.com/statistics/237974/online-advertising-revenue-worldwide/>

12. PASCARI, Ludmila. Informatizarea sistemului de management în activitatea de antreprenariat. *Studia Universitatis Moldaviae, Seria "Științe exacte și economice"* ISSN 1857-2073. Chisinau. -2013. P. 129-132. <https://exact.studiamsu.md/wp-content/uploads/2013/01/21.-p.129-132.pdf> (accesat la 01.03.2026).

13. World Economic Forum. (2023). *Global Risks Report*. p.41. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf

14. Zuboff, S. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York: PublicAffairs, 2019. <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=56791> (accesat la 06.03.2026).

CZU: 347.63

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19951291>

OBLIGAȚIA PĂRINȚILOR DE A ACȚIONA ÎN INTERESUL MINORULUI IMPLICAT ÎN RAPORTURI JURIDICE ÎN CALITATE DE CONSUMATOR

Ana-Adriana MANEA,

doctorandă, notar stagiar în cadrul Camerei Notarilor,
Craiova, România,
anaadriana_manea@yahoo.com,
<https://orcid.org/0009-0004-7669-9038>

REZUMAT. Protecția drepturilor și libertăților omului a constituit, de veacuri, o preocupare a dreptului, indiferent de sistemul pe care-l formează (public sau privat), ce ramură reprezintă sau ce categorie de interese apără. Cu toate acestea, de fiecare dată devenea dificil de formulat cadrul legislativ atunci când în centru intereselor ce se cereau a fi reglementate, apăreau anumite categorii de subiecți, anume minorii, numiți de unele ramuri ale dreptului ca fiind subiecți speciali. Respectiv, dreptul penal a evitat să tragă la răspundere minorii în vârstă de până la 14 ani, dreptul procesual penal și civil a impus reprezentarea legală a minorilor în fața actelor de justiției, dreptul civil a consacrat o capacitate restrânsă de exercițiu a minorilor în raporturi juridice, etc. Însă, nu astfel au procedat și alte ramuri sau subramuri ale dreptului, vorbim aici despre domeniul protecției consumatorului, unde să țină cont de specificul relațiilor dintre consumatorii minori și operatorul economic. Mai cu seamă, o problemă aparte este cea a obligativității părinților de a acționa întru apărarea intereselor copiilor minori și a responsabilizării pentru inacțiune.

Cuvinte-cheie: minor, părinte, reprezentant legal, consumator, produse, servicii, reclamație, justiție, obligație, prejudiciu, sancțiune.

PARENTS' OBLIGATION TO ACT IN THE INTEREST OF THE MINOR INVOLVED IN LEGAL RELATIONS AS A CONSUMER

SUMMARY. The protection of human rights and freedoms has been a concern of law for centuries, regardless of the system it forms (public or private), which branch it represents or which category of interests it defends. However, it became increasingly difficult to formulate the legislative framework when certain categories of subjects appeared at the center of the interests that were required to be regulated, namely minors, named by some branches of law as special subjects. Accordingly, criminal law avoided holding minors under the age of 14 liable, criminal and civil procedural law imposed

the legal representation of minors before acts of justice, civil law established a limited capacity for exercise of minors in legal relations, etc. However, other branches or sub-branches of law did not proceed in this way, we are talking here about the field of consumer protection, where it should take into account the specifics of the relations between minor consumers and the economic operator. In particular, a separate issue is that of the obligation of parents to act in defense of the interests of minor children and of accountability for inaction.

Keywords: *minor, parent, legal representative, consumer, products, services, complaint, justice, obligation, damage, sanction.*

Introducere

De fiecare dată, în procesul reglementării, cel mai sensibil compartiment a fost cel al identificării categoriilor de interese ale minorilor ce urmează a fi apărute, dar mai mult, a căilor de apărare, a procedurilor judiciare și extrajudiciare, a modului de acțiune ce se impune reprezentanților legali în vederea protecției acestora contra faptelor ilicite, raporturilor juridice meschine ce ar profita de incapacitatea de a înțelege adevărata lor valoare juridică.

Evident, de-a lungul timpului s-au reușit multe în a se înțelege care sunt prioritățile specifice în materie de protecție a drepturilor copiilor minori, fiind impuse un șir de atribuții și responsabilități în sarcina părinților.

Bunăoară, legislația civilă intervine pe segmentul reprezentării legale a minorului în raporturi juridice, însă nu trebuie să uităm de faptul că potrivit art. 28 al Codului civil, minorul poate încheia o categorie de acte juridice de sine stătător¹, iar printre acestea sunt și actele prin care poate procura bunuri de mică valoare. Discutăm aici despre capacitatea de exercițiu restrânsă a minorilor cu vârsta cuprinsă între 7 și 14 ani, indiferent de gradul de dezvoltare intelectuală a minorului, de gradul de educație sau chiar de experiența sa personală în domenii mai înguste, de capacitatea de a judeca și de a aprecia lucrurile la justa lor valoare [2, p. 44]. Prin urmare, dacă un minor în vârstă de 9 ani procură ciocolată, actul de vânzare-cumpărare este considerat valabil încheiat, deci, produce efecte juridice, iar părinții nu pot interveni în vederea desfacerii lui. Însă, cum se va proceda în cazul în care același minor a fost afectat prin încheierea actului juridic în discuție, adică a fost înșelat, consimțământul lui a fost viciat, produsul este neconform, de

¹ În temeiul art. 28 alin. 2 CC, minorul în vârstă de la 7 la 14 ani este în drept să încheie de sine stătător: a) acte juridice curente de mică valoare care se execută la momentul încheierii lor; b) acte juridice de obținere gratuită a unor beneficii care nu necesită autentificare notarială sau înregistrarea de stat a drepturilor apărute în temeiul lor; c) acte de conservare.

proastă calitate etc.

Întrebarea este, va putea acționa pe comerciant în judecată de sine stătător, în condițiile în care legea procesual civilă atribuie capacitate de exercițiu al drepturilor procedurale civile doar persoanelor fizice de la vârsta de 18 ani¹? Răspunsul evident și firesc este că nu. Respectiv, drepturile, libertățile și interesele legitime ale minorilor cu vârsta de până la 14 ani, chiar și a celor de până la 18 ani, sunt apărute în instanța judecătorească de reprezentanții legali ai acestora (art. 58 alin. 6 CPC).

Însă, nu întotdeauna părinții acționează atunci când este încălcat un drept al minorului fie că are vârsta cuprinsă între 7 și 14 sau 14 și 18 ani, iar minorul afectat nu poate interveni de sine stătător din cauza incapacității sale procesuale.

De obicei, aceste impedimente și inacțiuni ale părinților pot fi întâlnite în situații de încălcare a diferitor categorii de interese ale minorului, însă cele mai frecvente sunt cele în materie de consum, care acoperă necesitățile curente ale minorilor și care sunt admise în raporturile în care se află singuri în fața comerciantului. Or, alta este situația când actul juridic este încheiat de către părinți în numele minorilor (cazul minorilor în vârstă de până la 7 ani) sau cu încuviințarea părinților (cazul minorilor în vârstă cuprinsă între 14-18 ani). În acest caz, aceștia reacționează cu mai multă promptitudine, deoarece resimt imediat și personal lezarea drepturilor concomitente (dreptul părintelui cumpărător, dar și al copilului care va consuma produsul), în comparație cu cazurile în care minorii ce încheie personal acte juridice de consum.

Astfel, ideea centrală a prezentei lucrări se concentrează asupra consacării juridice a obligației părintești de a acționa, prin toate mijloacele procesuale și extrajudiciare, în vederea garantării drepturilor copiilor minori aflați la întreținere atunci când aceștia devin parte a raporturilor comerciale în calitate de consumatori.

Scopul articolului este de a conștientiza necesitatea părinților de a acționa în vederea apărării drepturilor copiilor minori în calitatea lor de consumatori. Pentru aceasta este nevoie de o corelare mai strictă a normelor din domeniul protecției consumatorului cu cele ale legislației civile, legislației familiei, legislației în domeniul protecției sociale, precum și cu legislația privind drepturile copilului.

¹ Potrivit art. 58 alin. 1 din CPC, capacitatea de a-și exercita în volum deplin, personal sau printr-un reprezentant drepturile și obligațiile procedurale în judecată (capacitatea de exercițiu al drepturilor procedurale civile) o au persoanele fizice de la vârsta de 18 ani, precum și persoanele juridice, iar în cazurile prevăzute de lege, entitățile care nu au personalitate juridică, dar dispun de organe de conducere proprii.

Așadar, studiul de față se axează, în mod prioritar, pe ideea consacării juridice a obligativității părinților de a acționa, pe toate căile, în apărarea intereselor copiilor minori în fața comercianților, producătorilor și prestatorilor de servicii și impunerea de sancțiuni pentru neîndeplinirea obligațiilor impuse prin lege.

Metodele și materiale aplicate în cadrul cercetării se particularizează prin importanța și utilitatea lor teoretică recunoscută, dintre aceste fiind utilizate cu preponderență: metoda analizei, metoda istorică, metoda sintezei, metoda deducției, metoda sistemică, metoda comparativă

Discuții și rezultate obținute cu ocazia examinării problematicii legate de ocrotirea minorilor de eventuale încălcări în relațiile cu consumatorii vor fi prezentate în următoarea consecutivitate:

- examinarea principiilor ce fundamentează instituția ocrotirii părintești, dar și ideea de impunitate a unor obligații în sarcina părinților de întreținere a copiilor minori;
- analiza reglementărilor actuale ce garantează drepturilor copiilor la întreținere și apărare din partea părinților;
- identificarea deficienței cadrului legislativ actual în asigurarea deplină a drepturilor consumatorului minor;
- recomandarea și argumenta necesității de a obliga părinții să acționeze în apărarea intereselor minorilor în calitate de consumatori.

Așadar, în plan internațional, consacrarea juridică a obligațiilor părintești de a întreține copii lor minori, sub toate aspectele, este susținută de prevederile Convenției ONU privind drepturile copilului, unde la art.18 alin. (2) se menționează că „părinții sau, după caz, reprezentanții săi legali, sunt principalii responsabili de creșterea și dezvoltarea copilului. Aceștia **trebuie să acționeze**, în primul rând, în interesul suprem al copilului” [7].

Deci, din sintagma „trebuie să acționeze”, sesizăm caracterul imperativ al normei citate, în baza căreia părinții au obligația de a acționa în apărarea intereselor supreme ale minorilor, iar unul din acestea ar fi accesul la produse și servicii sigure, inofensive și de calitate, precum și la garantarea tuturor drepturilor prevăzute de legislația în domeniul protecției consumatorilor.

Un aspect importat ce se cere a fi precizat între aceste rânduri, este cel al informării corecte a minorului, iar pentru aceasta informația trebuie să fie adaptată și la înțelesul copiilor care vor decide singuri să achiziționeze un anume produs. Prin urmare, atunci când citim textul normei de la art. 6 lit. e) din Legea 105/2003 care impune producătorul și comerciantul să ofere *informații complete, corecte și precise privind produsele, serviciile achizițio-*

nate, observăm că legiuitorul, cumva, omite din vedere minorul beneficiar al acestor informații. Or, pentru vârsta lui (7-14) informația despre produs trebuie prezentată într-un stil care să fie și pe înțelesul minorului.

În context, ar fi binevenită completarea normei de la art. 6 lit. e) din Legea 105/2003 în următoarea variantă: *informații complete, corecte, precise și accesibile tuturor categoriilor de consumatori privind produsele, serviciile achiziționate.*

Revenind la normele generale ce urmăresc asigurarea drepturilor copiilor minori la întreținere și apărare din partea părinților, ținând seama de tematica abordată cu ocazia scrierii prezentului articol, ne vom opri doar asupra obligației părintești de a acționa în numele copiilor lor minori în raporturi cu terții.

Astfel, potrivit art. 61 alin. 2 CF, părinții sunt reprezentanții legali ai copiilor lor și acționează în numele lor în relațiile cu toate persoanele fizice și juridice, inclusiv în autoritățile administrației publice și instanțele judecătorești, fără a avea nevoie de împuterniciri speciale.

Simpla întrebare ce ne apare după examinarea acestei norme, este dacă ea se referă la **dreptul** sau **obligația** părinților de a acționa în numele copiilor minori în relațiile cu toate persoanele fizice și juridice...?

Evident, prin lipsa unor concretizări, se lasă a se înțelege că părinții sunt în drept să acționeze în numele copiilor, în condițiile în care norma se expune, la general, despre reprezentarea minorilor în raport cu terții fără a concretiza anumite împrejurări concrete (exercitarea unor drepturi în numele lor sau apărarea intereselor legitime). Mai mult, norma la care ne referim, structural, se află în rândul normelor ce prevăd drepturile părinților, deși capitolul 11 unde este localizat art. 61 din Codul familiei este intitulat ca „drepturile și obligațiile părinților”. Însă, nu e aceasta cea mai importantă observație, ci faptul că legiuitorul ar trebui să prevadă expre obligația părinților de a acționa în raport cu terții în vederea apărării intereselor minorului.

De ce susținem această idee, pentru că în realitate, părinții omit să acționeze în judecată pe producător sau comerciant atunci când este încălcat un drept al consumatorului minor. Fie că, în opinia unor părinți, acea încălcare nu este gravă, ori că nu au timp de a se ocupa de acest aspect, fie că nu dispun de mijloace, fapt ce de multe ori duce la decizia lor de a nu acționa, când e de interesul copilului ca aceștia să acționeze prin toate mijloacele legale, în virtutea faptului că acesta este minor, chiar dacă aceiași încălcare în raport cu părintele ar fi una inofensivă.

În contextul dat, am sugera legiuitorului să revadă textul normei de la art. 61 alin. (2) CF în scopul obligării părinților de a acționa în raport cu terții în procesul de reprezentare a minorului, iar în concret să completeze norma

după cum urmează: *părinții sunt reprezentanții legali ai copiilor lor fiind obligați* să acționeze în numele lor în relațiile cu toate persoanele fizice și juridice, inclusiv în autoritățile administrației publice și instanțele judecătorești...

Bine, avem reglementat de legea familiei și posibilitate acționării de sine stătătoare a minorului prin intermediul organului de tutelă¹, în cazul în care părinții nu o fac, însă vedem că părinții rămân nesancționați pentru inacțiunea lor în apărarea juridică a intereselor minorului.

Deci, în vederea responsabilizării părinților pentru inacțiunea de apărare a intereselor minorului, inclusiv și cele legate de încălcarea normelor cu privire la protecția consumatorului, mai este necesară și reglementarea obligativității acestora de a acționa, urmată de răspundere pentru neexecutare.

În acest sens, considerăm că și art. 53 din CF alin. (5) urmează a fi completat cu fraza II care va avea următorul conținut: *părinții poartă răspundere pentru inacțiunea lor în apărarea intereselor litigiile ale copiilor minori*.

Și totuși, în pofida unui cadru juridic ce se pretinde a fi destul de cuprinzător în materia protecției copilului, observația noastră se răsfrânge și asupra lipsei unei corelații stricte între drepturile copiilor și obligațiile părintești, unde drepturile ar trebui să fie izvoare de obligații părintești. Mai mult, deși sunt recunoscute unanim obligațiile părinților de a-și întreține copii minori, sunt definite de doctrină, azi nu identificăm cu precizie care ar fi conținutul acestei întrețineri, limitele și mijloacele cu care trebuie să acționeze părinții în vederea asigurării ei.

În aceste împrejurări examinate, susținem de altfel, așa cum identificăm și în literatura de specialitate, că obligația de întreținere ce se incumbă părinților minorului are un caracter mult mai complex decât se pare [1, p. 310], este mult mai cuprinzătoare comparativ cu îndatorirea limitată la asigurarea întreținerii potrivit dreptului comun [22, p. 52].

De asemenea, obligația părinților de a acționa producătorul sau comerciantul în cazul în care s-au încălcat drepturile consumatorului minor, se impune însăși din noțiunea acesteia. Or, doctrina subliniază că obligația legală de întreținere este îndatorirea impusă de lege unei persoane de a acorda altei persoane mijloace necesare traiului.

Cu atât mai mult, impunerea juridică a obligației de întreținere urmărește scopul ajutorării persoanei apropiate (copilului minor) aflate în nevoie

¹ Potrivit art. 53 alin. 5 din Codul Familiei, în cazul încălcării drepturilor și intereselor legitime ale copilului, inclusiv prin neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către părinți (a unuia dintre ei) a obligațiilor de întreținere, educație și instruire, sau în cazul abuzului de drepturile părintești, copilul poate să se adreseze de sine stătător autorității tutelare teritoriale pentru apărarea drepturilor și intereselor sale legitime, iar de la vârsta de 14 ani – instanței judecătorești.

.....

de a-și procura cele necesare traiului [8, p. 443], iar pentru părinții acordă mijloace financiare minorului pentru a-și procura singur anumite categorii de bunuri la anumită vârstă, tot ei trebuie să reacționeze în numele lor în cazul în care li- s-a încălcat un drept din categoria drepturilor consumatorului.

Acestea fiind constatate, reiterăm că în pofida dezvoltării legislației pe toate segmentele, mai rămâne azi a fi sesizată lipsa obligației de a acționa în numele minorului în cazul încălcării diferitor categorii de drepturi, în special cele cu caracter patrimonial.

De altfel, legislația ce garantează drepturile copiilor consacră unele principii ce ar fundamenta și ideea responsabilizării părinților pentru inacțiunea lor în întreținerea și apărarea intereselor legitime ale copiilor minori. Or, în temeiul art.4 lit. d) din Legea nr. 370/2023 [9] *dreptul prioritar al părinților de a-și educa copiii conform propriilor convingeri* este garantat de rând cu *înstituirea responsabilității părinților cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești*.

În opinia noastră, acest drept al părinților trebuie reglementat printr-o normă aparte de cea care prevede responsabilitatea lor pentru neexecutarea obligațiilor părintești. Iar pe aceasta din urmă s-ar construi și ideea cu privire la obligativitatea părinților de a acționa în interesul minorului în cazul încălcării diferitor categorii de drepturi, inclusiv cele legate de protecția consumatorului.

Deci, prin corelarea acestor două norme conținute în art.4 lit. d) din Legea nr. 370/2023, s-ar putea institui obligația părinților de a acționa în interesul minorului în calitate sa de consumator, respectiv, responsabilizarea lui pentru inacțiune.

În această consecutivitate, raportată strict la obligația părintească de a acționa pe toate căile (judiciare și extrajudiciare) în vederea apărării drepturilor copiilor în calitate de consumatori, ar avea fundament juridic și norma de la art. 13 alin. 16, lit. e) din Legea RM 10/2003 (Practici comerciale incorecte). Potrivit acesteia, pentru a determina dacă o practică comercială recurge la hărțuire, constrângere, inclusiv la forță fizică sau la influență nejustificată, se ia în considerare:

e) includerea într-o publicitate a unui îndemn direct adresat **minorilor** de a cumpăra produsele promovate ori de a convinge părinții sau alți adulți să cumpere produsele promovate [10].

Situația minorului văzut ca participant la circuit civil de legiuitorului român.

În materia dreptului civil român, minorul este o persoană care se bucură de o ocrotire deosebită din punct de vedere legislativ. În sprijinul raporturilor juridice la care acesta participă Codul Civil român vine cu o serie

de reglementări amănunțite, menite să sprijine minorul atunci când acesta participă la circuitul civil în calitate de subiect de drept civil.

În primul rând, un element de diferențiere față de legislația din Republica Moldova este acela cu privire la capacitatea minorului. În ceea ce privește capacitatea de exercițiu a minorului, Codul civil român instituie o serie de reguli, diferite de cele prevăzute de legislația civilă a Republicii Moldova, și anume:

1. Minorul cu vârsta de până la 14 ani este lipsit total de capacitate de exercițiu;

2. Minorul cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani se bucură de o capacitate de exercițiu restrânsă;

3. Minorul care a împlinit 16 ani, poate dobândi capacitate deplină de exercițiu înainte de majorat prin căsătorie atunci când are și acordul instanței de tutelă, sau anticipat atunci când pentru motive temeinice instanța de tutelă îi conferă această capacitate, atunci când este cazul cu ascultarea părinților și avizul consiliului de familie [4].

Cât privește legislația română în domeniul drepturilor consumatorilor, minorul este considerat a face din cea mai vulnerabilă categorie de consumatori. Acesta trebuie protejat și informat de prestatorul de servicii și agenții economici în mod corespunzător, fie în mod direct într-un mod adecvat vârstei și gradului de maturitate al minorului, fie în mod indirect prin intermediul părinților, care de cele mai multe ori îi reprezintă pe minori în conflictele cu aceștia.

În acest sens, potrivit art. 18 din Ordonanța Guvernului nr.21/1992, consumatorii au dreptul de a fi informați, în mod complet, corect și precis, asupra caracteristicilor esențiale ale produselor și serviciilor oferite de către operatorii economici, astfel încât să aibă posibilitatea de a face o alegere rațională, în conformitate cu interesele lor, între produsele și serviciile oferite și să fie în măsură să le utilizeze, potrivit destinației acestora, în deplină securitate” [11].

Drept concluzie, intenționăm a scoate în evidență ideea potrivit căreia, cadrul normativ actual în materia protecției copiilor și cel al protecției consumatorului conține unele norme ce ar fundamenta juridic posibilitatea obligării părinților de a acționa în cazul încălcării drepturilor copiilor minori aflați la întreținere, însă nu prevede expres această impunitate. Prin urmare, ținând seama de vulnerabilitatea specifică a capacității minorului de a înțelege valoarea actelor juridice ce le poate încheia de sine stătător, dar și de abundența practicilor comerciale abuzive, actualmente s-ar impune pregătirea cadrului normativ necesar obligării părinților de a acționa pe toate căile, în vederea apărării intereselor copiilor, inclusiv în raporturile în care deține calitatea de consumator.

Referințe bibliografice:

1. Albu Ioan. Dreptul Familiei. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1975, p. 310.
2. Ardelean G. The special feature of the institution's capacity to exercise a natural person after the legislation of the Republic of Moldova. *Fiat Iustitia*, no. 1/2019, p. 43-59.
3. Codul Civil al Republicii al Moldova, adoptat prin Legea nr.1107-XV din 06.06.2002. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 22.06.2002, nr. 82-86.
4. Codul Civil al României. *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011.
5. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr. 225 di, 03.05.2003. *Monitorul Oficial* nr. 285-294 din 03.08.2018.
6. Codul familiei, nr. 1316 din 26-10-2000. *Monitorul Oficial* Nr. 47-48 din 26.04.
7. Convenția ONU privind drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 20.11.1989, ratificată Hotărârea Parlamentului RM, nr. 408-XII din 12.12.1990.
8. Filipescu I.P., *Tratat de Dreptul Familiei*, București: All Beck, 2001, p. 443
9. Lege nr. 370 din 30.11.2023 privind drepturile copilului. *Monitorul Oficial* Nr. 488-491 din 21.12.2023.
10. Lege privind protecția consumatorilor, nr. 105 din 13.0.2003. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* Nr. 122-124.
11. Ordonanța Guvernului nr. 21/1992. În: *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 208 din 28 martie 2007.
12. Partea I nr. 208 din 28 martie 2007 , intrat în vigoare de la 28 august 1992.
- Prutean T. Obligația părinților de a-și întreține copiii minori. În: *Revista Națională de Drept*, nr. 12/2016, p. 52, pp. 50-57.

CZU: 342.9:366.5:004.738.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19951376>

SISTEMUL DE PROTECȚIE A REFUGIAȚILOR ÎN CONDIȚII DE CRIZĂ

Serghei ROȘCA,

doctorand, Universitatea de Economie Națională și Mondială (UNWE),
Sofia, Republica Bulgaria (ROR: <https://ror.org/017ph0934>),
Comrat, Republica Moldova
ORCID ID: 0009-0003-0242-5715,
roshkaserj@gmail.com

Rezumat: *Articolul analizează evoluția arhitecturii de protecție a refugiaților din Republica Moldova ca răspuns la strămutarea masivă generată de invazia militară rusă a Ucrainei în februarie 2022. Lucrarea argumentează că răspunsul legislativ al Moldovei a fost solid pe plan normativ, însă fragil din perspectivă instituțională, iar decalajul dintre drepturile consacrate legal și punerea lor efectivă în practică rămâne semnificativ. Cercetarea introduce o perspectivă analitică complementară, adesea neglijată în doctrina de specialitate: aceea a refugiaților ca consumatori vulnerabili de servicii publice și digitale. Strămutarea forțată nu suspendă calitatea de consumator — ea o amplifică și o face fragilă, expunând persoanele afectate la riscuri specifice erei digitale: dezinformare, excludere algoritmică, acces inegal la platformele de înregistrare electronică și exploatare prin servicii cu caracter comercial. Datele empirice colectate în Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia arată că 71,4% dintre beneficiarii protecției temporare au primit sprijin preponderent din surse internaționale, nu de la instituțiile statului, ceea ce configurează o piață a asistenței umanitare cu asimetrii de informare și de putere asemănătoare celor identificate în dreptul consumatorului. Articolul evaluează totodată Hotărârea Guvernului HG26/2026, care a introdus procedura de reînnoire exclusiv digitală a protecției temporare, examinând implicațiile sale din perspectiva accesului echitabil la servicii și a protecției consumatorilor vulnerabili în mediul online.*

Cuvinte-cheie: *protecție temporară, refugiați ca consumatori vulnerabili, guvernanță digitală, dreptul consumatorului, Republica Moldova, strămutare ucraineană, politică de azil, armonizare cu UE.*

1. Introducere

Când forțele ruse au traversat granița Ucrainei pe 24 februarie 2022, consecințele pentru statele vecine au fost imediate și disproporționate. Pentru Republica Moldova — o țară mică, cu venituri medii-inferioare și o po-

pulație de aproximativ 2,6 milioane de locuitori — șocul a fost deosebit de acut. În câteva luni, numărul trecerilor de frontieră efectuate de cetățenii ucraineni a depășit 8,2 milioane, cifră ce întrece cu mult propria populație a Moldovei. Deși cei mai mulți și-au continuat drumul spre vest, aproximativ 100.000 de persoane au rămas pe teritoriul moldovean la expirarea stării de urgență în decembrie 2023, exercitând o presiune extraordinară asupra serviciilor publice, pieței locuințelor și infrastructurii administrative [1, p. 5].

Literatura juridică și de politici publice consacrată gestionării crizelor de strămutare tratează de regulă refugiații prin prisma dreptului internațional al azilului, a drepturilor omului sau a politicilor sociale. Această abordare este necesară, dar incompletă. O dimensiune sistematic ignorată este aceea că persoanele strămutate acționează concomitent și în calitate de consumatori — de servicii publice, de platforme digitale de înregistrare, de produse ale organizațiilor umanitare, de utilități, de locuințe și de asistență medicală. Odată cu digitizarea accelerată a procedurii de protecție temporară în Republica Moldova, culminând cu introducerea reînnoirii exclusiv online prin HG26/2026, această dimensiune devine imposibil de ignorat. Vulnerabilitățile specifice consumatorului — asimetria de informare, accesul inegal la tehnologie, riscul exploatarei — se suprapun și se amplifică reciproc cu vulnerabilitățile proprii statutului de refugiat.

Întrebarea centrală de cercetare este: în ce măsură sistemul de protecție temporară al Moldovei a funcționat ca instrument eficient de garantare a drepturilor, și ce rol joacă dimensiunea digitală și cea a protecției consumatorilor în limitarea sau consolidarea acestei eficacități? Analiza se sprijină pe raportul de cercetare al lui Roșca (2026), care combină analiza normativă cu cercetarea empirică de teren realizată în Găgăuzia și Comrat [1], și pe Hotărârea Guvernului HG26/2026 din 28 ianuarie 2026 [2, p. 1].

Structura articolului este următoarea: secțiunea a 2-a prezintă metodele și materialele utilizate; secțiunea a 3-a dezvoltă analiza normativă, empirică, comparativă și critică, cu integrarea dimensiunii privind protecția consumatorilor; secțiunea a 4-a formulează concluziile.

2. Metode și materiale

Studiul aplică o metodologie mixtă, juridico-empirică. Nucleul său îl constituie analiza juridică doctrinară a instrumentelor normative relevante: Legea nr. 270/2008 privind azilul în Republica Moldova, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 297/2024; Hotărârea Guvernului nr. 21/2023 și modificările ulterioare, inclusiv HG26/2026 [3, p. 23]; Directiva Consiliului UE 2001/55/CE privind protecția temporară [4, p. 14]; și deciziile de punere în aplicare ale Consiliului UE (2022/382, 2023/2409, 2024/1836,

2025/1460) [5, p. 12]. Dimensiunea comparativă se bazează pe documente legislative și de politici publice disponibile din Polonia, România, Slovacia și Ungaria. Analiza protecției consumatorilor se întemeiază pe cadrul normativ european relevant, în special Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor și Regulamentul (UE) 2022/2065 privind serviciile digitale (Digital Services Act).

Componenta empirică valorifică cercetarea de teren raportată în Roșca (2026), care a inclus un chestionar aplicat unui eșantion de douăzeci și nouă de beneficiari ai protecției temporare din Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia, cu concentrare în municipiul Comrat. Deși eșantionul este modest ca dimensiune, regiunea a fost selectată deliberat, deoarece concentrează vulnerabilități specifice — minorități lingvistice, periferism geografic, capacitate municipală redusă — care nu sunt întotdeauna vizibile în analizele centrate pe Chișinău. Datele statistice ale Inspectoratului General pentru Migrație, ale Ministerului Afacerilor Interne și ale UNHCR Moldova au completat concluziile calitative.

Limitele acestei abordări merită recunoscute explicit. Eșantionul empiric nu este reprezentativ statistic pentru totalitatea beneficiarilor de protecție temporară din Republica Moldova, iar datele auto-raportate din anchete comportă riscuri cunoscute de dezirabilitate socială. Studiul trebuie citit, prin urmare, ca o investigație mai degrabă ținută, ancorată regional, decât ca o evaluare definitivă la nivel național.

3. Discuții și rezultate

3.1. De la gestionarea urgenței la protecție structurată

Legislația fundamentală a azilului din Republica Moldova, Legea nr. 270/2008, a fost elaborată cu un grad de previziune structurală care s-a dovedit determinant. Legea încorporează dispoziții privind protecția temporară ca o categorie juridică distinctă — separată de statutul de refugiat, protecția umanitară și azilul politic —, concepută special pentru scenariile de strămutare masivă și spontană care ar putea depăși capacitatea de procesare individuală a cererilor. Timp de peste un deceniu, totuși, această prevedere a rămas inertă: un instrument juridic fără protocol operațional și fără memorie instituțională a activării [6, p. 3].

Odată declanșată criza, răspunsul inițial a ocolit în mod inevitabil acel mecanism. Comisia pentru Situații Excepționale (CSE) a devenit centrul operativ al gestionării crizei, emițând peste cincizeci de dispoziții vizând totul, de la regulile de trecere a frontierei la accesul pe piața muncii. Acest tipar — flexibilitate executivă substituind procedura juridică structurată — este inteligibil în contextul urgențelor acute, dar comportă riscuri sistemice. De-

ciziile *ad hoc* tind să genereze incoerențe, sunt dificil de monitorizat și creează așteptări juridice incerte pentru beneficiarii lor. Spre mijlocul anului 2022, caracterul improvizat al răspunsului producea exact aceste probleme.

Adoptarea Hotărârii Guvernului nr. 21/2023 din 18 ianuarie 2023, intrată în vigoare la 1 martie 2023, a reprezentat o schimbare deliberată de la guvernanta de urgență reactivă la un regim de protecție bazat pe norme. Hotărârea a activat formal mecanismul de protecție temporară în temeiul articolului 21 din Legea nr. 270/2008, instituind criterii de eligibilitate definite, cerințe procedurale și un catalog de drepturi. Aceasta a preluat explicit Decizia de punere în aplicare (UE) 2022/382 a Consiliului, care activase Directiva privind protecția temporară (2001/55/CE) în statele membre UE — o aliniere care nu era pur simbolică, deoarece ancora politicile moldovene în cadrul normativ regional și crea temeiuri pentru sprijin financiar și tehnic din partea UE.

Drepturile conferite aveau un conținut substanțial: reședința legală, dreptul la muncă fără permis separat, înscrierea copiilor în sistemul de învățământ public și accesul la asistență medicală de urgență și primară. Documentul de identitate eliberat de Inspectoratul General pentru Migrație (IGM) includea codul numeric personal (IDNP), care funcționa ca poartă de acces practică la serviciile sociale. Între 1 martie și 30 decembrie 2023, IGM a primit cereri de la 36.772 de persoane și a documentat peste 28.000 de beneficiari.

Mecanismul a fost ulterior perfecționat. Hotărârea Guvernului nr. 93/2024 a prelungit protecția și a extins eligibilitatea pentru a include persoanele cu reședință permanentă în Ucraina care nu se puteau întoarce în siguranță în țara de origine. Dispozițiile privind minorii neînsoțiți au fost consolidate, iar unitățile mobile de înregistrare au fost autorizate — semnificativ din punct de vedere operațional, dat fiind că beneficiarii erau dispersați geografic. Perioada de la martie 2023 până la sfârșitul anului 2025 a văzut astfel o consolidare progresivă a ceea ce fusese inițial improvizat, transformând răspunsul de urgență într-un sistem mai previzibil, ancorat instituțional.

3.2. Decalajul de implementare: drepturi pe hârtie și realități trăite

Calitatea unui sistem de protecție a refugiaților nu poate fi citită exclusiv din textele sale juridice. Componenta empirică din Roșca (2026) dezvăluie o realitate considerabil mai dificilă decât sugerează cadrul legal. Insecuritatea locativă și șomajul au fost identificate drept cele mai acute probleme, menționate de aproximativ 25%, respectiv 32% dintre respondenți [7, p. 25]. Costul lunar al utilităților, care ajungea la 10.000 de lei moldovenești în lunile de iarnă, făcea ca auto-suficiența reală să fie practic inaccesibilă pentru multe familii, iar plafonul de șase luni pentru asistența financiară era perceput ca arbitrar, necalibrat la orizonturi realiste de integrare.

Poate că cea mai relevantă constatare din perspectivă structurală privește distribuția surselor de sprijin: doar 17,9% dintre beneficiarii chestionați au identificat statul moldovean drept principala lor sursă de asistență, în timp ce 71,4% au indicat organizațiile internaționale și neguvernamentale. Această asimetrie nu este o simplă curiozitate empirică — este un indicator diagnostic al fragilității sistemice. O arhitectură de protecție în care actorii internaționali suportă ponderea dominantă a sarcinii operaționale și financiare este, prin natura ei, condiționată de continuarea angajamentului extern. Pe măsură ce oboseala donatorilor devine o perspectivă realistă, capacitatea Moldovei de a menține actualele niveluri de servicii fără investiții interne substanțiale este incertă în mod real.

Dimensiunea pieței muncii este la rândul ei nuanțată. Dreptul formal de a munci fără permis separat reprezenta un beneficiu real — unul care alinia politicile moldovene cu practica statelor membre UE. Totuși, datele anchetei sugerează că acest drept s-a convertit în angajare formală pentru o proporție relativ modestă a beneficiarilor. Explicațiile sunt multiple: neconcordanța geografică între persoanele strămutate (concentrate în zone sudice și periferice) și locurile de muncă disponibile; salarii insuficiente pentru acoperirea cheltuielilor gospodărești, mai ales pentru părinții singuri; și responsabilitățile de îngrijire ce revin disproporționat femeilor, care reprezentau 61% din rezidenții centrelor. În Găgăuzia în particular, limbile predominante sunt găgăuză și rusa, nu româna, ceea ce creează o barieră suplimentară în calea parcursurilor principale de integrare.

Protecția minorilor neînsoțiți și a copiilor cu nevoi speciale constituie un alt domeniu de vulnerabilitate sistemică. Deși mecanismul de cooperare intersectorială activat în aprilie 2022 a permis Poliției de Frontieră să identifice peste 1.300 de minori cu risc în primul an, respondenții au semnalat servicii de sprijin specifice copiilor inadecvate, acces limitat la diagnostice gratuite în afara capitalei și insuficiența serviciilor de terapie psihologică și logopedică în alte limbi decât româna [8, p. 14].

Transparența în distribuirea ajutorului umanitar a apărut ca o preocupare cu conotații politice sensibile. Participanții au raportat percepții privind distribuirea inegală, monitorizarea deficitară și, în unele cazuri, ne-reguli suspectate la nivel local în alocarea tichetelor și a sprijinului material. Indiferent dacă aceste percepții corespund sau nu unor disfuncționalități sistematice, prezența lor este în sine consecventă: neîncrederea în mecanismele de distribuire erodează coeziunea socială, descurajează interacțiunea cu canalele oficiale și subminează legitimitatea experimentată a regimului de protecție.

3.3. Refugiații ca consumatori vulnerabili în era digitală: o perspectivă analitică

Dreptul consumatorului pornește de la premisa că anumite categorii de persoane se află, prin natura circumstanțelor lor, într-o poziție de inferioritate structurală față de furnizorii de bunuri și servicii. Această inferioritate este generată de asimetria informațională, de dependența față de servicii esențiale și de dificultatea de a exercita o alegere liberă în condiții de constrângere. Refugiații și beneficiarii protecției temporare întrunesc toate aceste caracteristici, deseori într-o formă amplificată: ei nu cunosc legislația locală, nu stăpânesc limba serviciilor disponibile, sunt dependenți de prestatori unici (statul sau organizații mandatate), și nu pot să iasă de pe piața atunci când calitatea serviciilor este nesatisfăcătoare. Ignorarea acestei dimensiuni în analiza sistemelor de protecție echivalează cu o lacună doctrinară cu consecințe practice.

Digitizarea accelerată a serviciilor de protecție temporară adaugă un nivel suplimentar de complexitate. Introducerea, prin HG26/2026, a reînnoirii exclusiv electronice a statutului de beneficiar — prin intermediul portalului protectietemporara.gov.md — plasează persoanele strămutate în poziția de utilizatori ai unui serviciu digital al cărui acces neuniform generează inegalități de facto în exercitarea unui drept legal [2, p. 1]. Din perspectiva protecției consumatorilor, această configurație ridică cel puțin trei probleme analitice distincte. Prima privește accesibilitatea: beneficiarii cu alfabetizare digitală redusă, cu acces limitat la internet sau cu dizabilități fizice sunt dezavantajați sistematic față de cei cu resurse tehnologice adecvate, fără ca legea să prevadă mecanisme compensatorii explicite. A doua ține de transparența algoritmică: procesul de examinare automată a cererilor de reînnoire, completat de IGM și Serviciul de Informații și Securitate, nu oferă beneficiarilor o înțelegere clară a criteriilor aplicate, reproducând astfel asimetria informațională tipică relațiilor de consum în mediul digital. A treia se referă la securitatea datelor: colectarea de date socio-demografice (educație, ocupație, situație familială) în cadrul procedurii digitale creează un profil extins al utilizatorului, iar absența unor garanții procedurale explicite privind utilizarea ulterioară a acestor date — dincolo de declarația că nu vor influența decizia de reînnoire — este incompatibilă cu standardele impuse de Regulamentul General privind Protecția Datelor (RGPD) și cu principiile protecției consumatorilor în spațiul digital.

Pe piața serviciilor de asistență umanitară, vulnerabilitatea consumatorului-refugiat se manifestă și prin expunerea la oferte comerciale înșelătoare sau exploataatoare. Criza ucraineană a generat în Moldova, ca și în alte țări de tranzit sau destinație, o proliferare de actori privați — agenți imobili-

liari, angajatori informali, furnizori de servicii juridice neautorizate — care au exploatat lipsa de informare și urgența situației beneficiarilor pentru a practica prețuri excesive, a impune condiții contractuale abuzive sau a furniza informații false cu privire la drepturile legale. Lipsa unui mecanism instituționalizat de monitorizare a acestor practici și absența unor canale de reclamație accesibile lingvistic reprezintă nu doar o lacună în sistemul de protecție a refugiaților, ci și o deficiență în aplicarea dreptului consumatorului față de o categorie special vulnerabilă, recunoscută ca atare inclusiv în Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor.

Riscul dezinformării digitale constituie o altă falie critică. Beneficiarii protecției temporare consumă informații despre drepturile și procedurile lor în mod preponderent prin rețele sociale și canale informale de comunicare, nu prin surse oficiale. Această realitate — documentată în cercetările privind comportamentul informațional al persoanelor strămutate — creează un teren fertil pentru circulația de informații eronate cu privire la condițiile de eligibilitate, termenele de depunere a cererilor sau consecințele nedepunerii. Prin prisma dreptului consumatorului, statul are obligația pozitivă de a garanta nu doar existența formală a dreptului la informare, ci și accesibilitatea reală a informației corecte în limbi înțelese de beneficiari și prin canale adaptate comportamentului lor real de consum informațional.

3.4. Poziționare comparativă: convergențe, divergențe și presiuni comune

Raportat la răspunsurile statelor membre UE cu granițe orientate spre Ucraina — Polonia, România, Slovacia și Ungaria — abordarea normativă a Moldovei prezintă o convergență izbitoare. Criteriile de activare a mecanismului de protecție temporară, amplexarea drepturilor conferite și arhitectura instituțională de implementare sunt strâns aliniate la Directiva 2001/55/CE și la deciziile sale de punere în aplicare. Această convergență a fost deliberată: ancorând explicit HG 21/2023 în deciziile Consiliului UE, autoritățile moldovene au urmărit o strategie de oglindire normativă ce servea atât legitimității interne, cât și obiectivelor de parteneriat extern.

Divergențele existente sunt în mare parte structurale, nu normative. Statele membre UE au acces la Fondul pentru Azil, Migrație și Integrare (AMIF), care a asigurat finanțare substanțială pentru infrastructura de primire și programele de integrare. Republica Moldova, ca stat nemembru, este exclusă din acest instrument, ceea ce înseamnă că arhitectura financiară a sistemului său de protecție s-a sprijinit preponderent pe contribuții bilaterale ale donatorilor și pe finanțarea agențiilor ONU. Această asimetrie este fundamentală: obligații normative echivalente se sprijină pe o bază de resurse incomparabil mai slabă.

Este semnificativ că statele membre UE cu experiență în gestionarea fluxurilor migratorii au dezvoltat treptat mecanisme de protecție a consumatorilor-refugiați, recunoscând explicit această dublă vulnerabilitate. Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor din România a emis ghiduri specifice privind drepturile persoanelor strămutate în relațiile cu furnizorii de servicii, iar Polonia a introdus obligații speciale de transparență pentru agențiile imobiliare care operează în segmentul locativ accesibil refugiaților. Republica Moldova nu dispune deocamdată de un cadru echivalent, ceea ce lasă beneficiarii protecției temporare fără instrumente juridice adecvate atunci când interacționează cu piața în calitate de consumatori. Această lacună devine cu atât mai urgentă de adresat cu cât digitizarea serviciilor de protecție se accelerează, creând noi suprafețe de vulnerabilitate.

Tabloul comparativ evidențiază totodată limitele armonizării juridice ca strategie de guvernare. Moldova a investit un efort considerabil în apropierea cadrului legislativ de standardele UE — un efort cu valoare reală, atât instrumental din perspectiva aderării, cât și substanțial în termenii drepturilor pe care le consacră formal. Totuși, premisa implantată în strategiile de armonizare — că alinierea normativă va produce convergență funcțională — este infirmată de realitatea că nu capacitatea de implementare urmează automat schimbarea legislativă. Decalajul dintre lege și practică în Republica Moldova nu este în primul rând o problemă juridică.

3.5. Analiza HG26/2026: guvernare digitală și protecția consumatorilor vulnerabili

Hotărârea Guvernului HG26/2026, adoptată la 28 ianuarie 2026 și intrată în vigoare la 1 februarie 2026, prelungeste protecția temporară până la 1 martie 2027. Hotărârea transpune Decizia de punere în aplicare (UE) 2025/1460 a Consiliului [9, p. 10], menținând tiparul de sincronizare normativă al Moldovei cu cadrul european. Dincolo de prelungirea formală, aceasta introduce modificări procedurale care ridică probleme specifice din perspectiva protecției consumatorilor în mediul digital.

Inovația cea mai substanțială constă în trecerea la o procedură de reînnoire exclusiv electronică, prin intermediul portalului *protectietemporara.gov.md*. Beneficiarii sunt obligați să depună cererile de prelungire în perioada 1 februarie — 30 aprilie 2026 prin această interfață, fără a fi necesară prezența fizică la sediile IGM. Acolo unde condițiile de reînnoire sunt îndeplinite, prelungirea valabilității documentului de identitate urmează să se producă automat, verificarea realizându-se prin scanarea codului QR aplicat pe versoul documentului [2, p. 1].

Digitizarea acestui proces este, în principiu, o ameliorare care poate reduce barierele de acces fizic. Cerințele de prezență fizică impun sarcini

asimetrice — persoanelor cu restricții de mobilitate, celor din localități îndepărtate, celor care îngrijesc copii mici sau rude dependente — care dezavantajează sistematic segmentele cele mai vulnerabile ale populației protejate. Un sistem online, dacă funcționează fiabil, elimină aceste costuri de fricțiune, iar colectarea concomitentă a datelor socio-demografice poate crea o bază informațională mai bogată pentru planificarea politicilor. Cu toate acestea, hotărârea ridică preocupări serioase din perspectiva protecției consumatorilor digitali.

Din unghiul dreptului consumatorului aplicat în mediul digital, procedura instituită prin HG26/2026 prezintă cel puțin trei vulnerabilități structurale. Prima privește excluderea digitală: trecerea la un sistem exclusiv online, fără alternativă analogică, echivalează cu condiționarea exercitării unui drept fundamental de deținerea unui nivel minim de competențe digitale și de acces la infrastructura tehnologică necesară. Această configurație este problematică prin raportare la standardele de accesibilitate impuse de Directiva (UE) 2019/882 privind cerințele de accesibilitate ale produselor și serviciilor, care impun furnizorilor de servicii digitale să garanteze că persoanele cu dizabilități sau cu competențe digitale limitate nu sunt excluse funcțional. A doua vulnerabilitate ține de opacitatea procesului decizional automatizat: examinarea cererilor de reînnoire pe o perioadă de până la nouăzeci de zile, fără că beneficiarul să aibă acces la criteriile concrete de evaluare sau la mecanisme simple de contestație, reproduce modelele de cutie neagra algoritmică pe care Regulamentul privind serviciile digitale (DSA) încearcă tocmai să le corecteze în relațiile de consum. A treia se referă la protecția datelor cu caracter personal: datele socio-demografice extinse colectate în cadrul procedurii — inclusiv informații privind educația, ocupația și situația familială — sunt susceptibile de utilizări secundare care depășesc scopul declarat al reînnoirii protecției, fără că beneficiarul să dispună de garanții clare și mecanisme de opoziție conforme cu RGPD.

Dispoziția care obligă reprezentanții legali ai copiilor ce au împlinit paisprezece ani în perioada de protecție să se prezinte pentru colectarea datelor biometrice merită o atenție specială din perspectiva protecției minorilor în mediul digital. Categoriile de date biometrice intră, conform RGPD, în categoria datelor sensibile, iar colectarea lor de la minori impune garanții procedurale suplimentare pe care hotărârea nu le detaliază suficient.

Hotărârea modifică și dispozițiile de finanțare din regulamentul inițial, înlocuind referirea la donații și granturi externe cu menționarea expresă a transferurilor de la bugetul de stat [10, p. 11]. Acesta este un semnal pozitiv, care sugerează o mișcare, fie ea și incipientă, spre o responsabilizare bugetară internă a sistemului de protecție. Din perspectiva sustenabilității,

reducerea dependenței de finanțare externă este o condiție necesară — deși nu suficientă — pentru construirea unui sistem de protecție care să funcționeze ca garant real al drepturilor, inclusiv al celor care intersectează sfera dreptului consumatorului.

3.6. Evaluare critică: puncte forte, tensiuni și perspective sistemului

Răspunsul Republicii Moldova la strămutarea ucraineană prezintă calități reale care nu trebuie estompate de critica de implementare. Cadru juridic este, prin orice standard comparativ rezonabil, bine construit: încorporează principiile centrale ale dreptului internațional al refugiaților, se aliniază standardelor minime europene și oferă un catalog coerent de drepturi. Rapiditatea cu care mecanismul de protecție temporară a fost operaționalizat reprezintă în sine o realizare, mai ales în condițiile resurselor instituționale limitate ale Moldovei. Constatarea empirică potrivit căreia procedura de obținere a protecției este percepută de beneficiari ca relativ clară și accesibilă, iar climatul social predominant este caracterizat de solidaritate, nu de ostilitate, reflectă deopotrivă opțiunile guvernamentale și deschiderea autentică a societății [11, p. 15].

Tensiunea centrală rezidă, totuși, în distanța dintre această infrastructură juridică și condițiile materiale trăite de beneficiari. Drepturile care nu pot fi exercitate — fie din cauza costurilor locuirii, barierelor lingvistice, geografiei pieței muncii sau inaccesibilității diagnosticelor medicale — sunt drepturi în formă, nu în substanță. Această realitate capătă o dimensiune suplimentară atunci când este privită prin prisma protecției consumatorilor: un sistem care transferă responsabilitatea operațională și financiară principală către organizații internaționale și sectorul nonprofit, fără un cadru regulator care să protejeze beneficiarii în interacțiunile lor cu piața, lasă persoanele strămutate într-o zonă gri juridică în care nici dreptul azilului, nici dreptul consumatorului nu le oferă o acoperire completă.

Această tensiune semnalează o problemă structurală privind modul în care crizele umanitare testează capacitatea de guvernanță. Instrumentele cel mai ușor mobilizabile de către state — legislația, desemnarea instituțională, acordurile de cooperare — sunt mai simplu de pus în mișcare decât capacitățile care se acumulează lent și care fac posibilă prestarea efectivă a serviciilor: asistenți sociali calificați, cadre didactice cu competențe lingvistice adecvate, infrastructură medicală distribuită teritorial, administrații locale cu finanțare suficientă. Armonizarea juridică este, repetând o constatare esențială, segmentul comparativ cel mai facil din construirea unui sistem de protecție eficient în materie de drepturi.

Programul Național privind Migrația și Azilul 2026–2030, aprobat

de Guvernul Republicii Moldova în octombrie 2025, recunoaște această realitate. Accentul său pe digitizare, integrarea rezidenților temporari și securizarea migrației reflectă conștientizarea strategică a vulnerabilităților sistemului. Cu toate acestea, programul nu abordează explicit dimensiunea protecției consumatorilor, ignorând un segment de vulnerabilitate care devine tot mai relevant pe măsură ce interacțiunile dintre beneficiari și sistemul de protecție se mută în mediul digital. Includerea explicită a unor măsuri de educație digitală, de monitorizare a practicilor comerciale abuzive față de persoanele strămutate și de asigurare a accesibilității universale a platformelor publice ar reprezenta un pas firesc și necesar în configurarea unui sistem de protecție coerent cu provocările erei digitale.

4. Concluzii

Cazul Republicii Moldova oferă câteva lecții cu relevanță ce depășește granițele acestei țări. El demonstrează, în primul rând, că o pregătire legislativă bine articulată — chiar și sub forma unor dispoziții pasive, inactive — poate fi cu adevărat valoroasă în condiții de criză, cu condiția existenței voinței politice și a mecanismului de declanșare necesar. Legea nr. 270/2008 ar fi putut rămâne cu ușurință o normă inaplicabilă; în schimb, ea a furnizat scheletul juridic pe care HG 21/2023 a fost construit cu o viteză și o coerență normativă remarcabile.

În al doilea rând, cazul ilustrează că relația dintre armonizarea juridică și protecția efectivă este mediată de capacitatea de implementare în moduri frecvent subestimate. Cerințele UE față de statele candidate în domeniul migrației și azilului sunt în primul rând normative: transpunerea directivelor, instituirea autorităților competente, adoptarea procedurilor. Ceea ce aceste cerințe nu pot produce direct este profunzimea instituțională — personalul calificat, acoperirea geografică a serviciilor, cultura coordonării interinstituționale — care conferă drepturilor o semnificație practică.

În al treilea rând, analiza demonstrează că distincția convențională dintre dreptul azilului și dreptul consumatorului devine tot mai artificială în contextul digitizării serviciilor de protecție. Refugiații și beneficiarii protecției temporare nu sunt doar titulari ai unor drepturi de azil — ei sunt consumatori de servicii publice și digitale, expuși aceleiași asimetriei de putere și informare care a motivat apariția și dezvoltarea legislației protecției consumatorilor. Trecerea la proceduri exclusiv digitale de gestionare a statutului de protecție — ilustrată de HG26/2026 — creează suprafețe de vulnerabilitate specifice: excludere digitală, opacitate algoritmică, riscuri privind datele personale și expunere la practici comerciale exploatare. Un sistem de protecție care nu adresează aceste dimensiuni este incomplet, indiferent cât

de solid este cadrul normativ al azilului.

Hotărârea Guvernului HG26/2026 este, în acest context, un pas necesar, dar insuficient. Ea consolidează și avansează incremental ceea ce a fost construit începând din 2022, dar nu rezolvă tensiunea de fond dintre ambiția cadrului normativ și limitele realității instituționale și digitale. Adresarea acestui decalaj necesită nu doar investiție susținută în oameni și infrastructură, ci și reconfigurarea cadrului de protecție pentru a include explicit dimensiunea drepturilor consumatorilor vulnerabili în era digitală — o cerință pe care atât dreptul UE, cât și angajamentele de aderare ale Republicii Moldova o impun cu tot mai multă claritate.

Referințe:

1. Roșca S. Sistemul de protecție a refugiaților în condiții de criză. Comrat: A&V Poligraf, 2026. 24 p.

2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. HG26/2026 din 28.01.2026 pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 21/2023 privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 62-64 din 29.01.2026, art. 31.

3. Legea Republicii Moldova nr. 270/2008 din 18.12.2008 privind azilul în Republica Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 53-54 din 13.03.2009, art. 145. Modificată prin Legea nr. 297/2024.

4. Directiva 2001/55/CE a Consiliului din 20 iulie 2001 privind standardele minime pentru acordarea de protecție temporară în cazul unui aflus masiv de persoane strămutate. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 212 din 07.08.2001.

5. Decizia de punere în aplicare (UE) 2022/382 a Consiliului din 4 martie 2022 de constatare a existenței unui aflus masiv de persoane strămutate din Ucraina. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 071 din 04.03.2022.

6. Decizia de punere în aplicare (UE) 2023/2409 a Consiliului din 19 octombrie 2023 de extindere a protecției temporare. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 2023/2409.

7. Decizia de punere în aplicare (UE) 2024/1836 a Consiliului din 25 iunie 2024 privind prelungirea protecției temporare. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 2024/1836.

8. Decizia de punere în aplicare (UE) 2025/1460 a Consiliului din 15 iulie 2025 de prelungire a protecției temporare. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 2025/1460 din 24.07.2025.

9. Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele de calificare a resortisanților

țărilor terțe sau a apatrizilor ca beneficiari ai protecției internaționale. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 337 din 20.12.2011.

10. Directiva 2013/32/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind procedurile comune de acordare și retragere a protecției internaționale. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 180 din 29.06.2013.

11. Directiva 2013/33/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 de stabilire a standardelor privind primirea solicitanților de protecție internațională. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 180 din 29.06.2013.

12. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 21/2023 din 18.01.2023 cu privire la acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 21-22 din 26.01.2023, art. 38. Modificată prin HG nr. 93/2024.

13. Legea Republicii Moldova nr. 200/2010 din 16.07.2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 179-181 din 24.09.2010, art. 610.

14. Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților din 28 iulie 1951 și Protocolul din 31 ianuarie 1967 privind statutul refugiaților. New York: Națiunile Unite, 1967.

15. Acordul de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană din 27 iunie 2014. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 260 din 30.08.2014.

16. Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal (RGPD). În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 119 din 04.05.2016.

17. Regulamentul (UE) 2022/2065 al Parlamentului European și al Consiliului din 19 octombrie 2022 privind o piață unică pentru serviciile digitale (Regulamentul privind serviciile digitale — DSA). În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 277 din 27.10.2022.

18. Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 304 din 22.11.2011.

19. Directiva (UE) 2019/882 a Parlamentului European și a Consiliului din 17 aprilie 2019 privind cerințele de accesibilitate aplicabile produselor și serviciilor. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 151 din 07.06.2019.

CZU: 366.5:504(478)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19951488>

POLITICA ECOLOGICĂ ȘI CADRUL LEGISLATIV AL PROTECȚIEI CONSUMATORULUI CA INSTRUMENTE DE GARANTARE A CALITĂȚII VIEȚII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Sergiu MIRZA,

doctor în științe economice, lector universitar

Universitatea Tehnică a Moldovei,

ORCID ID: 0000-0003-4180-733X,

Email: sergiu.mirza@tem.utm.md, tel: 069511879

Feodosie PITUȘCAN,

doctor în științe economice, conferențiar universitar

Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova,

ORCID ID: 0009-0008-4844-0263,

Email: feodosie_pituscan@yahoo.com tel: 069559122

Rezumat. Această lucrare stabilește interdependența dintre politica ecologică, cadrul legislativ și protecția consumatorului în Republica Moldova, punând în evidență rolul acestora în garantarea calității vieții. Premisa cercetării pornește de la faptul, că protecția consumatorului nu poate fi realizată eficient în absența unui mediu sănătos și a unui sistem normativ coerent, capabil să reglementeze impactul activităților economice asupra ecosistemelor și sănătății populației. Studiul are un caracter interdisciplinar, descriptiv și aplicativ, fiind realizat prin utilizarea metodelor de analiză și sinteză, comparație și prezentare tabelară a datelor. Sunt analizate principalele acte normative naționale din domeniul protecției mediului, protecției consumatorului, calității aerului și apei, gestionării deșeurilor și ambalajelor, securității produselor, etichetării ecologice și producției ecologice. Rezultatele evidențiază că politica ecologică are relevanță atât la nivel macroeconomic, prin intervenția statului, cât și la nivel microeconomic, prin politicile adoptate de întreprinderi. Totodată, se constată creșterea importanței pieței produselor ecologice și necesitatea consolidării mecanismelor de control, certificare și informare corectă a consumatorilor. Concluzia finală ne îndreaptă spre faptul, că integrarea protecției mediului cu protecția consumatorului reprezintă o condiție esențială a dezvoltării durabile în Republica Moldova.

Cuvinte cheie: politică ecologică, protecția consumatorului, cadrul legislativ, calitatea vieții, dezvoltare durabilă, etichetare ecologică, produse ecologice.

ENVIRONMENTAL POLICY AND THE LEGAL FRAMEWORK OF CONSUMER PROTECTION AS INSTRUMENTS FOR ENSURING QUALITY OF LIFE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Summary. This paper establishes the interdependence between ecological policy, the legislative framework, and consumer protection in the Republic of Moldova, highlighting their role in ensuring the quality of life. The research is based on the premise that consumer protection cannot be effectively ensured in the absence of a healthy environment and a coherent regulatory system capable of regulating the impact of economic activities on ecosystems and public health. The study has an interdisciplinary, descriptive, and applied character and was conducted using methods of analysis and synthesis, comparison, and tabular presentation of data. The main national normative acts in the fields of environmental protection, consumer protection, air and water quality, waste and packaging management, product safety, eco-labeling, and organic production are analyzed. The results indicate that ecological policy is relevant both at the macroeconomic level, through state intervention, and at the microeconomic level, through the policies adopted by enterprises. At the same time, the increasing importance of the market for ecological products and the need to strengthen mechanisms for control, certification, and proper consumer information are highlighted. The final conclusion shows that integrating environmental protection with consumer protection represents an essential condition for sustainable development in the Republic of Moldova.

Keywords: ecological policy, consumer protection, legislative framework, quality of life, sustainable development, eco-labeling, ecological products.

Introducere

În contextul intensificării problemelor de mediu la nivel global și național, relația dintre trinomul politica ecologică, cadrul legislativ și protecția consumatorului dobândește o importanță tot mai mare, atât din perspectivă teoretică, cât și practică. Creșterea presiunii exercitate de activitățile economice asupra ecosistemelor, epuizarea resurselor naturale, poluarea aerului, apei și solului, precum și extinderea pieței produselor și serviciilor cu impact asupra mediului au determinat reconsiderarea rolului statului, al agenților economici și al consumatorilor în asigurarea unui model de dezvoltare compatibil cu principiile durabilității. În astfel de condiții, protecția mediului nu mai poate fi privită ca un domeniu distinct, separat de viața economică și socială, dar ca o condiție fundamentală pentru menținerea sănătății populației, siguranței consumului și calității vieții.

Actualitatea temei este determinată de necesitatea consolidării mecanismelor juridice și instituționale prin care politica ecologică devine un

instrument real de prevenire a riscurilor ecologice și de protejare a intereselor consumatorilor. În Republica Moldova, această problemă prezintă o relevanță aparte, întrucât armonizarea cadrului normativ național cu standardele europene, dezvoltarea pieței produselor ecologice, creșterea importanței etichetării și certificării produselor, precum și necesitatea responsabilizării producătorilor și comercianților impun o abordare integrată a raportului dintre protecția mediului și protecția consumatorului. Din această perspectivă, politica ecologică și legislația aferentă nu au doar rolul de a limita poluarea, ci și de a garanta accesul consumatorului la produse sigure, la informații corecte și la un mediu sănătos de viață.

Subiectul cercetării îl constituie politica ecologică și cadrul legislativ al protecției consumatorului în Republica Moldova, analizate ca instrumente de garantare a calității vieții. Obiectul cercetării îl reprezintă ansamblul normelor juridice, principiilor și mecanismelor instituționale prin care sunt reglementate protecția mediului, siguranța produselor, etichetarea ecologică, gestionarea deșeurilor, calitatea factorilor de mediu și drepturile consumatorilor, precum și efectele acestora asupra sănătății populației și asupra comportamentului economic al organizațiilor.

Premisele cercetării reiese din faptul că protecția consumatorului nu poate fi asigurată în mod eficient în absența unui mediu sănătos și a unui cadru normativ coerent, capabil să reglementeze atât producția și distribuția bunurilor, cât și impactul acestora asupra ecosistemelor. În așa mod, calitatea vieții este influențată nu doar de nivelul veniturilor sau de accesul la bunuri și servicii, ci și de calitatea aerului, a apei, a produselor agroalimentare, de siguranța bunurilor de consum și de veridicitatea informațiilor oferite consumatorului. În acest sens, politica ecologică trebuie înțeleasă atât la nivel macroeconomic, prin instrumentele statului, cât și la nivel microeconomic, prin politicile ecologice adoptate de agenții economici, care influențează direct practicile de producție, marketing și comunicare.

Gradul de cercetare a temei în doctrină relevă faptul că problematica politicii ecologice a fost abordată în literatura de specialitate mai ales prin prisma managementului de mediu, a dezvoltării durabile și a responsabilității corporative. Autori precum R. Welford, A. Gouldson și R. Roll au evidențiat rolul politicii ecologice în integrarea protecției mediului în strategia organizațională, în fundamentarea sistemelor de management de mediu și în consolidarea relației dintre întreprindere și părțile interesate. Cu toate acestea, în spațiul național, abordările integrate privind interdependența

dintre politica ecologică, protecția consumatorului și calitatea vieții rămân relativ limitate, ceea ce justifică necesitatea aprofundării științifice a temei.

Importanța cercetării este agreată și de evoluțiile recente ale cadrului normativ din Republica Moldova, care includ reglementări privind protecția mediului înconjurător, protecția consumatorilor, protecția aerului atmosferic, gestionarea resurselor de apă, calitatea apei potabile, deșeurile și ambalajele, proiectarea ecologică a produselor, securitatea generală a produselor, etichetarea ecologică și producția ecologică. Aceste acte juridice demonstrează extinderea rolului statului în reglementarea raportului dintre mediu, economie și consum, dar și necesitatea evaluării modului în care aceste instrumente legislative contribuie efectiv la reducerea riscurilor pentru populație și la asigurarea unei calități superioare a vieții.

Metode și materiale aplicate

În lucrarea dată au fost utilizate metode de cercetare științifică ca: metoda dialectică cu elementele de analiză și sinteză, metoda comparației, prezentarea rezultatelor în formă de tabele și figuri. Cercetarea are un caracter interdisciplinar, descriptiv și aplicativ cu abordare logico-deductivă.

Cercetarea s-a efectuat în baza studiului problemelor legate de politicile ecologice, reglementarea acestora și legătura cu protecția consumatorului. Datele despre actele legislative sunt preluate din sursele oficiale ale Republicii Moldova.

Discuții și rezultate obținute

1. Politica ecologică. Conștientizarea impactului activităților umane asupra mediului în ultimele decenii a determinat o intensificare a preocupărilor pentru integrarea principiilor ecologice în toate domeniile de activitate, în special în cele economice. Astfel, a devenit evidentă necesitatea ca orice activitate productivă sau de consum să fie realizată în condiții de compatibilitate cu ecosistemele naturale, astfel încât dezvoltarea economică să nu compromită echilibrul mediului și calitatea vieții generațiilor prezente și viitoare. Aceste preocupări se reflectă în elaborarea și implementarea politicii ecologice, care reprezintă un ansamblu de principii, obiective și instrumente menite să asigure protecția mediului și utilizarea durabilă a resurselor naturale.

Problematica protecției mediului poate fi analizată atât la nivel macroeconomic, prin prisma politicii ecologice a statului, cât și la nivel microeconomic, prin politicile ecologice promovate de întreprinderi, organizații

și alte instituții. La nivelul statului, politica ecologică se materializează printr-un sistem complex de instrumente legislative, economice și instituționale, care includ legi, hotărâri guvernamentale, strategii și programe naționale. Aceste instrumente au rolul de a limita sau de a compensa efectele negative ale activităților economice asupra mediului și de a orienta dezvoltarea economică spre modele sustenabile.

Politicile de mediu urmăresc realizarea unor obiective generale, precum conservarea și protejarea mediului natural, ameliorarea calității vieții populației, utilizarea rațională și eficientă a resurselor naturale, menținerea și îmbunătățirea stării de sănătate a populației, precum și promovarea unor tehnologii și surse alternative de energie cu impact redus asupra mediului. Totodată, aceste politici sunt fundamentate pe o serie de principii recunoscute la nivel internațional, printre care se numără principiul prevenirii poluării, principiul „poluatorul plătește”, principiul precauției și principiul combaterii poluării la sursă.

Cu toate acestea, transpunerea în practică a politicilor ecologice se confruntă adesea cu dificultăți semnificative. Unul dintre obstacolele frecvente îl constituie complexitatea procedurilor administrative și durata proceselor birocratice, care pot diminua eficiența mecanismelor de control și aplicare a legislației de mediu. În anumite situații, unele întreprinderi încearcă să evite sau să amâne aplicarea restricțiilor ecologice pentru a preveni creșterea costurilor de producție. De asemenea, diferențele existente între sectoarele economice și condițiile specifice de piață determină niveluri diferite ale costurilor ecologice, ceea ce poate genera inegalități concurențiale între operatorii economici.

În acest context, devine necesară consolidarea cadrului instituțional și legislativ, precum și dezvoltarea unor mecanisme economice și financiare care să stimuleze investițiile în tehnologii ecologice și în măsuri de prevenire a poluării. Implementarea eficientă a principiului preventiv trebuie să fie însoțită de crearea unor condiții concurențiale echitabile, astfel încât investițiile în protecția mediului să nu mai fie percepute drept o povară economică, ci ca o componentă esențială a dezvoltării durabile, alături de alte valori fundamentale precum siguranța, responsabilitatea socială și bunăstarea populației.

La nivelul unei întreprinderi, politica ecologică reprezintă baza conceptuală și strategică pe care ar trebui să se sprijine întreaga activitate a acesteia, influențând modul de organizare a proceselor interne, relațiile cu

partenerii și comunitatea, precum și procesul de luare a deciziilor. Prin intermediul politicii ecologice, întreprinderea își definește orientarea generală față de protecția mediului și stabilește principiile care trebuie integrate în activitățile de producție, management și marketing. În acest sens, politica ecologică nu constituie doar un document formal, ci un instrument strategic care orientează dezvoltarea durabilă a întreprinderii.

Asociația Canadiană de Standardizare definea, încă din anul 1994, politica ecologică drept „ansamblul intențiilor și direcțiilor unei organizații referitoare la performanța sa de mediu”. Această definiție evidențiază faptul că politica ecologică exprimă angajamentul întreprinderii față de protecția mediului și constituie punctul de plecare pentru stabilirea obiectivelor și programelor de îmbunătățire a performanței ecologice.

În cadrul unei întreprinderi, politica ecologică poate fi considerată „coloana vertebrală” a sistemului de management de mediu, deoarece toate celelalte componente – inclusiv sistemele de management, activitățile de marketing, auditul de mediu, evaluările și rapoartele privind performanța ecologică – se bazează pe principiile și orientările stabilite prin aceasta. Dacă politica ecologică este formulată superficial sau nu reflectă un angajament real al întreprinderii, atunci și mecanismele de implementare vor fi necorespunzătoare, iar sistemul de management de mediu nu va funcționa eficient.

Elaborarea unei politici ecologice reprezintă primul pas pe care o întreprindere trebuie să îl facă în procesul de îmbunătățire a performanței sale de mediu și de integrare a principiilor dezvoltării durabile în activitatea curentă. Prin adoptarea unei astfel de politici, întreprinderea demonstrează că este dispusă să gestioneze responsabil impactul activităților sale asupra mediului, să reducă consumul de resurse naturale și să prevină poluarea. În același timp, politica ecologică constituie un element important al responsabilității sociale corporative și al consolidării relației de încredere cu consumatorii și cu societatea.

Având în vedere toate acestea, politica ecologică nu trebuie privită ca un instrument de imagine sau ca un mijloc rapid de obținere a unor avantaje în domeniul relațiilor publice. Integrarea acesteia în activitatea întreprinderii presupune alocarea unor resurse adecvate, adaptarea proceselor interne și asumarea unui angajament real față de protecția mediului. Dacă politica de mediu este introdusă formal, fără a fi susținută de măsuri concrete și de o cultură organizațională orientată spre responsabilitate ecologică, aceasta poate genera dificultăți suplimentare și poate afecta credibilitatea întreprin-

derii.

Politica ecologică îndeplinește un rol complex în cadrul unei întreprinderi, având atât o funcție operațională, cât și una informativă și de comunicare. Aceasta constituie un instrument managerial care orientează activitățile întreprinderii în raport cu obiectivele de protecție a mediului, pe de o parte, dar și reprezintă un mijloc prin care aceasta își exprimă public angajamentul față de principiile responsabilității ecologice, pe de altă parte.

Din punct de vedere funcțional, politica ecologică servește drept ghid pentru acțiunile viitoare ale întreprinderii. Ea stabilește direcțiile strategice privind gestionarea impactului asupra mediului, definind parametrii și limitele în care se desfășoară activitățile economice. În acest sens, politica ecologică contribuie la integrarea principiilor dezvoltării durabile în procesele decizionale ale întreprinderii, orientând managementul către utilizarea rațională a resurselor, reducerea emisiilor poluante și prevenirea riscurilor ecologice. Totodată, ea facilitează planificarea și implementarea sistemelor de management de mediu, precum și evaluarea performanței ecologice a întreprinderii.

Paralel cu aceasta, politica ecologică îndeplinește un rol important în procesul de comunicare instituțională. Prin intermediul acesteia, întreprinderea transmite diferitelor categorii de public informații privind valorile, obiectivele și angajamentele sale în domeniul protecției mediului. Comunicarea unei politici ecologice coerente și credibile contribuie la consolidarea imaginii întreprinderii și la creșterea nivelului de încredere din partea partenerilor și a societății. Deci, politica ecologică trebuie să ofere instituțiilor financiare, precum băncile sau societățile de asigurări, precum și investitorilor și acționarilor, garanția că întreprinderea respectă cerințele legislației de mediu și își desfășoară activitatea în conformitate cu reglementările existente. În același timp, aceasta are rolul de a informa și de a responsabiliza angajații, evidențiind importanța comportamentului ecologic și clarificând responsabilitățile individuale în ceea ce privește protecția mediului în cadrul activităților profesionale.

În fond, obiectivul final al politicii ecologice este de a consolida încrederea tuturor părților interesate (acționari, angajați, consumatori și comunități) în faptul că întreprinderea adoptă o poziție responsabilă și transparentă față de problemele de mediu. Prin asumarea și implementarea consecventă a unei astfel de politici, întreprinderea nu doar că își îmbunătățește performanța ecologică, ci contribuie și la promovarea unei culturi organizaționale

orientate spre protecția mediului și dezvoltarea durabilă. [14]

Nu există un model universal al politicii ecologice care să poată fi aplicat în mod identic tuturor întreprinderilor sau sectoarelor economice. Diversitatea activităților economice, a proceselor tehnologice, a priorităților strategice și a impactului asupra mediului determină necesitatea elaborării unor politici ecologice adaptate specificului fiecărei întreprinderi. În așa fel, fiecare agent economic trebuie să își definească propria politică de mediu în funcție de natura activităților desfășurate, de tipul produselor sau serviciilor oferite și de efectele acestora asupra mediului. Importanța unei asemenea abordări constă în faptul că politica ecologică nu trebuie să rămână doar la nivel declarativ, ci să fie transpusă în mod concret în activitățile și deciziile curente ale întreprinderii.

Cu toate acestea, literatura de specialitate și practica managerială evidențiază existența unor elemente fundamentale care trebuie să se regăsească în orice politică ecologică eficientă și credibilă și anume:

- politica ecologică trebuie să fie relevantă pentru activitățile, produsele și serviciile întreprinderii, precum și pentru impactul acestora asupra mediului. Aceasta trebuie să reflecte principalele riscuri ecologice generate de activitatea acesteia și să stabilească direcții clare pentru reducerea sau prevenirea acestora;

- politica ecologică trebuie să fie comunicată, implementată și menținută la toate nivelurile întreprinderii. Integrarea principiilor de protecție a mediului în cultura organizațională presupune implicarea tuturor angajaților și clarificarea responsabilităților fiecăruia în ceea ce privește gestionarea impactului asupra mediului;

- politica ecologică trebuie să stimuleze adoptarea unor tehnologii mai eficiente, reducerea consumului de resurse și implementarea unor măsuri de prevenire a poluării;

- politica ecologică trebuie să constituie baza pentru stabilirea unor obiective ecologice clare și măsurabile. Întreprinderea trebuie să definească nu doar direcțiile generale de acțiune, ci și modalitățile concrete prin care aceste obiective vor fi realizate, precum și indicatorii prin care vor fi evaluate rezultatele. [13]

Succesul implementării unei politici ecologice depinde în mare măsură de angajamentul managementului de la cel mai înalt nivel. Implicarea conducerii superioare este esențială pentru asigurarea resurselor necesare, pentru integrarea obiectivelor de mediu în strategia întreprinderii și pentru promo-

varea unei culturi organizaționale orientate spre responsabilitate ecologică. În acest sens, agenții economici pot adopta două abordări principale, cum ar fi:

1. Conducerea superioară poate permite elaborarea detaliată a politicilor ecologice la nivel operațional, urmând ca acestea să fie ulterior aprobate și asumate de managementul de vârf.

2. Conducerea întreprinderii stabilește principiile generale și orientările strategice ale politicii ecologice, iar managerii de la nivelurile operaționale au responsabilitatea de a dezvolta și implementa măsurile concrete necesare pentru atingerea obiectivelor stabilite.

Indiferent de abordarea adoptată, o politică ecologică eficientă presupune coerență, responsabilitate și implicarea tuturor nivelurilor organizaționale, contribuind astfel la reducerea impactului asupra mediului și la consolidarea rolului organizației în promovarea dezvoltării durabile. [15]

Elaborarea și dezvoltarea unei politici ecologice la nivelul unei întreprinderi trebuie să fie corelată cu misiunea generală a acesteia, cu valorile și credințele care definesc cultura organizațională, precum și cu interesele și cerințele acționarilor sau ale altor părți interesate. În același timp, politica ecologică trebuie să fie armonizată cu strategia generală a organizației și cu liniile directoare ale politicii corporative, astfel încât protecția mediului să devină un element integrat al dezvoltării economice și al responsabilității sociale.

Prin adoptarea unei politici ecologice coerente, întreprinderea își asumă implementarea principiilor dezvoltării durabile, ceea ce presupune satisfacerea necesităților prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi. În acest context, întreprinderea se angajează să respecte cele mai înalte standarde ecologice și să se conformeze reglementărilor în domeniul protecției mediului, indiferent dacă își desfășoară activitatea la nivel local, național sau internațional.

În același timp, politica ecologică presupune asumarea responsabilității întreprinderii pentru impactul asupra mediului generat de produsele și serviciile sale pe întregul lor ciclu de viață. Aceasta include responsabilitatea privind alegerea materiilor prime utilizate, optimizarea proceselor de producție, gestionarea produselor după utilizare, precum și reducerea consumului de resurse și a cantității de deșeuri generate. În acest sens, întreprinderea trebuie să promoveze utilizarea eficientă a resurselor și să încurajeze reutilizarea, reciclarea sau eliminarea controlată a deșeurilor.

Cu toate acestea, responsabilitatea ecologică a întreprinderii nu se limi-

tează doar la propriile activități, ci se extinde și asupra relațiilor cu partenerii economici și cu alte părți implicate în lanțul de aprovizionare sau de distribuție. Astfel, întreprinderea trebuie să monitorizeze și să încurajeze respectarea normelor de protecție a mediului de către furnizori, parteneri și alte entități cu care colaborează, contribuind la îmbunătățirea performanțelor ecologice la nivelul întregului sistem economic.

2. Cadrul legislativ. Implementarea politicilor ecologice la micro și macro nivel cu efect direct asupra protecției consumatorului în Republica Moldova are loc prin mai multe acte-cadru pe care le vom analiza în continuare.

Unul din aceste acte ar fi Legea nr. 1515 din 16 iunie 1993 privind protecția mediului înconjurător care constituie actul normativ fundamental care reglementează principiile, obiectivele și mecanismele de protecție a mediului în Republica Moldova, stabilind responsabilitățile statului, autorităților publice, agenților economici și cetățenilor în vederea asigurării unui mediu sănătos. Prin conținutul său, această lege are un impact direct asupra consumatorului, întrucât calitatea mediului determină nivelul de siguranță al produselor, serviciilor și condițiilor de viață. Prin urmare, această lege creează cadrul juridic general care asigură protecția mediului ca premisă a protecției consumatorului, contribuind la reducerea riscurilor pentru sănătate și la garantarea condițiilor necesare unei calități adecvate a vieții. [11]

Pe de altă parte avem Legea nr. 105 din 13 martie 2003 privind protecția consumatorilor care reprezintă principalul act normativ care reglementează drepturile consumatorilor și obligațiile operatorilor economici în raport cu furnizarea produselor și serviciilor sigure. În contextul politicii ecologice, această lege are o importanță deosebită, deoarece asigură protecția consumatorului împotriva produselor care pot afecta sănătatea sau mediul și garantează accesul la informații corecte privind caracteristicile ecologice ale acestora. Această lege completează cadrul politicii ecologice prin instituirea unor mecanisme juridice care garantează securitatea produselor, transparența informațiilor și responsabilitatea operatorilor economici, contribuind direct la protejarea sănătății consumatorului și la îmbunătățirea calității vieții. [5]

Este de menționat și Legea nr. 272 din 23 decembrie 2011 privind apa reprezintă actul normativ de bază care reglementează gestionarea, protecția și utilizarea durabilă a resurselor de apă în Republica Moldova. Această lege are o importanță majoră pentru protecția consumatorului, deoarece ca-

litatea apei constituie un factor esențial pentru sănătatea populației, pentru siguranța produselor alimentare și pentru menținerea unui mediu ecologic echilibrat. Unul dintre obiectivele principale ale legii constă în prevenirea și reducerea poluării apelor și protejarea sănătății umane și a ecosistemelor acvatice. Această prevedere reflectă legătura directă dintre politica ecologică și protecția consumatorului, întrucât apa reprezintă o resursă indispensabilă pentru consum, producție alimentară și activități economice. Aici statul recunoaște apa ca resursă naturală strategică și stabilește obligația de a asigura utilizarea și protecția acesteia în interesul populației. În același timp, sunt menționate principiile gestionării durabile a resurselor de apă, inclusiv prevenirea poluării și responsabilitatea utilizatorilor, ceea ce contribuie la menținerea calității apei utilizate de consumatori. Legea dată prevede obligații concrete pentru autorități și agenții economici. Astfel, autoritățile competente trebuie să monitorizeze starea apelor, să stabilească standarde de calitate și să adopte măsuri pentru prevenirea contaminării. Totodată, se stabilește obligația utilizatorilor de apă de a preveni poluarea și de a respecta normele privind evacuarea apelor uzate, reducând riscul contaminării resurselor utilizate de populație. [9]

Pe lângă aceasta se poate de menționat și Legea nr. 182 din 19 decembrie 2019 privind calitatea apei potabile care reprezintă un act normativ specializat, orientat direct spre protecția sănătății consumatorilor prin stabilirea cerințelor de calitate, monitorizare și control al apei destinate consumului uman. Această lege transpune principiile europene în domeniul siguranței apei și constituie un instrument esențial al politicii ecologice și al protecției consumatorului. [7]

Un alt domeniu al legislației Republicii Moldova este legat de protecția consumatorului prin reglementarea gestionării deșeurilor și ambalajelor. În această ordine de idei am putea vorbi de Legea nr. 209 din 29 iulie 2016 privind deșeurile care constituie principalul act normativ care reglementează gestionarea deșeurilor în Republica Moldova, având ca obiectiv prevenirea generării deșeurilor, reducerea impactului negativ asupra mediului și protejarea sănătății populației. Prin conținutul său, această lege are o importanță directă pentru protecția consumatorului, deoarece gestionarea necorespunzătoare a deșeurilor poate conduce la contaminarea aerului, apei și solului, afectând calitatea vieții și siguranța produselor de consum.[8]

De asemenea, aici am putea vorbi de Hotărârea Guvernului nr. 561 din 31 iulie 2020 privind aprobarea Regulamentului referitor la ambalaje

și deșeurile de ambalaje care reprezintă un act normativ important pentru implementarea principiilor economiei circulare și pentru reducerea impactului ambalajelor asupra mediului. Având în vedere că ambalajele constituie o componentă majoră a produselor de consum, reglementarea acestora are un efect direct asupra consumatorilor și asupra calității mediului. [3]

Un alt domeniu al legislației este protecția consumatorului prin reglementarea siguranței produselor, proiectării ecologice și etichetării ecologice. Astfel, putem menționa Legea nr. 151 din 17 iulie 2014 privind cerințele de proiectare ecologică aplicabile produselor cu impact energetic care reprezintă un instrument juridic important al politicii ecologice, având ca scop reducerea impactului asupra mediului al produselor pe parcursul întregului ciclu de viață. Această lege contribuie direct la protecția consumatorului, deoarece promovează produse mai eficiente energetic, mai sigure și mai durabile, reducând consumul de resurse naturale și costurile suportate de utilizatori. [6]

Un act destul de important ar fi Hotărârea Guvernului nr. 204 din 12 aprilie 2023 privind aprobarea Regulamentului referitor la etichetarea ecologică care instituie un sistem voluntar de etichetare ecologică, menit să informeze consumatorii despre impactul produselor asupra mediului și să promoveze consumul responsabil. Scopul Regulamentului constă în promovarea produselor cu impact redus asupra mediului și în informarea corectă a consumatorilor privind caracteristicile ecologice ale acestora. Această prevedere contribuie la prevenirea practicilor comerciale înșelătoare și la protejarea consumatorilor. Eticheta ecologică poate fi acordată doar produselor care respectă criteriile stricte privind impactul asupra mediului pe parcursul ciclului de viață. Această cerință asigură credibilitatea informațiilor oferite consumatorilor. Aici se prevede obligația operatorilor economici de a utiliza eticheta ecologică doar în condițiile respectării cerințelor legale și interzic utilizarea acesteia în mod înșelător, contribuind la prevenirea fenomenului de „greenwashing”. Prin urmare, acest regulament contribuie la protecția consumatorului prin asigurarea transparenței și credibilității informațiilor privind impactul ecologic al produselor. [2]

În continuare am putea menționa Legea nr. 237 din 28 iulie 2023 privind producția ecologică și etichetarea produselor ecologice care stabilește cadrul juridic pentru producerea, certificarea și comercializarea produselor ecologice, contribuind la protejarea consumatorilor și la promovarea agriculturii durabile. Scopul legii constă în asigurarea funcționării corecte a pie-

tei produselor ecologice și în protejarea intereselor consumatorilor. Această prevedere contribuie la prevenirea utilizării frauduloase a termenului „ecologic”. Produsele pot fi etichetate ca ecologice doar dacă respectă cerințele privind producția, procesarea și certificarea, ceea ce garantează autenticitatea produselor. Obligația certificării produselor ecologice de către organisme autorizate și controlul respectării cerințelor legale, contribuind la protejarea consumatorilor împotriva informațiilor false. Prin aceste reglementări, legea asigură informarea corectă a consumatorilor și contribuie la consolidarea încrederii în produsele ecologice. [10]

În această ordine de idei am putea constata că consumul de produse ecologice a devenit în ultimii ani o tendință care se caracterizează prin sporirea cererii din partea consumatorilor față de aceste produse, dar și creșterea ofertei din partea producătorilor și procesatorilor de produse agroalimentare din țară. Tot mai des întâlnim pe produse ambalate pe eticheta cărora sunt inscripționate cuvintele „eco” sau „bio”. Aceste inscripții însă nu garantează că produsul este cu adevărat ecologic.

Un produs, etichetat cu simbolul semnului ecologic, trebuie să dețină un certificat eliberat de organismele de certificare a produselor agricole ecologice acreditate. Conform datelor Ministerului agriculturii și industriei alimentare, în prezent există două organisme de certificare a produselor agricole ecologice acreditate în Republica Moldova: S.C. „Certificat- Eco” S.R.L. și S.C. „Control Union Dnjestr” S.R.L. [12]. În acest caz, pe ambalaj se aplică o siglă specială, aprobată de autoritățile Republicii Moldova, sau de autoritățile internaționale. Pe sigla republicii Moldova este inscripționat pe un fon verde sub formă de frunză în partea de sus textul Agricultură ecologică iar în partea de jos Republica Moldova și pe centru pe fon verde cuvântul „Eco”. Pe ambalajul produselor ecologice fabricate în Uniunea Europeană se prezintă sigla EU Organic Logo (figura 1). Statele Uniunii europene utilizează și alte sigle pentru produsele ecologice, dar ele sunt însoțite și de logoul european, care garantează respectarea de către producător a standardelor minime în agricultura ecologică. [1]

Figura 1. Sigla produselor agricole ecologice din Republica Moldova și statele Uniunii Europene

În tabelul 1 este prezentată analiza evoluției numărului operatorilor care dețin certificate de conformitate ecologică în Republica Moldova în ultimii cinci ani. Datele evidențiază faptul că dinamica acestora se caracterizează prin anumite fluctuații, fiind înregistrată o diminuare semnificativă a numărului operatorilor în anul 2022, urmată de o relansare în perioada 2023–2024, când numărul acestora a depășit nivelul înregistrat în anii 2020–2021.

Tabelul 1.

Analiza operatorilor care dețin certificate de originalitate ecologică în Republica Moldova

Anul	Total operatori	Producție vegetală	Producție animalieră	Procesatori de produse
2020	74	51	19	4
2021	91	71	14	6
2022	66	46	15	5
2023	94	73	14	7
2024	109	74	23	12

Sursa: Elaborat de autori în baza [12]

În anul 2024, din totalul de 109 operatori acreditați, 74 operatori (peste 67,8%) activează în domeniul producției vegetale, 23 operatori (21,1%) în domeniul producției animaliere, iar 12 operatori (11,0%) reprezintă procesatori de produse ecologice.

Analiza comparativă cu anul 2020 arată că structura operatorilor nu a înregistrat modificări semnificative. Astfel, în anul 2020, 68,9% dintre operatori activau în sectorul producției vegetale, 25,7% în producția animalieră, iar 5,4% în domeniul procesării produselor ecologice. Aceste rezultate confirmă faptul că sectorul producției vegetale deține constant o poziție dominantă în structura operatorilor certificați ecologic din Republica Moldova, reprezentând principala componentă a pieței naționale a produselor ecologice.

Prin urmare, un produs agroalimentar poate fi considerat ecologic dacă procesul de cultivare, depozitare și prelucrare s-a realizat fără utilizarea substanțelor chimice de sinteză, în conformitate cu regulile producției ecologice stabilite de legislația națională și cu standardele naționale și internaționale aplicabile. Totodată, respectarea acestor cerințe trebuie verificată prin proceduri de control și certificare efectuate de organisme de certificare acreditate și recunoscute de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare.

Sigla și logoul oficial ale Republicii Moldova și ale Uniunii Europene pentru produsele ecologice pot fi utilizate exclusiv pe produsele care au fost certificate ca fiind ecologice de către un organism de control autorizat. Pentru obținerea acestei certificări, produsele trebuie să respecte condiții stricte privind metodele de producție, prelucrare, transport și stocare, astfel încât să fie garantată autenticitatea caracterului ecologic al acestora.

În prezent, în Republica Moldova activează aproximativ 151 de producători agricoli care dețin certificate „eco” pentru circa 50 de culturi agricole, iar suprafața cultivată în sistem ecologic este estimată la aproximativ 26 de mii de hectare. Printre principalele produse agricole cultivate în sistem ecologic se regăsesc cerealele, legumele, fructele, nucile și plantele destinate extragerii uleiurilor esențiale. În ultimii ani, și sectorul vitivinicol a început să se orienteze către producerea vinurilor ecologice, ceea ce reflectă diversificarea producției ecologice la nivel național.

O mare parte dintre produsele ecologice certificate – precum fructele, legumele, semințele de floarea-soarelui, uleiul vegetal, grâul sau nucile – sunt destinate exportului, principalele piețe fiind Italia, Franța, Germania, Olanda, Polonia și România.

În prezent, formarea prețurilor la produsele ecologice este reglementată de Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 774/2016, care stabilește modul de aplicare a adaosului comercial pentru produsele considerate social importante. Conform acestei reglementări, produsele ecologice sunt incluse în categoria produselor sociale importante, iar nivelul adaosului co-

mercial este plafonat. Totuși, există propuneri privind abrogarea acestei hotărâri începând cu 30 aprilie 2026. În cazul excluderii produselor ecologice din categoria produselor sociale importante, operatorii economici ar avea posibilitatea de a stabili liber prețurile și adaosurile comerciale, ceea ce ar putea contribui la creșterea rentabilității activităților de producție și, implicit, la stimularea dezvoltării sectorului produselor ecologice.

Potrivit opiniei Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, produsele ecologice nu ar trebui încadrate în categoria produselor sociale importante, deoarece costurile de producție ale acestora sunt semnificativ mai ridicate, fiind estimate la aproximativ de trei ori mai mari comparativ cu cele ale producției agricole convenționale. Limitarea prețurilor de comercializare reduce astfel atractivitatea economică a acestui sector pentru producători. [4]

Concluzii

Analiza realizată confirmă faptul că politica ecologică și cadrul legislativ al protecției consumatorului formează, în Republica Moldova, un sistem complementar de instrumente orientate spre garantarea calității vieții. Protecția mediului nu poate fi separată de protecția consumatorului, deoarece starea factorilor de mediu influențează în mod direct sănătatea populației, siguranța produselor, corectitudinea informării și condițiile generale de trai. Din această perspectivă, legislația ecologică nu are doar o funcție conservativă, de apărare a resurselor naturale, ci și una socială, prin contribuția sa la prevenirea riscurilor pentru consumator și la consolidarea bunăstării colective.

Studiul relevă că în Republica Moldova s-a conturat un cadru normativ relativ amplu, care acoperă principalele dimensiuni ale raportului dintre mediu și consum: protecția mediului înconjurător, protecția consumatorilor, calitatea aerului, gestionarea resurselor de apă, calitatea apei potabile, gestionarea deșeurilor și ambalajelor, securitatea produselor, proiectarea ecologică, etichetarea ecologică, producția ecologică și controlul substanțelor chimice. Aceste reglementări reflectă orientarea politicii statului spre integrarea principiilor dezvoltării durabile, a prevenirii poluării, a responsabilității producătorului și a transparenței informațiilor oferite consumatorilor.

În același timp, cercetarea demonstrează că eficiența reală a politicii ecologice depinde nu doar de existența normelor juridice, ci și de calitatea implementării lor la nivel instituțional și organizațional. Persistența unor

dificultăți birocratice, diferențele de capacitate între operatorii economici, precum și tentația de a trata politica ecologică drept un simplu instrument de imagine reduc forța practică a mecanismelor de protecție. În aceste condiții, politica ecologică trebuie înțeleasă ca o componentă integrată a managementului public și corporativ, care presupune asumare reală, resurse, monitorizare continuă și implicarea tuturor părților interesate.

De asemenea, analiza a evidențiat că, la nivelul organizațiilor, politica ecologică are o dublă funcție: pe de o parte, ea orientează activitățile interne și deciziile strategice, iar pe de altă parte, comunică public angajamentul firmei față de protecția mediului. O politică ecologică bine fundamentată consolidează încrederea consumatorilor, contribuie la responsabilizarea angajaților și partenerilor și favorizează competitivitatea pe termen lung. În schimb, o politică formală, lipsită de suport operațional și de obiective măsurabile, nu produce beneficii reale și poate afecta credibilitatea organizației.

Un loc distinct în cercetare îl ocupă piața produselor ecologice, unde s-a constatat o creștere a interesului consumatorilor și a numărului de operatori certificați, în special în domeniul producției vegetale. Totuși, utilizarea frecventă a mențiunilor „eco” și „bio” pe etichete impune o atenție sporită asupra certificării, trasabilității și informării corecte, pentru a evita inducerea în eroare a consumatorilor. În acest context, reglementările privind etichetarea ecologică și producția ecologică devin esențiale pentru funcționarea corectă a pieței și pentru consolidarea încrederii publicului în autenticitatea produselor.

În ansamblu, se poate concluziona că politica ecologică și cadrul legislativ al protecției consumatorului trebuie privite ca părți ale aceleiași construcții normative și instituționale, orientate spre protejarea sănătății umane, promovarea unui consum responsabil și asigurarea unei dezvoltări durabile. Consolidarea acestei relații reprezintă o condiție necesară pentru creșterea calității vieții în Republica Moldova și pentru apropierea de standardele europene în materie de mediu și protecție a consumatorului.

Ca finalitate am putea propune câteva recomandări. Prima propunere vizează consolidarea mecanismelor de control și monitorizare a aplicării legislației ecologice și a normelor privind protecția consumatorului. Este necesară intensificarea cooperării dintre autoritățile responsabile de mediu, siguranța produselor, sănătatea publică și protecția consumatorilor, astfel încât supravegherea pieței să fie mai eficientă, iar cazurile de etichetare înșelătoare, nerespectare a cerințelor de mediu sau comercializare a produse-

lor neconforme să fie identificate și sancționate prompt. A doua propunere constă în stimularea adoptării politicilor ecologice reale la nivelul întreprinderilor, prin instrumente economice și instituționale concrete. În acest sens, ar fi utilă dezvoltarea unor programe de sprijin pentru agenții economici care investesc în eco-design, reducerea deșeurilor, eficiență energetică, ambalaje sustenabile și certificare ecologică, astfel încât protecția mediului să nu fie percepută drept o povară, ci drept un avantaj competitiv și o investiție în dezvoltarea durabilă. A treia propunere se referă la creșterea nivelului de educație ecologică și de informare a consumatorilor. Este necesară promovarea unor campanii permanente de informare privind semnificația etichetelor ecologice, diferența dintre mențiunile comerciale și certificarea autentică, importanța colectării selective și impactul alegerilor de consum asupra mediului și sănătății. Un consumator bine informat poate deveni nu doar beneficiar al protecției juridice, ci și participant activ la realizarea obiectivelor politicii ecologice.

Referințe bibliografice:

1. BELOSTECINIC, I. Modern approaches to branding in strategic marketing. In: Competitiveness and sustainable development: conference proceedings of the 7th Economic International Conference, November 6-7, 2025. Chișinău: Tehnica-UTM, 2025, pp. 509-515. ISBN 978-9975-64-596-6. Disponibil: <https://doi.org/10.52326/csd2025.62> <https://repository.utm.md/handle/5014/34164>
2. Hotărârea Guvernului privind aprobarea Regulamentului referitor la etichetarea ecologică nr. 204 din 12 aprilie 2023. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 147-150 din 28.04.2023.
3. Hotărârea Guvernului privind aprobarea Regulamentului referitor la ambalaje și deșeurile de ambalaje nr. 561 din 31 iulie 2020. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 212-220 din 21.08.2020.
4. Hotărârea Guvernului cu privire la prețurile de comercializare a produselor social importante nr. 774 din 20 iunie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 169-183 din 24.06.2016.
5. Legea privind protecția consumatorilor nr. 105 din 13 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 122-124 din 28.03.2024.
6. Legea privind cerințele de proiectare ecologică aplicabile produselor cu impact energetic nr. 151 din 17 iulie 2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 310-312 din 10.10.2014.

7. Legea privind calitatea apei potabile nr. 182 din 19 decembrie 2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1-2 din 03.01.2020.
8. Legea privind deșeurile nr. 209 din 29 iulie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 260-263 din 20.06.2024.
9. Legea apelor nr. 272 din 23 decembrie 2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 46-49 din 01.02.2024.
10. Legea privind producția ecologică și etichetarea produselor ecologice nr. 237 din 28 iulie 2023. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 338-340 din 05.09.2023.
11. Legea privind protecția mediului înconjurător nr. 1515 din 16 iunie 1993. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 10 din 30.10.1993.
12. Organisme de certificare a produselor agricole ecologice acreditate în Republica Moldova. În: <https://maia.gov.md/ro/content/agricultura-ecologic%C4%83> (accesat la 06.03.2026).
13. ROLL, R. Corporate Environmental Policy in Perspective. London: The Environmental Press, 1993. 96 p.
14. WELFORD, R. Corporate Environmental Management. Vol. 1: Systems and Strategies. London: Earthscan Publications, 1996. 284 p.
15. WELFORD, R.; GOULDSON, A. Environmental Management and Business Strategy. London: Pitman Publishing, 1993. 296 p.

CZU: 347.7:366.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19951607>

PROTECȚIA CONSUMATORULUI ÎN CADRUL TRANZIȚIEI LEGISLAȚIEI NAȚIONALE DE PRIVATIZARE

Alexandru ARMEANIC,

lector, doctor în drept.

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

ORCID ID: 0000-0002-4466-8884

alexandru.armeanic@ugal.ro

Rezumat. Necesitatea privatizării pornește de la faptul că statul nu poate fi un manager bun. Infrastructura statului nu poate aduce profit atât timp cât este gestionată tot de către stat. Din aceste considerente, bunurile statului necesită a fi vândute partenerilor privați, care să efectueze investiții, să administreze afacerile și să achite impozite în bugetul de stat. Rezultatul juridic al privatizării constă în transmiterea dreptului de proprietate asupra obiectelor proprietate de stat și municipală, în proprietatea privată a persoanelor fizice și juridice. Transmiterea se face în baza unei componente juridice complexe, care include actul puterii de stat, contractul de vânzare-cumpărare și executarea acestui contract. Dacă se constată că participantul la privatizare a încălcat regulile de participare la concurs, aceasta poate avea ca efect declararea nulă a contractului de vânzare-cumpărare încheiat cu o astfel de persoană. Bunul privatizat urmează a fi restituit, după caz, statului sau unității administrativ-teritoriale, cu reținerea cheltuielilor aferente. Litigiile de consum în faza judiciară se examinează în cadrul procesului civil, ce reprezintă un șir de acțiuni întreprinse de instanța de judecată și participanții la proces în legătură cu examinarea și soluționarea cauzelor civile și executarea hotărârilor judecătorești. Toate aceste acțiuni au loc într-o strictă consecutivitate, iar fiecare acțiune procesuală este prevăzută de lege. Dreptul la apărare împotriva celor care violează drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei este prevăzut chiar de Constituția Republicii Moldova, în art.20. Organele care sunt împuternicite de Constituție să facă dreptate în astfel de cazuri sunt instanțele de judecată. Instanța de judecată este unicul organ competent să înfăptuiască justiția în Republica Moldova. Anume în instanța de judecată se adresează persoana pentru apărarea drepturilor sale. Realizarea eficientă a procesului de privatizare poate avea impact pozitiv asupra unor sectoare ale economiei naționale și poate să asigure sporirea veniturilor la bugetul de stat și bugetele locale. De la an la an, Curtea de Conturi a Republicii Moldova atrage atenția asupra riscurilor generate de multiplele probleme, nereguli și disfuncționalități sistemice, în domenii de importanță strategică, care, în viziunea noastră, necesită atenție și implicare urgentă. În pofida observațiilor și recomandărilor reiterate de către Curtea de Conturi, măsurile întreprinse de autoritățile responsabile atât la nivel central, cât și la cel local nu asigură gestionarea patrimoniului în spiritul principiilor de legalitate și eficiență, cu toate că există cadrul normativ-legislativ suficient de bine reglementat, riscul de înstrăinare și de pierdere a bunurilor este în continuare persistent și se menține constant la nivel înalt.

Curtea de Conturi a mai semnalat despre existența unor lacune și viduri ale cadrului normativ aferent privatizării unor bunuri ale statului care au privat bugetul de stat de venituri semnificative. O etapă importantă a procesului de privatizare, ca una dintre cele mai vulnerabile în Republica Moldova, este evaluarea patrimoniului public privatizat, în scopul determinării prețului de piață. Acest proces este afectat de neconformități sistemice, inclusiv suspiciuni rezonabile de fraudă.

Cuvinte-cheie: protecția consumatorului, privatizare, litigii de consum, patrimoniu public, instanța de judecată, Curtea de Conturi, contract de vânzare-cumpărare.

CONSUMER PROTECTION IN THE TRANSITION TO NATIONAL PRIVATIZATION LEGISLATION

Abstract. The need for privatization stems from the fact that the state cannot be a good manager. State infrastructure cannot generate a profit as long as it remains under state management. For these reasons, state assets need to be sold to private partners who will make investments, manage the businesses, and pay taxes into the state budget. The legal outcome of privatization consists in the transfer of ownership rights over state- and municipally-owned assets to the private ownership of natural and legal persons. The transfer is carried out based on a complex legal framework, which includes an act of state authority, the sale-purchase agreement, and the execution of this agreement. If it is found that a participant in the privatization process has violated the rules for participating in the tender, this may result in the sale and purchase agreement concluded with such a person being declared null and void. The privatized asset is to be returned, as appropriate, to the state or the administrative-territorial unit, with the relevant expenses deducted. Consumer disputes in the judicial phase are examined in civil proceedings, which consist of a series of actions taken by the court and the parties to the proceedings regarding the examination and resolution of civil cases and the enforcement of court judgments. All these actions take place in strict sequence, and each procedural action is provided for by law. The right to defense against those who violate a person's rights, freedoms, and legitimate interests is enshrined in Article 20 of the Constitution of the Republic of Moldova. The bodies empowered by the Constitution to administer justice in such cases are the courts. The court is the sole body competent to administer justice in the Republic of Moldova. It is to the court that a person turns to defend their rights. The effective implementation of the privatization process can have a positive impact on certain sectors of the national economy and can ensure increased revenues for the state budget and local budgets. Year after year, the Court of Auditors of the Republic of Moldova draws attention to the risks posed by numerous problems, irregularities, and systemic dysfunctions in areas of strategic importance, which, in our view, require urgent attention and action. Despite the observations and recommendations repeatedly made by the Court of Accounts, the measures taken by the responsible authorities at both the central and local levels do not ensure the management of public assets in accordance with the principles of legality and efficiency; although the regulatory and legislative framework is sufficiently well-established, the risk of misappropriation and loss of assets remains persistent and consistently high. The Court of Auditors has also highlighted the existence

of gaps and loopholes in the regulatory framework governing the privatization of certain state assets, which have deprived the state budget of significant revenues. An important stage of the privatization process, and one of the most vulnerable in the Republic of Moldova, is the valuation of privatized public assets to determine their market price. This process is affected by systemic non-compliance, including reasonable suspicions of fraud.

Keywords: consumer protection, privatization, consumer disputes, public assets, court, Court of Auditors, sales contract.

1. Introducere

În primii ani de existență, Republica Moldova și-a schimbat viziunea asupra proprietății. Existența oricărei structuri sau entități implică stabilirea unor reguli de conduită referitoare la dreptul de posesie și de dispoziție asupra bunurilor.

Tranziția către economia de piață din Republica Moldova a fost determinată de câteva momente juridice importante. În conformitate cu prevederile Codului civil al RSSM din 1964 [1], cetățenii nu puteau deține în proprietate mijloace de producție, iar averea personală nu putea fi utilizată pentru a se obține profit. Ca exemplu, cităm art.102 alin.(4) din acest Cod, care stipula că: „bunurile proprietate personală a cetățenilor nu trebuie să servească pentru obținerea de venituri neprovenite din muncă”, adică venitul obținut din utilizarea eficientă a bunurilor personale (de exemplu, chiria, arenda etc.) se califica de autorități ca venit neprovenit din muncă, o asemenea activitate fiind considerată infracțiune (speculația) și sancționată dur de legea penală.

La 22 ianuarie 1991, Sovietul Suprem al RSSM a introdus în uz termenul „proprietate privată” și a permis cetățenilor să dețină în proprietate privată loturi de pământ, mijloace de producție, precum și alte bunuri cu destinație de consum și de producție. Această reabilitare a dreptului la proprietate privată a făcut posibilă liberalizarea inițiativei private.

Până la adoptarea Constituției Republicii Moldova (anul 1994), au fost adoptate o serie de acte legislative importante pentru protecția proprietății. Punctul de pornire a fost consacrat prin Legea cu privire la proprietate din anul 1991[2, nr. 3-6]. Această lege a fost crucială pentru tranziția Republicii Moldova către o economie de piață, permițând dobândirea, deținerea și utilizarea proprietății private, atât de către cetățeni, cât și de către alte entități. În Legea cu privire la proprietate era prevăzut, pentru prima dată în Republica Moldova, dreptul tuturor persoanelor la proprietatea privată. O continuare logică a procesului de liberalizare a fost adoptarea în anul 1992 a Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi nr.845 [3], prin care s-a

legalizat activitatea de întreprinzător și s-a permis constituirea de persoane juridice de drept privat cu scop comercial.

Având în vedere că relațiile sociale se află permanent într-o dinamică de perfecționare, reformele s-au răsfrânt și asupra relațiilor civile. Astfel, începând cu anii 1991-1992, în Republica Moldova reapar în circuitul civil terenurile, apar noi forme juridice de organizare a activității de întreprinzător (societatea cu răspundere limitată, societatea pe acțiuni, societatea în comandită, societatea în nume colectiv), statul începe demonopolizarea economiei, creând posibilitatea privatizării bunurilor sale etc.

Un loc important în acest context îl ocupă Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, care consfințește, în art. 9, că proprietatea este privată și publică, iar dreptul de proprietate privată este garantat. Alte momente importante se află în legătură cu adoptarea Codului civil al Republicii Moldova (6 iunie 2002). Chiar de la început, membrii comisiei pentru elaborarea proiectului Codului civil au stat în fața unei dileme: acceptarea sistemului unitar (cum este în Federația Rusă) sau dualist al dreptului privat (precum România – până în anul 2011, Franța, Germania și alte state). În fine, s-a ajuns la concluzia că incorporarea normelor dreptului privat în Codul civil este cea mai potrivită soluție pentru Republica Moldova. Ideea de Cod comercial nu avea tradiții în Republica Moldova și nici în legislația fostei Uniuni Sovietice, în baza căreia s-au format ca specialiști majoritatea juriștilor din acea vreme.

În anul 2019 au intrat în vigoare modificări majore la Codul civil al Republicii Moldova (modificări adoptate în temeiul Legii R.M. nr.133 din 15.11.2018, în vigoare începând cu 01.03.2019). Astfel că în prezent, Codul civil este cel mai voluminos și detaliat act legislativ din Republica Moldova. Având puterea de lege organică, acesta prevede regimul juridic al persoanelor, proprietatea, obligațiile, moștenirea, dreptul internațional privat etc.

Codul civil în vigoare conține 2671 articole, grupate în 5 cărți: Cartea întâi (Dispoziții generale); Cartea a doua (Drepturile reale); Cartea a treia (Obligațiile); Cartea a patra (Moștenirea); Cartea a cincea (Dreptul internațional privat). Din punct de vedere istoric, termenul „întreprindere” din legislația Republicii Moldova își are originea în perioada sovietică când întreprinderea era privită ca participant al raporturilor civile, adică subiect de drept cu înțeles de persoană juridică. Prin atribuirea calității de subiect de drept s-a dorit, de fapt, personificarea organelor de stat și nu a întreprinderilor ca complexe patrimoniale unice.

Funcția principală a întreprinderilor în economia socialistă consta în fabricarea unor cantități planificate de mărfuri a căror comercializare era pusă în sarcina altor organe sau instituții. Din acest considerent, întreprin-

derile de stat nu se puteau manifesta ca întreprinzători adevărați. Acestea aveau doar un drept de gestiune (administrare) asupra bunurilor, statul fiind cel care exercita atribuțiile dreptului de proprietate [4, p.144].

Legislația de după anul 1991 nu s-a putut debarasa de vechile noțiuni, preluând termenul întreprindere ca generic pentru toate subiectele care desfășoară activități de întreprinzător. Astfel, întreprinderi erau considerate și societățile în nume colectiv, societățile în comandită, societățile cu răspundere limitată și societățile pe acțiuni. În sensul larg de utilizare, termenul întreprindere a fost preluat și de alte acte normative, precum: Legea R.M. privind investițiile străine nr.998/1994 (abrogată), Legea R.M. cu privire la susținerea și protecția micului business nr.112/1994 (abrogată), Legea R.M. cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor nr.1265/2000 (abrogată) etc. Termenul avea și un sens mai îngust, denumind doar unele forme juridice de organizare, precum: întreprinderea individuală, întreprinderea de stat, întreprinderea municipală și întreprinderea dearendă.

2. Metode și materiale aplicate

Au fost folosite multiple metode de cercetare atât pentru componența teoretică, cât și pentru cea aplicativă, precum: metoda istorică, metoda comparativă, metoda analitică, metoda documentară, metoda aplicativă, etc. Materialele aplicative sunt reflectate prin multitudinea actelor normative în formatul evolutiv privind protecția consumatorului în cadrul tranziției legislației de privatizare naționale.

3. Discuții și rezultate obținute

Protecția drepturilor consumatorilor de către stat se realizează prin elaborarea și promovarea la nivel de stat a politicii în domeniul protecției drepturilor consumatorilor, elaborarea și aprobarea legilor și altor acte normative în domeniu, prin organizarea și exercitarea controlului și supravegherii de stat asupra respectării legislației în domeniu, precum și a cerințelor prescrise sau declarate referitoare la produse, servicii.

Procesul de privatizare reprezintă o activitate care include transmiterea patrimoniului public în proprietate privată și alte activități orientate spre diminuarea participării statului la administrarea proprietății. În același timp, privatizarea proprietății de stat contribuie la armonizarea volumului și structurii proprietății publice în conformitate cu funcțiile statului, precum și atragerea de investiții, asigurarea unui management eficient și dezvoltarea concurenței în sectorul public al economiei.

În Republica Moldova, Agenția Proprietății Publice (APP) este insti-

tuția responsabilă de implementarea politicilor de privatizare și administrarea proprietății de stat. Cadrul legislativ specific este fixat în Legea nr. 121/2007 privind administrarea proprietății publice și deetimizarea acesteia [5], Legea privatizării fondului de locuințe nr. 1324/1993 [6], Hotărârea Guvernului R.M. nr. 945 din 20.08.2007 cu privire la măsurile de realizare a Legii nr.121-XVI din 4 mai 2007 privind administrarea și deetimizarea proprietății publice [7], Hotărârea Guvernului R.M. nr.919 din 30.07.2008 cu privire la organizarea și desfășurarea concursurilor comerciale și investiționale de privatizare a proprietății publice [8; nr. 143-144], Hotărârea Guvernului R.M. nr.453 din 02.06.2010 cu privire la modul de stabilire a prețului inițial de vânzare a acțiunilor și a părților sociale proprietate publică supuse privatizării [9, nr.91-93].

Scopurile de bază ale privatizării constau în: a) crearea de condiții pentru restructurarea, stabilizarea și dezvoltarea economiei; b) lărgirea sectorului privat; c) atragerea investitorilor la privatizarea obiectivelor; d) dezvoltarea pieței valorilor mobiliare și a pieței imobiliare; e) folosirea mai eficientă a capacităților de producere a mărfurilor, prestare a serviciilor și extinderea pieței de desfacere a acestora (art.2 din Legea privatizării nr.627/1991 [10, nr. 135-136]).

Obiectivele de bază ale privatizării constau în reducerea rolului statului în economie, crearea unui sector privat robust, atragerea de investiții (locale și străine), creșterea eficienței prin management privat și dezvoltarea concurenței, conform legislației naționale (exemplu, Legea privind administrarea proprietății de stat), transformând activele publice în proprietate privată și aliniind volumul proprietății publice la funcțiile esențiale ale statului.

Privatizarea este concepută ca o modalitate de a atrage capital privat, atât autohton, cât și străin, necesar pentru modernizarea și dezvoltarea întreprinderilor. Atragerea investițiilor se află în legătură directă cu libertatea activității de întreprinzător. Ultima presupune posibilitatea subiectului de a-și alege forma de organizare a activității, genul de activitate, de a stabili prețul la bunurile și serviciile sale în scopul obținerii unor beneficii. În conformitate cu art.126 din Constituția R.M., piața, libera inițiativă economică și concurența loială sunt factorii de bază ai economiei. Statul trebuie să asigure libertatea comerțului și activității de întreprinzător, protecția concurenței loiale, crearea cadrului favorabil valorificării tuturor factorilor de producție.

Din conținutul principiului libertății activității de întreprinzător reiese un alt principiu important, *libertatea efectuării investițiilor*. În conformitate cu art.5 al Legii cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător nr.81/2004, investitorii își pot plasa investițiile în toate domeniile activității de întreprinzător cu respectarea normelor legislației antimonopol, norme-

lor de protecție a mediului, de ocrotire a sănătății și a ordinii publice. La fel de important este și *principiul nediscriminării investițiilor* potrivit căruia investițiile nu pot fi supuse discriminării în funcție de cetățenie, domiciliu, loc de înregistrare sau de activitate, țara de origine a investitorului sau din orice alt motiv.

Garantarea inviolabilității investițiilor persoanelor fizice și juridice, inclusiv a celor străine, este de obligația statului (art.126 alin.(2) lit.(h) din Constituția R.M.). Investitorilor li se acordă condiții echitabile și egale de activitate, respectiv nu se admite aplicarea de măsuri discriminatorii ce ar putea împiedica desfășurarea investițiilor. La fel, investițiile nu pot fi expropriate ori supuse unor măsuri care să priveze investitorul de titlul de proprietate sau de controlul asupra investiției (art.10 din Legea nr.81/2004).

Libertatea activității de întreprinzător nu trebuia înțeleasă ca fiind absolută. Anumite limitări sunt impuse de către autoritățile publice abilitate cu dreptul de a efectua controlul de stat asupra activității de întreprinzător. Se consideră control orice formă de verificare, revizie, audit, evaluare sau analiză exercitată de către organul de control. Există mai multe feluri de control: comun, planificat, inopinat, repetat (art.14-19 din Legea R.M. privind controlul de stat, nr.131/2012 [11, nr. 181-184]).

Alături de aceste principii, legislației cu privire la privatizare sunt caracteristice un șir de alte principii preluate din legislația civilă, precum: egalității în drepturi a tuturor persoanelor fizice și juridice care desfășoară activitate de întreprinzător, reglementării din partea statului a activității de întreprinzător, transparenței activității de întreprinzător, concurenței loiale, inviolabilității proprietății, inadmisibilității imixtiunii în afacerile private, reparării prejudiciului cauzat, exercitării cu bună-credință a drepturilor civile.

Principiul egalității în drepturi a tuturor persoanelor fizice și juridice care desfășoară activitate de întreprinzător are o deosebită importanță în procesul de privatizare. Esența principiului reiese din art.5 lit.(a) al Legii nr.160/2011, din care reiese că întreprinzătorii persoane fizice și juridice se supun în mod egal legislației care reglementează activitatea acestora.

4. Concluzii

Considerăm necesar de a evidenția principiul reglementării din partea statului a procesului de privatizare. În baza acestui principiu, statul asigură cadrul juridico-legislativ și instituțional pentru desfășurarea activității de privatizare în condițiile de exercitare a liberei inițiative, stabilind formele juridice de organizare, drepturile, obligațiile și responsabilitățile întreprinzătorilor. Statul are obligația să depună efort în vederea asigurării echilibrului dintre interesele personale ale întreprinzătorilor și interesele publice

ale statului și societății. În acest scop, în fața subiecților sunt puse anumite obligații: de a plăti impozite, de a organiza evidența contabilă, de a proteja mediul înconjurător, de a proteja interesele consumatorilor etc.

Privatizarea proprietății publice prezintă importanță economică și socială, deoarece constituie elementul de baza prin intermediul căruia are loc trecerea de la economia planificată la cea de piață.

Necesitatea privatizării pornește de la faptul că statul nu poate fi un manager bun. Infrastructura statului nu poate aduce profit atât timp cât este gestionată tot de către stat. Din aceste considerente, bunurile statului necesită a fi vândute partenerilor privați, care să efectueze investiții, să administreze afacerile și să achite impozite în bugetul de stat.

În literatura de specialitate se atrage atenția asupra caracterului negativ pe care îl are gestionarea proprietății publice de către stat: în primul rând, apar conflicte de interese: statul participă concomitent pe 3 poziții - proprietar, manager și legislator; în al doilea rând, fiind fondate de către stat, întreprinderile de stat beneficiază de favoruri tot din partea statului, cum ar fi micșorarea de taxe și impozite, înlăturarea concurenților nedorți etc., fapt ce provoacă micșorarea acumulărilor la bugetul de stat; în al treilea rând, controlul fiscal din partea statului asupra întreprinderilor de stat este puțin relevant [12; pag. 11]. Din aceste motive, managementul bunurilor publice de către stat este deseori neeficientă. Soluția cea mai viabilă pentru astfel de situații este *privatizarea*.

Fiind una din formele principale ale deetatăzării, privatizarea reprezintă un proces îndreptat spre satisfacerea necesităților și intereselor participanților la relațiile sociale – persoane juridice de drept privat, pe calea transmiterii lor a funcțiilor exercitate anterior de către stat, autorități administrative și persoane cu funcții de răspundere [13, p. 361].

Rezultatul juridic al privatizării constă în transmiterea dreptului de proprietate asupra obiectelor proprietate de stat și municipală, în proprietatea privată a persoanelor fizice și juridice. Transmiterea se face în baza unei componente juridice complexe, care include actul puterii de stat, contractul de vânzare-cumpărare și executarea acestui contract.

Participanți la procesul de privatizare pot fi persoanele fizice și persoanele juridice. Interdicții de a participa la privatizare sunt stabilite pentru: autoritățile administrației publice, întreprinderile de stat și municipale, instituțiile finanțate de la bugetul de stat sau de la bugetele locale (art.4 alin. (1) din Legea nr.627/1991).

Potrivit art.26 alin.(2) din Legea nr.121/2007, la privatizare nu pot participa:

a) societățile comerciale în al căror capital social pachetul de acțiuni

sau cota socială proprietate publică constituie cel puțin 25%;

b) persoanele care au participat anterior la privatizare și nu au îndeplinit condițiile contractului de vânzare-cumpărare, din a căror vină contractele au fost reziliate sau declarate nule;

c) persoanele juridice aflate în proces de lichidare benevolă sau în proces de insolabilitate.

Interdicții sunt impuse și în legătură cu participarea la concursul de privatizare. Astfel, nu pot participa concomitent la privatizarea unuia și aceluiași bun: a) persoana juridică și alt participant la privatizare care exercită control asupra acestei persoane juridice; persoana juridică ce exercită control asupra unui alt participant la privatizare; persoana juridică și participantul la privatizare care găsesc sub un control comun; b) persoanele juridice ai căror administratori sunt soți, rude sau afini până la gradul doi inclusiv sau la care aceste persoane dețin, singuri sau împreună, control asupra unui alt participant la privatizare; c) soții, rudele sau afinii de până la gradul doi inclusiv (art.26 alin.(2)).

Dacă se constată că participantul la privatizare a încălcat regulile de participare la concurs, aceasta poate avea ca efect declararea nulă a contractului de vânzare-cumpărare încheiat cu o astfel de persoană. Bunul privatizat urmează a fi restituit, după caz, statului sau unității administrativ-teritoriale, cu reținerea cheltuielilor aferente.

Litigiile de consum în faza judiciară se examinează în cadrul procesului civil, ce reprezintă un șir de acțiuni întreprinse de instanța de judecată și participanții la proces în legătură cu examinarea și soluționarea cauzelor civile și executarea hotărârilor judecătorești. Toate aceste acțiuni au loc într-o strictă consecutivitate, iar fiecare acțiune procesuală este prevăzută de lege. Principalul act legislativ care prevede cum se desfășoară procesul civil, toate acțiunile care urmează să fi întreprinse în cadrul procesului civil, cine sunt participanții în cadrul procesului civil este Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova nr.225 din 30.05.2003.

Dreptul la apărare împotriva celor care violează drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei este prevăzut chiar de Constituția Republicii Moldova, în art.20. Organele care sunt împuternicite de Constituție să facă dreptate în astfel de cazuri sunt instanțele de judecată. Instanța de judecată este unicul organ competent să înfăptuiască justiția în Republica Moldova. Anume în instanța de judecată se adresează persoana pentru apărarea drepturilor sale.

Expresia de „prejudiciu” aparține vorbirii curente și semnifică pagubă, daună, știrbirea onoarei, a reputației, a prestigiului cuiva. Etimologic, termenul de prejudiciu provine din latinescul „prejudicium”. În materia dreptului

civil, prin prejudiciu se înțelege rezultatul dăunător, de natură patrimonială sau nepatrimonială, al atingerilor aduse, prin fapte de orice fel, drepturilor persoanelor, valorilor pe care acestea le ocrotesc, rezultat care, în conformitate cu legea civilă, atrage obligația de reparare din partea persoanei responsabil [14, p. 91]. Constituie prejudiciu „distrugerea sau degradarea unui bun, vătămarea integrității corporale sau a sănătății unei persoane, lezarea onoarei, reputației sau a calității de creator a unei persoane etc.”

Prejudiciul moral se repară indiferent de repararea prejudiciului material cauzat consumatorului. Pentru repararea prejudiciului cauzat consumatorului, acesta trebuie să facă dovada prejudiciului. În rezultatul consumului un produs necorespunzător sau beneficiarii unui serviciu necalitativ, consumatorul poate solicita recuperarea, după caz sau cumulativ: prejudiciul material și/sau moral.

Prejudiciul se repară de către vânzător, prestator și în cazul în care livrarea produsului, prestarea serviciului se fac în mod gratuit sau la preț redus ori dacă produsul a fost comercializat ca piese de schimb sau distribuit sub altă formă. Prin prejudiciu material înțelegem consecința negativă, patrimonială suportată de către un consumator ca urmare a faptei ilicite săvârșite de către un comerciant, rezultat prin care se vatămă sau periclitează proprietatea și/sau sănătatea consumatorului.

Repararea daunelor morale provocate persoanelor juridice nu este admisă în dreptul de consum, deoarece persoana juridică, fiind o formațiune fictivă, nu poate suporta suferințe fizice sau psihice.

Realizarea eficientă a procesului de privatizare poate avea impact pozitiv asupra unor sectoare ale economiei naționale și poate să asigure sporirea veniturilor la bugetul de stat și bugetele locale.

De la an la an, Curtea de Conturi a Republicii Moldova atrage atenția asupra riscurilor generate de multiplele probleme, nereguli și disfuncționalități sistemice, în domenii de importanță strategică, care, în viziunea noastră, necesită atenție și implicare urgentă. În pofida observațiilor și recomandărilor reiterate de către Curtea de Conturi, măsurile întreprinse de autoritățile responsabile atât la nivel central, cât și la cel local nu asigură gestionarea patrimoniului în spiritul principiilor de legalitate și eficiență, cu toate că există cadrul normativ-legislativ suficient de bine reglementat, riscul de înstrăinare și de pierdere a bunurilor este în continuare persistent și se menține constant la nivel înalt.

Potrivit datelor oficiale din Registrul patrimoniului public, gestionat de Agenția Proprietății Publice, la începutul anului 2025 valoarea totală a patrimoniului public al Republicii Moldova a atins suma de 167,07 miliarde lei. În perioada 2022-2025, balanța anuală a patrimoniului public s-a ma-

jorat, situație datorată acțiunilor de perfecționare a cadrului legal aferent privatizării întreprinderilor de stat, dar și inventarierii exhaustive și înregistrării conforme a drepturilor de proprietate de către entitățile responsabile, inclusiv ca urmare a implementării recomandărilor de audit ale Curții de Conturi [15].

Curtea de Conturi a mai semnalat despre existența unor lacune și viduri ale cadrului normativ aferent privatizării unor bunuri ale statului care au privat bugetul de stat de venituri semnificative. Activele și obiectivele proprietate publică au fost privatizate în condițiile unui management non-strategic și defectuos, afectat de neconformități, riscuri de fraudă, asistat de un cadru normativ inconsistent și lacunar. Primul subiect important scos în evidență ține de lipsa unei strategii naționale în domeniul privatizării, document care ar defini prioritățile, modalitățile și perioadele de privatizare, corelate cu viziunile strategice de dezvoltare ale ramurilor și sectoarelor economiei naționale. Necesitatea și importanța elaborării unor Programe anuale de privatizare.

O etapă importantă a procesului de privatizare, ca una dintre cele mai vulnerabile în Republica Moldova, este evaluarea patrimoniului public privatizat, în scopul determinării prețului de piață. Acest proces este afectat de neconformități sistemice, inclusiv suspiciuni rezonabile de fraudă.

Referințe bibliografice:

1. Codul civil al R.S.S.M., aprobat de Sovietul Suprem al R.S.S.M. la 26.12.1964. În: *Veștile Sovietului Suprem al R.S.S.M.*, 1964, nr.36. În prezent este abrogat.
2. Legea cu privire la proprietate, nr.459 din 22.01.1991 // *Monitorul Oficial*, 1991, nr.3-6. În prezent abrogată.
3. Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, nr.845 din 03.01.1992 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.2.
4. Mihalache Iu. *Dreptul afacerilor*. Note de curs. Chișinău: Print Caro, 2015, p.144.
5. Legea R.M. privind administrarea și deținutizarea proprietății publice, nr.121-XVI din 04.05.2007 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr.90-93.
6. Legea R.M. privatizării fondului de locuințe, nr.1324 din 10.03.1993 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, ediție specială.
7. Hotărârea Guvernului R.M. nr. 945/2007 din 20.08.2007 cu privire la măsurile de realizare a Legii nr.121-XVI din 4 mai 2007 privind administrarea și deținutizarea proprietății publice // *Monitorul Oficial al Republicii*

Moldova, 2007, nr.131-135.

8. Hotărârea Guvernului R.M. nr.919/2008 din 30.07.2008 cu privire la organizarea și desfășurarea concursurilor comerciale și investiționale de privatizare a proprietății publice // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.143-144.

9. Hotărârea Guvernului R.M. nr.453/2010 din 02.06.2010 cu privire la modul de stabilire a prețului inițial de vânzare a acțiunilor și a părților sociale proprietate publică supuse privatizării // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.91-93.

10. Legea cu privire la privatizare, nr.627 din 04.07.1991 // (republicată) Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr.135-136.

11. Legea R.M. privind controlul de stat, nr.131 din 08.06.2012 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.181-184.

12. Полтерович В.М. Приватизация и рациональная структура собственности. Москва: Институт экономики РАН, 2012, p.11.

13. Жилинский С.Э. Предпринимательское право (правовая основа предпринимательской деятельности): Учебник для вузов. – 8-е изд., пересмотр. и доп. Москва: Норма, 2007, p.361.

14. Albu I., Ursa V. Răspunderea civilă pentru daune morale, Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 1979, p. 91.

15. Gestionarea patrimoniului public – un domeniu strategic pentru buna guvernare și dezvoltarea țării, https://www.ccrm.md/index.php/ro/gestionarea-patrimoniului-public-un-domeniu-strategic-pentru-buna-80_93831.html (Accesat: 04.01.2026).

CZU: 339.1:366.5(478)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19951747>

SIGURANȚA PRODUSELOR ÎN COMERȚUL ELECTRONIC: PROVOCĂRI PENTRU R. MOLDOVA ÎN CONTEXTUL REGULAMENTULUI (UE) 2023/988 PRIVIND SIGURANȚA GENERALĂ A PRODUSELOR

Mihaela PASCAL,

doctor în drept, lector universitar, Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>),
directoare executivă, Centrul European al Consumatorului
din Republica Moldova,
mihaelapascal2018@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0003-2018-4495

Rezumat. Creșterea accelerată a comerțului electronic a modificat profund circuitul produselor de consum și a evidențiat limitele modelelor tradiționale de reglementare a siguranței produselor. În acest context, Regulamentul (UE) 2023/988 privind siguranța generală a produselor reprezintă noul reper european, întrucât integrează explicit vânzările online, obligațiile furnizorilor de piețe online, trasabilitatea produselor și mecanismele de notificare și rechemare.

Pentru Republica Moldova, tema este deosebit de actuală după adoptarea Legii nr. 196/2025 privind siguranța generală a produselor, care transpune parțial modelul european și introduce norme referitoare la vânzările la distanță, operatorul economic responsabil, SI SRIPP și deschiderea către Safety Gate.

Studiul demonstrează că Republica Moldova a depășit etapa unui cadru normativ rudimentar, însă provocările juridice și instituționale rămân semnificative. Acestea vizează, în special, controlul marketplace-urilor și al comercianților terți, identificarea reală a operatorului economic responsabil, funcționarea efectivă a infrastructurii digitale de supraveghere, integrarea operațională în mecanismele europene de alertă rapidă și corelarea dintre siguranța produselor, supravegherea pieței, protecția consumatorilor și serviciile digitale.

Concluzia principală este că eficiența noii reglementări va depinde de capacitatea dreptului intern de a transforma armonizarea legislativă într-un mecanism efectiv de control, cooperare și protecție a consumatorului în mediul digital.

Cuvinte-cheie: siguranța produselor, comerț electronic, marketplace, Safety Gate, SI SRIPP, protecția consumatorilor, Regulamentul (UE) 2023/988.

Summary. The rapid growth of e-commerce has fundamentally transformed the circulation of consumer products and has exposed the limitations of traditional product safety regulatory models. In this context, Regulation (EU) 2023/988 on general product safety represents the new European benchmark, as it explicitly integrates online sales,

obligations of online marketplace providers, product traceability, and notification and recall mechanisms.

For the Republic of Moldova, this topic is particularly relevant following the adoption of Law No. 196/2025 on general product safety, which partially transposes the European model and introduces provisions related to distance selling, the responsible economic operator, the SI SRIPP system, and the opening towards Safety Gate.

The study demonstrates that the Republic of Moldova has moved beyond a rudimentary regulatory framework; however, legal and institutional challenges remain significant. These challenges concern, in particular, the control of online marketplaces and third-party traders, the proper identification of the responsible economic operator, the effective functioning of digital market surveillance infrastructure, operational integration into European rapid alert mechanisms, and the alignment between product safety, market surveillance, consumer protection, and digital services.

The main conclusion is that the effectiveness of the new regulation will depend on the ability of national law to transform legislative harmonisation into an effective mechanism for control, cooperation, and consumer protection in the digital environment.

Keywords: *product safety, e-commerce, online marketplaces, Safety Gate, SI SRIPP, consumer protection, Regulation (EU) 2023/988.*

Introducere

Siguranța produselor a fost mult timp gândită în jurul produsului fizic, al producătorului, al importatorului și al distribuitorului tradițional. Comerțul electronic a schimbat însă această logică. În ecosistemul digital, produsul este selectat de consumator prin interfețe online, este promovat algoritmic, este oferit adesea de comercianți terți, este livrat prin rețele logistice fragmentate și poate proveni din afara jurisdicției în care se află cumpărătorul. Din acest motiv, dreptul siguranței produselor nu mai poate rămâne limitat la o logică exclusiv materială, ci trebuie să devină și un drept al infrastructurii digitale de distribuție. Aceasta este, în esență, rațiunea reformei europene concretizate în Regulamentul (UE) 2023/988 [12].

În doctrină, s-a subliniat că piețele online au devenit un canal central de acces al consumatorilor la produse, inclusiv la produse nesigure, iar eficiența reglementării depinde tot mai mult de integrarea marketplace-urilor în arhitectura obligațiilor de siguranță [13]. De asemenea, s-a arătat că economia platformelor pune sub presiune schemele tradiționale de răspundere și determină o orientare mai pronunțată spre reglementare publică și supraveghere a pieței [1]. Totodată, s-a evidențiat că politica europeană privind siguranța produselor a redevenit un domeniu central din cauza noilor tehnologii, a comerțului online și a transformării fluxurilor globale de bunuri [14]. S-a mai remarcat în doctrina autohtonă că, în Republica Moldova, comerțul electronic este influențat atât de evoluția tehnologică, cât și de nevoia de uniformizare a aplicării normelor privind contractele la distanță și drepturile consumatorilor în mediul digital [8].

Această discuție este direct relevantă pentru Republica Moldova, întrucât, deși piața internă este mai mică decât cea a Uniunii Europene, ea este deja expusă acelorași tipuri de riscuri: vânzări online transfrontaliere, comercianți terți dificil de identificat, produse expediate direct către consumatori și dificultăți de intervenție rapidă a autorităților. În plus, apropierea Republicii Moldova de acquis-ul UE face ca analiza comparativă cu Regulamentul (UE) 2023/988 să nu fie doar doctrinară, ci și practică. Adoptarea Legii nr. 196/2025 confirmă acest lucru, pentru că legea însăși declară că transpune parțial regulamentul european și introduce o serie de mecanisme noi inspirate direct din modelul UE [5].

Metodele și materiale aplicate

În cadrul cercetării au fost utilizate metoda analizei juridice, metoda comparativă, metoda sistemică și metoda sintezei. Aceste metode au permis examinarea cadrului normativ european și național aplicabil siguranței produselor în comerțul electronic, identificarea elementelor de armonizare deja realizate în dreptul Republicii Moldova și evidențierea principalelor dificultăți juridice care persistă în raport cu Regulamentul (UE) 2023/988. Materialul cercetării este constituit din acte normative ale Uniunii Europene și ale Republicii Moldova, precum și din lucrări doctrinare relevante privind siguranța produselor, supravegherea pieței, protecția consumatorilor și rolul platformelor online în distribuția produselor.

Discuții și rezultate obținute

Regulamentul (UE) 2023/988 ca standard de referință

Regulamentul (UE) 2023/988 privind siguranța generală a produselor are ca obiectiv îmbunătățirea funcționării pieței interne și asigurarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor, el abrogă Directiva 2001/95/CE și Directiva 87/357/CEE și este aplicabil din 13 decembrie 2024. Din punct de vedere metodologic, GPSR este important nu doar pentru că este noua normă europeană centrală în materia siguranței generale a produselor, ci și pentru că exprimă mutația de la un model preponderent „analogic” la un model juridic adaptat piețelor digitale și comercianților online [12].

Una dintre cele mai importante noutăți ale regulamentului este includerea clară a produselor oferite online în câmpul regimului general de siguranță. Această idee este esențială: produsul nu devine „mai puțin reglementat” pentru simplul motiv că este vândut la distanță. Dimpotrivă, mediul online necesită exigențe sporite de transparență, trasabilitate și reacție rapidă. În același timp, GPSR consolidează obligațiile producătorilor, importatorilor și distribuitorilor și introduce reguli specifice pentru furnizorii de piețe online [12].

În special, art. 22 din regulament consacră un rol juridic nou pentru fur-

nizorii de piețe online. Aceștia trebuie să dispună de puncte unice de contact, să coopereze cu autoritățile, să răspundă la ordine referitoare la conținutul ilegal privind produse periculoase și să participe funcțional la gestionarea riscurilor. Astfel, marketplace-ul nu mai apare ca un simplu spațiu neutru de listare, ci ca o verigă relevantă pentru siguranța produselor [11], [12].

Totodată, GPSR trebuie înțeles sistemic, împreună cu Regulamentul (UE) 2019/1020 privind supravegherea pieței și conformitatea produselor și cu Regulamentul (UE) 2022/2065 privind serviciile digitale. Primul consolidează ideea operatorului economic responsabil și a supravegherii pieței, iar al doilea configurează cadrul general al obligațiilor platformelor online și al intermediarilor digitali. De aceea, pentru statele care urmăresc apropierea de modelul UE, provocarea nu este numai transpunerea punctuală a GPSR, ci și construirea unei coerențe între siguranța produselor, supravegherea pieței și serviciile digitale [10], [11], [12].

Cadrul normativ al Republicii Moldova și elementele deja armonizate

În Republica Moldova, noul act central este Legea nr. 196/2025 privind siguranța generală a produselor, care, potrivit textului analizat, transpune parțial Regulamentul (UE) 2023/988 și stabilește cadrul juridic general privind siguranța produselor de consum introduse sau puse la dispoziție pe piață. Legea conține reguli privind evaluarea siguranței, obligațiile operatorilor economici, obligațiile furnizorilor de piețe online, mecanismele de schimb de informații și dispoziții finale privind intrarea în vigoare și conexiunea cu Safety Gate și SI SRIPP [5].

Această lege trebuie citită împreună cu Legea nr. 162/2023 privind supravegherea pieței și conformitatea produselor, întrucât textul noii legi face trimiteri explicite la obligațiile și structurile deja existente în materia supravegherii pieței. Articolele referitoare la operatorul economic responsabil și la informarea operatorilor economici arată tocmai această interdependență [4], [5].

În plus, analiza nu poate ignora Legea nr. 284/2004 privind serviciile societății informaționale, care rămâne relevantă pentru raporturile juridice specifice furnizării prin mijloace electronice, și Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor, care asigură cadrul mai larg al drepturilor consumatorului, al informării și al remediilor [3], [7]. Din perspectivă metodologică, acest pluralism normativ este important, deoarece arată că siguranța produselor în comerțul electronic nu reprezintă un domeniu juridic autonom, ci o zonă de intersecție între protecția consumatorilor, supravegherea pieței și conformitatea produselor, reglementarea tehnică a produselor și normele privind serviciile digitale și platformele online. Prin urmare, noua lege nu trebuie tratată ca o soluție completă și autosuficientă, ci ca piesa

principală a unui sistem normativ aflat încă în consolidare.

Așadar, este esențial să fie recunoscut faptul că Republica Moldova a depășit deja etapa unui cadru rudimentar. A afirma astăzi că statul nu reglementează marketplace-urile sau că nu are deloc mecanisme moderne ar fi inexact juridic [5].

Mai întâi, Legea nr. 196/2025 privind siguranța generală a produselor include în mod expres produsele oferite prin vânzare la distanță și impune, pentru produsele puse la dispoziție online, obligații de informare mai clare privind identitatea producătorului, a operatorului responsabil și a produsului, precum și privind avertismentele de siguranță. Aceasta este una dintre cele mai importante armonizări, deoarece recunoaște expres faptul că oferta online face parte din circuitul juridic al produsului [5], [7].

În al doilea rând, legea modernizează conceptul de siguranță, luând în calcul și securitatea cibernetică, interconectarea produselor și funcționalitățile evolutive sau predictive, acolo unde natura produsului o cere. O asemenea formulare este foarte apropiată de logica actuală a dreptului european și este semnificativă pentru produsele inteligente și conectate [5], [12], [14].

În al treilea rând, legea reglementează deja furnizorii de piețe online, instituind obligații specifice privind punctele de contact, gestionarea notificărilor, verificările, cooperarea și arhitectura interfeței, acesta fiind un pas substanțial spre modelul art. 22 din Regulamentul (UE) 2023/988 [5], [11], [12].

În al patrulea rând, legea prevede existența unui operator economic responsabil și introduce cerințe sporite de trasabilitate. Pentru comerțul electronic, această chestiune este decisivă, deoarece măsurile corective, rechemările și controlul administrativ devin practic ineficiente dacă nu există un subiect identificabil și responsabilizabil juridic [4], [5], [10].

În fine, noua lege creează și cadrul juridic pentru SI SRIPP și pentru accesul Republicii Moldova la Safety Gate, ceea ce arată că legiuitorul a înțeles nevoia de schimb rapid de informații și de cooperare instituțională în domeniul produselor periculoase [5], [10], [12].

Provocările pentru Republica Moldova în comerțul electronic

Principala provocare pentru Republica Moldova nu mai este redactarea unei legi moderne, ci transformarea acesteia într-un mecanism efectiv de control și prevenție. În dreptul siguranței produselor, diferența dintre „există o normă” și „norma funcționează” este decisivă. Comerțul electronic amplifică această diferență, pentru că viteza de listare și vânzare a produselor, caracterul transfrontalier al ofertelor și fragmentarea lanțului logistic fac ca reacția autorităților să fie dificilă chiar și în prezența unei legi bune. Această observație este în acord și cu literatura de specialitate, care subliniază că administrația, notificarea și capacitatea de supraveghere sunt la fel de importante ca textul normativ însuși [4], [5], [10], [14].

Așadar, o provocare majoră privește controlul efectiv al produselor oferite prin marketplace-uri. Chiar dacă legea introduce obligații pentru furnizorii de piețe online, aplicarea lor ridică dificultăți practice serioase: cum se verifică identitatea comerciantului terț, cum se stabilește când platforma a acționat suficient de prompt, cum se monitorizează produsele relistate după eliminare, cum se evită reapariția acelorași produse sub alte conturi și cum se urmărește respectarea obligațiilor în cazul platformelor cu operațiuni transfrontaliere [5], [11], [12].

Această problemă este confirmată și în doctrină. Christine Riefa atrage atenția că unul dintre marile riscuri ale piețelor online este persistența produselor nesigure chiar și după apariția unor semnale de risc, iar eficiența reglementării depinde de proceduri clare de detectare, notificare și eliminare [13]. Christoph Busch arată, dintr-o perspectivă comparativă, că platformele tind să ocupe o poziție intermediară dificilă între neutralitate formală și influență factuală asupra pieței [1].

Pentru Republica Moldova, provocarea este cu atât mai mare cu cât o parte semnificativă a comerțului electronic se realizează prin interfețe și fluxuri comerciale care depășesc jurisdicția națională [5], [7].

Legea nr. 196/2025 privind siguranța generală a produselor introduce un mecanism corect prin raportare la modelul european: anumite produse nu pot fi introduse pe piață fără existența unui operator economic responsabil înregistrat în Republica Moldova. Totuși, provocarea reală nu este doar existența formală a acestei cerințe, ci verificarea ei efectivă în comerțul electronic.

În practică, produsele pot ajunge la consumator prin lanțuri contractuale și logistice complexe, în care platforma, vânzătorul, depozitul, operatorul de *fulfillment* și transportatorul sunt entități distincte. În aceste condiții, identificarea subiectului care răspunde efectiv pentru documentația tehnică, conformitate, etichetare și reacția la risc poate fi complicată. Regulamentul (UE) 2019/1020 a încercat să reducă tocmai această problemă la nivelul UE, însă pentru Republica Moldova dificultatea rămâne una de implementare administrativă și probatorie [10]. Prin urmare, una dintre provocările centrale este nu doar existența juridică a „persoanei responsabile”, ci evitarea situațiilor în care această responsabilitate rămâne formală sau greu activabilă în practică.

Legea nr. 196/2025 creează cadrul juridic pentru SI SRIPP și pentru schimbul rapid de informații privind produsele periculoase [5]. Totuși, textul legii arată că operaționalizarea efectivă a acestui mecanism depinde de măsuri ulterioare, inclusiv de acte de punere în aplicare și de configurarea tehnică a sistemului informațional. Din acest motiv, una dintre primele provocări pentru Republica Moldova nu este existența formală a cadrului normativ, ci funcționarea efectivă a infrastructurii digitale de supraveghere. În comerțul electronic, viteza de circulație a produselor este foarte mare: o

ofertă care vizează un produs periculos poate ajunge într-un interval foarte scurt la un număr semnificativ de consumatori. În aceste condiții, și schimbul de informații dintre autorități, operatorii economici și platformele online trebuie să funcționeze într-un ritm comparabil. O infrastructură incompletă, lentă sau neinteroperabilă riscă să reducă semnificativ eficiența legii, chiar dacă obligațiile materiale sunt formulate corect [4], [5].

În strânsă legătură cu această problemă se află și accesul Republicii Moldova la Safety Gate. Articolul 24 din Legea nr. 196/2025 prevede deschiderea cadrului național către acest mecanism european, însă condiționează accesul efectiv de existența unui acord internațional ratificat [5], [12]. Prin urmare, legea creează premisa juridică a cooperării, dar nu produce prin ea însăși integrarea operațională în sistemul european de alertă rapidă. De aici rezultă o altă provocare majoră: trecerea de la deschiderea normativă la cooperarea transfrontalieră efectivă. În lipsa conectării reale la circuitele de alertă și notificare, capacitatea Republicii Moldova de a reacționa rapid la produsele periculoase identificate în alte jurisdicții poate rămâne limitată.

O altă dificultate importantă este dată de caracterul fragmentat al arhitecturii normative. Siguranța produselor în comerțul electronic nu poate fi reglementată eficient numai prin legea privind siguranța generală a produselor. Este necesară o corelare funcțională cu normele privind supravegherea pieței, protecția consumatorilor, comerțul electronic, precum și cu regulile referitoare la platformele și serviciile digitale. La nivelul Uniunii Europene, această interdependență este mai clar structurată, deoarece Regulamentul (UE) 2023/988 funcționează împreună cu Regulamentul (UE) 2019/1020 și cu Regulamentul (UE) 2022/2065 [10], [11], [12]. Pentru Republica Moldova, provocarea nu constă doar în adoptarea unor norme inspirate din modelul european, ci și în construirea unei logici coerente de aplicare a acestora. În absența unei asemenea coordonări, există riscul ca obligațiile privind produsele periculoase să fie analizate izolat de infrastructura juridică și tehnică prin care produsele sunt promovate, listate și distribuite online [1], [2].

Această dificultate devine și mai vizibilă în raport cu marketplace-uri și comercianții terți. Dacă obligațiile platformelor privind identificarea comercianților, prelucrarea notificărilor, eliminarea ofertelor și cooperarea cu autoritățile nu sunt susținute de proceduri clare și de mecanisme tehnice eficiente, reglementarea riscă să rămână în mare parte formală [1], [2], [5]. Din acest motiv, una dintre provocările reale ale dreptului moldovenesc nu este doar formularea obligațiilor, ci și asigurarea unor instrumente efective de aplicare în mediul digital.

În același timp, trebuie avută în vedere și problema efectivității regimului sancționator. O normă de siguranță produce efecte reale numai atunci când operatorii economici percep existența unui risc juridic concret și pre-

vizibil în caz de neconformare. De aceea, pentru Republica Moldova este esențial ca noile obligații privind siguranța produselor, marketplace-urile, trasabilitatea și cooperarea să fie dublate de mecanisme sancționatorii și corective suficient de clare și eficiente [4], [5]. Standardul european impune sancțiuni efective, proporționale și disuasive [12]. În lipsa unui asemenea efect de constrângere, există riscul ca aplicarea noilor norme să genereze mai ales o conformare formală, nu una substanțială [14].

În fine, o provocare distinctă o reprezintă caracterul transfrontalier al comerțului electronic. Produsele pot fi comandate direct din alte state, prin intermediul unor platforme globale, iar fluxurile fragmentate și frecvente de livrări fac mai dificil controlul efectiv al conformității și al siguranței [12]. Această problemă este recunoscută și la nivel european, unde siguranța produselor în e-commerce rămâne strâns legată de supravegherea importurilor și de monitorizarea fluxurilor transfrontaliere [10]. Pentru Republica Moldova, provocarea este chiar mai accentuată, deoarece piața națională este puternic expusă produselor provenite din afara jurisdicției. În consecință, nu este suficientă reglementarea pieței interne; este necesară și dezvoltarea unei capacități reale de cooperare externă, control și intervenție rapidă în raport cu produsele provenite din afara țării [4], [5], [12].

Concluzii

Analiza evidențiază că problema siguranței produselor în comerțul electronic, în Republica Moldova, nu mai poate fi redusă la întrebarea dacă există sau nu o reglementare relevantă. Miza juridică reală este dacă normele recent adoptate pot produce efecte concrete într-un spațiu comercial caracterizat prin rapiditate, opacitate și puternică dimensiune transfrontalieră. În acest sens, Regulamentul (UE) 2023/988 funcționează ca un reper normativ util, iar Legea nr. 196/2025 confirmă orientarea dreptului moldovenesc spre standardele europene. Totuși, eficiența acestui proces va depinde nu atât de adoptarea unor noi reguli, cât de capacitatea instituțională de a asigura trasabilitatea produselor, cooperarea cu platformele online și reacția rapidă în fața riscurilor generate de piața digitală. Prin urmare, provocarea centrală pentru Republica Moldova nu este una exclusiv legislativă, ci una de transformare a reglementării într-un mecanism efectiv de control și protecție a consumatorului. În plan aplicativ, cele expuse justifică următoarele recomandări juridice:

1. *Completarea cadrului normativ subsecvent al Legii nr. 196/2025 prin reglementări detaliate privind procedura de notificare, retragere și eliminare a ofertelor online referitoare la produse periculoase.* Este necesară adoptarea unor acte normative subordonate care să stabilească în mod expres procedura juridică de transmitere a notificărilor, termenele de reacție, obligațiile

de executare ale furnizorilor de piețe online și efectele juridice ale neconformării. O asemenea reglementare ar reduce incertitudinea aplicării art. 21 din Legea nr. 196/2025 și ar consolida previzibilitatea raporturilor dintre autorități, platforme și operatorii economici.

2. *Clarificarea legislativă a raportului dintre Legea nr. 196/2025, Legea nr. 162/2023, Legea nr. 105/2003 și Legea nr. 284/2004, în vederea delimitării competențelor și a corelării obligațiilor aplicabile în comerțul electronic.* În forma actuală, siguranța produselor vândute online se află la intersecția mai multor regimuri normative, ceea ce poate genera dificultăți de interpretare privind competența autorităților, natura obligațiilor comercianților și raportul dintre siguranța produsului, informarea consumatorului și supravegherea pieței, prin urmare se recomandă introducerea unor norme exprese de corelare sau a unor dispoziții de trimitere sistematică, pentru a evita aplicarea fragmentară a cadrului juridic.

3. *Instituirea unui regim sancționator mai clar și expres adaptat obligațiilor specifice comerțului electronic, în special pentru marketplace-uri și comercianții terți.* Pentru ca noile obligații privind trasabilitatea, cooperarea, notificarea și eliminarea produselor periculoase să producă efecte reale, este necesar ca încălcarea lor să fie însoțită de sancțiuni suficient de clare, efective, proporționale și disuasive. În mod special, cadrul juridic ar trebui să individualizeze consecințele neexecutării obligațiilor de către furnizorii de piețe online, inclusiv în cazurile de neînlăturare a ofertelor periculoase, de lipsă de cooperare cu autoritățile sau de neasigurare a informațiilor privind operatorul economic responsabil.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. BUSCH, Christoph. „Rethinking Product Liability Rules for Online Marketplaces: A Comparative Perspective”. SSRN Electronic Journal / TPRC49, 2021.

2. FAIRGRIEVE, Duncan; BÜYÜKSAGIS, Erdem; BUSCH, Christoph; SHARKEY, Catherine M. „Product Liability and Online Marketplaces: Comparison and Reform”. În: International and Comparative Law Quarterly, 2024, vol. 73, pp. 477–504.

3. Legea nr. 105 din 13 martie 2003 privind protecția consumatorilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 126–131, 27.06.2003, art. 507. Republicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 176–181, 21.10.2011, art. 513.

4. Legea nr. 162 din 06 iulie 2023 privind supravegherea pieței și conformitatea produselor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 272–273, 27.07.2023, art. 468.

5. Legea nr. 196 din 10 iulie 2025 privind siguranța generală a produselor.

În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 478–481, 29.07.2025, art. 637.

6. Legea nr. 231 din 23 septembrie 2010 cu privire la comerțul interior. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 206–209, 22.10.2010, art. 681. Republicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 230–237, 01.10.2021, art. 262

7. Legea nr. 284 din 22 iulie 2004 privind comerțul electronic. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 138–146, 13.08.2004, art. 741. Republicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 40–47, 09.02.2018, art. 104.

8. PASCAL, Mihaela, ZESTREA, Sergiu. Drepturile consumatorilor în cadrul comerțului electronic. In: State, security and human rights: in digital era, 8-9 decembrie 2022, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2023, Vol.2, pp. 277-284. ISBN 978-9975-62-531-9.

9. PASCAL, Mihaela. Drepturile și obligațiile consumatorilor în contextul economiei circulare. In: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM: științe juridice, 2025, nr. S, pp. 13-24. ISSN 1857-0976.

10. Regulamentul (UE) 2019/1020 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 iunie 2019 privind supravegherea pieței și conformitatea produselor și de modificare a Directivei 2004/42/CE și a Regulamentelor (CE) nr. 765/2008 și (UE) nr. 305/2011. În: JOUE, L 169, 25.06.2019, p. 1 și urm.

11. Regulamentul (UE) 2022/2065 al Parlamentului European și al Consiliului din 19 octombrie 2022 privind o piață unică pentru serviciile digitale și de modificare a Directivei 2000/31/CE (Regulamentul privind serviciile digitale). În: JOUE, L 277, 27.10.2022, p. 1 și urm.

12. Regulamentul (UE) 2023/988 al Parlamentului European și al Consiliului din 10 mai 2023 privind siguranța generală a produselor, de modificare a Regulamentului (UE) nr. 1025/2012 al Parlamentului European și al Consiliului și a Directivei (UE) 2020/1828 a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 2001/95/CE a Parlamentului European și a Consiliului și a Directivei 87/357/CEE a Consiliului. În: JOUE, L 135, 23.05.2023, p. 1 și urm.

13. RIEFA, Christine. „Unsafe and Still Online: Proposals to Improve Product Safety on Online Marketplaces”. În: SAVIN, Andrej; TRZASKOWSKI, Jan (eds.), Research Handbook on EU Internet Law, 2nd ed., Cheltenham: Edward Elgar, 2023, pp. 344–365.

14. RUOHONEN, Jukka. „A Review of Product Safety Regulations in the European Union”. În: International Cybersecurity Law Review, 2022, vol. 3, pp. 345–366.

CZU: 366.5(478):341.217(4)EU

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20019410>

RĂSPUNDEREA CONTRAVENȚIONALĂ PENTRU ÎNCĂLCAREA DREPTURILOR CONSUMATORILOR ÎN R. MOLDOVA: PROVOCĂRI DE APLICARE ȘI PERSPECTIVE DE ARMONIZARE CU DREPTUL UE

Mihaela PASCAL,

doctor în drept, lector universitar, Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>),
directoare executivă, Centrul European al Consumatorului din R. Moldova,
mihaelapascal2018@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0003-2018-4495

Andrian CREȚU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova
(ROR: <https://ror.org/036kvxa54>),
ORCID: 0000-0002-8144-5233

Rezumat. Articolul examinează răspunderea contravențională pentru încălcarea drepturilor consumatorilor în Republica Moldova, din perspectiva structurii actuale a Codului contravențional, a dificultăților practice de aplicare și a exigențelor de armonizare cu dreptul Uniunii Europene. Problema centrală constă în faptul că protecția contravențională a consumatorilor există în dreptul moldovenesc, însă nu este construită ca un regim sancționator unitar, ci este dispersată între mai multe contravenții care sancționează încălcarea regulilor de comerț, refuzul remediilor, informarea neautentică ori incompletă, lipsa conformității obligatorii, încălcarea cerințelor de securitate a produselor și împiedicarea controlului de stat. În consecință, deși statul dispune de instrumente sancționatorii reale, acestea funcționează fragmentat, cu dificultăți de delimitare, de probă și de coordonare instituțională, mai ales în raport cu încălcările repetitive, colective și digitale. Studiul demonstrează că armonizarea cu dreptul Uniunii Europene nu trebuie redusă la preluarea unor noțiuni sau standarde generale, ci presupune transformarea regimului contravențional într-un mecanism coerent de executare publică a drepturilor consumatorilor, bazat pe sancțiuni efective, proporționale și disuasive, pe cooperare administrativă și pe adaptarea la mediul digital și transfrontalier.

Cuvinte-cheie: protecția consumatorilor, răspundere contravențională, practici comerciale incorecte, sancțiuni efective.

Summary. The article examines contraventional liability for violations of consumer rights in the Republic of Moldova, from the perspective of the current structure of the Contravention Code, the practical difficulties of its application, and the requirements of harmonisation with European Union law. The central issue lies in the fact that contraventional consumer protection exists in Moldovan law, but it is not structured as a unitary sanctioning regime; rather, it is dispersed among several contraventions sanctioning breaches of trade rules, refusal of remedies, inaccurate or incomplete information, lack of mandatory conformity, breaches of product safety requirements, and obstruction of state control. Consequently, although the state possesses real sanctioning instruments, they operate in a fragmented manner, with difficulties of delimitation, proof, and institutional coordination, especially in relation to repetitive, collective, and digital infringements. The study demonstrates that harmonisation with European Union law should not be reduced to the formal borrowing of notions or general standards, but requires the transformation of the contraventional regime into a coherent mechanism of public enforcement of consumer rights, based on effective, proportionate, and dissuasive penalties, administrative cooperation, and adaptation to the digital and cross-border environment.

Keywords: consumer protection, contraventional liability, unfair commercial practices, effective sanctions.

Introducere

Protecția consumatorilor nu se realizează numai prin consacrarea unor drepturi materiale, ci și prin existența unor mecanisme eficiente de constrângere a profesionistului care încalcă aceste drepturi [5]. Din această perspectivă, răspunderea contravențională are o funcție esențială, ea transformă obligațiile legale ale comerciantului din simple standarde de conduită în norme susceptibile de executare publică prin intervenția autorității statului [1], [5].

În Republica Moldova, cadrul material principal este reprezentat de Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor, care declară explicit transpunerea mai multor acte ale Uniunii Europene, inclusiv Directiva 2005/29/CE, Directiva 2013/11/UE, Directiva (UE) 2019/771 și Regulamentul (UE) 2017/2394 [5]. În același timp, Codul contravențional oferă suportul sancționator pentru o parte relevantă a încălcărilor din sfera consumului [1].

Totuși, existența unui cadru normativ nu echivalează automat cu eficiența sa. Problema juridică centrală constă în faptul că răspunderea contravențională pentru încălcarea drepturilor consumatorilor în Republica Moldova nu este concentrată într-un nucleu normativ unitar, ci este dispersată între mai multe contravenții cu obiecte juridice conexe [1]. Din această cauză, aplicarea normelor contravenționale depinde adesea de calificări pa-

ralele, de competențe repartizate și de un traseu instituțional care nu este întotdeauna suficient de clar [1], [6].

În dreptul Uniunii Europene, accentul a fost mutat progresiv de la simpla recunoaștere a drepturilor materiale către executarea lor efectivă. Directiva 2005/29/CE impune sancțiuni efective, proporționale și disuasive pentru încălcarea normelor privind practicile comerciale neloiale [2]. Directiva (UE) 2019/2161 consolidează această dimensiune de *enforcement*, iar Regulamentul (UE) 2017/2394 pune accent pe cooperarea administrativă dintre autoritățile naționale competente în cazul încălcărilor transfrontaliere și pe scară largă [4], [10].

În doctrina autohtonă, autoarea Mihaela Pascal a insistat asupra efectivității drepturilor consumatorului, iar autorii Mihaela Pascal și Sergiu Zestreă au subliniat că dezvoltarea comerțului electronic impune mecanisme reale și eficiente de protecție. Aceste observații sunt relevante și în plan contravențional, deoarece un sistem sancționator fragmentat ori lent poate goli de conținut chiar drepturile pe care legea le proclamă. [8], [9]

Prin urmare, prezentul studiu pornește de la teza potrivit căreia principala provocare a Republicii Moldova nu este lipsa normelor contravenționale în materia consumatorilor, ci lipsa unei arhitecturi suficient de coerente care să transforme aceste norme într-un mecanism real de executare publică a drepturilor consumatorilor. Din această perspectivă, armonizarea cu dreptul Uniunii Europene trebuie înțeleasă nu doar ca apropiere legislativă, ci și ca reorganizare funcțională a relației dintre faptă, control, sancțiune și cooperare instituțională.

Metode și materiale aplicate

Cercetarea se întemeiază pe metoda analizei juridice, metoda sistemică, metoda comparativă și sinteza. Prin analiza juridică au fost examinate dispozițiile Codului contravențional relevante pentru protecția consumatorilor, normele Legii nr. 105/2003 și regulile privind controlul de stat. Metoda sistemică a permis corelarea contravențiilor privind comerțul, informarea, remediarea, conformitatea, securitatea produselor și împiedicarea controlului. Metoda comparativă a fost utilizată pentru raportarea regimului moldovenesc la exigențele dreptului UE privind sancțiunile și cooperarea administrativă.

Discuții și rezultate obținute

În dreptul moldovenesc, protecția contravențională a consumatorului nu este epuizată de art. 278 din Codul contravențional. Acesta este important, deoarece sancționează refuzul neîntemeiat de a permite consumatoru-

lui să-și exercite dreptul la remediere gratuită a deficiențelor, la înlocuirea gratuită sau la restituirea contravalorii produsului [1], [5].

Totuși, art. 278 reprezintă doar una dintre piesele regimului. Art. 273 sancționează încălcări ale regulilor de comerț, inclusiv înșelarea cumpărătorilor la măsurat, la cântar sau la achitare și comercializarea mărfurilor fără indicarea datei fabricării ori a termenului de valabilitate sau cu termen expirat. Art. 279 sancționează prezentarea către consumator de informații neautentice sau incomplete despre produse și servicii. Art. 281 privește plasarea pe piață și comercializarea produselor ori prestarea serviciilor fără certificat sau declarație de conformitate, dacă legea cere aceasta. Art. 344 sancționează încălcarea cerințelor prescrise sau declarate referitoare la securitatea produselor. Art. 349 protejează însăși posibilitatea autorității de a exercita controlul, sancționând împiedicarea activității legitime a funcționarului public [1].

Prin urmare, răspunderea contravențională în materia protecției drepturilor consumatorilor este una pluricentrică, ea nu protejează un singur interes și nici nu reacționează printr-o singură normă. Unele contravenții apără corectitudinea actului de comerț, altele interesul economic al consumatorului după încheierea contractului, altele veridicitatea informației, conformitatea produsului, securitatea acestuia sau funcționarea controlului administrativ [1], [5].

Această pluralitate nu este, în sine, un defect, problema apare atunci când aceste contravenții nu sunt suficient articulate într-o viziune unitară de *enforcement*, iar aplicarea lor depinde de calificări paralele, de competențe distribuite și de proceduri care nu comunică întotdeauna coerent între ele [1], [6].

Așadar, dispersia normativă produce un efect juridic concret. Încălcările drepturilor consumatorilor nu sunt tratate printr-o logică sancționatorie unică, ci printr-o combinație de contravenții aparținând unor subdomenii diferite: comerț, conformitate, securitate, control administrativ. În practică, aceasta obligă autoritatea să identifice nu doar fapta și norma încălcată, ci și locul exact al acesteia în ansamblul regimului sancționator [12].

Cu cât relația de consum devine mai complexă, mai ales în mediul online, cu atât și această operațiune de calificare devine mai dificilă [9]. O ofertă digitală înșelătoare poate ridica simultan probleme de informare incompletă, de practică comercială neloială, de lipsă de conformitate, de refuz al remediei și de împiedicare a controlului [2]. Totuși, regimul actual nu oferă mereu o schemă clară de integrare a acestor elemente într-un răspuns sancționator coerent [1], [5].

A doua consecință a dispersiei este că regimul actual rămâne prepon-

derent reactiv. O parte importantă a contravențiilor relevante se activează după producerea încălcării și după formularea unei reclamații sau a unei constatări punctuale [1], [5]. Dar protecția modernă a consumatorului nu se mai reduce la această logică post-contractuală. Ea implică și controlul informației precontractuale, practicile comerciale online, transparența ofertei, identificarea comerciantului și intervenția rapidă la încălcări cu impact colectiv [2], [5], [9].

A treia consecință este că aplicarea sancțiunilor poate deveni neuniformă instituțional. Atunci când aceeași conduită poate fi privită simultan ca încălcare a regulilor de comerț, a obligațiilor de informare și a exigențelor de conformitate, iar autoritățile operează prin competențe repartizate, există riscul ca răspunsul sancționator să depindă mai mult de traseul instituțional al controlului decât de gravitatea reală a încălcării [1], [6]. Acesta este exact tipul de fragilitate pe care modelul european încearcă să îl reducă prin cooperare administrativă și printr-o concepție mai clară a executării publice [10], [11].

Totodată, una dintre cele mai importante dificultăți ale răspunderii contravenționale pentru încălcarea drepturilor consumatorilor în Republica Moldova este problema coordonării instituționale. În plan normativ, protecția consumatorului nu este construită în jurul unui singur centru de aplicare, ci la intersecția dintre Legea nr. 105/2003, Codul contravențional și Legea nr. 131/2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător.

Art. 3 din Legea nr. 105/2003 prevede expres că raporturile din domeniul protecției consumatorilor se reglementează prin această lege, prin Codul civil și prin alte acte normative, iar controlul de stat se efectuează în conformitate cu Legea nr. 131/2012. Aceasta înseamnă că însăși logica protecției consumatorului este distribuită între norma materială, norma sancționatorie și norma procedural-administrativă a controlului.

Această construcție produce o dificultate practică reală. În materia consumatorilor, controlul nu este numai o etapă de constatare, ci și poarta de intrare în mecanismul contravențional. Or, când controlul este guvernat de o lege generală a activității de întreprinzător, iar sancțiunea de Codul contravențional, există riscul ca protecția consumatorului să fie tratată predominant în logica administrării controlului și mai puțin în logica protejării efective a dreptului încălcat [1], [6].

O altă problemă ține de repartizarea competențelor. Codul contravențional distribuie constatarea și examinarea unor contravenții relevante pentru protecția consumatorilor între autorități distincte, după criteriul domeniului de activitate. O asemenea repartizare poate fi explicabilă tehnic, totuși, din perspectiva consumatorului și a efectivității *enforcementului*, ea

poate genera întârzieri ori suprapuneri de competență [1], [6].

Altă dificultate este că în dreptul moldovenesc nu există încă o logică suficient de clară a cooperării administrative în materia protecției consumatorilor comparabilă cu modelul european. Regulamentul (UE) 2017/2394 construiește protecția consumatorilor în jurul ideii că autoritățile trebuie să poată coopera rapid și structurat pentru încălcări transfrontaliere, pe scară largă sau sistemice. În sistemul moldovenesc, deși Legea nr. 105/2003 a preluat concepte precum încălcarea transfrontalieră și încălcarea pe scară largă, provocarea rămâne una de funcționare efectivă: cât de repede circulă informația, cât de clar se delimitează competențele și cât de coerent se combină controlul, măsurile administrative și sancțiunea [5], [10].

De aceea, problema coordonării instituționale nu este una secundară, ci structurală. Un sistem sancționator poate avea texte bune și cuantumuri rezonabile, dar dacă aplicarea sa depinde de un circuit instituțional fragmentat, reacția statului va rămâne lentă, neuniformă și puțin predictibilă [6], iar în materia protecției consumatorilor, această slăbiciune contează cu atât mai mult cu cât încălcările pot afecta simultan numeroși consumatori și pot continua să producă efecte cât timp mecanismul instituțional ezită sau se fragmentează [10], [11].

Suplimentar, în punct sensibil al regimului moldovenesc este relația dintre sancțiunea contravențională și mecanismele de remediere. Codul contravențional prevede că sancțiunea contravențională nu absolvă contravenientul de executarea obligației pentru a cărei neîndeplinire a fost aplicată. La nivel de principiu, dreptul moldovenesc adoptă corect ideea că sancțiunea și executarea obligației sunt cumulative, nu alternative.

Totuși, tocmai aici apare una dintre tensiunile esențiale ale sistemului. Protecția consumatorilor este, prin natura ei, un domeniu în care remedierea joacă un rol central: repararea, înlocuirea, reducerea prețului, restituirea contravalorii, încetarea practicii ilicite sau înlăturarea informației neautentice. În consecință, există întotdeauna tentația de a trata sancțiunea contravențională ca pe un instrument secundar, aproape subsidiar față de remediere [1], [5].

O asemenea abordare este însă riscantă, dacă reacția statului se concentrează aproape exclusiv pe corectarea punctuală a abaterii, profesionistul poate percepe încălcarea nu ca pe un risc juridic real, ci ca pe o abatere tolerabilă, urmată doar de obligația de a reveni la conduita legală atunci când este depistat [1], [5]. În aceste condiții, funcția disuasivă a sancțiunii slăbește considerabil.

În plus, nu toate încălcările drepturilor consumatorilor sunt egale sub aspectul răspunsului juridic adecvat. Unele sunt punctuale, izolate și ușor

corectabile. Altele sunt repetitive, profitabile economic, orientate spre un număr mare de consumatori sau chiar integrate în modelul comercial al profesionistului. În aceste din urmă ipoteze, remedierea individuală, chiar dacă necesară, nu este suficientă. Fără o reacție sancționatorie reală, conduita ilicită poate continua să fie rațională economic. [2], [4]

De aceea, relația corectă dintre sancțiune și remediere nu este una de substituție, ci de complementaritate funcțională. Remedierea urmărește restabilirea situației individuale a consumatorului. Sancțiunea urmărește reprimarea și descurajarea conduitei ilicite [1], [5]. Într-un regim matur de protecție a consumatorului, cele două trebuie să coexiste, iar aplicatorul legii trebuie să poată distinge clar între cazurile în care remedierea este suficientă și cele în care, chiar după remediere, sancțiunea rămâne necesară pentru că încălcarea a fost gravă, repetitivă sau profitabilă [2], [4].

Așadar, armonizarea cu dreptul Uniunii Europene trebuie înțeleasă, în această materie, nu ca o simplă operațiune de transplant terminologic, ci ca o reconstrucție funcțională a regimului contravențional [2], [10]. Prima exigență este sistematizarea. Cât timp protecția contravențională a consumatorilor rămâne dispersată între contravenții privind comerțul, informarea, conformitatea, securitatea și controlul, statul reacționează printr-un ansamblu de instrumente reale, dar insuficient articulate.

Modelul european tinde, dimpotrivă, să privească încălcările consumatorilor din perspectiva efectului lor asupra pieței și a necesității unei reacții publice coerente. De aici rezultă că în dreptul moldovenesc ar fi utilă fie regruparea mai clară a contravențiilor relevante într-o logică de protecție a consumatorului, fie introducerea unor norme de trimitere și corelare sistematică între Codul contravențional și Legea nr. 105/2003, astfel încât aplicatorul să poată identifica mai clar traseul sancționator adecvat. [1], [5]

O altă exigență privește delimitarea dintre remediere și sancțiune. Dreptul moldovenesc pleacă corect de la ideea că sancțiunea nu înlocuiește executarea obligației, însă are nevoie de o afirmare mai clară a tezei inverse: executarea sau remedierea nu trebuie să neutralizeze, în mod obișnuit, necesitatea sancțiunii atunci când încălcarea este gravă, repetitivă ori cu impact colectiv.

A treia exigență este una instituțională. Regulamentul (UE) 2017/2394 arată că protecția modernă a consumatorilor depinde de capacitatea autorităților de a coopera rapid, de a schimba informații și de a acționa coordonat în caz de încălcări pe scară largă. În Republica Moldova, o armonizare reală ar presupune nu doar preluarea conceptelor europene în Legea nr. 105/2003, ci și clarificarea circuitului intern dintre autoritatea care recepționează reclamația, autoritatea care controlează, autoritatea care constată

contravenția și autoritatea care urmărește executarea măsurilor și a sancțiunilor. [5], [6], [10]

De asemenea, o altă exigență este adaptarea la mediul digital. Dreptul UE a evoluat pentru a răspunde încălcărilor online, practicilor comerciale neloiale în interfețe digitale și impactului transfrontalier al pieței. În dreptul moldovenesc, armonizarea utilă nu se poate opri la fapte formulate pentru modelul clasic al comerțului fizic. Ea trebuie să includă o capacitate reală de sancționare a informației comerciale înșelătoare online, a refuzului sistemic al remediilor prin platforme ori comercianți greu de identificat și a situațiilor în care aceeași conduită afectează simultan un număr mare de consumatori. [10], [4], [9]

În sfârșit, armonizarea presupune și reevaluarea caracterului efectiv al sancțiunilor. Dreptul european nu impune o matematică rigidă a cuantumului, dar impune efect real, respectiv, o amendă care există doar formal, dar nu afectează suficient avantajul economic obținut prin încălcare, nu are funcție disuasivă [2], [4].

Concluzii

Analiza efectuată arată că, în Republica Moldova, răspunderea contravențională pentru încălcarea drepturilor consumatorilor nu este absentă, ci dispersată. Codul contravențional conține un ansamblu de contravenții relevante pentru protecția consumatorilor, însă acestea nu formează încă un regim sancționator suficient de sistematizat și adaptat la logica actuală a pieței. Unele norme protejează direct interesele economice ale consumatorilor, altele sancționează încălcarea regulilor de comerț, obligațiilor de informare, cerințelor de conformitate ori de securitate a produselor, iar altele privesc însăși posibilitatea autorității de a exercita controlul. Problema majoră nu este, așadar, lipsa sancțiunii, ci lipsa unei arhitecturi sancționatorii suficient de coerente, capabile să trateze unitar încălcările individuale, repetitive, colective și digitale.

În raport cu dreptul Uniunii Europene, provocarea Republicii Moldova constă în trecerea de la un model preponderent reactiv, orientat spre constatarea și sancționarea unor încălcări punctuale, la un model de public *enforcement* consolidat, bazat pe sancțiuni efective, proporționale și disuasive, pe cooperare administrativă și pe capacitatea de a răspunde rapid încălcărilor transfrontaliere și digitale. În acest sens, armonizarea reală cu dreptul Uniunii Europene nu presupune doar completarea formală a unor texte legale, ci consolidarea mecanismului de aplicare a răspunderii contravenționale ca instrument de garantare a efectivității drepturilor consumatorilor.

Din perspectivă *lege ferenda*, considerăm necesare trei direcții de

intervenție. În primul rând, se impune consacrarea expresă, în legislația națională, a obligației de cooperare și schimb operativ de informații între autoritățile competente în materia protecției consumatorilor, astfel încât constatarea, examinarea și sancționarea încălcărilor să nu rămână fragmentată instituțional. În al doilea rând, este necesară reglementarea mai clară a criteriilor de individualizare a sancțiunii contravenționale în materia protecției consumatorilor, cu luarea în considerare a gravității încălcării, a caracterului repetitiv al conduitei, a numărului de consumatori afectați și a avantajului economic obținut prin încălcare, pentru a asigura un răspuns cu adevărat efectiv, proporțional și disuasiv. În al treilea rând, se impune clarificarea procedurii de examinare a petițiilor consumatorilor în ipoteza în care fapta reclamată poate întruni elementele unei contravenții, astfel încât relația dintre sesizare, control, constatarea faptei și aplicarea sancțiunii să devină mai previzibilă și mai eficientă. Considerăm că prin asemenea intervenții răspunderea contravențională în materia protecției consumatorilor poate depăși caracterul său fragmentar actual și poate deveni un mecanism coerent și eficient de protecție juridică a consumatorului.

Referințe bibliografice:

1. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24 octombrie 2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 3-6, art. 15. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 78-84, art. 100.
2. Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 149, 11 iunie 2005.
3. Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304, 22 noiembrie 2011.
4. Directiva (UE) 2019/2161 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 noiembrie 2019 privind o mai bună asigurare a respectării normelor Uniunii de protecție a consumatorilor și modernizarea acestora. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 328, 18 decembrie 2019.
5. Legea nr. 105 din 13 martie 2003 privind protecția consumatorilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 126-131, art. 507. Republicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 122-124, art. 195.
6. Legea nr. 131 din 8 iunie 2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012,

nr. 181–184, art. 595.

7. Legea nr. 162 din 6 iulie 2023 privind supravegherea pieței și conformitatea produselor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023.

8. PASCAL, Mihaela. Drepturile și obligațiile consumatorilor în contextul economiei circulare. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Științe juridice, 2025, nr. S, pp. 13–24. ISSN 1857-0976.

9. PASCAL, Mihaela; ZESTREA, Sergiu. Drepturile consumatorilor în cadrul comerțului electronic. În: State, security and human rights: in digital era, 8–9 decembrie 2022, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2023, vol. 2, pp. 277–284. ISBN 978-9975-62-531-9.

10. Regulamentul (UE) 2017/2394 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2017 privind cooperarea dintre autoritățile naționale însărcinate să asigure respectarea legislației în materie de protecție a consumatorilor și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 345, 27 decembrie 2017.

11. Regulamentul (UE) 2019/1020 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 iunie 2019 privind supravegherea pieței și conformitatea produselor. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 169, 25 iunie 2019.

12. TROFIMOV, Igor; CREȚU, Andrian. Fundamentarea dreptului procesual contravențional. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Științe Juridice, 2018, vol. XVIII, nr. 2, pp. 79–85. ISSN 1857-0976.

CZU: 339.137.27:366.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20019507>

PUBLICITATEA ÎNȘELĂTOARE ȘI PRACTICILE COMERCIALE NELOIALE ÎN CONTEXTUL PROTECȚIEI DREPTURILOR CONSUMATORILOR

Olesea CERNAVCA,

doctor în economie, administrator, Plan B Agency,
Republica Moldova
e-mail: cernavca.olesea@planbagency.md,
Tel: +(373)69038988

Rezumat. În contextul dezvoltării accelerate a economiei digitale și al extinderii platformelor online, comunicarea comercială a devenit unul dintre cele mai importante instrumente utilizate de companii pentru promovarea produselor și serviciilor. Consumatorii sunt expuși zilnic unui număr foarte mare de mesaje publicitare, difuzate prin intermediul televiziunii, rețelelor sociale, aplicațiilor mobile sau platformelor online. În aceste condiții, devine tot mai importantă delimitarea dintre publicitatea legitimă, menită să informeze consumatorii, și publicitatea înșelătoare, care poate induce în eroare și poate influența deciziile economice ale acestora. Scopul prezentului studiu constă în analiza fenomenului publicității înșelătoare și al practicilor comerciale neloiale, precum și în evidențierea rolului comunicării comerciale etice în protejarea drepturilor consumatorilor. Cercetarea examinează principalele forme de publicitate înșelătoare, mecanismele prin care comercianții pot influența decizia consumatorului și cadrul juridic existent în Republica Moldova privind reglementarea comunicării comerciale. De asemenea, sunt analizate exemple relevante din practica internațională și situații întâlnite pe piața locală, care demonstrează impactul economic, juridic și de reputație al publicității înșelătoare asupra companiilor. Rezultatele cercetării evidențiază faptul că respectarea principiilor transparenței, corectitudinii și responsabilității în comunicarea comercială contribuie la consolidarea încrederii consumatorilor și la dezvoltarea unui mediu concurențial echitabil.

Cuvinte-cheie: publicitate înșelătoare, practici comerciale neloiale, protecția consumatorilor, comunicare comercială, marketing digital, marketing etic.

Introducere

Publicitatea reprezintă unul dintre cele mai importante instrumente de comunicare utilizate de companii pentru promovarea produselor și serviciilor. În ultimele decenii, dezvoltarea tehnologiilor digitale a transformat semnificativ modul în care informațiile comerciale sunt transmise către consumatori.

Rețelele sociale, platformele de comerț electronic și marketingul prin

influenceri au devenit canale majore de promovare prin intermediul cărora companiile pot ajunge rapid la un public larg. În același timp, această evoluție a generat noi provocări în ceea ce privește protecția consumatorilor și corectitudinea mesajelor publicitare.

Publicitatea are rolul de a informa consumatorii despre caracteristicile produselor și serviciilor disponibile pe piață. Totuși, atunci când informațiile prezentate sunt false, incomplete sau exagerate, publicitatea poate deveni un instrument de manipulare a consumatorilor.

Publicitatea înșelătoare reprezintă o problemă importantă atât din perspectiva protecției consumatorilor, cât și din perspectiva asigurării unui mediu concurențial echitabil. Utilizarea unor practici comerciale neloiale poate influența în mod direct decizia economică a consumatorului și poate genera dezechilibre pe piață [1].

Metode și materiale aplicate

Pentru realizarea prezentei cercetări au fost utilizate mai multe metode științifice specifice domeniului juridic și economic.

Metoda analizei juridice a fost utilizată pentru examinarea cadrului normativ privind protecția consumatorilor și reglementarea publicității în Republica Moldova.

Metoda comparativă a permis analiza unor cazuri relevante din practica internațională privind sancționarea publicității înșelătoare și a practicilor comerciale neloiale.

De asemenea, a fost utilizată metoda studiului de caz, prin analiza unor exemple concrete de practici comerciale neloiale întâlnite atât la nivel internațional, cât și pe piața Republicii Moldova.

Materialele utilizate în cercetare includ acte normative, studii științifice și publicații academice din domeniul dreptului și marketingului.

Discuții și rezultate obținute

3.1 Publicitatea înșelătoare

Publicitatea înșelătoare reprezintă orice formă de comunicare comercială care conține informații false sau care, prin modul de prezentare, poate induce în eroare consumatorul cu privire la caracteristicile produsului sau serviciului promovat [2].

Publicitatea poate fi considerată înșelătoare atunci când:

- sunt prezentate informații false despre produs;
- sunt omise informații esențiale;
- sunt exagerate performanțele produsului;
- sunt utilizate imagini sau testimoniale care nu reflectă realitatea.

Un exemplu frecvent întâlnit îl reprezintă promovarea produselor drept „100% naturale”, în timp ce acestea conțin aditivi sau ingrediente artificiale.

În literatura de specialitate, publicitatea înșelătoare este analizată ca o formă de distorsionare a informației economice disponibile pentru consumatori. Potrivit Directivei 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind practicile comerciale neloiale, o practică este considerată înșelătoare atunci când conține informații false sau când, prin modul de prezentare, poate induce consumatorul în eroare cu privire la caracteristicile produsului, prețul sau condițiile de achiziție [6]. În astfel de situații, consumatorul poate lua o decizie economică pe care, în condiții de informare corectă, nu ar fi luat-o. De aceea, legislația europeană pune accent pe principiul transparenței informației comerciale și pe obligația comercianților de a furniza informații clare, complete și verificabile.

3.2 Practicile comerciale neloiale

Practicile comerciale neloiale reprezintă comportamente ale comercianților care influențează decizia consumatorului prin metode incorecte sau manipulative.

Printre cele mai frecvente practici comerciale neloiale se numără:

- taxe ascunse sau costuri suplimentare necomunicate;
- informații incomplete despre produs;
- presiune psihologică asupra consumatorului;
- comparații false cu produsele concurenței;
- prezentarea artificială a reducerilor de preț.

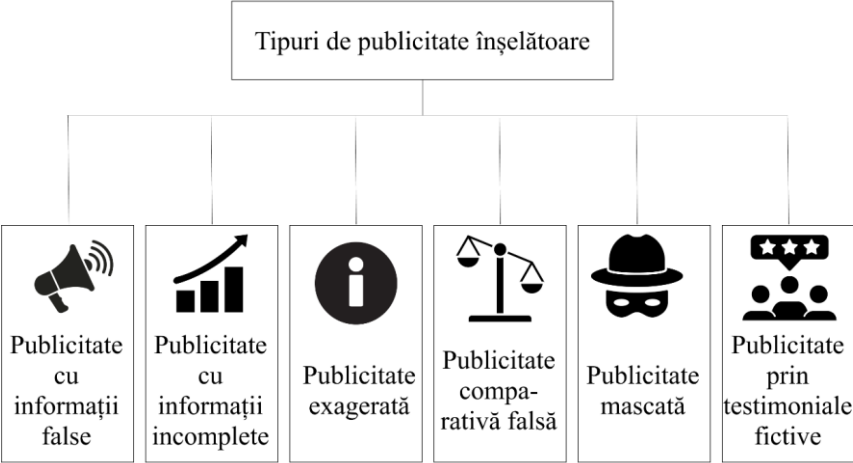
Aceste practici sunt interzise deoarece afectează libertatea de alegere a consumatorului și pot distorsiona concurența pe piață [3].

Studiile economice arată că practicile comerciale neloiale pot afecta nu doar consumatorii individuali, ci și funcționarea generală a pieței. Potrivit Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD), publicitatea înșelătoare și practicile comerciale incorecte pot reduce nivelul de încredere al consumatorilor în piață și pot genera costuri economice semnificative pentru societate [7]. Consumatorii care sunt expuși frecvent la informații comerciale false devin mai reticenți în procesul de cumpărare, ceea ce poate afecta concurența loială și dezvoltarea mediului economic.

3.3 Tipuri de publicitate înșelătoare

Principalele tipuri de publicitate înșelătoare pot fi sintetizate astfel:

Figura 1.
Tipuri de publicitate înșelătoare

Această clasificare evidențiază faptul că inducerea în eroare a consumatorului poate avea loc prin diverse metode de comunicare comercială.

3.4 Diferența dintre publicitatea corectă și publicitatea înșelătoare

Tabelul 1.
Exemple de publicitate corectă și publicitate înșelătoare

Publicitate înșelătoare	Publicitate corectă
„Reducere 70% doar azi” – reducerea reală se aplică doar la câteva produse	„Reducere până la 70% la produse selectate”
„Credit 0% dobândă” – dar există comisioane ascunse	„Credit fără dobândă, cu comision lunar”
„100% natural” – produsul conține aditivi	„Conține ingrediente naturale și aditivi autorizați”

Tabelul 1 prezintă câteva exemple relevante privind diferența dintre comunicarea comercială corectă și cea înșelătoare.

3.5 Publicitatea în mediul digital și *influencer* marketing

Dezvoltarea mediului online a condus la apariția unor noi forme de publicitate, inclusiv marketingul prin *influenceri*. *Influencerii* pot influența semnificativ decizia de cumpărare a consumatorilor, iar recomandările acestora pot fi percepute ca opinii personale.

În cazul în care postările sponsorizate nu sunt marcate corespunzător, consumatorii pot fi induși în eroare, fenomen cunoscut drept publicitate mascată.

O problemă tot mai discutată în literatura de specialitate este influența algoritmilor și a publicității personalizate asupra comportamentului consumatorilor. Platformele digitale utilizează volume mari de date pentru a crea reclame targetate (destinate unui grup-țintă), adaptate preferințelor utilizatorilor. Deși aceste tehnologii pot îmbunătăți eficiența comunicării comerciale, ele pot genera și riscuri suplimentare privind transparența informațiilor publicitare. Potrivit Comisiei Europene, publicitatea digitală trebuie să respecte aceleași principii de corectitudine și transparență ca publicitatea tradițională, iar consumatorii trebuie să poată identifica clar caracterul comercial al mesajelor promovate online [8].

3.6 Exemple din practica internațională

Un exemplu cunoscut de publicitate înșelătoare este scandalul **Dieseldate** asociat companiei Volkswagen. Compania a promovat motoarele diesel drept ecologice și conforme cu standardele de emisii, însă investigațiile au demonstrat că vehiculele erau echipate cu un software conceput pentru a manipula rezultatele testelor de emisii. În urma acestui scandal, compania a fost obligată să plătească amenzi și despăgubiri de peste 30 miliarde de dolari [4].

Un alt caz relevant este cel al companiei **Red Bull**, care a fost acționată în judecată pentru sloganul publicitar „Red Bull gives you wings”. În urma procesului, compania a acceptat să plătească aproximativ 13 milioane de dolari pentru soluționarea acțiunii colective intentate de consumatori [5].

3.7 Exemple din piața Republicii Moldova

Pe piața locală pot fi întâlnite frecvent situații care pot fi interpretate drept publicitate înșelătoare. De exemplu, unele companii utilizează mesaje de tipul „Reducere 70%”, în timp ce reducerea reală se aplică doar pentru un număr limitat de produse sau după majorarea artificială a prețurilor. Un alt exemplu îl reprezintă promovarea creditelor fără dobândă, în timp ce contractele includ comisioane administrative sau alte costuri suplimentare. Astfel de practici pot influența decizia economică a consumatorului și sunt

considerate practici comerciale incorecte potrivit legislației privind protecția consumatorilor [1].

În contextul integrării economice și al apropierii legislației Republicii Moldova de standardele europene, autoritățile naționale acordă o atenție sporită combaterii practicilor comerciale incorecte. Consolidarea cadrului normativ și creșterea gradului de informare a consumatorilor reprezintă instrumente importante pentru prevenirea publicității înșelătoare. În același timp, dezvoltarea educației consumatorilor și accesul la informații corecte contribuie la creșterea responsabilității comercianților și la formarea unui mediu concurențial mai transparent.

3.8 Rolul comunicării comerciale etice

Comunicarea comercială etică reprezintă o componentă esențială a responsabilității corporative. Respectarea principiilor transparenței și corectitudinii contribuie la:

- consolidarea încrederii consumatorilor;
- dezvoltarea reputației brandului;
- reducerea riscurilor juridice;
- crearea unui mediu concurențial echitabil.

În contextul economiei digitale, consumatorii au acces rapid la informații și pot verifica cu ușurință veridicitatea mesajelor publicitare.

3.9 Criterii de evaluare a caracterului înșelător al mesajului publicitar

Pentru a aprecia dacă un mesaj publicitar are caracter înșelător, acesta trebuie analizat în ansamblu, ținând cont nu doar de textul principal, ci și de imaginile utilizate, de condițiile ofertei, de informațiile omise și de impactul general asupra consumatorului. În practică, inducerea în eroare poate rezulta atât din afirmații false directe, cât și din prezentarea ambiguă sau incompletă a informației comerciale. Astfel, chiar și un mesaj aparent atractiv poate deveni problematic atunci când ascunde condiții esențiale privind prețul, durata promoției, costurile suplimentare sau caracteristicile reale ale produsului [9].

Un criteriu important îl reprezintă și capacitatea mesajului de a influența decizia economică a consumatorului. Dacă informația este formulată într-un mod care determină consumatorul să ia o decizie pe care, în condiții de informare completă, nu ar fi luat-o, atunci mesajul publicitar își pierde caracterul legitim și poate fi calificat drept practică incorectă. Din acest motiv, evaluarea caracterului înșelător trebuie realizată nu doar formal, ci și prin raportare la efectul real produs asupra publicului [9].

3.10 Forme actuale de manifestare a practicilor comerciale incorecte pe piața Republicii Moldova

Pe piața Republicii Moldova, practicile comerciale incorecte se manifestă frecvent prin tehnici promoționale care creează o imagine denaturată asupra avantajelor oferite consumatorului. Una dintre cele mai întâlnite situații este utilizarea mesajelor de tipul „Reducere 70%”, fără specificarea clară a produselor participante, a perioadei promoției sau a condițiilor reale de aplicare. În asemenea cazuri, consumatorul este atras de un avantaj aparent general, deși beneficiul real poate fi limitat la un număr restrâns de produse sau condiționat de elemente insuficient comunicate [10].

O altă formă des întâlnită este promovarea serviciilor financiare prin expresii precum „0% dobândă”, „fără costuri” sau „aprobare rapidă”, în timp ce în documentele contractuale apar comisioane administrative, costuri suplimentare sau condiții restrictive. În mediul online se observă și utilizarea unor imagini care nu corespund produsului real, a testimonialelor neverificabile sau a unor formule de presiune comercială de tipul „doar azi”, „ultimele produse” ori „ofertă limitată”, menite să grăbească decizia de cumpărare. Astfel de practici afectează libertatea reală de alegere a consumatorului și justifică necesitatea unui control eficient asupra disciplinei comerciale pe piață [10].

3.11 Rolul mecanismelor instituționale și al conformării voluntare a comercianților

Prevenirea publicității înșelătoare și a practicilor comerciale neloiale nu depinde exclusiv de existența unor norme juridice, ci și de eficiența mecanismelor prin care sunt protejate interesele consumatorilor. În Republica Moldova, dezvoltarea cadrului normativ în domeniul protecției intereselor colective ale consumatorilor reflectă preocuparea pentru consolidarea instrumentelor juridice aplicabile în raporturile dintre comercianți și consumatori [11].

În același timp, un rol important revine conformării voluntare a comercianților. Companiile care verifică în prealabil mesajele promoționale, formulează clar condițiile ofertelor și evită exagerările nejustificate reduc riscurile juridice și de reputație. În contextul actual, în care reacțiile consumatorilor circulă rapid în mediul online, o comunicare comercială incorectă poate afecta nu doar vânzările, ci și încrederea în brand. Din această perspectivă, respectarea principiilor etice în publicitate trebuie privită nu doar ca o obligație legală, ci și ca o condiție a dezvoltării sustenabile a activității comerciale [11].

Concluzii

Publicitatea înșelătoare și practicile comerciale neloiale reprezintă provocări importante pentru funcționarea corectă a pieței și pentru protecția consumatorilor. Analiza cadrului legal și a exemplelor practice demonstrează importanța respectării principiilor transparenței și responsabilității în comunicarea comercială. În același timp, companiile care adoptă o strategie de marketing bazată pe corectitudine și informare reală a consumatorilor pot obține avantaje competitive semnificative și pot construi relații durabile cu clienții.

În contextul digitalizării accelerate a relațiilor comerciale, riscul apariției publicității înșelătoare și al practicilor comerciale neloiale devine tot mai ridicat, în special în mediul online, unde consumatorul este expus permanent unor mesaje promoționale rapide, persuasive și adesea insuficient explicate. Din acest motiv, aplicarea eficientă a normelor juridice și consolidarea mecanismelor de supraveghere a pieței sunt esențiale pentru prevenirea abuzurilor și pentru menținerea unui climat concurențial echitabil.

Totodată, protecția consumatorului nu trebuie privită exclusiv ca o obligație a autorităților publice, ci și ca o responsabilitate directă a comercianților. Respectarea cerințelor de claritate, veridicitate și transparență în comunicarea comercială contribuie nu doar la evitarea sancțiunilor, ci și la dezvoltarea unei imagini de încredere a brandului. Prin urmare, comunicarea comercială etică trebuie considerată o condiție esențială pentru dezvoltarea sustenabilă a afacerilor și pentru consolidarea relațiilor corecte dintre comercianți și consumatori.

Referințe bibliografice:

1. Legea privind protecția consumatorilor nr. 105 din 13 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=28783&lang=ro (accesat la 10.03.2026).
2. Legea privind publicitatea nr. 1227 din 27 iunie 1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110037&lang=ro (accesat la 10.03.2026).
3. Pascal M. Drepturile și obligațiile consumatorilor în contextul economiei circulare. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM: științe juridice, 2025, nr. S, pp. 13-24.
4. Volkswagen emissions scandal explained. În: <https://www.sbs.com.au/news/article/what-is-the-volkswagen-dieselgate-emissions-scandal/2nygr9pmu> (accesat la 10.03.2026).
5. Red Bull settles \$13 million false advertising lawsuit. În: <https://>

www.sbs.com.au/news/article/red-bull-does-not-give-you-wings-company-settles-us13mil-lawsuit-over-false-advertising-claims/8rsoh6zi2 (accesat la 10.03.2026).

6. Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori pe piața internă. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32005L0029> (accesat la 10.03.2026).

7. OECD. Consumer Policy and Enforcement. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2020. În: <https://www.oecd.org/competition/consumer-policy.htm> (accesat la 10.03.2026).

8. European Commission. Guidance on the implementation/application of Directive 2005/29/EC on unfair commercial practices. În: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021XC1229\(05\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021XC1229(05)) (accesat la 10.03.2026).

9. Hotărârea Guvernului nr. 936 din 9 decembrie 2011 privind crearea Agenției pentru Protecția Consumatorilor și aprobarea Regulamentului, structurii și efectivului-limită ale acesteia. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=68105&lang=ro (accesat la 10.03.2026).

10. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24 octombrie 2008. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 78-84. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108193&lang=ro (accesat la 10.03.2026)

11. Legea nr. 80 din 17 aprilie 2025 privind acțiunile în reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148603&lang=ro (accesat la 10.03.2026).

RECONFIGURAREA PROTECȚIEI CONSUMATORILOR ÎN ERA DIGITALĂ: PROVOCĂRI TEORETICE ȘI PRACTICE

(Ediția a II-a)

Materialele Conferinței științifice naționale
cu participare internațională din 12-13 martie 2026

Culegere și paginare computerizată.
Bun de tipar 08.05.2026. Formatul 70x100/16. Tipar offset.
Coli conv. de tipar 47.82 . Coli de autor 43.16.
Imprimată la „Blitz Poligraf” SRL
mun. Chișinău, str. Florica Nița, nr. 7, ap. 69